ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΓΕΩΡΓΑΛΑ

ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ Γ΄

ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΕΡΩΔΙΟΣ

BYZANTION KAI ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΓΕΩΡΓΑΛΑ

ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ Γ'
Μή-συμβατική Ἱστορία

ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ἐρωδιός

Ὁ ***Γεώργιος Γεωργαλᾶς*** γεννήθηκε ἀπό Ἕλληνες (Δωδεκανήσιους) γονεῖς στό Κάιρο, ὅπου καί τέλειωσε τήν Ἀμπέτειο Σχολή. Ἔζησε νεότητα περιπετειώδη, κυρίως λόγῳ τῆς ἀναμείξεώς του μέ τήν πολιτική. Μετά ἀπό πολλά ταξείδια καί ἑπταετῆ παραμονή του στίς κομμουνιστικές χῶρες, ἐγκαταστάθηκε ὁριστικῶς στήν Ἑλλάδα (1.1.57). Διετέλεσε συνεργάτης, ἀρθρογράφος, διευθυντής, ἐκδότης ἐφημερίδων καί περιοδικῶν· εἰδικός συνεργάτης Γ. Ε. Σ. καί Προεδρίας Κυβερνήσεως· καθηγητής τῶν ἀνωτέρων καί ἀνωτάτων σχολῶν τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας· ἐπί σειράν ἐτῶν ἐξαιρετικῶς δημοφιλής ραδιοφωνικός καί τηλεοπτικός ὁμιλητής· ὑφυπουργός παρά τῷ πρωθυπουργῷ καί ὑφυπουργός ἐσωτ. διοικητής Κρήτης. Κατά τίς τελευταῖες δεκαετίες ἀφιερώθηκε στήν μελέτη-ἔρευνα τῆς ἱστορίας μας καί τήν συγγραφή σχετικῶν ἔργων, κυρίως τῆς σειρᾶς «Οἱ Ρίζες».

Ἔχει συγγράψει πολλά ἔργα πολιτικῆς ψυχολογίας, πολιτικῆς φιλοσοφίας, κοινωνιολογίας καί ἕνα μυθιστόρημα.

Μέ τίς σειρές «Οἱ Ρίζες» καί «Βυζάντιον» φιλοδοξεῖ νά παρουσιάσῃ ὁλόκληρη τήν Ἱστορία μας κατά τρόπο μή-συμβατικό, ἀνατρέποντας τήν εἰκόνα πού κατασκεύασε γι' αὐτήν τό ξένο καί ἐγχώριο κατεστημένο.

Σειρά: ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ - ἀρ. Γ'

Γεωργίου Κ. Γεωργαλᾶ
ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Κεντρική διάθεσι: βιβλιοπωλεῖο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
Ἑρμοῦ 61
54623 Θεσσαλονίκη
τηλέφ.: 2310-282782
τηλεομ.: 2310-240331
ἠλεκτρονική διεύθυνσι: erodhios.gr
e-mail: erodhios@erodhios.gr

Τηλέφωνο συγγραφέως: 210-8048382

Ἐξώφυλλο: Εὔα-Χριστίνα Γεωργαλᾶ

ISBN: 960-6601-19-6

Στήν μνήμη τοῦ ζωγράφου Στέλλιου Ἀναστασιάδη
γιά τήν μακρόχρονη, περιπετειώδη, ἀδελφική φιλία μας,
καθώς καί γιά τό ταξίδι πού κάναμε μαζί
στό Ἅγιον Ὄρος, τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1974
καί γιά τίς προσωπογραφίες του
πού τόσο μοῦ θυμίζουν Βυζάντιο

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

'Αντί προλόγου 19
Εἰσαγωγικά 21
1. Οἱ δύο κόσμοι 21
2. Ὁ Ἑλληνισμός στό Βυζάντιο 23
3. Ἀρνητῶν σφάλματα 24
4. Ἔθνους θεμέλια 26

Α'. ΓΙΑΤΙ ΕΠΕΖΗΣΕ ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

1. Ἡ πτῶσις τῆς Δυτικῆς Αὐτοκρατορίας 29
2. Ἡ Ἀνατολική Αὐτοκρατορία 31
3. Δυτικοί καί Βυζάντιο 33

Β'. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΕΛΛΗΝΩΝ

1. Ἡ Ἑλληνική Ἀνατολή 35
2. Νέο Κράτος 37
3. Ἐθνοφυλετικῶς Ἑλληνικό 40
4. Τά πάντα Ἑλληνικά 42
5. Ρωμαϊκῆς οὐτοπίας τέλος 45
6. Πρός Ἑλλήνων Κράτος 46
7. Ἐπανελλήνισις 48
8. Ἑλληνική Συνείδησις 50
9. «Ἕλληνες ἡμεῖς» 51
10. Ἀντίθεσις ἤ Σύνθεσις; 53
11. Regnum Graecorum 55
12. Ἑλληνικά γνωρίσματα 58

13. Ἐπανελληνίσεως διάγραμμα 61
14. Αὐτοπτῶν καταθέσεις 63
15. Αἴσθησις ἀνωτερότητος 65
16. Συνείδησις συνεχείας 67
Ἀντί Ὑστερογράφου 68
Ἔγραψαν... 69

Γ'. ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΑΚΡΟΒΙΟΤΗΤΟΣ ΑΙΤΙΑ

1. Τά αἴτια τῆς μακροβιότητος 71
2. Σύγκρισις μέ ἄλλες αὐτοκρατορίες 78

Δ'. ΓΙΑΤΙ «ΡΩΜΑΪΚΗ» ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ;

1. Ρωμαῖοι καί Ἕλληνες 83
2. Ὁ τίτλος 84
3. Οἱ καρποί 86
4. Οἱ ἀρνητές 87
5. Λατινική καί Ἑλληνική 89
6. Πλήρης ἐξελληνισμός 89
7. Ἡ σκοπιμότης τῆς ἐμμονῆς 91
8. «Κεφαλή τῆς Οἰκουμένης» 93
9. Οὐδέν ρωμαϊκόν 95
10. Περί «Ρωμανίας» 97
11. «Ρωμιός» 98
Συμπέρασμα 99

Ε'. ΕΛΛΗΝΕΣ, ΡΩΜΗΟΙ Ἤ ΓΡΑΙΚΟΙ;

1. Οἱ Ρωμαῖοι 101
2. Ὄνομα καί οὐσία 102
3. Ἡ Νέα Αὐτοκρατορία 102
4. Οἱ «νεορωμαῖοι» 103
5. Οἱ Ρωμηοί 104
6. Ρωμηός = Ἕλλην; 105

7. Ρωμιοσύνη ἤ Ἑλληνισμός; 106
8. Ρωμηοσυνιστές 107
9. Ἐπαναφορά τοῦ «Ἕλλην» 109
10. Ποιός ὁ Ἕλλην 110
11. Πολίτης τῆς Ἑλλάδος = Ἕλλην; 111
12. Γραικός 113
13. Βασίλειον Γραικῶν 115
Συμπέρασμα 116
Βιβλιογραφία 116

Στ'. ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΕΛΕΥΣΙΣ

1. Ἡ μέθοδος τῆς ὑπερβολῆς 119
2. Ποιά ἡ Ἑλλήνων θρησκεία; 120
3. Παραλειπόμενες ἀλήθειες 122
4. Συγκρητισμός καί θεοκρασία 123
5. Πλημμυρίς «θεῶν» 125
6. Ἄνθρωποι οἱ θεοί 128
7. Ἡ ἀθεΐα 129
8. Ἀλλαγή θεῶν 131
9. Ἀπολλώνιος Τυανεύς 132
10. Ἡ Ἔκπτωσις 133
11. Ἡ ἔλευσις τοῦ Χριστιανισμοῦ 135

Ζ'. ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ: ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ ΚΑΙ «ΕΘΝΙΚΟΣ»

Εἰσαγωγή 137
1. Δέν ἦσαν ἐχθροί 139
2. Καί ὅμως... 142
3. Πολιτικῆς ἔργον 145
4. Ἕλληνες ἑκατέρωθεν 148
5. Ἑλληνικός Χριστιανισμός 152
6. Στήν Δύσι 153
Συμπέρασμα 155
Πόρισμα 155

Η΄. ΕΘΝΟΦΥΛΕΤΙΚΗ ΣΥΝΕΧΕΙΑ

1. Οἱ ἰσχυρισμοί 157
2. Καί ἡ ἀλήθεια 158
3. Νίκων 161
4. Ἀκραίων σφάλμα 162
5. Οἱ ἀντικρούσαντες 162
6. Παπαρρηγοπούλου θέσις 164
7. Βλάχοι, Ἀλβανοί, Σαρακηνοί 165
Συμπέρασμα 165
Υποσημείωσις 166

Θ΄. Η ΚΥΡΙΩΣ ΕΛΛΑΣ

1. Νεοφαλλμεραϋερική ἐκδοχή 169
2. Ἀναίρεσίς της 170
3. Ἡ Ἑλληνιστική Περίοδος 171
4. Ρωμαιοκρατία 173
5. Ἀνάκαμψις ἐπί Βυζαντίου 174
6. Ἐπί Ἰουστινιανοῦ Α΄ 175
7. Ἀθῆναι 176
8. Θεσσαλονίκη 178
9. Οἰκονομική ἄνθησις 179
10. Ἀστικά κέντρα 180
11. Κρατικό ἐνδιαφέρον 182
12. Πολυανθρωπία 183
13. Ἑλληνικόν φρόνημα 184

Ι΄. ΑΛΑΡΙΧΟΣ Ο ΒΑΡΒΑΡΟΣ

1. Ψευδο-ιστορία 187
2. Ἐφευρήματα 188
3. Βαρβάρων ἐπιδρομές 191
4. Ἐγκαταστάσεις βαρβάρων 194
5. Ὁ Ἀλάριχος 196
6. Ἀλαρίχου κίνητρα 199

7. Διαπιστώσεις 202
8. Οἱ Ἀρειανιστές 202
9. Τά περί γενοκτονίας 203
10. Ἕλληνες κατά βαρβάρων 204
Συμπεράσματα 206
Πόρισμα 207

ΙΑ'. ΕΚΓΟΤΘΙΣΜΟΣ Ἠ ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ;

1. Ἡ ἀπειλή 209
2. Τό «Πανελλήνιον» 210
3. Εὐδοξία 212
4. Οἱ ὁδηγοί 212
5. Ὁ ἀγών 213
6. Ἑλληνισμοῦ δυναμική 214
7. Ἀνθέμιος 215
8. Σύνοψις 216
Συμπέρασμα 217

ΙΒ'. ΟΤΑΝ «ΜΑΡΜΑΡΩΣΕ» Ο ΧΡΟΝΟΣ

Εἰσαγωγή 219
1. Ὁ διμέτωπος (1071-1453) 220
2. Ἡ ἄλλοτε Βασιλεύουσα 222
3. Ὁ «Μαρμαρωμένος Βασιλιάς» 224
Προσάρτημα: Ξένοι Ἑλλήνων συμπολεμιστές 248

ΙΓ'. ΠΕΡΙ «ΠΡΟΔΟΣΙΑΣ»

1. Ἡ μόνη πηγή 251
2. Οἱ αὐθεντικές πηγές 252
3. Οἱ «Ρωμηοσυνιστές» 258
4. Καί οἱ λογικοί 259
5. Τό ὀλιγάριθμο τῶν ὑπερασπιστῶν 260
6. Περί καλογήρων 263
Συμπέρασμα 268

Βιβλιογραφία 269

ΙΔ'. ΕΛΛΗΝΩΝ ΘΡΥΛΟΣ

1. «Μαρμάρωσε» ὁ χρόνος 273
2. Τό «μαρμάρωμα» τοῦ βασιλέως 275
3. Ὁ τελευταῖος Παλαιολόγος 276
4. Οἱ ἀρνητές τοῦ θρύλου 277
5. Ρωμανία καί Ὀθωμανία 279
6. Ἀκραίων σύμπτωσις 281
7. Ὁ ποιητής τοῦ θρήνου 282
8. Οἱ ἀμφισβητοῦντες 284
9. Πότε ἐγράφη 285
10. Ἡ πρώτη ἐθνικοαπελευθερωτική κίνησις 286

ΙΕ'. ΤΟ «ΝΕΟΝ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»

1. Τό ὅραμα 287
2. Βυζαντινογενεῖς καί Δυτικογενεῖς 288
3. Διχασμός 289
4. Ποιά Ἑλληνικότης; 290
5. Ὑπέρ καί κατά τοῦ 1821 292
6. Τώρα ἤ μετά; 293
Ἐπίλογος 296
Βιβλιογραφία 297

ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑΤΑ

Α'. ΡΩΜΗΟΣΥΝΙΣΜΟΣ: ΠΑΡΑΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΙΔΕΟΛΟΓΗΜΑ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ
Τί εἶναι Ρωμηοσυνισμός 303
II. ΡΩΜΗΟΣΥΝΙΣΤΩΝ ΘΕΣΕΙΣ
1. Ἀν-ελληνισμός 307
2. Φιλο-ιουδαϊσμός 308

3. Γιαχβισμός 309
4. Οἱ «ἀνάξιοι» Ἕλληνες 310
5. «Ρωμηοί» κατά Ἑλλήνων 311
6. Ποιοί οἱ «Ἅγιοι»; 312
7. Περί θεολογίας 313
8. Μεταλλάξεις 315
III. Ο ΑΝΤΙ-ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΡΩΜΗΟΣΥΝΙΣΜΟΣ
1. Ἡ «συνάντησις» Ἑλληνισμοῦ - Χριστιανισμοῦ 317
2. Σκόπιμες «ἄγνοιες» 318
3. Ἀκραίων σύμπτωσις 320
4. Ἑλληνισμοῦ διαμελισμός 321
5. Ἡ «ἐκφιλοσόφηση τῆς πίστεως» 322
6. Ποιοί οἱ «ἀπο-ορθοδοξοποιοί»; 323
7. Ὁ Ρωμηοσυνιστής καί οἱ ἐξουσιαστές 324
8. Ρωμηοσυνισμός κατά «Ρωμηῶν» 325
9. Ρωμηοσυνιστικός παρλεμανταρισμός 328
10. Ρωμηοσυνιστικός ἀντιφυλετισμός 329
11. Ρωμηοσυνιστικός ἀντι-εθνικισμός 330
12. Στρέβλωσις τῆς Ἑλληνικότητος 331
13. Ποιός ὁ Ἕλλην; 333
14. Ἕλλην καί Ὀρθόδοξος 334
15. Ρωμηοσυνικός νεο-εβιωνιτισμός 337
16. Ρωμηοσυνιστική θεοκρατία 338
17. Ἀποσύνδεσις Ὀρθοδοξίας - Ἑλληνισμοῦ 339
18. Ὄχι στόν Ἑλληνοχριστιανισμό 340
19. Ὑποτίμησις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας 341
20. «Βυζαντινοθωμανία»! 342
21. Ρωμηοσυνικά παράλογα 344
IV. ΡΩΜΗΟΣΥΝΙΣΤΗΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΡΩΜΙΟΣΥΝΗΣ
1. Ὁ Ρωμηοσυνιστής 346
2. Πίστις ἐναντίον Γνώσεως 351
3. Μονο-ιδεασμός 352
4. Ρωμηοσυνιστοῦ προσωπογραφία 353
5. Νεοπαγανισμοῦ ἐνισχυτής 354

Τελικές παρατηρήσεις 356
Βιβλιογραφία 357

Β' ΑΛΒΑΝΙΚΟΣ ΦΑΛΛΜΕΡΑΫΕΡΙΣΜΟΣ

Εἰσαγωγή 359
1. Παναλβανισμοῦ ἰσχυρισμοί 360
2. Ἡ κριτική τους 362
3. Ἱστορική ἀναδρομή 363
4. Ἑρμηνεῖες 364
5. Οἱ Ἀλβανοί 367
6. Ἀνεξέλικτοι 368
7. Εἶναι ἔθνος; 369
8. Οἱ φάρες 370
9. Χωρίς πολιτισμό 371
10. Κατασκευή «ἔθνους» 372
11. Ἀλβανῶν διεισδύσεις 373
12. Ἀλβανικός ἐποικισμός 375
13. Ἑλλάς: «Νέα Ἀλβανία» 376
14. Οἱ Ἀρβανίτες 377
15. Ὁ Καστριώτης 379
16. Οἱ Τουρκαλβανοί 379
17. Τό 1821 381
18. Κατασκευή ἔθνους 381
19. Ὁ β' παγκόσμιος 384
20. Το αλβανικό κράτος 385
21. Ἡ «Μεγάλη Ἀλβανία» 385
Συμπεράσματα 387
Βιβλιογραφία 387

«Τῆς ἀληθείας ἀφαιρεθείσης ἐκ τῆς Ἱστορίας, τό ἀπομένον ἀνωφελές»

Πολύβιος

«Ἐκεῖ σάν μπῶ, μές σ' ἐκκλησία τῶν Γραικῶν...
ὁ νοῦς μου πιαίνει σέ τιμές μεγάλες τῆς φυλῆς μας,
στόν ἔνδοξό μας Βυζαντινισμό»

Κ. Καβάφης («Στήν Ἐκκλησία» 1912)

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

«Τό Βυζάντιο εἶναι λαμπρός συνδετικός κρίκος μεταξύ 'Αρχαίας καί Νεωτέρας Ἱστορίας μας»

Κ. Δημαρᾶς

(«Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας 1948)

«Εἰς τό Βυζάντιον τό ἑλληνικόν πνεῦμα ἔχει ἐκλείψει»

'Αθ. Κομίνης

(καθηγ. Βυζαντινολογίας παν. 'Αθηνῶν)

Ὁ R. Lodlum (1927-2001) δέν ἦταν οὔτε Ἕλλην, οὔτε βυζαντινολόγος, οὔτε ἱστοριογράφος. Ἦταν ὅμως ἕνας ἄνθρωπος μέ μόρφωσι, κρίσι, χωρίς προκατάληψι καί ἐπιτυχημένος συγγραφεύς περιπετειωδῶν μυθιστορημάτων. Στό τελευταῖο ἔργο του, τό «The Prometheus Deception» (2000), γράφει: *«Οἱ Ρωμαῖοι εἶχαν χάσει τήν ἠθική τους ὑπόστασι πολύ πρίν χάσουν τήν Αὐτοκρατορία τους... Ἡ δυτική Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία εἶχε καταντήσει μία ἀρένα δουλείας καί αἱματοχυσίας. 'Αντιθέτως, ἡ ἀνατολική Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία, τό Βυζάντιο, ἦταν πολύ πιό μειλίχια καί ἐπεβίωσε μετά τήν πτῶσι τῆς δυτικῆς. Οἱ Βυζαντινοί... προάσπισαν τίς ἀνθρωπιστικές σπουδές καί τίς ἀνθρώπινες ἀξίες πού ἀπολαμβάνουμε σήμερα. Ἡ Δύσις ὑπέκυψε ὄχι μόνον στούς ἐξωτερικούς ἐχθρούς,*

ἀλλά καί στήν ἐσωτερική σῆψι... Ὁ πολιτισμός μεταφέρθηκε ἀνατολικά».
Ὀρθές διαπιστώσεις, μέ μία διόρθωσι. Ὁ πολιτισμός δέν «μεταφέρθηκε ἀνατολικά», διότι ἐκεῖ ὑπῆρχε ἀνέκαθεν· ἁπλῶς ἐκεῖ ἐπέζησε, διεφυλάχθη καί ἀπό ἐκεῖ ξαναφώτισε τήν Δύσι, ἁπλῶς ἐκεῖ ἐπέζησε, διεφυλάχθη καί ἀπό ἐκεῖ ξαναφώτισε τήν Δύσι.

Ἡ Κωνσταντινούπολις.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

1. Οἱ δύο κόσμοι

Μέ τήν διχοτόμησι τῆς Αὐτοκρατορίας καί τήν ἐν συνεχείᾳ κατάρρευσιν τοῦ δυτικοῦ τμήματός της, ὁ τέως ἑνιαῖος Ρωμαϊκός Κόσμος διασπᾶται ὄχι μόνον κρατικῶς, ἀλλά καί πολιτικῶς, πολιτισμικῶς, γλωσσικῶς καί ἐν τέλει, ὡς ἐπιστέγασμα, καί θρησκευτικῶς. Τό Ἐκκλησιαστικό Σχῖσμα ἐκλαμβάνεται συνήθως ὡς βασική αἰτία διασπάσεως, διαφοροποιήσεως καί συγκρούσεως δυτικοῦ καί ἀνατολικοῦ κόσμου. Στήν πραγματικότητα, ὅμως, τό Σχῖσμα εἶναι μόνον ἡ ἐσχάτη πρᾶξις, ὁ φυσικός ἐπίλογος τῆς διασπάσεως πού εἶχεν ἤδη ἐπέλθει σέ ὅλους τούς ἄλλους τομεῖς. Ἡ ἑνότης τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν, δηλαδή τῶν πέντε πατριαρχείων μέ προκαθήμενον τόν πατριάρχην (πάπαν) τῆς Ρώμης, λόγῳ τῆς συντηρητικότητος τῆς Ἐκκλησίας ἄντεξε περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλον σύνδεσμο πού ἕνωνε τήν Δύσι μέ τήν Ἀνατολή. Ἡ ἑνότης ὅμως αὐτή δέν ἦταν δυνατόν νά συνεχισθῆ καί τό Σχῖσμα ἦλθε καθυστερημένα νά ὁλοκληρώση τήν πλήρη διαφοροποίησι τῶν δύο τμημάτων τῆς ἄλλοτε ἑνιαίας Αὐτοκρατορίας, πού εἶχαν διαμορφωθῆ σέ δύο ἐντελῶς διαφορετικούς ἀπό κάθε ἄποψι κόσμους. Πιό συγκεκριμένα:

α′) Στήν Δύσι ἡ ἑλληνική γλῶσσα καί φιλολογία ἐξέλιπαν καί ἐπεκράτησεν ἡ λατινική. Ἀντιθέτως, στήν Ἀνατολή (Βυζάντιο) ἡ ἑλληνική γλῶσσα καί φιλολογία ὄχι

μόνον παρέμειναν, ἀλλά καί κυριάρχησαν πλήρως, ἐκτοπίζοντας ὁλοσχερῶς τήν λατινική.

β΄) Στήν Δύσι κυριάρχησε τό βαρβαρικό γερμανικό στοιχεῖο, πού ἐξετόπισε πλήρως τό πολιτισμένο ἑλληνορωμαϊκό. Στήν Ἀνατολή, τό ἑλληνορωμαϊκό στοιχεῖο ἐξελίχθηκε σέ καθαρῶς ἑλληνικό, ἀποβάλλοντας σταδιακῶς τά κατάλοιπα καί τίς ἐπιρροές τοῦ λατινικοῦ - ρωμαϊκοῦ ἀλλά καί τοῦ σημιτικοῦ - ἀνατολικοῦ, μετά τήν ἀπόσπασι Συροπαλαιστίνης - Αἰγύπτου κατά τόν ζ΄ αἰῶνα.

γ΄) Ὁ τρόπος ζωῆς στήν Δύσι εἶναι βαρβαρικός. Στό Βυζάντιο ἑλληνικός, μέ μίαν ἀνατολίζουσα συνιστῶσα (=ἑλληνιστική).

δ΄) Ὁ πληθυσμός στήν Δύσι εἶναι γερμανο-λατινικός. Στό Βυζάντιο πρωτίστως ἑλληνικός, καί δευτερευόντως ἐξελληνισμένος ἀνατολικός.

ε΄) Ὁ δυτικός κόσμος εἶναι φεουδαρχικός. Δέν ὑπάρχει ἑνιαῖο κράτος. Καμμία ἑνότης γλωσσική, πολιτική, ὀργανωτική. Ὁ βυζαντινός κόσμος εἶναι ἑνωμένος σέ ἑνιαῖο συγκεντρωτικό κράτος, μέ ὅλα τά ἀναγκαῖα στοιχεῖα ἑνότητος. Τό βυζαντινό κράτος ἀπετέλεσε τό πρότυπο τῆς μεταγενέστερης δυτικῆς «φωτισμένης μοναρχίας», πού διεμόρφωσε τά νεώτερα κράτη τῆς Δύσεως (Ch. Diehl, Byzantium, Greatness and Decline).

στ΄) Ὁ δυτικός κόσμος βουλιάζει στούς Σκοτεινούς Αἰῶνες. Ὁ βυζαντινός, χωρίς νά ἔχη τήν πνευματική λάμψι τῆς ἀρχαιότητος, διατηρεῖ ἀξιόλογη πνευματική ζωή, συντηρεῖ ἕνα καλό ἐπίπεδο πολιτισμοῦ, καλλιεργεῖ τίς τέχνες καί τά γράμματα —δέν γνωρίζει πνευματικῶς οὔτε κοινωνικῶς Μεσαίωνα.

ζ΄) Στήν Δύσι ἐφαρμόζεται τό βαρβαρικό γερμανικό δίκαιο (=πρωτόγονες δοκιμασίες καί κρίσεις μέ μονομαχίες), ἐνῶ στήν Ἑλληνική Αὐτοκρατορία τό Ἑλληνιστι-

κό - «Ρωμαϊκό» Δίκαιο, πού πηγάζει ἀπό τήν ἑλληνική φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος («Νόμοι») καί τῶν Στωικῶν. Τελικῶς ἡ Δύσις, ἐκπολιτιζομένη, ἀπό τόν ιβ′ αἰῶνα καί μετά, υἱοθετεῖ τό δίκαιο τῶν Βυζαντινῶν[1].

2. Ὁ Ἑλληνισμός στό Βυζάντιο

Ἔχουμε λοιπόν στό πρώην ἀνατολικό τμῆμα τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κόσμου ἕνα κράτος πού:

- Περιλαμβάνει ὅλους τούς ἑλληνικούς πληθυσμούς καί τήν κοιτίδα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, δηλαδή τήν Ἑλληνική καί Μικρασιατική χερσόνησο μέ τά νησιά τους. Αὐτή ἡ περιοχή εἶναι ἡ καρδιά του. (Περιλαμβάνει ἐπίσης τήν ἑλληνική νότιο Ἰταλία, Σικελία, Κριμαία).
- Οἱ ἄλλες περιοχές του ἔχουν πληθυσμούς σέ σημαντικό βαθμό ἐξελληνισμένους καί πάντως ζοῦν ἀπό αἰῶνες ὑπό ἑλληνικήν ἐπιρροήν —γλωσσική, πνευματική, πολιτισμική (Ἀρμενία, Συροπαλαιστίνη, Αἴγυπτος).

Τό Κράτος αὐτό ἔχει:

- Κυρίαρχη γλῶσσα τήν ἑλληνική.
- Παιδεία ἑλληνική.
- Θρησκεία τήν ἑλληνικήν ἐκδοχή τοῦ χριστιανισμοῦ, τήν Ὀρθοδοξία.
- Πνευματικό και καλλιτεχνικό βίο ἑλληνικό.
- Νομοθεσία καί διοικητικό σύστημα ἑλληνιστικά.
- Διοίκησι, διπλωματία, παιδεία, Ἐκκλησία καί γενικῶς μηχανισμούς ἐπανδρωμένους κατά βάσιν ἀπό Ἕλληνες.
- Λόγιους, καλλιτέχνες, πνευματικούς ἀνθρώπους στό μέγιστο ποσοστό τους Ἕλληνες.

---

1. Βλέπε στό βιβλίο μου «Ἡ Ἑλληνική Συνιστῶσα» ε΄ στήν σειρά «Οἱ Ρίζες».

● Στρατό πού ἀποτελεῖται καί στελεχώνεται κυρίως ἀπό Ἕλληνες.

Δικαίως λοιπόν ὅλοι οἱ ἄλλοι λαοί θεωροῦν αὐτό τό κράτος ἑλληνικό.

3. Ἀρνητῶν σφάλματα

Δύο ἐπιχειρήματα ἐπικαλοῦνται οἱ ὑποστηρίζοντες τήν μή - ἑλληνικότητα ἤ καί τήν ἀνθελληνικότητα τοῦ Βυζαντίου.

α′) Τόν τίτλο του: «Ρωμαϊκόν» Κράτος.

β′) Τούς διωγμούς πού ἐξαπελύθησαν ἐναντίον τῆς προχριστιανικῆς θρησκείας καί τοῦ παλαιοτέρου τρόπου ζωῆς τῶν Ἑλλήνων.

Ὅμως:

α′) Ὁ τίτλος:

Κατάλοιπο περασμένων ἐποχῶν, διατηρεῖται σκοπίμως, γιά λόγους πολιτικούς. Μέ αὐτόν, οἱ κυβερνῆτες τοῦ Βυζαντίου, στηρίζουν καί προβάλλουν ἀξιώσεις πρωτείων ἔναντι ὅλων τῶν Δυτικῶν ἡγεμόνων καί ἐπικυριαρχίας ἐπ' αὐτῶν. Ἐμφανίζονται ὡς οἱ νόμιμοι κληρονόμοι τῆς ἄλλοτε Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας καί ἐξ αὐτοῦ ἀντλοῦν δικαιώματα διπλωματικῆς κυρίως φύσεως[2]. Μέ τόν τίτλον αὐτόν ἐκφράζεται ἡ Αὐτοκρατορική Ἰδέα πού ἄρχισε μέ τόν Ἀλέξανδρο καί ὁλοκληρώθηκε μέ τήν Ρώμη, γιά μία ἑνιαία Οἰκουμένη.

β′) Οἱ διωγμοί:

i) Ἀφοροῦν μόνον στούς πρωτοβυζαντινούς αἰῶνες, ἀπό τόν δ′ ἕως τόν στ′ (ἀπό τόν Θεοδόσιο Α′ ἕως τόν Ἰουστινιανό). Ἀπό τόν ζ′ ὡς τόν ιε′ αἰῶνα, γιά κάπου 850 χρόνια, δέν ὑπάρχουν.

2. Βλέπε Δ′ κεφ. τοῦ παρόντος.

Ἀλλά καί κατά τούς πρωτοβυζαντινούς αἰῶνες ὑπάρχει πάντοτε καί ἡ «Ἑλληνική Συνιστῶσα»[3].

ii) Δέν πρόκειται γιά διωγμούς πού ξένοι ἐξαπολύουν κατά Ἑλλήνων. Στό Βυζαντινό Κράτος, πού τυπικῶς τιτλοφορεῖται «Ρωμαϊκόν», δέν ὑπάρχουν Ρωμαῖοι. Δέν τό διοικοῦν κατακτητές. Εἶναι Αὐτοκρατορία Ἑλλήνων. Ἁπλῶς οἱ Ἕλληνες χωρίζονται, ὅπως ἄπειρες φορές στήν πρίν καί μετά Ἱστορία τους, σέ δύο στρατόπεδα: στούς πιστούς τῆς παλαιᾶς καί στούς πιστούς τῆς νέας θρησκείας, στούς ὀπαδούς τοῦ παραδοσιακοῦ καί ἑνός νέου τρόπου ζωῆς.

Ὁ Ἑλληνισμός εἶναι ἀρχαιόθρησκος καί χριστιανικός. Κάθε πλευρά ἀντιλαμβάνεται μέ τόν δικό της τρόπο τήν Ἑλληνικότητα, ἀλλά αὐτό δέν σημαίνει ὅτι ὁ διαφορετικός ἀπό τόν δικό μας τρόπος εἶναι «ἀνθελληνικός». Καί φυσικά δέν εἶναι σοβαρό ἐπιχείρημα ἡ προσφυγή στίς λέξεις. Ἡ λέξις «Ἕλλην» χρησιμοποιήθηκε τότε γιά νά χαρακτηρίζη ὄχι τούς ἐθνοφυλετικῶς Ἕλληνες, ἀλλά τούς μή χριστιανούς. Ἀποτελεῖ συνεπῶς σοφιστείαν ἐξ αὐτοῦ νά συμπεραίνουμε ὅτι οἱ ἀντίπαλοί τους δέν ἦσαν Ἕλληνες.

Οἱ ὑποστηρίζοντες ὅτι μόνον οἱ πιστοί τῆς παλαιᾶς θρησκείας ἦσαν Ἕλληνες ταυτίζουν τόν Ἑλληνισμό μέ κάποια περίοδο τῆς Ἱστορίας του τήν ὁποίαν ἀποκόπτουν καί ἀπομονώνουν ἀπό τίς ἄλλες. Δέν ἀντιλαμβάνονται τήν Ἱστορία ὡς συνεχῆ. Ὅταν λήγη μία περίοδός της μέ τήν ὁποίαν οἱ ἴδιοι ἔχουν ταυτισθῆ συναισθηματικῶς, θεωροῦν ὅτι σταματᾶ καί ἡ ἐν γένει Ἱστορία μας. Ἔτσι, γιά κάποιους ἀρχαιόθρησκους (ὄχι ὅλους) ὁ ἐκχριστιανισμός τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπέφερε καί τό τέλος του! Τό

3. Βλέπε στό παρόν, τό κεφ: «Πρωτοβυζαντινοί Αἰῶνες».

ἴδιο ὅμως θά μποροῦσε νά ἰσχυρισθῆ κανείς γιά κάθε μεγάλη τομή τῆς Ἱστορίας μας ἐφ' ὅσον δέν συνειδητοποιεῖ τό ἄτμητόν της, λ.χ. μέ τήν ἐπικράτησιν τῶν Μακεδόνων, μέ τήν ρωμαϊκή κατάκτησι κ.λπ. Στήν πραγματικότητα ὅμως, ἡ Ἱστορία δέν σταματᾶ. Πορεύεται συνεχῶς πότε ἀνοδικῶς καί πότε καθοδικῶς, πότε εὐθυγράμμως καί πότε ἑλικοειδῶς. Ὁ Ἑλληνισμός δέν ἔπαυσε νά ὑπάρχη ἐπειδή κατεκτήθη ἀπό κάποιους ξένους ἤ μετέβαλε πολίτευμα ἤ ἦλθε σέ ἐπιμιξίες ἤ ἄλλαξε θρησκεία ἤ ἡ γλῶσσα του ἐξελίχθηκε σέ νέες μορφές. Ὑπάρχει καί συνεχίζει νά ὑπάρχη ἐφ' ὅσον διατηρεῖ τίς θεμελιώδεις του ἰδιότητες.

4. Ἔθνους θεμέλια

Τά θεμέλια ἐπί τῶν ὁποίων στηρίζεται ἡ ὕπαρξις καί διαπλάθεται ἡ συνείδησις ἑνός ἔθνους εἶναι:

● **τό** ὅμαιμον, τό κοινόν αἷμα, ἡ κοινή καταγωγή, τό φυλετικῶς ἑνιαῖον.

● **τό** ὁμόγλ**ωσσον**=τό ὁποῖον διαθέτουν οἱ ἔχοντες τήν ἴδια μητρική γλῶσσα.

● **τό** ὁμόθρησκον=κοινή θρησκεία.

● **τό** ὁμό**τροπον**=κοινός τρόπος ζωῆς ἀπορρέων ἀπό κοινές ἀξίες, παραδόσεις, μνῆμες, κοινά ἤθη καί ἔθιμα.

Τά στοιχεῖα αὐτά δέν μένουν ἀμετάβλητα διά μέσου τῶν αἰώνων. Ἐξελίσσονται καί ἀναπλάθονται. Ἔτσι:

● **Τό «ὅμαιμόν»** μας δέν παρέμεινε ἀναλλοίωτον. Ὑπῆρξαν προσμείξεις οἱ ὁποῖες κατά καιρούς ἦσαν ἐκτεταμένες. Τό σημαντικόν ὅμως εἶναι ὅτι τό ἑλληνικό στοιχεῖο δέν χάθηκε, δέν ἀφομοιώθηκε - ἀφομοίωσε. Σλαῦοι, Ἀλβανοί ἔγιναν Ἕλληνες.

● **Ἡ γλῶσσα** μας δέν εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἴδια μέ κάποιας συγκεκριμένης χρονικῆς φάσεως τῆς μακροτάτης Ἱστορίας μας. Δέν μιλοῦμε οὔτε γράφουμε ὅπως οἱ πρόγονοί

μας τῆς Τουρκοκρατίας, τοῦ Βυζαντίου, τῆς Ἑλληνιστικῆς, τῆς κλασικῆς ἤ τῆς ὁμηρικῆς ἐποχῆς. Τό σημαντικό ὅμως εἶναι ὅτι ἡ γλῶσσα μας εἶναι στήν οὐσία της ἡ ἴδια. Ἁπλῶς ἐξελίχθηκε.

● Τό **ὁμότροπ**όν μας ὑπέστη καί αὐτό μεταβολές. Κάποια ἤθη καί ἔθιμα χάθηκαν, ἄλλα μεταμορφώθηκαν, ἄλλα παρέμειναν. Τό σημαντικό ὅμως εἶναι ὅτι ἡ βασική κοσμοβιοαντίληψίς μας παραμένει. Ὁ Ἕλλην εἶναι ὅπως ἦταν: φιλότιμος, εὐφυής, ἀτομιστής, ἀνήσυχος, φιλόξενος, ὑπερήφανος, δραστήριος, δημιουργικός, ἀντιοργανωτικός, ἀπείθαρχος, κριτικός, ἐλευθερόφιλος, ἐρευνητικός, φιλόπατρις, καλλιτεχνικός, ποιητικός, δύσκολος σέ συνεργασία, μή-συλλογικός. Ἀντιπαθεῖ τόν προγραμματισμό προτιμώντας τόν αὐτοσχεδιασμό, ἀγαπᾶ τήν οἰκογένεια, τιμᾶ τούς προγόνους του.

● Τό **ὁμόθρησκο** στοιχεῖο ἀσφαλῶς δέν μποροῦσε αὐτό καί μόνον νά μείνη ἀναλλοίωτο. Ἡ ἀρχαία θρησκεία πού καί αὐτή εἶχε ὑποστῆ πολλές ἐξελίξεις καί μεταμορφώσεις καί εἶχε πολλές μορφές, ἀντικαταστάθηκε ἀπό τόν Χριστιανισμό, ὁ ὁποῖος δέν εἶναι παραφυάς τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ἀλλά δημιούργημα τῆς Ἑλληνιστικῆς Ἐποχῆς, θρησκεία ἑλληνιστική. Τό σημαντικό εἶναι ὅτι ὁ Ἑλληνισμός ἔδωσε σ' αὐτήν τήν θρησκεία τήν γλῶσσα, τήν ὁρολογία, τίς βασικές ἔννοιες μιᾶς θρησκείας, καθώς καί τήν θεολογία, τήν ἠθική καί τήν μεταφυσική του[4]. Ἔτσι τήν διεμόρφωσε τελικῶς στά μέτρα του ὡς Ὀρθοδοξία[5].

---

4. Βλέπε στά βιβλία μου «Ἑλλήνων θρησκεία», καί «Χριστιανισμός καί Ἑλληνικότης», καί τά δύο στήν σειρά «Οἱ Ρίζες», ι´ καί ια´ ἀντιστοίχως.

5. Βλέπε στό βιβλίο μου «Ὀρθοδοξίας ἀπο–ιουδαϊσμός» ιζ´ στήν σειρά «Οἱ Ρίζες».

Αὐτή εἶναι ἐδῶ καί πολλούς αἰῶνες πλέον τό «ὁμόθρησκο» στοιχεῖον του.

Λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν τά ἀνωτέρω διαπιστώνομε ὅτι ἡ Βυζαντινή Αὐτοκρατορία ὑπῆρξε Αὐτοκρατορία Ἑλλήνων πού βεβαίως δέν ἦσαν ἀκριβῶς οἱ ἴδιοι μέ ἐκείνους τῆς Ἑλληνιστικῆς Περιόδου, ὅπως ἐκεῖνοι διέφεραν ἀπό τούς Ἕλληνες τῶν Κλασικῶν Χρόνων καί αὐτοί, ἀπό τούς τῶν Ἡρωικῶν καί ἐμεῖς ἀπό ὅλους αὐτούς —χωρίς νά εἴμεθα «ἄλλοι». Οἱ μορφές καί οἱ ἐξωτερικεύσεις ἀλλάζουν. Ἡ οὐσία παραμένει. Καί εἶναι ἑλληνική[6].

Ἀλέξιος Β΄ Κομνηνός.

6. Ἐπ' αὐτοῦ ἀναφέρω ἀρκετά στό βιβλίο μου «Ἀντιβυζαντισμός».

Α΄. ΓΙΑΤΙ ΕΠΕΖΗΣΕ ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

1. Ἡ πτῶσις τῆς Δυτικῆς Αὐτοκρατορίας

1. Μέ τήν πτῶσιν τῆς Ρώμης, (476) ἡ Δύσις περιπίπτει σέ δεινή βαρβαρότητα. Φράγκοι, Γερμανοί καί ἄλλα φῦλα ἀπολίτιστα κυριαρχοῦν. Ἡ ἄλλοτε ἑνιαία περιοχή θρυμματίζεται σέ ἀναρίθμητες βαρβαρικές ἀλληλομαχόμενες μικρο-ηγεμονίες. Μόνος χῶρος πολιτισμοῦ ἀπομένει τό ἄλλοτε «ἀνατολικόν» τμῆμα τῆς Αὐτοκρατορίας.

2. Στήν οὐσία του, τό τμῆμα αὐτό εἶναι **ἑλληνικό.** Οἱ Ἕλληνες ἀποτελοῦν τήν κύρια πληθυσμιακή του ὁμάδα καί αὐτοί τοῦ δίνουν γλῶσσα, θρησκεία, παιδεία, ἐπιστῆμες, τέχνες, πολιτισμό. **Ἕλληνες** εἶναι οἱ θεολόγοι, οἱ κληρικοί, οἱ λόγιοι, οἱ κρατικοί ἀξιωματοῦχοι, οἱ ἐκπαιδευτικοί, οἱ καλλιτέχνες, οἱ διανοούμενοι. Ὁλόκληρο τό Κράτος ἐξελίσσεται στούς θεσμούς του καί σέ ὅλες τίς ἐκφάνσεις του σταδιακῶς σέ **ἑλληνικό.** Ἡ διεργασία ἐπιταχύνεται ὅταν ἐγκαταλείπεται τό ὅραμα ἀναβιώσεως τῆς «Ρωμαϊκῆς Οἰκουμένης» (Ἰουστινιανός, στ΄) καί ὅταν ἀποσπῶνται οἱ σημιτικές καί ἄλλες μή-ἑλληνικές ἐπαρχίες του: Συρία, Παλαιστίνη, Μεσοποταμία, Αἴγυπτος. (ζ΄) Τελικῶς ἀναδεικνύεται σέ **Ἑλληνική Αὐτοκρατορία τῶν Μέσων Χρόνων.**

Γιατί ὅμως τό δυτικό τμῆμα τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας κατέρρευσε καί τό ἀνατολικό-ἑλληνικό ἐπέζησε; Ἡ ἀπάντησις εἶναι ὅτι τό πρῶτο δέν εἶχε ὁμοιογένεια. Ἐστερεῖτο ἰσχυροῦ ἐθνοφυλετικοῦ βάθρου καί οἱ κάτοικοί του (Λατῖνοι, Φράγκοι, Κέλτες, Γότθοι, Ἀγγλοσάξωνες), δέν εἶχαν τίποτε κοινό: γλῶσσα, ἱστορία, μνῆμες, πολιτισμό, παραδόσεις, ἤθη, ἔθιμα. Ἀντιθέτως, στό ἀνατολικό τμῆμα, ὁ Ἑλληνισμός ἀποτελοῦσε ἕνα **ἰσχυρό ἐθνοφυλετικό** θεμέλιο καί ἔδινε στό σύνολο τῶν κατοίκων γλῶσσα, παιδεία, θρησκεία, πολιτισμό. Οἱ λαοί τῆς Δύσεως δέν ἀντιστάθηκαν στούς εἰσβολεῖς διότι δέν εἶχαν λόγους νά τό κάνουν.

Οἱ Λατῖνοι δέν μπόρεσαν νά ἀναλάβουν τόν ρόλο τοῦ ἰσχυροῦ ἐθνοφυλετικοῦ πυρῆνος τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς Αὐτοκρατορίας γιά πολλούς λόγους:

α΄) Δέν διέθεταν τήν ἀνωτερότητα καί ἀναγνωριζομένην ὑπεροχήν τῶν Ἑλλήνων.

β΄) Ἦσαν ἤδη παρηκμασμένοι καί διεφθαρμένοι, ἀποτελούμενοι κυρίως ἀπό ὄχλους παρασιτικούς.

γ΄) Ἐμισοῦντο ἀπό τούς ἄλλους λαούς τῆς Δύσεως γιά τήν σκληρότητα καί τήν ἀλαζονεία τους.

δ΄) Ἦσαν ἀπομονωμένοι κυρίως στήν κεντρική Ἰταλία, ἐνῶ στήν Ἀνατολή οἱ Ἕλληνες ἦσαν πανταχοῦ παρόντες καί δέσποζαν στίς καιρίας σημασίας περιοχές της. Οἱ Λατῖνοι ἦσαν πολύ μακρυά ἀπό τήν Βρεταννία, τήν Ἰβηρική, τήν Γαλατία, τήν βορ. Ἀφρική, ὥστε νά μπορέσουν νά τίς συγκρατήσουν σέ ἑνιαῖο μέ αὐτούς κράτος.

Οἱ Ἕλληνες, ὁ συμπαγής πληθυσμός τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς Αὐτοκρατορίας, ἀντιστάθηκαν, διότι εἶχαν νά σώσουν τήν ἐθνοφυλετική τους ὑπόστασι καί τήν ἱστορική καί πολιτισμική τους συνέχεια. Τήν κύρια

πίεσι τῶν εἰσβολῶν ἀντιμετώπισεν ἐπιτυχῶς ὁ Ἑλληνισμός τοῦ Αἵμου καί τῆς Μ. Ἀσίας. Ὅταν ἀργότερα κατά τόν ζ′ αἰῶνα Σημῖτες εἰσβολεῖς (Ἄραβες) προσέβαλαν ἄλλες περιοχές, Συροπαλαιστίνη, Μεσοποταμία, Αἴγυπτο, Ἀφρική, ὅπου οἱ Ἕλληνες ἦσαν μειονότης μέσα σέ σημιτικούς καί χαμιτικούς πληθυσμούς, τίς κατέκτησαν μέ μεγάλην εὐκολία. Μόνον οἱ Ἑλληνίδες πόλεις πρόβαλαν ἀντίστασι. Οἱ σημιτικοί - χαμιτικοί πληθυσμοί τους, Σύριοι, Ἑβραῖοι, Σαμαρεῖτες, Αἰγύπτιοι, Λίβυοι, ἦσαν ξένοι πρός τούς Ἕλληνες φυλετικῶς, γλωσσικῶς, θρησκευτικῶς καί πολιτισμικῶς καί διέφεραν ἀπ' αὐτούς στίς παραδόσεις, στήν ἱστορία, στίς ἀντιλήψεις τους γιά τόν κόσμο καί τήν ζωή, στή νοοτροπία, στίς μνῆμες, στήν συνείδησι. Ἀντιθέτως, σέ ὅλα αὐτά τά σημεῖα ἦσαν ὅμοιοι ἤ συγγενεῖς μέ τούς σημῖτες Ἄραβες.

2. Ἡ Ἀνατολική Αὐτοκρατορία

Ἡ Ἀνατολική Αὐτοκρατορία ἔζησε καί διέπρεψεν ἐπί χίλια περίπου ἔτη μετά τήν ἄδοξη κατάρρευσι τῆς Δυτικῆς. Γιατί; Ἡ ἀπάντησις βρίσκεται στήν Ἑλληνικότητά της. Οἱ Ἕλληνες ἀποτελοῦσαν τόν συμπαγῆ, σταθερό καί σκληρό πυρῆνα της. Οἱ ἄλλοι λαοί της (Ἀρμένιοι, Γεωργιανοί, Σύριοι, Σλαῦοι, Βούλγαροι, Ἰταλοί, Ἀλβανοί, Ρῶσοι κ.λπ.) ἀνῆκαν σ' αὐτήν μερικῶς καί ἀσταθῶς. Δέν ἐταυτίζοντο μέ τό Κράτος τό ὁποῖο δέν θεωροῦσαν δικό τους. Γι' αὐτό πότε ἦσαν ὑπέρ καί πότε ἐναντίον του καί ἀρκετές φορές συνεργάζονταν μέ τούς ἐχθρούς του. Ἡ Αὐτοκρατορία δέν ἦταν δική τους. Ἦταν τῶν Ἑλλήνων πού τῆς ἔδιναν γλῶσσα, παιδεία, πολιτισμό, θρησκεία.

Στήν ἐξωτερική πολιτική του, μετά τόν Ἰουστινιανό πού ἐπεδίωξε τήν ἐπανενοποίησι τῆς Ρωμαϊκῆς Οἰκουμένης, τό Βυζάντιο ὑπῆρξε σταθερῶς φιλειρηνικό. Τακτική του ἦταν **ἡ εἰρηνική συνύπαρξις** λαῶν καί πολιτισμῶν, πού ἔχει τίς ρίζες της στήν ἑλληνιστική Κοσμόπολι-Ὁμόνοια τῶν στωικῶν. Γι' αὐτό μεριμνοῦσε ὄχι γιά τήν στρατιωτική κατάκτησι ἄλλων λαῶν, ἀλλά γιά τόν εἰρηνικό ἐκχριστιανισμό καί ἐκπολιτισμό τους. Ἀπέφευγε τήν χρῆσι βίας, προτιμώντας τήν διπλωματία, τήν ἐξαγωγή πολιτισμοῦ, τό ἐμπόριο. Οἱ συνεχεῖς πόλεμοι πού διεξῆγε, τοῦ ἐπιβλήθηκαν, ἦσαν ἀμυντικοί. Προσβαλλομένη συνεχῶς ἀπό Ἀνατολή, Βορρᾶ, Δύσι, ἡ Αὐτοκρατορία ἦταν ὑποχρεωμένη νά μάχεται γιά τήν ἐπιβίωσί της, καθῆκον στό ὁποῖο ἀνταποκρίθηκε μέ μεγάλη ἐπιτυχία. Σέ μερικές περιπτώσεις ἐπεδόθη σέ ἀντεπιθετικούς πολέμους, ποτέ ὅμως σέ κατακτητικούς.

Αὐτή ἡ **μή-ἐπιθετική** κατακτητική νοοτροπία ἀπέρρεε ἀπό τήν ἀντίληψιν ὅτι ὁ κόσμος ἀποτελεῖται ἀπό δύο τμήματα: Τό πολιτισμένο καί τό βαρβαρικό. Τό πρῶτο εἶναι ἡ Αὐτοκρατορία τῶν Ἑλλήνων «τό κέντρον τῆς οἰκουμένης». Τό δεύτερο, ὁ ὑπόλοιπος κόσμος, δυτικός καί ἀνατολικός, «ἡ περιφέρεια». Τό κέντρον δέν ἔχει κανένα λόγο ἤ συμφέρον νά ἐπιδοθῆ στήν προσπάθεια γιά κατάκτησι τῆς βαρβαρικῆς περιφέρειας. Ἐκεῖνο πού ὀφείλει καί μπορεῖ νά κάνη εἶναι νά προσπαθῆ νά τήν ἐκπολιτίση. Στήν βαρβαρική περιφέρεια ἡ Δύσις (Φράγκοι κ.ἄ.) ἀνῆκε περισσότερο ἀπό τήν σχετικῶς λιγώτερο βάρβαρη Ἀνατολή (Πέρσες κ.ἄ.).

Γι' αὐτό, μετά τόν Ἰουστινιανό, τό Βυζάντιο οὐδέποτε ἐπεχείρησε νά τήν ἐπανεντάξη στήν Αὐτοκρατορία. Περιωρίσθηκε στίς προσπάθειές του νά τήν ἐξημερώνη καί νά τήν διδάσκη. Μόνο τίς ἀνέκαθεν ἑλληνικές περιοχές

τῆς Ἰταλίας ἀγωνίσθηκε νά κρατήση. Τί ἐνδιαφέρον μποροῦσαν νά παρουσιάζουν γιά τούς ἐκλεπτυσμένους εὐημεροῦντες Ἑλληνοβυζαντινούς τά ἄγρια φτωχά φῦλα τῆς Γαλατίας, τῆς Ἰβηρικῆς, τῆς Βρεταννίας ἤ τῆς Γερμανίας; Γιά ποιό λόγο νά ἀναλάβουν αἱματηρούς καί δαπανηρούς πολέμους γιά τήν κατάκτησί τους;

3. Δυτικοί καί Βυζάντιο

Κατά τόν θ´ αἰῶνα, ἡ Δύσις μέ τόν πάπα καί τόν Καρλομάγνο ἔκανε ἀπόπειρα νά ἀπο-περιφερειοποιηθῆ καί νά ἀνυψωθῆ σέ ἐπίπεδο ἰσοτιμίας πρός τό Βυζάντιο. Ὁ Καρλομάγνος, βάρβαρος, ἄξεστος, ἀγράμματος, ἀλλά ἰδιοφυής, δραστήριος καί δυναμικός, πάσχισε νά μιμηθῆ τούς Βυζαντινούς. Στέφθηκε «αὐτοκράτωρ» καί ἀπεκλήθη «πατέρας τῆς Εὐρώπης» ὅπως ἐκεῖνοι· στό ἀνάκτορό του στό Ἄαχεν ἀντέγραψε τήν αἴθουσα τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως· μιμήθηκε ὅσο μπόρεσε τήν αὐλή, τήν ἐθιμοτυπία κ.λπ. τῶν Βυζαντινῶν. Ὅμως ἡ ἀπόπειρα ἀπέτυχε. Ἡ Δυτική Αὐτοκρατορία διαλύθηκε ἀμέσως μετά τόν θάνατό του. Διότι τῆς ἔλειπε τό γερό θεμέλιο πού πρόσφερε στό Βυζάντιο ὁ Ἑλληνισμός. Ἡ Δύσις ἦταν ἕνα ἀνομοιογενές συνοθύλευμα ποικίλων φυλῶν, χωρίς παράδοσι καί ἱστορική συνείδησι. Ἔτσι τό Βυζάντιο διετήρησε τήν ὑπεροχή του σέ ὅλους τούς τομεῖς γιά ἄλλους τέσσερις αἰῶνες.

Ἀπό τον ια´ αἰῶνα ὁ διμέτωπος ἀγώνας του ἐναντίον Τούρκων καί Δυτικῶν ἐπιφέρει τήν ἀπώλεια τῆς στρατιωτικῆς του ὑπεροχῆς. Καί πάλιν ὅμως, ὡς τήν Ἅλωσι, τό Βυζάντιο διατηρεῖ τήν συντριπτική ὑπεροχή του ἔναντι τῆς Δύσεως (καί τῆς Ἀνατολῆς) σέ πολιτισμό.

Τά ὡς ἄνω γεγονότα ἐξηγοῦν σέ σημαντικό βαθμό τά

συμπλέγματα κατωτερότητος, ἐνοχῆς καί μίσους τῶν Δυτικῶν ἔναντι τοῦ Βυζαντίου, συμπλέγματα ἀπό τά ὁποῖα φύτρωσε ὁ δυτικός ἀντιβυζαντισμός πού εἰσήγαγαν καί στήν νεοελληνική σκέψι οἱ ποικίλων προελεύσεων ἐγχώριοι δυτικίζοντες.

Τό πόσον δική τους αἰσθάνονταν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς οἱ Ἕλληνες τήν κεντρική αὐτοκρατορική ἐξουσία τῆς Κωνσταντινουπόλεως φαίνεται καί ἀπό τό ἑξῆς γεγονός:

Κατά τήν στάσιν τοῦ Βιταλιανοῦ κατά τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου, ἔσπευσαν οἱ Ἑλλαδίτες νά ὑπερασπισθοῦν τήν ἀπειλουμένην ἀπό τούς στασιαστές, Βασιλεύουσαν. Στήν Κωνσταντινούπολι, μετέβησαν μέ πλοῖα ἐξ οὗ ὁ Εὐάγριος τούς ἀποκαλεῖ «νηΐ στρατούς».

Μαζί τους ἦταν καί ὁ χημικός Πρόκλος (ὁμώνυμος τοῦ φιλοσόφου), ὁ ὁποῖος παρέδωσε στούς στρατηγούς τοῦ αὐτοκράτορος τό «ὑγρόν πῦρ». Μέ αὐτό κατετροπώθησαν οἱ στασιαστές. Τό γεγονός μαρτυρεῖ ὅτι ἤδη κατά τόν ε΄ αἰῶνα, οἱ Ἕλληνες εἶχαν συνείδησιν ὅτι τό κράτος, ἡ κεντρική ἐξουσία του καί ἡ πρωτεύουσά του ἦσαν δικά τους.

Β΄. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΕΛΛΗΝΩΝ

«Ἡ Ἀνατολική Αὐτοκρατορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦταν σχεδόν ὁλοκληρωτικά ***Ἑλληνική****»*

J. Bernal

(«Ἱστορία τῶν Πολιτισμῶν»)

«Ἡ φύσις τῆς Ρωμαϊκῆς καί ἐν συνεχείᾳ τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, εἶναι ***Ἑλληνική****»*

Κ. Ν. Οὐσπένσκυ

(«Σύνοψις Βυζαντινῆς Ἱστορίας» 1917)

«Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ μεσαιωνικός Ἑλληνισμός δικαιοῦται νά φέρη τό τρισένδοξον τοῦτο ὄνομα τοὐλάχιστον ὅσον καί ὁ νεώτερος Ἑλληνισμός»

Κ. Παπαρρηγόπουλος

(«Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» Γ΄ 2γ)

1. Ἡ Ἑλληνική Ἀνατολή

Τό 324, ὁ Κωνσταντῖνος Α΄ μεταφέρει τήν ἕδρα τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας στό ἑλληνικό Βυζάντιο[1].

Ἡ μεταφορά ἦταν ἀπό καιρό στίς προθέσεις τῶν αὐτοκρατόρων. Οἱ λόγοι:

α΄) Ἡ αὐτοκρατορική ἐξουσία βρισκόταν σέ μόνιμη σύγκρουσι πρός τήν παλαιά ἀριστοκρατία καί τό ὄργανό της, τήν Σύγκλητο —καί τῶν δύο ἕδρα ἦταν ἡ Ρώμη, ὅπου

---

1. Τά ἐπίσημα ἐγκαίνια τῆς νέας πρωτεύουσας ἔγιναν τό 330.

ὁ ἑκάστοτε αὐτοκράτωρ ἔνοιωθε νά ἀπειλῆται. (δολοφονία Ἰουλίου Καίσαρος, Νέρωνος κ.ἄ.).

Ἡ Ρώμη, βρισκόταν μακρυά ἀπό τίς κυριώτερες ἐπαρχίες δηλαδή τίς τῆς Ἀνατολῆς, πού ἦσαν οἱ πιό πλούσιες, πολυάνθρωπες καί πολιτισμένες τῆς Αὐτοκρατορίας. Μέ τήν ἔκτασι καί τήν μορφή πού εἶχε πάρει ἡ Αὐτοκρατορία, ἡ Ρώμη ἦταν ἀπομονωμένη, σέ μία χερσόνησο ἡ ὁποία μετά τήν εἰσβολή τοῦ Ἀννίβα ἀδυνατοῦσε νά ἀνακάμψη. Ἡ ὕπαιθρος τῆς Ἰταλίας εἶχε ρημάξει καί μέγα μέρος τῶν κατοίκων της εἶχε συρρεύσει στήν Ρώμη, ἀποτελώντας ἕνα παρασιτικό ὄχλο –μόνιμη ἑστία ἀναταραχῶν.

γ΄) Τό «νέο πνεῦμα» τῆς ἐποχῆς, τοῦ ὁποίου βασικό στοιχεῖο ἦταν ἡ νέα θρησκεία τοῦ χριστιανισμοῦ, κυριαρχοῦσε στήν ἑλληνική καί ἑλληνίζουσα Ἀνατολή, ἐνῶ δυσκολευόταν νά διεισδύση στήν παραδοσιακή Ρώμη. Οἱ αὐτοκράτορες ὅμως στήριζαν τήν ἐξουσία τους ἀκριβῶς σ' αὐτό τό «νέο πνεῦμα» καί στόν χριστιανισμό.

Τό 476 καταλύεται τό Ρωμαϊκό Κράτος στήν Δύσι. Ἀπομένει μόνον τό ἀνατολικό τμῆμα του (Ρωμανία) πού ἐμφανίζεται ὡς νόμιμος κληρονόμος τῆς Αὐτοκρατορίας καί ὡς τέτοιος διεκδικεῖ τήν ἐπικυριαρχία του σ' ὁλόκληρη τήν ἄλλοτε Ρωμαϊκή Οἰκουμένη. Τό κράτος εἶναι Ἑλληνικό, ἀφοῦ:

- Κατοικεῖται κυρίως ἀπό **Ἕλληνες** καί δευτερευόντως ἀπό ἐξελληνισμένους.
- Γλῶσσα του εἶναι ἡ **ἑλληνική,** ὅπως καί ἡ παιδεία του καί ἡ θρησκεία του.
- **Ἕλληνες** ἀποτελοῦν τήν διοίκησι, τήν διπλωματία, τά στρατιωτικά στελέχη, τόν κλῆρο.
- **Ἕλληνες** εἶναι οἱ λόγιοι, οἱ διανοούμενοι, οἱ ἱεράρχες, οἱ ἐπιστήμονες, οἱ καλλιτέχνες.

Ὁ Αὐτοκράτωρ ὅμως τιτλοφορεῖται Imperator Romanorum γιά νά διεκδικῆ τήν ἐπιβολή του ἐπάνω σέ ὅλους τούς ἡγεμονίσκους τῆς Δύσεως. Ὁ Κρουμπάχερ γράφει: *«μετά τήν **πλήρη ἐξελλήνισιν** τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους, "Ρωμαῖος" ἐσήμαινε τόν ἑλληνιστί λαλοῦντα πολίτην του, ἐν τέλει δέ τόν **"Ελληνα»*** («Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας»).

Οἱ πλουσιώτερες, πιό πολυάνθρωπες καί πιό πολιτισμένες περιοχές τῆς Αὐτοκρατορίας βρίσκονταν στήν ἑλληνική ἤ ἐξελληνισμένην Ἀνατολή. Ἐκεῖ ἦσαν ὅλες οἱ μεγάλες πόλεις, πλήν τῆς Ρώμης, ὅπως ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἡ Ἀντιόχεια, ἡ Πέργαμος, ἡ Ἔφεσος, ἡ Σμύρνη, ἡ Δαμασκός, ἡ Θεσσαλονίκη, αἱ Ἀθῆναι, ἡ Κόρινθος, αἱ Πάτραι, ὅλες «ἑλληνίδες πόλεις». Ἐκεῖ οἱ βιβλιοθῆκες, τά πανεπιστήμια, τά ἐπιστημονικά ἐργαστήρια, οἱ φιλοσοφικές σχολές, τά ἔργα τέχνης. Ἡ Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία, ἑλληνική ἤδη ἀπό πλευρᾶς παιδείας, τέχνης, πολιτισμοῦ, ἐπιστήμης, ἐξελληνίζεται στό ἀνατολικό τμῆμα της καθολικῶς. Τήν θέσι τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας παίρνει ἡ Ἑλληνική Αὐτοκρατορία τῶν Μέσων Χρόνων.

Εἶναι ἡ συνέχεια τῶν Ἑλληνιστικῶν κρατῶν πού κυβέρνησαν ἀπό τόν Ἀλέξανδρο ὡς τήν Ρωμαιοκρατία τήν Ἀνατολή, προσπαθώντας νά τῆς μεταδώσουν τό Ἑλληνικῶς ζῆν[2].

2. Νέο Κράτος

Στήν πραγματικότητα, ἡ ἵδρυσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καί ἡ ἀνάδειξίς της σέ πρωτεύουσα, σημαίνει τήν ἀπόσπασιν τῆς ἑλληνικῆς καί ἐξελληνισμένης Ἀνατολῆς

2. Βλέπε στό βιβλίο μου «Ἑλλήνων Κοσμοκρατορία» ιδ΄ στήν σειρά «Οἱ Ρίζες».

ἀπό τήν λατινική-κελτική Δύσι. Οὐσιαστικῶς ἡ Ἀνατολή ἱδρύει πλέον τό δικό της, ξεχωριστό κράτος, πού διακρίνεται σαφῶς ἀπό τήν Δύσι. Στήν Ἀνατολή ἐπικρατοῦν ἡ φυλή, ἡ γλῶσσα, θρησκεία, ἡ παιδεία καί ὁ πολιτισμός τῶν Ἑλλήνων, ὄχι βεβαίως τῶν ἀρχαίων, ἀλλά ὅπως εἶχαν διαμορφωθεῖ κατά τήν διάρκεια τῶν ἑλληνιστικῶν καί ρωμαϊκῶν αἰώνων. Στήν Δύσι, οἱ Λατῖνοι προσπαθοῦν νά ἐπιβάλουν τήν δική τους γλῶσσα καί θρησκεία καί τόν δικό τους τρόπο ζωῆς μέ μερικήν ὅμως μόνον ἐπιτυχίαν.

Τόν δ′ αἰῶνα, ἡ Δύσις κατακλύζεται ἀπό τούς βαρβάρους, διασπᾶται φυλετικῶς, γλωσσικῶς καί κρατικῶς καί ἡ θρησκεία παραμένει μοναδικός κοινός παράγων μέ ἀποτέλεσμα νά προσλάβη ἡ Ἐκκλησία τά χαρακτηριστικά τοῦ Παπισμοῦ = διεκδίκησις πάσης ἐξουσίας, ἀλαζονεία, «ἀλάθητον» κ.λπ. Ἔτσι *«ἡ Ἀνατολή ἔμεινε μόνη κληρονόμος, ἀντιπρόσωπος καί πρόμαχος τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ»* (Κ. Παπαρρηγόπουλος Δ′ 321).

Ἐνῶ στήν Δύσι κατέρρευσαν τά πάντα καί ἔπεσε ἡ μεγάλη νύκτα, στήν Ἀνατολή διατηρήθηκαν ἡ ἑνότητα τοῦ κράτους κάτω ἀπό ἰσχυρή κεντρική ἐξουσία, ἡ ὠργανωμένη διοίκησις, ἡ σταθερή νομοθεσία, ἡ ἔννομος τάξις, ἡ παιδεία καί ὁ πολιτισμός.

Μέσα σ' αὐτό τό πλαίσιο, διαμορφώνεται ἕνα Νέο Κράτος. Αὐτό διατηρεῖ τόν τίτλον «Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία». Τό κάνει ἀπό σκοπιμότητα: Θέλει νά ἐμφανίζεται ὡς ὁ μόνος νόμιμος κληρονόμος τῆς ἐν λόγῳ Αὐτοκρατορίας, ἡ μόνη ὑπαρκτή συνέχειά της. Ἔτσι θά ἔχη αἴγλην, γόητρο, κῦρος στούς ἡμιβαρβάρους τῆς Δύσεως καί θά διεκδικῆ τήν ἐπ' αὐτῶν ἐπικυριαρχία του. Στήν πραγματικότητα, ὅμως, πρόκειται γιά ἕνα νέο κράτος, ἄσχετο πρός τό ρωμαϊκό.

● Ὁ Ρῶσος βυζαντινολόγος G. Ostrogorsky γράφει: «*Ὅσο κι ἄν τό Βυζάντιο γαντζωνόταν στήν ρωμαϊκή κληρονομία γιά λόγους ἰδεολογικούς ἀλλά καί ἰμπεριαλιστικούς, δέν παύει ν' ἀπομακρύνεται ὁλοένα, στό κύλισμα τῶν αἰώνων, ἀπό τίς ἀρχικές ρωμαϊκές του βάσεις, ἐνῶ ὁ ἐξελληνισμός του στήν κουλτούρα καί στή γλῶσσα συνεχίζεται θριαμβευτικά*» («Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους»).

● Ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος ἐπισημαίνει: «*Ἐν τῇ Ἀνατολῇ μόνη ἡ κυβέρνησις ὑπῆρξε λατινική καί αὐτή ἐξελληνίσθη ἐπί τέλους ἐπί δέ τῶν ἐρειπίων τοῦ ρωμαϊκοῦ ἠγέρθη κράτος ἕτερον, ἐντός τοῦ ὁποίου πάντες, νόμοι, ἄρχοντες, βασιλεῖς καί κατά τό πλεῖστον οἱ ὑπήκοοι, τήν ἑλληνικήν ἐλάλησαν γλῶσσαν*» (Β' 374).

Προσθέτει ὅτι, καθ' ὅλην τήν διάρκειαν τῆς Ρωμαιοκρατίας «*ἐξακολουθεῖ ἐπιπλέουσα* (σ.σ. στήν Ἀνατολή) *ἡ ἰδέα τῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ διαδόσεως*» (Β' 376).

● Ὁ Κ. Ἄμαντος γράφει ὅτι «*ἡ μεταφορά τῆς πρωτευούσης* (σ.σ. ἀπό τήν Ρώμη στό Βυζάντιο)... *παραδίδει βαθμηδόν τό ἀνατολικόν ρωμαϊκόν κράτος εἰς τόν Ἑλληνισμόν, ὅστις κατορθώνει νά τό διατηρήση ὑπέρ τά χίλια ἔτη... χωρίς ἴσως νά τό ἐννοήση* (σ.σ. ὁ Κωνσταντῖνος) *παρέσχεν εἰς τόν Ἑλληνισμόν τήν δύναμιν νά μεταβάλη τό ἀνατολικόν ρωμαϊκόν κράτος εἰς ἑλληνικόν καί νά διατηρήση τήν παρακαταθήκην τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ*» («Εἰσαγωγή εἰς τήν Βυζαντινήν Ἱστορία», σ. 146, 148). Ἐπίσης: «*διά τῆς μεταφορᾶς τῆς πρωτευούσης παρέδωκεν τό κράτος εἰς τόν Ἑλληνισμόν*» (σ. 155).

3. Ἐθνοφυλετικῶς Ἑλληνικό

Ὁ Γάλλος ἱστορικός (καί πολιτικός) Fr. Guizot (1787-1874) διαπιστώνει ἕνα γεγονός: ὅτι μετά τήν διχοτόμησι τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, ὁ λαός τοῦ δυτικοῦ τμήματός της ὄχι μόνον δέν ὑπεστήριξε τούς κυβερνῶντας, ἀλλά δέν ἐπεχείρησε νά ὑπερασπισθῆ οὔτε κἄν τόν ἑαυτό του ἐναντίον τῶν βαρβάρων εἰσβολέων, ἐνῶ στό ἀνατολικό τμῆμα συνέβη ἀκριβῶς τό ἀντίθετον: ὁ λαός ἀπέκρουσε τούς βαρβάρους.

Πράγματι, ἡ Δυτική Εὐρώπη τοῦ ε′ αἰῶνος μοιάζει μέ χώρα ἔρημη κατοίκων τήν ὁποίαν διαμφισβητοῦν τά λείψανα τῶν ρωμαϊκῶν λεγεώνων καί τά στίφη τῶν βαρβάρων. Ἀντιθέτως στήν Ἀνατολή, οἱ Ἕλληνες προβάλλουν σθεναρή ἀντίστασι κατά τῶν εἰσβολέων. Ἀποκρούουν:

- Στήν Θράκη τόν Ἀττίλα.
- Οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπό τόν **Δέξιππον,** τούς Γότθους.
- Θηβαῖοι καί Ἀθηναῖοι τόν Ἀλάριχον.
- Οἱ κάτοικοι τῆς Καισαρείας Καππαδοκίας, ὑπό τόν Δημοσ**θένην,** τούς Πέρσες.
- Οἱ κάτοικοι τῆς Παμφυλίας τούς Γότθους.
- Οἱ κάτοικοι τῆς ἑλληνικῆς Πτολεμαΐδος τῆς Κυρηναϊκῆς, ὑπό τόν ἐπίσκοπον Συν**έ**σιον, τούς Λιβύους. Αὐτή *«ἡ γενναία πολλῶν ἑλληνικῶν πόλεων καί χωρῶν ἀντίστασις συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τήν διατήρησιν τοῦ Ἀνατολικοῦ κράτους»,* (Κ. Παπαρρηγόπουλος Γ′, 6). Οἱ **Ἑλληνικοί** πληθυσμοί καί οἱ **Ἑλληνίδες** πόλεις τῆς Ἀνατολῆς ἀγωνίσθηκαν γιά ἕνα κράτος, πού ἤδη θεωροῦσαν δικό τους ἀφοῦ αὐτοί τοῦ ἔδιναν γλῶσσα, θρησκεία, παιδεία, τέχνες, στελέχη.

Στό ἀνατολικό τμῆμα τῆς ἄλλοτε Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας ὑπῆρχε μία ἰσχυρή **ἐθνοφυλετική** βάσις —ὁ Ἑλληνι-

σμός. Αὐτός εἶναι ἡ αἰτία τῆς μή-καταρρεύσεώς του ἀπό τίς εἰσβολές τῶν βαρβάρων οἱ ὁποῖες ἐσάρωσαν τό δυτικό τμῆμα τῆς Αὐτοκρατορίας[3]. Ὁ Ἑλληνισμός περιλαμβάνεται ὁλόκληρος στό ἐπιβιῶσαν ἀνατολικό τμῆμα της. Καί αὐτός, τό μετασχηματίζει σέ δικό του κράτος. Βυζάντιο εἶναι τό Νέο Κράτος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, «νέο» ἐν σχέσει πρός τά ἀρχαιοελληνικά καί ἑλληνιστικά κράτη. Ὁ Ἑλληνισμός εἶχε χάσει τήν κρατική του ὑπόστασι μέ τούς Ρωμαίους. Τήν ἀνακτᾶ μέ τό Βυζάντιο.

Γράφει ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος:

«Ἀληθῶς εἰπεῖν, τό (βυζαντινόν) κράτος δέν ἠδύνατο νά ὑπάρξῃ εἰ μή διά τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἥτις μόνη εἶχε συμφέρον εἰς ὑποστήριξιν αὐτοῦ, ἅτε δι' αὐτοῦ κυριαρχοῦσα ἀπό τῆς μιᾶς ἄκρας τῆς Ἀνατολῆς μέχρι τῆς ἄλλης» (Γ' 23).

Ἀσφαλῶς ὁ Ἑλληνισμός τῶν Μέσων Χρόνων δέν εἶναι ὁ κλασικός ἤ ὁ ἑλληνιστικός. Εἶναι μία ἄλλη ἔκδοσίς του, κατά τά μέτρα τῆς ἐποχῆς. Δέν παύει νά εἶναι ὅμως Ἑλληνισμός —ὁ διαρκῶς μεταμορφωνόμενος ἐξωτερικῶς ἀλλά «ἀΐδιος» ἐσωτερικῶς, ἀφοῦ διατηρεῖ τά θεμελιώδη στοιχεῖα του: ὅμαιμον, ὁμόγλωσσον, ὁμόθρησκον, ὁμότροπον. Πάνω σ' αὐτά τά δομικά ὑλικά οἰκοδομεῖται ὁ Ἑλληνισμός σ' ὅλες τίς ἐποχές: προκατακλυσμιαῖος, ἀρχέγονος, προκλασικός, κλασικός, ἑλληνιστικός, «ρωμαϊκός», «βυζαντινός», νεώτερος.

Στήν Μέση Αὐτοκρατορία του, ὁ Ἑλληνισμός ἀποβάλλει τό ρωμαϊκό ἐπίχρισμα καί ἀναδύεται ξανά αὐτόνομος. Στήν πραγματικότητα τό Βυζαντινό Κράτος δέν εἶναι συνέχεια τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, ἀλλά τῶν ἑλληνι-

3. Βλέπε στό βιβλίο μου «Βυζάντιον: Ἡ "ἄλλη" Ἱστορία».

στικῶν κρατῶν. Ὁ H. G. Wells τό χαρακτηρίζει «ἀνατολικόν νέον ἑλληνικόν κράτος» καί γράφει: *«Περί τοῦ Ἀνατολικοῦ αὐτοῦ κράτους ὁμιλοῦν ὡς ἐάν ἐπρόκειτο περί συνεχίσεως τῆς ρωμαϊκῆς παραδόσεως, ἐνῶ εἰς τήν πραγματικότητα ἦτο ἡ ἀνανέωσις τῆς παραδόσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου... ὁμιλοῦσε τήν ἑλληνικήν καί ἀποτελοῦσε συνέχειαν, ἄν καί ὄχι ἐντελῶς καθαράν, τῆς ἑλληνικῆς παραδόσως... Τό κράτος αὐτό ἦτο ἑλληνικόν καί ὄχι λατινικόν. Οἱ Ρωμαῖοι εἶχαν ἔλθει καί εἶχαν παρέλθει»* («Παγκόσμιος Ἱστορία»).

● Ἀκόμη καί μαχητική πολέμιος τοῦ χριστιανισμοῦ, ἡ ἄθρησκη «προοδευτική» Λιλή Ζωγράφου, ἀναγνωρίζει ὅτι ἡ ἐθνική συνείδησις τοῦ Ἑλληνισμοῦ *«ὁλοκληρώνεται στήν περίοδο τοῦ Βυζαντίου»* («Ἀντιγνώση», σ. 351).

Ἡ ἴδια ἐπίσης δέχεται ὅτι *«ὅλοι οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου εἶχαν ἑλληνική παιδεία»* (σ. 352).

● Ἡ H. Ahrweiller διαπιστώνει ὅτι οἱ χριστιανοί ὀρθόδοξοι Βυζαντινοί εἶχαν τήν γλῶσσα, τά ἤθη, ἔθιμα, τίς παραδόσεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ καί οὐδέποτε αἰσθάνθηκαν μή-Ἕλληνες. («Ἡ πολιτική ἰδεολογία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας»).

Ὁ Βυζαντινός Ἑλληνισμός διαφέρει ἀπό τόν Ἀρχαῖο, ὅπως ὁ Νέος καί ἀπό τούς δύο. Ὅμως εἶναι Ἑλληνισμός.

● Γράφει ὁ G. Ostrogorsky: *«Μεταξύ Βυζαντίου καί Ἑλληνισμοῦ ὑπάρχει, πέρα ἀπό μίαν ἁπλῆ γενεαλογική σχέσι, μία βαθύτατη ὁμοιογένεια οὐσίας»...* («Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους»).

4. Τά πάντα Ἑλληνικά

Μεγάλα πνευματικά κέντρα τῆς Αὐτοκρατορίας ἐκτός ἀπό τήν πρωτεύουσα ἦσαν αἱ Ἀθῆναι, ἡ Ἀντιόχεια, ἡ

Βηρυττός, ἡ Γάζα, ἡ Θεσσαλονίκη, ἡ Ἀλεξάνδρεια –ὅλες πόλεις ἑλληνικές.

«Μετά τήν ἵδρυσι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, γράφει ὁ Βασίλιεφ, ὅλοι οἱ ἱστορικοί ὑπῆρξαν Ἕλληνες»[4]. Στά ἑλληνικά γράφουν καί οἱ **Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας** πού λάμπουν κατά τούς δ΄-ε΄ αἰῶνες: **Μέγας Βασίλειος, Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, Γρηγόριος Νύσσης** ἦσαν βαθεῖς γνῶστες τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἀφοῦ σπούδασαν στίς Ἀθῆνες καί στήν Ἀλεξάνδρεια. Ὁ **Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος,** μαθητής τοῦ Ἕλληνος φιλοσόφου **Λιβανίου,** εἶχε σοβαρή κλασική μόρφωση καί *«τά ἔργα του, γραμμένα στά ἑλληνικά, ἀποτελοῦν ἕναν ἀπό τούς μεγαλύτερους φιλολογικούς θησαυρούς τοῦ κόσμου»* («Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους»).

Ὁ Μ. Βασίλειος εἶπε ὅτι ὁ Ἡσίοδος *«ἐποίησεν τά ἔπη αὐτοῦ ἵνα παρορμήσῃ καί πείσῃ τούς νέους νά ἐπιμεληθῶσι τῆς κτήσεως ἀρετῆς καί νά ὑφίστανται προθύμως πάντα πόνον πρός τοῦτο καί νά μή ἀφίστανται πρίν ἤ ἀναχθῶσιν εἰς αὐτήν»*[5].

Κατά τόν μεγάλο Ρῶσο θεολόγο Π. Φλωρόφσκι *«τό ἱστορικό νόημα τῆς Πατερικῆς Θεολογίας εἶναι ἡ ἐνσωμάτωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ στόν Χριστιανισμό».*

Ἡ πρωτεύουσα τοῦ Κράτους, ἡ Κωνσταντινούπολις, εἶναι «πόλις ἑλληνίς». Οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει μέ τίς πόλεις τοῦ δυτικοῦ Μεσαίωνος. Εἶναι πόλις ἑλληνικοῦ - ἑλληνιστικοῦ τύπου. Μέ ρυμοτομία, φαρδεῖς δρόμους, μεγάλες

4. Προκόπιος, Μένανδρος, Θεοφάνης, Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος, Λέων Διάκονος, Κεδρηνός, Σκυλίτσης κ.ἄ.
5. Βλέπε καί στό κεφ. «Πρωτοβυζαντινοί Αἰῶνες».

πλατεῖες, ἀγορές, ἱππόδρομο, δημόσια λουτρά, ἀγάλματα, κήπους, ὕδρευσι, ἀποχέτευσι, βιβλιοθῆκες, πανεπιστήμιο, νοσοκομεῖα, λαμπρά κτίρια, δημοτικό φωτισμό, ἀκόμη καί καθάρισμα τῶν δρόμων της μέ μηχανήματα[6]. Ποιά μεσαιωνική πόλις διέθετε τέτοια γνωρίσματα; Ἡ «πόλις τῶν πόλεων» ἦταν γεμάτη ἀπό ἔργα ἑλληνικῆς τέχνης, ἀνδριάντες ὁμηρικῶν ἡρώων καί θεῶν, φιλοσόφων, ἰατρῶν, ἡνιόχων, μυθολογικῶν μορφῶν –ἔργα τοῦ Λυσίππου, τοῦ Φειδίου κ.ἄ. Οἱ Ἕλληνες θεωροῦσαν δική τους αὐτήν τήν ὑπέροχη Πόλι, θρήνησαν τήν Ἅλωσί της καί ἐπί αἰῶνες ἔζησαν μέ τό ὄνειρο τῆς ἀνακτήσεώς της.

Ἄν καί σφόδρα ἀντιχριστιανός καί ὡς ἐκ τούτου ἐντόνως ἀντιβυζαντινός, ὁ Π. Μαρίνης γράφει: *«ἡ τάξις τῶν λογίων* (σ.σ. στό Βυζάντιο) *ἀποτελεῖται κατά τά 4/5 ἀπό ἑλληνίζοντας καί τό αὐτό ποσοστό παρατηρεῖται εἰς τήν εὐρυτέρα ἀνωτέρα τάξι, ὑπῆρξαν δέ προσέτι καί ἑλληνίζοντες αὐτοκράτορες... σημαντικόν ποσοστόν ἑλληνιζόντων ὑπάρχει εἰς τήν μερίδα τῶν ἐγγραμμάτων κληρικῶν, ὑπῆρξαν δέ ἑλληνίζοντες πατριάρχαι»* («Ἑλληνικόν Πάνθεον» 20, 2003 σ. 50). Ὅταν κάποιος γνωρίζῃ Ἱστορία, ὅσον καί ἐάν εἶναι προκατειλημμένος, ὁμολογεῖ καί ἀλήθειες. Παρατηρεῖ μάλιστα ὁ Π. Μαρίνης ὅτι οἱ Βυζαντινοί ἦσαν *«ὀνόματι μόνον Ρωμαῖοι καί οὐδέ λέξιν λατινικήν γινώσκοντες»* (σ. 53). «Ρωμαϊκή» Αὐτοκρατορία λοιπόν χωρίς Ρωμαίους καί «μή-Ἑλληνική Αὐτοκρατορία» μέ «ἑλληνίζοντες» λογίους, ἀξιωματούχους, κληρικούς, πατριάρχες, αὐτοκράτορες. Δέχεται ἐπίσης ὁ Π. Μαρίνης ὅτι ὁ ὅρος «Ἕλλην» γιά τούς Βυζαντινούς εἶχε θρησκευτική, ὄχι ἐθνοφυλετική σημασία, χαρακτηρίζον-

6. Περισσότερα στό βιβλίο μου «Βυζάντιον: Ἡ Δόξα».

τας τόν «ἀβάπτιστο». Γι᾽ αὐτό, *«οἱ Βυζαντινοί ὁμιλοῦν δι᾽ Ἕλληνας Οὕννους, Ἕλληνας Γότθους κ.ο.κ.»* (σ. 53).

5. Ρωμαϊκῆς οὐτοπίας τέλος

Ἀρχικῶς, οἱ αὐτοκράτορες τῆς «Νέας Ρώμης» ἔμειναν πιστοί στό ὄνειρο τῆς ἐπανασυνενώσεως τῆς παλαιᾶς Αὐτοκρατορίας: οἱ ἄνθρωποι ἀργοῦν νά συνειδητοποιήσουν τίς νέες πραγματικότητες τῆς Ἱστορίας. Ἐκεῖνος πού ἐπεχείρησε νά πραγματώση αὐτό τό ἀνεδαφικό πλέον ὄνειρο, εἶναι ὁ **Ἰουστινιανός.** Μή-Ἕλλην, μέ «ρωμαϊκή συνείδησι», ἔγινε ὁ μέγας κυνηγός τῆς ρωμαϊκῆς οὐτοπίας. Προσπάθησε:

- Νά διατηρήση τό Ρωμαϊκόν Δίκαιον. (Ἰουστινιάνειος Κῶδιξ)
- Νά ἐκλατινίση γλωσσικῶς τόν Ἑλληνισμό καί τήν ἑλληνίζουσα Ἀνατολήν.
- Νά ἀνακαταλάβη τό δυτικό τμῆμα τῆς πάλαι ποτέ Ρωμαϊκῆς Οἰκουμένης καί νά τό συνενώση μέ τό ἐπιζῆσαν ἀνατολικό, παλινορθώνοντας ἔτσι τήν ἑνιαία Αὐτοκρατορία.
- Νά ἐμποδίση τόν πλήρη ἐξελληνισμό τῆς θρησκείας πού εἶχε γίνει ὁ ὁμοιογενοποιός παράγων τῆς Αὐτοκρατορίας· ἐξ οὗ καί εὐνόησε τόν μονοφυσιτισμό, κατά τῆς Ὀρθοδοξίας.

Πέτυχε τό ἀντίθετο ὅλων αὐτῶν. Διότι ἡ ἀποτυχία του, τερματίζοντας ὁριστικῶς τά τέτοια σχέδια, ἐπέφερε τήν συνειδητοποίησι τῆς νέας ἱστορικῆς πραγματικότητος. Ἔτσι, ἀκουσίως του, ἀφήρεσε τά τελευταῖα ἐμπόδια πρός τήν μετεξέλιξι τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας σέ νέο κράτος, ἑλληνικό, καί ἐπιτάχυνε τήν σχετική διεργασία πού ἤδη εἶχε ἀρχίσει. Ὁ ἴδιος ἀναγκάσθηκε νά ἐκδώση νέους νόμους, πέραν τῶν

«ρωμαϊκῶν», τάς «Νεαράς», καί μάλιστα στήν ἑλληνική πλέον γλῶσσα.

Οἱ μεγάλες, πολυδάπανες ἐκστρατεῖες του, εἶχαν ἀποτελέσματα ἐφήμερα καί ἁπλῶς κατεξάντλησαν τό Κράτος.

6. Πρός Ἑλλήνων κράτος

Συνέπεια εἶναι οἱ ἄμεσοι διάδοχοί του νά προσανατολίζωνται πλέον πρός τήν διαμόρφωσι ἑνός νέου κράτους, ἀσχέτου πρός τήν παλαιά Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία. Γνωρίζουν ὅτι αὐτό τό νέο κράτος δέν μπορεῖ νά εἶναι παρά μόνον ἑλληνικό, ἀφοῦ: Στά ὅριά του περιλαμβάνεται ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνισμός. Αὐτός ἀποτελεῖ τήν στέρεη ἐθνοφυλετική βάσι τοῦ νέου κράτους. Καί αὐτός τοῦ δίνει τήν γλῶσσα, τίς παραδόσεις, τίς ἐπιστῆμες, τήν τέχνη, τήν παιδεία, τήν θρησκεία, τόν πολιτισμό.

Ἡ αὐτοκρατορική αὐλή ἐγκαταστάθηκε στήν Κωνσταντινούπολι, ὅπου, *«ἀντί νά εἰσαγάγη τόν Λατινισμό,* ***ἐξελληνίσθηκε***» (A. Hamman, «A Political, Geographical, Social, Ecclesiastical and Doctrinal Framework of the 4th Century»).

Πράγματι ἀπό τόν ε′ αἰῶνα ἤδη ὁ αὐτοκράτωρ Ἀρκάδιος ἀναγκάζεται νά ἐπιτρέψη στούς δικαστές νά συντάσσουν τίς ἀποφάσεις των στήν ἑλληνική, ἀφοῦ αὐτήν κατανοοῦν οἱ κάτοικοι τῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἡ πίεσις τῆς πραγματικότητος εἶναι ἀδήριτος. Ἡ πραγματικότης στό κράτος εἶναι ἑλληνική. Καί ἐπιβάλλει τόν πλήρη ἐξελληνισμό του. Ὁ Θεοδόσιος Β′ ἐπιτρέπει σέ ὅλους τούς κρατικούς ἀξιωματούχους τό «ἑλληνιστί διατίθεσθαι».

Ἤδη ἀπό τόν στ′ αἰῶνα σέ δύο αὐτοκράτορες τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπονέμεται ἀπό τούς ξένους ὁ

τίτλος «πρῶτος **βασιλεύς τῶν** Ἑλλήνων». Τό «πρῶτος» ἔχει τήν ἔννοιαν ὅτι τό ἄλλοτε ἀνατολικόν τμῆμα τῆς Ρωμαϊκῆς Οἰκουμένης ἔχει μετασχηματισθεῖ σέ κράτος τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Ἄραψ Ἀμπούλ Φαράγκ ἀποκαλεῖ **«πρῶτον Ἕλληνα βασιλέα»** τόν Τιβέριον Θρᾶκα (578-582), ἐνῶ ὁ Λατῖνος Παῦλος ὁ Διάκονος ἀποδίδει τόν ἴδιον χαρακτηρισμό στόν Μαυρίκιον Καππαδόκην (582-602), διάδοχον τοῦ Τιβερίου καί κατά τόν Μένανδρον *«μουσῶν ἐραστήν»*.

Λίγο ἀργότερα, ὅπως γράφει ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος, *«οἱ βασιλεῖς, ἀποβαλόντες τήν ρωμαϊκήν γλῶσσαν, διετέλουν **ἑλληνίζοντες**»*.

Ἐπί Ἡρακλείου ἐμφανίζονται στό προσκήνιο τῆς Ἱστορίας οἱ Ἄραβες, ἐμπνεόμενοι ἀπό μία νέα θρησκεία, τό Ἰσλάμ. Μέσα στόν ζ' αἰῶνα οἱ μή-ἑλληνικές ἐπαρχίες τοῦ νέου κράτους ἔχουν χαθῆ. Συρία, Παλαιστίνη, Αἴγυπτος, Λιβύη, Μεσοποταμία γίνονται ἀραβικές - μουσουλμανικές. Αἰτία: οἱ πληθυσμοί τους εἶναι σημιτικοί - χαμιτικοί καί δέν θέλησαν ἤ δέν μπόρεσαν ποτέ νά ἀφομοιώσουν τήν Ἑλληνικότητα. Παρά τά ἐπιφαινόμενα, οὐδέποτε ἐξελληνίσθησαν. Ἀντιθέτως, πολλοί ἀπό αὐτούς τρέφουν μῖσος γιά τούς Ἕλληνες. (Ἑβραῖοι καί Σύριοι). Εἶναι φυλετικῶς καί γλωσσικῶς ἴδιοι ἤ συγγενεῖς μέ τούς Ἄραβες. Θρησκευτικῶς δέν ἔχουν ἀποδεχθῆ τήν Ὀρθοδοξία. Πιστοί στίς ἀρχαῖες ἀνατολικές παραδόσεις τους ἀδυνατοῦν νά κατανοήσουν καί νά ἐνστερνισθοῦν τήν ἑλληνική ἐκδοχή τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἀπορρίπτουν τόν Τριαδικό Θεό, τόν θεανθρωπισμό κ.λπ. Εἶναι «μονοφυσῖτες». Βρίσκουν λοιπόν ὅτι τό Ἰσλάμ τούς ταιριάζει πολύ περισσότερο ἀπό τήν Ὀρθοδοξία. Ἐξισλαμίζονται.

Ἡ ἀπώλεια (οὐσιαστικῶς ἀποσκίρτησις) τῶν ἀνατο-

λικῶν σημιτοχαμιτικῶν ἐπαρχιῶν ἐνισχύει στό πολλαπλάσιο τόν ἑλληνικό χαρακτῆρα τοῦ κράτους.

7. Ἐπανελλήνισις

Ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἑλληνικῆς ὡς τῆς ἐπίσημης γλώσσας τῆς Αὐτοκρατορίας ἔγινε ἤδη ἀπό τόν Ἡράκλειο στίς ἀρχές τοῦ ζ΄ αἰῶνος. Ἦταν τό ἐπιστέγασμα μιᾶς διεργασίας πού εἶχε ἀρχίσει ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Θεοδοσίου Β΄ μέ πρωτοβουλία τῆς Ἀθηναίας συζύγου του Εὐδοκίας (Ἀθηναΐδος) καί τοῦ Ἕλληνος διοικητοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Κύρου Πανοπολίτου.

Τό «Κοράνι», ἀναφερόμενο στούς πολέμους τῆς ἴδιας ἐποχῆς, πού διεξήγαγε ὁ Ἡράκλειος κατά τῶν Περσῶν, ἀναφέρει: *«Οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τούς Πέρσες».*

● Κατά τόν Ἄγγλο ἱστορικό G. Finlay στό Βυζάντιο, ἰδίως μετά τό 717 (ἐνθρόνισις Λέοντος Γ΄), διαμορφώθηκε ἕνας νέος κόσμος, συνθέσεως **Ἑλληνισμοῦ** - Χριστιανισμοῦ, ἀπό τήν ὁποίαν προῆλθε ἡ μεγάλη ἀκμή τοῦ Βυζαντίου κατά τούς θ΄ καί ι΄ αἰῶνες («Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς καί Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας » 1854).

Στόν πλήρη ἐξελληνισμόν τοῦ Κράτους πρωτοστατοῦν δύο αὐτοκράτορες[7], ὁ **Ἡράκλειος** καί ὁ **Κωνσταντῖνος Ε΄ Πωγωνᾶτος.** *«Ἑλληνίζοντες καί τήν ρωμαϊκήν γλῶτταν ἀποβαλόντες»* (κατά Κων/νον Ζ΄ Πορφυρογέννητον) ἐπέβαλαν τήν ἑλληνική ὡς μόνην γλῶσσαν σέ ὅλους τούς κλάδους τοῦ Δημοσίου: διοικητικές διαιρέσεις, στρατιωτικοί ὅροι κ.λπ. ἐξελληνίσθησαν. Ὁ ἐπί αὐτοκράτορος

7. Ἡ Λιλή Ζωγράφου, ἄθρησκη, «προοδευτική» κ.λπ. ὁμολογεῖ: *«Ὅλοι οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου εἶχαν ἑλληνική παιδεία»* («Ἀντιγνώση»).

Ἡρακλείου, διά τῆς Στ′ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἡ ὁποία κατεδίκασε τόν «μονοθελητισμόν», διαχωρισμός τοῦ ἑλληνικοῦ χριστιανισμοῦ ἀπό τόν σημιτοχαμιτικόν, συνέβαλεν ἀποφασιστικῶς στήν μετατροπή τοῦ Κράτους σέ ἑλληνικό. Ἄλλωστε αὐτό, χάνοντας τίς ἀφρικανικές καί ἀσιατικές (πλήν Μ. Ἀσίας) ἐπαρχίες του, εἶχε περιορισθῆ σέ χῶρες ἑλληνικές. *«Ὁ **ἐξελληνισμός** καί ἀναδιοργανισμός τοῦ Κράτους ἐγένετο ἰδίως ἐπί Κωνσταντίνου Πωγωνάτου»* (Κ. Παπαρρηγόπουλος Γ′ 218).

● Ὁ Πενταπόλεως Νεκτάριος Κεφαλᾶς στό σύντομο ἀλλά περιεκτικώτατο ἔργο του «Περί Μεσαίωνος καί Βυζαντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ», ἄν καί κληρικός, γράφει γιά τόν Κωνσταντῖνον Ε′: *«Ἐάν ὡς εἰκονομάχος αὐτοκράτωρ ὑπῆρξε δεινός πολέμιος τῆς Ὀρθοδοξίας, ὡς **Ἕλλην** αὐτοκράτωρ ἠγωνίσθη ἐκθύμως ὑπέρ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ **Ἑλληνισμοῦ** ἐν τῷ βυζαντινῷ κράτει, ὡς καί ὑπέρ τῆς ἐνισχύσεως τοῦ κράτους καί περιφρουρήσεως αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν πολεμίων, οὕς καθ' ὅλον ἐταπείνωσε».* Τό 757, αὐτός ὁ Κωνσταντῖνος ἔστειλε πρεσβεία στόν βασιλέα τῶν Φράγκων Πιπῖνον, ἐπιχειρώντας νά τόν ἀποσπάση ἀπό τόν πάπα[8]. Τότε ὁ πάπας, ἀντιδρώντας, ἀπηύθυνε ἐπιστολή στόν Πιπῖνον χαρακτηρίζοντας τόν *«βασιλέα τῶν **Ἑλλήνων** ἄσπονδον ἐχθρόν τοῦ Θεοῦ καί τῆς Ἐκκλησίας»* καί τούς κατοίκους τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ὡς *«ἐπικαταράτους **Ἕλληνας**».*

8. Ἡ πρεσβεία αὐτή ἐκόμισε ὡς δῶρον καί τό «ὄργανον» (ἁρμόνιον) πού ἔτσι ἔγινε γνωστό στούς Δυτικούς, οἱ ὁποῖοι τό μεταχειρίζονται μέχρι καί σήμερα στίς ἐκκλησίες τους.

● Ἐπί Ἰσαύρων (η΄-θ΄) ἐκδίδονται τρεῖς κώδικες: ὁ ἀγροτικός, ὁ στρατιωτικός καί ὁ ναυτικός. Ὁ τελευταῖος στηρίζεται στό ναυτικό Δίκαιο τῆς **ἑλληνιστικῆς** Ρόδου καί ἔδωσε τήν βάσι τοῦ συγχρόνου ναυτικοῦ Δικαίου. Πρώτη δυτική πόλις πού τόν υἱοθέτησε ἦταν τό Ἀμάλφι τῆς Ἰταλίας (1000 μ.Χ.).

● Ἐπί Μακεδονικῆς δυναστείας (ι΄) ὅλοι οἱ νόμοι ἀναδιαπλάθονται ὄχι μόνον στήν ἑλληνική γλῶσσα ἀλλά καί κατά τό πνεῦμα καί τήν παράδοσι τῶν Ἑλλήνων.

8. Ἑλληνική Συνείδησις

Κατά τόν Ζ΄ αἰῶνα, ἡ Αὐτοκρατορία γίνεται πλέον Ἑλληνικό Κράτος: «*ἔχασε τόν χαρακτῆρα τῆς παγκόσμιας Αὐτοκρατορίας καί πῆρε τήν μορφή* ***Ἑλληνικοῦ κράτους***», τότε ἐπῆλθε «*ὁ ἐξελληνισμός ὅλων τῶν τροχῶν τοῦ κράτους... ἡ λατινική γλῶσσα παραμερίζεται ὁριστικῶς καί παντοῦ ἀπό τήν ἑλληνική*» (Μ. Λεφτσένκο «Ἱστορία Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας» ἐκδ. Πολικός 1955, σ. 165).

Αὐτό τό Ἑλληνικό Κράτος ἔχει συνείδησιν ὅτι ἀποτελεῖ συνέχεια τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος, μία νέα φάσι τῆς Ἱστορίας τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ **Γεώργιος Πισίδης,** διάκονος τῆς Ἁγ. Σοφίας, ἐξυμνεῖ τά κατορθώματα τοῦ Ἡρακλείου μέ τρία ποιήματα, ὅπου συνδέει τήν Ἑλληνική Αὐτοκρατορία τῶν Μέσων Χρόνων μέ τήν Ἑλληνικήν Ἀρχαιότητα. Στήν «Ἡρακλειάδα» του ἐπικαλεῖται καί ἀναφέρει Ἀπελλῆν, Δημοσθένην, Πλούταρχον, Φίλιππον, Ἀθήνας, Τιμόθεον. Ἄλλος, ἄγνωστος ποιητής τῆς ἐποχῆς ἐξυμνεῖ τήν Παναγίαν μιμούμενος τούς Ὀρφικούς ὕμνους.

Ἡ Αὐτοκρατορία εἶναι κράτος πολυφυλετικό - πολυλαϊκό.

Ταυτοχρόνως, ὅμως, εἶναι μονοπολιτισμικό, μονοθρησκευτικό καί μονογλωσσικό, μέ ἑλληνικό πολιτισμό, ἑλληνική θρησκεία (Ὀρθοδοξία) καί ἐπίσημη - κυρίαρχη γλῶσσα τήν ἑλληνική. Ἐξ ἄλλου οἱ Ἕλληνες ἀποτελοῦν τόν συμπαγῆ, σταθερό, «σκληρό» πυρῆνα αὐτῆς τῆς Αὐτοκρατορίας. Οἱ ἄλλοι λαοί πότε ἀνήκουν σ' αὐτήν καί πότε ὄχι, συνεργάζονται κάποτε μέ εἰσβολεῖς, ἀποσκιρτοῦν, ἐξεγείρονται, ἀλλαξοπιστοῦν· οἱ Ἕλληνες ὄχι —εἶναι οἱ μόνοι πού θεωροῦν τήν Αὐτοκρατορία πραγματικά δική τους καί ταυτίζουν τήν ἐθνική τους ὕπαρξι μέ τήν δική της.

Ἡ Αὐτοκρατορία εἶναι πολυφυλετική, ἀλλά λόγῳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ πού βρίσκεται ὁλόκληρος στούς κόλπους της, ἔχει μεγάλην ἀφομοιωτικήν ἱκανότητα: Γότθοι, Σλαῦοι, Ἀλβανοί, ἀκόμη καί Φράγκοι κατακτητές ἀργότερα, γίνονται ἑλληνόφωνοι καί ὀρθόδοξοι, ἀποκτοῦν ἑλληνικά ἤθη καί ἑλληνική συνείδησι. Φυσικά αὐτό δέν ἰσχύει πάντοτε καί γιά ὅλους καί ἰδίως δέν ἴσχυσε γιά τούς Βουλγάρους.

9. «Ἕλληνες ἡμεῖς»

- Ὁ αὐτοκράτωρ Νικαίας Θεόδωρος Β′ Λάσκαρης (ιγ′) εἶχε ὡς ἐπιδίωξιν του τήν ἀναγέννησιν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος.
- Ὁ Εὐστάθιος, ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης, ἀναφέρεται «*εἴς τε τόν **καθ' ἡμᾶς Ἕλληνα***» διακρίνοντάς τον ἀπό τόν «βάρβαρον» (P.G. Migne, τόμ. 135, σ. 708).
- Ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς σημειώνει ὅτι «*ἁπανταχοῦ καλοῦσιν **Ἕλληνας** τούς Ἕλληνας τό γένος ὑπηκόους τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους*» (P.G. Migne, τόμ. Α′. Ι, 12, σ. 478).

«Ρωμαϊκόν» λοιπόν ἀποκαλεῖται μόνον τό Κράτος, γιά λόγους πολιτικῆς σκοπιμότητος καί πρωτίστως ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καί αἴγλης, ἀφοῦ ἡ κατοχή τοῦ τίτλου

ἐξασφαλίζει τήν πρωτοκαθεδρίαν μεταξύ τῶν κρατῶν. Οἱ ὑπήκοοί του ὅμως εἶναι Ἕλληνες. Ὁ τίτλος «Ρωμαϊκόν» εἶναι τό θεμέλιο διεκδικήσεων πού συνιστοῦν τήν Μεγάλην Ἰδέαν τῆς ἐποχῆς.

● Ὁ Ι. Ἀργυρόπουλος προσφωνεῖ τόν Ἰωάννην Ε′ Παλαιολόγον: *«ὦ **τῆς Ἑλλάδος** ἥλιε βασιλεῦ»* (Σάθας, Monuments, Α′).

● Ὁ ἱδρυτής τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου, Μιχαήλ Ἄγγελος, τό ὠνόμασε «Δεσποτᾶτον τῆς Ἑλλάδος».

● Τό 1237, ὁ Ἰωάννης Γ′ Δούκας Βατάτζης γράφει πρός τόν πάπα Γρηγόριο Θ′ ὅτι **ἐν τῷ γένει τῶν** Ἑλλ**ήνων** ἡμῶν ἡ σοφία βασιλεύει». Καί ὅτι αὐτό εἶναι *«κληρονόμος καί διάδοχος τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας»* διότι *«ὁ κλῆρος τῆς διαδοχῆς τοῦ Κωνσταντίνου πέρασε στό **γένος μας**»*. Ἔτσι ἐξηγεῖται καί ἡ ἐπιμονή τῶν Ἑλλήνων βασιλέων στούς τίτλους «τῶν Ρωμαίων» καί «Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία». Μέ αὐτούς, διεκήρυσσαν ὅτι «τό γένος τῶν Ἑλλήνων» ἦταν ὁ κληρονόμος τῆς Ρωμαϊκῆς Οἰκουμένης καί ἄρα εἶχε δικαιώματα κυριαρχίας (στήν Ἀνατολή) ἤ ἐπικυριαρχίας (στήν Δύσι) ἐπί ὅλων τῶν χωρῶν πού τήν συναποτελοῦσαν.

● Κατά τήν ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1261), ὁ Μιχαήλ Η′ Παλαιολόγος, στήν πανηγυρική ὁμιλία του στό Νυμφαῖον, ἀναφέρθηκε στήν δόξαν τῆς **Ἑλληνικῆς** Παραδόσεως καί ὑπερηφανεύθηκε ὅτι ὁ λαός τῆς Βασιλεύουσας δέν ἦταν «μιξοβάρβαρος», ἀλλά *«διατρανεῖ τήν Ἑλλάδα γλῶτταν, τήν ὀρθορρήμονα...»* Ἡ Ἀνατολική Αὐτοκρατορία ἐντόνως ἑλληνίζουσα ἀρχικῶς, ἐξελίχθηκε σταδιακῶς σέ Ἑλληνική.

10. Ἀντίθεσις ἤ Σύνθεσις;

Μερικοί ὑπέπεσαν σέ σφάλμα ἀντίστοιχο πρός ἐκεῖνο τῶν φανατικῶν χριστιανῶν τοῦ δ' ἕως στ' αἰώνων, θεωρώντας ὅτι ἡ Ἀναγέννησις τοῦ Ἑλληνισμοῦ προϋπέθετε τήν ἐκτόπισιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπό τόν Ἑλληνισμόν, ἀντί νά στηριχθοῦν στήν σύνθεσί τους καί νά ἐνισχύσουν τά ἑλληνικά στοιχεῖα τῆς Ὀρθοδοξίας. Αὐτό ἦταν λάθος τοῦ Γεωργίου Γεμιστοῦ-Πλήθωνος, ὁ ὁποῖος θέλησε νά ἀντιπαραθέση, διά τοῦ νεοπλατωνικοῦ λόγου του, τήν «πάτριον παιδείαν» πρός τόν Χριστιανισμό. Τό ὀρθόν, κατά τήν γνώμην μου, θά ἦταν μέσῳ τῶν ἀφθόνων πλατωνικῶν στοιχείων πού εἶχε ἐνσωματώσει ἡ Ὀρθοδοξία, νά ἐπιδιώξη τήν ἐνίσχυσιν ἑνός ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Αὐτή ἡ ἐνίσχυσις θά βοηθοῦσε τίς προσπάθειες γιά ἀναστήλωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ μέσα ἀπό τά ἐρείπια τῆς καταρρέουσας Αὐτοκρατορίας. Αὐτή ἀντιμετώπιζε ὄχι μόνον τό Ἰσλάμ, ἀλλά καί τόν δυτικό Παπισμό καί γι' αὐτό ὅπλο της ἦταν ἡ δημιουργική σύνθεσις Ἑλληνισμοῦ - Ὀρθοδοξίας.

Ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος, διαπιστώνει ὅτι ὁ ἐξελληνισμός τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους εἶχε συντελεσθῆ *«διά τῆς ἐπιδράσεως τοῦ χριστιανισμοῦ μᾶλλον ἤ τοῦ ἀρχεγόνου ἑλληνισμοῦ»* (Δ' 377). Σ' αὐτό ὀφείλεται τό ὅτι ἐνῶ ἡ Αὐτοκρατορία ἦταν ἑλληνική, ὁ ὅρος «Ἕλλην» ἐξακολουθοῦσε γιά μεγάλο διάστημα νά ἔχη ἀρνητικήν σημασίαν· διότι δέν εἶχε ἔννοιαν ἐθνικήν ἤ φυλετικήν, ἀλλά θρησκευτικήν, ὥστε «Ἕλλην» ἐσήμαινεν ἀρχαιόθρησκος. Ἀσφαλῶς ὅταν λέμε ὅτι τό Βυζάντιον ἦταν ἑλληνικό, δέν ἐννοοῦμε ἀρχαιοελληνικό. Ὅσοι τό χαρακτηρίζουν «μή ἑλληνικό», τό κάνουν ἐπειδή ἀντιλαμβάνονται τόν Ἑλληνισμόν ὡς ἐφ' ἅπαξ δοθέντα, παγωμένον σέ μία κατάστασι, μή-ἐξελισσόμενον. Τά ζωντανά ἔθνη ὅμως

δέν μένουν ἀπολιθωμένα. Ὅσα ἀπετελματώθησαν, ἐχάθησαν. Ἐπεβίωσαν μόνον τά συνεχῶς ἐξελισσόμενα καί ἀναδιαμορφωνόμενα, τά διαθέτοντα διαρκῆ κινητικότητα. Τέτοιο ἔθνος εἶναι κατ' ἐξοχήν τό ἑλληνικό, τό ὁποῖον ἐπί χιλιετίες ἐπιβιώνει ἐπειδή ἀνανεώνεται διαρκῶς: φυλετικῶς, γλωσσικῶς, πολιτισμικῶς. Ὁ Ἑλληνισμός δέν ἦταν ποτέ στατικός, εὐτυχῶς γι' αὐτόν. Ὁ προϊστορικός, ὁ πρωτο-ιστορικός, ὁ προ-κλασικός, ὁ κλασικός, ὁ ἑλληνιστικός, ὁ ἐπί ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, ὁ τῶν Μέσων Χρόνων (Βυζαντινός), ὁ ἐπί τουρκοκρατίας καί ὁ σύγχρονος, δέν εἶναι ταυτόσημοι. Διαφέρουν μεταξύ των ὡς διαδοχικά στάδια ἐξελίξεως τοῦ ἑνιαίου πάντοτε στήν βαθύτερη ὕπαρξι του Ἑλληνισμοῦ. Ὁ Ὅμηρος, ὁ Ἡράκλειτος, ὁ Πλάτων, ὁ Ἐπίκουρος, ὁ Προκόπιος, ὁ Ψελλός, ὁ Ἐμμανουήλ Γεωργαλᾶς, ὁ Σολωμός, ὁ Παλαμᾶς εἶναι ὅλοι Ἕλληνες διαφορετικοί. Ὁ Ἀγαμέμνων διαφέρει ἀπό τόν Κόδρο καί αὐτός ἀπό τόν Φίλιππο, οἱ Πτολεμαῖοι διαφέρουν ἀπό τόν Ἀλέξανδρο καί οἱ τῶν βυζαντινῶν δυναστειῶν ἀπό αὐτούς: εἶναι διάφοροι, ἀλλά καί ἴδιοι, ὡς Ἕλληνες. Ἀχιλλεύς, Λεωνίδας, Κωνσταντῖνος ΙΑ' Παλαιολόγος εἶναι ὅλοι τό ἴδιο Ἕλληνες ὅσο καί ἄν διαφέρουν σέ ἐπί μέρους θέματα. Καί ἡ γλῶσσα μας διαφέρει ἀπό τήν ἀλεξανδρινή, ὅπως αὐτή ἀπό τήν κλασική καί αὐτή ἀπό τήν ὁμηρική, ἀλλά ὅλες αὐτές οἱ «γλῶσσες», εἶναι ἐξελικτικές μορφές τῆς ἑνιαίας Ἑλληνικῆς. Οἱ Ἕλληνες τοῦ Βυζαντίου δέν εἶναι λιγώτερο Ἕλληνες ἀπό τούς προγενέστερους ἐπειδή ντύνονται, διαιτῶνται, μετακινοῦνται, ὁμιλοῦν, θρησκεύονται μέ ἄλλους τρόπους, ὅπως καί ἐμεῖς, γιά τούς ἴδιους λόγους δέν εἴμεθα λιγώτερο Ἕλληνες ἀπό ἐκείνους τῶν Μέσων Χρόνων.

Μόνον μία στατική καί ταυτοχρόνως τεμαχιστική, ἄρα παραμορφωτική ἀντίληψις τῆς Ἱστορίας μπορεῖ νά

ἀποφαίνεται ὅτι οἱ Ἕλληνες κάποιας ἀπό τίς τόσες φάσεις τοῦ ἐθνικοῦ βίου μας εἶναι οἱ μόνοι Ἕλληνες ἤ ὅτι κάποιοι ἄλλοι δέν εἶναι, ἐπειδή δέν εἶναι ταυτόσημοι μέ ἐκείνους κάποιας ἀρχαιότερης περιόδου.

11. Regnum Graecorum

Ὁ βυζαντινός κόσμος ἦταν **ἑλληνικός** καί ἡ Βυζαντινή Αὐτοκρατορία βασίλειο τῶν **Ἑλλήνων,** ὅπως οἱ Λατῖνοι τήν ἀποκαλοῦσαν: Regnum Graecorum[9]. Ἡ Ὀρθοδοξία ταυτίζεται μέ τόν Ἑλληνισμό, εἶναι ἡ θρησκεία του. Τά μοναστήρια εἶναι γεμᾶτα βιβλιοθῆκες μέ ἔργα ἑλληνικῆς σοφίας. Οἱ Λατῖνοι ἀποκαλοῦν τούς ὀρθοδόξους «Ἕλληνες» καί δέν τούς θεωροῦν χριστιανούς[10].

Ὁ πάπας Γρηγόριος Γ′ ἀπηύθυνεν τό 757 ἐπιστολήν πρός τόν βασιλέα τῶν Φράγκων Πιπῖνον, μέ τήν ὁποίαν ἀποκαλεῖ τόν αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντῖνον Ε′ **«βασιλέα τῶν Ἑλλήνων»** καί τόν χαρακτηρίζει «ἄσπονδον ἐχθρόν τοῦ Θεοῦ» (ὡς εἰκονομάχον) καί ἀναφέρει τούς Βυζαντινούς ὡς «οἱ ἐπικατάρατοι **Ἕλληνες**».

Ὁ Γερμανός αὐτοκράτωρ Βαρβαρόσα προσφωνεῖ τόν Βυζαντινό αὐτοκράτορα Μανουήλ Α′ (ιβ′) **«βασιλέα τῶν Ἑλλήνων»**. Τό κάνει θέλοντας νά δείξη ὅτι ὁ Μανουήλ Β′

9. Τό Γραικός, ἐξ οὗ Graecus, Grec, Greek κ.λπ. δέν εἶναι νεολογισμός, ὅπως κάποιοι νομίζουν, ἀλλά ἀρχαιότερον τοῦ «Ἕλλην» (Ἀπολλ. Α´ 7, 7). Κατά Ἀριστοτέλην στήν Δωδώνη *«ᾤκουν οἱ καλούμενοι τότε μέν Γραικοί, νῦν δέ Ἕλληνες».* (Μετεωρ. Ι 352α).
10. Χαρακτηριστικό: ὁ ἀρχιναύαρχος τοῦ βυζαντινοῦ στόλου λεγόταν «Ἀθηνάρχης».

δέν εἶναι διάδοχος τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων καί δέν μπορεῖ πλέον νά ἔχη ἀξιώσεις ἐπί τοῦ συνόλου τῆς κληρονομίας των. Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῶν κινήτρων του, ὁ Βαρβαρόσα διαπιστώνει ἕνα πραγματικό γεγονός.

● Ὁ ἐκ τῶν ἡγετῶν τῆς Α′ Σταυροφορίας Νορμανδός ἡγεμών τῆς νοτίου Ἰταλίας Βοημοῦνδος, σέ ἐπιστολή του πρός τόν ἀρχηγόν τῶν σταυροφόρων Γοδεφρεῖδο Μπουγιόν, τό 1096, χαρακτηρίζει τόν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον Α′ Κομνηνόν ὡς ἐνσαρκώνοντα *«τήν πονηρίαν καί τό ἄσπονδον μῖσος τῶν Ἑλλήνων κατά τῶν Λατίνων»*. Καταλήγων, ὁ Βοημοῦνδος προτείνει ἐπίθεσιν *«κατά τοῦ ἀσεβοῦς ἡγεμόνος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους»*. (Τό παραθέτει ὁ Γουλιέλμος ὁ Τύριος, μέλος καί χρονογράφος τῶν σταυροφοριῶν).

● Στήν πλαστή ἐπιστολή τοῦ Ἀλεξίου Α′, τήν ὁποίαν ἐχάλκευσε τό Βατικανό γιά νά παρουσιάση τήν Α′ Σταυροφορίαν ὡς ἀπάντησιν εἰς πρόσκλησιν τῶν Ἑλληνοβυζαντινῶν οἱ ὁποῖοι δῆθεν ἐκλιπαροῦσαν τήν βοήθειαν τῆς Δύσεως ἔναντι τῶν Τούρκων, παρουσιάζεται ὁ αὐτοκράτωρ νά ἐξυμνῆ «τό ἀμίμητον κάλλος τῶν Ἑλλ**ηνίδων**».

Ἡ ἑλληνικότης τοῦ Ὀρθοδόξου Βυζαντίου καθίσταται ἐντονώτερη μέ τόν ἀγῶνα κατά τῶν δυτικῶν καθολικῶν εἰσβολέων.

● Ὁ **Θεόδωρος Β′ Λάσκαρις**, αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας, δηλώνει: *«τῇ ἑλληνίδι διαλέξομαί σοι διαλέκτῳ, ἥν καί ἠσπασάμην ἤ τό ἀναπνέειν»*.

● Ὁ **Πατριάρχης Ἀρσένιος** γράφει: *«Ὁ Πᾶν τῆς Ἠχοῦς ἐρᾶ / ὁ Κύκλωψ τῆς Γαλατείας / Ἀδώνιδος Ἀφροδίτη / Λογικοί μοι νέοι δεῦτε, / ἔαρος καιρός, σκιρτᾶτε / Τριάς, ἀμέριστε φύσις»*.

● Σέ ποίημα τοῦ ιγ′ αἰῶνος, μετά τήν ἅλωσιν τῆς

Κωνσταντινουπόλεως ἀπό τούς Δυτικούς (1204) διαβάζουμε: *«Ἀλλ' ὦ Ἕλλην ποταμέ Ἀλφειέ,... μή δή τά Ἑλλήνων δυσπραγήματα τοῖς ἐν Σικελίᾳ βαρβάροις διατρανώσειας»*.

Μερικοί καλλιεργοῦν ἕνα προσβλητικόν γιά τό Γένος μας μῦθον: ὅτι οἱ «Ἕλληνες» (=οἱ μή-χριστιανοί) συνετάχθησαν μέ τούς Δυτικούς κατά τῶν «Βυζαντινῶν» (=τῶν Ὀρθοδόξων). Τέτοιο πρᾶγμα φυσικά δέν συνέβη, ἐκτός τῶν ἄλλων, διότι κατά τόν ιγ' αἰῶνα δέν ὑπῆρχαν μή-χριστιανοί Ἕλληνες. Ἡ Ὀρθοδοξία ἦταν ἤδη ἀπό καιρούς τό «ὁμόθρησκον» στοιχεῖον τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Οἱ Ἕλληνες ἀντετάχθησαν στούς Δυτικούς.

● Ὅλα τά μετά τήν Ἅλωσιν τοῦ 1204 κράτη-συνέχειες τοῦ Βυζαντίου ἱδρύθησαν καί σέ περιοχές μέ καθαρῶς ἑλληνικούς πληθυσμούς (δυτ. Μ. Ἀσία, Πόντος, Ἤπειρος, Πελοπόννησος).

● Στίς φραγκοκρατούμενες περιοχές οἱ Ἕλληνες ἐξεγείροντο συνεχῶς (Κρήτη, Ἰόνιοι νῆσοι, Πελοπόννησος).

● Οἱ προσπάθειες ἐκφραγκισμοῦ τῶν Ἑλλήνων ἀπέτυχαν οἰκτρῶς. Ἐλάχιστοι ἔγιναν καθολικοί καί οὐδείς ἀπέβαλε τήν γλῶσσα του.

● Ὁ Ἑλληνισμός πολέμησε τούς Δυτικούς, κατέλυσε τήν «αὐτοκρατορία» τους, ἀνέκτησε τήν Βασιλεύουσα (1261) καί ἀναγέννησε τήν Αὐτοκρατορία του ἑλληνικώτερην ἀπό ποτέ.

● Ὁ σουλτάνος Αἰγύπτου - Συρίας Νασίρ γράφει γιά τόν Ἀνδρόνικο Γ' Παλαιολόγο: *«σπάθην τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων καί ἀνδρειότητα τῆς βασιλείας τῶν Ἑλλήνων»*, φράσιν πού ἐπαναλαμβάνει ὁ διάδοχός του Χασάν γιά τόν Ἰωάννη Δ' Καντακουζηνό.

● Ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος γράφει στόν Ἰωάννη Η΄ Παλαιολόγο: *«Ὦ τῆς Ἑλλάδος Ἥλιε βασιλεῦ».*

● Ὁ Χαλκοκονδύλης ἀποκαλεῖ τούς αὐτοκράτορες «βασιλεῖς τῶν Ἑλλήνων».

● Καί ὁ Κωνσταντῖνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος ἀποκαλεῖ τήν Κωνσταντινούπολιν *«ἐλπίδα καί χαρά ὅλων τῶν Ἑλλήνων».*

Ὁ Α. Χάιζεμπεργκ διαπιστώνει: *«Τό Βυζάντιο εἶναι τό κράτος τοῦ ἐκχριστιανισθέντος ἑλληνικοῦ ἔθνους».*

12. Ἑλληνικά γνωρίσματα

α΄) Στό Βυζάντιο ἔχουμε:

● Ἑλληνική γλῶσσα, γραφή, φιλολογία καί παιδεία.

● Ἑλληνιστικοῦ τύπου διοίκησι.

● Ἑλληνική - ἑλληνιστική νομοθεσία.

● Ἐξελληνισμένη θρησκεία: τήν Ὀρθοδοξία πού ἐνσωμάτωσε πάμπολλα ἑλληνικά στοιχεῖα στόν χριστιανισμό.

● Ἑλληνική πόλι ὡς πρωτεύουσα (ἀπό τό 330 μ.Χ.).

● Ἐπικράτεια στήν ὁποία ζοῦν ἑλληνικοί καί ἐξελληνισμένοι πληθυσμοί. Ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνισμός βρίσκεται ἐντός τῶν ὁρίων αὐτῆς τῆς ἐπικρατείας, τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ τήν κυριώτατη συνιστῶσα.

β΄) Παρά τό γεγονός ὅτι τό «ἑλληνίζειν» ἐτέθη ὑπό διωγμόν ἐπί 250 ἔτη (ἀπό τόν Κωνσταντῖνο 337 ὡς τόν Ἰουστινιανό 565) καί ὅτι ἐπί Θεοδοσίου καί Ἰουστινιανοῦ *«διωγμός ἐγέγονεν τῶν Ἑλλήνων μέγας»* (Ἰ. Μαλάλας, «Ἰουστινιάνειος Λόγος») τό «ἑλληνίζειν» ἐπεκράτησε[11].

---

11. Πάντως ὁ διωγμός δέν ἦταν συνεχής. Σ' ὅλη τήν διάρκεια αὐτῆς τῆς περιόδου ὑπῆρχε διαπάλη δύο τάσεων: τῆς ἑλλη-

Αὐτό ἦταν ἀναπόφευκτο ἀφοῦ τό δυτικό τμῆμα τῆς Αὐτοκρατορίας, δηλαδή τό λατινικό, κατέρρευσε (476 μ.Χ.), ἐνῶ διετηρήθη τό ἀνατολικό, σέ περιοχή ὅπου ἐθνοφυλετική βάσις ἦταν ὁ Ἑλληνισμός καί τά πάντα ἦσαν ἑλληνικά[12].

γ′) Οἱ Πατέρες τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας (δ′ μ.Χ.) εἶναι Ἕλληνες λόγιοι μέ ἑλληνική παιδεία πού συνέχισαν τό ἔργο τοῦ Κλήμη τοῦ Ἀλεξανδρέως καί τοῦ Ὠριγένους πρός τόν ἐξελληνισμό τοῦ χριστιανισμοῦ. Παρά τίς προκαταλήψεις των ἐναντίον τῶν μή-χριστιανῶν καί τήν ἀντίθεσί τους πρός ὡρισμένες πλευρές τῆς ἑλληνικῆς σοφίας, ἐλάμπρυναν τά ἑλληνικά γράμματα καί εἰσήγαγαν τήν ἑλληνική παιδεία στήν Ἐκκλησία.

δ′) Ἀπό τόν ζ′ αἰῶνα ἡ Αὐτοκρατορία εἶναι καθαρῶς Ἑλληνική καί ὡς τέτοια ἀπό τά μέσα τοῦ θ′ ὡς ἐκεῖνα τοῦ ια′ αἰῶνος φθάνει στήν κορύφωσι τῆς ἀκμῆς της. Εἶναι ἡ συνέχεια τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ καί ἑλληνιστικοῦ κόσμου καί ὡς τέτοια θεμελιώνει τό νεώτερο κόσμο πού ἀρχίζει μέ τήν Ἀναγέννησι.

ε′) «Βυζαντινή» αὐτοκρατορία, ὡς μή-ἑλληνική, μέ δι-

νικῆς καί τῆς ἀνθελληνικῆς. Στήν πρώτη ἀνήκουν αὐτοκράτορες, ὅπως ὁ Ἰουλιανός καί ἡ Ἀθηναΐς – Εὐδοκία, πολιτικοί, ἀξιωματοῦχοι, αὐτοκρατορικοί σύμβουλοι, σοφοί ὅπως ὁ Ἀνθέμιος, ὁ Τρωιλός, ὁ Συνέσιος, ὁ Σωκράτης, ὁ Προκόπιος, ὁ Κῦρος Πανοπολίτης. Στήν δεύτερη ἀμόρφωτοι κληρικοί, φανατικοί ὄχλοι, λαϊκιστές ἤ θρησκόληπτοι μισέλληνες αὐτοκράτορες.

12. Ἀναφερόμενο στούς πολέμους τοῦ Ἡρακλείου κατά τῶν Περσῶν, τό Κοράνι γράφει: *«Οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τούς Πέρσες»*. Οὔτε Ρωμαῖοι, οὔτε Βυζαντινοί, ἀλλά Ἕλληνες. Ὁ Ἡράκλειος καθιέρωσε τήν ἑλληνική ὡς ἐπίσημη γλῶσσα τῆς Αὐτοκρατορίας.

κή της (=μή-ἑλληνική) γλῶσσα, γραφή, παιδεία, θρησκεία, διοίκησι, νομοθεσία, μέ δικό της πολιτισμό, δέν ὑπῆρξε. Ἐκεῖνο πού ὑπῆρξε εἶναι μία μετεξέλιξις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μία προσαρμογή του σέ νέες συνθῆκες καί καταστάσεις. Καμμιά σχέσι δέν ἔχει αὐτή ἡ Αὐτοκρατορία μέ τήν Ρωμαϊκή. Ἀποδείξεις οἱ συγκρούσεις της μέ τήν Δύσι, τό Σχῖσμα καί οἱ Σταυροφορίες πού στήν οὐσία τους αὐτήν ἔχουν ὡς στόχον.

στ´) Ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι σέ σημαντικό βαθμό ἐξελληνισμένη ὄχι μόνον στήν σκέψι, ἀλλά καί στήν δομή, ὀργάνωσι καί πρακτική της: λ.χ. δέν ὑπάρχουν πάπας, ἀλάθητον, index, Ἱερά Ἐξέτασις, θρησκευτικοί πόλεμοι, χάσμα κλήρου - λαοῦ, θεοκρατία, μονοπώλιο τῆς παιδείας ἀπό τήν Ἐκκλησία.

ζ´) Ἀλλά καί οἱ «δῆμοι», ὅπως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἦσαν ἐπιβιώσεις τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως.

η´) Λένε ὅτι κανείς ἀπό τούς αὐτοκράτορες δέν ἦταν Ἕλλην τήν καταγωγήν. Λάθος πού ὀφείλεται στήν ἐξ ἀγνοίας ἤ σκοπιμότητος ταύτισιν Ἕλληνος - Ἑλλαδίτου. Οἱ Ἕλληνες βρίσκονταν σ' ὅλες τίς χῶρες τῆς Αὐτοκρατορίας καί ἀσφαλῶς περισσότεροι ἦσαν οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας ἀπό ἐκείνους τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου. Ὁ Ἡράκλειος ἦταν ἀπό τήν ἑλληνικώτατη Καππαδοκία[13], οἱ Ἴσαυροι ἀπό τά ἑλληνικά Ἴσαυρα τοῦ Ταύρου —ὁ Λέων Γ´ Ἴσαυρος, ἱδρυτής τῆς δυναστείας, κατεπόλεμησε τήν ταύτισιν τῶν ὅρων Ἕλλην καί εἰδωλολάτρης. Ἕλληνες

13. Ἄν ὁ Ἡράκλειος καί οἱ διάδοχοί του, ὡς Καππαδόκες δέν ἦσαν Ἕλληνες, τότε οὔτε ὁ Ἀπολλώνιος Τυανεύς (πού οἱ ἐν λόγῳ «ἑλληνολάτρες» ἰδιαιτέρως θαυμάζουν) ἦταν Ἕλλην. Ἐάν οἱ Κομνηνοί ὡς Πόντιοι δέν ἦσαν Ἕλληνες, τότε δέν εἶναι Ἕλλην καί ὁ ἐπίσης Πόντιος Στράβων.

βεβαίως καί οἱ Κομνηνοί, οἱ Λασκαραῖοι, οἱ Ἄγγελοι, οἱ Δοῦκες, οἱ Καντακουζηνοί, οἱ Παλαιολόγοι.

13. Ἐπανελληνίσεως Διάγραμμα

α′) Ἡ περίοδος τῶν πρωτοβυζαντινῶν αἰώνων (ἀπό τό 324 ὡς τό 610) μπορεῖ νά χαρακτηρισθῆ ὡς ἡ «πρώιμη» ἤ «Ἑλληνορωμαϊκή». Ἡ Αὐτοκρατορία διέρχεται περίοδον διαμορφώσεως: Διατηρεῖ ρωμαϊκά χαρακτηριστικά, ἐνῶ παραλλήλως ἐκχριστιανίζεται καί ἐξελληνίζεται. Εἶναι ἐποχή συγκρούσεων μεταξύ ἀρχαίας καί νέας θρησκείας, παλαιοῦ καί νέου τρόπου ζωῆς, λατινισμοῦ καί ἑλληνισμοῦ. Ταυτοχρόνως ἀντιμετωπίζει μεγάλες εἰσβολές βαρβάρων καί ὁ Χριστιανισμός μαστίζεται ἀπό ἐσωτερικές ἔριδες πού ὁδηγοῦν σταδιακῶς στόν ἐξελληνισμό του, μέ τήν διαμόρφωσι τῆς Ὀρθοδοξίας ὡς ἑλληνικῆς ἐκδοχῆς του. Ἡ περίοδος λήγει μέ τήν ἀποτυχημένη ἀπόπειρα τοῦ Ἰουστινιανοῦ νά παλινορθώση τήν παλαιά Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία, ὡς χριστιανικό πλέον κράτος.

β′) Ἀκολουθεῖ ἡ περίοδος ὁριστικῆς διαμορφώσεως τοῦ Βυζαντίου ὡς Ἑλλ**ηνικῆς Αὐτοκρατορίας τῶ**ν **Μέσων Χρόνων**, πού ἀρχίζει μέ τόν Ἡράκλειο καί λήγει μέ τήν δυναστεία τῶν Δουκῶν (610-1081).

Ἡ Αὐτοκρατορία περιορίζεται ἀπό τόν ζ′ αἰῶνα σέ περιοχές μέ ἑλληνικούς ἤ ἐξελληνισμένους πληθυσμούς, καθιερώνει τήν ἑλληνική γλῶσσα καί παιδεία, ἔχει ἑλληνική νομοθεσία, διοίκησι, τέχνη. Τό ἑλληνικό στοιχεῖο, ἐκχριστιανισμένο ἤδη, εἶναι τό κυρίαρχο.

γ′) Μεγαλύτερη κρίσις πού ἀντιμετωπίζει εἶναι ἡ διαμάχη εἰκονομάχων - εἰκονολατρῶν. Ἡ εἰκονομαχία ἐπιφανειακῶς ἀποτελεῖ ἀπόπειρα καταργήσεως τῶν

ἁγίων εἰκόνων, ἀλλά στήν πραγματικότητα εἶναι μία τεραστίων διασ τάσεων καί μεγάλου βάθους προσπάθεια μεταρρυθμίσεως. Ἐάν ἐπετύγχανε, θά εἶχε ἐκπληκτικά ἀποτελέσματα καί θά ἔφερνε τήν Ἀναγέννησι ἀπό τόν θ′ αἰῶνα –ἡ ἀνθρωπότης θά κέρδιζε ἕξι αἰῶνες! Πάντως, ἡ ἀποτυχία τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ ἐγχειρήματος δέν ἦταν πλήρης καί χάρις σ' αὐτό ἡ Αὐτοκρατορία γνώρισε περιόδους ἀκμῆς, ἰδίως κατά τούς αἰῶνες θ′ καί ι′. Ἡ μεταρρύθμισις ἐνίσχυσε τόν ἑλληνικό χαρακτῆρα τοῦ νέου κράτους (κοσμική παιδεία, νέα νομοθεσία κ.λπ.).

δ′) Ἕπεται ἡ περίοδος τοῦ διμετώπου ἀγῶνος ἐναντίον Δυτικῶν (σταυροφορίες) καί Τούρκων (Ματζικέρτ), ἡ ὁποία λήγει μέ τό θανάσιμο πλῆγμα πού κατέφεραν στήν Ἑλληνική Αὐτοκρατορία οἱ Δυτικοί, διά τῆς πρώτης Ἁλώσεως τῆς Βασιλευούσης (1081-1204).

ε′) Τέλος, ἔχουμε τήν ὑστεροβυζαντινή ἐποχή (1204-1453). Κατά τήν διάρκειά της ὁ Ἑλληνισμός μάχεται σκληρότατα ἐναντίον Δυτικῶν, Τούρκων καί «ἐσωτερικῶν» ἐχθρῶν (Βούλγαροι, Σέρβοι). Τά κράτη του (Νικαίας, Ἠπείρου, Τραπεζοῦντος, Μυστρᾶ) ἔχουν ἐντελῶς ἐθνικό - ἑλληνικό χαρακτῆρα, εἶναι τά πρῶτα παγκοσμίως ἐθνικά κράτη. Ὁ πληθυσμός τους εἶναι ἑλληνικός, ὁ στρατός καί ὁ στόλος τους συγκροτεῖται ἀπό Ἕλληνες (μέ στρατολογία) χωρίς ξένους μισθοφόρους.

Τά ἀκριτικά σώματα τῆς Νικαίας ἀποτελοῦνται ἀπό Ἕλληνες στρατιῶτες - ἀγρότες πού ἀποκτοῦν δημευθέντα μοναστηριακά κτήματα. (Ἀργότερα, οἱ Παλαιολόγοι ἐπανέρχονται στούς μισθοφόρους καί διαλύουν τά ἀκριτικά σώματα)[14].

14. Στό κράτος τῆς Νικαίας πραγματοποιεῖται μία σημαντική

Ὁ Ἑλληνισμός, ἐμπνεόμενος ἀπό τήν Μεγάλη Ἰδέα, ἀνακτᾶ τήν Βασιλεύουσα (1261), ἀνασυγκροτεῖται, ξαναγίνεται Μεγάλη Δύναμις, γνωρίζει μεγάλη πνευματική ἀκμή.

στ′) Ὅμως ὁ ἀγών εἶναι ἄνισος, ἐνῶ ἐκδηλώνεται καί σειρά ὀλεθρίων ἐμφυλίων συγκρούσεων. Τό τέλος ἐπέρχεται τό 1453 μέ τήν β′ Ἅλωσι, αὐτήν τήν φορά ἀπό τούς Τούρκους. Ἡ ἀντίστασις καί ὁ ἡρωικός θάνατος τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, δέν ἀφήνουν νά πεθάνη μαζί μέ τούς ὑπερασπιστές τῆς Μεγάλης Πόλεως καί ἡ Μεγάλη Ἰδέα τῆς ἀναβιώσεως τῆς Αὐτοκρατορίας τοῦ (χριστιανικοῦ) Ἑλληνισμοῦ.

14. Αὐτοπτῶν καταθέσεις

● Ὁ **Μ. Ψελλός** (ια′), στόν ἐπαινετικό του πρός Ρωμανόν Γ′ ὑπερηφανεύεται ὅτι εἶναι γαλουχημένος *«λόγοις ἑλληνικοῖς»*[15].

● Ἡ **Ἄννα Κομνηνή** (ια′), περιγράφοντας τό ἐκπαιδευτήριο ὀρφανῶν πού ἵδρυσε ὁ πατέρας της, ὑπογραμμίζει ὅτι ἐκεῖ ἔβλεπες τά παιδιά *«τά τῶν Ἑλλήνων συγγράμματα μεταχειριζόμενα»* καί *«ὀρθῶς ἑλληνίζοντα»*.

● Ὁ **Νικόλαος Καβάσιλας** (ιδ′) ἀποκαλεῖ τήν Θεσσαλονίκην *«οἶκον τοῦ Ἑλληνισμοῦ»* καί *«διάδοχον τῶν*

μεταρρύθμισις: καταργοῦνται οἱ συντεχνίες καί ὁ καθένας εἶναι ἐλεύθερος νά παράγη καί νά προσφέρη τά προϊόντα ἤ τίς ὑπηρεσίες του στήν ἐλεύθερη ἀγορά. Παρόμοια μέτρα ἀρχίζουν νά εἰσάγωνται στήν Δύσι μόνον μετά ἀπό τήν Γαλλική Ἐπανάστασι, δηλαδή στά τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος = ἕξι αἰῶνες ἀργότερα!

15. Ὁ ἴδιος τονίζει ὅτι τό Ἑλληνικόν ἔθνος συνεχίζει τόν βίον του.

'Αθηνῶν» καί τούς κατοίκους της *«Ἕλληνας»* (ἐπιστολή πρός τόν πατέρα του 1345).

● Ὁ **Ἰωάννης Ἰταλιώτης** (ια') εἶναι ἔνθερμος πλατωνιστής ὅπως καί οἱ μαθητές του **Εὐστράτιος Νικαίας** (ια'-ιβ'), **Θεόδωρος Πρόδρομος** καί **Θεόδωρος Σμύρνης,** πού χαρακτηρίσθηκε *«μιμητής τοῦ Πλάτωνος καί μετ' ἐκεῖνον Πλάτων».* Ὁ Ἰταλιώτης ἵδρυσε καί φιλοσοφική σχολή στήν διεύθυνσι τῆς ὁποίας τόν διαδέχθηκε ὁ Θεόδωρος Σμύρνης.

● Ὁ πατριάρχης **Ἀρσένιος** γράφει ποιήματα ἀρχαιοελληνικῆς μορφῆς καί τεχνικῆς.

● **Θεόδωρος Μετοχίτης:** *«καί τοῦ γένους (τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων) ἐσμέν καί τῆς γλώττης αὐτοῖς κοινωνοί καί διάδοχοι».*

● **Νικηφόρος Γρηγορᾶς:** Στόν διάλογό του «Φλωρέντιος», χρησιμοποιεῖ μόνον ἀρχαιοελληνικά ὀνόματα.

● Ἡ αὐτοκράτειρα **Εὐδοκία** προσφέρει στόν σύζυγό της Ρωμανόν Διογένην *«τό περί τῶν ἡρώων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος πόνημα τοῦ Ψελλοῦ».* (Κ. Σάθας, «Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη», σ. μγ'). Στήν ἐπιστολή της ἀποδίδει τιμήν εἰς *«τάς πάλαι κλεινάς Ἀθήνας, ὧν τό κλέος οὐρανόμηκες».*

● Ὁ **Λεπενθρηνός Κύπριος** γράφει γιά *«ὅλους τούς Ἕλληνας ἐδῶ»* (ἐπιστολή πρός Νικηφόρο Γρηγορᾶ, 1351).

● Ὁ **Δημήτριος** Κυδώνης χρησιμοποιεῖ τον ὅρον «Ἑλλάς» γιά νά σημάνη τό Βυζαντινό Κράτος.

● Ὁ **Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος** (ιε') ἀποκαλεῖ τόν βασιλέα τῆς Κωνσταντινουπόλεως «αὐτοκράτορα τῶν Ἑλλήνων» καί χαρακτηρίζει τούς πολέμους κατά Τούρκων καί Δυτικῶν, «ἀγῶνα διά τήν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος».

15. Αἴσθησις ἀνωτερότητος

● Ἡ Η. Ahrweiller διαπιστώνει ὅτι ἡ ὅλη συμπεριφορά τῶν Βυζαντινῶν ἔναντι τῶν ἄλλων λαῶν, ἀσιατικῶν καί εὐρωπαϊκῶν, καθοριζόταν ἀπό τό *«μαζικό αἴσθημα ἀνωτερότητός»* τους πού τούς ὡδηγοῦσε σέ *«ἕναν ἰδιόρρυθμο φυλετισμό»*. Τοῦτο, ἐξηγεῖ, προερχόταν ἀπό τήν ἀνωτερότητα τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, ἡ ὁποία εἶχε καταστῆ ἡ πηγή τοῦ Βυζαντινοῦ Πολιτισμοῦ.

Οἱ Βυζαντινοί, γράφει, διακηρύσσουν τήν προέλευσί τους ἀπό τόν Ἀρχαῖο Ἑλληνισμό καί θεωροῦν τούς Λατίνους ἡμιβαρβάρους πού εἶναι ἀνίκανοι νά συλλάβουν βαθύτερες ἔννοιες. Αὐτή ἡ αἴσθησις ἀνωτερότητος τῶν Βυζαντινῶν, πού προέρχεται ἀπό τήν συνείδησι τῆς Ἑλληνικότητός των καί τήν Ἑλληνική Παιδεία τους, τούς καθιστᾶ *«στόχους ἀπέραντου φθόνου γιά τήν Ἀνατολή, ὅσο καί τήν Δύση»*.

Ἡ ἴδια, διαπιστώνει ὅτι *«τό ἀρχικῶς πολυφυλετικό Βυζαντινό κράτος, ἐξελίχθηκε (μετά τήν Εἰκονομαχία) σέ ἑλληνορθόδοξο, μέ ὁμοιογενῆ παιδεία»*.

● Καί ὁ G. Ostrogorsky: *«Ἡ προσκόλλησις τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας στίς παραδόσεις τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος ὑπῆρξε ἰδιαίτερη πηγή δυνάμεως γι' αὐτήν»*. (ὅ.ἀ.).

● Κατά τόν Ἰωάννην, μητροπολίτην Εὐχαΐτων, οἱ Βυζαντινοί εἶναι *«γένος ἐκλεκτόν»*, *«λαός ὡς ἀληθῶς περιούσιος»* (Ἐπιστολή στό Codirice Vaticano Graeco, 676).

Ὑπάρχουν καί οἱ ἀντιλέγοντες.

● Ὁ Ἄγγλος Ph. Serrard ὑποστηρίζει: *«Τό Βυζάντιο, σάν Κράτος χριστιανικό, ἦταν ἕνας ἐχθρός τοῦ "ἑλληνισμοῦ" καί σ' ὅλη τή διαδρομή τῆς ἱστορίας του (μ' ἐλάχι-*

στες ἐξαιρέσεις) ἀντιμετώπισε μ' ἐχθρότητα τίς φιλοσοφικές, θρησκευτικές καί ἠθικές ἰδέες τῆς ἀρχαιότητας» («Δοκίμια γιά τό Νέο Ἑλληνισμό», ἐκδ. Σύνορο, 1971). Ὁ Serrard δέν τά γράφει αὐτά ἐπειδή εἶναι λάτρης τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἤ ἀρχαιόθρησκος (ἀντιθέτως δηλώνει ὅτι εἶναι «χριστιανός ὀρθόδοξος»). Ἄλλος εἶναι ὁ σκοπός του: Θέλει καί μέ αὐτό τό ἐπιχείρημα νά στηρίξη τήν θέσιν του ὅτι ὁ Νέος Ἑλληνισμός δέν ἀποτελεῖ συνέχεια τοῦ Ἀρχαίου, δέν ἔχει σχέσιν μ' αὐτόν, ἁπλῶς χρησιμοποιεῖ τά ὀνόματα «Ἕλλην», «Ἑλλάς», «Ἑλληνισμός».

Παρά ταῦτα, πιεζόμενος ἀπό τά ἱστορικά δεδομένα, ἀναγκάζεται νά παραδεχθῆ: *«Οἱ Βυζαντινοί τελικά διατήρησαν μία κάποια παράδοσι ἑλληνικῆς κουλτούρας»*. Δυστυχῶς οἱ φανατικώτεροι ἐκ τῶν ἐγχωρίων πολεμίων τοῦ χριστιανισμοῦ καί τοῦ Βυζαντίου δέν κάνουν οὔτε κἄν αὐτήν τήν «παραχώρησι» καί ἐμμένουν πεισματικῶς ἀρνούμενοι νά ἀναγνωρίσουν οἱοδήποτε στοιχεῖο, ὁποιανδήποτε ἐπίδρασι ἑλληνικότητος στό Βυζάντιο. Ἔτσι ὡς φανατικοί «ἑλληνίζοντες» ξεπερνοῦν τούς πιό δεδηλωμένους ἀνθέλληνες στήν ἄρνησί τους νά δεχθοῦν τήν διαχρονικότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ μονομανία τους δέν τούς ἐπιτρέπει νά ἀντιληφθοῦν ὅτι ὁ Ἑλληνισμός δέν εἶναι οὔτε Δύσις, οὔτε Ἀνατολή. Εἶναι ἡ ἑνιαία διαχρονική Ἑλληνικότης πού συνεχίσθηκε ἀπό τήν Παναρχαιότητα στήν Ἀρχαιότητα, στήν Ἑλληνιστική καί Ρωμαϊκή Περίοδο, στό Βυζάντιο, στήν νεώτερη ἐποχή. Τό Βυζάντιο, σαφέστατα διαχωρισμένο πολιτικῶς, θρησκευτικῶς, πολιτισμικῶς, ἀπό Ἀνατολή καί Δύσι, διεφύλαξε τήν Συνέχεια. Ξένο πρός τό τότε ἀσιατικό καί δυτικό σκότος, δέν ὑπῆρξε θεοκρατικό, ἀπολυταρχικό, φεουδαρχικό, δουλοπαροικιακό, παπικό, ἀποικιοκρατικό, οὔτε ἰσλαμικό ἐπεκτατικό. Οἱ δυτικόφρονες ματαίως πασχίζουν νά

ταυτίσουν τόν Ἑλληνισμό μέ τήν Δύσι, ἀποκηρύσσοντας τό Βυζάντιο, διότι ἔτσι ἀρνοῦνται τό πασίδηλο, τήν ἰδιοπροσωπία καί Συνέχεια τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τήν ἰδιαιτερότητά του, δηλαδή τήν Ἑλληνικότητα.

16. Συνείδησις Συνεχείας

● Ὁ Σβορῶνος γράφει: *«Ὅταν κατακτήθηκε ὁ Ἑλληνισμός ἀπό τούς Ρωμαίους ἀρχικά καί τούς Τούρκους ἀργότερα, εἶχε ἐθνική ἑνότητα καί συνείδηση τῆς ἑνότητας αὐτῆς, ἡ ὁποία τοῦ ἐπέτρεψε νά ἀντισταθεῖ στήν ἀπορρόφησι ἀπό τούς κατακτητές του».*

● Ὁ Δ. Γληνός: *«Κάθε λαός κληρονομᾶ ἀπό τούς προγόνους του μερικές κεντρικές ἰδέες πού κανονίζουν τήν διαγωγή του στίς πιό σημαντικές περιστάσεις τοῦ δημόσιου βίου».* Αὐτές οἱ βασικές «κεντρικές ἰδέες» πού διέπλασε ὁ Ἀρχαῖος, παρέμειναν ζωντανές καί στόν Μέσο (=Βυζαντινό) Ἑλληνισμό.

Παράδειγμα. Στήν «Ἀντιγόνη» τοῦ Σοφοκλέους ὁ Αἵμων, υἱός τοῦ βασιλέως τῶν Θηβῶν Κρέοντος, ἀμφισβητεῖ τίς διαταγές του, διά τῶν ὁποίων παραβιάζεται ὁ φυσικός - θεῖος νόμος (=οἱ «κεντρικές ἰδέες» τῶν Ἑλλήνων) λέγοντάς του: *«Πόλις καμμιά δέν εἶναι ἑνός ἀνδρός».* Φράσις πού μόνον Ἕλλην μποροῦσε νά διατυπώση, ἀφοῦ παντοῦ ἀλλοῦ, ἐδέσποζε ἡ ἀνεξέλεγκτη - ἀπεριόριστη ἐξουσία τοῦ Ἑνός.

Χιλιάδες ἔτη ἀργότερα, ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου, Κωνσταντῖνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος, ἔχει ἐνστερνισθῆ πλήρως τήν «κεντρικήν ἰδέαν» τοῦ Αἵμωνος. Γι' αὐτό, ὅταν ὁ Μωάμεθ τοῦ ζητᾶ νά παραδώσῃ μέ πλούσια ἀνταλλάγματα τήν Πόλι, τοῦ ἀπαντᾶ: *«Τήν Πόλιν αὐτήν οὔτε ἐγώ, οὔτε κάποιος ἄλλος ἀπό ἐμᾶς, μπορεῖ νά σοῦ τήν δώση, διότι δέν ἀνήκει σέ κανένα*

μας». Διότι ἀνήκει σέ ὅλους τούς Ἕλληνες πού πέρασαν, εἶναι, θαρθοῦν καί θά περάσουν. Ἰδού μιά βασική κεντρική ἰδέα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἰδού καί ἡ **συνέχειά** του.

Ἀντί ὑστερογράφου

Προτείνω σέ ὅσους ἀμφιβάλλουν γιά τόν ρόλο τοῦ Ἑλληνισμοῦ στό Βυζάντιο νά προβοῦν σ' ἕνα «πείραμα». Νά ψάξουν νά βροῦν καί νά παραθέσουν ὀνόματα μή-Ἑλλήνων τοῦ Βυζαντίου πού νά ὑπῆρξαν οἰκουμενικοί πατριάρχες, ἀρχιεπίσκοποι (Θεσσαλονίκης, Ἀθηνῶν, Καισαρείας), μητροπολίτες, μέλη τῶν ἱερῶν συνόδων, στρατηγοί, ναύαρχοι, ὑπουργοί, ἀρχιτέκτονες, μηχανικοί, ἰατροί, ἱστορικοί, λόγιοι, καλλιτέχνες, ἀνθολόγοι, ἐκδότες, ποιητές, λογοτέχνες, πανεπιστημιακοί διδάσκαλοι, νομομαθεῖς. Θά διαπιστώσουν ὅτι οἱ ἐξ αὐτῶν μή-Ἕλληνες εἶναι ἐλάχιστοι καί ἐκ τῶν μή-ἐξελληνισμένων περίπου οὐδείς. Ἐντελῶς ἐνδεικτικῶς παραθέτω μερικά ὀνόματα πού ἀρχίζουν μέ Α ἀπό τό (ἀτελέστατον) «Βιογραφικό Λεξικό τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας» τοῦ D. M. Nicol[16].

Ἱστορικοί: Ἀγαθίας, Ἀναγνώστης, Ἰωάννης Ἀτταλειάτης, Ἀκροπολίτης Γεώργιος.

Πατριάρχες: Ἀθανάσιος, Ἀκάκιος, Ἄνθιμος, Ἀνατόλιος, Ἀρσένιος, Ἀττικός, Ἀλέξιος Στουδίτης.

Πρωθυπουργοί: Ἀνθέμιος.

Κληρικοί: Ἀθανάσιος Ἀθωνίτης, Ἀκίνδυνος Γρηγόριος, Ἀπόκαυκος Ἰωάννης, Ἀρέθας.

---

16. Πληρέστερος κατάλογος τῶν μεγάλων Βυζαντινῶν (βασιλέων, στρατιωτικῶν, κληρικῶν, πνευματικῶν ἀνθρώπων κ.λπ.) μέ στοιχεῖα γιά τόν καθένα, στά βιβλία μου «Βυζάντιον Θ΄: Ἡρώων Πάνθεον», «Βυζάντιον Ι΄: Πνευματικόν Πάνθεον», «Βυζάντιον ΙΑ΄: Ὀρθοδοξίας Πάνθεον».

Αὐτοκράτορες: Ἀλέξιος Α' Κομνηνός, πολλοί Ἀλέξιοι Ἄγγελοι καί Ἀνδρόνικοι Κομνηνοί καί Ἀνδρόνικοι Παλαιολόγοι.

Ἀρχιτέκτονες: Ἀνθέμιος Τραλλιανός.

Πνευματικοί ἄνθρωποι: Ἄννα Κομνηνή.

Νομομαθεῖς: Ἀρμενόπουλος Κωνσταντῖνος.

Ἔγραψαν...

«Ἡ Βυζαντινή Αὐτοκρατορία εἶναι Ἑλληνική», H. Wolf (1516-1580). («Corpus Universae Historiae Praesertium Byzantine» 1567).

«Τό Βυζάντιο εἶναι Ἑλληνική Αὐτοκρατορία» Montaigne (1533-1592).

«Ἔχει μεγάλη σημασία ἡ ἱστορία τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, ἡ τόσον ἐκπληκτική σέ γεγονότα, τόσον δελεαστική σέ ποικιλία καί τόσον ἀξιόλογη γιά τήν μακρά της διάρκεια» Labbé 1711 (Πρόλογος στήν ἔκδοσι τῶν 34 τόμων Βυζαντινῶν ἱστορικῶν ἀπό τήν Βασιλική Ἐκδοτική Ἑταιρεία τῆς Γαλλίας)

«Ἡ Βυζαντινή Αὐτοκρατορία ἦταν ἑλληνική καί ἡ συμβολή της στόν πανανθρώπινο πολιτισμό ὑπῆρξε τεράστια» J. B. Bury (1861-1927). («Ἱστορία τῆς Νεώτερης Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας»).

Πύλη Ἀδριανοπόλεως.

Γ΄. ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΑΚΡΟΒΙΟΤΗΤΟΣ ΑΙΤΙΑ

«Ἡ Ἀνατολική Αὐτοκρατορία εἶναι τό κράτος τοῦ ἐκχριστιανισθέντος Ἑλληνικοῦ Ἔθνους»
Α. Χάιζενμπεργκ

1. Τά αἴτια τῆς μακροβιότητος

Ἡ μακροβιότης τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ξεπέρασε κάθε πρηγούμενης καί μεταγενέστερης[1]. Γιατί; Ἡ ἀπάντησις εἶναι ὅτι ἡ μακροβιότης της ὀφείλεται:

α΄) Στόν Ἑλληνισμό

Αὐτός βρισκόταν ὁλόκληρος στούς κόλπους της καί τῆς πρόσφερε ἕνα σταθερό ἐθνοφυλετικό πυρῆνα, γύρω ἀπό τόν ὁποῖο ἐκινοῦντο οἱ λοιπές λαότητες τῆς Αὐτοκρατορίας. Μία τέτοια σταθερή ἐθνοφυλετική - γλωσσική - πολιτισμική βάσις δέν ὑπῆρχε στήν Δύσι.

β΄) Στήν Ὀρθοδοξία

Αὐτή, ὡς ἑλληνική ἐκδοχή τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀνταπο-

---

1. Ἔζησε 1.128 ἔτη, πολλαπλάσια ὅλων τῶν αὐτοκρατοριῶν: περσικῆς, ἑλληνιστικῆς, ρωμαϊκῆς, ρωσικῆς, αὐστρο-ουγγρικῆς, ὀθωμανικῆς, βρεταννικῆς, γαλλικῆς, ἱσπανικῆς, σοβιετικῆς. Καί ἀσφαλῶς ἡ ἀμερικανική θά ζήση λιγώτερο ἀπό ὅλες αὐτές.

κρίθηκε στίς ἰδεολογικές - θρησκευτικές ἀνάγκες τῶν κατοίκων τῆς Αὐτοκρατορίας καί ὡς ἐπίσημη ἰδεολογία της ἀπετέλεσε καθοριστικό ἑνοποιό παράγοντά της. Ἡ Ὀρθοδοξία, προσφέροντας κοινή πίστι, ἕνωνε τούς μή-ἑλληνικούς πληθυσμούς τῆς Αὐτοκρατορίας (Ἀρμενίους, Γεωργιανούς, Σλαύους, μέ τόν κεντρικό ἐξ Ἑλλήνων πυρῆνα της. Γι' αὐτό καί τό Βυζάντιο κατέβαλλε τόση προσπάθεια γιά τόν ἐκχριστιανισμό τῶν ἀλλοφύλων.

Ἡ Ὀρθοδοξία ἄν καί κατέστη ἡ ἐπίσημη ἰδεολογία τῆς Αὐτοκρατορίας, εἶναι δημιούργημα ὄχι τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας της, ἀλλά τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

● Ὁ Κωνσταντῖνος Α' ἐπέλεξε τόν χριστιανισμό ὡς θρησκεία τοῦ νέου κράτους, χωρίς ὁ ἴδιος νά εἶναι πιστός του. Καί ἀργότερα, ὡς χριστιανίζων, ἀπέκλινε πρός τόν σημιτικῆς προελεύσεως Ἀρειανισμό, ἐχθρό τῆς Ὀρθοδοξίας.

● Ὁ Ἰουστινιανός Α' καί ἡ Θεοδώρα, κυνηγοί τοῦ Ρωμαϊκοῦ Ὁράματος, ἦσαν μονοφυσῖτες.

● Ὁ Ἡράκλειος, μέ τό «ἑνωτικόν» του, ἐπεδίωξε, γιά λόγους πολιτικούς, συμβιβασμό μέ τούς μονοφυσῖτες.

● Οἱ Ἴσαυροι μέ τήν εἰκονομαχία τους ἦλθαν σέ σκληρή σύγκρουσι πρός τήν Ἐκκλησία.

● Οἱ Παλαιολόγοι, ἐπεδίωξαν τήν Ἕνωσι μέ τόν Παπισμό, ἐλπίζοντας ὅτι ἔτσι ἡ Δύσις θά ἔσπευδε νά βοηθήση τόν Ἑλληνισμό κατά τῶν Τούρκων, μέ ἀποτέλεσμα νά κατηγορηθοῦν ὡς μή Ὀρθόδοξοι.

Οἱ προσπάθειες τῶν αὐτοκρατόρων νά παρεκκλίνουν ἀπό τήν Ὀρθοδοξία, ἀπέτυχαν: Ὁ Ἀρειανισμός συνετρίβη, ὁ μονοφυσιτισμός καταδικάσθηκε, οἱ εἰκόνες ἀναστηλώθηκαν, ἡ Ἕνωσις μέ τούς καθολικούς ματαιώθηκε. Ἡ αἰτία βρίσκεται στό ὅτι ὁ Ἑλληνισμός, ὁ ὁποῖος περιλαμ-

βανόταν ὁλόκληρος στήν Αὐτοκρατορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἶχε διαμορφώσει τήν δική του ἐκδοχή τοῦ Χριστιανισμοῦ καί θεωροῦσε τήν Ὀρθοδοξία ἐθνική του θρησκεία.

γ΄) Στήν παραδοσιακή ἀριστοκρατία

Αὐτή, προερχόμενη ἀπό τούς Ἑλληνιστικούς καί Ρωμαϊκούς χρόνους, ἐπεβίωσε, μαζί μέ τό ἀνατολικό κράτος, διευρύνθηκε, ἀναπτύχθηκε καί ἀπετέλεσε ἕνα ἀπό τά θεμέλιά του. Ἡ ἀριστοκρατία περιέβαλλε τόν αὐτοκράτορα καί ἀπ' αὐτήν ἀντλοῦσε τό κράτος, τούς ἀξιωματούχους, τούς αὐλικούς, τούς στρατιωτικούς, τούς κληρικούς, τούς λογίους, τούς διανοουμένους, τούς καλλιτέχνες, καί τούς διπλωμάτες του. Φυσικά, στήν μεγάλη πλειονότητά τους, τά μέλη της ἦσαν Ἕλληνες, καί τά ὑπόλοιπα ἐξελληνισμένοι. Τέτοια ἀριστοκρατία δέν ὑπῆρχε στήν Δύσι καί ὅποια εἶχε κάπως διαμορφωθῆ ἐπί Ρώμης, χάθηκε μέ τίς εἰσβολές τῶν βαρβάρων.

δ΄) Στούς ἄρτιους μηχανισμούς τοῦ κράτους

Μέ βάσι τούς Ἕλληνες καί λιγώτερο τούς ἐξελληνισμένους, ἡ Αὐτοκρατορία δημιούργησε ἰσχυρότατους καί λίαν ἀποτελεσματικούς μηχανισμούς διοικήσεως, πολιτικῆς, στρατοῦ καί ἐκκλησίας. Οἱ ἐν λόγω μηχανισμοί ἦσαν τόσον στέρεοι ὥστε χάρις σ' αὐτούς, ἀνεξαρτήτως μεταβολῶν στόν θρόνο, πολιτικῶν ἤ ἄλλων συγκρούσεων, στάσεων, πολέμων καί ἄλλων κρίσεων, τό κράτος συνέχιζε τήν ὕπαρξί του.

Ὁ G. Finlay θαυμάζει τό διοικητικό σύστημα τῆς Ἑλ. Αὐτοκρατορίας τῶν Μέσων Χρόνων. (History of the Byzantine and Greek Empires» 1854).

Ἡ ἰσχύς καί ἡ σταθερότης αὐτῶν τῶν μηχανισμῶν

ἀπεδείχθη ὅταν παρά τήν Ἅλωσιν τοῦ 1204 καί τήν ἐξ αὐτῆς ἐξαφάνισι τῆς κεντρικῆς πολιτικῆς καί ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας, μπόρεσαν νά συνεχίσουν τήν λειτουργία τους στίς ἐπαρχίες καί νά ἐπιτρέψουν ἔτσι τήν ἵδρυσι ἑλληνικῶν κρατῶν στή Νίκαια, στήν Ἤπειρο, καί στόν Πόντο.

Τέτοιοι μηχανισμοί δέν ὑπῆρχαν στήν Δύσι.

ε΄) Στήν συνείδησιν ἑνότητος καί συνεχείας

Τά ὡς ἄνω στοιχεῖα προσέδιδαν στούς κατοίκους τῆς Αὐτοκρατορίας συνείδησιν συνοχῆς καί συνεχείας ἡ ὁποία ἦταν ἀνύπαρκτη στήν πολυδιασπασμένη φεουδαλική Δύσι τῶν ἀναριθμήτων μικρῶν ἡγεμονῶν, γλωσσῶν, παραδόσεων, ἠθῶν, ἐθίμων.

στ΄) Στήν αἴσθησιν ἀνωτερικῆς διαφορετικότητος

Ἡ Ἑλληνική Αὐτοκρατορία φάνταζε σέ ὅλους τούς ἐκτός αὐτῆς, ὡς παράδεισος πολιτισμοῦ καί πλούτου καί ταυτοχρόνως ὡς φρούριον ἀπόρθητον λόγῳ τῆς ἰσχύος της. Οἱ ἐκτός αὐτῆς ἔνοιωθαν κατώτεροι καί οἱ ἐντός αὐτῆς, «διαφορετικοί» στήν ἀνωτερότητά τους. Ὁ μισέλλην Λατῖνος ἐπίσκοπος Λουϊτπράνδος ἀποκαλεῖ τούς βυζαντινούς βασιλεῖς «κοσμοκράτορας». Ὁ ἐπίσης μισέλλην δόγης τῆς Βενετίας, Δάνδολος, ὀνομάζει τό Βυζάντιον «Imperium Universale» (οἰκουμενική αὐτοκρατορία). Οἱ ἡγεμόνες τῆς Ἰβηρίας (Γεωργίας), τῆς Ρωσίας, τῆς Ἀρμενίας, τῆς Ἰταλίας, τῆς Δύσεως, θεωροῦσαν μεγάλη τους τιμή νά ἀποκτοῦν κάποιον τίτλον ἀξιωματούχου τῆς αὐλῆς τοῦ Βυζαντίου. Οἱ ἡγεμόνες τῶν Φράγκων δέν τολμοῦσαν νά χρησιμοποιοῦν γιά τούς ἑαυτούς των τούς τίτλους πού ἔφερεν ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καί οἱ ἐλάχιστοι πού τό ἐπεχείρησαν ἐθεω-

ροῦντο τολμητίαι καί στασιασταί. Ἡ Ἑλληνική Αὐτοκρατορία ταυτίζεται μέ τήν «οἰκουμένην» ὅπου κατοικεῖ ὁ «λαός», ἐνῶ ὁ λοιπός κόσμος εἶναι ἡ «περιφέρεια», ἡ «ἔρημος», ὅπου ζοῦν τά «ἔθνη».

Ἡ γλῶσσα, ἡ παιδεία, ὁ πολιτισμός τῶν Ἑλλήνων, καθώς καί ἡ ἀπό αὐτούς διαμορφωμένη ἐκδοχή τοῦ Χριστιανισμοῦ (Ὀρθοδοξία) ἀλλά καί ἡ ὑπερέχουσα εὐημερία τους, ἐπέτρεπαν στούς κατοίκους τῆς Αὐτοκρατορίας αἰσθήματα διαφορετικότητος καί ἀνωτερότητος ἔναντι ὅλων τῶν ἐκτός αὐτῆς —μέ ἀποτέλεσμα τήν συνένωσί τους γιά τήν ἀπό κοινοῦ ἀντιμετώπισί τους.

ζ΄) Στήν ὕπαρξιν ἰσχυρῆς κεντρικῆς ἐξουσίας

Αὐτή, ἀπέτρεψε τήν διαμόρφωσι φεουδαλισμοῦ καί δουλοπαροικίας καί ἐπέτρεψε μία κοινωνία ἐλευθέρων παραγωγῶν. Τοῦτο ἀπετέλεσε σημαντικόν παράγοντα μακροβιότητος τοῦ κράτους. Διότι οἱ κάτοικοί του, ἀντιθέτως πρός τούς δυτικούς, ἐνδιαφέρονταν γιά τήν διατήρησί του καί ἦσαν πρόθυμοι ν᾽ ἀγωνισθοῦν γι᾽ αὐτήν.

η΄) Στήν ὕπαρξιν ἐθνικοῦ στρατοῦ

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἕως τήν ἐποχή τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, διέθεταν τόν τρομερώτερο στρατό τοῦ τότε κόσμου. Σχεδόν πάντοτε, ὁ στρατός αὐτός, παρά τήν ἀριθμητική του ὑστέρησι, ὅταν ἀντιμετώπιζε στρατούς ἄλλων λαῶν, ἀνεδεικνύετο νικηφόρος. Τό φαινόμενο ἔχει πολλές αἰτίες. Οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἀνώτεροι διανοητικῶς· εἶχαν καλύτερη ἐκπαίδευσι καί ὀργάνωσι· διέθεταν τελειότερο ἐξοπλισμό· εἶχαν μηχανικούς, τεχνικούς, ἐπιστήμονες, τοπογράφους, πού οἱ ἄλλοι δέν εἶχαν· τό ναυτικό τους ἦταν τό κατά πολύ καλύτερο τοῦ κόσμου καί τούς ἐξασφάλιζε τήν κυριαρχία τῶν θαλασσῶν καί τήν δυνατό-

τητα τοῦ διά θαλάσσης ἀνεφοδιασμοῦ, ἐνῶ τήν στεροῦσε ἀπό τούς ἄλλους. Ὑπῆρχε ὅμως καί μία κυριώτερη αἰτία: Ὁ ἐθνικός χαρακτήρας τῶν ἑλληνικῶν στρατῶν. Μόνον οἱ Ἕλληνες, ἀπό τούς ἀρχαίους λαούς (καί ἀργότερα οἱ Ρωμαῖοι πρίν γίνουν κοσμοκράτορες) εἶχαν ἐθνικό στρατό. Οἱ στρατοί τῶν ἄλλων Δυνάμεων τῆς Ἀρχαιότητος ἦσαν μισθοφορικοί ἤ ἀπετελοῦντο ἀπό βιαίως στρατολογούμενος ὑπηκόους. Οἱ στρατοί τῶν Ἑλλήνων ἦσαν ἐθνικοί. Τούς ἀποτελοῦσαν πολῖτες ἐλεύθεροι πού πολεμοῦσαν ὄχι γιά μισθό, λάφυρα ἤ ὡς καταναγκαζόμενοι ὑπήκοοι, ἀλλά γιά τήν πατρίδα τους, «ὑπέρ βωμῶν καί ἑστιῶν». Καί νικοῦσαν.

Στήν Ἑλληνιστική Περίοδο, οἱ στρατοί τῶν Ἑλλήνων ἔγιναν μισθοφορικοί[2]. Ἔχασαν τόν ἐθνικό τους χαρακτῆρα. Κατήντησαν πολυφυλετικοί. Τοῦτο ἦταν μία ἀπό τίς κύριες αἰτίες τῆς ἥττας τους ἀπό τούς Ρωμαίους, οἱ ὁποῖοι τότε ἀκόμη, εἶχαν στρατό ἐθνικό[3]. Ὅταν οἱ Ρωμαῖοι ἔγιναν κοσμοκράτορες, συγκρότησαν καί αὐτοί μισθοφορικούς στρατούς. Καί τοῦτο ἀπετέλεσε μίαν ἀπό τίς αἰτίες τῆς κατακτήσεώς τους ἀπό τούς βαρβάρους, τῶν ὁποίων τά στίφη ἦσαν ἐθνοφυλετικῶς ὁμοιογενῆ.

Ἐπί πλέον, μόνον στήν Ἑλλάδα ὑπῆρχαν ἐλεύθεροι ἀνεξάρτητοι ἰδιοκτῆτες - παραγωγοί, ἀγρότες καί βιοτέχνες. Στίς ἄλλες ἀρχαῖες κοινωνίες, ἡ γῆ ἀνῆκε εἴτε στό

---

2. Βλέπε ἀνάπτυξιν: Γ. Κ. Γεωργαλᾶ: «Ἑλλήνων Κοσμοκρατορία», ιε΄ στήν σειρά «Οἱ Ρίζες».
3. Τό φαινόμενο ἐπανελήφθη μέ τούς πολέμους τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ Γαλλία συνεκρότησε ἐθνικό στρατό, ὁ ὁποῖος ἀντιμετώπισε νικηφόρως τούς μισθοφορικούς στρατούς τῶν ἄλλων κρατῶν τῆς ἐποχῆς. Οἱ ἐθνικοί στρατοί πάντοτε ὑπερέχουν.

κράτος (Αἴγυπτος), εἴτε σέ μεγάλους γαιοκτήμονες, βασιλεῖς, ἱερατεῖο. (Βαβυλών, Περσία). Αὐτοί οἱ ἀνεξάρτητοι ἰδιοκτῆτες ἀπήρτιζαν τούς στρατούς τῶν Ἑλλήνων. Πολεμοῦσαν γιά τήν γῆ, τό σπίτι, τήν ἐπιχείρησι, τήν οἰκογένεια, τήν ἀνεξάρτητη ὕπαρξί τους. Καί νικοῦσαν.

Τό Βυζάντιο, ἐγκατέλειψε τήν ρωμαϊκή παράδοσι καί ἐπέστρεψε στήν προ-ελληνιστική ἑλληνική. Ἀπέφυγε τήν δυτικοῦ τύπου φεουδαρχία. Ἀνέστησε τούς μικροϊδιοκτῆτες γεωργούς. Καί συγκρότησε στρατό ἐθνικό, βασιζόμενον κυρίως σ' αὐτούς. Οἱ περίφημοι φρουροί τῆς μεθορίου, οἱ Ἀκρῖτες, δέν ἦσαν παρά ἀνεξάρτητοι ἀγρότες - ἰδιοκτῆτες τῆς γῆς τους, κάτοικοι παραμεθορίων ἐπαρχιῶν.

Ἐπί αἰῶνες, ὁ βυζαντινός στρατός ἦταν ὁ μόνος τῆς ἐποχῆς, πού δέν ἀπαρτιζόταν ἐξ ὁλοκλήρου ἀπό μισθοφόρους ἤ ἐπαγγελματίες. Ὑπῆρχαν καί μισθοφόροι, ἐνῶ τά μόνιμα στελέχη τοῦ στρατοῦ ἦσαν ἐπαγγελματίες, ὅμως ἡ μᾶζα τῶν στρατιωτῶν προερχόταν ἀπό στρατολογία. Τό σύστημα στρατολογίας δέν ἔμεινε ἀμετάβλητο σ' ὅλους τούς μακρούς αἰῶνες βίου τῆς Αὐτοκρατορίας, μποροῦμε ὅμως νά ἐπισημάνωμε τίς βασικές ἀρχές στίς ὁποῖες στηριζόταν.

i. Τῆς στρατολογίας ἐξηροῦντο οἱ ξενόγλωσσοι —Σλαῦοι, Ἀλβανοί κ.ἄ.

ii. Ἀπό τούς ἑλληνοφώνους Ὀρθοδόξους ἐξηροῦντο οἱ μοναχοί καί διάφορες ἄλλες κατηγορίες ὑπηκόων (λ.χ. οἱ ἐκτελοῦντες βασιλικές ὑπηρεσίες), ἐνῶ ὑπῆρχε καί ἡ δυνατότης ἐξαγορᾶς τῆς ὑπηρεσίας μέ καταβολήν χρημάτων ἤ ἐφοδίων.

iii. Ἡ χώρα διαιρεῖτο σέ μικρές περιφέρειες πού κάθε μία τους ἦταν ὑποχρεωμένη νά παρέχη ὡρισμένον ἀριθμόν ἀνδρῶν γιά στρατιωτική ὑπηρεσία. Στούς ἄνδρες

αὐτούς παρεχωροῦντο κτήματα τοῦ δημοσίου, τά λεγόμενα «στρατιωτόπια» τά ὁποῖα ἀπέδιδαν πρόσοδον ἀνάλογη πρός τόν βαθμό πού ἔφερε ὁ ὑπηρετῶν στόν στρατό.

iv. Οἱ εὔποροι, τά μοναστήρια, οἱ ἐπίσκοποι, οἱ ἀξιωματοῦχοι ὑποχρεοῦντο νά παρέχουν τόν ἐξοπλισμόν, ἵππους, πλοῖα, ὅπλα. Ἡ συγκέντρωσις τῶν ἐφοδίων ἐγίνετο κατά «θέμα» (=διοικητική περιφέρεια) μέ εὐθύνην τοῦ στρατηγοῦ.

v. Ἐκτός τοῦ κατ' αὐτόν τόν τρόπον συγκροτουμένου στρατοῦ, ὑπῆρχαν καί εἰδικά σώματα, ὅπως οἱ φύλακες τῶν φρουρίων, οἱ μαρδαΐτες, (ὀρεσίβιοι ἐγκατασταθέντες ἐπί Κωνσταντίνου Δ΄ στό ὄρος Λίβανος) ἡ βασιλική φρουρά, οἱ Ἀκρῖτες. (ἀγρότες - στρατιῶτες).

Οἱ ἀνωτέρω λόγοι ἐξηγοῦν γιατί ἡ Ἑλληνική Αὐτοκρατορία τῶν Μέσων Χρόνων ἔζησε πολύ περισσότερο ἀπό τίς προγενέστερες αὐτοκρατορίες, ὅπως ἡ Περσική, οἱ Ἑλληνιστικές, ἡ Ρωμαϊκή καί ἀπό τίς μεταγενέστερες ὅπως ἡ Ὀθωμανική, ἡ Αὐστροουγγρική, ἡ Βρεταννική, ἡ Ρωσο-σοβιετική καί ἀσφαλῶς ἡ Ἀμερικανική πού θά καταρρεύση ταχύτερα ἀπό τίς ἄλλες.

2. Σύγκρισις μέ ἄλλες αὐτοκρατορίες

Ἡ Ἑλληνική Αὐτοκρατορία τῶν Μέσων Χρόνων ὑπῆρξε συνέχεια ὄχι τῆς Ρωμαϊκῆς, ἀλλά τῶν Ἑλληνιστικῶν Κρατῶν. Ἀπό αὐτά προσέλαβε νομοθεσία, θεσμούς, τρόπο διοικήσεως, πολίτευμα καί φυσικά ὅπως ἐκεῖνα ἦταν ἑλληνική γλωσσικῶς καί πολιτισμικῶς[4]. Ὅπως στά Ἑλ-

4. Καί οἱ Ρωμαῖοι ἀπό τά Ἑλληνιστικά κράτη ἔλαβαν νόμους, διοίκησι κ.λπ. Βλέπε στό βιβλίο μου «Ἡ Ἑλληνική Συνιστῶσα», ε΄ στήν σειρά «Οἱ Ρίζες».

ληνιστικά κράτη, ἔτσι καί στό Βυζάντιο, ἡ ἰθύνουσα τάξις ἀποτελεῖται βασικῶς ἀπό Ἕλληνες. Αὐτοί σχηματίζουν τήν κυβερνῶσα ἀριστοκρατία καί τά ἰθύνοντα στρώματα σέ ὅλους τοῦς τομεῖς ἀπό τήν γραφειοκρατία ὡς τήν παιδεία καί ἀπό τήν Ἐκκλησία ὡς τίς καλές τέχνες.

Ταυτοχρόνως, ἡ Ἑλληνική Αὐτοκρατορία τῶν Μέσων Χρόνων εἶναι ἀπηλλαγμένη ἀπό τίς ἀδυναμίες τῶν Ἑλληνιστικῶν κρατῶν πού ὡδήγησαν στήν ταχεῖα πτῶσι τους[5].

α΄) Ἐκεῖνα ἦσαν πολυφυλετικά καί οἱ Ἕλληνες, ἄν καί κυβερνοῦσαν, δέν ἦσαν παρά μειονότης, πολλές φορές ἀσήμαντη. Στό Βυζάντιο, ἀντιθέτως, ὑπάρχει ἕνας συμπαγής σταθερός ἐθνοφυλετικός πυρήνας, τόν ὁποῖον ἀποτελοῦν οἱ Ἕλληνες, ἀφοῦ ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνισμός βρίσκεται μέσα στά πλαίσια τῆς ἐπικράτειάς του. Ἕλληνες καί αὐτήν τήν φορά κυβερνοῦν, ὄχι ὅμως πλέον ὡς κυρίαρχη μειονότης, ἀλλά ὡς ἐκπρόσωποι τοῦ βασικοῦ ἐθνοφυλετικοῦ θεμελίου τοῦ Κράτους. Ἀπό ξενόφερτη, γίνεται φυσική ἡ ἡγεσία.

β΄) Στά Ἑλληνιστικά κράτη δέν ὑπῆρχε τό «ὁμόθρησκον» στοιχεῖο πού ἐχαρακτήριζε τόν ἀρχαῖο Ἑλληνισμό. Ἦσαν κοινωνίες πολυθρησκευτικές, μέ θρησκευτικό συγκρητισμό καί θεοκρασία, πού ἔπλητταν τήν θρησκευτική πίστι, ἐπέφεραν πνευματικό χάος καί ἠθική κατάπτωσι.

Στήν Ἑλληνική Αὐτοκρατορία τῶν Μέσων Χρόνων τό μειονέκτημα ἔχει ἐκλείψει. Οἱ κάτοικοί της εἶναι ὁμόθρησκοι. Αὐτό τούς δίνει ἀκατάλυτη συνοχή καί ἑνότητα, πού ἑδράζεται σέ ἰσχυρή κοινή πίστι. Ἐπί πλέον, ἡ

5. Βλέπε στό βιβλίο μου «Ἑλλήνων Κοσμοκρατορία».

πίστις αὐτή ἀποτρέπει τό πνευματικό χάος, τήν ἠθική κατάπτωσι καί τήν διαφθορά.

Οἱ Αὐτοκρατορίες πού ἀποτελοῦνται ἀπό λαούς ἀσχέτους μεταξύ των, δέν ἀντέχουν σέ κρίσεις πού ἡ ἀντιμετώπισίς των ἀπαιτεῖ τήν συμπαράταξι ὅλων ἤ τῶν πλείστων ὑπηκόων τοῦ κράτους. Γιά νά ἀντιμετωπισθοῦν τέτοιες κρίσεις πρέπει ἡ Αὐτοκρατορία νά διαθέτη τήν συμπάγεια πού ἐξασφαλίζει ἡ ὀργανική σύνδεσις τῶν λαῶν της.

● Ἡ Περσική Αὐτοκρατορία κατέρρευσε μέ τό πρῶτο κτύπημα πού τῆς κατέφεραν οἱ Ἕλληνες ὑπό τόν Ἀλέξανδρον, ἐπειδή δέν διέθετε αὐτήν τήν ἐσωτερική συνοχή· ἦταν ἕνα συνονθύλευμα λαῶν πού δέν τούς συνέδεε κανένας κοινός παρονομαστής.

● Τό ἴδιο συνέβη μέ τίς Αὐτοκρατορίες τῶν Ἀζτέκων, καί τῶν Ἴνκας –δέν διέθεταν ὁμοιογενοποιό παράγοντα καί διελύθηκαν ὡς χάρτινοι πύργοι.

● Ἡ Αὐστροουγγρική καί ἡ Ὀθωμανική αὐτοκρατορία δέν μπόρεσαν νά ἐπιβιώσουν ἀπό τήν κρίσι τοῦ α′ παγκοσμίου πολέμου καί ἡ σοβιετική ἀπό τήν ἀπόπειρα μεταρρυθμίσεως τοῦ κομμουνιστικοῦ συστήματος.

● Γιά τόν ἴδιο λόγο τό δυτικό τμῆμα τῆς Ρωμαϊκῆς Οἰκουμένης δέν ἄντεξε στήν εἰσβολή τῶν βαρβάρων: ἐπειδή τοῦ ἔλειπε ἡ ὀργανική ἑνότης, ἡ συμπάγεια. Αὐτήν τήν ἑνότητα τήν παρεῖχε στό ἀνατολικό τμῆμα τῆς ἄλλοτε ἑνιαίας Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας ὁ Ἑλληνισμός. Αὐτός πρόσφερε μία ἰσχυρή ἐθνοφυλετική βάσι, ἐνῶ παραλλήλως ἔδινε κοινή γλῶσσα, κοινή παιδεία, κοινό πολιτισμικό σέ ὅλους τούς λαούς αὐτοῦ τοῦ χώρου. Ἔτσι, ὅταν ἐνέσκηψαν οἱ βάρβαροι, τό ἀνατολικό κράτος ἄντεξε. Καί ὅταν τό 1204 ἔπεσε ἡ Κωνσταντινούπο-

λις, καί πάλιν ὁ Ἑλληνισμός ἄντεξε, διότι οἱ ἐπί κεφαλῆς τοῦ καταρρέοντος κράτους μπόρεσαν νά προσφύγουν στόν **ἐθνοφυλετικῶς ἑνιαῖο πληθυσμό** καί νά ἀντλήσουν δυνάμεις πού ἀντιμετώπισαν καί ἐν τέλει ἀπέβαλαν, ὡς ξένα σώματα, τούς Δυτικούς εἰσβολεῖς.

Αὐτές οἱ διαπιστώσεις ἐπιβάλλουν τό συμπέρασμα ὅτι τό Ἀνατολικό Κράτος ἦταν ἐξ ἀρχῆς, ἀπό τήν κατά τόν δ′ μ.Χ. αἰῶνα ἵδρυσίν του, κατά βάσιν κράτος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀποτελοῦσε τόν ἄξονα γύρω ἀπό τόν ὁποῖο ὑπῆρχαν οἱ λοιποί λαοί του, κατά μέγα μέρος ἐξελληνισμένοι καί ἀποδεχόμενοι τήν ὑπεροχή τῶν Ἑλλήνων ὡς φυσικήν κατάστασιν τῶν πραγμάτων ἤδη ἀπό τό δ′ π.Χ. αἰῶνα.

Βυζαντινοί ἱππεῖς.

Ἡράκλειος.

Δ'. ΓΙΑΤΙ «ΡΩΜΑΪΚΗ» ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ;

«Ἀπό τό τέλος τοῦ στ' αἰῶνος, ἡ Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία πρέπει νά λέγεται Ἑλληνική»
Montesquieu («Considerations sur les causes de la grandeur des Romains et leur decadence», 1734)

1. Ρωμαῖοι καί Ἕλληνες

Οἱ Ἕλληνες ἐξελλήνισαν τήν Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία σέ τέτοιο βαθμό, ὥστε αὐτή νά μετασχηματισθῆ σέ κράτος δύο συνεταίρων: Ρωμαίων καί Ἑλλήνων. Οἱ πρῶτοι ἔδιναν τήν διοίκησι καί τόν στρατό. Οἱ δεύτεροι, τούς νόμους, τούς θεούς, τούς μύθους, τήν παιδεία, τήν φιλοσοφία, τήν τέχνη, τίς τέχνες, τίς ἐπιστῆμες –ὁλόκληρο τόν πολιτισμό[1].

Γι' αὐτό, οἱ ἐκ τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας προκύψαντες λαοί αὐτοθεωροῦνται πολιτιστικῶς καί πνευματικῶς Ἕλληνες.

Σέλλεϋ: *«Ὅλοι εἴμαστε Ἕλληνες. Οἱ νόμοι μας, ἡ φιλοσοφία μας, ἡ θρησκεία μας, ἡ τέχνη μας, ἔχουν τίς ρίζες τους στήν ἔξοχη Ἑλλάδα».*

---

1. Βλέπε Γ. Κ. Γεωργαλᾶ: «Ἡ Ἑλληνική Συνιστῶσα» ε΄ στήν σειρά «Οἱ Ρίζες» καθώς καί στό ἐκδοθησόμενο «Ἕλληνες καί Ρωμαῖοι».

Χόρχε Μπόρχες: *«Όλοι εἶμαστε Ἕλληνες. Ὅλη ἡ Δύσις εἶναι Ἑλλάς. Ὅλοι οἱ Δυτικοί εἶναι Ἕλληνες ἐν ἐξορίᾳ».*

Συνεπῶς εἶχαν δικαίωμα οἱ Ἕλληνες νά θεωροῦν τήν Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία καί δική τους. Τοῦτο ἐνισχύθηκε ἀπό ἕνα κοσμοϊστορικῆς σημασίας γεγονός: ὁ Ἑλληνισμός ὅταν κατέρρευσε τό δυτικό, κατώρθωσε νά διατηρήση τό ἀνατολικό τμῆμα τῆς Ρωμαϊκῆς Οἰκουμένης. Αὐτό ἦταν τό κατ' ἐξοχήν ἑλληνικό τμῆμα της, ἀφοῦ περιέκλειε ὅλο τόν Ἑλληνισμό[2].

Τό κράτος αὐτό: α') Ἦταν τό μόνο πού ἀπέμεινε ἀπό τό ἄλλοτε ἑνιαῖο Ρωμαϊκό.

β') Περιελάμβανε στά ὅριά του αὐτούς πού εἶχαν δώσει στό τέως ἑνιαῖο κράτος ὁλόκληρο τόν πολιτισμό του —παιδεία, τέχνη, ἐπιστήμη, θρησκεία, νόμους, τεχνολογία.

Συνεπῶς, ἐδικαιοῦτο νά φέρη τόν τίτλο τῆς «Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας», ὅπου **τό «Ρωμαϊκῆς» ἔχει ἔννοια ἱστορικῆς συνεχείας, ὄχι ἐθνοφυλετική.** (Ἄλλωστε ἡ «Ρωμαϊκή» Αὐτοκρατορία ἦταν πολυφυλετική καί οἱ φυλετικῶς «Ρωμαῖοι» ἦσαν μειονότης).

2. Ὁ τίτλος

Ὁ Μπ. Ράσσελ γράφει: *«Ὁ Μεσαίων ἦταν προσηλωμένος στά νομικά πλάσματα καί τό νομικό πλᾶσμα πού*

---

2. Ὑπολογίζεται ὅτι ἡ Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία εἶχε 70 ἑκ. κατοίκους καί ὅτι ἀπό αὐτούς τά 44 ἑκ. μιλοῦσαν τήν ἑλληνική (W. Durant «Παγκόσμιος Ἱστορία τοῦ Πολιτισμοῦ»). Σχεδόν τό σύνολο τῶν 44 ἑκ. ἑλληνοφώνων βρισκόταν στό ἀνατολικό τμῆμα τοῦ Κράτους, δηλαδή στό ἀποκληθέν Βυζαντινό. Ἡ μή-πτῶσις του ὀφείλεται ἀκριβῶς στήν ὕπαρξιν ἰσχυροῦ ἐθνοφυλετικοῦ θεμελίου, δηλαδή τοῦ ἑλληνικοῦ, ἐνῶ στήν Δύσι δέν ὑπῆρχε κάτι ἀνάλογο.

ἐπικρατοῦσε ἦταν ὅτι οἱ Δυτικές ἐπαρχίες τῆς πρώην Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας ὑπέκειντο ἀκόμη νομικῶς στόν αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ὁποῖος ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ μόνη πηγή νόμιμης ἐξουσίας» («Ἱστορία τῆς Δυτικῆς Φιλοσοφίας» Β′ 17).

Αὐτή ἀκριβῶς εἶναι ἡ ἐξήγησις γιά τόν ἐπίσημο τίτλο τῶν Αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς «τῶν Ρωμαίων». Μέ αὐτόν τόν τίτλο πού ἦταν ἐκτός πραγματικότητος, ἀφοῦ τό κράτος ἦταν ἑλληνικό, χωρίς Ρωμαίους καί χωρίς τίποτε τό ρωμαϊκό, διατηροῦσαν νομικῶς τά δικαιώματα:

α′) Νά διακηρύσσουν ὅτι ἡ Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία ὑπῆρξε σέ μεγάλο βαθμό ἑλληνική.

β′) Νά εἶναι οἱ νόμιμοι διάδοχοι-κληρονόμοι τῆς Ρώμης μέ τό διεθνές γόητρο-κῦρος πού συνεπαγόταν ἡ ἀναγνώρισις.

γ′) Νά εἶναι οἱ μόνοι πού φέρουν τόν τίτλον «**αὐτοκράτωρ**». Ὅλοι οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες εἶναι «ἡγεμόνες», «ἄρχοντες», «κύριοι», «βασιλεῖς», «ρηγάδες» = κατώτεροι τοῦ μοναδικοῦ αὐτοκράτορος.

δ′) Νά διεκδικοῦν ἐξουσίαν ἐπικυριάρχου ἐπί τῶν ἡγεμόνων ὅλων τῶν χωρῶν πού κάποτε ἀνῆκαν στήν «Ρωμαϊκή Οἰκουμένη».

ε′) Νά εἶναι ἐπικυρίαρχοι καί τοῦ πάπα, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ὑπήκοός τους.

Μέ δύο λόγια: Ὁ τίτλος τῶν «Ρωμαίων», μή ἀνταποκρινόμενος στήν πραγματικότητα, ἀφοῦ ἡ Αὐτοκρατορία εἶχε Ἕλληνες ἀλλά ὄχι καί Ρωμαίους, προσέδιδε στούς ἐπί κεφαλῆς της γόητρο, κῦρος καί ἀνωτερότητα, ἐνῶ ταυτοχρόνως τούς ἐπέτρεπε νά προβάλλουν ποικίλες διεκδικήσεις καί ὅποτε μποροῦσαν νά παρεμβαίνουν «δικαιωματικῶς» στά πράγματα τῆς Δύσεως, χωρίς νά

χρειάζωνται ἄλλα προσχήματα. Ἡ ἀπαίτησις τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως γιά ἐπικυριαρχία ἐπί τῶν δυτικῶν ἡγεμόνων, ἐκτός ἀπό τά οὐσιαστικά ἐπιχειρήματα πού μόλις ἀνέφερα, ἐστηρίζετο καί σέ ἄλλα. Βασικήν σημασίαν εἶχε τό γεγονός ὅτι τό λάβαρον = τό ἱερό σύμβολο - φυλακτήριον τοῦ κράτους, μεταφέρθηκε ἀπό τήν Ρώμη στήν Κωνσταντινούπολι. Ἐλέγετο Μαγναύρα ἐκ τοῦ Magna Aura=μεγάλη αὔρα (λάβρα) καί ἐφυλάσσετο στό τρίκλινον τοῦ Κωνσταντίνου καί ἀργότερα στά ἀνάκτορα τῆς Μαγναύρας. Ὁ Ἀριόστος γράφει ὅτι ἡ μεταφορά τοῦ ἱεροῦ κρατικοῦ συμβόλου ἀπό τήν Ρώμη στήν Κωνσταντινούπολι ἦταν ἡ κυρία αἰτία τοῦ μίσους τῆς πρώτης κατά τῆς δευτέρας.

Γιά τούς ὡς ἄνω λόγους, οἱ αὐτοκράτορες τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατά τούς δ′-ε′ αἰῶνες οὐσιαστικῶς διώριζαν τούς βασιλεῖς τῆς Δύσεως πού ἕδρευαν στήν Ρώμη. Τοῦτο συνέβη γιά τελευταία φορά τό 472, ὅταν ὁ Λέων Α′ ἀπέστειλε στήν Ρώμη ὡς βασιλέα τοῦ δυτικοῦ κράτους τόν Ἰούλιον Νέπωτα, συγγενῆ τῆς αὐτοκρατείρας. Ἡ κατάρρευσις τῆς Δυτικῆς Αὐτοκρατορίας ἐτερμάτισε αὐτήν τήν πρακτικήν.

3. Οἱ καρποί

Ὁ Στ. Ράνσιμαν γράφει: «*Ὁ αὐτοκράτωρ μέ τόν τίτλο τοῦ "Ρωμαίου" γίνεται ἐκπρόσωπος ὄχι μόνον ἑνός τμήματος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ἀλλά ὁλόκληρης τῆς χριστιανικῆς οἰκουμένης. Γι' αὐτό καί προεδρεύει στίς ἐκκλησιαστικές "οἰκουμενικές" συνόδους. "Ρωμαῖοι" εἶναι ὅλοι οἱ χριστιανοί γενικῶς, ἀνεξαρτήτως ἐθνικότητος*».

(«Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ἐν Αἰχμαλωσίᾳ» Α′ 1941).

Ἔτσι:

● Ἀρχικῶς οἱ αὐτοκράτορες τῆς Κωνσταντινουπόλεως διώριζαν τούς πάπες. Οἱ πρῶτοι πέντε πάπες ἦσαν Ἕλληνες.

● Ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος διώρισε πάπα τόν Ὀρθόδοξο Γρηγόριο.

● Ὁ Ἰουστινιανός Α', ὡς «αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων», ἐπεδίωξε τήν ἀνακατάληψιν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καί τῆς ΒΔ Ἀφρικῆς.

● Οἱ Σταυροφόροι γονατίζουν μπροστά στόν Ἕλληνα αὐτοκράτορα καί τοῦ ὁρκίζονται πίστιν, διότι, ὡς «τῶν Ρωμαίων», εἶναι κεφαλή ὅλου τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου.

Ὅπως βλέπομεν, ἡ χρῆσις τοῦ τίτλου «αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων» ἀπέδιδε πρακτικῶς σημαντικά πολιτικά ἀποτελέσματα. Οἱ Δυτικοί χρειάσθηκαν αἰῶνες γιά νά μπορέσουν νά ἀποβάλουν τό αἶσθημα τοῦ ἐπικυριαρχουμένου ἀπό τούς Ἑλληνοβυζαντινούς, ἐξ οὗ καί διατηροῦν ἀκόμη συμπλέγματα κατωτερότητος καί φθόνου γι' αὐτούς.

4. Οἱ ἀρνητές

Ἀπό τήν πλευρά τους οἱ Δυτικοί εἶχαν κάθε λόγο νά ἀμφισβητοῦν, ὅποτε μποροῦσαν, τόν τίτλο τοῦ «Ρωμαίου αὐτοκράτορος» καί τά ἐξ αὐτοῦ ἀπορρέοντα δικαιώματα τῶν Ἑλληνοβυζαντινῶν βασιλέων. Κυρία πηγή αὐτῆς τῆς ἀμφισβητήσεως εἶναι ὁ πάπας, πού γι' αὐτόν ἀκριβῶς τόν σκοπό ἔστεψε «αὐτοκράτορα» τῆς νέας (δυτικῆς) Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας τόν Καρλομάγνο, τό 800 μ.Χ.

Νεώτεροι Δυτικοί, συνεχιστές αὐτοῦ τοῦ δυτικοῦ - ἀντιβυζαντινοῦ (=ἀνθελληνικοῦ) ρεύματος, διετύπωσαν τήν θέσιν πού ἀποσπᾶ τό Βυζάντιο ἀπό τήν Ἑλληνική Ἱστο-

ρία. Αὐτοί συνδέουν τόν νεώτερο Ἑλληνισμό ἀπευθείας μέ τήν κλασική περίοδο τῆς Ἀρχαίας Ἱστορίας του, χωρίς τούς ἐνδιαμέσους κρίκους τῶν Ἑλληνιστικῶν καί Βυζαντινῶν Χρόνων. Ἀπό τίς Ἀθῆνες τοῦ Περικλέους καί τοῦ Παρθενῶνος, μεταβαίνουμε στίς Ἀθῆνες τοῦ Ὄθωνος, χωρίς τήν Ἀλεξάνδρεια τοῦ Μουσείου καί τήν Κωνσταντινούπολι τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ἀπό τόν Ἰκτῖνο στόν Κλεάνθη, χωρίς ἐνδιάμεσους σταθμούς, ὅπως ὁ Ἰσίδωρος καί ὁ Ἀνθέμιος. Ἔτσι, ὁ νεώτερος Ἑλληνισμός ἐμφανίζεται ὡς ἕνας ἐκ νεκρῶν ἀναστάς πού δέν ἔχει δικαιώματα στήν ἱστορία του τῶν Ἑλληνιστικῶν, Ρωμαϊκῶν καί Μέσων Χρόνων. Ἡ Κωνσταντινούπολις, ἡ Ἁγία Σοφία, τά συγγράμματα τῶν βυζαντινῶν λογίων, ἡ βυζαντινή νομοθεσία, ὁ Φώτιος, οἱ Ἴσαυροι, οἱ Κομνηνοί, ἡ ἐπί αἰῶνες ἀνάσχεσις τῆς τουρκικῆς πλημμυρίδος, ὁ «Μαρμαρωμένος Βασιλιάς» δέν μᾶς ἀνήκουν. Δέν εἶναι δική μας Ἱστορία. Καί δέν μποροῦμε νά ἀπαιτοῦμε τά ἐξ αὐτῆς τῆς ἱστορικῆς συνεχείας προκύπτοντα δικαιώματα, οὔτε νά τρέφουμε τά ἐξ αὐτῆς ὁράματα καί ὄνειρα.

Οἱ δυτικόφρονες Ἕλληνες, πού ἀπό μιμητισμό, δουλικότητα, ἄγνοια, σκοπιμότητα ἤ ἰδιοτέλεια, υἱοθετοῦν καί ἀναπαράγουν τόν δυτικό ἀντιβυζαντισμό, παρά τήν ὅποια ἐνδεχόμενη «σοφία» τους, ὑπολείπονται σέ ἱστορική συνείδησι ἀπό τόν Κολοκοτρώνη πού ἔλεγε στόν Χάμιλτον: «*Ἐμεῖς δέν ὑπογράψαμε ποτέ καμμιά συνθήκη μέ τούς Τούρκους. Ἐμᾶς, ὁ βασιλιάς μας σκοτώθηκε, δέν παραδόθηκε*». Γι' αὐτό μπορούσαμε νά ἀγωνιζόμαστε κατά τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καί νά ὁραματιζόμαστε τό *«πάλε μέ χρόνους μέ καιρούς πάλε δικά μας θἆναι»*.

Ἄς τό κατανοήσωμε: Ὁ ἀντιβυζαντισμός, ἀνεξαρτήτως τῶν ὑποκειμενικῶν προθέσεων τῶν φορέων του, ἀντικειμενικῶς ἀπολήγει στόν ἀνθελληνισμό. Ἄς θυμηθοῦμε τόν Περ. Γιαννόπουλο: *«Ἑλληνική Φυλή. Οἱ Ἕλληνες τῆς Εὐρώπης* (ἐννοεῖ τούς κατά Ζουράριν "Εὐρωλιγούρηδες") *σοῦ ἔκαναν τό τρομερώτερο κακό. Αὐτοί μέ τούς δασκαλοτσούτηδες καί τούς κουτσουροκαλλιτέχνες σέ βούλιαξαν στήν Φραγκοσκλαβιά».*

5. Λατινική καί Ἑλληνική

Γλῶσσα τῆς Αὐτοκρατορίας ἦταν ἡ ἑλληνική. Ὁ Ἰουστινιανός Α′ μιλοῦσε ἀκόμη λατινικά, ἀλλά ἤδη ἡ μελέτη τους εἶχε ἀρχίσει νά σβήνη. Ὁ ἴδιος ἀναγκάστηκε νά ἐκδώση τίς «Νεαρές» του στήν ἑλληνική. Τόν η′ αἰῶνα κανείς πλέον δέν χρησιμοποιοῦσε τήν λατινική. Ἀκόμη καί οἱ πιό μορφωμένοι, ὅπως ὁ Πατριάρχης Φώτιος (θ′) καί ἡ Ἄννα Κομνηνή (ια′) δέν ἤξεραν λατινικά.

Παρά ταῦτα οἱ Βυζαντινοί συνέχιζαν νά χρησιμοποιοῦν λατινικά γράμματα στά νομίσματα, καί στίς ἐπίσημες τελετές νά φωνάζουν ἐπευφημίες σέ παρεφθαρμένα λατινικά. Γιατί; Διότι οἱ αὐτοκράτορες τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξακολουθοῦσαν νά διεκδικοῦν τόν τίτλο τοῦ «Ρωμαίου αὐτοκράτορος» καί νά θεωροῦν τήν Δύσι ὑποκείμενη στήν ἐξουσία τους. Δηλαδή ἡ ὑποτυπώδης πλέον χρῆσις τῆς λατινικῆς ὠφείλετο σέ καθαρῶς πολιτική σκοπιμότητα –ὑπηρετοῦσε τήν ἐξωτερική πολιτική τῆς Αὐτοκρατορίας, τήν προσπάθεια ἐπιβολῆς της στίς δυτικές περιοχές τῆς ἄλλοτε Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας.

6. Πλήρης ἐξελληνισμός

Μετά τόν Ἰουστινιανό Α′ (στ′), τό ὅραμα τῆς παλινορθώσεως τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας ἐγκαταλείπεται. Οἱ

αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἐπιμένουν νά διατηροῦν τόν τίτλον «Ρωμαίων βασιλεύς» καί τά ἐξ αὐτοῦ «δικαιώματά» τους ἐπί τῆς ἄλλοτε ρωμαϊκῆς Δύσεως, ὅπου δέν ἀναγνωρίζουν παρά ὑποτελεῖς των ἡγεμόνες. Ὅμως δέν ἐπιχειροῦν πλέον ἐμπράκτως τήν ἐπιβολή τῆς κυριαρχίας τους, ἀρκούμενοι στήν προσπάθεια διατηρήσεως τῆς Ἰταλίας. Ἔτσι, ἡ Ἀνατολική Αὐτοκρατορία περιοριζομένη σέ περιοχές μέ ἑλληνικούς, ἐξελληνισμένους καί ἑλληνίζοντες πληθυσμούς, ἀποκτᾶ ὅλο καί περισσότερο τήν ὑφή κράτους ἑλληνικοῦ.

● Ὁ Ἄραψ Ἀμπού-Φαράγ, ἀποκαλεῖ τόν Τιβέριον (578-582) *«πρῶτον* ***Ἕλληνα*** *βασιλέα»*, ἐνῶ ὁ Λατῖνος διάκονος Παῦλος ἀπονέμει αὐτόν τόν τίτλον στόν διάδοχό του Μαυρίκιο (582-602).

● Ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος γράφει ὅτι ὁ Ἡράκλειος (ζ΄) καί οἱ διάδοχοί του ἦσαν *«****ἑλληνίζοντες*** *καί τήν ρωμαϊκήν γλῶσσαν ἀποβαλόντες»*.

● Ὅταν τό 863 ὁ πάπας Νικόλαος «καθήρεσε» τόν οἰκουμενικό πατριάρχη Φώτιο, ὁ τότε βασιλεύων στήν Κωνσταντινούπολι Βάρδας, στήν ἀπάντησί του, ἀποκαλεῖ τούς Δυτικούς *«βαρβάρους καθό μεταχειρίζονται τήν λατινικήν ἀντί τῆς ἑλληνικῆς»*.

● Ὁ πάπας Ἰωάννης Β΄, τό 967, ἔγραψε στόν αὐτοκράτορα Νικηφόρον Φωκᾶ, προσφωνώντας τον *«αὐτοκράτορα τῶν* ***Γραικῶν****»*, ἐνῶ τιτλοφοροῦσε τόν βασιλέα τῆς Γερμανίας Ὄθωνα Α΄ *«αὐτοκράτορα τῶν Ρωμαίων»*. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἐξωργίσθηκε. Ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ πάπα καί τοῦ Ὄθωνος στήν Κωνσταντινούπολι, ἐπίσκοπος Κρεμώνης Λουϊτπράνδος, ἐκλήθη ἀπό τόν πατρίκιον Χριστόφορον, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐδήλωσεν ὅτι ἡ προσφώνησις θεωρεῖται σκοπίμως ὑβριστική. Διότι, ἄν ὁ πά-

πας δέν εἶναι ὁ ἀμαθέστερος τῶν ἀνθρώπων, ἔπρεπε νά γνωρίζη ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος Α΄, μεταθέτοντας τήν πρωτεύουσα, μετέθεσε στήν Κωνσταντινούπολι καί τά σκῆπτρα, τά σύμβολα, τήν σύγκλητο καί ὅλες τίς ἐξουσίες *«μή καταλιπών ἐν τῇ πρεσβυτέρᾳ Ρώμῃ εἰμή ὄχλον χυδαῖον καί δουλικόν»*. Συνεπῶς, ὁ τίτλος τοῦ «αὐτοκράτορος τῆς Ρώμης» ἀνήκει στόν αὐτοκράτορα τόν ἑδρεύοντα στήν Κωνσταντινούπολι.

Ὁ Λουϊτπράνδος ἀπάντησε ὅτι ὁ πάπας ἐνόμισε ὅτι θά εὐχαριστοῦσε τόν αὐτοκράτορα μέ τήν προσφώνησί του. Ἀσφαλῶς, εἶπεν, ἐγνώριζεν ὅτι *«ὁ Κωνσταντῖνος Α΄ μετέθεσεν στήν Κωνσταντινούπολι ὁλόκληρη τήν Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία»*. Ἤξευρεν ὅμως, ὅτι οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει, *«μετέβαλον ἔκτοτε καί γλῶσσαν καί ἔθιμα καί ἐνδυμασίαν καί ἐνόμισεν ὅτι καθώς ταῦτα πάντα ἀπήρεσκον ἤδη εἰς αὐτούς, ἀπήρεσκεν ὡσαύτως καί τό τῶν Ρωμαίων ὄνομα»*. Διεβεβαίωσε δέ ὅτι στό ἑξῆς, ὁ πάπας θά ἀποκαλῆ τούς βασιλεῖς τῆς Κωνσταντινουπόλεως *«κραταιούς αὐγούστους καί αὐτοκράτορας τῶν Ρωμαίων»*.

7. Ἡ σκοπιμότης τῆς ἐμμονῆς

Ἀπό τά ἀνωτέρω καί ἰδίως ἀπό ὅσα λέγει ὁ Λατῖνος (καί ἐντόνως μισέλλην) ἐπίσκοπος Λουϊτπράνδος, προκύπτουν:

α΄) Τό ἀνατολικό τμῆμα, τό μόνο ἐπιβιῶσαν τῆς ἄλλοτε Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, εἶναι κράτος τῶν Ἑλλήνων («Γραικῶν») ἀφοῦ ἀπέβαλε κάθε τί ρωμαϊκό καί υἱοθέτησε τήν γλῶσσα, τήν παιδεία, τά ἔθιμα, τήν ἐνδυμασίαν κ.λπ. τῶν Ἑλλήνων.

β΄) Ἡ Ἑλληνική Αὐτοκρατορία ἐπιμένει νά διατηρῆ τόν τίτλον «Ρωμαϊκή» διότι ἔτσι δικαιοῦται, ὡς νόμιμη συνέχεια ἐκείνης, καί:

- Νά διεκδικῆ τήν ἐπικυριαρχία σ' ὁλόκληρη τήν Δύσι.
- Νά θεωρῆ τούς ἡγεμόνες της ὑποδεέστερους.
- Νά κατέχη «νομίμως» ἐδάφη ὁπουδήποτε στήν Δύσι.
- Νά ἔχη ὁ λόγος της γιά τά πράγματα τῆς οἰκουμένης τήν ἀποφασιστικήν ἰσχύ.

Οἱ Δυτικοί προσπαθοῦσαν νά ἀποτινάξουν τόν «ζυγόν» τῶν Ἑλληνοβυζαντινῶν, ἐπανιδρύοντας στίς περιοχές τους μίαν «Ρωμαϊκήν Αὐτοκρατορίαν». Τό 800, ὁ πάπας ἔστεψε τόν Κάρολον «αὐτοκράτορα τῶν Ρωμαίων» ἀντιτάσσοντάς τον ἔτσι στήν Κωνσταντινούπολι.

Ὁ Καρλομάγνος ἐπιχειρεῖ μίαν ἐπιστροφή στήν Ρώμη: ἐπαναφέρει ρωμαϊκούς θεσμούς, ρωμαϊκό διοικητικό σύστημα, γλῶσσα λατινική. Θέλει νά δείξη ὅτι αὐτός καί ὄχι οἱ Ἑλληνοβυζαντινοί εἶναι κληρονόμος καί παλινορθωτής τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας –νόμιμη συνέχειά της. Γι' αὐτό, οἱ ἀντιτιθέμενοι στό ἑλληνικό Βυζάντιο, τόν ἐχαρακτήρισαν «Rex Pater Europae» (βασιλέα πατέρα τῆς Εὐρώπης). Ἤθελαν ἔτσι νά διαχωρίσουν τήν Εὐρώπη ἀπό τό Βυζάντιο, ὥστε νά ἐμφανίσουν τό δυτικό τμῆμα της ὡς τόν πραγματικό κληρονόμο τῆς Ρώμης.

Φυσικά τό ἐφήμερο κράτος τοῦ Καρλομάγνου δέν ἦταν περισσότερο «ρωμαϊκό» ἀπό τό Βυζάντιο. Ποιῶν «Ρωμαίων» ἐστέφθη αὐτοκρἀτωρ, ἀφοῦ Ρωμαῖοι δέν ὑπῆρχαν πλέον; Τί τό «ρωμαϊκό» ὑπῆρχε στό κράτος του; Ὁ ἴδιος ὁ Καρλομάγνος ἦταν ἀπόγονος ὄχι τῶν Ρωμαίων, ἀλλά τῶν βαρβάρων πού εἶχαν καταλύσει τήν Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία καί ἀφανίσει τούς πραγματικούς Ρωμαίους. Παρά ταῦτα καί σήμερα, πολλοί Δυτικοί καί μερικοί ἐγχώριοι δυτικοτραφεῖς ἐπιμένουν νά θεωροῦν «ρωμαϊκό» τό κράτος τοῦ Καρλομάγνου καί αὐτόν «πατέρα τῆς Εὐρώπης».

Οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἀνεγνώρισαν τον

Κάρολο ὡς «βασιλέα», ὄχι ὅμως «τῶν Ρωμαίων». Ἀντιδρώντας μάλιστα στίς φιλοδοξίες του, γενίκευσαν ἀπό τό 812 τήν χρῆσιν τοῦ τίτλου τους «αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων» τόν ὁποῖον ἕως τότε χρησιμοποιοῦσαν ὄχι πάντοτε[3]. Τό 824, οἱ αὐτοκράτορες Μιχαήλ καί Θεόφιλος ἀπευθύνονται πρός τόν διάδοχο τοῦ Καρόλου βασιλέα Λουδοβῖκο τόν Εὐσεβῆ ὡς ***«αὐτοκράτορες Ρωμαίων*** *πρός τόν ἐκλεκτό καί τιμημένο ἀδελφό, τόν ἔνδοξο* ***βασιλέα*** *τῶν Φράγκων καί Λογγοβάρδων καί* ***ὀνομαζόμενο αὐτοκράτορά τους».***

Διατηρώντας τήν ἀποκλειστικότητα τοῦ τίτλου «αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων», οἱ βασιλεῖς τοῦ Βυζαντίου παρουσιάζονταν ὡς οἱ κληρονόμοι τῆς Ρώμης καί ἐκ τούτου ἐπικυρίαρχοι ὅλων τῶν κρατῶν τῆς Δύσεως. Ἡ ἐπικυριαρχία αὐτή ἀνεγνωρίζετο ἕως καί τόν ι′ αἰῶνα, στήν Ἰταλία, ἀλλά καί σέ πολλές πέραν αὐτῆς εὐρωπαϊκές περιοχές.

8. «Κεφαλή τῆς Οἰκουμένης»

Ὅταν ὁ μεγάλος πρίγκηψ τῆς Μοσχοβίας Βασίλειος Α′ (1389-1425) ἀναφέρθηκε στήν ἀδυναμία τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπονοώντας ὅτι κάποιος ἰσχυρότερος Ὀρθόδοξος μονάρχης ἔπρεπε νά τόν ἀντικαταστήση στήν ἡγεσία τῆς Οἰκουμένης, ὁ πατριάρχης Ἀντώνιος Δ′ τόν ἐπετίμησε γράφοντάς του: *«Ὁ αὐτοκράτωρ ἐξακολουθεῖ νά εἶναι ὁ Ἅγιος Αὐτοκράτωρ, ὁ κλη-*

3. Κατά τούς δ′, ε′, στ′ αἰῶνες ἐχρησιμοποιεῖτο κυρίως ὁ ρωμαϊκός τίτλος «αὔγουστος». Ἀπό τίς ἀρχές τοῦ ζ′ αἰῶνος, ὁ ρωμαϊκός τίτλος ἀντικαθίσταται ἀπό τόν ἑλληνικόν «βασιλέα». Ἀπό τό 812 ὡς ἀντίθεσις πρός τόν Καρλομάγνον, καθιερώνεται σταθερῶς τό «αὐτοκράτωρ Ρωμαίων».

*ρονόμος τῶν παλαιῶν Αὐτοκρατόρων καί ἡ **καθιερωμένη κεφαλή τῆς Οἰκουμένης**. Αὐτός καί μόνον εἶναι ἐκεῖνος πού ὁ Ἀπόστολος Πέτρος συνέστησε στούς πιστούς νά τιμοῦν»*[4].

Ἀκόμη καί στήν ἔσχατη παρακμή της ἡ Ἑλληνική Αὐτοκρατορία ἐπέμενε νά διεκδικῆ τήν παγκόσμια ἡγεμονία, ἐπικαλουμένη τόν κενόν πραγματικότητος τίτλον τῆς «Ρωμαϊκῆς».

● Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας Ἰωάννης Βατάτζης γράφει στόν πάπα Γρηγόριον Θ′ *«ἐν τῷ γένει τῶν **Ἑλλήνων** ἡμῶν ἡ σοφία βασιλεύει»*.

● Ὁ Εὐστάθιος, ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης καί ἀξεπέραστος σχολιαστής τοῦ Ὁμήρου, διακρίνει τόν *«βάρβαρον»* ἀπό *«τόν καθ' ἡμᾶς **Ἕλληνα**»*. (P.G. Migne, τόμ. 135, σ. 708).

● Ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς σημειώνει: *«ἁπανταχοῦ καλοῦσιν **Ἕλληνας** τούς Ἕλληνας τό γένος ὑπηκόους τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους»* (στό ἴδιο τόμ. Α′, Ι, 12, σ. 478). «Ρωμαϊκόν» λοιπόν αὐτοτιτλοφορεῖται τό κράτος, ὁ λαός του ὅμως εἶναι οἱ Ἕλληνες.

● Ὁ Ἰ. Ἀργυρόπουλος προσφωνεῖ τόν αὐτοκράτορα Ἰωάννην Ε′ Παλαιολόγον: *«ὦ **τῆς Ἑλλάδος** ἥλιε βασιλεῦ»* (Σάθας, Monuments, Α′).

● Ὅταν τό 1261 οἱ Ἕλληνες ἀνέκτησαν τήν Κωνσταντινούπολι διώχνοντας τούς Φράγκους, ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαήλ Η′ Παλαιολόγος, στήν πανηγυρική ὁμιλία του ἀναφέρθηκε στήν ἀξίαν τῆς **Ἑλληνικῆς** Παραδόσεως καί ὑπερηφανεύθηκε, ὅπως ἄλλοτε ὁ Ἰσοκράτης γιά

4. Ἀναφέρεται στήν ἐντολήν τοῦ Πέτρου: *«Θεόν φοβεῖσθε, Βασιλέα τιμᾶτε»*.

τούς Ἀθηναίους, ὅτι ὁ λαός τῆς Βασιλευούσης δέν εἶναι *«μιξοβάρβαρος»*, ἀλλά *«διατρανεῖ τήν* ***Ἑλλάδα*** *γλῶτταν, τήν ὀρθορρήμονα»*.

Σφάλλουν λοιπόν ὅσοι νομίζουν ὅτι ὁ Πλήθων πρῶτος ἐχρησιμοποίησε τόν ὅρον «Ἕλλην» μέ τήν ἐθνική του σημασία, ἀφοῦ προηγήθηκαν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Εὐστάθιος, ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς, ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Βατάτζης κ.ἄ.[5]

9. Οὐδέν ρωμαϊκόν

Τό γεγονός εἶναι ὅτι ὁ τίτλος «αὐτοκράτωρ Ρωμαίων» ἐχρησιμοποιεῖτο ἀπό τούς ἐπί κεφαλῆς τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας τῶν Μέσων Χρόνων γιά λόγους γοήτρου καί ἀσκήσεως ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἐπικυριαρχίας πρός τήν Δύσι. Ἡ Αὐτοκρατορία ὅμως δέν εἶχε τίποτε τό ρωμαϊκόν: οὔτε γλῶσσα, οὔτε ἤθη - ἔθιμα, οὔτε θρησκεία, οὔτε θεσμούς καί ἀσφαλῶς σ' αὐτήν οὐδείς Ρωμαῖος ὑπῆρχε. Ἦταν Αὐτοκρατορία Ἑλλήνων.

Οὐδέποτε οἱ Βυζαντινοί ἔχασαν τήν βαθειά συνείδησι ὅτι ἦσαν ἡ συνέχεια τῶν Ἑλλήνων τῆς Ρωμαϊκῆς, Ἑλληνιστικῆς καί Ἀρχαίας ἐποχῆς.

Γενόμενοι χριστιανοί οἱ Ἕλληνες, δέν διέρρηξαν τήν σχέσι τους μέ τόν προχριστιανικό Ἑλληνισμό, ἦσαν ταυτοχρόνως χριστιανοί καί Ἕλληνες.

5. Παραλλήλως ὅμως κάποιοι ἐπέμεναν νά χρησιμοποιοῦν τήν ὀνομασία «Ἕλλην» μέ τήν θρησκευτική ἔννοια τῶν πρωτοβυζαντινῶν αἰώνων=ὁ μή χριστιανός. Ἔτσι ὁ Γεννάδιος Σχολάριος, θέλοντας νά ἀντικρούση τόν Πλήθωνα, κατηγορεῖ τούς «Ἑλληνιστάς», ὡς *«δυσεβεῖς καί ἀλάστορας»*. Βεβαίως δέν ἐννοεῖ τούς «Ἕλληνες» ὡς ἔθνος, ἀλλά ὡς μή-χριστιανούς, δίδει στόν ὅρον θρησκευτικό, ὄχι ἐθνικό περιεχόμενο.

● Στήν αἴθουσα ὑποδοχῆς τῶν ἀνακτόρων πού ἐκαλεῖτο τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα, τά ψηφιδωτά ἀπεικόνιζαν μορφές τῆς Π. καί τῆς Κ. Διαθήκης, ἀλλά καί τοῦ Ἀχιλλέως καί τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

● Οἱ διανοούμενοι τῆς Αὐτοκρατορίας ἀφιερώθηκαν στήν μελέτη τῶν Ἀρχαίων καί οἱ λογοτέχνες της προσπάθησαν νά τούς μιμηθοῦν.

● Ἡ Κωνσταντινούπολις ἦταν γεμάτη ἔργα καλλιτεχνῶν τῆς Ἀρχαιότητος καί ἀγάλματα ἀρχαίων ἡρώων καί θεῶν. Ὅταν οἱ Δυτικοί κατέλαβαν τήν Βασιλεύουσα, κάποιοι φανατικοί ἀπέδωσαν τό γεγονός στήν ὕπαρξιν τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς πού ἔγινε αἰτία νά θυμώση ἡ Παναγία! Ἄρα ὑπῆρχε ὡς τότε τό ἄγαλμα τῆς θεᾶς.

Τό Βυζάντιο διεκδικοῦσε τόν ρόλο τῆς οἰκουμενικῆς Αὐτοκρατορίας. Γι' αὐτό καί διατηροῦσε τόν χωρίς οὐσιαστικό περιεχόμενο τίτλο τῆς «Ρωμαϊκῆς». Ὅταν ὁ περιορισμός τῆς δυνάμεώς του ἐστέρησε νοήματος τήν διεκδίκησι οἰκουμενικοῦ ρόλου, ἀπεκαλύφθη ἡ ἕως τότε συγκαλυπτομένη ἀπό τόν τίτλον πραγματικότης: ἡ Αὐτοκρατορία ἦταν ἀπό αἰώνων ἑλληνική. Τό ὅραμα ὅμως ἦταν τόσο ριζωμένο, ὥστε δέν ἔλειψαν ἀκόμη καί κατά τήν ὕστατη στιγμή οἱ ἀπόπειρες οἰκουμενικότητος: ὁ Γεώργιος Ἀμιρούτζης εἰσηγήθηκε στόν Μωάμεθ Β′ τήν σύνθεσι Χριστιανισμοῦ - Ἰσλαμισμοῦ σέ μία θρησκεία πού θά γινόταν ἡ ἐπίσημη τῆς Αὐτοκρατορίας καί θά λειτουργοῦσε ὡς ἑνοποιός παράγων της ἀλλά καί ὡς θεμέλιο τῶν διεκδικήσεών της γιά οἰκουμενικότητα[6].

6. Κατά κάποιον τρόπο συνεχιστής αὐτοῦ τοῦ ἀνεδαφικοῦ ὁράματος τοῦ Ἀμιρούτζη εἶναι σήμερα ὁ φίλτατός μου Δ. Κιτσίκης.

10. Περί «Ρωμανίας»

Ρωμανία ἀπεκλήθη τό σύνολο τῶν χωρῶν πού οἱ λαοί τους μιλοῦσαν τήν λατινική (Lingua Romana=Γλῶσσα Ρωμαϊκή). Τό 813, ἡ Δυτική Ἐκκλησία συνέστησε στούς ἱερεῖς νά κηρύττουν στήν «ρωμανική» ἀντί τῆς λατινικῆς· ὁ ὅρος ἐσήμαινε τίς διάφορες γλῶσσες πού προῆλθαν ἐκ τῆς διαφοροποιήσεως τῆς λατινικῆς («ρωμαϊκῆς»), δηλαδή ἰταλική, γαλλική, καταλανική, ἱσπανική, πορτογαλική, ρουμανική κ.λπ.

Κατά τούς δ'-ε' αἰῶνες «Ρωμανία» ἐκαλεῖτο τό σύνολο τῶν χωρῶν πού διετέλεσαν μέλη τῆς «Ρωμαϊκῆς Οἰκουμένης», συνεπῶς καί τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Ἐφ' ὅσον ὅμως αὐτή ἀπετέλεσε χωριστόν κόσμο, ἑλληνικό καί ἑλληνόφωνο, ὁ ὅρος «Ρωμανία» περιορίσθηκε ἀπό τούς δυτικούς γιά τούς ἑαυτούς των, ἐνῶ τούς Βυζαντινούς ἀπεκαλοῦσαν «Ἕλληνες» ἤ «Γραικούς» καί τό κράτος τους ἑλληνικό.

Γιά λόγους γοήτρου καί ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου, ἐπέμειναν νά καλοῦνται «τῶν Ρωμαίων».

«Ρωμανική» λέγεται ἡ τέχνη ἡ ὁποία ἐκυριάρχησε στίς λατινικές χῶρες ἀπό τά τέλη τοῦ ι' ἕως τά τέλη τοῦ ιβ' αἰῶνος. Ἡ τέχνη αὐτή ὀφείλει πολλά στήν βυζαντινή —κίονες, ἁψῖδες, θόλους, ἀνοίγματα στό κλίτος.

Οἱ ἀνατολικοί λαοί ἔβλεπαν τούς Βυζαντινούς ὡς νομίμους διαδόχους - κληρονόμους τῆς Ρωμαϊκῆς Κοσμοκρατορίας. Γι' αὐτό, τούς ἀποκαλοῦσαν ρούμ (πληθ. ρούμι), ὀνομασία τῶν Ἑλλήνων ἀπό τούς Ἄραβες, ἡ ὁποία δια-

τηρεῖται μέχρι σήμερα, μαζί μέ τό γιουνάν (πληθ. γιουνανιίν) = Ἴων-Ἴωνες.

Γιά ἕνα διάστημα οἱ Ἄραβες, ἐπί δυναστείας Ἀββασιδῶν, προσπάθησαν νά αὐτοπαρουσιασθοῦν ὡς νόμιμοι συνεχιστές τῶν ἀρχαίων αὐτοκρατοριῶν τῆς Ἀνατολῆς (Βαβυλωνιακῆς, Περσικῆς, Ἑλληνιστικῆς) καί ἀμφισβήτησαν τά «δικαιώματα» τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ προσπάθειά τους ὅμως ἔμεινε ἀτελέσφορη[7].

11. «Ρωμιός»

Ἀπό τό ρούμ-ρούμι, πού ἐχρησιμοποίησαν καί οἱ Τοῦρκοι γιά τούς Ἕλληνες, προῆλθε τό «ρωμιός» ἤ «ρωμηός». Μερικοί ἐπιμένουν στήν χρῆσι τοῦ ὅρου, τόν ὁποῖον γιά διαφόρους λόγους, προτιμοῦν ἀπό τό «Ἕλλην». Πρόκειται κυρίως γιά ἀνθρώπους πού συνδέουν τό «ρωμιός» μέ τόν Χριστιανισμό καί τήν Ὀρθοδοξία, ἐπειδή «ρούμι» ἐλέγοντο οἱ ἐκχριστιανισμένοι πλέον Ἕλληνες. Οἱ ἴδιοι συνδέουν τό «Ἕλλην» μέ τόν προχριστιανικό («εἰδωλολατρικό» κατ' αὐτούς) Ἑλληνισμό. Ἐκτιμῶ ὅτι σφάλλουν. Διότι ὁ Ἑλληνισμός εἶναι ἑνιαῖος, συνεχής, ἀνεξαρτήτως διαφορῶν πού παρουσιάζει στίς ποικίλες φάσεις τῆς διαχρονικῆς πορείας του. Τά Ρωμανία - ρούμ - ρωμιός ἀντιστοιχοῦσαν ἁπλῶς σέ κάποια πλευρά μιᾶς τέτοιας φάσεως καί προῆλθαν ἀπό τίς διεκδικήσεις παγκόσμιας ἡγεμονίας πού πρόβαλλε ὁ βυζαντινός Ἕλλην. Ἡ φάσις αὐτή παρῆλθε καί οἱ ὀνομασίες ἔχουν μόνον ἱστορική σημασία. Ὁ Ἕλλην ὡς Πελασγός - Ἀχαιός - Μινωίτης - Μακεδών - Ρωμιός κ.λπ. ἦταν, εἶναι καί θά εἶναι Ἕλλην.

---

7. Βλέπε: Γ. Κ. Γεωργαλᾶ: «Οἱ Βυζαντινοί ἤ οἱ Ἄραβες»;

Συμπέρασμα

«*Ἡ Ἀνατολική Αὐτοκρατορία εἶχε παράδοσιν πολύ ἀρχαιοτέραν τῆς Ρώμης* (σ.σ. ἐννοεῖ τήν ἀρχαιοελληνική καί ἑλληνιστική). *Ἐπίσημος γλῶσσα ἔγινεν ἡ ἑλληνική. Ἀντιλαμβανόμεθα λοιπόν ὅτι* ***μόνον κατ' ὄνομα ἀπετέλει κλάδον τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας. Εἰς τήν πραγματικότητα ἦταν ἡ Ἑλληνική Αὐτοκρατορία*** *πού εἶχεν ὀνειρευθῆ ὁ Ἡρόδοτος καί ἵδρυσεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος. Ὀνομάζετο Ρωμαϊκή καί ὁ λαός της Ρωμαϊκός... Ὅμως αὐτοί οἱ τύποι τίτλων καί ὀνομασιῶν δέν ἠμποροῦν νά μεταβάλουν τό γεγονός ὅτι εἰς τήν πραγματικότητα ἡ Αὐτοκρατορία ἦτο Ἑλληνική. Καί ἐνῶ ἡ πραγματική Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία κατέρρευσεν, ἡ Ἑλληνική διετηρήθη περισσότερον ἀπό ἕνδεκα αἰῶνας*». (H. G. Wells, «Παγκόσμιος Ἱστορία», ἐκδ. Δέλτα, β' 688).

Μιχαήλ Παλαιολόγος.

Θεόδωρος Λάσκαρις.

Ε΄. ΕΛΛΗΝΕΣ, ΡΩΜΗΟΙ Ἤ ΓΡΑΙΚΟΙ;

1. Οἱ Ρωμαῖοι

● Ἀρχικῶς Ρωμαῖοι ἦσαν τά μέλη τοῦ λαοῦ τῆς περιοχῆς τοῦ Λατίου τῆς Ἰταλίας, πού εἶχε ὡς ἐπίκεντρο τήν πόλι τῆς Ρώμης.

● Ἐν συνεχείᾳ, Ρωμαῖοι ἐλέγοντο ὅσοι εἶχαν τήν ἰδιότητα τοῦ Ρωμαίου πολίτου, ἡ ὁποία ἀπενέμετο εἰς ὅλους τούς ἐλεύθερους ἄρρενες Ἰταλούς καί ἐπιλεκτικῶς σέ μέλη ἄλλων λαῶν τῆς Αὐτοκρατορίας.

● Τό 212, ὁ αὐτοκράτωρ Καρακάλας, θέλοντας νά σφυρηλατήση ἕνα στοιχεῖο ὁμοιογενείας τῶν λαῶν τῆς Αὐτοκρατορίας, ἀπένειμε τήν ἰδιότητα τοῦ Ρωμαίου πολίτου σέ ὅλους τούς ἐνηλίκους, ἄρρενες, ἐλεύθερους κατοίκους της. Συνεπῶς, ὅσοι εἶχαν αὐτήν τήν ἰδιότητα, ἀσχέτως ἐθνοφυλετικῆς καταγωγῆς, ἐκαλοῦντο «Ρωμαῖοι».

Τό 330 ἡ πρωτεύουσα τῆς Αὐτοκρατορίας μεταφέρθηκε στό Βυζάντιο, πού μετωνομάσθηκε «Νέα Ρώμη» ἤ Κωνσταντίνου πόλις. Οἱ «αὐτοκράτορες τῶν Ρωμαίων», οἱ ὁποῖοι ἔφεραν αὐτόν τόν τίτλο ἀσχέτως τῆς ἐθνοφυλετικῆς των προελεύσεως, ἐγκατεστάθησαν στή νέα πρωτεύουσα, κυβερνώντας ἀπό αὐτήν ὅλους τούς «Ρωμαίους». Αὐτοί μπορεῖ νά ἦσαν Λατῖνοι, Ἀφρικανοί, Αἰγύπτιοι, Σύριοι, Ἀρμένιοι, Γαλάτες, Ἕλληνες. Δηλαδή ἡ

ὀνομασία «Ρωμαῖος», ἐδήλωνε τόν ἐνήλικο, ἄρρενα, ἐλεύθερο ὑπήκοο τῆς Αὐτοκρατορίας· εἶχε τήν ἔννοια κρατικῆς ὑπηκοότητος ὄχι ἐθνοφυλετικῆς καταγωγῆς.

2. Ὄνομα καί οὐσία

Οἱ ἰσχυριζόμενοι ὅτι ἡ Ἑλληνική Αὐτοκρατορία τῶν Μέσων Χρόνων ἦταν... «ρωμαϊκή», ἀγνοοῦν ἤ παραγνωρίζουν τό γεγονός ὅτι τό «Ρωμαῖος» ἦταν ἰδιότης ἄσχετη πρός ἐθνικοφυλετική ἔννοια. Στήν ἐν λόγῳ Αὐτοκρατορία, οὐδείς ἐθνικῶς Ρωμαῖος ὑπῆρχε. Ὑπῆρχαν πολλές ἐθνότητες, ἀλλά μεταξύ αὐτῶν δέν συγκαταλέγεται ἡ ρωμαϊκή ἡ ὁποία ἐξέλιπεν ἀπό τόν δ' αἰῶνα. Καί μεταξύ τῶν ὑπαρκτῶν ἐθνοτήτων, κυρίαρχη ἰθύνουσα - δεσπόζουσα ἦταν ἡ ἑλληνική.

Χαρακτηρίζουν τήν Ἑλληνική Αὐτοκρατορία «ρωμαϊκή» λόγῳ τοῦ ἐπισήμου τίτλους της. Κρίνουν τά πράγματα ὄχι ἀπό τήν οὐσία τους, ἀλλά ἀπό τό ὄνομα. Οἱ Αὐτοκρατορίες συναποτελοῦνται ἀπό πολλά ἔθνη. Ὅμως ἡ οὐσιαστική φύσις των προσδιορίζεται ἀπό τό ποιό κυριαρχεῖ. Στήν πολυεθνική Ρωσική Αὐτοκρατορία δεσπόζουσα θέσι κατεῖχαν οἱ Ρῶσοι, στήν Βρεταννική οἱ Ἄγγλοι, στήν τῶν Ἀψβούργων οἱ Αὐστριακοί κ.ο.κ. Ἡ Ρωσική Αὐτοκρατορία ἀπό τό 1917 ἕως τό 1990, ἐτιτλοφορεῖτο ἐπισήμως Ἕνωσις Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν, δέν ὑπῆρχαν ὅμως σ' αὐτήν οὔτε σοβιέτ, οὔτε σοσιαλισμός, οὔτε δημοκρατία, καί φυσικά δέν ἦταν «Ἕνωσις». Ἐπρόκειτο γιά Αὐτοκρατορία Ρωσική.

3. Ἡ Νέα Αὐτοκρατορία

Πρίν ἀπό τό τέλος τοῦ ε' αἰῶνος, τό δυτικό τμῆμα τῆς Αὐτοκρατορίας κατακτᾶται ὁριστικῶς ἀπό βαρβαρικούς λαούς, οἱ ὁποῖοι ἱδρύουν διάφορα βασίλεια (Ὀστρογότ-

θων, Βησιγότθων, Βανδήλων, Φράγκων). Τό ἀνατολικό παραμένει ἑνιαῖο, ὑπό τήν συγκεντρωτικήν διακυβέρνησιν τοῦ «αὐτοκράτορος τῶν Ρωμαίων» πού ἑδρεύει στήν «Νέα Ρώμη». Οἱ βάρβαροι βασιλεῖς τῆς Δύσεως, ἄν καί οὐσιαστικῶς ἀνεξάρτητοι, ἀναγνωρίζουν στόν βασιλέα τῆς Κωνσταντινουπόλεως τόν μόνον πού δικαιοῦται νά φέρη τόν τίτλον «αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων» καί δέχονται τυπικῶς ὅτι τελοῦν ὑπό τήν ὑψηλήν ἐπικυριαρχίαν του. Οἱ δυτικοί ἡγεμόνες εἶναι ἕνα εἶδος τοπικῶν «ἀντιβασιλέων» - ἀντιπροσώπων τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκράτορος. Οἱ ὑπήκοοι τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς Αὐτοκρατορίας ἐπιμένουν ὅτι δικαιοῦνται μόνοι αὐτοί νά ὀνομάζωνται «Ρωμαῖοι» χωρίς αὐτό νά σημαίνη ἐθνικότητα.

Οἱ βασιλεῖς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπιμένουν νά διατηροῦν τόν τίτλον «αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων» καί νά ἀποκαλοῦν τούς ὑπηκόους των, ἀσχέτως τῆς ἐθνότητός των, «Ρωμαίους». Τό κάνουν διότι μέ αὐτόν τόν τρόπον ἐξασφαλίζουν ἐνισχυμένο γόητρο ἔναντι τῶν ἄλλων βασιλέων, ἐμφανίζονται ὡς ἀποκλειστικοί κληρονόμοι τῆς παλαιᾶς ἑνιαίας Αὐτοκρατορίας καί διεκδικοῦν δικαιώματα ἐπικυριαρχίας σέ ὅλες τίς πρώην ἐπαρχίες της.

4. Οἱ «νεορωμαῖοι»

Στό μεταξύ ὅμως, ἡ Αὐτοκρατορία ἔχει ἐκχριστιανισθῆ. Συνεπῶς ὁ «Ρωμαῖος» εἶναι ὄχι μόνον ὑπήκοός της, ἀλλά καί χριστιανός. Πολίτης τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, δηλαδή «Ρωμαῖος», εἶναι ὁ μονίμως ἐγκατεστημένος σ' αὐτό, χριστιανός Ὀρθόδοξος. Διάφορα φῦλα πού λαμβάνουν ἄδεια καί ἐγκαθίστανται ἐντός τῶν ὁρίων του, δέν γίνονται πολῖτες του ἕως ὅτου ἐκχριστιανισθοῦν. Ὅσο διατηροῦν τίς παλαιές θρησκεῖες τους, ἀνήκουν σέ εἰδική κα-

τηγορία μή-πολιτῶν ὑπηκόων (φοιδερᾶτοι). Ἔτσι τό «Ρωμαῖος» προσλαμβάνει καί θρησκευτική ἔννοια, γίνεται ὀνομασία μέ τήν ὁποίαν διακρίνονται οἱ Ὀρθόδοξοι πολῖτες ὄχι μόνον ἀπό τούς ἐκτός Βυζαντίου λαούς, ἀλλά καί ἀπό τούς ἐντός αὐτοῦ μή-Ὀρθοδόξους. Ἡ Ὀρθοδοξία εἶναι ὄχι ἁπλῶς ἡ θρησκεία τοῦ κράτους, ἀλλά καί ἡ ἐπίσημη ἰδεολογία του, ὁ ὁμοιογενοποιός παράγων τῶν λαῶν του.

Στό θέμα αὐτό, ὅπως καί σέ πολλά ἄλλα, τό Βυζάντιο συνεχίζει τήν ἀρχαιοελληνική παράδοσι. Στίς πόλεις-κράτη τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἡ θρησκεία ἦταν κρατική. Ὁ πολίτης ἦταν ὑποχρεωμένος νά τήν ἀσπάζεται, νά τήν ἀκολουθῆ καί νά ἀσκῆ ἐνεργῶς τά ἐκ τῆς θρησκείας ἀπορρέοντα καθήκοντα. Τά περί «ἀνεξιθρησκείας» τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀποτελοῦν πελώριες ἱστορικές ἀναλήθειες. Σωκράτης, Πρωταγόρας, Ἀλκιβιάδης, Ἀριστοτέλης κ.ἄ. ἐδιώχθησαν σκληρῶς ὡς ἀποκλίναντες ἀπό τήν ἐπίσημη θρησκεία τῆς πόλεώς των ἤ καί ὡς ἁπλῶς ἀμελήσαντες τήν ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν τους ὑποχρεώσεων. «Ἀνεξιθρησκεία» ὑπῆρχεν ὄχι ἐσωτερικῶς, ἀλλά ἐξωτερικῶς καί μόνον, μέ τήν ἔννοιαν ὅτι οἱ Ἕλληνες δέν ἐπεδίωκαν τήν ἐπιβολήν τῆς θρησκείας τους εἰς ἄλλους λαούς. Ὅμως αὐτό, εἶναι φυσικό συνακόλουθο τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ θρησκεία τους συνεδέετο μέ τήν «πόλιν» (=τό κράτος). Συνεπῶς δέν ἦταν δυνατόν νά τήν διαδίδουν σέ μή-μέλη τῆς συγκεκριμένης πόλεως, σέ ὑπηκόους ἄλλων κρατῶν, ἀφοῦ ἡ συμμετοχή στήν θρησκεία ἦταν ὑποχρέωσις τοῦ πολίτου.

5. Οἱ Ρωμηοί

Τό 800, ὁ πάπας στέφει τόν Φράγκο βασιλέα Κάρολο, τόν ἀποκληθέντα Μέγα (ἐξ οὗ Καρλο-μάγνος), «αὐτο-

κράτορα τῶν Ρωμαίων». Ἡ Δύσις ὀρθώνεται ἔναντι τῆς Ρωμανίας, ὅπως ἀποκαλεῖται τό Βυζαντινό κράτος καί διεκδικεῖ αὐτή, τήν κληρονομία τῆς Ρώμης. Ἀμφισβητεῖ τά «δικαιώματα» τῆς «Νέας Ρώμης» καί θέλει νά ἀποτινάξη τήν ἐπικυριαρχία της. Οἱ βασιλεῖς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀντιδροῦν, προβάλλοντες περισσότερο ἀπ' ὅσον ἕως τότε τούς τίτλους «αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων» γιά τούς ἴδιους καί «Ρωμαῖοι» γιά τούς ὑπηκόους των. Ἡ Αὐτοκρατορία τοῦ Καρλομάγνου ἀπεδείχθη ἐφήμερη. Λίγο μετά τόν θάνατό του (814) διαλύθηκε.

Τό 962, ἡ Δύσις κάνει νέαν ἀπόπειρα. Ἱδρύεται ἡ «Ἁγία Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους», ἡ ὁποία φιλοδοξεῖ νά ὑποκαταστήση τήν «Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία» τῆς «Νέας Ρώμης» - Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ πρόκλησις ἀνανεώνει τήν ἀγκίστρωσι τῶν Βυζαντινῶν στίς ὀνομασίες «αὐτοκράτωρ Ρωμαίων», «Ρωμανία» καί «Ρωμαῖος». Ὁ τελευταῖος πλέον εἶναι, σαφῶς, ὁ Ὀρθόδοξος τοῦ Βυζαντίου, ἀσχέτως τοῦ ἐάν εἶναι Ἕλλην, Σέρβος, Ἀλβανός, Βούλγαρος, Ἀρμένιος ἤ Γεωργιανός. Δηλαδή τό «Ρωμαῖος», πού ἐξελίσσεται σέ «Ρωμηός», ἔχει διπλῆ σημασία: Σημαίνει τόν θρησκευτικῶς Ὀρθόδοξο καί κρατικῶς ὑπήκοο τοῦ Βυζαντίου.

6. Ρωμιός = Ἕλλην;

Ἐπειδή οἱ Ἕλληνες ἔχουν καί τίς δύο αὐτές ἰδιότητες καί ἐπί πλέον ἀποτελοῦν τήν βασική συνιστῶσα τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, τό «Ρωμιός» ταυτίζεται σέ σημαντικό βαθμό μέ τό «Ἕλλην».

Ἡ ὀνομασία «Ρωμιός» διατηρεῖται καί ἐπί Φραγκοκρατίας - Τουρκοκρατίας, δηλώνοντας τόν Ὀρθόδοξο πού ζεῖ ὑπό παπικήν ἤ ἰσλαμικήν κυριαρχίαν καί ὑπάγεται στό Οἰκουμενικό (ἤ σέ ἄλλο) Ὀρθόδοξο Πατριαρ-

χεῖο. Δηλαδή, «Ρωμιοί» («ροῦμι» στήν ἀραβική) εἶναι ὅλοι οἱ Ὀρθόδοξοι τῆς «καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς»: Ἕλληνες, Σέρβοι, Ρουμᾶνοι, Βούλγαροι, Μαυροβούνιοι, Ἀλβανοί. Ὅταν γίνεται λόγος γιά ξεσηκωμό ἤ ἀπελευθέρωσι τῶν «Ρωμιῶν», ἐννοοῦνται ὅλοι οἱ ὑπό τουρκικόν ζυγόν Ὀρθόδοξοι. Συνεχίζεται ὅμως παραλλήλως καί ἡ ταύτισις τοῦ «Ρωμιός» καί «Ἕλλην», δοθέντος ὅτι ὁ δεύτερος ἀποτελεῖ τό σημαντικώτερο καί ἰθῦνον στοιχεῖον τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἔτσι ὁ Ρήγας καλεῖ εἰς ἕνωσιν - ἐξέγερσιν *«Βουλγάρους κι' Ἀρβανίτες, Ἀρμένιους καί Ρωμηούς»*, ἐννοώντας μέ τό τελευταῖο τούς Ἕλληνες.

7. Ρωμιοσύνη ἤ Ἑλληνισμός;

Νεώτερος εἶναι ὁ ὅρος «Ρωμιοσύνη». Μέ αὐτόν νοεῖται ὁ Ἑλληνισμός, ἀλλά ὄχι σ' ὁλόκληρη τήν διαχρονική πορεία του, ἀφοῦ οἱ π.Χ. Ἕλληνες εἶναι ἀδύνατον νά ἀποκληθοῦν «Ρωμιοί». Συνεπῶς ὅσοι προσφεύγουν στόν νεόπευκτο ὅρο, ἐννοοῦν τόν χριστιανικό καί εἰδικώτερα τόν νεώτερο Ἑλληνισμό. Ὀρθῶς λοιπόν ὁ Ν. Τωμαδάκης ἀπορρίπτει τήν προσπάθειαν μερικῶν νά ἀντικαταστήσουν τό «Ἑλληνισμός» μέ τό «Ρωμιοσύνη». Ἡ ἀπόπειρα ἀντικαταστάσεως τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἀπό τήν «Ρωμιοσύνη» ἔχει δύο πηγές:

α΄) Ὡρισμένους λογοτέχνες καί κυρίως ποιητές καί τραγουδοποιούς, πού βρίσκουν τό «Ρωμιοσύνη» πιό ζωντανό, ποιητικό καί εὐμεταχείριστο ἀπό τό «Ἑλληνισμός». Περιλαμβάνονται καί ἀκραῖοι δημοτικιστές πού θέλησαν νά ἀντικαταστήσουν τήν ἑλληνική γλῶσσα μέ τήν... «ρωμέηκη».

β΄) Μερικούς ἐκ τῶν φανατικωτέρων εἰδωλομάχων «χριστιανῶν», οἱ ὁποῖοι θέλουν τήν ἀποσύνδεσιν τοῦ συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ ἀπό τόν προχριστιανικό ἀρχαῖο

Ἑλληνισμό καί τήν μονομερῆ σύνδεσί του μέ τόν βυζαντινό=χριστιανορθόδοξο Ἑλληνισμό, δηλαδή μέ τούς «Ρωμαίους» - «Ρωμιούς». Ἔτσι ὄχι μόνον ἀπορρίπτουν τίς προχριστιανικές καταβολές μας, ἀλλά καί συνεπεῖς πρός τόν «ἀντιεθνικισμό» τους, «χαλαρώνουν» τά ὅρια τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀφοῦ «Ρωμαῖος» - Ρωμιός, δέν ἦταν ὁ Ἕλλην, ἀλλά ὁ κάθε πολίτης τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ὁ ὁποῖος βεβαίως ἔπρεπε νά εἶναι καί Ὀρθόδοξος. «Ρωμιός» λοιπόν εἶναι κάθε Ὀρθόδοξος τῆς «καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς» καί ὄχι ἀποκλειστικῶς ὁ Ἕλλην. Ὅσοι ὑποστηρίζουν τήν ἀντικατάστασιν τοῦ ὅρου «Ἑλληνισμός» ἀπό τόν ὅρον «Ρωμιοσύνη», ἑκουσίως ἤ ἀκουσίως εἶναι φορεῖς ἑνός οἰκουμενισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἄν καί θρησκευτικῆς φύσεως, δέν παύει νά εἶναι ἀν-εθνικός[1].

8. Ρωμηοσυνιστές

Ὡς θεωρητικός τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ ὅρου «Ἑλληνισμός» ἀπό τό «Ρωμηοσύνη» ἐμφανίζεται ὁ π. Γ. Δ. Μεταλληνός. Διατείνεται· *«Τό Ρωμαῖος φανερώνει τήν ταύτιση Ἑλληνισμοῦ καί Ὀρθοδοξίας... ἐνῶ τό Ἕλλην, ἀπό τήν Γαλλική Ἐπανάσταση καί μετά, μπορεῖ νά σημαίνη μόνο τόν ἀρχαιολάτρη* (σ.σ. ἐννοεῖ τόν ἀρχαιόθρησκο = τόν μή χριστιανό ἤ κατ' αὐτόν "εἰδωλολάτρη") *τύπου Γεμιστοῦ-Πλήθωνος ἤ καί τόν τέκτονα, ἐκδυτικισμένο καί φραγκόφιλο»*! («Παρεμβάσεις Ἱστορικές καί Θεολογικές» 1998, κεφ. «Τό ὄνομα Ρωμηός καί ἡ ἱστορική του σημασία»).

Ἡ αὐθαιρεσία τοῦ θεωρητικοῦ τοῦ «Ρωμηοσυνισμοῦ» εἶναι ἀπίστευτη! «Ἕλλην», λέγει σημαίνει τόν εἰδωλολά-

1. Βλέπε Γ. Κ. Γεωργαλᾶ: «Εἰδωλομάχοι καί Χριστιανομάχοι» ιη´ στήν σειρά «Οἱ Ρίζες», ἐκδ. «Ἐρωδιός», 2003.

τρη, τόν τέκτονα ἤ τόν ἐκδυτικισμένο! Γι' αὐτό, πρέπει νά ἀποβάλωμε τόν ἐπικατάρατο ὅρο καί νά τόν ἀντικαταστήσωμε μέ τό «Ρωμαῖος» πού κατά τόν ἴδιον, «σημαίνει τελικά Ὀρθόδοξος Χριστιανός»!

Δέν ἐξηγεῖ ὅμως, ὁ καλός χριστιανός, πόθεν ἀντλεῖ τίς ταυτίσεις τοῦ «Ἕλληνος» μέ τόν παγανιστή, τόν τέκτονα (μασόνο) ἤ ἐκδυτικισμένο «φραγκόφιλο»... Προσέξτε τί περιέχεται σ' αὐτές τίς παντελῶς ἀτεκμηρίωτες ταυτίσεις, μέ σκοπό νά τρομοκρατῆται ὁ μή ἰδιαιτέρως μορφωμένος ἁγνός καί πιστός Ὀρθόδοξος στό ἄκουσμα τοῦ ὀνόματος «Ἕλλην». Αὐτός, καλεῖται ἀπό τόν π. Μεταλληνό:

- Νά ἀποκηρύξη τήν ἐθνοφυλετική του ταυτότητα.
- Νά παραιτηθῆ ἀπό αὐτήν καί ἀπό τήν ἱστορία του.
- Νά ἀπαρνηθῆ τούς ἀρχαίους προγόνους του.

Διότι, ὅπως ὁ ἴδιος γράφει, «Ρωμαῖος σημαίνει τελικά Ὀρθόδοξος Χριστιανός». Δηλαδή ὁ Ἕλλην, ὡς «Ρωμαῖος», θά ἔχη μόνον θρησκευτική ταυτότητα, ἀποβάλλοντας τήν ἐθνοφυλετική του! Κατά τήν γνώμη μου, αὐτός ὁ θρησκευτικῶς παρηλλαγμένος ἀπεθνοποιός οἰκουμενισμός τοῦ π. Γ. Δ. Μεταλληνοῦ εἶναι πιό ἐπικίνδυνος ἀπό τόν φανερό, προκλητικό, ἐπιθετικό, δολοφονικό καί ὡς ἐκ τούτων ἀποκρουστικό ἀπεθνοποιό οἰκουμενισμό τῆς Pax Americana.

Θά μποροῦσε νά πῆ ὅτι ἕνας σύγχρονος Ἕλλην, ἔχοντας ὅλες τίς καταβολές τῆς διαχρονικῆς πορείας τῆς φυλῆς μας, εἶναι καί Ἕλλην καί Γραικός καί Ρωμιός. Ἀλλά παρά τά περίτεχνα φραστικά γυμνάσματά του δέν τό λέγει. Γι' αὐτόν (πρέπει νά) εἶμεθα «Ρωμηοί» καί οὐδέποτε Ἕλληνες!

Διότι, οὐσία τῶν ὅσων ὑποστηρίζει εἶναι ἡ ἄρνησις τῆς ἱστορικῆς Συνεχείας μας. Θέλει τήν ἀποκοπήν μας

ἀπό τήν προχριστιανική μας Ἱστορία. Γι' αὐτόν, τά πάντα ἀρχίζουν μέ τόν ἐκχριστιανισμό. Ἄρα, ὄχι Ἕλληνες, ἀλλά Ρωμαῖοι-Ρωμηοί = Ὀρθόδοξοι.

Τό νόμισμα τῆς ἱστορικῆς ἀ-συνεχείας μας ἔχει δύο ὄψεις: Ἡ μία εἶναι ἡ τῶν Ρωμηοσυνιστῶν, οἱ ὁποῖοι ἀρνοῦνται τόν προχριστιανικό Ἑλληνισμόν ὡς «εἰδωλολατρικό». Ἡ ἄλλη, εἶναι ὀλίγων ἀκραίων ἀρχαιοθρήσκων φανατικῶν ἀντιχριστιανῶν, οἱ ὁποῖοι ἀρνοῦνται τόν Ἑλληνισμό τῶν δύο τελευταίων χιλιετιῶν ὡς χριστιανικόν.

Καί οἱ μέν καί οἱ δέ ἀκρωτηριάζουν βαναύσως τήν ἑνιαία Ἱστορία μας καί τήν πορεία τοῦ Ἑλληνισμοῦ διά μέσου τοῦ ἱστορικοῦ χρόνου[2].

9. Ἐπαναφορά τοῦ «Ἕλλην»

Ὁ Ἑλληνισμός δέχθηκε καί χρησιμοποίησε τόν ὅρον «Ρωμιός», ἐπειδή αὐτός συνδεόταν μέ τήν δόξα τῆς Αὐτοκρατορίας του τῶν Μέσων Χρόνων καί μέ τό ὅραμά του γιά τήν ἀναβίωσί της. Γιά νά πραγματοποιηθῆ ἡ παλινόρθωσις τῆς Αὐτοκρατορίας, θά ἔπρεπε νά ἑνωθοῦν καί νά ἐξεγερθοῦν ὅλοι οἱ «Ρωμιοί»=οἱ ὑπόδουλοι στούς Τούρκους Ὀρθόδοξοι, ὑπαγόμενοι στόν οἰκουμενικό πατριάρχη, τούς ὁποίους ἤλπιζαν ὅτι θά βοηθοῦσε καί ἡ ὁμόδοξη Ρωσία.

Ὁ Ἰ. Καποδίστριας ὁραματιζόταν τήν ἵδρυσιν «Νεορωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας» μέ ὑπηκόους της ὅλους τούς «Ρωμηούς» (Ν. Σπηλιάδης Ἀπομνημονεύματα).

---

2. Γιά περισσότερα ἐπ' αὐτοῦ βλέπε: Γ. Κ. Γεωργαλᾶ: «Εἰδωλομάχοι καί Χριστιανομάχοι», ιη΄ στήν σειρά «Οἱ Ρίζες», ἐκδόσεις «Ἐρωδιός», Δεκ. 2003.

Μέ τό 1821, καί μέ τίς προσπάθειες συστάσεως ἑλληνικοῦ κράτους, ἡ πολιτική ἡγεσία τοῦ Ἀγῶνος, μέ ἐμπνευστήν τόν Θ. Νέγρην ἄρχισε νά ὑποκαθιστᾶ τούς ὅρους «Ρωμιός» καί «Ὀρθόδοξος» μέ τούς Ἕλλην καί Χριστιανός. Τό ἔκανε γιά λόγους σκοπιμότητος θέλοντας:

α΄) Νά δείξη στούς Δυτικούς ὅτι στόχος εἶναι ἡ ἵδρυσις ἐθνικοῦ κράτους τῶν Ἑλλήνων καί ὄχι ἡ ἀνάστασις μιᾶς ἀνεπιθύμητης ἀπό αὐτούς Αὐτοκρατορίας.

β΄) Νά μή ὑπενθυμίζη σ' αὐτούς ὅτι οἱ ἐπαναστατημένοι εἶναι Ὀρθόδοξοι καί ἄρα «σχισματικοί». Ὁ ὅρος «Χριστιανός» προσείλκυε τήν συμπάθεια τῶν Δυτικῶν χριστιανῶν, ἐνῶ ὁ «Ὀρθόδοξος» τούς ἀπωθοῦσε ἀναβιώνοντας μνῆμες συγκρούσεών τους μέ τόν Ἑλληνισμό.

10. Ποιός ὁ «Ἕλλην»

Τό ἐθνοφυλετικό ὄνομα τῶν Ἑλλήνων προῆλθε ἀπό τόν Ἕλληνα, μυθικόν υἱόν τοῦ Δευκαλίωνος καί τῆς Πύρρας, τοῦ μοναδικοῦ ζεύγους ἀνθρώπων πού διεσώθη κατά τόν μεγάλο κατακλυσμό. Ὁ «φιλοπτόλεμος» Ἕλλην νυμφεύθηκε τήν νύμφην Ὀρσηίδα καί ἀπέκτησαν τρεῖς υἱούς: τούς Αἴολον, Δοῦρον καί Ξοῦθον. Ἀπό αὐτούς προέκυψαν τά ἑλληνικά φῦλα τῶν Αἰολέων, Δωριέων καί Ἰώνων.

● Οἱ κοινοί θεοί ὅλων τῶν Ἑλλήνων προσηγορεύοντο «Ἑλλήνιοι». Ὁ Δίας ἦταν Ἑλλάνιος ἤ Πανελλήνιος καί γιά νά προσευχηθῆ σ' αὐτόν ὁ Αἰακός ἀνῆλθε στό Πανελλήνιον ὄρος στήν Αἴγινα.

● Γιά τούς Ἕλληνες ἡ χώρα, πού περιέκλειε ὅλες τίς πόλεις-κράτη τους, ἦταν ἡ «ἱερά Ἑλλάς» (Ἡσίοδος, «Ἔργα καί Ἡμέραι», στ. 653).

Ὁ ὅρος «Ἕλλην» δηλώνει τό μέλος τῆς κοινότητος τῶν ἑλληνικῶς ὁμαίμων, ὁμογλώσσων, ὁμοθρήσκων καί ὁμοτρόπων. Σέ ὡρισμένες ἐποχές καί περιπτώσεις ἐχρησιμοποιήθη γιά νά σημάνη εἴτε τόν ἐξελληνισμένον πολιτισμικῶς, εἴτε τόν θρησκευτικῶς «ἐθνικόν»=μή χριστιανόν. Τό πρῶτο συνέβη κατά τήν ἑλληνιστική, τό δεύτερο κατά τήν πρωτοχριστιανική περίοδο. Ὅμως σταθερῶς, **ἡ ὀνομασία «Ἕλλην» εἶναι πρωτίστως ἐθνοφυλετικός προσδιορισμός** καί αὐτήν τήν ἔννοια ἔχει καί σήμερα.

11. Πολίτης τῆς Ἑλλάδος=Ἕλλην;

Συνεπῶς εἶναι σφάλμα νά ἀποκαλῆται Ἕλλην ὁ οἱοσδήποτε πολίτης τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους. Ὁ Ἕλλην κατά τήν καταγωγήν, γλῶσσαν, θρησκείαν, τρόπον ζωῆς εἶναι τέτοιος ἔστω καί ἐάν εἶναι πολίτης ἄλλου κράτους ἐπειδή ζεῖ στήν Βορ. Ἤπειρο, στήν Κύπρο ἤ σέ ἄλλες χῶρες. Ἕλληνες συνέπηξαν τήν Φιλική Ἑταιρεία, ἔστω καί ἐάν ζοῦσαν στήν Ρωσία ἤ σέ ἄλλα κράτη καί ἦσαν πολῖτες των. Κάθε ὑπήκοος, πολίτης τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, δέν εἶναι ἐξ αὐτοῦ καί μόνον τοῦ γεγονότος καί Ἕλλην. Μπορεῖ νά εἶναι Ἑβραῖος, Ἀλβανός, Τοῦρκος, Γάλλος καί ταυτοχρόνως πολίτης τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, χωρίς αὐτό νά τόν καθιστᾶ Ἕλληνα. Τήν ταύτισιν πολίτου τῆς Ἑλλάδος καί Ἕλληνος ἐπιδιώκουν σκοπίμως ὅσοι ἀποβλέπουν στήν ἐξαφάνισι τῶν ἐθνῶν ἐν ὀνόματι ἑνός ἰσοπεδωτικοῦ ἀπεθνοποιοῦ οἰκουμενισμοῦ. Πρόκειται γιά προπαγανδιστές τῆς Νέας Τάξεως τῶν πολυεθνικῶν, μέ τούς ὁποίους δυστυχῶς συμπίπτουν καί ἐλάχιστοι εὐτυχῶς ὑπερφανατικοί ἑνός ἐκτός ἱστορικοῦ χρόνου, ἀνεδαφικοῦ, (ψευδο)χριστιανικοῦ οἰκουμενισμοῦ. Θεωρητικός αὐτῆς τῆς τάσεως ἐμφανίζεται ὁ π. Γ. Μεταλληνός.

Γράφει: *«Στό σύγχρονο Ἑλληνικό Κράτος, ὅπως ἄλ-*

λωστε καί στό “Βυζάντιο”, νομικά, Ἕλληνας μπορεῖ νά εἶναι ὁποιοσδήποτε, ἀνεξάρτητα ἀπό τήν καταγωγή του, ὡς πολίτης τοῦ κράτους, προστατευόμενος συνταγματικά —καί πολύ ὀρθά— ἀπό τούς νόμους» (στό ἴδιο σ. 30-31).

α΄) Στό Βυζάντιο ὁ νομίμως καί μονίμως ἐγκατεστημένος ἐντός τῶν ὁρίων του Ὀρθόδοξος ἐθεωρεῖτο πολίτης του —ὄχι ὅμως καί «Ἕλληνας», ὅπως ἀνακριβῶς ἰσχυρίζεται ὁ π. Γ. Μεταλληνός.

Ἀσφαλῶς δέν τό ἀγνοεῖ, ὅπως καί τό ὅτι ἡ σύγχρονος Ἑλλάς δέν εἶναι Αὐτοκρατορία μέ πολλούς λαούς. Ὁπότε ὁ μόνος λόγος πού μπορῶ νά βρῶ γιά τόν ἱστορικῶς ἀνακριβῆ ἰσχυρισμό του, εἶναι ἡ πρόθεσις προκλήσεως σκοπίμου συγχύσεως.

β΄) Ὁ «ὁποιοσδήποτε» (ὑπό προϋποθέσεις ἀσφαλῶς) μπορεῖ νά εἶναι πολίτης τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους. Τοῦτο ὅμως οὐδόλως σημαίνει ὅτι γίνεται «Ἕλλην». Ἄλλο πολίτης μιᾶς κρατικῆς ὀντότητος καί ἄλλο μέλος μιᾶς ἐθνοφυλετικῆς ὁμάδος. Ὁ **πολίτης γίνεται. Τό μέλος μιᾶς ἐθνικῆς ὀντότητος γεννιέται** ἐντός τῶν κόλπων της. Γνωρίζει ὁ π. Γ. Μεταλληνός αὐτήν τήν θεμελιώδη διαφορά; Ἀσφαλῶς. Τότε γιατί ταυτίζει τήν τυπικήν ὑπηκοότητα μέ τήν οὐσιαστικήν ἐθνοφυλετικότητα;

Πιστεύει ὅτι εἶναι Ἕλληνες οἱ «ὁποιοιδήποτε» ἔχουν τήν ἰδιότητα τοῦ πολίτου τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους; Ἀσφαλῶς ὄχι. Διότι ὁ ἴδιος θεωρεῖ Ἕλληνες ἤ μᾶλλον «Ρωμηούς» μόνον τούς Ὀρθοδόξους. Ἐφαρμόζει δηλαδή ἕνα θρησκευτικό κριτήριο. Ἀγνοεῖ τήν ὕπαρξιν ἄλλων κριτηρίων ὅπως ἡ καταγωγή, ἡ γλῶσσα, τό «ὁμότροπον»; Ἕνας Βούλγαρος εἶναι «Ρωμιός»=Ὀρθόδοξος. Εἶναι ὅμως καί Ἕλλην; Ἕνας Ἕλλην ἀπό καταγωγή, μητρική γλῶσσα, ἤθη, ἔθιμα, πού δέν εἶναι πολίτης τῆς Ἑλλάδος διότι ζεῖ λ.χ. στήν Β. Ἤπειρο, δέν εἶναι Ἕλλην; Ἐνῶ

εἶναι ὁ Ἀλβανικῆς καταγωγῆς, γλώσσας[3], ἠθῶν, ἐθίμων, πού ἔτυχε νά ζήση μερικά ἔτη στήν Ἑλλάδα καί ἔγινε πολίτης της; Ὁ π. Γ.Μ. τά γνωρίζει αὐτά. Ἐπιδιώκει ὅμως νά ὑποβαθμίση τό περιεχόμενο τοῦ ὅρου «Ἕλλην» καί γι' αὐτό τόν ἀπονέμει εἰς «ὁποιονδήποτε». Δέν νομίζω νά ὑπάρχη ἄλλη ἐξήγησις γιά τούς περιέργους ἀντι-επιστημονικούς ἰσχυρισμούς του.

Σέ ἀνάλογο σφάλμα ὑποπίπτουν καί ὅσοι ταυτίζοντας τό ἔθνος μέ τό ἐθνικό κράτος, βλέπουν τά ἔθνη νά γεννῶνται κατά τήν νεώτερη ἐποχή. Τό ἔθνος, ὡς κοινότης ὁμαίμων κ.λπ. ὑπάρχει ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐάν εἶναι ἤ ὄχι ὀργανωμένο σέ δικό του κράτος. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἦσαν ἔθνος, ἀλλά χωρίς ἑνιαῖο ἐθνικό κράτος. Ἐπί Βυζαντίου ἐδέσποζαν σέ ἕνα κράτος πολυεθνικό. Μετά τό 1821 ἔχουμε κράτος ἐθνικό. Ὅμως ὡς ἔθνος ὑπήρχαμε χιλιάδες χρόνια πρίν συγκροτήσωμε αὐτό τό κράτος.

12. Γραικός

Τό ὄνομα Γραικός (λατ. Graecus) εἶναι ἀρχαιότερον τοῦ Ἕλλην. Γράφει ὁ Ἀριστοτέλης: «*Παρά τήν Δωδώνην τῆς Ἠπείρου ᾤκουν οἱ Σελλοί καί οἱ καλούμενοι τότε μέν Γραικοί, νῦν δέ Ἕλληνες*» (Μετεωρ. I, 352α). Τό πανάρχαιον τοῦ Γραικός βεβαιώνει καί ὁ Ἀπολλόδωρος (Α', 7, 7). Τό Γραικός συσχετίζεται μέ διάφορες ὀνομασίες:

- Γραικός ἐλέγετο ἕνας υἱός τοῦ Θεσσαλοῦ (Πάριον Χρονικόν 6).
- «Γραῖα» ἐκαλεῖτο ἡ θεά Δήμητρα ἐπειδή κατά τίς

3. Ἤ δέν ἦσαν Ἕλληνες οἱ Ἑπτανήσιοι συμπατριῶτες τοῦ π. Γ.Μ., πρίν οἱ ἰδιαίτερες πατρίδες τους ἑνωθοῦν μέ τήν Ἑλλάδα καί οἱ ἴδιοι γίνουν πολῖτες της;

περιπλανήσεις της πρός ἀναζήτησιν τῆς κόρης της Περσεφόνης, ἔλαβε τήν μορφήν γραίας.

● «Γραῖα» ἐκαλεῖτο καί ἡ Τανάγρα, θυγατέρα τοῦ Αἰόλου, ἐπειδή *«τοῦ βίου προῆλθεν ἐπί μακρότατον»* (Παυσ. Θ΄ 20, 2). Ἀπό αὐτήν ἔλαβαν τίς ὀνομασίες των οἱ πόλεις τῆς Βοιωτίας Τανάγρα καί Γραῖα. Ἡ δεύτερη ἀναφέρεται ἀπό τόν Ὅμηρον (Ἰλ. Β 498). Ὁ Στράβων καί ὁ Παυσανίας θεωροῦν τά Τανάγρα καί Γραῖαν ὡς δύο ὀνομασίες τῆς αὐτῆς πόλεως, ἐνῶ ὁ Ἀριστοτέλης ταυτίζει τήν Γραῖαν μέ τόν Ὠρωπόν. Ὁ Θουκυδίδης ἀναφέρει τήν περιοχήν τοῦ Ὠρωποῦ ὡς «Γραϊκήν».

● Γραῖα ἐκαλεῖτο πόλις τῆς Εὐβοίας κοντά στήν Ἐρέτρια, τῆς ὁποίας ὁ πολίτης ἐλέγετο Γραῖος.

● Γραῖκες ἐλέγοντο οἱ Αἰολεῖς ἱδρυτές τοῦ Παρίου.

Ἀπό τήν εὐβοϊκήν Γραῖαν μεταφέρθηκε ἡ ὀνομασία στήν Κύμη τῆς Ἰταλίας τήν ὁποίαν ἵδρυσαν Εὐβοεῖς. Οἱ κάτοικοι τῆς ἑλληνικῆς Κύμης ἐκαλοῦντο καί Γραῖοι. Οἱ Λατῖνοι τούς ἔλεγαν Grai καί Graeci. Οἱ Κυμαῖοι-Γραῖοι ἦσαν οἱ πρῶτοι Ἕλληνες πού ἐγνώρισαν οἱ Ρωμαῖοι ἐπειδή ἦσαν οἱ πλησιέστεροι πρός αὐτούς. Ἐν συνεχείᾳ ἀπέδωσαν τό ὄνομα Graecus σέ ὅλους τούς Ἕλληνες.

Κατ’ ἄλλην ἐκδοχήν οἱ Γραικοί τῆς Ἠπείρου ἦσαν οἱ πρῶτοι Ἕλληνες πού συνήντησαν οἱ Ρωμαῖοι ἀποβιβαζόμενοι στήν ἠπειρωτική κυρίως Ἑλλάδα καί ἐξ αὐτοῦ ἔδωσαν τό ὄνομα σέ ὅλους τούς κατοίκους της.

Πάντως κατά τήν Ἑλληνιστική Ἐποχή, τό Γραικός ἐθεωρεῖτο ταυτόσημον μέ τό Ἕλλην. Ἔτσι, ὅταν οἱ Ρωμαῖοι ἦλθαν σέ στενότερες ἐπαφές μέ τούς Ἕλληνες, τούς ἐγνώρισαν ὅλους καί ὡς Γραικούς, ἀφοῦ αὐτό ἦταν ἡ κοινή ἐθνική ὀνομασία τῶν Ἑλλήνων.

Ἀπό τό Γραικός-Graecus, προέκυψε τό ὑποτιμητικόν Γραικῦλος-Graeculus. Τοῦτο χρησιμοποιήθηκε ἀρχικῶς ἀπό τό ρωμαϊκό κίνημα ἀντιστάσεως κατά τοῦ ἐξελληνισμοῦ ὡς ὕβρις γιά τούς Ρωμαίους πού ἀντιγράφοντας σέ ὅλα τούς Ἕλληνες, ἀλλά μή διαθέτοντες τίς ἑλληνικές ἰδιότητες, ἐγίνοντο κακέκτυπα Ἑλλήνων. Ἀργότερα, ὁ χαρακτηρισμός «Γραικῦλος» χρησιμοποιήθηκε καί γιά ὅσους ἀπό τούς Ἕλληνες ἐφέροντο δουλικῶς πρός τούς Ρωμαίους κατακτητές, ἐξευτελίζοντας τήν Ἑλληνικότητά τους.

13. Βασίλειον Γραικῶν

Κατά τούς βυζαντινούς χρόνους, τό «Ἕλλην» εἶχε θρησκευτική σημασία, ἦταν ἡ ὀνομασία τῶν μή-χριστιανῶν ἤ ἄλλως «ἐθνικῶν».

Μέ ἐθνοφυλετική ἔννοια γιά τούς Ἕλληνες, ἐχρησιμοποιεῖτο ὁ ὅρος «Γραικοί». Ἡ ἑλληνική γραμματεία καλεῖται «Γραικῶν γράμματα». Στά πρακτικά τῆς Συνόδου τῆς Φλωρεντίας ἀναγράφεται: *«συνελθόντες Λατῖνοι τε καί Γραικοί»*, ὅπου «Γραικοί» = Ἑλληνορθόδοξοι. Ὅταν οἱ Δυτικοί ἄρχισαν νά ἀμφισβητοῦν τά δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων ἐπί τῆς ρωμαϊκῆς κληρονομίας, ἐπανέφεραν τό ὄνομα Γραικός καί τό ἐχρησιμοποίησαν ἀντί τοῦ «Ρωμαῖος». Ἡ Ἀνατολική Αὐτοκρατορία, ἀπό τούς δυτικούς, ἔπαυσε νά λέγεται «Ρωμαϊκή» καί ἔγινε «Regnum Grecorum» = βασίλειον τῶν Γραικῶν.

Ἐπειδή οἱ Ἑλληνοβυζαντινοί ἐθεωροῦντο ἀπό τούς παπικούς σχισματικοί, αἱρετικοί, ψευδορωμαῖοι, ὁ ὅρος «Γραικός» ἀπέκτησε καί ἔννοια μειωτική, τήν ὁποίαν ἐν μέρει διετήρησεν ἕως τίς ἀρχές τοῦ κ′ αἰῶνος. Grec, Greek, Greco, ὑπεδήλωνε τόν κίβδηλο (ἄρχισε μέ τήν

ἔννοια τοῦ μή γνησίου κατά τούς παπικούς χριστιανοῦ), τόν ἀπατεῶνα, ψεύτη, χαρτοκλέφτη.

Ἀντιθέτως, στούς Σλαύους, οἱ ὁποῖοι ἔλαβαν τό «Γραικός» ἀπό τούς Βυζαντινούς, τοῦτο ἀπετέλει τιμητικήν ὀνομασίαν καί ἐσήμαινεν ἐνίοτε τόν ἥρωα. Οἱ Ἕλληνες συνεχίζοντας τήν βυζαντινή παράδοσι ἔφεραν ὑπερηφάνως τό ὄνομα Γραικοί. *«Ἐγώ Γραικός γεννήθηκα, Γραικός θέ νά πεθάνω»*, δηλώνει κατά τήν δημοτική ποίησι καί τόν Ἀρ. Βαλαωρίτη ὁ Ἀθανάσιος Διάκος. Βαθμιαίως ὅμως, μετά τήν ἵδρυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, τό ὄνομα «Γραικός», ὅπως καί τό «Ρωμιός», ἐκτοπίζεται ἀπό τό Ἕλλην.

Συμπέρασμα

Τό ὄνομα ὅλων ὅσων συναποτελοῦν τό ἔθνος μας εἶναι Ἕλλην. Ὁ ὅρος ἔχει νόημα πρωτίστως ἐθνοφυλετικόν. Προσδιορίζει ὅλους ὅσους συναποτελοῦν τήν κοινότητα καταγωγῆς, γλώσσας, θρησκείας, βιοαντιλήψεως τῶν Ἑλλήνων. Ὅσοι ἔχουν συνείδησιν ὅτι εἶναι μέλη αὐτῆς τῆς κοινότητος εἶναι πλήρως Ἕλληνες. Ὅσοι δέν ἔχουν αὐτήν τήν συνείδησιν ἤ τήν ἀπαρνοῦνται ἤ τήν πολεμοῦν, εἶναι οἱ ἀποστάτες τῆς ἐθνοφυλετικῆς μας κοινότητος. Τό Γραικός εἶναι συνώνυμον τοῦ Ἕλλην. Τό Ρωμιός σημαίνει κατά περίπτωσιν τόν χριστιανόν Ὀρθόδοξον τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς ἤ τόν Ἕλληνα Ὀρθόδοξον.

Βιβλιογραφία

Μεταλληνός Γ. Δ., *Ἑλληνισμός Μετέωρος*, 1992.
Ρωμανίδης Ἰ. Σ. , *Ρωμηοσύνη - Ρωμανία - Ρούμελη*, 1975.
Τωμαδάκης Ν., *Ἡ ἀδόκιμος Ρωμιοσύνη καί ἡ ὑπόδουλος Ρωμηοσύνη.* ΕΕΒΣ τ. 44 (1970-80).

Τωμαδάκης Ν., «Ὁ ἀναντικατάστατος Ἑλληνισμός», Στό *Ἐπετ. Ἰδρ. Νεοελ. Σπουδῶν*, Β' 1981-82.

Χατζῆς Ἀντ., «Ἕλλην καί Γραικός», στήν *Ἐπιστ. Ἐπετ. Φιλοσ. Σχ. Παν. Ἀθηνῶν* 1935-36.

Χρήστου Π. Κ., *Οἱ περιπέτειες τῶν ἐθνικῶν ὀνομάτων τῶν Ἑλλήνων*, 1991.

Ἀλέξιος Γ΄ Κομνηνός.

ΣΤ΄. ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΕΛΕΥΣΙΣ

«Χωρίς τόν Χριστιανισμό, ὁ Ἑλληνισμός θά ἦταν τώρα σάν τούς Χιττῖτες, τούς Ἀσσυρίους, τούς Βαβυλωνίους: θά εἶχε σβήσει»

Κ. Ζουράρις

«Αὐτή ἡ νέα θρησκεία θά ἐχάνετο ἀνωνύμως εἰς τάς ὑπονόμους τῆς Ρώμης ἐάν δέν τήν ἐπιάναμεν ἐμεῖς, οἱ Ἕλληνες»

Περ. Γιαννόπουλος

1. Ἡ μέθοδος τῆς ὑπερβολῆς

Οἱ πολέμιοι τοῦ Βυζαντίου ὑποστηρίζουν ὅτι ὁ Χριστιανισμός:

α΄) Ὑπῆρξεν ἐχθρός τοῦ Ἑλληνισμοῦ: τῆς θρησκείας του, τοῦ πολιτισμοῦ του, τοῦ τρόπου ζωῆς του καί τῆς σκέψεώς του.

β΄) Ἐπεβλήθη βιαίως στόν Ἑλληνισμό: ἀπαγόρευσις τῆς ἀρχαίας θρησκείας του, καταστροφή τῶν ἱερῶν του, ἀλλά καί τῶν ἄλλων ἔργων - μνημείων του («ἐς ἔδαφος φέρειν») καί

γ΄) Ἔγινε ἡ θρησκεία - ἰδεολογία τοῦ Βυζαντίου, τό ὁποῖον ὡς ἐκ τούτου ὑπῆρξεν καί αὐτό ἀνθελληνικό.

Στά παραπάνω, ὑπάρχουν στοιχεῖα ἀληθείας. Ὅμως, διά τῆς εἰς μέγιστον βαθμόν ὑπερβολῆς, τά ἐν λόγῳ στοιχεῖα καταστρέφονται μέ συνέπειαν τήν παραμόρφωσιν τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας.

2. Ποιά ἡ Ἑλλήνων θρησκεία;

Κατ' ἀρχήν δίδεται ἡ εἰκόνα ὅτι ὁ Χριστιανισμός ἀντιπαρατέθηκε «στήν θρησκεία τῶν Ἑλλήνων». Ἀσφαλῶς αὐτό συνέβη, ἀφοῦ κάθε νέα θρησκεία συγκρούεται ἀναποφεύκτως μέ τίς παλαιότερες τίς ὁποῖες ἐπιχειρεῖ νά ἀντικαταστήση. Ἀποφεύγεται ὅμως νά ἀποσαφηνισθῆ μέ **ποιάν** θρησκεία τῶν Ἑλλήνων συγκρούσθηκε ὁ Χριστιανισμός καί σέ ποιά κατάστασι βρισκόταν αὐτή, ὅταν ἐμφανίσθηκε ἡ νέα θρησκεία.

Οἱ Ἕλληνες δέν εἶχαν μία θρησκεία σέ ὅλη τήν ἱστορική τους διαδρομή, οὔτε σέ ὅλα τά μορφωτικά τους ἐπίπεδα καί σέ ὅλες τίς κρατικές συγκροτήσεις τους. Γνώρισαν τήν προκατακλυσμιαία Ἡλιολατρεία, τόν μονοθεΐζοντα Ὀρφισμό, τήν ὁμηρική θρησκεία τῶν Μυκηναίων εὐγενῶν, τήν ἀρχαΐζουσα τῶν Μινωιτῶν, τήν ἄκρως λαϊκή τοῦ Ὀλυμπισμοῦ, τήν κλειστή τῶν μυστηρίων, τήν ἐκλεκτική τοῦ Πυθαγορισμοῦ. Ἀκόμη, εἶχαν τόν ἑνοθεϊσμό τῶν φιλοσόφων, ὅπως ὁ Ἡράκλειτος καί ὁ Πλάτων, τίς τοπικές λατρεῖες τῶν κατά πόλιν «πατρώων θεῶν» καί τέλος τίς ἑλληνιστικές τάσεις τοῦ συγκρητισμοῦ καί τῆς θεοκρασίας.

Στόν ἀγῶνα του ἐναντίον τῶν ἄλλων θρησκειῶν, καί στήν διεργασία τῆς διαμορφώσεώς του, ὁ Χριστιανισμός ἄντλησε πολλά ἀπό τίς προηγούμενες θρησκευτικές ἀντιλήψεις τῶν Ἑλλήνων. Πῆρε κυρίως ἀπό τόν Ἡράκλειτο, τόν νεοπλατωνισμό, τόν Ὀρφισμό.

Ὁ Χριστιανισμός δέν συγκρούσθηκε μέ τήν θεολογία τοῦ Πλάτωνος, οὔτε μέ τόν Λόγο τοῦ Ἡρακλείτου, οὔτε μέ τόν μυστικισμό τῶν νεοπλατωνικῶν, οὔτε μέ τήν ἠθική

τῶν στωϊκῶν, ὅλα αὐτά ἀντιθέτως τά υἱοθέτησε. Ὁ Χριστιανισμός συγκρούσθηκε μέ τήν ἑλληνιστική λαϊκή πολυθεΐα, προϊόν θεοκρασίας καί συγκρητισμοῦ καί κατώτερη μορφή τῆς ἀρχικῆς καί πραγματικῆς θρησκείας τῶν Ἑλλήνων.

Ἀλλά καί ἡ πρός αὐτήν σύγκρουσίς του ὑπῆρξε δευτερεύουσα. Τόν κύριο ἀγῶνα του ὁ Χριστιανισμός τόν ἔδωσε ἐναντίον τῶν ἄλλων μονοθεϊστικῶν ἤ μονολατρικῶν θρησκειῶν πού ἐπεδίωκαν ἡ κάθε μία γιά λογαριασμό της νά ἀναδειχθῆ σέ μοναδική θρησκεία τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας: τόν Μιθραϊσμό, τόν Ζωροαστρισμό, τόν Ἰουδαϊσμό.

Ἡ ἑλληνική θρησκεία, μέ τήν λαϊκώτερη καί κατώτερη μορφή της, τόν Ὀλυμπισμό, βρισκόταν σέ τέτοια παρακμή, ὥστε δέν ἀποτελοῦσε σοβαρό ἐμπόδιο γιά τήν διάδοσι τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἀντιθέτως, μέ τόν ἑλληνιστικό συγκρητισμό της, εὐνοοῦσε αὐτήν τήν διάδοσι. Διότι ἦταν ἀνοικτή πρός ὅλους τούς θεούς καί ἐπιδεκτική κάθε θρησκευτικῆς ἐπιρροῆς. Σοβαρό ἐμπόδιο στό ὁποῖο θά προσέκρουε κάθε νέα θρησκεία ἦσαν μόνον οἱ κατά τόπους λατρεῖες στούς «πατρώους θεούς» τῆς κάθε πόλεως-κράτους. Αὐτές ὅμως εἶχαν ἤδη ἐκλείψη, ἀφοῦ δέν ὑπῆρχαν πλέον οἱ πόλεις-κράτη καί ὅπου ὑποτίθεται ὅτι ἐπεβιώναν (τυπικῶς), δέν ἦσαν παρά σκιές τῶν πρό Ἀλεξάνδρου ἑαυτῶν τους.

Χαρακτηριστική εἶναι ἡ περιγραφή τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος στήν ἑλληνιστική Ἔφεσο, ἀπό τόν Τ. Ἀθανασιάδη («Ὁ Γιός τοῦ Ἥλιου - Ἰουλιανός ὁ Παραβάτης», 1978): *«Ἕνα στράτευμα ἀπό ἱέρειες, ὁπλισμένες σάν ἀμαζόνες, φυλάγανε τό ἄγαλμα τῆς θεᾶς, μαζί μέ ἱερεῖς πού εἶταν εὐνοῦχοι... νεωκόροι, τραγουδιστές, μουσικοί, ρα-*

βδοῦχοι, μάγοι, φακίρηδες, πόρνες —ἐπιδίδονταν σέ βακχικά ὄργια καί ὀρχήσεις, μέ κραυγές καί ἐνθουσιαστικές ἀναφωνήσεις, πού θυμίζανε στή μανία τους μωαμεθανούς δερβίσηδες… τό ἄγαλμα τῆς θεᾶς χοντροκομμένο, μέ τά μαγικά ἐπιφωνήματα στό κάτω μέρος τοῦ κορμιοῦ, τούς ἀναρίθμητους μαστούς, τό κεφάλι μέ τό στέμμα σέ σχῆμα φρούριου, τά χοντρά μπράτσα στηριγμένα σέ ρόπαλα… Τίποτε στήν ἐμφάνισή του δέ θύμιζε τήν ἑλληνική παρθένα τοῦ κυνηγιοῦ, μά μιά φιλήδονη φοινικική θεότητα… ὁ ναός της χρησίμευε γιά τράπεζα».

3. Παραλειπόμενες ἀλήθειες

Οἱ πολέμιοι τοῦ Βυζαντίου καί ἰδίως οἱ ἐξ αὐτῶν ἀρχαιόθρησκοι, ὅταν ἀναφέρωνται στήν σύγκρουσι ἀρχαιοελληνικῆς θρησκείας - χριστιανισμοῦ, παραλείπουν ἀρκετές ἀλήθειες. Ἰδού:

α′) Ὁ χριστιανισμός ἐμφανίζεται μετά ἀπό τέσσερις περίπου αἰῶνες διαβρώσεως τῆς ἀρχαιοελληνικῆς θρησκείας ἀπό τόν ἀνατολισμό. Λόγῳ τοῦ παρατεταμένου συγχρωτισμοῦ τῶν Ἑλλήνων μέ τούς Ἀνατολίτες στά ἑλληνιστικά κράτη, ἡ θρησκεία τῶν πρώτων νοθεύτηκε μέ θεουργίες, ἀστρολογίες, μαγεῖες, μαγγανεῖες, δεισιδαιμονίες, ἀλλόκοτες λατρεῖες καί παράξενες θεότητες[1].

β′) Ἡ ἐξαφάνισις τῆς παλαιᾶς πόλεως συμπαρασύρει καί τούς τοπικούς «πατρώους θεούς». Διότι, παρά τά ἀντιθέτως ὑποστηριζόμενα, ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων ἦταν κρατική.

1. Ἀκόμη καί ὁ Ἰουλιανός ἀναγκάζεται νά ψέξη ἐπί δεισιδαιμονίᾳ αὐτούς πού πήγαιναν νά κοιμηθοῦν γύρω ἀπό ἕναν ὀβελίσκο τῆς Ἀλεξανδρείας πιστεύοντας ὅτι αὐτός εἶχε θεία προέλευσι!

γ′) Ὁ μεγαλοπολισμός ἐπιφέρει ἀνάμειξιν φυλῶν, ἠθῶν, θρησκειῶν. Στίς μεγάλες ἑλληνιστικές πόλεις μέ τούς πολυφυλετικούς πληθυσμούς, οἱ θρησκεῖες διαπλέκονται καί ἀλληλοεπηρεάζονται.

δ′) Οἱ τότε πολιτικές ἐξουσίες (ἑλληνιστικές, ρωμαϊκές) σκοπίμως εὐνοοῦν τόν συγκρητισμό καί τήν θεοκρασία, ἀποβλέποντας στήν διαμόρφωσι ἑνιαίας θρησκείας γιά ὅλους τούς ὑπηκόους των.

4. Συγκρητισμός καί θεοκρασία

Συρμός τῶν τελευταίων πρό Χριστοῦ καί τῶν πρώτων μετά Χριστόν αἰώνων εἶναι οἱ «σύνναοι», ὅπου συγχωνεύονται καί συλλατρεύονται θεότητες ἑλληνικές καί ξένες: ὁ Δίας μέ τόν Σάραπι, ἡ Ἶσις μέ τήν Ἀθηνᾶ, οἱ Ἀπόλλων - Μίθρας - Ἑρμῆς.

● Στήν Κομμαγηνή (Μ. Ἀσία) βρέθηκε ἐπιγραφή ὅπου ἐξυμνεῖται ἡ εὐσέβεια τοῦ βασιλέως της (Ἕλληνος) Ἀντιόχου Α′ πρός τούς Δία, Ὡρομάσδη, Ἀπόλλωνα, Μίθρα, Ἥλιον.

● Στήν Αἴγυπτο ἀναφέρεται σέ ἐπιγραφή: *«Εἷς Ζεύς, Σάραπις, Ἥλιος κοσμοκράτωρ»*, ἐνῶ σέ ἄλλην συναναφέρονται Ἶσις, Σάραπις, Ἁρποκράτης.

Ὁ Τάκιτος ἀναφέρει ὅτι ὁ Πτολεμαῖος Α′ *«εἰσήγαγε στήν ἐπικράτειά του μία νέα θρησκεία καί ἀνήγειρε τούς ναούς της»* (Ἱστορίες IV 831). Ὁ Πτολεμαῖος Α′ θέλησε νά διαμορφώση μία θρησκεία συνενωτική Αἰγυπτίων - Ἑλλήνων καί ἄλλων πού κατοικοῦσαν στήν χώρα του καί ταυτοχρόνως νά ἐπιβάλη ἕνα νέο θεό πού θά συνδεόταν μέ τήν δυναστεία του καί θά τήν προστάτευε. Τό ἔργο αὐτό ἀνέθεσε σέ δύο ἐξέχοντες ἱερεῖς θεολόγους: Τόν Ἕλληνα Τιμόθεο τόν Ἐλευσίνιο καί τόν Αἰγύπτιο Μα-

νέθωνα. Αὐτοί κατεσκεύασαν ἕνα νέο θεό, τόν Σέραπι, καί διεμόρφωσαν τήν θρησκεία του. Οἱ Αἰγύπτιοι ἐλάτρευαν τόν Ὄσιρι καί τόν Ἆπιν καί τήν συνένωσί τους, Ὀσόραπιν: Αὐτό τό ὄνομα συνέχισαν νά δίνουν στό νέο θεό, πού οἱ Ἕλληνες εἶπαν Σέραπιν. Γιά νά γίνη δεκτός ὁ νέος θεός, οἱ ἁρμόδιοι φρόντισαν νά τόν ταυτίσουν μέ παλαιότερους δημοφιλεῖς θεούς. Ὁ Ἑκαταῖος Ἀβδηρίτης γράφει: *«Ὁ Ὄσιρις ὠνομαζόταν Σέραπις ἀπό μερικούς, Διόνυσος ἀπό ἄλλους, Πλούτων, Ἄμμων καί Ζεύς, ἐνῶ ἀρκετοί τόν ἐταύτιζαν μέ τόν Πάνα»* (Διόδωρος ι 25, 2). Ἡ ἐπιλογή τοῦ Ὀσίριδος (Ὀσοράπιδος) ὀφείλεται καί στό ὅτι ἦταν ὁ μόνος θεός πού οἱ Αἰγύπτιοι παρουσίαζαν πάντοτε μέ ἀνθρώπινη μορφή, γεγονός πού ἐπέτρεπε τήν ἀποδοχή του ἀπό τούς Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι δέν εἶχαν οὔτε θά ἀνέχονταν ζωόμορφους ἤ τερατόμορφους θεούς.

Γιά τήν μορφοποίησι τοῦ νέου θεοῦ, ἐπελέγη τό ἄγαλμα τοῦ «Καταχθονίου Διός» (=Πλούτωνος) πού ὑπῆρχε στήν ἑλληνική Σινώπη. Μεταφέρθηκε λοιπόν στήν Ἀλεξάνδρεια καί παρουσιάσθηκε ὡς Σέραπις (Διογ. Λαερτ. V 76). Ὁ Σέραπις ταυτίσθηκε ἀπό τούς Αἰγυπτίους κυρίως μέ τόν Ὀσάραπι καί ἀπό τούς Ἕλληνες μέ τόν Διόνυσο, πρᾶγμα πού ἐπεδίωξε ὁ Πτολεμαῖος, ὁ ὁποῖος ἀνῆγε τήν καταγωγή του σ' αὐτόν τόν θεό. (Κικέρων «Πρός Φίλους», VII 12, Ι', IX 20, 1, 25, 2). Πάντως συνένωνε Ὄσιρι, Ἆπι, Δία, Πλούτωνα, Ποσειδῶνα, Διόνυσο καί σύζυγό του εἶχε τήν Ἀθηνᾶ-Ἶσιδα. Ἔτσι δημιουργήθηκαν ἕνας θεός καί μία θρησκεία κοινῆς ἀποδοχῆς ἀπό Ἕλληνες καί Αἰγυπτίους.

Μετά ἀπό αὐτά δέν εἶναι περίεργο πού ὁ Πύρρων καί ὁ Ἑκαταῖος ἀντιμετώπιζαν τήν θρησκεία μέ σκεπτικισμό, ἐνῶ ὁ Εὐήμερος ὑπεστήριξεν ὅτι οἱ θεοί ἦσαν ἄνθρωποι μεταθανατίως θεοποιηθέντες.

Ἡ Ἀλεξάνδρεια ὅμως ἐξελίχθηκε σέ μέγα κοσμοπολιτικό κέντρο, μέ ἀποτέλεσμα μέ τή νέα θρησκεία τοῦ Σεράπιδος νά συνυπάρχουν πολλές ἄλλες, κυρίως ὁ Ἰουδαϊσμός, ἐξ αἰτίας τῆς πολυπληθοῦς ἑβραϊκῆς παροικίας, ἀλλά ἀκόμη καί ὁ Βουδισμός, μοναχοί τοῦ ὁποίου περιφέρονταν στούς δρόμους τῆς πόλεως. (Καλλίξενος στόν Ἀθήναιο 200 F=F Gr H 627 F2).

Ὑπῆρχαν ἐπίσης καί ὀπαδοί τῆς περσικῆς Πυρολατρείας. Κατά τόν Πλίνιο, ὁ Ἕρμιππος συνέγραψε ἔργο γιά τόν Ζωροαστρισμό, δύο ἑκατομμυρίων στίχων. (Ν.Η: 30: 3-4). Ὁ Λαέρτιος ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἕρμιππος ἔγραψε «Περί Μάγων» (Προοίμιον 8), ἀναφερόμενος ἴσως στό ἴδιο ἔργο καί ταυτίζοντας τούς πυρολάτρες ἱερεῖς μέ τούς μάγους.

5. Πλημμυρίς «θεῶν»

Σοβαρή παραμόρφωσι τῆς θρησκείας τῶν Ἑλλήνων ἐπιφέρει ἡ υἱοθέτησις τῆς ἄγνωστης ἕως τότε σ' αὐτούς ἀνατολίτικης συνηθείας θεοποιήσεως τῶν βασιλέων.

● «Θεοί» ἀνακηρύχθηκαν ὁ Πτολεμαῖος Β', οἱ γονεῖς του καί ἡ σύζυγός του. «Θεοί» καί ἡ Βερενίκη, σύζυγος τοῦ Πτολεμαίου Γ', ὁ βασιλεύς τῆς Περγάμου Ἄτταλος Α' κ.ο.κ. Ὁ τελευταῖος, τό 200 π.Χ., εἰσῆλθε στίς Ἀθῆνες ὡς ζῶν θεός, προχωρώντας ἀνάμεσα σέ δύο σειρές ἱερέων καί ἱερειῶν πού τόν περίμεναν στό Δίπυλο. Ἀμέσως ἄνοιξαν ὅλοι οἱ ναοί καί ἄρχισαν οἱ θυσίες στόν ἀφιχθέντα θεό. (Πολύβιος, XVI, 16, 2-3).

● Στούς ἱερούς Δελφούς, πλάι στά ἀγάλματα τῶν θεῶν στήθηκε τό ἄγαλμα τῆς ἑταίρας Φρύνης!

● Τό 197 π.Χ. οἱ Ρωμαῖοι ἔκαναν τήν πρώτη τους ἐπέμβασι στήν Ἑλλάδα. Τό 196 π.Χ. ἐκήρυξαν στά

Ἴσθμια τήν «ἐλευθερία τῶν Ἑλλήνων». Ἀμέσως τό 195 π.Χ. ἄρχισε ἡ λατρεία τῆς θεᾶς... Ρώμης. Τά ἐπίθετά της ἦσαν Εὐεργέτις, Ἐπιφανής, Ἀρχηγέτις, Ἡγεμονίς. Συγκροτήθηκε εἰδικό ἱερατεῖο τῆς νέας θεᾶς, στήθηκαν ἀγάλματα καί βωμοί, κτίσθηκαν ναοί, καθιερώθηκαν πρός τιμήν της ἑορτές, τελετουργίες καί ἀγῶνες, τά «Ρωμαῖα».

● Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες, διοικητές, στρατηγοί ἀνακηρύσσοντο θεοί μέ λατρευτικούς ἑορτασμούς, ὅπως τά «Μαρκέλλεια», «Σύλλεια», «Βέρρεια».

● Ὅταν τό 31 π.Χ. ὁ Ὀκταβιανός ἐνίκησε τούς Ἀντώνιο καί Κλεοπάτρα, ἀνακηρύχθηκε θεός καί γιά τήν λατρεία του ἀνηγέρθη ναός στήν Ἀκρόπολι τῶν Ἀθηνῶν, δίπλα στόν Παρθενῶνα, ἐνῶ στόν μεγάλο ναό τῆς Ὀλυμπίας, τό Μητρῶον, στήθηκε κολοσσιαῖος ἀνδριάντας τοῦ μονοκράτορος πού ἐμφανιζόταν ὡς Δίας, κρατώντας σκῆπτρο καί κεραυνό! Ἡ ἐπιγραφή ἔλεγε: *«Αὔγουστος, υἱός θεοῦ, σωτήρ Ἑλλήνων καί οἰκουμένης ἁπάσης»*. Στήν Ὀλυμπία ἐλατρεύοντο ὡς θεοί μέ ἀνδριάντες, βωμούς καί ναούς, οἱ αὐτοκράτορες Κλαύδιος, Δομιτιανός κ.ἄ.[2]

● Ὅταν οἱ Ἐλευσίνιοι ζήτησαν ἀπό τόν αὐτοκράτορα **Ἀδριανό** (117-138 μ.Χ.) κάποιο ἀντιπλημμυρικό ἔργο, αὐτός ζήτησε ὡς ἀντάλλαγμα τήν μύησί του στά Ἐλευσίνια. Καί ἡ ἀπαίτησίς του ἱκανοποιήθηκε!

Ἐν συνεχείᾳ, ἵδρυσε τό «Πανελλήνιον» (=ἕνωσιν ὅλων τῶν ἑλληνίδων πόλεων), κενόν βεβαίως νοήματος. Αὐτό, τόν ἀνεκήρυξε «θεόν». Ὅλες οἱ πόλεις γέμισαν ἀνδριάντες, ναούς, βωμούς γιά τήν λατρεία τοῦ «θεοῦ Ἀδριανοῦ Πανελληνίου»! Τό πιό κολοσσιαῖο ἄγαλμά του στήθηκε στό ναό τοῦ Ὀλυμπίου Διός τῶν Ἀθηνῶν.

---

2. Στό μουσεῖον τῆς Ὀλυμπίας ἐκτίθενται ὁ κορμός τοῦ γλυπτοῦ τοῦ Ὀκταβιανοῦ καί ὁ ἀνδριάντας τοῦ Κλαυδίου.

Ὑπάρχουν καί χειρότερα ἀπό τίς θεοποιήσεις ἡγεμόνων πού στό κάτω κάτω εἶχαν καί κάποια πολιτική σκοπιμότητα.

Ἰδού:

● Ὁ Ἀδριανός εἶχε ἐραστή τόν νεανία **Ἀντίνοο,** ὁ ὁποῖος πνίγηκε, 18 ἐτῶν, στό Νεῖλο. Τότε, ὁ αὐτοκράτωρ τόν ἀνεκήρυξε θεόν! –«νέον Διόνυσον» καί «σύνθρονον τῶν ἐν Αἰγύπτῳ θεῶν». Δέν ἔμεινε πόλις χωρίς ναό τοῦ Ἀντινόου, πρός λατρείαν τοῦ ὁποίου καθιερώθηκαν καί οἱ ἀθλητικοί ἀγῶνες «Ἀντινόεια». Οἱ ἱερεῖς τοῦ θεοῦ Ἀντινόου ἔδιναν καί χρησμούς. Ναοί, βωμοί, ἀνδριάντες, ζωγραφικοί πίνακες, ἀφιερώθηκαν στόν «θεό» Ἀντίνοο, ὁ ὁποῖος εἶχε ἱερατεῖο, λατρεία καί «πιστούς» πού ἐλέγοντο «φιλαντίνοοι».

● Κατά τόν β' μ.Χ. αἰῶνα, ἀνακηρύχθηκε στίς Ἀθῆνες «ἡμίθεος» ὁ **Ἡρώδης Ἀττικός,** λατρευόμενος ὡς ἀπόγονος τοῦ Ἀπόλλωνος.

Ὁ Ἑλληνιστικός καί ἐν συνεχείᾳ ἀκόμη περισσότερον ὁ Ἑλληνορωμαϊκός κόσμος γέμισε ξέχειλα ἀπό «θεούς» καί «θεές», πού συχνά ἦσαν ἄτομα κατωτάτης ἠθικῆς στάθμης. Ὅλοι ὅσοι εἶχαν ἐξουσία, πλοῦτο, διασυνδέσεις ἐγίνοντο «Νέοι Διόνυσοι» «Σωτῆρες», «Θεότροποι», «Θεοπάτορες» κ.ο.κ.

Ὑπάρχουν ἀνατριχιαστικές περιπτώσεις:

Ὁ Δημήτριος ὁ Πολιορκητής τό 302 π.Χ. ἀπαίτησε νά μυηθῆ στά Ἐλευσίνια μυστήρια. Ἐπειδή βιαζόταν, οἱ Ἀθηναῖοι, μέ ἀπόφασι τοῦ δήμου, μετωνόμασαν τούς μῆνες καί ἄλλαξαν τό ἔτος! Μετά, ὁ Δημήτριος ἀνεκηρύχθη «θεός» καί ὡς τέτοιος ἐγκαταστάθηκε στόν... Παρθενῶνα μαζί μέ τίς ἑταῖρες του. Μία ἀπό αὐτές, ἡ Λάμια,

ἀνεκηρύχθη «θεά» μέ ναούς κ.λπ. Βωμούς καί τιμές ἀπέκτησαν καί οἱ ἄρρενες ἐραστές του!

Σέ ὕμνο Ἀθηναίων πρός τόν **Δημήτριο Πολιορκητή**, διαβάζουμε: *«Οἱ ἄλλοι θεοί εἶναι μακρυά ἤ δέν ἀκοῦνε / Ὅμως ἐσύ στέκεις μπροστά μας, ὄχι ἀπό πέτρα ἤ ξύλο / Μά ἀληθινός μέ ὁλοζώντανη σάρκα»*! Στήν πομπή τῶν Παναθηναίων, στόν Ἱερό Πέπλο ἀπεικονιζόταν ὁ... Δημήτριος, ἐξισούμενος μέ τήν Δήμητρα.

Ἡ ποιήτρια **Μελινώ τῆς Λέσβου** (β′ π.Χ.) θεοποιεῖ τήν «Ρώμη» πού τήν τοποθετεῖ μεταξύ τῶν Ὀλυμπίων θεῶν.

6. Ἄνθρωποι οἱ θεοί!

Γι' αὐτόν τόν κατακλυσμό τῶν θεοποιήσεων χρειαζόταν μία δικαιολογία. Καί τήν ἐφηῦραν: Κατά τήν Ἑλληνιστική Περίοδο, ὁ **Ἑκαταῖος ὁ Ἀβδηρίτης**, ὁ Εὐ**ήμερος ὁ Μεσσήνιος** κ.ἄ. παρουσιάζουν μία θεωρία περί θεῶν. Κατ' αὐτήν, οἱ Ὀλύμπιοι καί οἱ ἄλλοι θεοί ἦσαν ἄνθρωποι, κυρίως ἡγεμόνες, οἱ ὁποῖοι λόγῳ τῶν σπουδαίων ἔργων τους θεωρήθηκαν καί ἀνακηρύχθηκαν θεοί. Ὁ Εὐήμερος ὑποστήριξε τήν θεωρίαν αὐτήν καί μέ τόν ἰσχυρισμό του ὅτι στή νῆσο Παγχαία τοῦ Ἰνδικοῦ, πανάρχαιη ἀποικία τῶν προκατακλυσμιαίων Ἑλλήνων, βρῆκε ἐπιγραφή πού ἐξιστοροῦσε τά κατορθώματα τοῦ Διός καί ἄλλων ἡγεμόνων, πού γι' αὐτά, μεταθανατίως, ἀνακηρύχθηκαν θεοί. («Ἱερά Ἀναγραφή»). Ἔτσι, ἐδικαιολογεῖτο καί ὁ συρμός τῶν θεοποιήσεων ὁ ὁποῖος προσέλαβε τέτοιαν ἔκτασιν, ὥστε ὁ Πετρώνιος, περί τό 60 μ.Χ., γράφει: *«Στίς Ἀθῆνες συναντᾶς περισσότερους θεούς παρά ἀνθρώπους».*

Ὅπως ἦταν ἐπόμενο, ἡ θρησκευτική πίστις ὑπονομεύθηκε καί κλονίσθηκε ὁ σεβασμός πρός θεούς καί ἱερεῖς. Γι' αὐτό, τά θρησκευτικά κέντρα, ὅπως οἱ Δελφοί, ἄρχισαν

νά παρακμάζουν. Οἱ θρησκευτικές παραδόσεις λησμονοῦνται, οἱ μῦθοι γιά τούς θεούς χλευάζονται, οἱ χρησμοί σαρκάζονται. Ἐπίκουρος, Λουκρήτιος, Οἰνόμαος, Λουκιανός ἀπηχοῦν στά κείμενά τους τό λυκόφως τῶν ἀρχαίων θεῶν. Στό «Περί θυσιῶν» λ.χ. ὁ Λουκιανός εἰρωνεύεται τήν Ρέα πού *«δέν ντρέπεται, γριά γυναίκα, νά κυνηγάει νεαρούς».* (539), παρουσιάζει τήν Ἀθηνᾶ νά δωροδοκῆται ἀπό τήν Ἑκάβη, τούς θεούς νά ρουφοῦν τό αἷμα τῶν θυσιαζομένων ζώων ὅπως οἱ μύγες (532). Σέ ἄλλο ἔργο του, τό «Τίμων ἤ Μισάνθρωπος», ἐμφανίζει τόν Δία νά ἔχη στείλει τόν κεραυνό του στό... συνεργεῖο γιά ἐπισκευή καί συντήρησι! (10).

7. Ἡ ἀθεΐα

Ἑπόμενον εἶναι ἀπό ὅλα αὐτά νά τραυματίζεται βαρύτατα τό θρησκευτικόν αἴσθημα. Γεννιέται ἡ ἀθεΐα.

- Ὁ **Στράτων Λαμψακηνός** διακηρύσσει ὅτι δέν ἔχει ἀνάγκην θεῶν ἀφοῦ μπορεῖ νά ἑρμηνεύη τά φαινόμενα τῆς φύσεως μέ τούς νόμους της.
- Ἡ τάσις αὐτή γίνεται Ὕβρις, ὅταν ὁ Δικαίαρχος Αἰτωλός, ναύαρχος τοῦ Φιλίππου Ε΄, ἀφιερώνη ναούς στήν... Ἀσέβεια (!) καί στήν... Ἀνομία!
- Ὁ Ἅρπαλος ἔκτισε ναό γιά τήν παλλακίδα του Πυθιονίκη!

Ἡ εὐσέβεια χάνεται.

- Ὁ Σκόπας καί ὁ Δωρίμαχος, στρατηγοί τῆς Αἰτωλικῆς Συμπολιτείας, καταστρέφουν ὁλοσχερῶς τό ἱερόν Δῖον (219 π.Χ.) ὁ πρῶτος, καί τήν Δωδώνην ὁ δεύτερος.
- Τό 200 π.Χ. ὁ Φίλιππος Ε΄ καταστρέφει τά ἱερά καί τούς ἀνδριάντες τῶν θεῶν στή νότιο Ἑλλάδα.

Οἱ θεοί διακωμωδοῦνται, σατιρίζονται, διασύρονται ἀπό

«κουλτουριάρηδες» τῆς ἐποχῆς. Ὁ Εὐμένης θεωρεῖ τήν Ἀφροδίτην διευθύντριαν πορνείου καί τόν Διόνυσον ἀρχιμάγειρον τοῦ βασιλέως τῆς Σιδῶνος! Ὁ Λουκιανός δέν σέβεται τίποτε.

Ὁ ἄνθρωπος πέφτει στήν ἀπόγνωσι. *«Δέν ὑπάρχουν θεοί. Κυβερνᾶ ὄχι ὁ Ζεύς, ἀλλά ἡ Τύχη ἡ τυφλή»* (Λουκιανός, «Bellum Civile»).

Σ' αὐτό τό κενόν πίστεως φυτρώνουν ὅλα τά ἄνθη τοῦ κακοῦ, τῆς ἀπελπισίας, τῆς ἀπιστίας. Ὡς δίδυμες ἀδελφές προχωροῦν θριαμβευτικῶς ἡ ἀθεΐα - ἀπιστία καί ἡ θρησκοληψία - θρησκομανία, ἡ ἄκρατη ἀσωτεία μέ τόν ἀφύσικο ὑπερασκητισμό, ὁ ἔκδοτος σεξουαλισμός μέ τούς αὐτοευνουχισμούς, ἡ ἀκραία ἐγκράτεια μέ τόν πιό χυδαῖο ὑλισμό. Τό Μέτρον βυθίζεται. Ἡ Ὕβρις ἐπικρατεῖ. Ὁ Λόγος χάνεται. Τό παράλογο κυριαρχεῖ.

● Τό 260 π.Χ. οἱ Ἰωλκεῖς μέ ψήφισμά τους διαπιστώνουν ὅτι εἶχαν παύσει *«θύειν κατά τά πάτρια τοῖς ἀρχηγέταις καί κτίσταις τοῦ δήμου»*.

● Γύρω στό 200 π.Χ. οἱ Πριηνεῖς ζητοῦν *«τόν Αἰγύπτιον τόν συντελέσαντα τήν θυσίαν ἐμπείρως»*.

● Ὁ ἀρχαιόθρησκος Βλ. Ρασσιᾶς διαπιστώνει *«τόν ἀφελληνισμό τῆς θρησκευτικῆς πεποίθησης»* («Ὑπέρ τῆς τῶν Ἑλλήνων νόσου» β', σ. 108).

● Ὁ Ἰ. Κορδᾶτος, μαρξιστής διατελέσας καί γ. γρ. τοῦ ΚΚΕ, δέχεται ὅτι *«εἶχε ξεπέσει τό παλιό θρησκευτικό αἴσθημα»* καί *«εἶχαν ξαπλωθεῖ οἱ προλήψεις καί οἱ δεισιδαιμονίες»*. («Ἀρχαῖες θρησκεῖες καί Χριστιανισμός», 1973, σ. 168). Ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς καταστάσεως, ἀλλά καί τῶν οἰκονομικοκοινωνικῶν συνθηκῶν, προσθέτει, οἱ λαοί τῆς Ρωμαϊκῆς Οἰκουμένης *«περιμένανε κά-*

ποια σωτηρία καί ἄρχισαν νά πιστεύουν σέ κάποιο Λυτρωτή (Σωτήρα)». Καί συμπεραίνει· *«Ὁ χριστιανισμός ἔξω ἀπό τήν Παλαιστίνη σ' αὐτές τίς κοινωνικές βάσεις στηρίχτηκε»* (ὅ.π., σ. 169).

8. Ἀλλαγή θεῶν

Οἱ παραδοσιακοί θεοί περιθωριοποιοῦνται. Κυριαρχοῦν οἱ ἐξ αὐτῶν εἰδικῶς μεριμνοῦντες γιά τήν ὑγεία, τόν πλοῦτο, τούς ἔρωτες ἤ τήν σωτηρία τῶν πιστῶν τους.

- Ὁ Ζεύς καταντᾶ ἀσήμαντος ἐμπρός στήν θεά Ὑγεία.
- Ὁ Ἀπόλλων ἐκτοπίζεται ἀπό τήν Τύχη.
- Ἡ Ἥρα καί ἡ Ἄρτεμις ἐκδιώκονται ἀπό τήν Ἶσιδα.
- Ὁ Ἑρμῆς ἀντικαθίσταται ἀπό τόν Ἄνουβι.
- Ὁ Ἀσκληπιός ἀπό τόν Μαρδούκ.

Ἡ ἴδια ἡ μητροπολιτική Ἑλλάς κατακλύζεται ἀπό εὐνουχισμένους ἱερεῖς τῆς Κυβέλης, Σύριους στυλίτες, Χαλδαίους ἀστρολόγους, τερατόμορφους θεούς τῆς Ἀνατολῆς.

Ὁ ἠθικός μηδενισμός διαδίδεται. Ὁ **Θεόδωρος** διδάσκει τούς Ἀθηναίους ὅτι προκειμένου νά ὠφεληθῆς δικαιοῦσαι νά κλέψης, νά ἱεροσυλήσης, νά φονεύσης, νά βιάσης. (Τελικῶς οἱ Ἀθηναῖοι τόν ἐξώρισαν). Ὁ **Ἡγησίας**, ὁ ἀποκληθείς «Πεισιθάνατος», διδάσκει στήν Ἀλεξάνδρεια ὅτι ἡ ζωή δέν ἔχει οὔτε νόημα, οὔτε ἀξία, προκαλώντας ἔτσι κῦμα αὐτοκτονιῶν, (στό ὁποῖον ὅμως ὁ ἴδιος δέν μετέχει).

Κατά τόν α' π.Χ. αἰῶνα, ὁ Ἑλληνισμός μαστίζεται ἀπό ἀστρομαντεῖες, βασκανίες, γοητικές μαγεῖες, τελετουργικές μαγγανεῖες, ἀριθμοσοφίες, ἀποκρυφιστικές γλωσσολογίες, μαντικήν τῶν ὀνείρων. Εὐδοκιμοῦν προφῆτες,

θαυματοποιοί, μάγοι, «μοιρουργοί» (=κατασκευαστές τῆς μοίρας), θεουργοί, μῦστες, ὁραματιστές, ἀποκρυφιστές.

● Στήν ἑλληνιστική Αἴγυπτο κάνουν θραῦσι οἱ «μαγικοί πάπυροι».

● Τότε ἀρχίζει καί ἡ κατασκευή τῶν «Ἑρμαϊκῶν βιβλίων», δηλαδή κειμένων πού ἀποδίδονται στόν πανάρχαιο νομοθέτη, βασιλέα καί θεό τῆς Αἰγύπτου, Θώτ-Ἑρμῆ (τόν Τρισμέγιστο). Τά κείμενα αὐτά παίρνουν τήν ὁριστική τους μορφή κατά τούς πρωτοχριστιανικούς αἰῶνες. Εἶναι θεολογικά - μυστικιστικά, ὅπου συγχωνεύονται ἰδέες ἑλληνικές, αἰγυπτιακές, ἰουδαϊκές, περσικές, χριστιανικές.

● Παρόμοια, ἀλλά μέ περισσότερη ἀνατολίτικη μυστικοπάθεια, εἶναι τά «Χαλδαϊκά Λόγια», τό «Βιβλίον τοῦ Ἐνώχ» καί ὁ «Ποιμήν τοῦ Ἑρμᾶ».

9. Ἀπολλώνιος Τυανεύς

Τυπικό δεῖγμα τῆς ἐποχῆς εἶναι ὁ Ἀπολλώνιος Τυανεύς (α' μ.Χ.). Εἶναι ταυτοχρόνως Ἕλλην νεοπυθαγόρειος φιλόσοφος καί ἀνατολίτης ἀποκρυφιστής (μάγος, θεραπευτής, θαυματοποιός, προφήτης). Ἀναμιγνύει Ὀρφισμό, Πυθαγορισμό, Πλατωνισμό, Στωικισμό, Χαλδαϊσμό, Περσισμό, Βραχμανισμό. Ἔγιναν προσπάθειες γιά διαμόρφωσι νέας ἑλληνο-ανατολίτικης θρησκείας μέ κεντρική πρόσωπο (προφήτη της) τόν Ἀπολλώνιο καί περιεχόμενο τήν συγκρητιστική διδασκαλία του.

Ὁ Ἀπολλώνιος δέν εἶναι ὁ μόνος. Καί ἄλλοι ἀκολουθοῦν τόν δρόμο τοῦ ἐξανατολισμοῦ τῶν Ἑλλήνων, ἰδίως στό θρησκευτικό πεδίο: Ἁρποκρατίων ὁ Ἀργεῖος, Μάξιμος ὁ Ἐφέσιος κ.ἄ. Ἀκόμη καί σημαντικοί φιλόσοφοι, ὅπως ὁ

Ποσειδώνιος. Τόν ἴδιο δρόμο ἀκολουθοῦν οἱ αὐλές τῶν Πτολεμαίων, τῶν Σελευκιδῶν καί τῶν ἄλλων Ἑλλήνων βασιλέων τῆς Ἀνατολῆς. Πολλοί Ἕλληνες μυοῦνται σέ ἀπόκρυφες γνώσεις τῶν Αἰγυπτίων, μαγικές τελετές Βαβυλωνίων, σκοτεινές αἱρέσεις Χαλδαίων, ἐσωτερισμούς Ἰνδῶν, μυστήρια Φοινίκων.

Ἕνα εἶδος μεταγενεστέρου Ἀπολλωνίου Τυανέως εἶναι ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανός, πού ἀποπειρᾶται νά διαμορφώση καί ἐπιβάλη μιά δικῆς του ἐμπνεύσεως θρησκεία τήν ὁποίαν κατασκευάζει ἀναμειγνύοντας Ἡλιολατρεία, Μιθραϊσμό, Παρσισμό, Ὀλυμπισμό, Χριστιανισμό, ἐνῶ περιβάλλεται καί ἀπό μάγους, θαυματοποιούς κ.ο.κ.[3].

10. Ἡ Ἔκπτωσις

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἡ ἔκπτωσις εἶχε ἀρχίσει ἀπό τήν «κλασική Ἀθήνα». Ὁ κοσμοπολιτισμός τῶν μεγαλοπόλεων συνεπάγεται τήν ἀνάμειξι φυλῶν, ἠθῶν καί θρησκειῶν. Ἤδη τό 415 π.Χ. ἐπί Κλέωνος τοῦ Δημαγωγοῦ, στήν κοσμοπολίτικη μεγαλόπολι τῶν Ἀθηνῶν εἰσήχθησαν ἀπό τήν σημιτική Ἀνατολή (Συρία - Φοινίκη) τά «Ἀδώνια» = τελετές ὀργιαστικές μέ «κορδακίσματα» (χοροί τῆς κοιλιᾶς), «γυμνώσεις» (στρηπτήζ), κραιπάλες, μεθύσια καί ὁμοφυλοφιλικά ζευγαρώματα (Πλούτ., «Ἀλκιβιάδης» 18 καί «Νικίας» 13). Εἰσήχθησαν ἐπίσης καί ἄλλα ὄργια: τά «Βενδίδεια» ἀπό τήν Θράκη (Πλάτ., «Πολιτεία» 354), τά «Σαβάλια» (Ἀριστοφ., «Λυσιστράτη» 388), τά «Φρύγια» (Δημοσθ., «περί Στεφάνου» 313) καί τά «Κυβέλεια» (Εὐρ., «Ἑλένη» 1301).

Κατά τήν Ἑλληνιστική Περίοδο εἰσήχθησαν στήν

3. Ἴδε στό ἀμέσως ἑπόμενο κεφάλαιο.

Ἑλλάδα μαγικά αἰγυπτιακά ὄργια καί ὁ Σάραπις (Παυσαν., «Ἀττικά» Α, 18, Πλούτ., «Περί Ἴσιδος καί Ὀσίριδος» 28). *«Ἀθηναῖοι, ὥσπερ τά ἄλλα φιλοξενοῦντες διατελοῦσιν, οὕτω καί περί τούς θεούς»* (Στράβων 1, 3).

Θεοί τῶν Σημιτῶν ὅπως ἡ Ἀτάργατις διαδόθηκαν πολύ κατά τήν Ρωμαϊκή Ἐποχή, ἐνῶ οἱ αὐτοκράτορες ἔγιναν «θεοί».

Δείγματα τῆς θρησκευτικῆς ἐκπτώσεως ὑπάρχουν πολλά.

● Ὁ Ἰλάριος, τελευταῖος Ἱεροφάντης τῶν Ἐλευσινίων φονευθείς ἀπό τούς Γότθους τοῦ Ἀλαρίχου, ἦταν Μιθραϊστής καί τά μυστήρια ἀπό ἑλληνικά εἶχαν μεταλλαχθῆ σέ μιθραϊκά.

● Ὁ Πλούταρχος θεωρεῖ ἀναγκαῖο νά συγγράψη πραγματείαν «Περί Δεισιδαιμονιῶν».

● Ὁ Λουκιανός σατιρίζει τούς ψευτοπροφῆτες, θαυματοποιούς καί ἀπατεῶνες τσαρλατάνους ἱδρυτές θρησκειῶν, χωρίς νά διστάζη νά γελοιοποιῆ καί τούς ἴδιους τούς ἀρχαίους θεούς.

Ὁ κ. Μ. Στρατηγάκης συνεργάτης τοῦ περιοδικοῦ «Δαυλός» διαπιστώνει ὅτι ὅταν ἦλθε τό Βυζάντιο, *«τό ἑλληνικόν πνεῦμα εἶχεν πρό πολλοῦ ἐνταφιασθῆ... Ὁ Χριστιανισμός ἀναμετρήθηκε... μέ τόν θνησιγενῆ, ἀμετροεπῆ μεταλεξανδρινόν κοσμοπολιτισμόν. Ἕνα ἑλληνόφωνο, τυπολατρικό ἀμάλγαμα ἀνατολίτικων δοξασιῶν καί παρακμιακῶν σοφιστειῶν ἦτο τό θῦμα».* Ἐκτιμῶ ὅτι ἡ διαπίστωσις εἶναι κατά βάσιν ὀρθή:

Ὁ Χριστιανισμός παραμέρισε ὄχι τό ἑλληνικό κλασικό πνεῦμα, ἀλλά τό πνεῦμα τῆς ἑλληνορωμαϊκῆς παρακμῆς.

11. Ἡ ἔλευσις τοῦ Χριστιανισμοῦ

Ὁ Χριστιανισμός δέν εἶχε οὐσιαστικῶς ἀπέναντί του κάποιες θρησκεῖες, ἀλλά ἕνα θρησκευτικό χάος, μίαν ἀπερίγραπτη σύγχυσι θρησκευτικῶν ἰδεῶν. Ἐπεκράτησε ἐπειδή οἱ παλαιές θρησκεῖες εἶχαν παρακμάσει καί μαζί τους, μέ τήν Ρωμαιοκρατία, εἶχαν παρακμάσει ἡ κοινωνία, ἡ οἰκονομία καί τό κράτος. Τό θέμα δέν ἦταν ἄν θά ἐπεβίωναν οἱ ἀρχαῖες θρησκεῖες, ἀλλά ποιά νέα θρησκεία θά τίς ἀντικαθιστοῦσε. Ὁ Χριστιανισμός δέν συγκρούσθηκε τόσον, ὅπως νομίζεται, μέ τίς ἀρχαῖες πολυθεϊστικές θρησκεῖες, ὅσο μέ τίς μονοθεϊστικές τῆς ἐποχῆς καί ἰδίως μέ τόν περσικῆς προελεύσεως Μιθραϊσμό, τόν Ζωροαστρισμό (Πυρολατρεία) καί τόν Ἰουδαϊσμό. Αὐτό βεβαίως δέν σημαίνει ὅτι δέν ὑπῆρχαν πιστοί τῆς ἀρχαίας θρησκείας, ἰδίως στόν μητροπολιτικό Ἑλληνισμό καί μάλιστα στίς ἑλλαδικές περιοχές πού εἶχαν λιγώτερο ἐκτεθῆ στίς ἐπιρροές τοῦ ἀνατολισμοῦ, ὅπως ἡ Λακωνία. Ἐξ ἄλλου ἡ ἐπιθετική διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ προκάλεσεν ἐξ ἀντιδράσεως κάποιαν ἀναθέρμανσι τῆς παλαιᾶς θρησκείας. Πάντως ὅταν οἱ Χριστιανοί καταφέρωνται κατά τῶν «Ἑλλήνων», ἐννοοῦν ὄχι φυλήν-ἔθνος, ἀλλά τούς ἐμμένοντες σέ προχριστιανικές θρησκεῖες, τούς λεγομένους «ἐθνικούς»[4].

---

4. Πολλοί ἀρχαιόθρησκοι ἀπορρίπτουν ἄλλες ὀνομασίες, ὅπως «εἰδωλολάτρες» (ὀρθῶς διότι οἱ π.Χ. Ἕλληνες δέν ἦσαν), «παγανιστές» (κακῶς διότι παγά=πηγή=ζωή), προτιμῶντας νά λέγονται «ἐθνικοί». Ὅμως ὁ ὅρος εἶναι Ἰουδαϊκός καί δέν ἔχει τήν ἔννοιαν πού νομίζουν. Εἶναι ὑποτιμητικός, διότι οἱ Ἰουδαῖοι αὐτοεχαρακτηρίζοντο «ὁ λαός» ἐνῶ τούς ἄλλους ἀποκαλοῦσαν περιφρονητικῶς «τά ἔθνη», κάτι ἀντίστοιχον πρός τό «βάρβαροι» τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος διαπιστώνει: ὅταν ἐμφανίσθηκε ὁ Χριστιανισμός «*εἶχον ἤδη νεκρωθῆ αἱ ἀρχαῖοι δοξασίαι, ἡ δέ κοινωνία... ἐστερήθη πάσης πίστεως καί πλανωμένη ἠθικῶς ἐν ἐρήμῳ αὐχμηροτάτῃ, ἐπεζήτει ὄασιν ψυχικῆς παραμυθίας... Ὁ ἀρχαῖος κόσμος κατέπιπτε βαθμηδόν, οἴκοθεν μᾶλλον ἤ δι' ἐξωτερικῆς ἐπιδράσεως... Οἱ ναοί κατέπιπτον καί ἡ πίστις ἐμαραίνετο καί ἐν γένει τό ἀρχαῖον θρήσκευμα ἐφθείρετο· ἀλλ' ἐφθείρετο ἠρέμα ὡς ἐξ ὀργανικῆς θανατηφόρου νοσήματος μᾶλλον ἤ διά πληγῶν ἔξωθεν καταφερομένων*».

Ζ΄. ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ: ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ ΚΑΙ «ΕΘΝΙΚΟΣ»

«Ἡ σταθερή αἰτία τῆς σταδιακῆς... κατάπτωσης... τοῦ Ἕλληνα... εἶναι ἡ πολιτική θεωρία καί πρακτική τοῦ Χριστιανισμοῦ... Ἡ ἱστορική ἀπάτη τοῦ ἰδεολογήματος τοῦ "Ἑλληνοχριστιανισμοῦ" (εἶναι) ἡ βαθύτερη αἰτία τοῦ ἐθνικοῦ ληθάργου μας»

Δ.Ι.Λ. («Τό αἴτιο καί οἱ συνέπειες», περιοδ. «Δαυλός» 243/2002, σ. 15665)

«Γραικύλος τῆς σήμερον ὅστις θέλει νά κάμῃ δημοσίᾳ τόν ἄθεον ἤ τόν κοσμοπολίτην, ὁμοιάζει μέ νάνον ἀνορθούμενον ἕως ἄκρων ὀνύχων καί τανυόμενον νά φθάσῃ εἰς ὕψος καί νά φανῇ καί αὐτός γίγας[1]. Τό Ἑλληνικόν ἔθνος... ἔχει διά παντός ἀνάγκην τῆς θρησκείας του»

Ἀλ. Παπαδιαμάντης («Λαμπριάτικος Ψάλτης»)

Εἰσαγωγή

Ἡ πολέμιος πάσης θρησκείας καί περισσότερο τοῦ Χριστιανισμοῦ Λιλή Ζωγράφου γράφει: *«Ποιός πιστός θά 'κανε τό βδελυρό ἁμάρτημα νά διδάξει τήν ποίηση τοῦ*

1. Αὐτό δέν τό εἶχε ὑπ' ὄψιν του ἤ τό ἀγνόησε ὁ φίλος μου μακαρίτης πλέον Ρένος Ἀποστολίδης, ὅταν ἐπιδεικτικῶς αὐτοδιαφήμιζε τηλεοπτικῶς τήν ἀθεΐα του.

Ὁμήρου; Ἔτσι ὅταν ἀπολύθηκαν οἱ εἰδωλολάτρες καθηγητές ἀπό τό πανεπιστήμιο τῆς Κωνσταντινούπολης, οἱ ἕδρες θά μείνουν κενές. Οἱ πιστοί καί φανατικοί χριστιανοί δέν σπούδαζαν στά εἰδωλολατρικά πανεπιστήμια καί σχολεῖα» («Ἀντιγνώση»).

Ἀνακρίβειες:

α΄) Οἱ χριστιανοί ἀσφαλῶς καί σπούδαζαν «στά εἰδωλολατρικά πανεπιστήμια». Οἱ ἴδιοι οἱ Πατέρες τῆς Ὀρθοδοξίας σπούδασαν στίς σχολές τῶν Ἀθηνῶν καί ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος ὑπῆρξε μαθητής τοῦ μαχητικοῦ «ἐθνικοῦ» Λιβανίου, ὅπως καί ὁ Ἰουλιανός εἶχε μεταξύ τῶν διδασκάλων του καί τόν χριστιανό Προαιρέσιο πού ἐδίδασκε στίς Ἀθῆνες.

β΄) Οἱ ἕδρες τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως οὐδέποτε ἔμειναν κενές καί οὐδέποτε διεκόπη σ' αὐτό ἡ διδασκαλία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καί Γραμματείας.

γ΄) Οὐδέποτε στό Βυζάντιο ἔπαυσε νά διδάσκεται ὄχι μόνον ὁ Ὅμηρος, ἀλλά καί εὐρύτερα ἡ Ἑλληνική Γραμματεία. Οἱ μεγαλύτεροι ὁμηριστές, φιλόλογοι, σχολιαστές, ἑρμηνευτές τῶν ἀρχαιοελληνικῶν κειμένων ἦσαν κληρικοί ὅπως ὁ Εὐστάθιος ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης, ὁ καί μέχρι σήμερα μέγιστος τῶν ὁμηριστῶν[2].

Πρός τί οἱ ἀνακρίβειες; Μά γιά νά παρουσιασθῆ ὁ Ἑλληνισμός ὡς διχασμένος σέ δύο ἀδιαλλάκτως ἐχθρικές παρατάξεις.

---

2. Εἶναι τέτοια ἡ σύγχυσις πού καλλιεργεῖται γιά τό Βυζάντιο, ὥστε κάποιος φθάνει στό σημεῖο νά γράψη: *«Μόνο τό 1330 ἐπετράπη ἡ διδασκαλία τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας – μέχρι τότε ἡ τιμωρία ἦταν θάνατος»*!! (ἐπιστολή σέ περ. «Δαυλός» 162/1995, σ. 9651). Τί νά πῆ κανείς; Μένει ἄφωνος.

δ′) Ὁ ε′ εἶναι αἰών ἀκμῆς τοῦ νεοπλατωνισμοῦ, ὁ ὁποῖος θρησκευτικῶς παραμένει «ἐθνικός». Ἰδιαιτέρως ζωτικός εἶναι ὁ νεοπλατωνισμός στήν Ἀλεξάνδρεια, ὅπου ἔχει προσλάβει στοιχεῖα ἀνατολισμοῦ, ἰδίως αἰγυπτιακά ὅπως ἡ θεουργία, ἡ μαγεία, ἡ ἀστρολογία, ἡ θαυματοποιία καί ἀνέμειξε ἱεροτελεστίες ἑλληνικές, αἰγυπτιακές καί ἀνατολίτικες.

ε′) Στήν Ἀλεξάνδρεια, στίς σχολές της, συνυπάρχουν εἰρηνικῶς «ἐθνικοί» καί χριστιανοί καθηγητές πού διδάσκουν τήν Ἑλληνική Γραμματεία[3].

στ′) Ὁ ἴδιος ὁ Θεοδόσιος Α′, πού κατέστησε τόν Χριστιανισμό μοναδική θρησκεία τοῦ κράτους, χρησιμοποίησε ὡς συμβούλους του Ἕλληνες «ἐθνικούς» καί ἐτίμησε πολλούς ἐξ αὐτῶν. Ἦταν πολέμιος τῶν προ-χριστιανικῶν θρησκειῶν, ἄρα καί τῶν ἑλληνικῶν, τιμοῦσε ὅμως τόν πολιτισμό, τήν σοφία καί τήν παιδεία τῶν Ἑλλήνων. Ὅταν ὁ Λιβάνιος τοῦ ζήτησε νά ἐπέμβη πρός σωτηρίαν τῶν ἀρχαίων ἱερῶν ἀπό βανδαλισμούς (Συρίων) φανατικῶν καλογήρων, τό ἔπραξε.

1. Δέν ἦσαν ἐχθροί

Ὁ Χριστιανισμός δέν ἀντιπαρατέθηκε ἰδιαιτέρως στήν θρησκεία τῶν Ἑλλήνων. Ἀντίπαλοί του ὑπῆρξαν ὁ Μιθραϊσμός, ὁ Ζωροαστρισμός καί ὁ Ἰουδαϊσμός. Διότι:

α′) Οἱ Ἕλληνες δέν ἦσαν θρησκευτικῶς μισαλλόδοξοι καί ἀντιθέτως πρός τούς πιστούς τῶν ὡς ἄνω θρησκειῶν δέν ἀντιτάχθηκαν στή νέα θρησκεία.

β′) Κατά τούς αἰῶνες τῆς Ἑλληνιστικῆς Ἐποχῆς, ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων εἶχε ἀναμειχθῆ μέ στοιχεῖα τῶν

3. Βλέπε στό ἐκδοθησόμενο βιβλίο μου «Βυζαντινῶν Αἰνιγμάτων λύσεις».

ἀνατολικῶν θρησκειῶν (συγκρητισμός). Οἱ θεοί τους εἶχαν μειχθῆ μέ ξένους θεούς καί συχνά συγχωνευθῆ (θεοκρασία). Ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων εἶχεν ἀπωλέσει τήν καθαρότητά της, βρισκόταν σέ παρακμή καί δέν εἶχε μεγάλη δύναμι ἀντιστάσεως.

γ΄) Κατά τήν ἴδια ἐποχή, εἶχαν ἀρχίσει οἱ προσπάθειες γιά διαμόρφωσι οἰκουμενικῆς θρησκείας - ἑνοποιοῦ τῶν πολυφυλετικῶν κρατῶν (Σέραπις, Μίθρα). Ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων, χαλαρή, μέ ἀνοικτό Πάνθεον, ἀδυνατοῦσε νά ἀναλάβη αὐτόν τόν ρόλο, ἀλλά οἱ Ἕλληνες μποροῦσαν νά δεχθοῦν τήν ἀνάληψί του ἀπό μία νέα θρησκεία. Οἱ διεργασίες αὐτές (συγκρητισμός, θεοκρασία, ἀναζήτησις ἑνιαίας οἰκουμενικῆς θρησκείας) συνεχίσθηκαν καί ἐπί Ρωμαιοκρατίας[4]. Τότε ἐμφανίσθηκε ὁ Χριστιανισμός πού εἶχε ὅλες τίς ἰδιότητες, τίς ἀναγκαῖες γιά τήν ἀνάληψιν ὁμοιογενοποιοῦ ρόλου: ἑνιαῖο δόγμα, δυναμισμό, πειθαρχία, ὑπακοή, ἀναγνώρισι τῆς ἐγκόσμιας ἐξουσίας, ἐχθρότητα πρός τήν ἁμαρτία, διεθνικότητα. Γι᾽ αὐτό καί ἐπελέγη ἀπό τήν ρωμαϊκή ἐξουσία ὡς θρησκεία ὅλων τῶν ὑπηκόων της. Παραλλήλως, ἡ παρακμή τῶν ἐπί μέρους θρησκειῶν εἶχε διαμορφώσει πεδίο πρόσφορο γιά τήν ἐξάπλωσί του.

Οἱ Ἕλληνες δέχθηκαν μέ εὐμένεια τή νέα θρησκεία. Διότι:

- Αὐτή εἶχε προκύψει ἀπό τήν δική τους θεολογία (τῶν Ὀρφικῶν καί τοῦ Πλάτωνος), μεταφυσική (τῶν νεοπλατωνικῶν), ἠθική (τῶν στωικῶν) καί φιλοσοφία.

---

4. Ὁ Ἰλάριος, τελευταῖος Ἱεροφάντης τῶν Ἐλευσινίων, ἦταν καί ἱερεύς τοῦ Μίθρα! Ἡ Ἑλλάς ἦταν γεμάτη ἱερά ἀνατολικῶν θεῶν.

● Ὅλες οἱ βασικές της ἔννοιες καί ἀντιλήψεις εἶναι ἐξ Ἑλλήνων. (Λόγος, Θεός - Πατήρ, Υἱός θεοῦ, ἀθανασία ψυχῆς, μεταθανάτια κρίσις θεανθρωπισμός, θέωσις).

● Ἑλληνική καί ἡ γλῶσσα καί ἡ ὁρολογία της.

● Ἐξ Ἑλλήνων τά μυστήριά της, οἱ ναοί της, οἱ τελετές της, οἱ μορφές λατρείας της.

Γι᾽ αὐτό, ὁ Χριστιανισμός, ὡς ἑλληνίζων, ρίζωσε μόνον σέ περιοχές ἑλληνικές ἤ ἐξελληνισμένες, ἐνῶ ἡ Ἀνατολή τόν ἀπέρριψε.

Οἱ πρῶτοι ὀπαδοί, θεωρητικοί, ἀπολογητές, κήρυκες τῆς νέας θρησκείας εἶναι Ἕλληνες. Αὐτοί, ἀπογοητευμένοι ἀπό τήν παρακμή τῶν ἀρχαίων θρησκειῶν καί τίς μεταλλάξεις πού ὑπέστη ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων (μαγεία, ἀστρολογία κ.λπ.) ἀναζητοῦσαν διέξοδο ἀπό τήν ἠθικοθρησκευτική κρίσι.

● Ὁ μή-χριστιανός E. Renan γράφει γιά τήν τότε ἐποχή: *«Οἱ τερατώδεις θεοί τῆς Ἀνατολῆς ἀντικαθιστοῦσαν τήν Ἑλληνική Ἁρμονία».*

● Καί ὁ ἀντιχριστιανός - ἀρχαιόθρησκος Βλ. Ρασιᾶς παραδέχεται ὅτι τότε, *«ἡ ἀρχαία θρησκεία βρισκόταν σέ στιγμή παρακμῆς»* («Ὑπέρ τῆς τῶν Ἑλλήνων νόσου», σ. 106).

● Γι᾽ αὐτό, Ἕλληνες εἶναι κυρίως οἱ διαμορφωτές - κήρυκες τῆς νέας θρησκείας ἡ ὁποία, ἀντιθέτως πρός τόν Ἰουδαϊσμό, Μιθραϊσμό, Ζωροαστρισμό, ἑλληνίζει καί μπορεῖ νά γίνη ἀποδεκτή ἀπό αὐτούς.

Τό κυρίαρχο φιλοσοφικό ρεῦμα τῆς ἐποχῆς, ὁ νεοπλατωνισμός, ἐδίδασκε τήν ἀγάπη πρός τόν πλησίον, τήν προσήλωσι στήν ἀπόκτησι ὄχι ὑλικῶν ἀλλά πνευματικῶν

ἀγαθῶν, τόν αὐτοπεριορισμό = βασικές ἀξίες τοῦ χριστιανισμοῦ. Ὑπάρχει μία διαφορά: ὅτι ὁ νεοπλατωνισμός ἐξῆρε καί τήν ἐπίγεια ὕπαρξι. Ὅμως, ἡ σύμπτωσις εἶναι φανερή καί Νεοπλατωνισμός - Χριστιανισμός ἀποτελοῦν τίς συνιστῶσες μιᾶς ἑλληνοχριστιανικῆς συνθέσεως.

Βεβαίως, μέ τήν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅταν ἔγινε φανερό ὅτι αὐτός θά ἐκτόπιζε ἐντελῶς τίς προγενέστερες θρησκεῖες, ὑπῆρξαν πιστοί τους οἱ ὁποῖοι ἀντιτάχθηκαν. Ἐμφανίσθηκαν Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἀνέλαβαν τήν συνηγορία τῆς προ-χριστιανικῆς θρησκείας τους καί τήν κριτική ἀπόρριψι τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὅμως ἡ ἀντιπαράθεσις ἦταν ἑκατέρωθεν θεωρητική, χωρίς πράξεις βίας.

2. Καί ὅμως...

Τό κακό ἐπῆλθε ὅταν ἡ πολιτική ἐξουσία, θεωρώντας τόν ἑλληνικό τρόπο σκέψεως (κριτική, ἀμφισβήτησις, ἔρευνα, ἐλευθερία, ἀτομικότης) ἐπικίνδυνο γι' αὐτήν, χρησιμοποίησε ὡς πρόσχημα τόν Χριστιανισμό, γιά νά τόν πολεμήση. Κατά τῆς Ἑλληνικότητος ἐστράφη ἡ πολιτική ἐξουσία, γιά λόγους καθαρῶς δικούς της[5]. Καί ὡς ὄργανό της χρησιμοποίησε ὄχλους φανατικούς, μή-Ἑλλήνων «χριστιανῶν». Οἱ καταστροφεῖς ναῶν, ἀνδριάντων, ἔργων τέχνης, οἱ διῶκτες τοῦ ἑλληνικοῦ τρόπου ζωῆς, οἱ μισοῦντες θέατρο, γυμναστήριο, ἀγορά, στάδιο, τέχνη, ἀθλητισμό, ἦσαν Σημῖτες καί Χαμῖτες, Σύριοι κυρίως πού ἔτσι καί ἀλλιῶς, ἀνεξαρτήτως θρησκείας, ἐνεφοροῦντο

5. Ὁ Πολύβιος ἀναφέρει ὡς γνωρίσματα τοῦ Ἕλληνος τά: ἀντιλέγειν, ἀντιτάττεσθαι, ἀντιπράττειν. Ὁ Παυσανίας τά συμπυκνώνει σέ μία λέξι: «ἀνθίστασθαι». Ὡς ἑπόμενον, κάθε ἐξουσία βρίσκεται αὐτομάτως σέ ἀντίθεσι πρός τόν Ἕλληνα.

ἀνέκαθεν ἀπό ἀνθελληνισμό[6]. Διωγμοί καί καταστροφές δέν ἔγιναν ἤ ἔγιναν σέ ἐλάχιστο βαθμό στήν Ἑλλάδα, ἐνῶ χαρακτηρίζουν τόν βίο ἐκείνης τῆς ἐποχῆς σέ Συρία, Παλαιστίνη, Αἴγυπτο[7].

Ἡ ἐπίθεσις κατά τῆς Ἑλληνικότητος προκάλεσε ὅπως ἦταν ἑπόμενο τήν ἀντίδρασιν τῶν Ἑλλήνων, πολλοί ἀπό τούς ὁποίους θεώρησαν ὡς ὑπεύθυνους τούς χριστιανούς.

Παρά ταῦτα, ὁ χριστιανισμός καί ὁ «ἐθνικός» Ἑλληνισμός συμβιώνουν καί συχνά συνεργάζονται καί ἀλληλοσυμπληρώνονται. Τόν δ΄ αἰῶνα οἱ «ἐθνικοί» Αἰδέσιος, Χρυσάνθιος, Εὐσέβιος, Ἰμέριος, Πρίσκος, Θεμίστιος, Μάξιμος διδάσκουν καί εἶναι τοῦ συρμοῦ. Χριστιανοί καί μή συρρέουν γιά νά τούς ἀκούουν στήν Πέργαμο, στήν Ἔφεσο, στή Νικομήδεια. Ὑπάρχουν ἀνώτατοι χριστιανοί κληρικοί πού μετέχουν σέ τελετές παραδοσιακῶν θρησκειῶν. Ὁ μεγάλος «ἀπολογητής» τοῦ Χριστιανι-

6. Ὁ Ἀμμιανός (δ΄) ὑποστηρίζει ὅτι κανένα θηρίο δέν ἔφθανε τούς «χριστιανούς» σέ ἀγριότητα συμπεριφορᾶς. Κατά τόν Γρηγορόβιο, ἡ συμπεριφορά τῶν «χριστιανῶν» δημιούργησε «κόλασιν» (Γίββων, XXI, 161, 62).

7. Ἄν οἱ χριστιανοί κατέστρεφαν τά μνημεῖα καί ἰδίως τούς ναούς τῆς Ἀρχαιότητος, θά ἔπρεπε νά στραφοῦν πρωτίστως κατά τῶν Ἀθηνῶν. Ὅμως: ὁ ναός τοῦ Ἡφαίστου (Θησεῖον) δέν κατεστράφη· ἔγινε ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Τό ἴδιο καί ὁ ναός τοῦ Ὀλυμπίου Διός ἔγινε τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Τό Ἐρεχθεῖο καί ὁ ναός τῆς Ἀπτέρου Νίκης παρέμειναν, ὅπως καί τά Προπύλαια. Ὁ ναός τοῦ Ἀσκληπιοῦ, νοτίως τῆς Ἀκροπόλεως, ἔγινε τοῦ Χριστοῦ Σωτῆρος. Τά θέατρα Ἡρώδου Ἀττικοῦ καί Διονύσου ἐπίσης παρέμειναν. Περισσότερα βλέπε στό βιβλίο μου «Ἀντιβυζαντισμός».

σμοῦ Ἀπολλινάριος πήγαινε σ' αὐτές γιά ν' ἀκούση τήν μουσική καί διονυσιακούς ὕμνους. Ὁ ἐπίσκοπος Κυρήνης Συνέσιος συνθέτει τήν παλαιά μέ τή νέα θρησκεία, εἶναι φίλος τῆς Ὑπατίας καί νεοπλατωνικός.

Στίς φιλοσοφικές σχολές τῶν Ἀθηνῶν διδάσκουν ἐθνικοί, χριστιανοί καί «συνθετικοί», ὅλοι ἐξαίρετοι γνῶστες τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματείας καί λαμπροί ρήτορες: Ὁ Ἰουλιανός (ὁμώνυμος τοῦ αὐτοκράτορος) εἶναι νεοπλατωνικός «ἐθνικός» καί ἐνάρετος ἀπό τήν Καππαδοκία. Ὁ Προαιρέσιος, μαθητής του, εἶναι χριστιανός ἀπό τήν Ἀρμενία. Ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανός ἀπαγόρευσε στούς χριστιανούς νά διδάσκουν τήν Ἑλληνική Γραμματεία, ἐξήρεσε τόν Προαιρέσιο, ἀλλ' αὐτός ἀρνήθηκε νά παραμείνη καί ἀπέρριψε τήν πρόσκλησι τοῦ αὐτοκράτορος νά τόν ἐπισκεφθῆ στήν Κωνσταντινούπολι. Ὁ Ἰμέριος, μαθητής τοῦ Προαιρεσίου, εἶναι ἐθνικός ἀπό τήν Βιθυνία, ἀλλά συμπαθεῖ τόν Χριστιανισμό καί ἐπηρεάζεται ἀπό τήν «Ἐπί τοῦ Ὄρους Ὁμιλίαν». Μεταξύ τῶν μαθητῶν του εἶναι οἱ Πατέρες τῆς Ὀρθοδοξίας Βασίλειος καί Γρηγόριος.

Οἱ κυνικοί φιλόσοφοι τῆς ἐποχῆς, ὅπως ὁ Ἡράκλειος πού ἀνέπτυξε τίς ἀπόψεις του στά ἀνάκτορα, ἐνώπιον τοῦ Ἰουλιανοῦ καί ἄλλων αὐλικῶν, διακωμωδοῦν τούς θεούς τοῦ Ὀλύμπου, ἀποφεύγουν τίς ἀπολαύσεις καί τά ἀξιώματα καί ἔτσι, κατά κάποιον τρόπο καί ὡς ἕνα βαθμό, συμπλέουν μέ τούς χριστιανούς. Μερικοί ἀπό αὐτούς, ὅπως ὁ Μάξιμος Ἀλεξανδρεύς, προχωροῦν περισσότερο, συνδυάζοντας τήν ἠθική τους μέ τήν χριστιανική: περιφρόνησις τοῦ πλούτου, τῶν ἀξιωμάτων, τῶν ὑλικῶν ἀπολαύσεων, τῆς ματαιοδοξίας, βίος ἀσκητικός καί ἐνάρετος, καταδίκη τῆς ἀνηθικότητος, τῶν παλαιῶν θεῶν

κ.λπ. Γι' αὐτό, ὁ Ἰουλιανός τούς κατέκρινε μέ τό ἔργο του «Κατά τοῦ κυνικοῦ Ἡρακλείου».

Οἱ καλύτεροι «ἐθνικοί» καί οἱ καλύτεροι χριστιανοί στιγματίζουν τίς ἔνθεν κἀκεῖθεν βιαιότητες τῶν ὑποδαυλιζομένων ἀπό φανατικούς ὄχλων. Ὁ «ἐθνικός» Λιβάνιος πασχίζει νά συγκρατήση τό ἐπί Ἰουλιανοῦ ἀντιχριστιανικό μένος. Ὁ Χρυσάνθιος κάνει τό ἴδιο καί, ἄν καί «ἐθνικός», δέν δέχεται τίς προσκλήσεις τοῦ Ἰουλιανοῦ νά μεταβῆ στήν Κωνσταντινούπολι διότι δέν ἐγκρίνει τήν μισαλλόδοξη πολιτική του. Ὁ Γρηγόριος Ναζιανζηνός ἀντιτάσσεται στόν διωγμό τῶν «ἐθνικῶν».

3. Πολιτικῆς ἔργον

Ἡ σύγκρουσις λοιπόν Χριστιανισμοῦ - Ἑλληνισμοῦ, ἄν καί ἐμφανίζιεται ὡς θρησκευτική, εἶναι στήν οὐσία της πολιτική.

Ἡ κεντρική αὐτοκρατορική ἐξουσία ἐστράφη κατά τοῦ ἑλληνικοῦ τρόπου σκέπτεσθαι, «διότι αὐτός» καλλιεργώντας τήν κριτική σκέψι, τήν ἐλεύθερη ἔρευνα, τό ἀνεξάρτητο πρόσωπο, θά τήν ἔθετε ὑπό ἀμφισβήτησιν. Ἄλλωστε τό παράδειγμα τῆς διασπάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους σέ πλῆθος κρατῶν, συνιστοῦσε ἀπειλή γιά τήν διατήρησι τῆς ἑνιαίας Αὐτοκρατορίας ἡ ὁποία δέν ἀπετελεῖτο κἄν μόνον ἀπό Ἕλληνες. Ὁ ἀντισυγκεντρωτικός - πολυφωνικός χαρακτήρας τοῦ ἕως τότε Ἑλληνικοῦ Τρόπου Ζωῆς (ΕΤΖ) ἦταν ἐπικίνδυνος γιά τήν συνοχή τοῦ μεγάλου πολυφυλετικοῦ κράτους. Ἦταν λοιπόν ἀναπόφευκτο, ἡ κεντρική ἐξουσία του νά δυσπιστῆ πρός τόν ὑπονομευτικόν γι' αὐτήν ΕΤΖ καθώς ἐπίσης καί νά ἀντιμετωπίζη μέ καχυποψία τό σύστημα τῶν αὐτονόμων πόλεων ἀπό τό ὁποῖο θά ξεπηδοῦσαν φυγόκεντρες δυνά-

μεις. Στήν ἐπιδίωξί της γιά ἐξάλειψι αὐτῶν τῶν ἀπειλῶν, ἡ πολιτική ἐξουσία ἐχρησιμοποίησε καί τήν Ἐκκλησία. Αὐτή συμμάχησε μέ τόν αὐτοκράτορα γιά δυό λόγους:

α΄) Γιά νά ἑδραιώση τήν συμμετοχή της στήν ἡγεσία τοῦ κράτους

β΄) Ἐπειδή ἡ ἑλληνική σκέψις, ἀρνουμένη τήν αὐθεντίαν καί τό δόγμα, λειτουργοῦσε ἀντιθέτως πρός τήν μονολιθική ἑνότητα πού ἐπεδίωκε τότε ἡ Ἐκκλησία. Ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος διαπιστώνει: *«Αὐτά οἱ Ἕλληνες ἐγέννησαν, αὐτά ἐκεῖνοι* (=οἱ αἱρετικοί) *ηὔξησαν, λαμβάνοντες στοιχεῖα ἀπό τούς Ἕλληνες ἔξωθεν φιλοσόφους καί ἐθεώρησαν τήν ὕλην ἀγέννητον καί ἕτερα συναφῆ. Εἶπαν λοιπόν ὅτι ἀφοῦ ὁ κόσμος εἶναι ἀγέννητος, δέν εἶναι δυνατόν νά ὑπάρχη Δημιουργός»* («Ὁμιλία εἰς Α΄ πρός Κορινθίους»). Ὁ ἴδιος καταφέρεται ἐπίσης κατά τῆς ὀρφικῆς - πυθαγορείου ἰδέας τῶν διαδοχικῶν μετενσαρκώσεων, κατά τήν ὁποίαν *«θάμνος ἐστί καί ἰχθύς καί κύων γίνεται ἡ ψυχή»*.

Ὅπως ἐπεσήμαινα, ὁ Χριστιανισμός εἶναι κατά μέγα μέρος γέννημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ θεολογία, ἡ μεταφυσική, ἡ ἠθική του εἶναι ἑλληνικῆς προελεύσεως, ὅπως καί οἱ θεμελιώδεις ἀντιλήψεις του περί Θεοῦ - Πατρός, ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, θεανθρωπισμοῦ, θεώσεως, μεταθανατίου κρίσεως κ.ἄ.[8] Παρά ταῦτα, ὁ Χριστιανισμός ἀπορρίπτει ἄλλες ἰδέες τοῦ προ-χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπως ἡ (Πυθαγόρεια) μετενσάρκωσις, ἡ ἀντίληψις Πυθαγορικῶν - Πλάτωνος - Νεοπλατωνικῶν ὅτι ἡ ψυχή, ὡς

8. Γιά τίς συγγένειες καί διαφορές ἀρχαίας ἑλληνικῆς θρησκείας καί Χριστιανισμοῦ, βλέπε στά βιβλία μου «Ἑλλήνων Θρησκεία» καί «Χριστιανισμός καί Ἑλληνικότης».

ἀθάνατη, προϋπάρχει τοῦ σώματος καί ἁπλῶς εἰσέρχεται σ' αὐτό κατά τήν γέννησί του καί ἡ ἰδέα τοῦ ἀνάρχου καί ἀφθάρτου κόσμου. Ἡ αὐτοκρατορική ἐξουσία ἀνέλαβε ἀγῶνα ἐπιβολῆς τοῦ χριστιανισμοῦ καί ἄρα ἐξαλείψεως τῶν ἄλλων θρησκειῶν, γιά λόγους ὄχι θρησκευτικούς, ἀλλά πολιτικούς. Σύνθημά της ἦταν: *«ἕνα κράτος, ἕνας αὐτοκράτωρ, μία θρησκεία»*. Ἀντιμετωπίζοντας πανταχόθεν θανάσιμους ἐχθρούς, ἔπρεπε νά συγκροτήση ἕνα κράτος ἑνιαῖο, χωρίς φυγόκεντρες - ἀποχωριστικές τάσεις. Ἄρα χρειαζόταν ἡ θρησκευτική ἑνότης. Πρός χάριν της ἐδιώχθησαν ὅλες οἱ προγενέστερες ἤ σύγχρονες τοῦ Χριστιανισμοῦ θρησκεῖες: Μιθραϊσμός, ἀνατολικές θεότητες, ἰουδαϊσμός, σαμαρεῖτες, ἑλληνικές καί ρωμαϊκές θεότητες. Ἐδιώχθησαν καί οἱ αἱρετικοί τοῦ Χριστιανισμοῦ, μονοφυσῖτες, ἀρειανοί, νεστοριανοί, δονατιστές, παυλιανῖτες κ.λπ.

Ἡ Ἱστορία δέν ἐπιτρέπεται νά γράφεται μέ μισές ἀλήθειες. Ἡ ἀλήθεια πρέπει νά λέγεται ὁλόκληρη, διότι μόνον τότε εἶναι ἀλήθεια. Εἶναι γεγονός ὅτι τό 415 στίφη «χριστιανῶν» (Συρίων) κατακρεούργησαν στήν Ἀλεξάνδρεια ὡς «εἰδωλολάτρισσα», τήν Ἑλληνίδα φιλόσοφον Ὑπατία. Ἄν ὅμως ἀρκεσθῆ κάποιος στήν ἀναφορά αὐτοῦ τοῦ γεγονότος ἀποσιωπώντας ἄλλα, κάνει ὄχι Ἱστορία, ἀλλά ψευδο-ιστορία. Καί τά «ἄλλα» γεγονότα πού συνήθως ἀποσιωπῶνται εἶναι ὅτι οἱ ἐν λόγῳ «χριστιανοί» ἦσαν μή-Ἕλληνες καί ὅτι λίγο προτύτερα εἶχαν κατακρεουργηθῆ ἀπό παρόμοια στίφη στήν Ἀντιόχεια ὁ χριστιανός ἐπίσκοπος Πορφύριος καί ἀκόμη προτύτερα οἱ ἐπίσκοποι Ἀλεξανδρείας Προπέρτιος καί ὁ διάδοχός του Γεώργιος Καππαδόκης, διδάσκαλος καί προστάτης τοῦ Ἰουλιανοῦ κατά τήν νεότητά του.

Ἐκτός τούτου, ἡ περίπτωσις τῆς Ὑπατίας εἶναι ἀποκαλυπτική γιά τόν ρόλο τῆς πολιτικῆς, φυλετικῶν καί ἄλλων παραγόντων. Ὁ ἔπαρχος Ἀλεξανδρείας Ὀρέστης, ἄν καί χριστιανός, βρισκόταν σέ σύγκρουσι ἁρμοδιοτήτων πρός τόν ἐπίσκοπο τῆς πόλεως Κύριλλο. Ὁ τελευταῖος ἐδίωκε τούς Ἑβραίους καί ὁ Ὀρέστης ἀντετάσσετο σέ κάθε εἶδους διωγμούς. Οἱ Ἑβραῖοι, ἐπωφελούμενοι ἀπό τήν διένεξιν, κατήγγειλαν στόν Ὀρέστη ὅτι ὁ Ἱέραξ, γραμματεύς τοῦ Κυρίλλου, συνωμοτεῖ ἐναντίον του. Ὁ Ὀρέστης διέταξε τήν μαστίγωσιν τοῦ Ἱέρακος. Ἀκολούθησαν ταραχές μεταξύ Ἑβραίων - Χριστιανῶν μέ φόνους, λεηλασίες, ἐμπρησμούς. Μεταξύ ἄλλων, οἱ Ἑβραῖοι ἐπυρπόλησαν τόν ναόν τοῦ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου. Τότε ὁ Κύριλλος ἐξώθησε τούς Χριστιανούς σέ ἐπιθέσεις κατά τῶν συναγωγῶν. Ἡ σύγκρουσις ἐπάρχου - ἐπισκόπου κορυφώθηκε. Τότε, διεδόθη ὅτι ὑπαίτιος τῆς συγκρούσεως ἦταν ἡ Ὑπατία, δασκάλα καί φίλη τοῦ Ὀρέστου, διότι δῆθεν αὐτή διέβαλε τόν Κύριλλον. Ἔτσι, ἕνας ἐξαγριωμένος ὄχλος Συρίων φανατικῶν τήν κατακρεούργησε.

4. Ἕλληνες ἑκατέρωθεν

Κατά τούς πρωτοχριστιανικούς αἰῶνες ὑπάρχουν δύο Ἑλληνισμοί: Ὁ χριστιανικός καί ὁ παγανιστικός:

Ὁ πρῶτος εἶναι ὁ κύριος διαμορφωτής τῆς νέας θρησκείας.

- Ἕλληνες εἶναι οἱ κύριοι κήρυκές της, ὅπως οἱ Ἰουστῖνος, Ἱππόλυτος, Ἀθηναγόρας, Κλήμης, Ὠριγένης.
- Ἕλληνες οἱ «Πατέρες» της.
- Ἕλληνες δίνουν στόν Χριστιανισμό τήν θεολογία (πλατωνική), μεταφυσική (νεοπλατωνική), ἠθική (στωική) καί διαμορφώνουν ὅλες τίς θεμελιώδεις ἀντιλήψεις της περί Θεοῦ, ψυχῆς, Λόγου κ.λπ.

- Ἕλληνες εἶναι ὅλοι ὅσοι διατυπώνουν (στήν ἑλληνική) τό «Σύμβολον Πίστεως». (325 μ.Χ.).
- Ὁ Χριστιανισμός εἶναι κατά βάσιν ἑλληνικό δημιούργημα καί ἐπικρατεῖ τελικῶς μόνον σέ ἑλληνικούς ἤ πνευματικῶς ἐξελληνισμένους λαούς· οἱ ἄλλοι, οἱ μή-ἔχοντες σχέσιν μέ τήν ἑλληνική σκέψι (Ἑβραῖοι, Πέρσες κ.ἄ.) τόν ἀπορρίπτουν[9].

Οἱ ἀκρότητες ἐναντίον τῶν «εἰδώλων» εἶναι πράξεις μή-Ἑλλήνων χριστιανῶν. Σύριοι καί ἄλλοι Σημῖτες εἶναι οἱ φανατικοί καί κατά κανόνα αἱρετικοί = μονοφυσῖτες, ἀρειανοί κ.ἄ. μή Ὀρθόδοξοι), πού πρωτοστατοῦν στίς καταστροφές «εἰδωλολατρικῶν» ναῶν, καλλιτεχνημάτων κ.λπ. καί κατακρεουργοῦν τήν Ὑπατία. Καταστρέφοντας τήν Βιβλιοθήκη, τό Μουσεῖο, τό Σῆμα τῆς Ἀλεξανδρείας ἐνεργοῦν ὡς ἐχθροί τῶν μή-χριστιανῶν, ἀλλά κυρίως, ὡς ἐθνοφυλετικοί ἐχθροί τῶν Ἑλλήνων καί παντός Ἑλληνικοῦ.

Εἶναι ἀποκαλυπτικόν ὅτι ὅλες οἱ καταστροφές ἔγιναν ἐκτός Ἑλλάδος –σέ Συρία, Παλαιστίνη, Αἴγυπτο. Στήν Ἑλλάδα ναοί καί καλλιτεχνήματα παρέμειναν: Παρθενών, Δελφοί, Ὀλυμπία, ναός Ἡφαίστου κ.λπ. δέν κατεστράφησαν ἀπό χριστιανούς, διότι καί αὐτοί ἦσαν Ἕλληνες. Ὑπῆρξαν ἁρπαγές ἀπό Ρωμαίους, καταστροφές ἀπό βαρβάρους εἰσβολεῖς, ζημίες ἀπό σεισμούς, πλημμύρες ἤ πολεμικές ἐνέργειες, μεταφορές στήν Κωνσταντινούπολι, ἀλλά ὄχι κατεδαφίσεις ἀπό χριστιανούς, ὅπως δέν ὑπῆρξαν καί βιαιότητες μεταξύ χριστιανῶν καί ἀρχαιοθρήσκων Ἑλλήνων.

---

9. Βλέπε στά βιβλία μου «Χριστιανισμός καί Ἑλληνικότης», «Ἑλλήνων Θρησκεία», «Ἑβραϊκή Βίβλος καί Ἑλληνισμός» καί «Ὀρθοδοξίας ἀπό-ιουδαϊσμός» ὅλα στήν σειρά «Οἱ Ρίζες».

Ἀνεφέρθηκα ἤδη στήν Ἑλλάδα. Τό ἴδιο καί στήν Μ. Ἀσία, ὅπου κυριαρχοῦσαν οἱ Ἕλληνες, οἱ καταστροφές, ὑπῆρξαν περιορισμένες.

● Στήν Ἁλικαρνασσό τό Μαυσωλεῖον, ἔργον τῶν ἀρχιτεκτόνων Σατύρου καί Πυθέως, μέ γλυπτικούς διακόσμους τῶν Σκόπα, Βρυάξεως, Τιμοθέου καί Λεοχάρους, ἕνα ἀπό τά ἑπτά θαύματα τοῦ κόσμου, ὄχι μόνον διετηρήθη ἀνέπαφον, ἀλλά καί ἐξυμνήθη ἀπό τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καί χριστιανούς ποιητές. Κατά τόν ιβ′ αἰῶνα ὑπέστη ζημίες ἀπό σεισμό καί τό 1402 τό κατέστρεψαν οἱ Ἰωαννῖτες Ἱππότες, οἱ ὁποῖοι τό ἐχαρακτήρισαν «φωλεάν τοῦ διαβόλου»! Τήν καταστροφήν ἀποτελείωσαν οἱ ἴδιοι, τό 1522. Ὅ,τι ἀπέμεινε τό κατέστρεψαν ἤ τό μετέφεραν στήν Ἀγγλία ὁ Κάνιγκ (1846) καί ὁ σέρ Τσάρλς Νιοῦτον (1857).

● Ὁ ἰσχυρισμός ὅτι ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος κατέστρεψε τό ναό τῆς Ἀρτέμιδος στήν Ἔφεσο εἶναι ἀνακριβής. Ὁ ναός εἶχε καταστραφῆ ἀπό βαρβάρους ἐπιδρομεῖς πολύ πρίν γεννηθῆ ὁ Χρυσόστομος.

Τό 1204 οἱ «Σταυροφόροι» ἐξηφάνισαν μεταξύ ἄλλων καλλιτεχνημάτων πού κοσμοῦσαν τήν Βασιλεύουσα:

● Τεράστιο χάλκινο ἄγαλμα τῆς Ἥρας.

● Σύμπλεγμα μέ τόν Πάρι νά προσφέρη τό μῆλο στήν Ἀφροδίτη.

● Χάλκινο σύμπλεγμα μέ ἔρωτες πού γελοῦσαν καί τόξευαν.

● Ἄγαλμα τῆς Σκύλλας.

● Σύμπλεγμα - ρολόι τοῦ ἀετοῦ (συμβόλου τοῦ Διός) πού κρατοῦσε ἕνα φίδι στά νύχια του.

● Ἄγαλμα τῆς ὡραίας Ἑλένης.

Τά ὡς ἄνω καλλιτεχνήματα κοσμοῦσαν τήν ἀγορά τοῦ Κωνσταντίνου καί τήν πλατεία τοῦ Ταύρου.

Ὁ μή-χριστιανικός Ἑλληνισμός ἀποτελεῖται ἀπό τούς ἐμμένοντες στήν παλαιά θρησκεία, τούς παραδοσιακότερους καί ἐκείνους πού ἀπορρίπτουν τίς ἰδέες τῆς νέας θρησκείας γιά λόγους φιλοσοφικούς (Κέλσος, Πορφύριος, Λιβάνιος κ.ἄ.).

Ὑπάρχει μία τρίτη μερίς. Τήν ἀποτελοῦν πνευματικοί ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι θέλουν νά ἀποφευχθῆ ἡ διχοτόμησις τοῦ Ἑλληνισμοῦ καί προσπαθοῦν νά στήσουν γέφυρες μεταξύ τῶν δύο ρευμάτων του, νά προχωρήσουν σέ μία σύνθεσι. Αὐτήν τήν τάσιν ἐκφράζουν ὁ Ὠριγένης, ὁ Συνέσιος, ἀκόμη καί ὁ Πλωτῖνος καί ὡρισμένοι νεοπλατωνικοί καί γνωστικιστές. Κατά κάποιον τρόπον, μερικῶς τήν υἱοθετοῦν καί οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Τελικῶς αὐτή ἡ συνθετική τάσις ἀναδεικνύεται σέ κρατοῦσαν θρησκευτική καί εὐρύτερα ἰδεολογική κατάστασι τῆς Νέας Αὐτοκρατορίας.

Ὅσον αὐτή ἀποβάλλει τά ρωμαϊκά κατάλοιπα καί τό φορτίον τῶν σημιτικῶν πληθυσμῶν καί μετεξελίσσεται σέ πλήρως Ἑλληνική, ἐξελληνίζεται καί ὁ Χριστιανισμός της. Θρησκεία καί ἰδεολογία τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας τῶν Μέσων Χρόνων γίνεται μία ἑλληνική ἐκδοχή τοῦ Χριστιανισμοῦ: ἡ Ὀρθοδοξία. Αὐτή ἐν πολλοῖς ἐμφανίζεται ὡς μετεξέλιξις τῆς ἀρχαίας θρησκείας, μέ πρόσμιξιν στοιχείων ἀνατολισμοῦ καί Ἰουδαϊσμοῦ τά ὁποῖα δέν ἀπέβαλεν πλήρως. Ἡ Ὀρθοδοξία ἀναδεικνύεται σέ ἀποφασιστικό παράγοντα διασώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ καί διατηρήσεως τῆς Αὐτοκρατορίας του.

5. Ἑλληνικός Χριστιανισμός

Ὁ διωγμός κατά τοῦ Ἑλληνικοῦ Τρόπου Ζωῆς κατά τήν πρωτο-βυζαντινήν περίοδον εἶναι μία ἱστορική πραγματικότης. Ἀναμφιβόλως ὑπῆρξε καί ἦταν καταστρεπτική γιά τόν ἑλληνικό πολιτισμό καί συνεπῶς γιά τήν ἀνθρωπότητα.

Βαθύτερα ὅμως ἐξεταζόμενα τά πράγματα, φανερώνουν ὅτι ἐπρόκειτο γιά σύγκρουσι ὄχι θρησκευτική, ἀλλά πολιτική. Ἐχθρός τοῦ ἑλληνικοῦ τρόπου ζωῆς (ΕΤΖ) ἦταν ἡ πολιτική ἐξουσία, ἡ ὁποία ἁπλῶς χρησιμοποίησε τό πιό καθυστερημένο τμῆμα τοῦ Χριστιανισμοῦ καί δή τό σημιτικό = ἀνθελληνικό.

Πέραν τούτου: ὁ ἱστορικός χρόνος εἶναι ἄτμητος. Ἡ ἱστορική διεργασία δέν ἀποτελεῖται ἀπό περιόδους ἀνεξάρτητες καί ἄσχετες μεταξύ των, στεγανῶς διαχωριζόμενες. Τήν σύγκρουσιν ἀκολούθησε μία μεταβατική περίοδος. Κατά τήν διάρκειά της, ὁ Χριστιανισμός ἀκολούθησε τήν ἴδια πορεία μέ τῆς Αὐτοκρατορίας: τήν ἐξελληνιστική. Καί ὅπως ἡ Αὐτοκρατορία ἔτσι κι' αὐτός ὑπέστησαν τήν ἔντονη, ζωοποιόν, διαμορφωτικήν ἐπιρροήν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ Αὐτοκρατορία κατέστη Ἑλληνική. Καί ὁ Χριστιανισμός της μεταμορφώθηκε σέ Ὀρθοδοξία, δηλαδή στήν ἑλληνική ἐκδοχή ἤ παραλλαγή του.

Ἔκτοτε, γιά μία περίοδο δώδεκα αἰώνων, ἡ Ὀρθοδοξία εἶναι ἡ νέα μορφή τοῦ «ὁμοθρήσκου» τῶν Ἑλλήνων. Ὄχι ἁπλῶς συνυπάρχει, ἀλλά ἐν πολλοῖς συνυφαίνεται μέ τόν Ἑλληνισμόν. Ἀναδεικνύεται σέ ἀγωνιστικό στοιχεῖο συνοχῆς του. Συμβάλλει τά μέγιστα στήν διάκρισί του ἀπό Λατίνους καί Ἀνατολίτες, στήν διαφύλαξι τῆς ξεχωριστῆς του ὀντότητος, στήν ἐθνική του ἄμυνα καί ἐν τέλει στήν παλιγγενεσία.

Ἡ ἀρχική σύγκρουσις Ἑλληνισμοῦ - Χριστιανισμοῦ ἀποτελεῖ ἱστορικό γεγονός πού δέν μπορεῖ νά ἀγνοῆται. Ἐξ ἴσου ἱστορικό γεγονός ὅμως εἶναι καί ἡ συνέχεια τῆς Ἱστορίας μας, ἡ ὁποία ἀσφαλῶς δέν ἐσταμάτησε στό 600 μ.Χ. Συνεχίσθηκε καί συνεχίζεται. Καί ἡ προσπάθεια νά ἀγνοηθῆ αὐτή ἡ συνέχεια τόσων αἰώνων εἶναι ἐξ ἴσου παραμορφωτική τῆς Ἱστορίας μας μέ τήν προσπάθεια νά ἀγνοηθῆ ἡ προηγηθεῖσα περίοδος. Τήν Ἱστορία δέν μποροῦμε νά τήν τεμαχίζωμε καί νά ἐπιλέγωμε ἀναλόγως τῶν προτιμήσεών μας τήν μία ἤ τήν ἄλλη φάση της, παραμερίζοντας τίς ὑπόλοιπες. Διότι εἶναι ἑνιαία καί ἀδιαίρετη, ἀφοῦ εἶναι Ἱστορία τοῦ ἰδίου πάντοτε ὑποκειμένου —τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

6. Στήν Δύσι

Ἡ σύγκρουσις δέν ἐκτυλίσσεται μόνον στήν Ἀνατολή. Πεδίο της εἶναι καί ἡ Δύσις. Ἐκεῖ μάλιστα εἶναι **ἀγριώτερη** καί **διαρκέστερη**, ἀφοῦ συνεχίζεται ἐπί πολλούς αἰῶνες μετά τήν κατάπαυσί της στό Βυζάντιο. Ὅταν οἱ Καθολικοί κυρίευσαν τήν Γρανάδα (1492), παρέδωσαν στό πῦρ 80.000 ἀραβικά χειρόγραφα, μέγα μέρος τῶν ὁποίων ἦταν μεταφράσεις ἔργων κλασικῶν συγγραφέων, κυρίως Ἑλλήνων.

Ἡ σύγκρουσις χριστιανῶν - ἀρχαιοθρήσκων:

α΄) Ἦταν κυρίως ἔργο τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἡ ὁποία ἤθελε τή νέα θρησκεία ὡς ἑνοποιό στοιχεῖο τῶν λαῶν τῆς Αὐτοκρατορίας, ἐνῶ ταυτοχρόνως βρισκόταν σέ ἀντίθεσι πρός ἀξίες, τάσεις καί ἀντιλήψεις τοῦ ἀρχαίου τρόπου ζωῆς, σκέψεως καί συμπεριφορᾶς, ὅπως ἡ κριτική διάθεσις, ἡ προσωπική ἀνεξαρτησία, ὁ ἐλεύθερος διάλογος, ἡ ἀμφισβήτησις, ἡ ἀδέσμευτη

ἔρευνα κ.λπ. πού ὑπενόμευαν τήν συγκεντρωτική ἐπιβολή της.

β΄) Ἀποτελοῦσε στό θεωρητικό πεδίο κατά βάσιν ἐσωτερική διάμαχη μεταξύ Ἑλλήνων, ἐξελληνισμένων καί ἑλληνιζόντων ἀπό τούς ὁποίους ἄλλοι ἐπέμεναν στίς ἀρχαῖες ἀντιλήψεις ἐνῶ ἄλλοι ἔγιναν χριστιανοί καί ὀπαδοί τῶν αὐτοκρατορικῶν ἀντιλήψεων.

γ΄) Δέν ἀφάνισε φυσικῶς τούς Ἕλληνες, ὅπως ἰσχυρίζονται κάποιοι ὑπερακραῖοι. Οἱ Ἕλληνες ἀποτελοῦσαν τόν θεμελιώδη πυρῆνα τοῦ νέου κράτους, φυλετικῶς, γλωσσικῶς καί πολιτισμικῶς καί βεβαίως δέν ἔπαυσαν νά ὑπάρχουν ἐπειδή ἔγιναν χριστιανοί.

δ΄) Δέν ἔθεσε τέρμα στόν Ἑλληνικό Πολιτισμό. Μετά ἀπό μία περίοδο δοκιμασίας Αὐτοκρατορία καί Ἐκκλησία τόν δέχθηκαν, τόν διεφύλαξαν, τόν συνέχισαν. Οἱ Ἕλληνες διετήρησαν τήν γλῶσσα τους μαζί μέ πλῆθος παραδόσεων, ἀναμνήσεων, ἠθῶν καί ἐθίμων. Ὁ Ἕλλην, γενόμενος χριστιανός, δέν ἔπαυσε νά ὁμιλῆ ἑλληνικά, νά ἔχη καλλιτεχνική διάθεσι, νά εἶναι φιλότιμος, φιλόξενος, νά ἀγαπᾶ τήν πατρίδα του, τήν οἰκογένειά του. Οὔτε ἔχασε τήν εὐφυΐα του ἤ τά τάλαντά του. Τόν στ΄ αἰῶνα ὁ Ἰουστινιανός Α΄, ἀπαγορεύοντας στούς μή-χριστιανούς νά διδάσκουν, προκάλεσε τό τέλος τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος. Ἡ Ἐκκλησία υἱοθετεῖ ὅμως τά ἔργα τοῦ νεοπλατωνικοῦ ψευδο-Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου. Μετά τόν Θεοδόσιο Α΄ προβάλλει ὁ Πρόκλος (410-485 μ.Χ.), μετά τόν Ἰουστινιανό Α΄ ὁ Φώτιος, ὁ Ἀρέθας, ὁ Λέων ὁ Μαθηματικός, ὁ Εὐστάθιος, ὁ Ἀκομινᾶτος.

ε΄) Ὅ,τι διεσώθη ἀπό τήν ἑλληνική Ἀρχαιότητα (κείμενα, ἔργα τέχνης, γνώσεις) ἔρχεται ἀπό τό Βυζάντιο. Ἄν οἱ βάρβαροι τό εἶχαν καταβάλει, οἱ Γότθοι κατά τόν δ΄ αἰῶνα ἤ οἱ Ἄραβες κατά τόν ζ΄, δέν θά ὑπῆρχε τίποτα.

Ἡ ἀρχαία γνῶσις διαφυλάχθηκε καί μεταδόθηκε ἀπό τό Βυζάντιο, πού ἀπό τόν ζ′ αἰῶνα εἶναι ἕνα καθαρῶς Ἑλληνικό Κράτος.

Συμπέρασμα

Γράφει ὁ Π. Καρολίδης:

«Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ μεσαιωνικός Ἑλληνισμός δικαιοῦται νά φέρη τό ὄνομα τοῦτο τοὐλάχιστον ὅσον ὁ νεώτερος Ἑλληνισμός».

Πόρισμα

1. Κατά τούς α′-ε′ αἰῶνες, ὁ Ἑλληνισμός χωρίσθηκε θρησκευτικῶς - πνευματικῶς σέ τρεῖς τάσεις: Τήν χριστιανική, τήν «ἐθνική» καί τήν συνθετική.

2. Οἱ Ἕλληνες χριστιανοί ἦσαν πολλοί καί ὁ ἀριθμός τους μεγάλωνε σταθερῶς. Μεταξύ των ὑπῆρχαν πολλοί διανοούμενοι κάτοχοι καί θαυμαστές τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας.

3. Οἱ «ἐθνικοί» δέν ἦσαν μία ἑνιαία τάσις. Δέν ἦσαν χριστιανοί, ἀλλά κατά τά ἄλλα, διεκρίνοντο σέ δωδεκαθεϊστές, ἑνοθεϊστές *(«ἐξ Ἑνός τά πάντα, ἐκ πάντων Ἕν»)* καί μονοθεϊστές, οἱ ὁποῖοι διέφεραν ἀπό τούς χριστιανούς σέ ὡρισμένες πλευρές ἀντιλήψεως τοῦ Θείου. Δωδεκαθεϊστές - πολυθεϊστές, ἦσαν κυρίως καθυστερημένα ἀγροτικά στρώματα ἀπομονωμένων περιοχῶν. Ἑνοθεϊστές καί μονοθεϊστές ἦσαν οἱ πιό μορφωμένοι ἐκ τῶν μή-χριστιανῶν καί φιλόσοφοι (Νεοπλατωνικοί). Ἀντιπροσώπευαν τήν φιλοσοφική πίστιν.

4. Μεταξύ τῶν δύο τάσεων ἦσαν οἱ λιγώτεροι, ἀλλά πιό προορατικοί. Αὐτοί ἐπεδίωκαν τήν σύνθεσιν τῆς ἑλληνικῆς σκέψεως μέ τήν χριστιανική διδασκαλία. (Ὠριγένης, Συνέσιος, Ἰουστῖνος, Ἀθηναγόρας, Κλήμης,

Πατέρες). Ἄλλοι ἀπό αὐτούς ἀπέκλιναν πρός τήν πρώτην («ἐκφιλοσόφησις τῆς πίστεως») καί ἄλλοι πρός τήν δεύτερη.

5. Ἡ μεταξύ Ἑλλήνων «ἐθνικῶν» - χριστιανῶν διαπάλη δέν προσέλαβε βίαιες μορφές. Ὑπῆρξε κυρίως πνευματική - ἰδεολογική. Οἱ βιαιότητες διεπράχθησαν ἀπό μή-Ἕλληνες, κυρίως Σημῖτες, πού ἐπένδυαν τόν ἀνθελληνισμό τους μέ τό κάλυμμα τοῦ «χριστιανικοῦ» φανατισμοῦ.

Ἀρκετοί ἀπό τούς συγχρόνους ἀντιχριστιανούς ἀρχαιοθρήσκους (ἤ θέλουν νά) ἀγνοοῦν αὐτές τίς ἀλήθειες καί ἀντιπαραθέτουν τούς «Ἕλληνες» γενικῶς, στούς «χριστιανούς». Ἡ θέσις αὐτή εἶναι ἱστορικῶς ἀβάσιμη.

Η΄. ΕΘΝΟΦΥΛΕΤΙΚΗ ΣΥΝΕΧΕΙΑ

«Ὁ ἑλληνικός πληθυσμός καθαρός καί γνήσιος ἔμεινε, φυλάξας ἀλώβητα τήν γλῶσσαν, τήν θρησκείαν, τά ἤθη καί τά ἔθιμα αὐτοῦ, αὐτήν τήν φύσιν τοῦ Ἕλληνος»

Νεκτάριος Κεφαλᾶς, μητροπολίτης Πενταπόλεως
(«Περί Μεσαίωνος καί
Βυζαντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ»)

1. Οἱ ἰσχυρισμοί

Ὁ Γερμανός Φαλλμεράυερ (J. P. H. Fallmerayer 1790-1861) μέ τά ἔργα του «Περί τῆς καταγωγῆς τῶν Νεοελλήνων» (1835) καί «Τό ἀλβανικόν στοιχεῖον ἐν Ἑλλάδι» (1860) ὑπεστήριξεν ὅτι οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες εἶναι ἀπόγονοι τῶν Σλαύων (πού ἐγκαταστάθηκαν στήν Ἑλλάδα ἀπό τόν στ΄ αἰῶνα) καί τῶν Ἀλβανῶν (ια΄). Τήν ἄποψιν αὐτήν ἔσπευσαν νά υἱοθετήσουν οἱ φορεῖς τοῦ πανσλαυισμοῦ καθώς καί Βαλκάνιοι καί ἄλλοι ἱστορικοί, πού ἀμφισβητοῦν γιά λόγους εὐνοήτους τήν ἑλληνικότητα τοῦ Βυζαντίου καί τήν καταγωγή τῶν Νεοελλήνων ἀπό τούς Ἕλληνες τῆς Ἀρχαιότητος καί τῶν Μέσων Χρόνων.

Ὁ Φαλλμεράυερ διατείνεται ὅτι ἐπί αὐτοκράτορος Μαυρικίου (584-592) οἱ Ἀβαροσλαῦοι κατέκτησαν ὁλοκληρωτικῶς τήν Ἀττική καί τήν Πελοπόννησον καί τήν ἀπέσπασαν ἀπό τήν ἑλληνική κυριαρχία. Κατ' αὐτόν οἱ Ἀβαροσλαῦοι ἐκυριάρχησαν στήν Πελοπόννησο ἐπί 218

ἔτη, ἀπό τό 593 ἕως τό 811, ὅταν οἱ Ἕλληνες τήν ἀνέκτησαν. Στό διάστημα αὐτό, ὅμως, κατά τούς ἰσχυρισμούς του εἶχαν ἐξοντωθῆ οἱ Ἑλληνικοί πληθυσμοί καί ἀντικατασταθῆ ἀπό Ἀβαροσλαύους, ἀπό τούς ὁποίους καί κατάγονται οἱ κάτοικοι αὐτῶν τῶν περιοχῶν.

2. Καί ἡ ἀλήθεια

Οἱ Ἄβαροι ἦσαν λαός τουρκοταταρικῆς καταγωγῆς, ἄγριοι νομάδες, ἱππεῖς ληστοκτηνοτρόφοι, πού ἦλθαν στήν Εὐρώπη ἀπό τίς στέππες τῆς Ἄπω Ἀσίας. Τό 568 κατέλαβαν τήν μεταξύ Δουνάβεως καί Τίσσα πεδιάδα τῆς Πανονίας (=Οὐγγαρία). Τότε ἀπεπειράθησαν εἰσβολήν στά βυζαντινά ἐδάφη, ἀλλά ἡττήθησαν καί ἀπεσύρθησαν. Τό 573 ὅμως ξέσπασε σκληρός πόλεμος μεταξύ Βυζαντίου καί Περσίας. Οἱ Ἄβαροι ἐπωφελήθησαν καί διελθόντες τόν Δούναβιν ἐπέδραμαν στό βυζαντινό ἔδαφος. Τό 578 ἐπραγματοποίησαν μεγαλύτερη εἰσβολή καί κατώρθωσαν νά κυριεύσουν τό Σίρμιον (θέσιν κλειδί στόν ποταμό Σαῦον βορειοδυτικῶς τοῦ Βελιγραδίου) μετά τριετῆ πολιορκίαν (578-582). Ἐν συνεχείᾳ κατέλαβαν τήν Σιγγηδῶνα (Βελιγράδι) καί ἔφθασαν ἕως τήν Ἀγχίαλον (584). Τό 586, μαζί μέ Σλαύους, οἱ Ἄβαροι εἰσέβαλαν ἐκ νέου καί ἔφθασαν ἕως τήν Θεσσαλονίκην τήν ὁποίαν ὅμως δέν κατώρθωσαν νά κυριεύσουν. Ἀπέτυχαν ἐπίσης νά καταλάβουν τήν Ἀδριανούπολι. Τό 591, συνήφθη βυζαντινοπερσική εἰρήνη, ὁπότε οἱ Βυζαντινοί μπόρεσαν νά ἀντιμετωπίσουν ἀποτελεσματικώτερα τούς ἐπιδρομεῖς καί τούς ἐξεδίωξαν ἀπό τά βυζαντινά ἐδάφη τά ὁποῖα ἐλυμαίνοντο. Τό 626, ἐνῶ ὁ Ἡράκλειος ἐμάχετο κατά τῶν Περσῶν, οἱ Ἄβαροι, κατῆλθαν μέ πλοῖα τόν Δούναβιν καί διά τοῦ Εὐξείνου ἔφθασαν στήν Κωνσταντινούπολι καί τήν ἐπολιόρκησαν. Οἱ κάτοικοι, ἐμπνεόμε-

νοι ἀπό τόν πατριάρχην Σέργιον Α′ καί διοικούμενοι ἀπό τόν ἔπαρχον Βῶννον τούς συνέτριψαν. Ἡ ἧττα των ἦταν τόσο βαρειά, ὥστε ἔκτοτε δέν ἐπεχείρησαν ἄλλην ἐπιδρομήν κατά τοῦ Βυζαντίου.

Ὁ Γερμανός ἱστορικός Κούρτιος ἰσχυρίσθηκε ὅτι οἱ Ἀβαροσλαῦοι εἶχαν φθάσει ἕως τήν Πελοπόννησο, ὅπου τό 589 ἵδρυσαν κράτος τό ὁποῖον ἐπέζησεν ὡς τό 807.

Ὁ ἰσχυρισμός κατερρίφθη ὡς ἀνυπόστατος, δοθέντος ὅτι οἱ Ἄβαροι:

α′) Οὐδέποτε ἐπροχώρησαν νοτίως τῆς Μακεδονίας.

β′) Δέν εἶχαν ἐγκατασταθῆ σέ κανένα σημεῖο βυζαντινοῦ ἐδάφους. Ἁπλῶς λεηλατοῦσαν καί ἐρήμαζαν. Ἰδίως οἱ περιοχές τῶν σημερινῶν κρατῶν Σλοβενίας, Κροατίας, Σερβίας εἶχαν ἐρημωθῆ σέ μεγάλη ἔκτασι.

Γι᾽ αὐτό, ἡ Κωνσταντινούπολις, μετά τό 626, ἐπέτρεψε σέ δύο σλαυικά φῦλα, τούς Κροάτες καί τούς Σέρβους, πού ζοῦσαν πέραν τῶν ὁρίων τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, νά ἐγκατασταθοῦν σέ ἐδάφη, ὅπου ὁ πληθυσμός εἶχε ὑποστῆ μεγάλη ἀραίωσι. Οἱ Κροάτες ἐγκατεστάθησαν μεταξύ τῶν ποταμῶν Δραύου καί Σαύου καί οἱ Σέρβοι στήν περιοχή ἀπό τόν ποταμό Δρίνα ὡς τά σημερινά Σκόπια. Κροάτες καί Σέρβοι δέχθηκαν νά τελοῦν ὑπό τήν κυριαρχίαν τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος, ἀντιπρόσωπος τοῦ ὁποίου ἐγκατεστάθηκε στήν Σιγγηδῶνα (=σήμερα Βελιγράδι) ὡς στρατηγός-διοικητής (=ὕπατος ἁρμοστής) τῆς περιοχῆς. Ταυτοχρόνως, ἡ Κωνσταντινούπολις ἀνέλαβε τόν ἐκχριστιανισμό τῶν δύο λαῶν.

Οἱ Ἄβαροι οὐδέποτε ἔφθασαν στήν κυρίως Ἑλλάδα καί οἱ Σλαῦοι περιωρίσθηκαν τότε στίς προαναφερθεῖσες περιοχές, μακρυά ἀπό αὐτήν. Κατά τά μέσα τοῦ η′ αἰῶ-

νος, περιπλανώμενα σλαυικά φῦλα ἄρχισαν νά διεισδύουν νοτιώτερα. Τελικῶς τούς ἐπετράπη νά ἐγκατασταθοῦν σέ συγκεκριμένους τόπους, συνήθως ὀρεινούς, τῶν ὁποίων ὁ πληθυσμός εἶχε ἀπό διάφορες αἰτίες (λοιμός 746) ἀραιωθῆ. Ἀποτελοῦν ὁμάδες αὐτοδιοικούμενες, ὑποτελεῖς στήν βυζαντινή ἐξουσία, στήν ὁποίαν ὀφείλουν νά προσφέρουν στρατιωτική ὑπηρεσία καί νά καταβάλλουν φόρους. Οἱ ὁμάδες εἶναι διεσπαρμένες ἀνάμεσα σέ ἐγχώριο πληθυσμό καί λέγονται «Σκλαυινίαι». Ἐάν καί ὅπου ἀποτελοῦν συμπαγῆ ἐγκατάστασι, ἡ περιοχή λέγεται «Σκλαυινία», ὅπως στήν περιοχή γύρω ἀπό τόν ποταμό Στρυμόνα.

Στήν Πελοπόννησο, Σλαῦοι φθάνουν μετά τό 650 καί ἐγκαθίστανται σέ ὀρεινές περιοχές ὡς διάσπαρτες νησῖδες μεταξύ τῶν ἐγχωρίων. Οἱ Σλαῦοι διατηροῦν τήν ἀρχαία κοινωνική ὀργάνωσι καί θρησκεία τους. Συνήθως διάγουν εἰρηνικῶς, ἐνίοτε ὅμως σημειώνονται ἀνταρσίες, καί ἐξορμήσεις πρός λεηλασίαν. Τότε ἀποστέλλεται στρατός, ὅπως συνέβη τό 759 ὅταν ὁ Κωνσταντῖνος Ε' *«τούς κατά Μακεδονίαν Σκλαυινίας ἠχμαλώτευσε καί τούς λοιπούς ὑποχειρίους ἐποίησεν»*. Τό ἴδιο συνέβη καί τό 783, ὅταν ὁ «λογοθέτης» πατρίκιος Σταυράκιος *«κατελθών ἐπί Θεσσαλονίκην καί Ἑλλάδα ὑπέταξε πάντας τῶν Σκλαυινῶν ἐθνῶν καί ὑποφόρους ἐποίησε τῇ βασιλείᾳ»*.

Ἀπό τότε (783) τό κράτος ἀρχίζει νά ἐφαρμόζη νέα πολιτική τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ καί τῆς ἀφομοιώσεως τῶν σλαυικῶν πληθυσμῶν. Οἱ σκοποί αὐτοί ἐπιτυγχάνονται πλήρως κατά τά ἑπόμενα 100-150 ἔτη. Πολίτης τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ἦταν ὁ μονίμως ἐγκατεστημένος ἐντός τῶν ὁρίων του ὀρθόδοξος χριστιανός. Συνεπῶς οἱ Σλαῦοι

πρίν γίνουν χριστιανοί, δέν ἦσαν πολῖτες, ἀλλά ὑποτελεῖς τοῦ Βυζαντίου. Ἰσότιμοι μέ τούς ἄλλους κατοίκους ἔγιναν ἀφοῦ ἐκχριστιανίσθηκαν. Τοῦτο συνέβαλεν ἀποφασιστικῶς στόν ἐξελληνισμό τους.

3. Νίκων

Σημαντική ὑπῆρξεν ἡ συμβολή τοῦ Νίκωνος «Μετανοεῖτε», ὁ ὁποῖος κατά τόν θ΄ αἰῶνα ἐστάλη ἀπό τήν Κωνσταντινούπολι στήν Λακωνία, ἐπί κεφαλῆς ὁμάδος ἱεραποστόλων, γιά νά φέρη στήν Ὀρθοδοξία τούς Σλαύους, οἱ ὁποῖοι ζοῦσαν ἀπομονωμένοι σέ ὀρεινές περιοχές τοῦ Ταϋγέτου καί ἄλλες, διατηρώντας τίς ἀρχέγονες εἰδωλολατρικές ἀντιλήψεις τους. Ἡ ἀποστολή ἐπετέλεσε τό ἔργο της καί ἔτσι διευκολύνθηκε ἡ ἀφομοίωσις τῶν Σλαύων ἀπό τό ἑλληνικό περιβάλλον τους, τό ὁποῖον ὑπερεῖχε σέ ἀριθμό, ἀλλά καί οἰκονομικῶς, κοινωνικῶς καί πολιτισμικῶς.

Κάποιος ἀντιχριστιανός καί ὡς ἐκ τούτου ἀντιβυζαντινιστής, γιά νά ἀποδείξη ὅτι οἱ Ἕλληνες δέν ἔγιναν χριστιανοί, γράφει: «***Λίγους χρόνους πρίν τήν Ἅλωσιν***, *ὁ Νίκων, πολιοῦχος ἅγιος τῆς Σπάρτης, ἠγωνίζετο ἀκόμη νά φέρη τούς Ἕλληνες στήν ὁδόν τοῦ Χριστιανισμοῦ*» (Ἀθ. Κουκοβίστας, «Δαυλός» τ. 165, 1995, σ. 9823). Ὅλοι ὅμως γνωρίζουν ὅτι ἡ Ἅλωσις ἐπῆλθε τό 1453. Ὁ Νίκων ἔδρασε στήν Λακωνία τό 963. Συνεπῶς τό «λίγους χρόνους» σ᾽ αὐτήν τήν περίπτωση, σημαίνει 490 ἔτη!! Αὐτό, ἀνεξαρτήτως τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Νίκων ἐργάσθηκε «γιά νά φέρη στήν ὁδόν τοῦ Χριστιανισμοῦ» ὄχι τούς Ἕλληνες, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ θεωρῶν 5 αἰῶνες «λίγους χρόνους», ἀλλά τούς Σλαύους, πού εἶχαν προσφάτως ἐγκατασταθῆ στόν Ταΰγετο καί δέν ἦσαν χριστιανοί. Ἔτσι γράφεται ὁ ἀντιβυζαντισμός.

4. Ἀκραίων σφάλμα

Ἄθελά τους ἴσως, ὡρισμένοι ἀκραῖοι «ἑλληνολάτρες» ὑποστηρίζουν τόν Φαλλμεράυερ καί τούς σύν αὐτῷ, ὅταν ἐπιμένουν ἐντελῶς ἀνακριβῶς νά διατείνωνται ὅτι δῆθεν *«διεπράχθη γενοκτονία τῶν κατοίκων τῆς κοιτίδας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους... ἀπό τούς χριστιανούς τοῦ Ἁγίου Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου»* ἤ ὅτι ὁ «χριστιανός» Ἀλάριχος μέ τούς Γότθους του ἀφάνισαν τόν γηγενῆ πληθυσμό τῆς Ἑλλάδος (ὡς μή-χριστιανικόν) καί ἄλλα παρόμοια[1]. Διότι ἐάν οἱ Ἕλληνες ἐξοντώθηκαν ἀπό τούς «χριστιανούς», τότε κάποιοι «ἄλλοι» κατοίκησαν στόν τόπο καί ἀπό αὐτούς τούς «ἄλλους» καταγόμεθα ἐμεῖς.

Παρατήρησις: Ἀντιπαραθέτουν τούς «Ἕλληνες» μέ τήν ἐθνικήν ἔννοιαν τοῦ ὅρου, στούς «χριστιανούς» οἱ ὁποῖοι ὅμως εἶναι πιστοί θρησκείας, ὄχι ἔθνος. Σέ ποιό ἔθνος ἀνῆκαν οἱ χριστιανοί; Δέν ἦσαν καί αὐτοί Ἕλληνες;

5. Οἱ ἀντικρούσαντες

Τόν Φαλλμεράυερ ἀντέκρουσεν:

- Ὁ Γερμανός **Κάρολος Χόπφ** (K. Hopf, 1832-1873) μέ τό δίτομο ἔργο του «Geschichte Griechenlands von Beginn der Mittelalter bis auf die neuere Zeit» («Ἱστορία τῶν Ἑλλήνων ἀπό τίς ἀπαρχές τοῦ Μεσαίωνος ἕως τίς ἡμέρες μας» 1867-68).
- Ἐπίσης ὁ συμπατριώτης του **Γκ. Φρ. Χέρτσμπεργκ** (1826-1907) μέ τήν τετράτομη «Geschichte Griechenlands seit dem Absterben des antiken Lebens bis zum Gegenwart» (1876-79), («Ἱστορία τῶν Ἑλλήνων ἀπό τό τέλος τοῦ ἀρχαίου βίου ἕως τίς ἡμέρες μας»).

---

1. Βλέπε τό ἀμέσως ἑπόμενο κεφάλαιο.

● Τήν ἴδιαν ἄποψιν ἔχουν οἱ Gérvinus, G. Hertz, A. Thumb, Ζιγκάιζεν, Κ. Παπαρρηγόπουλος, Διον. Ζακυθηνός κ.ἄ. Ὅλοι αὐτοί ἀπέδειξαν ὅτι ὁ Φαλλμεράυερ χρησιμοποίησε πηγές ἀμφίβολες, ἐνῶ παρερμήνευσεν ἄλλες ἤ ὑπερέβαλε καί ἐγενίκευσε κάποια στοιχεῖα σχετικά μέ τίς ἐγκαταστάσεις Σλαύων καί Ἀλβανῶν, οἱ ὁποῖοι πάντως ἀφωμοιώθηκαν ἀπό τούς γηγενεῖς.

Σλαῦοι δέν ἐγκαταστάθηκαν στήν Ἑλλάδα ἀπό τόν στ′ αἰῶνα, ἀλλά μετά τό 650 καί ἰδίως μετά τόν λοιμόν τοῦ 746 ὁ ὁποῖος ἐπέφερεν ἀραίωσιν τοῦ πληθυσμοῦ σέ ὡρισμένες περιοχές. Ὅλες οἱ κατά καιρούς «ἀποστασίες» των ἐπατάχθησαν, παρέμειναν ὑποταγμένοι καί τελικῶς ἀφωμοιώθηκαν ἀπό τόν συμπαγῆ γηγενῆ πληθυσμόν. Τοῦτο καταφαίνεται καί ἀπό τήν ἀνυπαρξίαν σλαυικῶν ἐπιδράσεων ἐκτός ἀπό μερικά τοπωνύμια σέ ὀρεινές κυρίως περιοχές. Στήν ἑλληνική γλῶσσα γενικῶς οἱ σλαυικές λέξεις εἶναι ἐλάχιστες. Καμμία σλαυική ἐπίδρασις δέν διεπιστώθη ἐπίσης οὔτε στόν πολιτιστικό, οὔτε στόν ἀνθρωπολογικό τομέα.

Οἱ ἐγκατασταθέντες στήν Ἑλλάδα Σλαῦοι ἐξελληνίσθησαν γλωσσικῶς, θρησκευτικῶς, πολιτισμικῶς καί ἐν τέλει ἀπέκτησαν συνείδησιν Ἑλλήνων ἀφομοιωθέντες πλήρως καί χωρίς κἄν νά ἐπηρεάσουν ἔστω καί κατ' ἐλάχιστον τά ἀνθρωπολογικά χαρακτηριστικά τῶν γηγενῶν Ἑλλήνων.

Ὁ Πενταπόλεως Νεκτάριος Κεφαλᾶς παρατηρεῖ: *«Ἐάν οἱ Ἄβαροι καί οἱ Σλαῦοι, οἱ ἐπιδραμόντες τάς χώρας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐκυριάρχουν αὐτῶν, ὤφειλον ἔτι καί νῦν νά κατοικῶσι τάς χώρας αὐτῶν, τάς ἔτι καί νῦν ὑπό τῶν Ἑλλήνων κατοικουμένας. Πῶς δέ οἱ μέν Ἄβαρες καί οἱ Σλαῦοι παντελῶς ἐξηφανίσθησαν, ὁ δέ*

ἑλληνικός πληθυσμός καθαρός καί γνήσιος ἔμεινε, φυλάξας ἀλώβητα τήν γλῶσσαν, τήν θρησκείαν, τά ἤθη καί ἔθιμα αὐτοῦ, αὐτόν τόν ἑλληνικόν χαρακτῆρα, αὐτήν τήν φύσιν τοῦ Ἕλληνος;» («Περί Μεσαίωνος καί Βυζαντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ»).

6. Παπαρρηγοπούλου θέσις

Οἱ βαρβαρικές ἐπιδρομές εἶχαν ἐλαττώσει τόν πληθυσμόν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, ὁ ὁποῖος κατά τόν στ′ αἰῶνα ἐπλήγη καί ἀπό λοιμούς καί φυσικές καταστροφές. Παρά ταῦτα, κάθε ἄλλο παρά «ἔρημος χώρα» ἦταν κατά τόν ζ′ αἰῶνα ἡ κυρίως Ἑλλάς: Θεσσαλονίκη, Ἀθῆναι, Πάτραι, Κόρινθος, Θῆβαι, ἤκμαζαν ὅπως καί πολλά νησιά καί ἡ Δημητριάς, ὡς τήν καταστροφή της τό 896 ἀπό τούς Σαρακηνούς. Ὑπῆρχαν κάποια πληθυσμιακά κενά στήν ὕπαιθρο, τά ὁποῖα ἦλθαν νά καλύψουν σλαυικά φῦλα. Αὐτά, κατά τούς η′ καί θ′ αἰῶνες, ἐπεχείρησαν κατ' ἐπανάληψιν νά ἀνεξαρτητοποιηθοῦν μέ ἐξεγέρσεις, οἱ ὁποῖες ὅμως κατεστάλησαν. Τελικῶς, οἱ ἐν λόγῳ Σλαῦοι ἀπέβαλαν τήν γλῶσσα τους καί γλωσσικῶς ἐξελληνίσθησαν, πλήν τῶν Βουλγάρων, ὅπου ἐπεκράτησεν ἡ σλαυική. Ἀπό αὐτό καί ἀπό ἄλλα στοιχεῖα, ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος συνάγει ὅτι:

- Στήν Βουλγαρία ὁ σλαυικός πληθυσμός εἶχεν ἀποβῆ πολυπληθέστερος τοῦ ἑλληνικοῦ.
- Στήν Θράκη καί στήν Μακεδονία *«αἱ δύο φυλαί ἀπέβησαν ἴσαι σχεδόν εἰς πληθυσμόν»*, ἀλλά οἱ Ἕλληνες, ὑπερέχοντες οἰκονομικῶς, μορφωτικῶς καί πολιτισμικῶς, ὑπερίσχυσαν.
- Τέλος στήν Θεσσαλία, στήν Ἤπειρο, στήν Στερεά καί στήν Πελοπόννησο *«ὁ ἑλληνικός πληθυσμός διετέλεσε πάντοτε ἀσυγκρίτως τοῦ σλαυικοῦ ἐπικρατέστερος»*

(Δ΄ 358). Γι' αὐτό καί ἀφωμοίωσε ὁλοκληρωτικῶς τούς Σλαύους.

7. Βλάχοι, Ἀλβανοί, Σαρακηνοί

Στίς εὐρωπαϊκές ἐπαρχίες τοῦ Κράτους, κατά τούς ι΄ καί ια΄ αἰῶνες, ἐμφανίσθηκαν καί δύο ἄλλα φῦλα: οἱ Βλάχοι καί οἱ Ἀλβανοί, ἄν καί ἡ ὀνομασία τῶν δευτέρων ἐμφανίζεται μόνον κατά τόν ιβ΄ αἰῶνα καί κυρίως ἐπί Φραγκοκρατίας. Οἱ πρῶτοι πιθανῶς ἦλθαν ἀπό τήν πέραν τοῦ Ἴστρου Βλαχίαν, ἐνῶ οἱ δεύτεροι, εἶναι κρᾶμα Δαρδάνων, Ἰλλυριῶν, Ἑλλήνων, Λατίνων, Γότθων, Σλαύων καί ἐν τέλει Τούρκων. Παρόμοιο κρᾶμα εἶναι ἡ γλῶσσα τους. Τόσον οἱ Βλάχοι ὅσον καί οἱ σέ ἑλληνικές χῶρες ἐγκατεσταθέντες Ἀλβανοί ἐξελληνίσθησαν.

Ἡ Κρήτη καί λιγώτερο ἡ Κύπρος εἶχαν ἀφελληνισθῆ ἀπό τούς Σαρακηνούς, ὥστε μετά τήν ἐκδίωξί τους μεταφέρθηκαν ἐκεῖ Ἕλληνες ἀπό ἄλλες περιοχές, καθώς καί Ἀρμένιοι, ἐνῶ παρέμειναν καί κάποιοι Ἄραβες οἱ ὁποῖοι ἐκχριστιανίσθηκαν καί ἐν τέλει ἐξελληνίσθηκαν. Αὐτήν τήν ἀποστολή ἐξετέλεσεν ὁ Νίκων, τόν ὁποῖον ἀκραῖοι «ἑλληνολάτρες» χαρακτηρίζουν ἀρνητικῶς. Οἱ ἴδιοι ἐπιμένουν ὅτι κατά τούς πρωτοβυζαντινούς αἰῶνες οἱ Ἕλληνες ὑπέστησαν γενοκτονίαν καί περίπου... ἐξαφανίσθηκαν!! (λ.χ. στό περιοδ. «Δαυλός», 239, 15378, ὁ Π.Λ.Κ. γράφει *«ἴσως νά ἀφανίσθηκαν πρῶτα οἱ Ἕλληνες καί μετά ὁ πολιτισμός»*, ἐννοώντας ἀπό τούς χριστιανούς). Ἔτσι τροφοδοτοῦν τόν Φαλλμεράυερ καί τούς σύν αὐτῷ.

Συμπέρασμα

Οἱ θέσεις τοῦ J. P. H. Fallmerayer περί ἐκσλαυισμοῦ τῶν Ἑλλήνων κατά τόν ζ΄ αἰῶνα σήμερα ἐλαχίστους ἔχουν

πλέον θιασῶτες. Μεταξύ αὐτῶν κυριώτεροι εἶναι ὁ D. Obelensky καί C. Mango, τοῦ ὁποίου τά ἔργα ἐκδίδονται στήν ἑλληνική ἀπό τό Μορφωτικό Ἵδρυμα Ἐθνικῆς Τράπεζας (Μ.Ι.Ε.Τ.)

Σχεδόν στό σύνολό τους οἱ ξένοι βυζαντινολόγοι ἀλλά καί ἀνθρωπολόγοι, γλωσσολόγοι καί ἄλλοι ἐπιστήμονες δέχονται ὅτι ἐπί Βυζαντίου δέν ἐπῆλθε καμμία οὐσιαστική μεταβολή, ὡς πρός τήν σύνθεσι τοῦ πληθυσμοῦ, στόν ἑλλαδικό χῶρο.

Ὑποσημείωσις

Ὑπάρχει καί μία ἄλλη τάσις νεοφαλλμερραϋερισμοῦ: εἶναι αὐτή κάποιων «ὑπεράγαν» ἑβραϊζόντων, οἱ ὁποῖοι ἀπορρίπτουν τήν ἑλληνίζουσα ἐκδοχή τοῦ Χριστιανισμοῦ, δηλαδή τήν Ὀρθοδοξία, τασσόμενοι ὑπέρ τῆς παλινορθώσεως καί κυριαρχίας τῶν ἰουδαϊκῶν του στοιχείων. Εἶναι οἱ αὐτοκαλούμενοι «Ρωμηοί». Αὐτοί βδελύσσονται τόν ἀρχαῖο Ἑλληνισμό, καταδικάζουν τήν φιλοσοφία του, τήν τέχνη του, τήν μυθολογία του, τήν θρησκεία του καί γενικῶς ὁλόκληρο τόν πολιτισμό του ὡς «εἰδωλολατρικό καί «ἔκφυλο». Ἀρνοῦνται κάθε σύνδεσί μας μέ αὐτόν καί θεωροῦν προπάτορές τους τούς Ἑβραίους «Δίκαιους» τῆς Ἑβραϊκῆς Βίβλου. Συνεπεῖς πρός αὐτές τίς ἀντιλήψεις τους, δέν δέχονται τήν ἱστορική - ἐθνική μας συνέχεια καί διατείνονται ὅτι οἱ Νεοέλληνες εἴμεθα λαός μιγάδων πού μαζί μέ Σλαύους καί ἄλλους συναποτελοῦμε τήν «Ρωμηοσύνη». (Ἀκόμη καί αὐτήν τήν γράφουν μέ η ἀντί μέ ι διότι τήν δεύτερη τήν θεωροῦν ὡς ταυτιζόμενη μέ τόν Ἑλληνισμό). Κύριος θεωρητικός καί ἐκπρόσωπος προπαγάνδας αὐτῆς τῆς τάσεως εἶναι ὁ ἀγαπημένος τῶν ΜΜΕ π. Γ. Μεταλληνός. Αὐτός ὠργάνωσε, μαζί μέ ἄλλους, τόν Μάιο τοῦ 2003 στήν Θεσσαλο-

νίκη ἕνα συνέδριο τῆς «Ἕνωσης Ὀρθοδόξων Σπουδῶν», μέ θέμα τόν πόλεμο «κατά τοῦ Δωδεκαθεϊσμοῦ, τῆς ὑποτίμησης τῆς Π. Διαθήκης καί τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων». Ἐκεῖ, ἐδήλωσε ὅτι εἶναι Ρωμηός καί ὅτι δέν ἔχει σχέσιν μέ τούς δημιουργούς τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ τόν ὁποῖον «ἄλλοι τόν ἔκαναν». Ζήτησε μάλιστα ἐξέτασιν DNA γιά νά ἀποδειχθῆ ὅτι «οἱ αὐτοαποκαλούμενοι Ἕλληνες» δέν εἶναι. Ἔδειξε μάλιστα ἀπόλυτη βεβαιότητα ὅτι ὁ ἴδιος δέν ἔχει ἑλληνικό DNA.

Τοῦ π. Γ. Μεταλληνοῦ προηγήθησαν ὁ Γιάννης Ψυχάρης (1854-1929), οἱ συνεργάτες καί οἱ ὀπαδοί του. Αὐτοί ἀπεκήρυξαν τόν ἀρχαῖο Ἑλληνισμό ὡς... στερούμενον ἐθνικῆς, πολιτικῆς, γλωσσικῆς καί λογοτεχνικῆς ἑνότητος! *«Ἀπό τό Ρομιό βαστοῦμε»*, διεκήρυξαν, ἐνῶ *«ἡ Ἀκρόπολη μ' ὅλη τήν ἀρχαία της δόξα εἶναι ἕτοιμη νά πέσει νά μᾶς πλακώσει»!*

Ἐπεδόθησαν λοιπόν στήν προπαγάνδισι τῆς «ρομέϊκης» γλώσσας καί γενικώτερα τῆς «Ρομιοσύνης».

Βιβλιογραφία

Ζακυθηνός Διον., *Le Despotat grec de Morée*, 1932.

— *Οἱ Σλάβοι ἐν Ἑλλάδι*, 1945.

Ζαμπέλιος Σπ., *Βυζαντιναί μελέται. Περί πηγῶν τῆς νεοελληνικῆς ἐθνότητος ἀπό Η' μέχρι Ι' ἑκατονταετηρίδος μ.Χ.*, 1857.

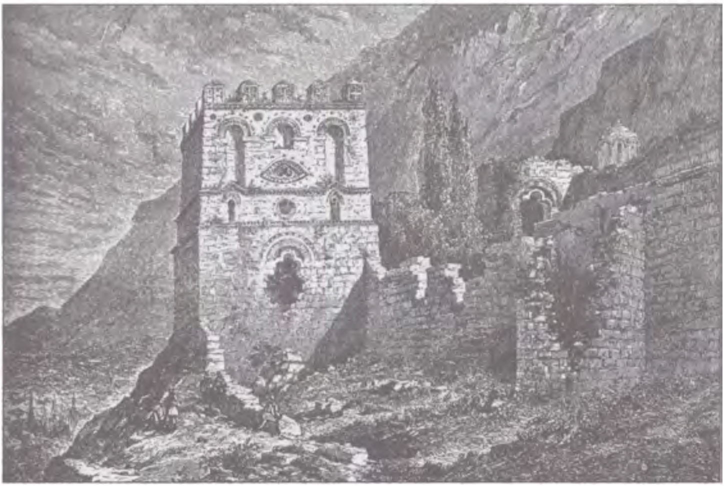
Κεφαλᾶς Νεκτάριος **Πενταπόλεως.**, *Περί Μεσαίωνος καί Βυζαντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ.*

Παπαρρηγόπουλος Κ., *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους.*

Σάθας Κ., *Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη*, 1869.

Fallmerayer J. P. H., *Περί τῆς καταγωγῆς τῶν Νεοελλήνων. Τό ἀλβανικόν στοιχεῖον ἐν Ἑλλάδι.*

Herzberg Fr. G., *Geschichte Griechenlands dem Absterben des antiken Lebens bis zum Gegenwart.*
Hopf K. I., *Geschichte Griechenlands.*

Μυστρᾶς.

Θ΄. Η ΚΥΡΙΩΣ ΕΛΛΑΣ

1. Νεοφαλλμεραϋερική ἐκδοχή[1]

Ὡρισμένοι ἀντιβυζαντινιστές προβάλλουν μίαν φαλλμεραϋερικοῦ τύπου ἐκδοχήν τῆς Ἱστορίας. Συμφωνοῦν οὐσιαστικῶς μέ τόν ἰσχυρισμόν περί περίπου ὁλικῆς ἐκλείψεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ καί συνεπῶς καί μέ τόν ἰσχυρισμόν περί διακοπῆς τῆς ἱστορικῆς συνεχείας του. Ἡ διαφοροποίησίς των ἔγκειται στό ὅτι ἀποδίδουν αὐτά τά φαινόμενα στήν γενοκτονία πού κατ' αὐτούς διέπραξαν ὄχι οἱ Σλαῦοι, οἱ Ἄβαροι, ἀλλά οἱ «χριστιανοί» εἰς βάρος τῶν «Ἑλλήνων»[2]. Ἰσχυρίζονται ἐπίσης ὅτι ὑπῆρξεν ὁλοσχερής ἐγκατάλειψις τῆς Ἑλλάδος ἀπό τό χριστιανικό Βυζάντιο, λόγῳ τῆς ὑποτιθεμένης ἐμμονῆς τοῦ πληθυσμοῦ της στήν ἀρχαία θρησκεία του[3].

---

1. Τό θέμα αὐτό πραγματεύθηκα ἐν συντομίᾳ στό βιβλίο μου «Ἀντιβυζαντισμός». Ἐδῶ ἐπανέρχομαι χάριν τῆς ἑνότητος τοῦ θέματος τοῦ ἀνά χεῖρας σας βιβλίον μου, προσθέτοντας περισσότερα στοιχεῖα.
2. Ἡ πρότασις περικλείει σφάλμα λογικῆς. Χριστιανός = ὁ πιστός τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Ἕλλην=ὁ ἀνήκων στό ἑλληνικόν ἔθνος. Δηλαδή ἀντιπαρατίθενται ἄσχετες μεταξύ των ποιότητες. Οἱ «Χριστιανοί» πού ὑποτίθεται ὅτι κατέσφαζαν «Ἕλληνες» σέ ποιό ἔθνος ἀνῆκαν; Δέν ἦσαν καί αὐτοί Ἕλληνες;
3. Ποιά ὅμως; Τῆς ἀρχέγονης ἡλιολατρείας; Τῆς ὁμηρικῆς ἐπο-

Διατείνονται:

«Ἡ Ἑλλάς ὡς τόπος ἦταν γιά τούς Βυζαντινούς ὁ πιό ἀγνοημένος καί περιθωριακός, τό πιό παραμελημένο «θέμα» τῆς αὐτοκρατορίας» (Μ. Δημόπουλος, «Δαυλός» 180/1997).

Πόθεν προκύπτει ὁ ἰσχυρισμός; Ποιά πηγή τόν τεκμηριώνει; Ἀπό πουθενά καί καμμιά. Ὅπως τίποτε δέν τεκμηριώνει καί τούς ἰσχυρισμούς περί ἀραιώσεως τοῦ πληθυσμοῦ καί τήν γενικήν παρακμήν τῆς κυρίως Ἑλλάδος. Ἐν συνεχείᾳ προβαίνω στήν ἀποκατάστασι τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας.

2. Ἀναίρεσίς της

Θεωρῶ τήν «νεοφαλλμεραϋερικήν ἐκδοχήν» πολλαπλῶς ἐσφαλμένην.

α΄) Ὁ Ἑλληνισμός δέν περιωριζόταν στήν κυρίως Ἑλλάδα. Ἤδη ἀπό τήν Ἑλληνιστική Ἐποχή, ἡ πλειονότης τῶν Ἑλλήνων διαβιοῦσε στήν Μ. Ἀσία. Τοῦτο ἐσυνεχίσθη καί ἐπί Ρωμαϊκῆς καί Βυζαντινῆς Περιόδου. Ὁ βυζαντινός Ἑλληνισμός βρισκόταν ἐπίσης στή νότιο Ἰταλία, τήν Σικελία, τά νησιά Ἰονίου - Αἰγαίου, καθώς καί στήν Κρήτη καί στήν Κύπρο. Προκειμένου νά ἐκφέρωμεν κρίσεις, ὀφείλομε νά ἔχωμε ὀρθήν ἀντίληψιν τῶν ἱστορικῶν περιόδων καί χώρων. Καί ἐν προκειμένῳ νά μή ταυτίζωμεν τόν χῶρον τοῦ τότε Ἑλληνισμοῦ μέ τόν νῦν.

β΄) Ἡ κυρίως Ἑλλάς εἰσῆλθεν εἰς τροχιάν παρακμῆς ὄχι ἐπί Βυζαντίου, ἀλλά ἐπί Ἑλληνιστικῆς[4] καί Ρωμαϊκῆς Περιόδου.

χῆς; Τοῦ Δωδεκαθέου; Τῶν Ὀρφικῶν, Πυθαγορείων, Πλατωνικῶν; Τῆς συγκρητιστικῆς, τῆς Ἑλληνιστικῆς Περιόδου;

4. Γ. Κ. Γεωργαλᾶ: «Ἑλλήνων Κοσμοκρατορία».

γ') Ἐπί Βυζαντίου ἡ κυρίως Ἑλλάς κάθε ἄλλο παρά ἐγκαταλειμμένη ἦταν. Ἀντιθέτως, ὅπως ἀποδεικνύω ἐν συνεχείᾳ, ἀνέκαμψεν.

3. Ἑλληνιστική Περίοδος

Ἡ παρακμή τῆς κυρίως Ἑλλάδος ἐπῆλθε κατά τήν Ἑλληνιστική Περίοδο. Οἱ συνεχεῖς μεταναστεύσεις Ἑλλήνων στίς κατακτηθεῖσες ἀπό τόν Μ. Ἀλέξανδρο καί τούς διαδόχους ἐπιγόνους του χῶρες, ἐπέφεραν δραστική μείωσι τοῦ πληθυσμοῦ της. Τό σημαντικώτερο εἶναι ὅτι ἀπό τήν κυρίως Ἑλλάδα ἔφευγαν οἱ πιό τολμηροί, δραστήριοι, δημιουργικοί ἄνθρωποι, κυρίως νέοι, πού ἀναζητοῦσαν εὐρύτερα πεδία ἀξιοποιήσεως τῶν ἱκανοτήτων τους. Ἕλληνες φεύγουν τότε ἀπό τήν κυρίως Ἑλλάδα γιά νά ἱδρύσουν νέες πόλεις στήν Ἀνατολή, νά γίνουν διοικητές, κυβερνῆτες, ἐξερευνητές, ἔμποροι, δάσκαλοι, αὐλικοί, ἀξιωματοῦχοι. Πηγαίνουν σέ Αἴγυπτο, Περσία, Βακτριανή, Μεσοποταμία. Ἕλληνες ἐπιστήμονες τεχνικοί, καλλιτέχνες, λόγιοι, ἐγκαταλείπουν τίς μικρές πόλεις τους γιά νά βροῦν ἀναγνώρισι, τιμές, δόξα, ἀμοιβές στήν Ἀλεξάνδρεια, στήν Ἀντιόχεια, στήν Ἔδεσσα τῆς Μεσοποταμίας, στήν Πέργαμο. Ἡ κυρίως Ἑλλάς τούς φαίνεται φτωχή, μέ περιωρισμένες δυνατότητες, ἀκόμη καί καταπιεστική. Μποροῦσε μηχανικός ἤ πολεοδόμος νά κατασκευάση στήν Ἑλλάδα ἔργα ὅπως ὁ Φάρος ἤ ἡ ἵδρυσις νέων πόλεων;

- Μποροῦσε κάποιος στήν κυρίως Ἑλλάδα νά γίνη προφήτης, ἱδρυτής νέας θρησκείας, μεσσίας, ὅπως στήν Ἀνατολή; Ὁ Ἀπολλώνιος Τυανεύς ὄχι μόνο δέν ἔδρασε στήν Ἑλλάδα, ἀλλά ἀποπέμφθηκε καί ἀπό τά Ἐλευσίνια Μυστήρια.
- Ἤ μήπως εἶχε τήν δυνατότητα ἕνας Ἕλλην τῆς κυ-

ρίως Ἑλλάδος νά βρεθῆ ἐπί κεφαλῆς στόλου μέ ἀποστολήν ἐξερευνήσεως τοῦ Ἰνδικοῦ ἤ τόν περίπλου τῆς Ἀφρικῆς;

Μετά τόν Μ. Ἀλέξανδρο καί ἐξ αἰτίας τῶν κατακτήσεών του, ἡ Ἑλλάς, κατά τούς τρεῖς τελευταίους π.Χ. αἰῶνες, ὑπέστη σοβαρή ἀφαίμαξι τοῦ ἀνθρωπίνου δυναμικοῦ της. Αὐτό, μαζί μέ τά «ἐμβάσματα» πού εἰσέρρεαν ἀπό τούς ἐκτός μητροπολιτικῆς Ἑλλάδος Ἕλληνες, εἶχε ὡς συνέπεια τήν ἐγκατάλειψι τῆς γεωργίας. Πολλά ἐδάφη παύουν νά καλλιεργοῦνται. Τά ἕλη ἐξαπλώνονται. Καί μαζί τους ἐξαπλώνονται καί οἱ ἑλώδεις πυρετοί.

Τό κυριώτερο: στόν ἑλλαδικό χῶρο ἐξαφανίζονται οἱ μικροϊδιοκτῆτες ἐλεύθεροι παραγωγοί –αὐτοί πού ἀποτελοῦσαν τό στήριγμα τῆς «πόλεως», τούς πολῖτες καί στρατιῶτες της.

Οἱ ἑλληνικοί στρατοί ὑπερεῖχαν ὅλων τῶν ἄλλων ἀκριβῶς ἐπειδή τούς ἀπήρτιζαν ἐλεύθεροι, οἱ ὁποῖοι πολεμοῦσαν «ὑπέρ βωμῶν καί ἑστιῶν», ἐνῶ οἱ ἐχθροί τους ἦσαν καταναγκαστικῶς στρατολογημένοι ὑπήκοοι ἤ μισθοφόροι πού πολεμοῦσαν γιά τόν ἐξουσιαστή ἤ ἐργοδότη τους. Ὁ δραστικός περιορισμός τοῦ ἀνεξαρτήτου γεωργοῦ ἐπέφερε τήν παρακμήν τῆς πόλεως ἀλλά καί τήν ἐξάλειψιν τοῦ ἕως τότε ἀηττήτου τῶν Ἑλλήνων.

Γενικῶς, ἡ κολοσσιαία προσπάθεια πού κατέβαλεν ὁ Ἑλληνισμός γιά νά κατακτήση, νά στελεχώση καί νά ἐκπολιτίση τόν κόσμο, τόν ἐξήντλησε μέχρι σημείου ἐξουθενώσεως. Ἁπλωνόμενος σέ ἀπέραντες ἐκτάσεις, ὁ Ἑλληνισμός ἔχασε δυνάμεις καί ὑπέστη ἀρνητικές διαφοροποιήσεις. Τό ἐνδιαφέρον του ἐστράφη πρός τήν Ἀνατολή καί ἡ μητροπολιτική Ἑλλάς παραμελήθηκε.

Ἐπί πλέον, ὁ μητροπολιτικός Ἑλληνισμός συνέχισε μέ πάθος τίς ἐμφύλιες διαμάχες του, ἀφοῦ τό ὅραμα τοῦ Φιλίππου Β΄, γιά πραγματική συνένωσι ὅλων τῶν Ἑλλήνων σέ ἑνιαία κρατική ὀργάνωσι, θυσιάσθηκε στόν βωμό τῆς ἐπιδιώξεως γιά κατάκτησι τῆς Ἀνατολῆς. Αὐτοί ἦσαν οἱ λόγοι πού ἐπέτρεψαν στούς Ρωμαίους νά ὑποτάξουν τούς Ἕλληνες.

4. Ρωμαιοκρατία

Οἱ Ρωμαῖοι ἐπέφεραν μεγάλες καταστροφές στόν μητροπολιτικό Ἑλληνισμό.

- Ἀφάνισαν πόλεις (Κόρινθος 146 π.Χ., Δῆλος, Δελφοί, Ὀλυμπία 87 π.Χ.).
- Ἐδήμευσαν ἱερούς τόπους.
- Ἰσοπέδωσαν περιοχές (Ἤπειρος 167 π.Χ., Μακεδονία 164 καί 149 π.Χ., Ἀχαΐα 139 π.Χ.).
- Ἐγύμνωσαν τήν χώρα ἀπό καλλιτεχνικούς θησαυρούς.
- Τέλος, πολλοί ἀξιόλογοι Ἕλληνες μετέβησαν στήν Ρώμη, πού τούς προσέφερε εὐρύ πεδίον δράσεως.

Γράφει ὁ Πολύβιος:

«Στήν ἐποχή μας ἡ Ἑλλάς ὑποφέρει ἀπό γενική ἀτεκνία καί ὀλιγανθρωπία, ἕνεκα τῶν ὁποίων καί οἱ πόλεις ἐρήμωσαν καί ἡ παραγωγή σταμάτησε μολονότι δέν συνέβησαν πόλεμοι ἤ λοιμοί».

Καί ὁ Στράβων περιγράφει ὅτι ὁ ἑλλαδικός χῶρος εἶχε ὑποστῆ φοβερή ἐρήμωσι ἐπί Ρωμαιοκρατίας. Παντοῦ ἐρείπια. Ἀπό πολλές πόλεις εἶχε ἀπομείνει μόνον τό ὄνομά τους. (VIII, 3882).

Ἡ Μ. Ἀσία ὅμως δέν ὑπέστη τήν ἴδια καταστροφή. Ἔτσι τό κέντρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ μετακινήθηκε ἐκεῖ.

5. Ἀνάκαμψις ἐπί Βυζαντίου

Ἡ Ἑλλάς ἄρχισε νά ἀναζωογονῆται ἐπί ὡρισμένων φιλελλήνων Ρωμαίων αὐτοκρατόρων (Νέρων, Αὐρήλιος, Ἀδριανός), καί κυρίως μετά τήν ἵδρυσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καί τήν μεταφοράν τοῦ κέντρου τῆς Αὐτοκρατορίας στό ἀνατολικό τμῆμα της, ὅπου ἐδέσποζεν ὁ Ἑλληνισμός. Δηλαδή ἡ ἀναγέννησις τῆς Ἑλλάδος ἄρχισε κυρίως κατά τόν δ′ μ.Χ. αἰῶνα, μαζί μέ τήν ἔναρξιν τῶν διεργασιῶν διαμορφώσεως ἑνός ἑλληνικοῦ κράτους, τοῦ Βυζαντίου.

Καί ἡ ἀναγέννησις ἐπῆλθε κυρίως στίς νοτιώτερες περιοχές τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, δηλαδή στήν κυρίως Ἑλλάδα. Πράγματι, κατά τούς δ′-στ′ αἰῶνες στά βόρεια καί δυτικά τμήματα τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, ἐξ αἰτίας τῶν καταστρεπτικῶν εἰσβολῶν Γότθων, Οὕνων καί Ἀβάρων, ἐξαφανίσθηκε κάθε ἴχνος ἀστικοῦ βίου. Ἀντιθέτως νοτίως τοῦ Αἵμου καί ἰδίως στόν ἑλλαδικό χῶρο, συνεχίσθηκε ἡ ὕπαρξις πυκνοκατοικημένων ἀστικῶν κέντρων[5]. (Σπ. Βρυώνη: «Ἡ χερσόνησος τοῦ Αἵμου» στήν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» τῆς Ἐκδ. Ἀθηνῶν, τ. Ζ′, σ. 428-29). Ἕνα βυζαντινορθόδοξο ταξιδιωτικό ἐγχειρίδιο, ὁ «Συνέκδημος», ἀπαριθμεῖ 50 πόλεις σέ Μακεδονία - Ἤπειρο καί 100 στή νότιο Ἑλλάδα.

Σπουδαῖα ἀστικά κέντρα ἦσαν: Ἀδριανούπολις, Φιλιππούπολις, Βέρροια, Δημητριάς, Θῆβαι, Κόρινθος, Πά-

5. Διατείνονται ὅτι οἱ Γότθοι ὑπό τόν Ἀλάριχον, ὅταν ἐπέδραμαν στήν Ἑλλάδα, περίπου ἐξηφάνισαν τούς κατοίκους της. Καί τοῦτο ἐπειδή δῆθεν αὐτοί ἦσαν «ἐθνικοί», ἐνῶ οἱ βάρβαροι ἐπιδρομεῖς «χριστιανοί». Πρόκειται γιά τερατώδεις ὑπερβολές. Βλέπε στό ἀμέσως ἑπόμενο κεφάλαιο τοῦ παρόντος.

τραι, τίς ὁποῖες ὁ χρονογράφος Ἰωάννης Καμενιάτης χαρακτηρίζει «εὐημεροῦσες». Ἤκμαζαν ἐπίσης Ρόδος, Χίος, Κέρκυρα.

6. Ἐπί Ἰουστινιανοῦ Α'

Ἐπί Ἰουστινιανοῦ Α' ἡ κυρίως Ἑλλάς ἀνεπτύχθηκε καί ὠχυρώθηκε συστηματικῶς.

● Τά στενά τῆς Ἡρακλείας (ἀπό ὅπου ἡ ὁδός τῆς Ἰλλυρίας πρός τήν Ἑλλάδα), ἡ Κασσανδρεία ὁδός πρός χερσόνησον Παλλήνης, οἱ Θερμοπῦλες, ὁ Ἰσθμός, διετειχίσθησαν καί ἀπέκτησαν μόνιμες φρουρές καί ἀποθῆκες τροφίμων.

● Οἱ πόλεις τῆς Θεσσαλίας Γόμφοι, Λάρισα, Φάρσαλος, Μητρόπολις, Τρίκκαλα, Δημητριάς, Ἐχίναιον, ἀπέκτησαν ἰσχυρά τείχη. Σημαντικές ὀχυρώσεις ἔγιναν στόν Παγασητικό καί στόν Μαλιακό. Παντοῦ κατασκευάσθηκαν ζῶνες προστασίας τοῦ πληθυσμοῦ μέ πύργους, σιτῶνες καί δεξαμενές.

● Σέ Αἰτωλία, Ἀκαρνανία, Βοιωτία ὠχυρώθησαν πολλές πόλεις. Πλαταιές, Θῆβες, Ἀθῆναι, Κόρινθος, ἔγιναν ἀπόρθητες.

● Στήν Ἤπειρο, ἡ Νικόπολις περιεβλήθη μέ ἰσχυρά τείχη πού σταμάτησαν τούς Γότθους τό 551.

● Στήν Μακεδονία ὀχυρώθηκε ἡ Βέρροια.

● Στήν Θράκη περιτειχίσθηκαν Ραιδεστός, Σηλύβρια, Ἡράκλεια, Ἀφροδισιάς, Σηστός, Καλλίπολις, Ἐλαιοῦς, Αἶνος, Φιλιππούπολις.

Ὁ Ἰουστινιανός ἔκτισε πλῆθος φρουρίων *«δι' ὧν προέκειτο νά ἐξασφαλισθῶσιν αἱ χῶραι αἵτινες ἀπετέλουν τήν ἑστίαν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ* (Κ. Παπαρρηγόπουλος Γ' 159).

Πολλές πόλεις ἀνοικοδομήθηκαν καί ἀναπλάσθηκαν ὥστε νά γίνουν μεγαλύτερες, ὡραιότερες, ἀσφαλέστερες: Ἀδριανούπολις, Νικόπολις, Φωτική, Φοινίκη, Πλαταιαί, Ἀθῆναι, Κόρινθος.

Ἱδρύθηκε καί μία ἐντελῶς νέα πόλις: ἡ Καστοριά.

Τότε ἀνηγέρθησαν καί μερικά ἀπό τά λαμπρότερα κτίσματα τῆς βυζαντινῆς περιόδου.

● Στούς Φιλίππους ἀνηγέρθη μία βασιλική κατά τό πρότυπον τῆς Ἁγ. Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως καί κίονες μέ βυζαντινά («σύνθετα») κιονόκρανα (συνδυασμός κορινθιακοῦ καί ἰωνικοῦ κιονοκράνου σύν ἕνα «ἐπίθημα»).

● Στήν Πάρο, ἀνηγέρθη ἡ μεγαλοπρεπής ἐκκλησία τῆς Παναγίας Καταπολιανῆς (ἀπό τό τοπωνύμιο Κατάπολα) πού λέγεται καί Ἑκατονταπυλιανή. Εἶναι ἔργο τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἰγνατίου (στ΄).

● Στήν Γόρτυνα, ἕδρα τῶν μητροπολιτῶν Κρήτης, ἀνηγέρθη βασιλική μέ τροῦλο.

7. Ἀθῆναι

Ἡ Ἀθήνα εἶχεν ὑποστῆ μεγάλες καταστροφές ἀπό ἐπιδρομή τῶν Ἐρούλων (267). Τότε ἐρειπώθηκαν ἡ Ἀγορά, τό Μητρῶον, τό Βουλευτήριον καί ἡ Θόλος. Μετά τήν ἐκδίωξι τῶν βαρβάρων, ἀνηγέρθησαν νέα τείχη καί ἀποκατεστάθηκαν οἱ ζημίες.

Κατά τόν ζ΄ αἰῶνα ἡ πόλις ὑπέστη καταστροφές ἀπό Ἄραβες ἐπιδρομεῖς. Οἱ ζημιές ἀπεκαταστάθησαν.

Ὁ αὐτοκράτωρ Κώνστας Β΄ πέρασε τόν χειμῶνα τοῦ 662-663 στίς Ἀθῆνες, μαζί μέ τήν πολυπληθῆ ἀκολουθία

του. Τοῦτο σημαίνει ὅτι αὐτές ἦσαν πόλις ἀξιόλογος, πού παρεῖχεν ἀνέσεις καί συνεπῶς μποροῦσε νά διαμείνη ἐπί μακρόν ὁ αὐτοκράτωρ.

Κοντά 400 χρόνια ἀργότερα τίς ἐπισκέπτεται ὁ νικητής τῶν Βουλγάρων Βασίλειος Β΄ γιά νά καταθέση τά τρόπαιά του στόν Παρθενῶνα, πού λειτουργεῖ ὡς ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῆς Ἀθηνιώτισσας.

Ὑπῆρχεν ἐπίσης τοπική ἀριστοκρατία. Ἀπόδειξις: οἱ Ἀθηναῖες Εὐδοκία, Εἰρήνη καί Θεοφανώ, παντρεύθηκαν τούς αὐτοκράτορες Θεοδόσιο Β΄, Λέοντα Δ΄ καί Σταυράκιον ἀντιστοίχως. Ὅταν οἱ τρεῖς Ἀθηναῖες ἔφθασαν στήν Κωνσταντινούπολι, ἔγιναν δεκτές μέ μεγάλες τιμές ἀπό τήν ἐκεῖ ἀριστοκρατία.

Ἐξ ἄλλου, στήν πόλι τῶν Ἀθηνῶν λειτουργοῦσαν πάντοτε περίφημες σχολές, πέραν ἐκείνων πού ἔκλεισαν ἐπί Ἰουστινιανοῦ. Κατά τούς ι΄, ια΄, ιβ΄ αἰῶνες, ἔρχονταν νά σπουδάσουν σ' αὐτές ξένοι ἀπό ὅλο τόν κόσμο, ἀκόμη καί... Ἄγγλοι!

Ὁ Ἄραψ γεωγράφος Ἐδρεσῆ (1154) ἀναφέρει τάς Ἀθήνας ὡς πόλιν πολυάνθρωπον, ἐνῶ ὁ Ἑβραῖος Βενιαμίν τῆς Τουδέλης (1167) γράφει ὅτι στίς Ἀθῆνες καί στίς Θῆβες ὑπῆρχαν ἀκμάζουσες βιομηχανίες μετάξης. Στίς Ἀθῆνες κτίσθηκαν πολλές ἐκκλησίες: Καπνικαρέα, Γοργοεπήκοος (Ἅγ. Ἐλευθέριος), Ἅγ. Θεόδωροι, Ἅγ. Ἀπόστολοι, Ὄμορφη Ἐκκλησιά (στόν Περισσό), Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου (στήν Καισαριανή), Σωτείρας τοῦ Λυκοδήμου (ἀπό τό 1852 Ρωσική), τῆς Θεοτόκου (Δαφνί) Μονή Πετράκη κ.ἄ. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ πόλις ἦταν πολυάνθρωποις καί πλουσία.

Εἶναι βέβαιον ὅτι σ' ὅλη τήν διάρκεια τοῦ βυζαντινοῦ βίου της, ἡ Ἀθήνα ἦταν συνεχῶς ἕδρα ἐπισκοπῆς καί ἀργότερα ἀρχιεπισκοπῆς.

Κατά τόν ια' αἰῶνα, ἡ Ἀθήνα εἶναι μεγάλο κέντρο οἰκοδομικῶν δραστηριοτήτων, ἀρχιτεκτονικῆς καί γλυπτικῆς. Ἐδῶ δημιουργεῖται καί ὁ **«ἀθηναϊκός τροῦλος»** μέ μαρμάρινα κολονάκια στίς γωνιές τοῦ ὀκτάπλευρου τρούλου, τά ὁποῖα στηρίζουν μαρμάρινα τόξα.

8. Θεσσαλονίκη

Ἡ Θεσσαλονίκη εἶναι ἡ δεύτερη πόλις τῆς Αὐτοκρατορίας, μέγα ναυτικό, ἐμπορικό, βιομηχανικό καί πολιτιστικό κέντρο. Εἶχε ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας χαλκοῦ, σιδήρου, κασσιτέρου, μολύβδου καί μεγάλα ὑαλουργεῖα. Σημαντική ἦταν ἡ ἐμπορία γεωργικῶν προϊόντων. Ἡ πόλις ἦταν γεμάτη ξένους πού ἔρχονταν γιά ἐμπόριο. Ὀνομαστά ἦσαν τά σχολεῖα της. Διάσημοι ἦσαν οἱ κάτοικοί της γιά τήν εὐημερία τους.

Ὁ Ἰωάννης Καμενιάτης πού ἔζησε σ' αὐτήν, περιγράφει τήν Θεσσαλονίκην τοῦ ι' αἰῶνος ὡς πλουσιωτάτην, μέ μεγάλη ναυτική, ἐμπορική καί βιοτεχνική δραστηριότητα, μέ ἐργοστάσια σιδήρου, κασσιτέρου, μολύβδου, ὑάλου, μεταξωτῶν καί ὀνομαστά σχολεῖα.

Κάθε χρόνο, κατά τήν ἑορτή τοῦ Ἁγ. Δημητρίου, ἐγίνετο ἐκεῖ διεθνής ἐμποροπανήγυρις («Δημήτρια»), ὅπου ἔφθαναν ἔμποροι καί περιηγητές ἀπό κάθε γωνία τῆς Αὐτοκρατορίας» ἀλλά καί ἀπό Πορτογαλλία, Ἱσπανία, Γαλλία, Ἰταλία, Ἰβηρία (Γεωργία), Ρωσία, Συρία, Αἴγυπτο κ.λπ.

Τό 893, τό τελωνειακό κέντρον ἐμπορίου μέ τήν Βουλγαρία μεταφέρεται ἀπό τήν Κωνσταντινούπολι στήν Θεσσαλονίκη, ἀφοῦ ἡ τελευταία εἶναι κέντρον καί πρωτεύουσα ὅλης τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου.

9. Οἰκονομική ἄνθησις

Στήν κυρίως Ἑλλάδα, ἐπί Βυζαντίου, ἀκμάζουν βιοτεχνίες ὑφασμάτων, ἀργυροχοΐας, χρυσοχοΐας, χαλκοτεχνίας, σμαλτοτεχνικῆς, μεταξουργίας, ταπητουργίας, γλυπτῶν καθώς καί ἡ ναυτιλία καί τό ἐμπόριο.

Ὅταν εἰσήχθη ὁ μεταξοσκώληκας ἀπό τήν Κίνα, σέ πολλές περιοχές τῆς Ἑλλάδος ἀνεπτύχθη ἡ παραγωγή καί ἐπεξεργασία μετάξης: Γύρω ἀπό τόν Ἕβρο, σέ Βοιωτία, Κορινθία, Ἀργολίδα, Λακωνία, Μεσσηνία.

● Οἱ Θῆβες, τό Ἄργος καί ἡ Κόρινθος ἦσαν σημαντικά κέντρα μεταξοβιοτεχνίας καί ὑφαντουργίας. Ἦσαν φημισμένες γιά τούς τάπητας, τά μεταξωτά, λινά καί πορφυρά ὑφάσματά τους. Ὁ Νικήτας Χωνιάτης ἀναφέρει ὅτι ὁ σουλτάνος τοῦ Ἰκονίου ζήτησε ἀπό τόν Ἀλέξιο Γ΄ νά τοῦ στείλη «*σηρικά νήματα ἅπερ ἐκ Θηβῶν ἑπταπύλης βασιλεῖ κεχορήγηται*».

● Τό 1147, οἱ Νορμανδοί ἀπήγαγαν πολλούς μεταξουργούς ἀπό τίς Θῆβες καί τήν Κόρινθο καί τούς μετέφεραν στήν Σικελία (Πάνορμον=Παλέρμο) καί νότιο Ἰταλία ὅπου τούς ἔβαλαν νά παράγουν μεταξωτά ὑπό στυγνόν καθεστώς καταναγκασμοῦ, τό ὁποῖον ὁ Χωνιάτης παρομοιάζει μέ ἐκεῖνο πού ὁ Δαρεῖος ἐπέβαλε στούς Ἐρετριεῖς. Τό 1159, οἱ Νορμανδοί ὑπέγραψαν συνθήκη μέ τήν ὁποίαν ἀπελευθέρωσαν ὅλους τούς αἰχμαλώτους, πλήν τῶν μεταξουργῶν.

Μέ τήν πολιτική καί ἐκκλησιαστική ἀναδιοργάνωσι στήν ὁποίαν προβαίνουν κατά τόν θ′ αἰῶνα οἱ Ἴσαυροι, στά πλαίσια τῆς Μεταρρυθμίσεως, ἡ Ἑλλάς ἀπαλλάσσεται ἀπό τήν παπική ἐξάρτησί της καί ἀναβαθμίζεται. Τότε, ἡ Πελοπόννησος ἀναδεικνύεται σέ κυριώτερο «θέμα» τῆς ὅλης Αὐτοκρατορίας.

Κατά τόν θ′ αἰῶνα καί ἐν συνεχείᾳ παρατηρεῖται στήν Ἑλλάδα αὔξησις τῆς ἀγροτικῆς καί βιοτεχνικῆς παραγωγῆς, διεύρυνσις τοῦ ἐμπορίου, ἀνάπτυξις ἀστικῶν κέντρων, δημογραφική ἄνοδος, ἐνῶ παραλλήλως ἐπιτελοῦνται διοικητική καί ἐκκλησιαστική ἀναδιοργάνωσις καί ἐκτελοῦνται πολλά δημόσια ἔργα.

● Γράφει ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος: *«Ἐν γένει δέ ἡ κυρίως Ἑλλάς παρίστησι κατά τήν περίοδον ταύτην εὐπορίαν καί ἐνεργητικότητα ἧς συνήθως δέν ἔχομεν ἔννοιαν»* (Γ′ σ. 363).

10. Ἀστικά κέντρα

Σημαντικά ἀστικά κέντρα μέ βιοτεχνίες, ἐμπόριο κ.λπ. εἶναι σέ:

● **Μακεδονία:** Φίλιπποι, Κίτρος, Ἀχρίδα, Ἀδριανούπολις, Μεσημβρία, Μελένικο, Σέρρες, Ζίχνα, Καστοριά, Σέρβια, Βέροια, Σκόπια, Αἶνος, Χριστούπολις (Ἀμφίπολις).

● **Θεσσαλία:** Δημητριάς, Ἁλμυρός, Λάρισα, καί μιά νέα πόλις, ἡ Θαυμακός. Στόν Ἁλμυρό ὑπάρχουν Ἰταλοί ἔμποροι καί παροικία Ἑβραίων.

● **Ἤπειρο:** Ἰωάννινα, Κορυτζά, Δυρράχιο, ὅπου καί πολυάριθμη ἰταλική παροικία.

● **Στερεά:** Θῆβαι, μέ μεγάλη βιοτεχνία μεταξωτῶν,

Ἀθῆναι ὅπου ὑπάρχει καί ἀραβικό τέμενος, Εὔριπος (Χαλκίς).

● **Πελοπόννησος:** Κόρινθος, Πάτραι, Μεθώνη, Ναύπλιο ὅπου μεγάλες παροικίες Ἰταλῶν καί Ἑβραίων, Ἄργος, Σπάρτη, Μονεμβασία, Κορώνη.

● **Νησιά:** Ρόδος, Κεφαλληνία, Λευκάς, Κέρκυρα, Λῆμνος, Πάτμος, Χίος.

Τό 1154 ταξιδεύει στήν Ἑλλάδα ὁ Ἄραψ γεωγράφος Μπέν-Ἐντρίς (Ἐδρεσῆ) καί τήν περιγράφει στό «Βιβλίο τοῦ Ρογήρου» (ἀπεκλήθη ἔτσι ἐπειδή τό συνέγραψε κατά παραγγελίαν τοῦ Ρογήρου Β′ τῆς Σικελίας). Ἀναφέρει πολλές πόλεις.

● Γιά τήν Κόρινθο γράφει: *«μεγάλη καί πολυάνθρωπη πόλις».*

● Γιά τίς Ἀθῆνες: *«πόλις πολυάνθρωπη».*

● Γιά τόν Ἁλμυρό: *«πόλις σημαντική, πολυάνθρωπη, ἐμπορική».*

● Γιά τήν Κωνσταντινούπολι: *«Καμμιά πόλις δέν μπορεῖ νά συγκριθῆ μέ τό μεγαλεῖο της».*

Ἀπό τόν η′ αἰῶνα ἀρχίζει ἡ ἀνοικοδόμησις τῶν πόλεων πού εἶχαν καταστραφῆ κατά τόν ζ′ ἀπό τίς ἀραβικές ἐπιδρομές καί ἄλλες αἰτίες. Ἀνοικοδομοῦνται πόλεις τῆς Θράκης, καθώς καί ἡ Ἀγχίαλος, ἡ Βερόη, ἡ Ἀμφίπολις (Χριστούπολις), Φίλιπποι.

● Ὁ Κωνσταντῖνος Ζ′ Πορφυρογέννητος (913-959) ἀναφέρει: *«ἔχει δέ τό θέμα τῆς Ἑλλάδος πόλεις τόν ἀριθμόν 79 ἐξ ὧν 10 εἰς Πελοπόννησον».*

Κατά τόν θ′ αἰῶνα οἱ ἐπισκοπές Ἀθηνῶν καί Πατρῶν ἀναβαθμίζονται σέ μητροπόλεις, ἐνῶ κατά τόν ι′ ἱδρύον-

ται οἱ νέες μητροπόλεις Νέων Πατρῶν (Ὑπάτη), Σερρῶν, Μυτιλήνης καί ἀρχιεπισκοπές σέ Λῆμνο, Λευκάδα, Αἴγινα, Κέρκυρα.

Ἱδρύονται ὁλόκληρες νέες πόλεις στόν ἑλλαδικό χῶρο: Καστοριά, Ἄρτα, Μυστρᾶς, Γεράκι, Μονεμβασία, Θαυμακία, Μούχλι.

11. Κρατικό ἐνδιαφέρον

Τό γεγονός ὅτι ἡ μητροπολιτική Ἑλλάς εἶναι γεμάτη βυζαντινά μνημεῖα, ὅπως ἐκκλησίες, φρούρια, ὑδραγωγεῖα, γέφυρες, ἐπαύλεις, πιστοποιεῖ ὅτι αὐτή δέν ἀποτελοῦσε παραμελημένη περιοχή.

Τό Ἅγιον Ὄρος, ἡ Θεσσαλονίκη, τά Μετέωρα, ἡ Βέροια, ἡ Καστοριά, οἱ Πρέσπες, τά Ἰωάννινα, ἡ Ἄρτα, ἡ Λέσβος, ἡ Χίος, ἡ Ρόδος, τά Σέρβια, ἡ Καλαμπάκα, ἡ Βοιωτία, ὁ Πλαταμών, ὁ Μυστρᾶς, τό Γεράκι, ἡ Μονεμβασία, ἡ Ἀττική, τά νησιά εἶναι σφραγῖδες τῆς βυζαντινῆς παρουσίας στήν κυρίως Ἑλλάδα.

Πολλές ἐκκλησίες καί μονές τῆς ἐποχῆς (θ΄-ια΄) σώζονται στήν Ἑλλάδα. Περιστερές, Θεολόγος Θηβῶν, Παναγίας Σκριποῦς Βοιωτίας, Ἐπισκοπή Σκύρου, Ἐπισκοπή Εὐρυτανίας[6], Παναγία Παναξιώτισσα στήν Αἰτωλία, Κοίμησις στό Λάμποβο Βορ. Ἠπείρου. Ἀκόμη σέ Ἀθήνα, Τεγέα, Νίκλι, Πρέσπες, Κορινθία, Μάνη, Ἄρτα, Κρήτη, Βέροια, Καλαμπάκα, Λάρισα, Σέρβια, Ἀχρίδα, Σέρρες Σκόπελο, Καστοριά, Κορώνη, Λακωνία, Κύπρο. Αὐτήν τήν ἐποχή κτίζονται καί οἱ μονές Μεγίστης Λαύρας, Βατοπεδίου, Ἰβήρων στό Ἅγιον Ὄρος.

6. Τώρα στόν βυθό τῆς τεχνητῆς λίμνης τῶν Κρεμαστῶν.

Στήν Ἑλλάδα ἐμφανίζεται κατά τόν ια΄ αἰῶνα **νέος τύπος ἐκκλησ**ίας, ὁ σταυροειδής ὀκταγωνικός: Σ' αὐτόν ἀνήκουν ἐκκλησίες τῶν ια΄-ιβ΄ αἰώνων: Ὅσιος Λουκᾶς Βοιωτίας, Δαφνί Ἀττικῆς, Νέα Μονή Χίου, Ἁγ. Θεόδωροι Μυστρᾶ, Ἁγ. Σοφία Μονεμβασίας.

Ἔντονος ἦταν καί ὁ πνευματικός βίος στήν βυζαντινή Ἑλλάδα. Ἀνέφερα ἤδη τίς περίφημες σχολές Θεσσαλονίκης καί Ἀθηνῶν. Ὑπῆρχαν ὅμως καί σέ ἄλλους ἑλλαδικούς τόπους. Ὀνομαστή ἦταν λ.χ. ἡ σχολή τῆς Ἄνδρου ὅπου ἐδιδάσκοντο φιλοσοφία, μαθηματικά καί ρητορική. Ἐκεῖ ἐδίδαξεν ὁ Μιχαήλ Ψελλός καί ἐσπούδασεν ὁ Λέων ὁ Μαθηματικός.

12. Πολυανθρωπία

Τό 727 οἱ Ἑλλαδίτες κατά τήν διάρκειαν δυναστικῆς συγκρούσεως, πραγματοποίησαν ἐκστρατεία πρός κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως γιά νά ἀνατρέψουν τόν εἰκονομάχο αὐτοκράτορα Λέοντα Γ΄ καί νά ἐνθρονίσουν εἰκονόφιλο. Στήν ἐκστρατεία μετέσχαν στρατός ξηρᾶς καί στόλος 350 πλοίων. Συνεπῶς ἡ κυρίως Ἑλλάς διέθετε ἀρκετό πληθυσμό ὡς καί ναυτικά καί οἰκονομικά μέσα γιά τήν ἀνάληψιν τέτοιας ἐπιχειρήσεως. Ἀποδεικνύεται ἐπίσης ὅτι ὁ πληθυσμός της ἦταν χριστιανικός καί ἀνῆκε στήν παραδοσιακή = εἰκονόφιλη παράταξι.

● Ὅταν τό 746-747 λοιμός πλήττει τήν Κωνσταντινούπολι καί ἀραιώνει τόν πληθυσμό της, ὁ Κωνσταντῖνος Ε΄ μεταφέρει σ' αὐτήν κατοίκους ἀπό τήν ἠπειρωτική καί νησιωτική Ἑλλάδα —ἄρα ἐκεῖ ὑπῆρχε μεγάλος ἀριθμός κατοίκων.

● Τό 885-891 ἀπό τόν ἴδιο χῶρο στέλνονται ἔποικοι στήν ἀνακτηθεῖσα Καλαβρία (νότιο Ἰταλία).

Τά ὡς ἄνω γεγονότα δείχνουν ὅτι ὁ ἑλλαδικός χῶρος ἀνεπτύσσετο οἰκονομικῶς καί πληθυσμιακῶς.

● Τό 807, οἱ Σλαῦοι τῆς Πελοποννήσου ἐξηγέρθησαν καί μαζί μέ ἀραβικούς στόλους ἀπό τήν Συρία καί τήν Ἀφρική ἐπολιόρκησαν τάς Πάτρας. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἀντιμετώπισαν τούς ἐχθρούς καί τελικῶς τούς ἐνίκησαν, τούς κατεδίωξαν καί τούς διεσκόρπισαν, πρίν φθάσουν οἱ ἐνισχύσεις πού εἶχαν σταλῆ. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ἡ πόλις εἶχε πολλούς κατοίκους, μέ ἱκανά μέσα στήν διάθεσί τους καί ἀκμαῖον φρόνημα. Ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος τούς χαρακτηρίζει «Γραικούς».

Ὅτι ἡ Ἑλλάς ἦταν πολυάνθρωπη καί εὔπορη ἀποδεικνύεται καί ἀπό τίς μεγάλες στρατιωτικές δυνάμεις πού μποροῦσε νά συγκεντρώνη ἡ κυρίως Ἑλλάς.

● Μεγάλες δυνάμεις πρόσφερε ἡ Πελοπόννησος στίς ἀρχές τοῦ ι΄ αἰῶνος γιά ἐκστρατείαν στήν Ἰταλία.

● Ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος παραθέτει στοιχεῖα γιά τήν συμβολή τῆς κυρίως Ἑλλάδος στά δημόσια ἔσοδα καί στήν συγκρότησι τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τῆς Αὐτοκρατορίας, ἀπό τά ὁποῖα προκύπτει ὅτι οἱ κάτοικοί της καί πολυάριθμοι ἦσαν καί εὐημεροῦσαν.

Εἶναι γνωστόν ἄλλωστε ὅτι τό πολεμικό ναυτικό τοῦ Βυζαντίου συνεκροτεῖτο σχεδόν ἐξ ὁλοκλήρου ἀπό τούς κατοίκους τῶν νήσων καί παραλίων τῆς Ἑλλάδος.

13. Ἑλληνικόν φρόνημα

Χαρακτηριστικόν εἶναι ὅτι μέ τήν ὀνομασίαν «Ἑλλάς» δηλώνεται ἀπό τούς Βυζαντινούς τό σύνολον τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου. (Μένανδρος, Θεοφάνης κ.ἄ.).

Ἀλλά καί πολλοί Δυτικοί κάνουν τό ἴδιο, ὅπως ὁ Ἰσίδωρος, ἐπίσκοπος Σεβίλλης (†636), ὁ ὁποῖος γράφει ὅτι *«καί τό Ἰλλυρικόν εἶναι Ἑλλάς (Graecia)»*[7].

Ἐξ ἄλλου, ὁ Ἰωάννης Λυδός (στ´) γράφει γιά τούς κατοίκους τῶν χωρῶν νοτίως τοῦ Ἴστρου (Δουνάβεως), *«Ἕλληνας τούς πλείστους ὄντας»*.

Οἱ Σλαῦοι πού ἐγκατεστάθησαν στήν Ἑλλάδα, μετά ἀπό τήν ὑποτιθέμενη γενοκτονία τῶν κατοίκων, ἀφωμοιώθηκαν καί ἐξελληνίσθησαν πλήρως. Ποιοί τούς ἀφωμοίωσαν ἐάν οἱ Ἑλλαδίτες Ἕλληνες εἶχαν ἐξοντωθῆ;

Εὔγλωττον: Ἕνας ἐπαρχιώτης ἄρχοντας, ὁ γεννημένος στή Λάρισα ὁ Νικήτας Μάγιστρος, τῆς ἐποχῆς τοῦ Πορφυργεννήτου, στήν διασωθεῖσαν ἀλληλογραφία του δέν παραλείπει ποτέ νά ὑπενθυμίζη ὅτι εἶναι Σπαρτιάτης ἐκ πατρός καί Ἀθηναῖος ἐκ μητρός, ἀναφέροντας συνεχῶς τήν ἱστορία αὐτῶν τῶν δύο πόλεων, ὑμνώντας τήν Ἑλλάδα καί ὑπερηφανευόμενος ὡς Θεσσαλός γιά τόν «Θετταλόν Ἀχιλλέα», ἐνῶ ἐξηγεῖ ὅτι γράφει σύντομες ἐπιστολές ἐπειδή εἶναι Λάκων. Ἡ κόρη τοῦ Νικήτα παντρεύθηκε τόν Χριστόφορο, συναυτοκράτορα τοῦ Λεκαπηνοῦ.

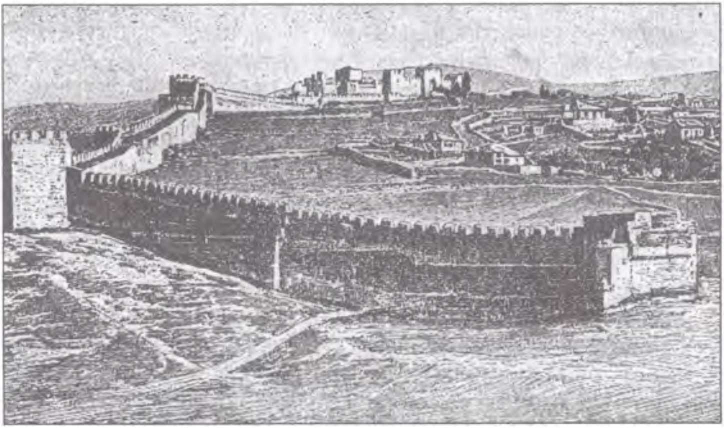
● Ὅταν οἱ Φράγκοι κατέλαβαν τήν Κωνσταντινούπολι (1204), στόν ἑλλαδικό χῶρο ἱδρύονται ἑλληνικά κράτη: Δεσποτᾶτον Ἠπείρου καί Μυστρᾶ. Τοῦτο ἀπο-

7. «Ἰλλυρικόν» ἦταν θέμα στό βορειοδυτικό τμῆμα τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, στά παράλια τῆς Ἀδριατικῆς πού σήμερα ἀνήκουν στήν Κροατία καί Μαυροβούνιο. Τό νότιον τμῆμα τῆς χερσονήσου ἦταν τό «θέμα Ἑλλάδος».

δεικνύει τήν ὕπαρξιν ἀκμαίου Ἑλληνισμοῦ καί ἰσχυροῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ[8].

● Ἡ ἀφομοίωσις τῶν ἐγκατασταθέντων στήν Ἑλλάδα Ἀλβανῶν, Σλαύων, Φράγκων, πιστοποιεῖ τό ἀκμαῖον καί τήν συμπάγειαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Μετά τό 1204, τά Δεσποτᾶτα Ἠπείρου καί Πελοποννήσου, μέ τήν οἰκονομική καί πνευματική ἀκμή καί τήν στρατιωτική ἰσχύ τους καθώς καί μέ τό ἐθνικό τους φρόνημα, πιστοποιοῦν τό γεγονός ὅτι ἐπί Βυζαντίου ἡ κυρίως Ἑλλάς ὄχι μόνον δέν... «ἀφανίσθηκε», ἀλλά ἀναγεννήθηκε ἀπό τά ἐρείπια τῆς Ρωμαιοκρατίας καί τίς καταστροφές τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν.

Τά βυζαντινά τείχη τῆς Θεσσαλονίκης.

8. Οἱ Φράγκοι ἁρπάζουν καί μεταφέρουν βιαίως στίς χῶρες τους τεχνίτες ἀπό τόν ἑλλαδικό χῶρο, ὅπου ἀνθοῦσαν ἀξιόλογες «βιομηχανίες» ἄγνωστες στήν Δύσι.

Ι΄. ΑΛΑΡΙΧΟΣ Ο ΒΑΡΒΑΡΟΣ

1. Ψευδο-ιστορία

Ὑπάρχει μία ψευδο-ιστορία. Ἀποτελεῖται ἀπό μυθεύματα διά τῶν ὁποίων ἐπιδιώκεται ἡ ἐξυπηρέτησις σκοπιμοτήτων. Τέτοια μυθεύματα εἶναι λ.χ. τό Ἰνδοευρωπαϊκόν, τό Φοινικικόν, τόν Ἀνατολικόν καί ἄλλα κατασκευάσματα Δυτικῶν.

Αὐτοί θέλουν: α΄) Νά μᾶς παρουσιάσουν ὡς κατελθόντας ἀπό τόν βορρᾶ «Ἰνδοευρωπαίους», ἐνῶ εἴμεθα γηγενεῖς τῆς Αἰγηίδος.

β΄) Νά πείσουν ὅτι παρελάβαμε τό ἀλφάβητον ἀπό τούς Σημιτοφοίνικες, ἐνῶ εἶναι δικό μας ἐπίτευγμα.

γ΄) Ὅτι ὁ πολιτισμός τῶν Ἑλλήνων προῆλθε ἐξ εἰσαγωγῆς ἀπό τήν Ἀνατολήν, ἐνῶ ἡ ποιότης του εἶναι τελείως διάφορος.

Ὑπάρχουν ὅμως καί ἱστορικά ψεύδη πού δυστυχῶς κατασκευάζονται ἀπό Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἐπίσης ἐπιδιώκουν τήν ἐξυπηρέτησι σκοπιμοτήτων τους μεταχειριζόμενοι τήν Ἱστορίαν κατά τό δοκοῦν. Ἕνα τέτοιο ψεῦδος λ.χ. εἶναι ὁ χαρακτηρισμός τῆς προχριστιανικῆς θρησκείας τῶν Ἑλλήνων ὡς «εἰδωλολατρικῆς». Τοῦτο εἶναι κατασκεύασμα χριστιανικοῦ φανατισμοῦ[1].

---

1. Βλέπε στό βιβλίο μου «Εἰδωλομάχοι καί Χριστιανομάχοι».

Ἀλλά καί ὁ ἀντιχριστιανικός φανατισμός κάποιων ἀρχαιοθρήσκων ὁδηγεῖ στήν κατασκευή ἱστορικῶν ψευδῶν. Τέτοια εἶναι: Ὁ χαρακτηρισμός τοῦ Βυζαντίου ὡς ἀνθελληνικοῦ, θεοκρατικοῦ καί σκοταδιστικοῦ, ἡ μέ ἀκραῖες ὑπερβολές παρουσίασις τῆς διαπάλης ἀρχαίας θρησκείας - χριστιανισμοῦ (μέ τό αἴτημα τῆς ἀναβιώσεώς της), τό περί ἀντιπαραθέσεως Ἑλλήνων - χριστιανῶν, ὡς νά μήν ἦσαν καί οἱ χριστιανοί Ἕλληνες καί νά μήν ἐπρόκειτο περί διαπάλης δύο Ἑλληνισμῶν: παγανιστικοῦ καί χριστιανικοῦ.

2. Ἐφευρήματα

Πρός ἐξυπηρέτησιν αὐτῶν τῶν θεμελιωδῶν ψευδο-ιστορικῶν κατασκευῶν, ἐφευρίσκονται καί δευτερεύοντα ψεύδη. Ἕνα ἀπό αὐτά εἶναι τό ἀντικείμενον τοῦ παρόντος δοκιμίου. Πρόκειται γιά τούς ἰσχυρισμούς ὅτι:

α΄) Ἡ κατά τά τέλη τοῦ δ΄ αἰῶνος εἰσβολή τῶν Γότθων τοῦ Ἀλαρίχου στήν κυρίως Ἑλλάδα ὠφείλετο στούς χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι ἤθελαν τόν ἀφανισμόν τῆς φυλῆς τῶν Ἑλλήνων ἐπειδή αὐτοί ἐπέμεναν παγανιστικῶς.

β΄) Ἡ εἰσβολή αὐτή ἐπέφερε ὁ**λοσχερῆ ἐξόντωσιν** τοῦ νοτίου Ἑλληνισμοῦ, ἀφανισμόν τῶν ἔργων τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ καί **ἐρήμωσιν** τῆς χώρας ἡ ὁποία ἔμεινε δῆθεν κενή κατοίκων!

Ἰδού:

● Μέ τόν Ἀλάριχο *«δημιουργεῖται **ἀπόλυτο πληθυσμιακό κενό**, τό ὁποῖο ἀργότερα θά καλυφθῆ ἀπό ἔξωθεν μεταφερομένους»*. (Ἀντ. Λαγουδάκης, περιοδ. «Δαυλός», 228, σ. 14516).

● *«Τότε, τό 397, ἔγινε στήν Πελοπόννησο ἡ μεγαλύτερη **γενοκτονία** πού γνώρισαν ποτέ οἱ Ἕλληνες... ἐσφάγη ἀνηλεῶς ἤ ἐξανδραποδίστηκε ὁ μή χριστιανικός*

πληθυσμός ὅλων τῶν πόλεων τῆς Πελοποννήσου. ***Ὅλοι*** *ὅσοι δέν πρόλαβαν νά καταφύγουν στά βουνά τῆς Λακωνίας καί τῆς Ἀρκαδίας, ἡβηδόν ἐσφάγησαν»* («Δαυλός» 239, σ. 15347). Χαρά ὁ Φαλλμεράυερ!

«Ὁ Ἀλάριχος σφάγιασε τό 90% τῶν Ἑλλήνων (!) *καί γι' αὐτό κατέβηκαν σλαβικές φυλές πού ἐποίκησαν τόν ἑλλαδικό χῶρο».* («Δαυλός» 258, Ἰούν. 2003, σ. 16817). Ἄγνωστο ποῦ βρῆκε τήν στατιστική τῶν σφαγῶν ὁ γράψας (Γιάννης Φώτης), ὁ ὁποῖος ἀγνοεῖ ὅτι κατά τόν δ' αἰῶνα πού συνέβη ἡ ἐπιδρομή τῶν Γότθων δέν ὑπῆρχαν Σλαῦοι στήν χερσόνησο τοῦ Αἵμου, ὥστε νά «κατέβουν».

● Κάποιος φθάνει σέ ἰσχυρισμούς ὅπως ὅτι ἡ Δ' Οἰκουμενική Σύνοδος *«στοίχισε τή ζωή σέ 15 ἑκατομμύρια Ἑλλήνων»,* διότι αὐτή ἀπεφάσισε ἐξόντωσί τους ὡς εἰδωλολατρῶν καί τήν ἀνέθεσε στόν Ἀλάριχο, ὁ ὁποῖος *«ὅταν ἐπέστρεψε ἀπό τήν ἐκστρατεία του ἐδήλωσε ὅτι ἐξαφάνισε 15 ἑκατομμύρια»*! («Δαυλός» 247, σ. 15995).

Ὁ ἐν λόγῳ δέν διευκρινίζει: α') Ποῦ βρῆκε τήν ὑποτιθέμενη ἀπόφασι τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, περί ἀφανισμοῦ τῶν Ἑλλήνων καί ἀναθέσεώς του στόν Ἀλάριχο. Καί δέν τό κάνει διότι αὐτή ἡ ἀπόφασις εἶναι ἀνύπαρκτη. Ἡ Δ' Οἰκουμενική Σύνοδος πού συνῆλθε τό 451, δηλαδή 46 ὁλόκληρα ἔτη πρίν ἀπό τήν ἐπιδρομήν τῶν Γότθων, οὐδόλως ἠσχολήθη μέ τόν «Παγανισμόν» καί κατεδίκασε τόν μονοφυσιτισμόν, ὁ ὁποῖος ἐξέφραζε σημιτικές ἀντιλήψεις περί Θεοῦ, ἀντίθετες πρός τίς ἑλληνικές.

β') Ποῦ δημοσιεύθηκαν οἱ φανταστικές «δηλώσεις» τοῦ Ἀλαρίχου!

γ') Ποιοί «Ρωμαῖοι ἱστορικοί τῆς ἐποχῆς» ὑπελόγιζαν τούς Ἕλληνες τῆς Αὐτοκρατορίας σέ 20 ἐκ. καί τούς ἐξοντωθέντες σέ 15 ἐκ. Φυσικά δέν ὑπάρχουν τέτοιοι ἱστορικοί, οὔτε τέτοιες στατιστικές.

δ΄) Πῶς ὁ Ἀλάριχος πού ἐπέδραμε μόνον στή νότιο Ἑλλάδα μπόρεσε νά... ἐξαφανίση τό 75% τῶν Ἑλλήνων τῆς Μ. Ἀσίας, τῶν νήσων, τῆς νοτίου Ἰταλίας, τῆς Αἰγύπτου καί τῶν ἄλλων περιοχῶν τῆς Αὐτοκρατορίας.

Οἱ ἴδιοι ὅμως, πού ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Ἀλάριχος περίπου ἐξαφάνισε τούς Ἕλληνες, μιλοῦν γιά νέα γενοκτονία ἐναντίον ἤδη τῶν «ἀφανισθέντων» ἕναν αἰῶνα ἀργότερα, ἐπί Ἰουστινιανοῦ. Καποιος μάλιστα ἰσχυρίζεται ὅτι *«ὁ ἴδιος* (σ.σ. ὁ Ἰουστινιανός) *ἔσφαξε τούς φιλοσόφους καθηγητές»* (τῆς Πλατωνικῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν)· («Δαυλός» 2476, σ. 16032), πρᾶγμα πού βεβαίως οὐδέποτε συνέβη καί ΟΥΔΕΙΣ ἀναφέρει. Ὁ Ἰουστινιανός ἀπηγόρευσε στούς μή-χριστιανούς νά ἀσκοῦν τό λειτούργημα τοῦ καθηγητοῦ, ἀντιστρέφοντας τήν προγενέστερη ἀπόφασι τοῦ Ἰουλιανοῦ σέ βάρος τῶν χριστιανῶν. Οὔτε ὁ ἕνας, οὔτε ὁ ἄλλος ἔσφαξαν καθηγητάς —τέτοια πρᾶξις οὐδέποτε ἐσημειώθη σ' ὁλόκληρη τήν ἐπί 1.128 ἔτη τοῦ βίου τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ἐνῶ ἀντιθέτως ἐσημειώθησαν πάμπολλες στήν Δύσι, ὄχι μόνον τήν μεσαιωνική, ἀλλά καί τήν μετα-αναγεννησιακή[2].

Ἀκόμη, ὁ Ἰουστινιανός ἐχορήγησε σύνταξι στούς ἑπτά (7) καθηγητές πού ὡς «ἐθνικοί» ἔπαυσαν νά διδάσκουν καί τούς ἐπέτρεψε νά διαμείνουν σέ ὅποιον τόπο τῆς Αὐτοκρατορίας θά ἐπέλεγαν. Αὐτοί ἐπροτίμησαν νά φύγουν στήν Περσία, ἀλλά ἐκεῖ ἀπεγοητεύθησαν, ἐπέστρεψαν καί ἔζησαν ἀνενόχλητοι στό Βυζάντιο, λαμβάνοντες σύνταξιν.

● *«Ἡ Σπάρτη καταστράφηκε μέ ἰδιαίτερη μανία ἀπό τούς χριστιανούς»*, γράφει κάποια ἐπιστολογράφος περιοδικοῦ («Δαυλός» 246, σ. 15914). Ὅπου «χριστια-

2. Ἴδε Γ. Κ. Γεωργαλᾶ: «Βυζάντιον Ζ΄: Ἡ Ἀναγέννησις».

νοί» = ὁ Ἀλάριχος καί οἱ Γότθοι του (!) ἤ οἱ νεώτεροι Δυτικοί πού ἐπί τουρκοκρατίας ἔδρασαν καταστρεπτικῶς στήν Σπάρτη. Μέ τήν ἴδια λογική τό 1940-1941 μᾶς ἐπετέθησαν «οἱ χριστιανοί» (Ἰταλοί καί Γερμανοί), τό 1941-44 εἴχαμε «χριστιανική κατοχή» (ἰταλογερμανοβουλγαρική) καί τό 1955-59 οἱ «χριστιανοί» (Ἄγγλοι) ἐκτελοῦσαν τούς Κυπρίους ἀγωνιστές.

Ἄς διερευνήσωμε τό ὅλον θέμα:

3. Βαρβάρων ἐπιδρομές

Οἱ βάρβαροι πού κατέλυσαν τό δυτικό τμῆμα τῆς Αὐτοκρατορίας (ὀρθότερα τῆς Ἑλληνο-ρωμαϊκῆς Οἰκουμένης) δέν ἄφησαν βεβαίως ἥσυχο τό ἀνατολικό. Οἱ ὀρδές τους τό προσέβαλαν καί συνέχισαν νά τό προσβάλλουν ἐπί αἰῶνες. Ἡ διαφορά ἔγκειται στό ὅτι τό Ἀνατολικό Κράτος κατώρθωσε νά τούς ἀντιμετωπίση ἐπιτυχῶς καί ἔτσι ἐπέζησε ἐπί 1.128 ἔτη. Βασική αἰτία τούτου εἶναι ὅτι τό ἐν λόγῳ Κράτος θεμελιωνόταν σ' ἕναν ἰσχυρό ἐθνοφυλετικό πυρῆνα —τόν Ἑλληνισμό, ὁ ὁποῖος ἔδινε στό κράτος γλῶσσα, παιδεία, πολιτισμό καί στελέχωνε ὅλους τούς τομεῖς του. Συνεπῶς ἡ περίπτωσις τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Ἀλαρίχου δέν ἀποτελεῖ κάτι τό ἰδιαίτερο. Εἶναι ἁπλῶς ἕνα ἀπό τά ἀπειράριθμα ἐπεισόδια τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν κατά τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου πού ἄρχισαν ἀπό τόν β΄ μ.Χ. αἰῶνα καί δέν σταμάτησαν ὡς τήν πτῶσι τῆς Αὐτοκρατορίας κατά τόν ιε΄.

● Ἡ Ἑλλάς καί εἰδικῶς αἱ Ἀθῆναι ὑπέστησαν φοβερές καταστροφές ἀπό τούς εἰσβολεῖς Κωστοβώκους, τό 175 μ.Χ.

● Ἐπί Καρακάλα (211-218) οἱ ἐπιδρομές τῶν γερμανικῶν φύλων πῆραν μεγάλη ἔκτασι καί ἀκόμη μεγαλύτερη ἐπί Φιλίππου τοῦ Ἄραβος (244-249). Γότθοι εἰσέβα-

λαν τότε στήν Δακία (=Ρουμανία), πέρασαν τόν Ἴστρον (=Δούναβιν) καί ἐλεηλάτησαν τήν Μοισίαν (=Σερβία, βορ. Βουλγαρία) καί τήν Θράκη.

● Ἐπί Δεκίου, οἱ Γότθοι νίκησαν τούς Ρωμαίους στήν Φιλιππούπολι, τήν ὁποίαν ἐκυρίευσαν κατασφάξαντες 100.000 κατοίκους της. Ὁ αὐτοκράτωρ Δέκιος ἦταν διώκτης τῶν χριστιανῶν καί συνεπῶς δέν ἐκάλεσε τούς βαρβάρους ἐναντίον τῶν μή-χριστιανῶν. Ἄλλωστε τό 251 ἔπεσε μαχόμενος κατά τῶν βαρβάρων.

● Ἀκολούθησαν τό 252 ἀναρίθμητα στίφη (Γότθοι, Οὐρουγοῦνδοι, Κάρποι, Κουάντοι, Βοράνοι, Ἔρουλοι, Σκύθες), πού κατέκλυσαν τό βόρειο τμῆμα τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου καί τήν Θράκη, ἔφθασαν ὡς τόν Βόσπορο καί πέρασαν καί στήν Μ. Ἀσία. Τό 253 τούς νικᾶ ὁ στρατηγός Αἰμιλιανός στήν Μοισία.

● Ἐπί Οὐαλεριανοῦ (253-260) ὅμως ξαναπλημμυρίζουν τήν Θράκη καί τήν Μακεδονία, Γεπίδες, Γότθοι καί Βοράνοι τῆς νοτίου Ρωσίας ἀπειλοῦν τήν Θεσσαλονίκη καί οἱ νότιοι Ἕλληνες ὀχυρώνουν τίς Θερμοπῦλες γιά νά τούς ἀντιμετωπίσουν. Τότε, οἱ εἰσβολεῖς ἐτράπησαν πρός ἄλλες κατευθύνσεις, πέρασαν στήν Μ. Ἀσία ὅπου ἐπυρπόλησαν τήν Νικομήδεια καί τήν Νίκαια καί ἐλεηλάτησαν Χαλκηδόνα, Κίον, Ἀπάμειαν, Προῦσαν μέχρι καί τήν Τραπεζοῦντα. Φυσικά οἱ Ἕλληνες, τῆς νοτίου Ἑλλάδος δέν ἔστρεψαν σκοπίμως τούς βαρβάρους πρός τήν Μ. Ἀσία.

● Τό 260, Μαρκομάνοι, Κουάδοι, Σαρμάτες εἰσβάλλουν στήν χερσόνησον τοῦ Αἵμου.

● Τό 262, οἱ Γότθοι, μέ στόλο, ἐπιδράμουν στό Αἰγαῖο.

● Τό 267, ἐπί Γαληνοῦ, οἱ Γότθοι μέ στόλους ἐκυρίευσαν τό Βυζάντιο καί τήν ἀπέναντί του ἐπί τῆς ἀσιατικῆς

ἀκτῆς Χρυσόπολιν, κατέστρεψαν τήν ἐπί τῆς Προποντίδος Κύζικον, βγῆκαν στό Αἰγαῖο καί προσέβαλαν τά νησιά καί τά παράλιά του. Μαζί μέ τούς Ἔρουλους ἔκαψαν τότε Κόρινθο, Σπάρτη, Ἄργος, Τεγέα καί ἔφθασαν σέ Πειραιᾶ καί Ἀθῆνες, ἀπ' ὅπου κατώρθωσαν νά τούς ἐκδιώξουν οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς, ὑπό τόν **Δέξιππον**, ἱστοριογράφον καί ρήτορα. Ὁ Γαληνός δέν ἦταν χριστιανός καί βεβαίως δέν ἐκάλεσε τούς Γότθους κατά τῶν παγανιστῶν.

Τότε οἱ Γότθοι κατέστρεψαν καί τόν πολυθρύλητο ναόν τῆς Ἀρτέμιδος στήν Ἔφεσο, ὁ ὁποῖος ἔκτοτε *«ἔμελλεν διά παντός νά ἀφανισθῇ ἀπό τοῦ προσώπου τῆς γῆς»* (Κ. Παπαρρηγόπουλος Β' 460)[3]. Ὡρισμένοι ὅμως ἐπιμένουν ὅτι τόν κατέστρεψεν, 150 ἔτη ἀργότερα, ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος!

● Τό 269-270 Γότθοι καί Ἔρουλοι μέ πλοῖα ξανακατέβηκαν ἀπό τόν Εὔξεινο, ἐπολιόρκησαν τήν Θεσσαλονίκη καί προσέβαλαν Ρόδο καί Κύπρο. Οἱ Γότθοι πού λεηλατοῦσαν τήν Μακεδονία συνετρίβησαν στήν Ναΐσσον (=Νύσσα) τῆς σημερινῆς Σερβίας ἀπό τόν αὐτοκράτορα Κλαύδιον, πού ἀσφαλῶς δέν τούς εἶχε καλέσει κατά παγανιστῶν ἤ χριστιανῶν.

● Τό 279, οἱ Φράγκοι κατέβηκαν μέ πλοῖα ἀπό τόν Εὔξεινο, ἐλεηλάτησαν τίς παράλιες περιοχές, τά νησιά τοῦ Αἰγαίου καί ἐν συνεχείᾳ τήν Σικελία.

---

3. Πολέμιοι τοῦ Χριστιανισμοῦ διαδίδουν ὅτι ὁ ναός κατεστράφη κατ' ἐντολήν τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου. Ὁ ἰσχυρισμός εἶναι ἀναληθής. Καταστροφεῖς του ὑπῆρξαν οἱ Γότθοι 150 ἔτη πρίν γεννηθῇ καί δύο σχεδόν αἰῶνες πρίν πατριαρχεύσῃ ὁ Χρυσόστομος.

Ὁ Ἀλάριχος μέ τούς Γότθους του ἕπεται ὅλων τῶν προαναφερθέντων, ἀλλά οἱ βαρβαρικές ἐπιδρομές συνεχίζονται ἀκαταπαύστως καί μετά ἀπό αὐτόν.

● Εἰδικῶς ἡ νότιος Ἑλλάς καί αἱ Ἀθῆναι ἐλεηλατήθησαν ἀπό Σαρακηνούς, Βουλγάρους, Σλαύους, Νορμανδούς κ.λπ.

● Φοβερή ἦταν ἡ δήωσίς των ἀπό τούς Σαρακηνούς, τό 933 καί ἀπό τούς Νορμανδούς τό 1147. Οἱ δεύτεροι μετέφεραν τότε βιαίως τούς τεχνίτες καί τίς τεχνίτριες τῶν μεταξουργικῶν ἐργαστηρίων τῶν Θηβῶν γιά νά ἱδρύσουν τέτοια ἐργαστήρια στό Πάνορμον (=Παλέρμον) τῆς Σικελίας.

Ἡ ἐπιδρομή τοῦ Ἀλαρίχου δέν εἶναι τίποτε περισότερο ἀπό ἕνα κεφάλαιο τῆς ἀτελεύτητης σειρᾶς ἐπιδρομῶν βαρβάρων τοῦ Βορρᾶ, τῆς Δύσεως, τῆς Ἀνατολῆς καί τοῦ Νότου κατά τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, τούς ὁποίους προσείλκυαν ὁ πλοῦτος καί ὁ πολιτισμός της.

4. Ἐγκαταστάσεις βαρβάρων

Κατά τήν διάρκειαν τῶν ὡς ἄνω ἐπιδρομῶν, πολλοί βάρβαροι, ἰδίως Γότθοι, παρέμειναν στίς χῶρες τῆς Αὐτοκρατορίας καί ἐγκατεστάθησαν ὡς ἄποικοι σέ διάφορες ἐπαρχίες, ἐνῶ ἄλλοι κατετάχθησαν στόν αὐτοκρατορικό στρατό.

Ἑκατό περίπου ἔτη ἀργότερα, τό 376, ὁ αὐτοκράτωρ Οὐάλης ἐπέτρεψε στούς Βησιγότθους πού ἐπιέζοντο ἀπό τούς Οὔννους, νά περάσουν τόν Δούναβι καί νά ἐγκατασταθοῦν στά ἐδάφη τοῦ κράτους.

Ἀκολούθησαν οἱ Ὀστρογότθοι τῶν ὁποίων παρόμοιο αἴτημα ἀπερρίφθη, ἀλλ' αὐτοί εἰσέδυσαν βιαίως στήν Θράκη. Τό 378 οἱ Ὀστρογότθοι νίκησαν τόν αὐτοκρατορικό στρατό στήν Ἀδριανούπολι, ὅπου ἔπεσε καί ὁ Οὐά-

λης. Οἱ εἰσβολεῖς ἐπολιόρκησαν ἀνεπιτυχῶς τήν Κωνσταντινούπολι καί κατεπλημμύρισαν Θράκη, Μακεδονία, Θεσσαλία καταστρέφοντας τά πάντα. Φυσικά ἐνεργοῦσαν ὡς βάρβαροι –οὔτε ὡς χριστιανοί, οὔτε ὡς παγανιστές.

Τό 379, ὁ αὐτοκράτωρ Γρατιανός, υἱός τοῦ Οὐάλεντος ἀνέθεσε τήν κυβέρνησι τῆς Ἀνατολῆς στόν **Θεοδόσιο Α΄**. Αὐτός ἐφήρμοσε ἕνα συνδυασμό βίας, διπλωματίας, ὑποσχέσεων, παραχωρήσεων, ἐξαγορῶν καί κατώρθωσε νά «εἰρηνεύση» τούς Γότθους ὡς τό 382. Οἱ Βησιγότθοι ἐγκαταστάθηκαν σέ τμήματα τῆς Θράκης, ἐνῶ οἱ Ὀστρογότθοι στήν Φρυγία καί Λυδία, ὡς «φοιδερᾶτοι», δηλαδή ἀναγνώριζαν τήν κυριαρχία τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλά διατηροῦσαν αὐτονομία μέ ἐπί κεφαλῆς τούς στρατιωτικούς ἀρχηγούς τους, ἐνῶ ἔδιναν στόν αὐτοκρατορικό στρατό 40.000 ἄνδρες πού ἀποτελοῦσαν χωριστό σῶμα. Ὁ Θεοδόσιος Α΄ δέχθηκε πολλούς Γότθους καί ἄλλους βαρβάρους (Γαλάτες, Βάνδαλους) σέ ἀνώτερα ἀξιώματα τοῦ στρατοῦ, τῆς διοικήσεως καί τῆς αὐλῆς. Ἡ διευρυνομένη παρουσία, ἡ αὐξανομένη ἰσχύς καί ἡ προκλητική συμπεριφορά αὐτῶν τῶν βαρβάρων, οἱ ὁποῖοι ἤλεγχαν τόν στρατό, προκαλοῦσε τήν δυσφορία καί τήν ἀγανάκτησι τοῦ λαοῦ.

Τό 390 στήν Θεσσαλονίκη ξέσπασε πογκρόμ ἐναντίον τῶν Γότθων. Ὁ Θεοδόσιος ἐκδικήθηκε μέ σφαγή χιλιάδων πολιτῶν στόν ἱππόδρομο τῆς πόλεως[4].

4. Τά γεγονότα τῆς Θεσσαλονίκης ἀποτελοῦν ἐπεισόδιο τῆς συγκρούσεως Ἑλλήνων – Βαρβάρων καί ὄχι παγανιστῶν – χριστιανῶν, ὅπως τά παρουσιάζουν μερικοί.

5. Ὁ Ἀλάριχος

Τό 395 ὁ Θεοδόσιος Α' πέθανε. Οἱ υἱοί του Ὀνώριος καί Ἀρκάδιος, 11 καί 18 ἐτῶν ἀντιστοίχως, ἀνέλαβαν ὁ ἕνας τήν Δύσι καί ὁ ἄλλος τήν Ἀνατολή. Ἡ πραγματική ἐξουσία περιῆλθε στόν Βάνδαλο Στιλίχωνα στήν Δύσι, καί στόν Γαλάτη **Ρουφῖνο** στήν Ἀνατολή. Τό ἴδιο ἔτος οἱ Οὖννοι ἐληλάτησαν ἐπαρχίες τῆς Ἀσίας, ἐνῶ ἐστασίασε καί ὁ Ἀλάριχος, ἕνας ἀπό τούς ἀρχηγούς τῶν Βησιγότθων (ἤ Οὐισιγότθων).

Στίς ἀρχές τοῦ 395, στίς εὐρωπαϊκές ἐπαρχίες τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους δέν ὑπῆρχαν ἄλλες στρατιωτικές δυνάμεις ἐκτός ἀπό τούς Οὐισιγότθους «φοιδεράτους». Τά ἄλλα στρατεύματα ἀντιμετώπιζαν εἰσβολεῖς στά ἀνατολικά ἀσιατικά σύνορα, ἐνῶ ἰσχυρές δυνάμεις εἶχαν σταλῆ πρός ἐνίσχυσιν τοῦ δυτικοῦ κράτους πού ἀντιμετώπιζε εἰσβολεῖς ἀπό τόν Δούναβι.

Τότε ἀκριβῶς ἐξηγέρθησαν οἱ Οὐισιγότθοι, ἐπειδή δέν εἶχαν ἀμειφθῆ ἐπαρκῶς γιά ἀπώλειες πού ὑπέστησαν τό προηγούμενο ἔτος στήν μάχη τοῦ ποταμοῦ Φρίγδου. Ἡ χερσόνησος τοῦ Αἵμου βρισκόταν στήν διάθεσί τους καί ἄρχισαν νά τήν λεηλατοῦν, ἐνῶ οἱ πληθυσμοί κατέφευγαν πίσω ἀπό τά τείχη τῶν πόλεων. Στρατεύματα ἱκανά νά ἀντιμετωπίσουν τούς Οὐισιγότθους διέθετε τό δυτικό κράτος ὅπου εἶχαν σταλῆ καί ἰσχυρές βυζαντινές δυνάμεις. Ἡ Κωνσταντινούπολις ὅμως δέν ἤθελε νά τά καλέση σέ βοήθεια, διότι τότε ὁ φιλόδοξος ἰσχυρός ἄνδρας τῆς Ρώμης, Στιλίχων, θά ἐπωφελεῖτο γιά νά ἐπιβάλη τήν κυριαρχία του στήν Ἀνατολή. Ὅταν οἱ βάρβαροι ἔφθασαν μπροστά στά τείχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ὕπαρχος τῆς Ἀνατολῆς Ρουφῖνος (γαλατικῆς καταγωγῆς) συνάντησε τόν ἀρχηγό τους Ἀλάριχο μέ σκοπό

νά βρῆ τρόπον συνδιαλλαγῆς. Εἶναι ἄγνωστο τό τί διημείφθη μεταξύ των. Πάντως, οἱ Οὐισιγότθοι, ὑπό τόν Ἀλάριχον, ἔφυγαν ἀπό τήν Θράκη καί ἐστράφησαν πρός Μακεδονία - Θεσσαλία. Ἀπό πολιτικῆς - διπλωματικῆς πλευρᾶς, τοῦτο, ἐάν εἶναι ἔργο τοῦ Ρουφίνου, ἀπετέλεσε ἐπιτυχία του, διότι ἀπήλλαξε Κωνσταντινούπολι καί Θράκη ἀπό τόν ἀμεσώτερο κίνδυνο καί ἀπέφυγε τήν ἐμφάνισιν τοῦ Στιλίχωνος στήν Ἀνατολή.

Παρά ταῦτα ὁ Στιλίχων ἔσπευσε στήν Θεσσαλία, ὅπου ὁ Ἀλάριχος ἀντιμετώπιζε τήν ἐπιτυχῆ ἀντίστασι τῶν τοπικῶν φρουρῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ἀνατολῆς Ἀρκάδιος δέχθηκε τήν εἰσήγησι τοῦ Ρουφίνου καί διέταξε τόν Στιλίχωνα νά στείλη τά ἐκ Βυζαντίου στρατεύματά του στήν Κωνσταντινούπολι καί ὁ ἴδιος νά ἐπιστρέψη στήν Ρώμη. Αὐτό καί ἔγινε. Ἀμέσως, ὁ Ἀρκάδιος θανάτωσε τόν Ρουφῖνο καί τόν ἀντικατέστησε μέ τόν Εὐτρόπιο.

Οἱ Γότθοι, ὑπό τόν Ἀλάριχο, ἀπό τήν Θεσσαλία εἰσέβαλαν τό 396 στή νότιο Ἑλλάδα, προκαλώντας μεγάλες καταστροφές σέ Βοιωτία, Ἀττική, Πελοπόννησο. Θῆβαι, Ἀθῆναι, Τεγέα καί ἄλλες πόλεις πού μπόρεσαν νά ἀντισταθοῦν ἀπέφυγαν τήν καταστροφή, ἀλλά οἱ ἀνοχύρωτες πόλεις Ἐλευσίς, Μέγαρα, Κόρινθος, Ἄργος, Σπάρτη, Ὀλυμπία ὑπέστησαν δήωσιν.

Οἱ βάρβαροι δέν συνήντησαν σοβαρή ἀντίστασι, διότι τό ἀνατολικό κράτος ἐμάχετο σέ Μ. Ἀσία καί Θράκη κατά τῶν Οὕννων εἰσβολέων καί τό δυτικό κατά τῶν Μαρκομάνων στόν ἄνω Δούναβι. Μόλις ἀπεκρούσθησαν οἱ Μαρκομάνοι, τήν ἄνοιξι τοῦ 397, ὁ Στιλίχων ἐστάλη στήν Πελοπόννησο. Ἐνῶ ὅμως οἱ Γότθοι εἶχαν περικυ-

κλωθῆ στό ἀρκαδικό ὀροπέδιο τῆς Φολόης καί ἡ συντριβή των ἦταν βέβαιη, ὁ Στιλίχων (Βάνδαλος κατά τήν καταγωγήν) ἔλυσε τόν ἀποκλεισμό καί ἀπεχώρησε. Προφανῶς ἤθελε νά μή ἀπαλλαγῆ τό ἀνατολικό κράτος ἀπό τούς ἐντός συνόρων ἐχθρούς του. Ἡ σύγκλητος τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατήγγειλε τότε τόν Στιλίχωνα ἐπί προδοσίᾳ καί τόν ἀνεκήρυξε «δημόσιον πολέμιον»[5].

Ὁ Εὐτρόπιος τότε διώρισε τόν Ἀλάριχο διοικητή τοῦ Ἰλλυρικοῦ. Ἐκεῖνος δέχθηκε καί ἔτσι βρέθηκε στά σύνορα μέ τό δυτικό κράτος. Μ' αὐτόν τόν τρόπο, ὁ Ἀλάριχος μέ τούς Γότθους του ἔπαυσαν νά εἶναι ἀπειλή γιά τό ἀνατολικό καί ἔγιναν τέτοια γιά τό δυτικό. Ταυτοχρόνως, ὁ Εὐτρόπιος συνωμότησε μέ τόν διοικητή τῆς Ἀφρικῆς Γίλδωνα γιά νά ἀποστατήση αὐτή ἀπό τό δυτικό καί νά ἐνταχθῆ στό ἀνατολικό κράτος. Ὁ Στιλίχων ἀναγκάσθηκε νά ἀντιμετωπίση τόν Ἀλάριχο στήν Εὐρώπη καί τόν Γίλδωνα στήν Ἀφρική, ἀφήνοντας ἥσυχο τό ἀνατολικό κράτος. Τό φθινόπωρο τοῦ 401 ὁ Ἀλάριχος εἰσέβαλε στήν Δύσι ὅπου σημείωσε ἐπιτυχίες, ἀλλά τό 402 ἡττήθηκε κατά κράτος ἀπό τόν Στιλίχωνα στήν μάχη τῆς Πολλεντίας. Ἐπέδραμε ξανά, ἀλλά καί πάλιν νικήθηκε καί κατέφυγε στήν Πανονία (Οὐγγαρία). Τό 408 εἰσέβαλε καί πάλι στήν Ἰταλία. Τελικῶς, τό 410 κατέλαβε τήν Ρώμη, τήν λεηλάτησε καί ἔφθασε ὡς τό Ρήγιο καταστρέφοντας τήν χώρα. Τό ἴδιο ἔτος, πέθανε.

Κατά τήν ἐπιδρομή του στή νότιο Ἑλλάδα, ὁ Ἀλάριχος κατέστρεψε τό μέγα ἱερόν τῆς Ἐλευσῖνος καί θανάτωσε

5. Ἀναληθῶς λοιπόν ὡρισμένοι ἰσχυρίζονται ὅτι ὅσοι Ἕλληνες δέν εἶχαν ἤδη σφαγῆ ἐσώθησαν ἀπό τόν Στιλίχωνα!

τόν ἀρχιερέα Ἰλάριον καί ἄλλους ἱερεῖς (395). Αὐτό εἶναι ἀλήθεια. Ἡ πλήρης ἀλήθεια ὅμως εἶναι ὅτι τά μυστήρια πού ἐτελοῦντο στήν Ἐλευσῖνα δέν ἦσαν πλέον ἑλληνικά· εἶχαν γίνει μιθραϊκά (τό γράφει ὁ σφόδρα ἀντιχριστιανός Βλ. Γ. Ρασσιᾶς, «Μία ἱστορία ἀγάπης», σ. 47). Καί ἐπίσης ὅτι ὁ Ἰλάριος ἦταν πιστός ὄχι τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς θρησκείας, ἀλλά τοῦ περσικοῦ Μιθραϊσμοῦ. Συνεπῶς, οἱ Γότθοι κατέστρεψαν ἕνα ἱερόν πού εἶχεν ἀπωλέσει τήν ἑλληνικότητά του, εἶχε παύσει νά εἶναι ἑλληνικό.

6. Ἀλαρίχου κίνητρα

Οἱ πληροφορίες περί συνεργασίας τοῦ Ἀλαρίχου μέ τούς «χριστιανούς», οἱ ὁποῖοι τόν ἐξώθησαν καί τόν ἐνεθάρρυναν σέ ἐναντίον τῶν «ἐθνικῶν» Ἑλλήνων δρᾶσι, προέρχονται ἀπό δύο πηγές: τόν **Ζώσιμον** καί τόν **Εὐνάπιον,** κυρίως τόν δεύτερο, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ καί τήν πηγή τοῦ πρώτου. Κατά τόν Εὐνάπιον, ὁ Ἀλάριχος ἐστράφη κατά τῆς κυρίως Ἑλλάδος, μετά ἀπό ὑπόδειξιν τοῦ πρωθυπουργοῦ Εὐτροπίου. Προσθέτει ὅτι σκοπίμως δέν τοῦ προεβλήθη ἀντίστασις καί ὅτι τά στίφη του συνώδευαν μοναχοί σφάζοντες τούς ἐθνικούς καί καταστρέφοντες τά ἱερά των. Ἐάν θέλωμε μίαν πράγματι ἱστορικῶς εὐσταθοῦσαν γνώμην, πρέπει νά ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι:

α′) Οἱ δύο αὐτοί συγγραφεῖς εἶναι «ἐθνικοί», ἀντιχριστιανικῶς προκατειλημμένοι[6]. Ὁ Εὐνάπιος, θεωρεῖται ὡς ἥσσονος σημασίας ἱστορικός. (Ἐγκ. Larousse Britan-

---

6. Ὁ Φώτιος, στήν «Μυριόβιβλόν» του, ἐπαινεῖ τόν Εὐνάπιο *«διά τήν καλλιέπειάν του»*, ἀλλά προσθέτει ὅτι *«τούς μέν εὐσεβείᾳ τήν βασιλείαν κοσμήσαντας παντί τρόπῳ καί ἀνέδην κακίζων διασύρει, ἐξαίρει δέ τούς δυσεβεῖς»*.

nica). Αὐτός γράφει ὅτι τόν Ἀλάριχο διηυκόλυναν πολύ οἱ *«τά φαιά ἱμάτια ἔχοντες»*, δηλαδή οἱ μοναχοί πού θεωροῦσαν τούς μή-χριστιανούς «εἰδωλολάτρες».

β′) Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ πρωθυπουργός Εὐτρόπιος δέν ἔπραξε τίποτε γιά νά ἐμποδίση τήν εἰσβολή τῶν Γότθων. Ἀλλά τό κίνητρο του οὐδεμίαν σχέσιν εἶχε μέ τήν θρησκεία. Ὁ ἐν λόγῳ εὐνοῦχος ἦταν ραδιοῦργος, ἀρχομανής, ἄπληστος, αἰσχροκερδής, κακοῦργος, κάθε ἄλλο παρά θρησκευόμενον ἄτομο. Τά κίνητρα ὅλων τῶν πράξεων ἤ παραλείψεών του ἦσαν πάντοτε ἰδιοτελῆ μέ τήν στενότερη προσωπική ἔννοια. Αὐτός ὠργάνωσε τήν δολοφονία τοῦ ἀντιπάλου του Ρουφίνου ἀπό τόν Γότθον Γαϊνᾶ, μέ τήν ὑποστήριξι τοῦ ὁποίου καί ἀπέβη παντοδύναμος. Ὁ Ρουφῖνος ὅμως εἶχε ἤδη πείσει τόν Ἀλάριχον νά ἀφήση τήν Κωνσταντινούπολι καί νά στραφῆ πρός τήν κυρίως Ἑλλάδα. Ὁ Εὐτρόπιος συνέχισε αὐτήν τήν τακτική γιά λόγους ὄχι θρησκευτικούς, ἀλλά γιά νά ἀπομακρυνθοῦν οἱ Γότθοι τοῦ Ἀλαρίχου ἀπό τήν πρωτεύουσα καί νά μήν ἀπειληθῆ ἡ ἐξουσία του.

γ′) Ὁ τότε ἀνθύπατος Ἀχαΐας (=διοικητής Ἑλλάδος) **Ἀντίοχος** ἦταν Ἕλλην καί ὁ πατέρας του Μουσώνιος ὑπῆρξε περίφημος γιά τήν ἑλληνική παιδεία του. Δέν ἀναφέρεται τό θρήσκευμα τοῦ Ἀντιόχου, ἀλλά εἶναι γνωστόν ὅτι ὁ πατέρας του καί δύο ἀδελφοί του ἦσαν «ἐθνικοί».

Τό ἴδιο ἰσχύει γιά τόν τραπέντα εἰς φυγήν **Γερόντιον,** εἰς τόν ὁποῖον εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ φύλαξις τῶν Θερμοπυλῶν. Ἦταν γόνος γνωστῆς οἰκογενείας «ἐθνικῶν». Ἄρα ἡ φυγή του δέν μπορεῖ νά εἶχε κίνητρα θρησκευτικά.

δ′) Ὁ Ἀλάριχος, ὅπως καί πολλοί ἄλλοι Γότθοι, εἶχε μόλις προσφάτως γίνει χριστιανός, ἀλλά **Ἀρειανιστής,** δηλαδή γιά τούς λοιπούς χριστιανούς ἦταν μισητός αἱρε-

τικός. Ἐάν ἀναλογισθοῦμε τό ἀγεφύρωτο χάσμα πού ἐχώριζε τούς «Ὀρθοδόξους» ἀπό τούς Ἀρειανούς καί ὅτι συχνά ἔφθασαν σέ αἱματηρές συγκρούσεις, θά συμπεράνωμεν ὅτι ἦταν ἀδύνατον οἱ πρῶτοι νά συνεργασθοῦν μέ τούς δεύτερους καί συνεπῶς μέ τόν Ἀλάριχον. Γιά τούς τότε χριστιανούς κύριος ἐχθρός ἦταν ἡ ἀντίπαλη χριστιανική παράταξις, ὄχι οἱ ὑπό ἐξάλειψιν παγανιστές.

ε΄) Φανατικοί Ἀρειανιστές καλόγεροι καί ἄλλοι ἐπωφελήθηκαν ἀπό τήν εἰσβολή τῶν Γότθων γιά νά τούς ἀκολουθήσουν κατά πόδας καί νά ἐξοντώνουν τούς Ὀρθοδόξους χριστιανούς καί νά καταστρέφουν τά ἱερά των. Τέτοια θέματα βεβαίως οὐδόλως ἐνδιέφεραν τούς Γότθους, ἀλλά οἱ Ἀρειανιστές ἀξιοποιοῦσαν γιά τούς σκοπούς των τήν ἀναρχία πού προκάλεσε ἡ ἐπιδρομή τοῦ Ἀλαρίχου. Τοῦτο συμβαίνει πάντοτε σέ περιπτώσεις πολέμων ἤ μεγάλων θεομηνιῶν. Ὄχλοι περιθωριακοί ἐπωφελοῦνται γιά νά προβοῦν σέ σφαγές καί λεηλασίες. Σημειωτέον ὅτι οἱ Ἀρειανιστές ἦσαν φορεῖς ἑνός μή-Ἑλληνικοῦ, σημιτογενοῦς Χριστιανισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπέρριπτε τίς «ἐξ Ἑλλήνων» ἰδέες τῆς Ὀρθοδοξίας καί κυρίως περί τῆς ἐνανθρωπίσεως τοῦ Θεοῦ[7].

στ΄) Τά δύο τμήματα τῆς Αὐτοκρατορίας, ἀνατολικό - δυτικό, βρίσκονταν σέ ἀνταγωνισμό. Οἱ ἐπί κεφαλῆς των, Εὐτρόπιος καί Στιλίχων ἀντιστοίχως ἐπεδίωκαν νά χρησιμοποιήσουν τόν Ἀλάριχο ὁ ἕνας ἐναντίον τοῦ ἄλλου. Τελικῶς, ἡ Κωνσταντινούπολις διορίζοντάς τον κυβερνήτην Ἰλλυρικοῦ, ἐπέτυχε νά τόν στρέψη κατά τῆς Ἰταλίας. Αὐτόν τόν πολιτικό παράγοντα πρέπει νά τόν ὑπολογίσωμε πολύ περισσότερο ἀπό τόν θρησκευτικό.

7. Βλέπε Γ. Κ. Γεωργαλᾶ: «Βυζάντιον Ε΄: Ἡ Ὀρθοδοξία».

7. Διαπιστώσεις

α΄) Οἱ βάρβαροι καί εἰδικῶς οἱ Γότθοι εἰσέβαλλαν ἐπί αἰῶνες πρίν ἀπό τόν Ἀλάριχο, χωρίς νά συντρέχη κανείς θρησκευτικός λόγος. Τό ἴδιο καί μετά[8].

β΄) Ἡ εἰσβολή τοῦ Ἀλαρίχου στήν νότια Ἑλλάδα δέν ἔχει σχέσι μέ τήν θρησκεία. Ἡ ἀδράνεια τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας καί τά παιχνίδια της μέ τόν Ἀλάριχο ἀνάγονται σέ πολιτικά, ὄχι θρησκευτικά κίνητρα.

γ΄) Ἀσφαλῶς ὁ Εὐνάπιος ὑπερβάλλει τόν ρόλον τῶν μοναχῶν στήν εἰσβολή τῶν Γότθων, ἀλλά φαίνεται ὅτι πράγματι κάποιοι φανατικοί μοναχοί ἐπωφελήθηκαν ἀπό τήν εἰσβολή γιά νά προβοῦν σέ βιαιότητες, ὅπως φόνοι «ἀπίστων» καί καταστροφές ἱερῶν. Ὅμως οἱ μοναχοί αὐτοί δέν ἦσαν Ὀρθόδοξοι· ἦσαν ὅπως καί ὁ Ἀλάριχος Ἀρειανιστές. Καί ὡς Ἀρειανιστές, ἦσαν ἐχθροί θανάσιμοι πρωτίστως τῶν Ὀρθοδόξων.

8. Οἱ Ἀρειανιστές

Οἱ Γότθοι καί ὁ ἴδιος ὁ Ἀλάριχος μόλις εἶχαν «ἐκχριστιανισθῆ». Ἀσφαλῶς τό ἔκαναν γιά λόγους σκοπιμότητος, γιά νά μποροῦν νά εἶναι κάτοικοι τῆς Αὐτοκρατορίας καί νά ἔχουν δικαιώματα καί προσβάσεις. Στήν πραγματικότητα, ὁ Ἀλάριχος δέν ἦταν διόλου χριστιανός, οὔτε καί πιστός οἱασδήποτε θρησκείας. Ἦταν ἕνας βάρβαρος πού πίστευε στό ξίφος του καί ἀπέβλεπε στήν λεηλασία.

Πέραν αὐτοῦ, οἱ Γότθοι εἶχαν προσηλυτισθῆ ὄχι στήν Ὀρθοδοξία, ἀλλά στόν Ἀρειανισμό. Οἱ Ὀρθόδοξοι δέν θά ἐνθάρρυναν οἱανδήποτε εἰσβολή των, διότι ἦταν βέβαιο ὅτι αὐτοί θά ἐστρέφοντο πρωτίστως ἐναντίον τους.

8. Λ.χ. Εἰσβολή τῶν Οὔννων τοῦ Ἀττίλα τό 441.

Ὁ Ἄρειος (γ΄) ἦταν **σημίτης** τῆς Λιβύης, κάτοχος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καί παιδείας, **Ἀντιτάχθηκε στόν ἐξελληνισμό τοῦ χριστιανισμοῦ, ὑποστηρίζοντας τήν παράταξι τῶν φιλοεβραίων**, οἱ ὁποῖοι ἤθελαν τόν Χριστιανισμό ὡς μετεξέλιξιν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Διεφώνησε λοιπόν πρός τήν ἑλληνογενῆ θέσιν περί τρισυποστάτου τοῦ θείου (Πατήρ, Υἱός, Ἅγιον Πνεῦμα) καί ὑπεστήριξε τήν ἰουδαΐζουσα ἄποψιν ὅτι *«ὁ Πατήρ προϋπῆρχεν τοῦ Υἱοῦ»*. Ἡ Α΄ οἰκουμενική σύνοδος (325) κατεδίκασε τίς ἀπόψεις του, πραγματοποιώντας ἔτσι ἕνα σοβαρό βῆμα πρός τόν περαιτέρω ἐξελληνισμό τοῦ Χριστιανισμοῦ. Οἱ ὀπαδοί του ὅμως συνέχισαν τόν ἀγῶνα τους καί ἀπετέλεσαν γιά δύο περίπου αἰῶνες τόν κύριο ἀντίπαλο τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἀπό τόν Ἀρειανισμό γεννήθηκε ὁ ἄλλος ἀντίπαλος τῆς Ὀρθοδοξίας, ὁ μονοφυσιτισμός (=ἄρνησις τῆς διπλῆς φύσεως τοῦ Χριστοῦ δηλαδή τῆς ἑλληνικῆς ἀντιλήψεως περί θεανθρωπισμοῦ). Ὁ μονοφυσιτισμός ἔγινε ἡ πίστις τῶν σημιτῶν τῆς Αὐτοκρατορίας καί ὑπῆρξε ἀποφασιστικός παράγων στήν ἀπώλεια τῶν ἀσιατο-αφρικανικῶν ἐπαρχιῶν της, τῶν ὁποίων οἱ σημιτο-χαμιτικοί πληθυσμοί ἐδέχθησαν ὡς ἐλευθερωτές τούς Ἄραβες, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἐπίσης σημῖτες καί ὡς μωαμεθανοί ἀπέρριπταν τίς ἑλληνικές ἀντιλήψεις τῆς Ὀρθοδοξίας περί τρισυποστάτου Θεοῦ, θεανθρωπισμοῦ κ.λπ. Συνεπῶς οἱ Γότθοι, ὡς Ἀρειανιστές, ἦσαν περισσότερον ἐχθροί τῶν Ὀρθοδόξων παρά τῶν παγανιστῶν καί πάντως ὅλων **τῶν Ἑλλήνων καί παντός ἑλληνικοῦ.**

9. Τά περί γενοκτονίας

Οἱ ἰσχυρισμοί περί γενικῆς ἐξολοθρεύσεως τῶν Ἑλλήνων καί καθολικῆς ἐρημώσεως τῆς νοτίου Ἑλλάδος ἀπό τά στίφη τοῦ Ἀλαρίχου εἶναι ἐφεύρημα τερατωδῶς ὑπερβο-

λικόν[9]. Ὁ Ζώσιμος λ.χ. οὐδέν λέγει περί καταστροφῆς τῆς Ἐλευσῖνος εἰς τήν ὁποίαν ἀναφέρεται μόνον ὁ Εὐνάπιος. Εἶναι ἐπίσης βέβαιον ὅτι αἱ Ἀθῆναι καί ἡ Ἀττική οὐδέν ὑπέστησαν. Ἡ συμπεριφορά τοῦ Ἀλαρίχου στίς Ἀθῆνες, τίς ὁποῖες ἐσεβάσθη, ἀποδεικνύει ὅτι **τά κίνητρά του δέν ἦσαν θρησκευτικά,** ἀφοῦ αἱ Ἀθῆναι ἦσαν τό κέντρον τῆς ἀρχαίας θρησκείας. Ὁ Ἀλάριχος πίστεψε ὅτι ἐθεάθη ἡ θεά Ἀθηνᾶ καί δέν ἐτόλμησε νά τά βάλη μαζί της (τόσο «χριστιανός» ἦταν). Τόν Ἀλάριχον ἐμιμήθη καί ὁ **Τριβίγιλδος,** ἀρχηγός τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ Ὀστρογότθων, ὁ ὁποῖος προέβη στήν λεηλασία μικρασιατικῶν περιοχῶν χωρίς βεβαίως ἐκεῖ νά γίνεται οἱοσδήποτε λόγος περί θρησκευτικῶν δῆθεν κινήτρων.

10. Ἕλληνες κατά βαρβάρων

Τελικῶς ὁ Εὐτρόπιος καθηρέθη τό 399 καί ἐθανατώθη ἀπό τούς φίλους του Γότθους τοῦ Γαϊνᾶ, ὁ ὁποῖος συμμάχησε μέ τόν ὁμόφυλό του Τριβίγιλδον. Ὁ **Γαϊνᾶς** ἀνακηρύχθηκε τότε γενικός ἀρχηγός τοῦ στρατοῦ. Ὅταν ὅμως, τό 400, μετέτρεψε μίαν ὀρθόδοξη ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως σέ ναόν τῶν Ἀρειανιστῶν, ὁ πατριάρχης **Ἰωάννης Χρυσόστομος** ξεσήκωσε τόν λαό, ὁ ὁποῖος κατέσφαξε 7.000 Γότθους. Ὁ Γαϊνᾶς ἡττηθείς διέφυγε πέραν τοῦ Ἴστρου, ὅπου ὁ βασιλεύς τῶν Οὕννων τόν σκότωσε καί ἔστειλε τό κεφάλι του δῶρο στόν Ἀρκάδιο. Ἔτσι, ἡ Αὐτοκρατορία διεσώθη ἀπό τήν ὑπαρκτήν τότε ἀπειλήν

9. Ὁ Εὐνάπιος σκοπίμως ὑπερβάλλει. Ἡ ὑπερβολή ἄλλωστε εἶναι γενικό γνώρισμα τῶν χρονικογράφων τῶν Μέσων Χρόνων, τόσο στό Βυζάντιο ὅσον καί ἐκτός αὐτοῦ. Γι' αὐτό *«δέν πρέπει νά ἐκλαμβάνωμεν κατά γράμμα τάς ἀφηγήσεις τῶν τότε χρονογράφων»* (Κ. Παπαρηγόπουλος Β΄ 686).

τοῦ ἐκγοτθισμοῦ της. Καί τοῦτο ἐπετεύχθη καί μέ τήν συμβολήν τῆς Ἐκκλησίας.

Τό συμπέρασμα εἶναι ὅτι τό ἐπεισόδιον Ἀλαρίχου ἐντάσσεται ὄχι σέ κάποιον ἀγῶνα μεταξύ χριστιανῶν - ἐθνικῶν, ἀλλά στήν σύγκρουσι βαρβάρων - Ἑλλήνων. Οἱ βάρβαροι ἐξ αἰτίας τῆς πολιτικῆς τοῦ Θεοδοσίου Α΄ εἶχαν ἀποκτήσει ἰσχύν καί ἐπεδίωκαν τήν ὑποδούλωσι τῆς Αὐτοκρατορίας σ' αὐτούς. Τοῦτο ἐπροκάλεσε τήν ἀντίδρασι τῶν γηγενῶν, οἱ ὁποῖοι καί τελικῶς ἐνίκησαν. Ἀντιθέτως πρός ὅ,τι συνέβη στήν Δύσι, ὅπου ἐπεκράτησαν οἱ βάρβαροι, *«ἐν τῇ Ἀνατολῇ τό ἑλληνικόν στοιχεῖον κατώρθωσε νά κατισχύση τῶν βαρβάρων... Ἡ δέ πάλη αὕτη μεταξύ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καί τῶν βαρβάρων ἀποτελεῖ τήν κυρίαν ἀξίαν τῶν χρόνων τούτων, ἀξίαν ἥν δέν ἠθέλησαν νά κατανοήσωσι καί νά ἐκτιμήσωσιν οἱ τῆς Δύσεως ἱστοριογράφοι»* (Κ. Παπαρρηγόπουλος Β΄ 634).

Δυστυχῶς ὄχι μόνον *«οἱ τῆς Δύσεως ἱστοριογράφοι»*, ἀλλά καί κάποιοι δικοί μας. Ἄς σημειωθῆ ἐπίσης ὅτι στόν ἀγῶνα κατά τῆς διεισδύσεως τῶν βαρβάρων καί τῆς ἐπιρροῆς των *«διέπρεψαν ὑπέρ πάντας τούς λοιπούς, ὁ **Συνέσιος**[10] καί ὁ **Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος**»*, δηλαδή δύο ἐξέχοντες χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι βεβαίως δέν ἦσαν οἱ μόνοι[11].

10. Ὁ Συνέσιος, μητροπολίτης Πτολεμαΐδος (στήν Κυρηναϊκή) ἡγήθηκε τοῦ ἀγῶνος κατά τῶν ἐκεῖ βαρβάρων καί κατώρθωσε νά σώση τήν πόλιν του, ἐνῶ ἡ ὑπόλοιπη ἑλληνική Κυρηναϊκή κατελήφθη μέ ἀποτέλεσμα τήν ὁριστικήν της ἀπώλεια γιά τόν Ἑλληνισμό. Ἀσφαλῶς ἡ εἰσβολή τῶν βαρβάρων κατά τῆς ἑλληνικῆς καί συνάμα χριστιανικῆς Κυρηναϊκῆς δέν μπορεῖ νά ἀποδοθῆ σέ χριστιανούς πού ἤθελαν νά ἀφανίσουν Ἕλληνες παγανιστές.

11. Ὁ Συνέσιος εἰσηγήθηκε τότε τήν συγκρότησιν ἐθνικοῦ

Συμπεράσματα

α΄) Ἡ ἐπιδρομή τῶν ὑπό τόν Ἀλάριχον Οὐισιγότθων στήν Ἑλλάδα εἶναι τυπική ἐπιδρομή βαρβάρων, μιά ἀπό τίς πολλές πού ἐγίνοντο καί πρίν καί συνέχισαν νά γίνονται καί μετά, ἀπό αὐτήν. Ἀφορμή της ἦταν μία οἰκονομικῆς φύσεως δυσαρέσκεια τῶν ἐν λόγῳ «φοιδεράτων» καί σκοπός της ἡ λεηλασία. Στήν ὅλη ἐξέλιξι τῆς ἐπιδρομῆς διεπλάκησαν ἀνταγωνισμοί κρατῶν (δυτικοῦ - ἀνατολικοῦ) και προσώπων (Ρουφῖνος, Στιλίχων, Εὐτρόπιος). Αὐτοί οἱ ἀνταγωνισμοί ἔσωσαν δύο φορές τούς Γότθους ἀπό πανωλεθρία, μίαν ὑπαιτιότητι τῆς Κωνσταντινουπόλεως καί μίαν τῆς Ρώμης.

β΄) Δέν ἀποκλείεται φανατικοί ἀρειανιστές ἐπωφελούμενοι ἀπό τήν πρόσφατον προσχώρησιν τοῦ Ἀλαρίχου στήν αἵρεσί τους νά «ἀξιοποίησαν» τήν ἐπιδρομή προβαίνοντες σέ βιαιότητες πρωτίστως κατά τῶν Ὀρθοδόξων χριστιανῶν καί δευτερεύοντως κατά τῶν «ἐθνικῶν». Ὁπωσδήποτε πάντως Ἀλάριχος, Ρουφῖνος, Εὐτρόπιος δέν ἐνεργοῦσαν μέ κίνητρα θρησκευτικά. Ἄλλωστε, κάθε ἄλλο παρα φανατικός χριστιανός ἦταν ὁ Εὐτρόπιος: ἀντιτάχθηκε στήν ἀνάμιξι τῆς Ἐκκλησίας στά κοσμικά θέματα, περιώρισε τίς ἐπεμβάσεις της στήν Δικαιοσύνη καί κατήργησε τήν ἀσυλία τῶν χριστιανικῶν ναῶν. Εἶναι συνεπῶς παράλογο νά θεωρεῖται ὅτι ὡς φα-

---

στρατοῦ, χωρίς ξένους μισθοφόρους, μέ κανονική στρατολογία, κατά τό πρότυπον τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ὁ Ἀρκάδιος δέν υἱοθέτησε τήν πρότασιν, ἀργότερα ὅμως ἐφαρμόσθηκε ἀπό τόν **Λέοντα** Α΄ ὁ ὁποῖος τό 471 ἐξόντωσε τούς τελευταίους Γότθους, οἱ ὁποῖοι ὑπό τόν Ἄσπαρ ἔτειναν νά ἀποτελέσουν νέαν ἀπειλή.

νατικός «χριστιανός» ἐνεθάρρυνε λόγῳ ὑπερμέτρου θρησκευτικῶν ζήλου τήν ἐπιδρομή τῶν Γότθων κατά τῶν Ἑλλήνων ἐπειδή δῆθεν ἦσαν «ἐθνικοί».

γ΄) Δέν ὑπῆρχε περίπτωσις ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία νά συνεργήση καθ' οἱονδήποτε τρόπον, ἄμεσον ἤ ἔμμεσον, μέ τούς ἀρειανιστές Γότθους. Ἀντιθέτως, ἦταν ἀνένδοτος πολέμιός των γιά λόγους θρησκευτικούς (ἦσαν αἱρετικοί ἀρειανιστές) καί ἐθνικούς. Τήν ἐποχήν ἐκείνην ὅλοι οἱ Ἕλληνες, χριστιανοί καί μή, ἀνησυχοῦσαν ἀπό τήν αὐξανόμενη διείσδυσι - ἐπιρροή τῶν Γότθων στόν στρατό (μισθοφόροι, φοιδερᾶτοι), στήν αὐλή καί στό κράτος. Διέβλεπαν ἀπειλή ἐκγερμανισμοῦ. Συνενώθησαν λοιπόν οἱ Ὀρθόδοξοι καί ἡ ἑλληνική πατριωτική παράταξις κατά τῶν Γότθων. Στόν ἀγῶνα πρωταγωνίστησαν ὁ οἰκουμενικός πατριάρχης Ἰωάννης Χρυσόστομος καί ὁ ἀρχηγός τῆς ἀντιγοτθικῆς παρατάξεως συγκλητικός Αὐρηλιανός, ὕπαρχος Ἀνατολῆς, ἔχοντας στό πλευρό τους ἐξέχοντες χριστιανούς καί «ἐθνικούς» καθώς καί τήν αὐτοκράτειρα Εὐδοξία. Ὁ ἀντιγοτθικός συνασπισμός ἐνίκησε καί ἔσωσε τό κράτος ἀπό τόν ἐκβαρβαρισμό.

δ΄) Οἱ εἰσβολές τοῦ Ἀλαρίχου στήν Ἰταλία καί ἡ καταστροφές πού προκάλεσε σ' ὅλη τήν ἔκτασί της, περιλαμβανομένης καί τῆς ἴδιας τῆς Ρώμης, εἶναι μία ἐπί πλέον ἀπόδειξις ὅτι αὐτός δέν ἐκινεῖτο ἀπό θρησκευτικά κίνητρα. Σκοπός του δέν ἦταν ἡ ἐξόντωσις μή-Χριστιανῶν, ἀλλά ἡ καταλήστευσις χριστιανῶν καί μή.

Πόρισμα

Ὡρισμένοι ἰσχυρίζονται ὅτι:

i) Ἡ ἐπιδρομή Ἀλαρίχου ἦταν ἐπιχείρησις «χριστιανική» κατά τῶν «ἐθνικῶν».

ii) Ἡ ἐπιδρομή ἀφάνισε σχεδόν ὁλοκληρωτικῶς τόν Ἑλληνισμό τῆς κυρίως Ἑλλάδος.

iii) Ρουφῖνος καί Εὐτρόπιος (=ἡ κεντρική ἐξουσία τῆς Αὐτοκρατορίας) κατηύθυναν τούς Γότθους κατά τῆς νοτίου Ἑλλάδος γιά νά ἐξοντώσουν τούς Ἕλληνες ἐπειδή δέν ἦσαν χριστιανοί.

iv) Ὁ Βανδῆλος ἡγέτης τῆς Δύσεως Στιλίχων ἔδρασεν ὡς σωτήρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ὅλα τά ὡς ἄνω τυγχάνουν ἄντικρυς ἀντίθετα πρός τήν ἱστορική ἀλήθεια. Διότι:

i) Ἡ ἐπιδρομή Ἀλαρίχου ἦταν μία συνήθης ἐπιχείρησις βαρβάρων μέ μοναδικό κίνητρο τήν λαφυραγωγία.

ii) Τά περί γενοκτονίας καί ἐξαφανίσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ νοτίου Ἑλλάδος συνιστοῦν ὑπόδειγμα ἀκραίας ὑπερβολῆς. Τίποτε τέτοιο δέν συνέβη.

iii) Ρουφῖνος καί Εὐτρόπιος οὐδόλως εἶχαν θρησκευτικά κίνητρα. Ἐνήργησαν μόνον ἀπό πολιτικά καί προσωπικά κίνητρα.

iv) Ὁ Στιλίχων οὐδόλως ἐνδιαφέρθηκε γιά τούς Ἕλληνες. Οἱ ἐνέργειές του εἶχαν ἐπίσης μόνον πολιτικά καί προσωπικά κίνητρα.

Ἐπί πλέον:

i) Οἱ ἐγκαταλείψαντες τήν νότιον Ἑλλάδα στήν διάθεσιν τῶν Γότθων ἦσαν δυστυχῶς Ἕλληνες καί «ἐθνικοί». Συνεπῶς δέν τό ἔπραξαν γιά λόγους θρησκευτικούς.

ii) Ὁ Ἀλάριχος καί οἱ Γότθοι του εἶχαν μόλις μεταστραφῆ ἀπό τήν εἰδωλολατρεία στόν ἀρειανισμό. Ὡς ἀρειανιστές ἦσαν ἀδιάλλακτοι ἐχθροί πρωτίστως τῶν Ὀρθοδόξων χριστιανῶν. Οἱ ἀρειανιστές στή νότιο Ἑλλάδα ἦσαν ἐλάχιστοι καί ἐάν συνήργησαν μέ τούς ἐπιδρομεῖς τό ἔπραξαν στρεφόμενοι πρωτίστως κατά τῶν Ὀρθοδόξων.

ΙΑ΄. ΕΚΓΟΤΘΙΣΜΟΣ Ἤ ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ;

1. Ἡ ἀπειλή

Τό «γοτθικό ζήτημα» κορυφώθηκε περί τό 400 καί συνεκλόνισε τό κράτος ὡς τό 408. Οἱ βάρβαροι (κυρίως Γότθοι) εἶχαν κυριαρχήσει στό δυτικό ὡς κατακτητές, ἀλλά εἰσέδυαν μέ ἄλλους τρόπους ὅλο καί περισσότερο καί στό ἀνατολικό κράτος.

Ἦσαν μισθοφόροι καί «φοιδερᾶτοι»[1], οἱ ὁποῖοι κατελάμβαναν διαρκῶς περισσότερες θέσεις-κλειδιά στόν στρατό, στήν αὐλή καί στήν διοίκησι.

Οἱ Γότθοι ἐδέχθησαν τόν Χριστιανισμό, μέ τήν μορφή τοῦ Ἀρειανισμοῦ. Τοῦτο συνέβη ἐκ τύχης. Ὅταν ὅμως ὁ Ἀρειανισμός κατεδικάσθη ὡς αἵρεσις καί ἡ Βυζαντινή Αὐτοκρατορία υἱοθέτησε τήν Ὀρθοδοξία, οἱ Γότθοι παρέμειναν πεισμόνως προσκολλημένοι στόν Ἀρειανισμό. Γιατί; Ἀκριβῶς διότι ἤθελαν νά δείξουν ὅτι δέν ἦσαν βυ-

---

1. «Φοιδερᾶτοι» = ξένοι λαοί πού ἔπαιρναν τήν ἄδεια νά ἐγκατασταθοῦν ἐντός τῆς βυζαντινῆς ἐπικρατείας. Ὤφειλαν νά μένουν σέ ὡρισμένο τόπο, νά καταβάλλουν φόρους καί νά παρέχουν ἔνοπλες μονάδες στόν στρατό. Δέν ἦσαν κανονικοί πολῖτες τοῦ Βυζαντίου, ἀλλά ἕνα εἶδος νομίμων καί ὑπό ὅρους μεταναστῶν.

ζαντινοί Ἕλληνες ὅτι ἦσαν ξένοι στό κράτος πού ἀνεδείκνυε ὡς ἐπίσημη ἰδεολογία του τήν Ὀρθοδοξία. Ὁ Τόυνμπη γράφει ὅτι οἱ Γότθοι παρουσιάζοντο ὡς πιστοί τοῦ Ἀρειανισμοῦ διότι τόν χρησιμοποιοῦσαν «ἐσκεμμένως ὡς ἔμβλημα, ἐνίοτε ἰταμῶς ἐπιδεικνυόμενον», ὡς διακριτικόν τους ἔναντι τῶν κατακτηθέντων ἀπό αὐτούς δυτικῶν χριστιανῶν καί τῶν ἀνατολικῶν χριστιανῶν τούς ὁποίους ἤθελαν νά ὑποτάξουν. («Σπουδή Ἱστορίας», κεφ. «Σχῖσμα εἰς τό κοινωνικόν σῶμα»). Οἱ Γότθοι ἦσαν ἀνθέλληνες, τοῦ ὅρου «Ἕλλην» νοοουμένου σέ ὅλη του τήν εὐρύτητα: ἐθνικῶς, φυλετικῶς, θρησκευτικῶς (Ὀρθόδοξος).

2. Τό «Πανελλήνιον»

Ὁ κίνδυνος τοῦ ἐκγερμανισμοῦ ἦταν ὁρατός. Πρός ἀντιμετώπισίν του ξεσηκώθηκε ὅλος ὁ Ἑλληνισμός, χριστιανικός καί «ἐθνικός».

● Ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ὡρθώθηκε ὡς πολέμιος τῶν βαρβάρων τόσον ἐπειδή αὐτοί ἦσαν αἱρετικοί - ἀρειανιστές, ὅσον καί γιά λόγους πατριωτισμοῦ.

● Μέ συμμετοχή καί τῆς Ἐκκλησίας σχηματίσθηκε καί ἡ ἑλληνόφρων πολιτική «ἀντιβαρβαρική» παράταξις μέ ἀρχηγό τόν Ἕλληνα συγκλητικό καί ὕπαρχον Ἀνατολῆς **Αὐρηλιανό.** Ἡ παράταξις ἐκήρυττε τήν ἐκτόπισι τῶν «κακῶν ἀνθρώπων» πού κατελάμβαναν ἀξιώματα χωρίς νά εἶναι οὔτε Ὀρθόδοξοι χριστιανοί, οὔτε Ἕλληνες —χωρίς πολιτισμό, παιδεία, παράδοσι. Ἡ παράταξις διευθυνόταν ἀπό ἕνα κύκλον ἀνθρώπων τῆς αὐτοκράτειρας **Εὐδοξίας** καί τοῦ Αὐρηλιανοῦ, πού ἔγινε γνωστός ὡς **«Πανελλήνιον»**[2].

---

2. 14 αἰῶνες ἀργότερα, ὁ κυβερνήτης τοῦ μόλις ἱδρυθέντος

Μετεῖχαν:

- Ἡ αὐτοκράτειρα **Εὐδοξία**.
- Ὁ οἰκουμενικός Πατριάρχης **Ἰωάννης Χρυσόστομος.**
- Ὁ ὕπαρχος Ἀνατολῆς **Αὐρηλιανός**.
- Ὁ γηραιός εὐγενής **Σατουρνῖνος**[3].
- Ὁ αὐλικός **Ἰωάννης.**
- Ὁ παιδαγωγός τῶν βασιλοπαίδων **Ἀναστάσιος.**
- Ὁ ποιητής **Θεότιμος.**
- Οἱ φιλόσοφοι **Πυλαιμένης καί Τρωίλος**[4].
- Ὁ φιλόσοφος-ἐπίσκοπος Κυρήνης **Συνέσιος**[5].

Κύριο αἴτημα τῆς παρατάξεως ἦταν ἡ ἀντικατάστασις τῶν βαρβάρων μισθοφόρων ἀπό ἐθνικό στρατό καί τῶν βαρβάρων ἀξιωματούχων ἀπό ἀνθρώπους ἑλληνικῆς παιδείας, παραδόσεως καί ὀρθοδόξου πίστεως. Ζητοῦσε ὅμως καί μεγαλύτερο ρόλο στήν σύγκλητο, μείωσι τῆς φορολογίας, ἐνίσχυσι τῆς παιδείας, στήριξι τῶν ἐλευθέρων μικρο-ιδιοκτητῶν γεωργῶν.

Ἑλληνικοῦ Κράτους, Ἰωάννης Καποδίστριας, διέλυσε τό «βουλευτικόν» (=βουλήν) καί ἀντ' αὐτοῦ συνέστησε παρ' αὐτῷ συμβουλευτικόν σῶμα ἀπό 27 μέλη, τό ὁποῖον ὠνόμασε «Πανελλήνιον».

3. Ἄλλος ἀπό τόν ὁμώνυμόν του «γνωστικόν» πού ἔζησεν ἐπί Ἀδριανοῦ στήν Ἀντιόχεια.
4. Περί Συνεσίου βλέπε στά βιβλία μου «Βυζάντιον Δ΄: Ἡ Ἑλληνικότης», «Βυζάντιον Ε΄: Ἡ Ὀρθοδοξία» καί «Βυζαντινῆς Ὀρθοδοξίας Πάνθεον».
5. Πιθανῶς εἶναι ὁ γνωστός διδάσκαλος φιλοσοφίας στό πανεπιστήμιο τῆς Κωνσταντινουπόλεως καί ὑπομνηματιστής ἀρχαίων φιλοσόφων. Συνέγραψε: «Προλεγόμενα τῆς ρητορικῆς Ἑρμογένους», «Λόγοι Πολιτικοί» καί «Ἐπιστολῶν βιβλία ζ΄».

3. Εὐδοξία

Ἡ Εὐδοξία δέν ἦταν Ἑλληνίς. Ἦταν κόρη Φράγκου στρατηγοῦ, φαίνεται ὅμως ὅτι εἶχε ἑλληνική παιδεία. Παντρεύθηκε τόν αὐτοκράτορα Ἀρκάδιον (395) καί μέ τήν ἰσχυρή προσωπικότητά της ἀπέκτησε μεγάλην ἐπιρροήν. Ὑπῆρξεν ἡ «ἀφανής ἡγεσία» τῆς ἑλληνικῆς-ἀντιγοτθικῆς παρατάξεως. Τό 399 κατώρθωσε νά ἀνατρέψη τόν ραδιοῦργο πρωθυπουργό Εὐτρόπιο. Τό 400 ἀνεκηρύχθη Αὐγούστα καί ἔγινε ἡ πραγματική κυρίαρχος τοῦ κράτους. Ἤδη εἶχε συγκεντρώσει γύρω της τούς Ἕλληνες διανοουμένους πού ἀπετέλεσαν τό «Πανελλήνιον» καί σ' αὐτούς ἀνέθεσε τήν διαχείρισιν τῆς ἐξουσίας. Συνεργάσθηκε στενά μέ τόν πατριάρχη Ἰωάννη Χρυσόστομο. Τό 403 ὅμως ἦλθαν σέ ρῆξιν ἐπειδή ὁ πατριάρχης ἐκαυτηρίασε τήν ροπήν της πρός τήν πολυτέλεια, τήν φιλαυτίαν καί τήν φιλαρχίαν της. Τό 404 ἐπέτυχε τήν ἀπομάκρυνσί του ἀπό τόν πατριαρχικό θρόνο καί τήν ἐξορία του στό Κουκουσόν τῆς Καππαδοκίας. Λίγους μῆνες ἀργότερα, ἡ Εὐδοξία πέθανε.

Στόν ἀγῶνα της κατά τοῦ ἐκγερμανισμοῦ τοῦ κράτους πρέπει νά κινήθηκε κυρίως ἀπό τήν θέλησί της νά ἀποφύγη τήν μετατροπήν τῶν βασιλέων τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς ἀνδρείκελα τῶν Γότθων στρατιωτικῶν-αὐλικῶν.

Ἡ εὐφυΐα καί ἡ διορατικότης της τήν ἔπεισαν ὅτι ὁ ἀγών κατά τοῦ ἐκγοτθισμοῦ μποροῦσε νά στηριχθῆ μόνον στόν Ἑλληνισμό. Σ' αὐτό συνέβαλε καί ὁ θαυμασμός της πρός τόν ἑλληνικό πολιτισμό.

4. Οἱ ὁδηγοί

Πνευματικός-ἰδεολογικός ἡγέτης τοῦ κινήματος ἦταν ὁ ἴδιος ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως **Ἰωάννης Χρυσόστομος.** Στό πλευρό του στάθηκαν ἐξέχοντα στελέχη

τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ὁ ἐπίσκοπος Συνέσιος, ὁ ὁποῖος ἀνέλυσε εἰς βάθος τόν γοτθικόν κίνδυνον καί ὑπέδειξε στόν αὐτοκράτορα:

- Τήν ἀποβολήν τῶν Γότθων ἀπό τόν στρατό.
- Τόν ἀποκλεισμό τους ἀπό τά δημόσια ἀξιώματα.
- Τόν περιορισμό τους στήν καλλιέργεια τῆς γῆς *(«ὅπως ἔπραξαν οἱ Σπαρτιᾶται μέ τούς Μεσσηνίους»).*
- Τήν ἀπέλασιν ὅσων δέν ὑπακούουν.
- Τήν συγκρότησιν ἐθνικοῦ στρατοῦ.

Δυναμικός παράγων τοῦ κινήματος ἦσαν οἱ δῆμοι. Αὐτοί ἐξώπλισαν τόν λαό, τόν ὠργάνωσαν, καί ὅταν ὁ Χρυσόστομος ἐσάλπισε τόν ξεσηκωμό, συνέτριψαν τούς Γότθους στήν πρωτεύουσα. Ἀκολούθως οἱ ἐκτός Κωνσταντινουπόλεως Γότθοι ἡττήθηκαν σέ μάχη. Ἔτσι, τό Γοτθικόν ἐλύθη. Αὐτός ὑπῆρξεν ὁ ἄξων τῶν ἐξελίξεων τοῦ δ' αἰῶνος καί ἕνα μόνον ἐπεισόδιό τους ἡ περίπτωσις τοῦ Ἀλαρίχου.

5. Ὁ ἀγών

Ἡ παράταξις ἐπεκράτησε τό 399 καί προχώρησε στήν πραγματοποίησι τῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Συνεσίου. Τό 400, οἱ Γότθοι ἐστασίασαν ὑπό τούς Γαϊνᾶ στήν Εὐρώπη καί τόν Τριβιγίλδο στήν Μ. Ἀσία, μέ τήν ὑποστήριξι τοῦ ἰσχυροῦ ἀνδρός στήν Δύσι, βανδήλου Στιλίχωνος. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀρκάδιος ὑπεχώρησε καί οἱ Γότθοι εἰσῆλθαν καί ἐγκαταστάθηκαν στήν πρωτεύουσα. Τόν ἀγῶνα ἐσυνέχισε τότε ὁ οἰκουμενικός πατριάρχης Ἰωάννης Χρυσόστομος, ἐνῶ παρασκηνιακῶς ἐκινεῖτο καί ἡ Εὐδοξία. Μέ γενναία παρέμβασί του, οἱ ἡγέτες τῆς παρατάξεως ἀντί νά θανατωθοῦν, ἐξορίσθηκαν. Ἀπό τόν ἄμβωνα ἐκήρυττε ἐναντίον τῶν βαρβάρων καί μαζί μέ ὅλους τούς ἱερεῖς τούς ὁποίους ἐνέπνεε, ξεσήκωναν τόν κόσμο. Τε-

λικῶς ὁ λαός τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξηγέρθη καί κατέσφαξε τούς Γότθους. Ὁ ἀρχηγός τους Γαϊνᾶς πού διέφυγε κηρύχθηκε «πολέμιος τοῦ δημοσίου». Οἱ ἔνοπλοι πολῖτες ἀπέκρουσαν παντοῦ τούς Γότθους. Ὁ Αὐρηλιανός καί οἱ ἄλλοι ἡγέτες τῆς ἀντιγερμανικῆς παρατάξεως ἐπέστρεψαν ἀπό τήν ἐξορία. Οἱ Γότθοι συνετρίβησαν. Καί ὁ Γαϊνᾶς φεύγοντας πρός τόν Δούναβι συνελήφθη ἀπό τούς Οὔννους πού τόν σκότωσαν καί ἔστειλαν τό κεφάλι του στόν Ἀρκάδιο.

6. Ἑλληνισμοῦ δυναμική

Τό «γοτθικό ζήτημα» ἔδειξε:

α′) Τήν ζωτικότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

β′) Ὅτι αὐτός θεωροῦσε τό ἀνατολικό κράτος δικό του καί ἦταν ἕτοιμος νά ὑπερασπισθῆ τήν ἀνεξαρτησία, τήν ἀκεραιότητα καί τόν ἑλληνικό χαρακτῆρα του.

γ′) Ὅτι πέρα ἀπό τίς προφάνειες τῶν θρησκευτικῶν διαφοροποιήσεων, ὁ Ἑλληνισμός εἶχε ἀπόλυτη συνείδησι τῆς ἐθνοφυλετικῆς του ὀντότητος καί ἦταν ἑνωμένος στήν ἀπόκρουσι ἀπειλῶν ἐναντίον τοῦ ἰδίου καί τοῦ κράτους του.

δ′) Ὅτι ὁ Ἑλληνισμός διέθετε πάντοτε δυνάμεις ἀνανεωτικές. Τό πρόγραμμα τῆς ἀντιγοτθικῆς παρατάξεως δέν περιωριζόταν στήν ἀποσόβησι τοῦ ἐκβαρβαρισμοῦ τοῦ κράτους. Πρόβλεπε καί εὐρύτερες μεταρρυθμίσεις ὅπως ἡ συγκρότησις ἐθνικοῦ στρατοῦ, ἡ ἐνίσχυσις τῆς παιδείας κ.λπ. πού θά τό ζωογονοῦσαν καί θά ἐνίσχυαν. Τό πρόγραμμα αὐτό ἐφαρμόσθηκε ἀρχικῶς ἀπό τό «Πανελλήνιον» Εὐδοξίας - Αὐρηλιανοῦ. Ὁ τελευταῖος ἀνέλαβε πρωθυπουργός καί μέ τήν ὑποστήριξιν τῆς Εὐδοξίας ἄρχισε νά εἰσάγη τίς μεταρρυθμίσεις πού εἶχε σχεδιάσει ἡ ὁμάς τοῦ «Πανελληνίου».

7. Ἀνθέμιος

Τό 408, μετά τόν θάνατον τοῦ Ἀρκαδίου, ὁ διάδοχος τοῦ Αὐρηλιανοῦ, πατρίκιος Ἀνθέμιος, ἀνέλαβε ὡς ἀντιβασιλεύς τήν ἐπιτροπείαν τοῦ ἀνηλίκου Θεοδοσίου Β΄. Προηγουμένως εἶχε διατελέσει μάγιστρος τῆς αὐλῆς, ὕπατος καί ἔπαρχος τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ ἀντιβασιλεία του διήρκεσεν ἕως τό 414. Στό διάστημα αὐτό:

● Ἀνεμόρφωσε τό φορολογικό σύστημα· ἐλάφρωσε τά βάρη τῶν οἰκονομικῶς ἀσθενέστερων καί αὔξησε τά κρατικά ἔσοδα.

● Ἔλαβε μέτρα κατά τῶν μεγαλογαιοκτημόνων, ἐμποδίζοντας τήν μετατροπή τους σέ φεουδάρχες καί διασφαλίζοντας τήν ὕπαρξι τῶν ἐλευθέρων γεωργῶν - ἰδιοκτητῶν.

● Ὠργάνωσε ἐθνικό (μή-μισθοφορικό) στρατό.

● Ὠργάνωσε τόν ἐπισιτισμό τῶν πόλεων ὑπό κρατικόν ἔλεγχον ὥστε νά ἀποφεύγωνται ἡ αἰσχροκέρδεια καί οἱ ἐλλείψεις ἀγαθῶν.

● Φρόντισε νά ἀνεγερθῆ τό μέγα τεῖχος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τό ἀποκληθέν «Θεοδοσιανόν».

Στίς μεταρρυθμίσεις Συνεσίου - Αὐρηλιανοῦ - Ἀνθεμίου θεμελιώθηκε ὅλη περαιτέρω ὕπαρξις καί πορεία τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους καί ὁ ἐξελληνισμός του. Εἰδικώτερα ἡ ἀποσόβησις τῆς ἐγκαθιδρύσεως δουλοπαροικιακοῦ συστήματος καί ἡ συγκρότησις ἐθνικοῦ στρατοῦ ἀπό κληρωτούς πολῖτες, ἐξησφάλισαν τήν ἐπιβίωσι, μακροβιότητα καί ἀκμήν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Τήν ἐφαρμογήν αὐτῶν τῶν μέτρων ἐσυνέχισαν ἤ ἐπανέφεραν καί ἀνανέωσαν κατά καιρούς διάφοροι αὐτοκράτορες (ἰδίως οἱ Ἴσαυροι). Ἔτσι τό ἑλληνικό Βυζάντιο διαφοροποιήθηκε ἀπό τήν λατινοτευτονική Δύσι, καί ἐπορεύθη πρός τόν πλήρη ἐξελληνισμό του.

8. Σύνοψις

Κεντρικό ζήτημα τῆς ἐποχῆς ἀπό τήν ἔκβασιν τοῦ ὁποίου ἐξηρτᾶτο ἡ ἐπιβίωσις ἤ μή τοῦ Ἑλληνισμοῦ, δέν ἦταν ἡ ἀντίθεσις παγανιστῶν - χριστιανῶν. Ἦταν ὁ κίνδυνος νά κυριαρχήσουν στήν Αὐτοκρατορία οἱ ἀλλόφυλοι καί κυρίως οἱ Γότθοι, οἱ ὁποῖοι εἶχαν κυριαρχήσει στόν στρατό καί ἐπηρέαζαν ὅλο καί περισσότερον τά πάντα. Ἐπί διεφθαρμένων πρωθυπουργῶν Ρουφίνου - Εὐτροπίου, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀρκάδιος εἶχε καταντήσει παίγνιον τοῦ περιβάλλοντός του στό ὁποῖο κυριαρχοῦσαν οἱ βάρβαροι καί πρωτίστως οἱ Γότθοι. Ἐναντίον τῆς γοτθικῆς ἀπειλῆς ξεσηκώθηκαν **ὅλοι οἱ Ἕλληνες.** Ὅσοι ἀπό αὐτούς εἶχαν ἀπομείνει πιστοί στήν προχριστιανική θρησκεία, συμπαρατάχθηκαν μέ τούς χριστιανούς[6]. Διότι κατενόησαν ὅτι ὁ κίνδυνος ἦταν οἱ Γότθοι, ὅπως τώρα εἶναι ἡ παγκοσμιοποίησις, τῆς ὁποίας μία ἐπίπτωσις εἶναι καί ἡ διά τῶν συγχρόνων «Γότθων» (=μεταναστῶν) ἀλλοίωσις τῆς ἐθνικῆς μας ὁμοιογενείας.

Ἀπό τήν ἔκβασιν τοῦ «Γοτθικοῦ» θά ἐκρίνετο ἡ περαιτέρω πορεία τοῦ Ἑλληνισμοῦ γιά χίλια περίπου ἔτη. Ἐάν ἐπικρατοῦσαν οἱ Γότθοι, τό ἀνατολικό κράτος θά εἶχε τήν μοῖρα τοῦ δυτικοῦ καί οἱ Ἕλληνες θά ἐχάνοντο ὅπως συνέβη μέ τούς Ρωμαίους. Ὅμως οἱ Ἕλληνες, «ἐθνικοί» καί χριστιανοί, μέ πρωτεργάτες τήν Ἐκκλησία καί τούς Δήμους, ἐπεβλήθησαν στούς Γότθους. Ἔτσι ὁ Ἑλληνισμός παρέμεινεν ἡ κυρία δύναμις τοῦ κράτους καί

6. Τό ἴδιο ἔπραξε 9 αἰῶνες ἀργότερα ὁ μή – χριστιανός Πλήθων. Συμπαρατάχθηκε μέ τούς πιό ἀκραιφνεῖς Ὀρθοδόξους κατά τῆς Ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐν ὀνόματι τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος.

ἄνοιξε ἡ ὁδός γιά τόν πλήρη ἐξελληνισμό του. Χάρις στήν ἐπιτυχῆ ἀντιμετώπισι τοῦ Γοτθικοῦ, τό ἀνατολικό τμῆμα τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας ἐπέζησε καί μετασχηματίσθηκε σέ Ἑλληνική Αὐτοκρατορία τῶν Μέσων Χρόνων.

Ὁ Ἑλληνισμός **ἑνωμένος** ἀντιμετώπισε τήν ἐκ τῶν ἀλλοφύλων ἀπειλήν καί τήν ἐξουδετέρωσε.

Συμπέρασμα

Ἡ «γοτθική κρίσις», ὁ ἀγώνας τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατά τοῦ ἐκγερμανισμοῦ καί ἡ ἐπιτυχής ἔκβασις αὐτοῦ τοῦ ἀγῶνος ἐπιτάχυναν τήν ἀφύπνισιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καί τήν διαφοροποίησί του ἀπό τήν ρωμαϊκή παράδοσι καί τήν Δύσι, καθώς καί τίς διεργασίες ἐξελληνισμοῦ τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους. Ἡ νίκη τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως κατά τῶν Γότθων, τό 400 μ.Χ., ἐσφράγισε τήν πορείαν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ἡ ὁποία ἀπέφυγε τόν ἐκβαρβαρισμόν της καί εἰσῆλθε ἀποφασιστικῶς καί ὁριστικῶς στήν ὁδόν τοῦ ἐξελληνισμοῦ της.

\+ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος :+

ΙΒ΄. ΟΤΑΝ «ΜΑΡΜΑΡΩΣΕ» Ο ΧΡΟΝΟΣ

«'Αμφισβητεῖται καί ἡ ἡρωική πτῶσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὔτε φαίνεται νά ἐδόθησαν τόσο γενικευμένες λυσσώδεις μάχες... τρεῖς χρονικογράφοι (ὁ ἐπίσκοπος Σαμουήλ, ὁ 'Αρμένιος 'Αβραάμ ἀπό τήν ῎Αγκυρα καί ὁ Νικολά τῆς Τούκκια) ἔγραψαν ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος τό ἔσκασε μέ πλοῖο... μόνον οἱ ξένοι μισθοφόροι ἀντέστησαν»

'Αθ. Κουκοβίστας (περιοδ. «Δαυλός» 218/2000)

«Τό μέν τήν Πόλιν σοι δοῦναι οὔτ' ἐμοῦ ἐστιν οὔτ' ἄλλων τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ· κοινῇ γάρ γνώμῃ αὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμεν καί οὐ φεισόμεθα τῆς ζωῆς ἡμῶν»

Κωνσταντῖνος ΙΑ' Παλαιολόγος (ἀπάντησίς του πρός τίς «δελεαστικές» προτάσεις τοῦ Μωάμεθα Β΄ γιά παράδοσι τῆς Πόλεως μέ ἐπωφελεῖς γιά τόν Παλαιολόγο προσωπικῶς ὅρους)

Εἰσαγωγή

῾Ο ἐγχώριος ἀντιβυζαντισμός δέν ἔχει ὅρια. Δέν σέβεται οὔτε τό τραγικό ψυχορράγημα τῆς ῾Ελληνίδος Πόλεως, οὔτε τήν ἔνδοξη ὕστατη μάχη τοῦ λαοῦ της, οὔτε τόν ἡρωικό καί κατά τήν ἑλληνική παράδοσι θάνατο τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος, οὔτε τούς ἐπί αἰῶνες θρήνους

τοῦ λαοῦ μας γιά τήν Πόλι του, οὔτε τῶν ἀμέσων προγόνων μας τά ὄνειρα πού γεννήθηκαν ἀπό τό αἷμα τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου καί τῶν συμπολεμιστῶν του τό *«ὑπέρ ἡμῶν ἐκχυθέν»*.

Ἰσχυρίζονται:

- Ὁ ἑλληνικός λαός τῆς Πόλεως δέν πολέμησε.
- Οἱ Ἕλληνες νέοι κρύφθηκαν στά μοναστήρια.
- Οἱ μόνοι πού πολέμησαν ἦσαν οἱ ξένοι μισθοφόροι καί πρωτίστως ὁ Τζουστινιάνι καί οἱ ἄνδρες του.
- Ὁ Κωνσταντῖνος παζάρεψε μέ τούς Τούρκους τήν παράδοσί του, ἴσως μάλιστα καί νά μή σκοτώθηκε!
- Ἡ Πόλις οὐσιαστικῶς παραδόθηκε!

Ἐξετάζω αὐτούς τούς ἰσχυρισμούς.

1. Ὁ διμέτωπος (1071-1453)

α) Γιά τρισήμισι αἰῶνες, ἀπό τόν ια΄ ὡς τόν ιε΄, ἡ Αὐτοκρατορία ἀναγκάζεται νά διεξάγη συνεχῆ διμέτωπο ἀγῶνα: στήν Δύσι ἀντιμετωπίζει τούς Δυτικούς καί στήν Ἀνατολή τούς Τούρκους. Οἱ Νορμανδοί εἰσβάλλουν στήν ἑλληνική νότια Ἰταλία, ταυτοχρόνως μέ τήν πρώτη εἰσβολή τῶν Τούρκων στήν Μ. Ἀσία. Τό 1071, οἱ Σελτζοῦκοι Τοῦρκοι νικοῦν τόν Ρωμανό Δ΄ στό Ματζικέρτ τῆς Ἀρμενίας. Τό ἴδιο ἔτος, οἱ Νορμανδοί κυριεύουν τήν τελευταία πόλι πού εἶχε ἀπομείνει ἑλληνική στήν Ν. Ἰταλία –τήν Βάριν (Μπάρι). Ἀκολούθως εἰσβάλλουν στήν ἴδια τήν Ἑλλάδα.

β) Ὁ διμέτωπος ἀγών συνεχίζεται ἀνηλεής μέ τίς «Σταυροφορίες» καθ᾽ ὅλον τόν ιβ΄ αἰῶνα καί τό 1204 οἱ Δυτικοί κυριεύουν τήν Κωνσταντινούπολι, καταλύοντας τήν Αὐτοκρατορία καί καταφέροντας βαρύτατο πλῆγμα στόν Ἑλληνισμό, ἀπό τό ὁποῖο αὐτός οὐδέποτε ἀνέλαβε.

γ) Ὁ ἀγών συνεχίζεται καί τό 1261 οἱ Ἕλληνες ἀνα-

καταλαμβάνουν τήν πρωτεύουσά τους. Ὅμως οἱ Δυτικοί δέν παραιτοῦνται: Σχεδιάζουν (κυρίως οἱ Γάλλοι, οἱ Βενετοί καί ὁ πάπας) νέα «σταυροφορία» (!) γιά τήν ἀνάκτησι τῆς Πόλεως! Καί ἐνῶ οἱ Ἕλληνες ἀσχολοῦνται μ' αὐτήν τήν ἀπειλή, οἱ Τοῦρκοι πλημμυρίζουν τίς ἀνατολικές ἐπαρχίες καί τό 1302 κατακτοῦν τήν Βιθυνία.

δ) Καί μετά τήν ἀπελευθέρωσι τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1261), τό μέγιστο τῶν ἑλληνικῶν ἐδαφῶν παρέμεινε ὑπό δυτικήν ἤ τουρκικήν κατοχή. Οἱ Δυτικοί κατεῖχαν μέγα μέρος τῆς κυρίως Ἑλλάδος καί τά περισσότερα νησιά της. (Κρήτη, Εὔβοια, Κύπρο, Ἑπτάνησα, Ρόδο, Χίο). Ἔτσι ἡ ἀνασυσταθεῖσα Αὐτοκρατορία εἶναι ἀκρωτηριασμένη, στερεῖται ἐδαφικῆς συνοχῆς, οἰκονομικῶν πόρων καί ἀνθρωπίνου δυναμικοῦ, ἐνῶ ταυτοχρόνως ὑποχρεώνεται νά μάχεται στήν Εὐρώπη κατά τῶν Δυτικῶν ἀλλά καί Βουλγάρων, Σέρβων καί στήν Ἀσία κατά τῶν Τούρκων.

ε) Κάτω ἀπό τά συνεχῆ πλήγματα, ἡ Αὐτοκρατορία περιορίζεται συνεχῶς. Τελικῶς, φθάνει ν' ἀποτελεῖται οὐσιαστικῶς μόνον ἀπό τήν Βασιλεύουσα, ἡ ὁποία εἶναι ἡ σκιά τοῦ παλαιοῦ ἑαυτοῦ της. Τό ὄνομά της ἐξακολουθεῖ νά μαγνητίζη καί νά προσελκύη ἐμπόρους, λογίους, τυχοδιῶκτες ἀπ' ὅλο τόν κόσμο. Ὅμως τώρα, εἶναι ἀραιοκατοικημένη, φτωχή, ἀδύναμη. Ὁλόκληρες συνοικίες της εἶναι ἔρημες. Σπίτια καταρρέουν. Ἀδυνατεῖ νά συντηρήση τά τείχη της. Δέν ἔχει ἀρκετό πληθυσμό καί ἰδίως χρήματα γιά νά συγκροτήση ἀξιόλογο στρατό. Συνεπῶς τά λεγόμενα ὅτι ἡ Πόλις ἔπεσε διότι οἱ νέοι ἔμεναν στά μοναστήρια ἀντί νά γίνουν στρατιῶτες, εἶναι δυτικῆς προελεύσεως μῦθοι, πού σκόπευαν στήν δυσφήμισι τῶν Ἑλλήνων καί τῆς Ὀρθοδοξίας καί ἰδίως στήν ἀπενοχοποίησι τῶν Δυτικῶν. Τά μικρασιατικά καί ἑλλαδικά ἐδάφη κατείχοντο ἀπό τούς Τούρκους, τά νησιά ἀπό τούς Δυτικούς. Ποῦ λοι-

πόν ὑπῆρχαν οἱ 300.000 μοναχοί; Καί ἄν κάποιοι ἤθελαν νά σπεύσουν στήν Βασιλεύουσα νά τήν ὑπερασπισθοῦν πῶς θά πήγαιναν; Καί ἄν πήγαιναν μέ ποιά μέσα θά ἐξωπλίζοντο, θά ἐξεπαιδεύοντο καί θά συνετηροῦντο[1];

2. Ἡ ἄλλοτε Βασιλεύουσα

Ἡ Κωνσταντινούπολις ἦταν μία νησῖδα ἀπομονωμένη σέ μία ὀθωμανική πλημμυρίδα πού εἶχε κατακαλύψει τίς ἑλληνικές χῶρες, ἀπό τίς ὁποῖες σημαντικά τμήματα, ἰδίως τά νησιά, ἐξακολουθοῦσαν νά καταδυναστεύουν οἱ Δυτικοί[2]. Ἡ Πόλις, σκιά τοῦ παλαιοῦ ἑαυτοῦ της, φτωχή, ἀραιοκατοικημένη, γεμάτη χαλάσματα, εἶχε ἐξαναγκαστῆ νά παραχωρήση διομολογήσεις σέ Λατίνους (Ἑνετούς, Γενουάτες, Πισάτες) καί Τούρκους, ἀπό τούς ὁποίους οἱ πρῶτοι ἀπομυζοῦσαν τό σύνολο σχεδόν τῶν πόρων ἀπό τό ἐμπόριο καί ἀποτελοῦσαν κράτος ἐν κράτει. Ἡ συνοικία Πέραν ἀποτελοῦσε «κράτος» τῶν Γενουατῶν. Ἐπί πλέον ὁ αὐτοκράτωρ κατέβαλλε ἐτήσιο φόρο στόν σουλτάνο 10.000 δουκάτων.

Ὁ de la Broucquière, πού βρέθηκε στήν Κωνσταντινού-

---

1. Τό φαινόμενο τοῦ διμετώπου ἀγῶνος ἐπαναλαμβάνεται καί στήν Ρωσία. Ἀπό τό 1240, οἱ Ρῶσοι ἀντιμετωπίζουν τούς Μογγόλους εἰσβολεῖς, πού ἀπειλοῦν τήν Εὐρώπη. Ἡ Δύσις ὄχι μόνον δέν βοηθᾶ τούς Ρώσους ἀλλά καί ἀνοίγει ἕνα δεύτερο μέτωπο ἐναντίον τους, ἀναγκάζοντάς τους νά πολεμοῦν ἐναντίον τῶν Σουηδῶν - Γερμανῶν πού εἰσβάλλουν ἐκ δυσμῶν.
2. Ὅταν τό 1362 οἱ Κρητικοί ξεσηκώθηκαν ἐναντίον τῶν Ἑνετῶν, αὐτοί ἐρήμωσαν πολλές περιοχές τῆς νήσου. Τό ὀροπέδιο τοῦ Λασηθίου ἔμεινε χέρσο ἐπί ἕναν αἰῶνα. (W. Miller, «Latin Orient», 1921).

πολι τό 1432, γράφει: *«Ἐκτός τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ αὐτοκράτωρ κατέχει μόνον ἕνα πύργο, τρεῖς ὧρες μακρυά, στήν Σηλυβρία».*

Τό 1406-1408, ὁ Ἰταλός Christophoro Buodelmonti ἀπό τήν Φλωρεντία ταξίδευσε στήν Ἑλλάδα καί κατέγραψε τίς ἐντυπώσεις του στό «Librum insularum Archipelagi» (ἐξεδόθη στήν Λειψία τό 1824). Βρίσκει τήν Κωνσταντινούπολι παρηκμασμένη καί γεμάτην ἐρείπια. Ὁ ναός τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων, ὅπου οἱ τάφοι τῶν αὐτοκρατόρων, ἔχει καταντήσει χάλασμα. Ἐρειπωμένες οἱ περίφημες δεξαμενές τῆς πόλεως. Ὁ πληθυσμός ἀραιωμένος καί φτωχός. Τά περισσότερα οἰκήματα ἐγκαταλειμμένα ἐρειπώνονται. Ὅταν τό 1204 κατέλαβαν τήν Πόλιν οἱ Δυτικοί ἦταν ἡ ὡραιότερη καί πλουσιώτερη πόλις τοῦ κόσμου μέ 1 ἑκ. κατοίκους. Μετά ἀπό 57 μόλις ἔτη, ὅταν τήν ἀνέκτησαν οἱ Ἕλληνες, βρῆκαν μία πόλι λεηλατημένη, ρημαγμένη, μέ μόλις 60 χιλιάδες κατοίκους.

Ὁ Ἱσπανός Pedro Tafur (1410-1484) περιγράφει μία πόλι σέ πλήρη παρακμή. Δρόμοι ρυπαροί, φτώχεια, ἐγκατάλειψις, ἐρειπωμένα ἀνάκτορα, γκρεμισμένοι ναοί, ἄνθρωποι κακοντυμένοι. Καί ὅλα αὐτά κάτω ἀπό τήν ἐφιαλτική σκιά τῆς ἐπιθέσεως τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι ἔκαναν συχνά τρομοκρατικές ἐπιδείξεις γύρω ἀπό τά τείχη. (Travels and adventures 1435-1439 ἀγγλ. ἔκδ. 1926).

Οἱ αὐτοκρατορικοί θησαυροί εἶχαν ἐκποιηθῆ. Τά κρατικά ἔσοδα ἦσαν ἐλάχιστα. Ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς (ιδ΄) γράφει ὅτι στό βασιλικό τραπέζι τά ἄλλοτε χρυσᾶ καί ἀργυρᾶ σκεύη εἶχαν ἀντικατασταθῆ ἀπό *«κεραμέα καί ὀστράκινα»* («Ἱστορία» XV, II, Δ).

3. Ὁ «Μαρμαρωμένος Βασιλιάς»

«Ὁ Κωνσταντῖνος ἦτο ὁ γνησιώτερος τῶν Ἑλλήνων»

Κ. Παπαρρηγόπουλος (Ε΄ 355)

α΄) Τά πρίν

Ὁ Κωνσταντῖνος γεννήθηκε τό 1405, υἱός τοῦ Μανουήλ Β΄ καί τῆς Ἑλένης, κόρης τοῦ Σέρβου ἡγεμόνος Δραγάση.

● Τό 1422, ἔζησε τήν πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπό τούς Τούρκους καί τήν ἀπώλεια ὅσων πόλεων τῆς Θράκης εἶχαν ἀπομείνει ὡς τότε στούς Ἕλληνες. Ἀκολούθησε ὁ θάνατος τοῦ πατέρα του. Στόν θρόνο ἀνέβηκε ὁ πρωτότοκος υἱός τοῦ Μανουήλ Β΄, ὁ Ἰωάννης Η΄, ἀδελφός τοῦ Κωνσταντίνου. Τό 1428, ὁ Κωνσταντῖνος στάλθηκε στόν Μυστρᾶ. Ἐκεῖ, μέ συνεχεῖς ἐκστρατεῖες ἔδιωξε τούς Φράγκους, Βενετούς, Παπικούς (ὁ στρατός τοῦ πάπα κατεῖχε τίς Πάτρες) ἀπό πολλές περιοχές πού κατεῖχαν. Ὠργάνωσε διοικητικῶς τό Δεσποτᾶτο, ἐπί κεφαλῆς τοῦ ὁποίου παρέμεινε ὁ ἀδελφός του Θεόδωρος, ἔπληξε τήν διαφθορά, φρόντισε γιά τήν βελτίωσι τῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ.

● Τό 1444, ὁ Θεόδωρος ἀνεκλήθη στήν Κωνσταντινούπολι καί ὁ Κωνσταντῖνος ἀνέλαβε κυβερνήτης τῆς Πελοποννήσου. Τρεῖς μῆνες ἀργότερα ἐπωφελούμενος ἀπό τόν πόλεμο τῶν Τούρκων μέ Οὕγγρους καί Πολωνούς, ἀπελευθέρωσε Ἀττική, Βοιωτία, Φθώτιδα, Φωκίδα, Θεσσαλία διώχνοντας ἀπό ἀλλοῦ τούς Φράγκους καί ἀπό ἀλλοῦ τούς Τούρκους. Οἱ νίκες του ἔκαναν τόν λαό νά τοῦ δώση τό προσωνύμιο «Δράκος».

● Μετά τήν ἧττα τῶν Οὑγγροπολωνῶν στήν Βάρνα, οἱ Τοῦρκοι ἐστράφησαν κατά τοῦ Παλαιολόγου, ὁ ὁποῖος ὑπεχώρησε στόν Ἰσθμό ὅπου εἶχε ἀνεγείρει τεῖχος. Ἐκεῖ,

οἱ Ἕλληνες ἡττήθηκαν ἀπό προδοσία Ἀλβανῶν πού ὑπηρετοῦσαν στόν στρατό τοῦ Παλαιολόγου, ἀλλά αἰφνιδίως τόν κτύπησαν πισώπλατα. Οἱ Τοῦρκοι πολιώρκησαν τίς Πάτρες, ἀλλά δέν μπόρεσαν νά κυριεύσουν τό φρούριό τους καί ἀπεχώρησαν, ἀφοῦ ὑπεχρέωσαν τόν Παλαιολόγο νά περιορισθῆ νοτίως τοῦ Ἰσθμοῦ καί νά καταβάλη φόρον ὑποτελείας.

β΄) Βασιλεύς

Τό 1448 πέθανε ὁ Ἰωάννης Η΄. Ὡς διάδοχός του ἐπελέγη ὁ τέταρτος καί πρεσβύτερος ἐκ τῶν ἐπιζώντων υἱῶν του, Κωνσταντῖνος.

Γιά τήν ἀντίληψί του περί βασιλείας, ὁ Ἰταλός Pizzioli, ἀναφέρει ὅτι αὐτός εἶπε: *«Ἡ βασιλεία εἶναι ἀτέρμων ἀγών εἰς τόν ὁποῖον ἀκόμη καί ὅταν νικήσης, θά ἔχης ἀπωλέσει τήν χαράν τοῦ βίου».*

Ἡ κατάστασις τῶν οἰκονομικῶν ἦταν τόσον ἄθλια, ὥστε ὁ Κωνσταντῖνος στέφθηκε αὐτοκράτωρ στήν μητρόπολι τοῦ Μυστρᾶ (τήν ἡμέρα τῶν Θεοφανείων 1449) γιά νά ἀποφύγη τίς δαπάνες πού θά συνεπαγόταν ἡ ἐπίσημη τελετή στήν Βασιλεύουσα. Σ' αὐτήν ἔφθασε τόν Μάρτιο τοῦ 1449 μέ 4 ναυλωμένα καταλανικά πλοῖα, διότι δέν ὑπῆρχαν ἑλληνικά! Μόλις ἔφθασε, ἔλυωσε τίς ἀργυρές πύλες τῶν ἀνακτόρων, τήν ὁλάργυρη αὐτοκρατορική κλίνη καί ἄλλα τέτοια ἀντικείμενα γιά νά τά κάνη νομίσματα. Ἀπέλυσε καί τά 4/5 τοῦ προσωπικοῦ τῶν ἀνακτόρων.

γ΄) Σκιά κράτους

Ἡ Πόλις εἶναι ἀποκομμένη ἀπό τίς ἐλάχιστες ἀκόμη ἐλεύθερες περιοχές τῆς Ἑλλάδος τόσον χερσαίως μέ τά

κατεχόμενα ἀπό τούς Τούρκους ἐδάφη, ὅσον καί θαλασσίως μέ τά δύο φρούρια πού αὐτοί εἶχαν κτίσει στίς δύο ἀκτές τοῦ Βοσπόρου, τό Ρούμελη Χισάρ στήν εὐρωπαϊκή καί τό Ἀνατόλ Χισάρ στήν ἀσιατική, ἐνῶ ἐπί πλέον, ὁ τουρκικός στόλος ναυλοχοῦσε στήν Καλλίπολι ἐλέγχοντας τόν Ἑλλήσποντο.

Συνεπῶς καί ἄν ἀκόμη ὑπῆρχαν ἐκτός αὐτῆς δυνάμεις πρόθυμες νά σπεύσουν γιά τήν ἄμυνά της, ἦταν ἀδύνατο νά φθάσουν. Ἄλλωστε τά ἐδάφη πού κατέχουν οἱ Ἕλληνες εἶναι ἐλάχιστα· τά πολλά κατέχονται ἀπό Τούρκους ἤ Δυτικούς.

Ἡ Πόλις εἶναι μόνη της χωρίς οἰκονομικούς πόρους, χωρίς ζωτικό χῶρο καί ἐδαφικά ἐρείσματα, ἀποκλεισμένη ἀπό παντοῦ, δίχως δυνατότητα νά ἐπικοινωνήση ἤ νά δεχθῆ ἐνισχύσεις, βαρύτατα τραυματισμένη ἀπό τούς Δυτικούς «χριστιανούς», πού τώρα μέ χαιρεκακία τήν ἄφηναν στό ἔλεος τῶν Τούρκων.

Ἡ πτῶσις εἶναι ἀναπόφευκτη.

Ὁ Στ. Ράνσιμαν γράφει: «Παρά τούς λαμπρούς λογίους της, ἡ Κωνσταντινούπολις στά τέλη τοῦ ιδ′ αἰῶνος ἦταν μία πόλις μελαγχολική, πού ἀργοπέθαινε. Ὁ πληθυσμός της, ἀπό ἕνα ἑκατομμύριο (σ.σ. πρίν τήν λατινοκρατία) *εἶχε μειωθῆ στίς ἑκατό χιλιάδες καί συνέχιζε νά μειώνεται*[3]. *Τά προάστιά της, στήν ἀπέναντι ἀκτή τοῦ Βοσπό-*

3. Τό 1453, ὑπολογίζεται σέ 60-80 χιλιάδες, ἀλλά μεταξύ αὐτῶν εἶναι καί πολλοί ξένοι. Ἑνετοί, πού εἶχαν μία δική τους συνοικία κοντά στό λιμάνι, Γενουάτες πού εἶχαν ὡς δικό τους ἔδαφος τόν Γαλατᾶ, Πισάτες, Ἀγκωνίτες, Φλωρεντινοί, Ραγουλαῖοι, Ἑβραῖοι, Καταλανοί, Τοῦρκοι πού εἶχαν δική τους

ρου, βρίσκονταν στά χέρια τῶν Τούρκων... Στό ἐσωτερικό τῶν τειχῶν της, πολλές συνοικίες εἶχαν ἐξαφανισθῆ...» Ὁ περιηγητής Ἴμπν Μπατούτα, στά μέσα τοῦ ιδ′ αἰῶνος, μέτρησε ἐντός τῶν τειχῶν 13 πολίχνες πού χωρίζονταν ἀπό ἔρημες ἐκτάσεις καί χωράφια. Στόν Γκονζάλεθ ντέ Κλαβίλιο, στίς ἀρχές τοῦ ιε′ αἰῶνος, προξένησε κατάπληξι τό γεγονός ὅτι ἡ Πόλις ἦταν γεμάτη ἐρείπια. Ὁ Μπερτράν ντέ λα Μπροκιέρ, λίγα χρόνια ἀργότερα, ἔμενε ἄναυδος πού τήν βρῆκε μέ τόσο ἀραιό πληθυσμό. Ὁ Πέντρο Ταφούρ τό 1437 ὑπογραμμίζει πόσο ἀραιοκατοικημένη καί φτωχή ἦταν πλέον ἡ Πόλις... Στή ΝΑ ἄκρη της, τά παλαιά ἀνάκτορα δέν ἦσαν πλέον κατοικήσιμα. Ὁ τελευταῖος Λατῖνος «αὐτοκράτωρ»... εἶχε ἀποσπάσει ὅλο τό μολύβι ἀπό τίς στέγες καί τό πούλησε. Ὁ Μιχαήλ Παλαιολόγος καί οἱ διάδοχοί του δέν εἶχαν ποτέ ἀρκετά χρήματα γιά νά τίς ἐπισκευάσουν... Λίγες ἀπό τίς ἐκκλησίες εἶχαν μείνει ὄρθιες... Ὁ ἱππόδρομος κατέρρεε... Ὁ Μπροκέρ ἔνοιωσε λύπη διαπιστώνοντας πόσο μικρή ἦταν ἡ ἀκολουθία πού συνώδευε τήν αὐτοκράτειρα Μαρία καθώς ἐπέστρεφε ἀπό τήν Ἁγία Σοφία στό Παλάτι.

Παρά ταῦτα, ἡ Βασιλεύουσα διατηροῦσε κάτι ἀπό τήν αἴγλη της. Τό Πανεπιστήμιο καί ἡ Πατριαρχική Ἀκαδημία ἐξακολουθοῦσαν νά λειτουργοῦν, ὅπως καί ἡ βιβλιοθήκη τῆς μονῆς τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου. Οἱ λόγιοί της ἦσαν λαμπροί, μέ πρῶτο τόν Ἰωσήφ Βρυέννιο, πρύτανι τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας. Σπουδαστές ἀπ' ὅλο τόν κόσμο ἐξακολουθοῦσαν νά φθάνουν στό πανεπιστήμιό της. Ὁ πάπας Πῖος ΙΙ γράφει ὅτι κάθε Ἰταλός μέ ἀξιώ-

ἀγορά! Ὅταν τήν κυρίευσαν οἱ Δυτικοί, τό 1204, εἶχε ἕνα ἑκατομμύριο κατοίκους.

σεις πνευματικοῦ ἀνθρώπου ἰσχυριζόταν ὅτι σπούδασε στήν Κωνσταντινούπολι. Προσκυνητές ἀπ' ὅλο τόν Ὀρθόδοξο κόσμο, ἰδίως ἀπό τήν Ρωσία, ἔρχονταν γιά τήν Ἁγ. Σοφία. Ὡς κέντρο διεθνοῦς ἐμπορίου, διατηροῦσε πάντοτε σημαντική κίνησι. Δέν ἦταν ὅμως παρά *«τραγικό κατάλοιπο μιᾶς Αὐτοκρατορίας»* (Στ. Ράνσιμαν, «Ἅλωσις Κωνσταντινουπόλεως»).

δ') Ὁλομόναχη

Ἡ Πόλις δέν εἶναι μόνον σκιά τοῦ παλαιοῦ ἑαυτοῦ της, ἑτοιμοθάνατη. Εἶναι καί ὁλομόναχη. Ἀπομονωμένη, «πρωτεύουσα» δίχως χώρα, μοιάζει φυλακή.

● Μετά τίς πρόσφατες συντριπτικές ἧττες τους στήν Βάρνα καί στό Κοσσυφοπέδιο, οἱ Δυτικοί δέν σκέπτονται νέο πόλεμο μέ τούς Τούρκους.

● Οἱ Τοῦρκοι ἐνεργοῦν εἰσβολές στήν μόνη ἀπομένουσα ἑλληνική ἐπαρχία, τήν Πελοπόννησο, ὥστε νά μή τῆς ἐπιτρέψουν νά ἐπιχειρήση τήν ἀποστολή ὁποιασδήποτε βοήθειας.

● Ἡ Βενετία θέλει γιά λόγους ἐμπορίου καλές σχέσεις μέ τούς Τούρκους.

● Ὁ πάπας ἀπαιτεῖ ὑποταγή τῆς Ὀρθοδοξίας καί μετά βλέπουμε ἄν θά θελήση καί ἄν θά μπορέση νά βοηθήση.

● Ὁ φιλειρηνιστής σουλτάνος Μουράτ πέθανε καί ὁ διάδοχός του Μωάμεθ Β′ θέλει κατακτήσεις, μέ πρώτη τήν Πόλι.

Κτίζει στήν εὐρωπαϊκή ἀκτή φρούριο πού μαζί μέ τό ἤδη κτισμένο στήν ἀσιατική ἀκτή, ἀποκλείουν τόν Βόσπορο. Μόλις τελειώνει ἡ ἀνέγερσις τοῦ φρουρίου, ἀρχίζει τόν πόλεμο. Ὁ Κωνσταντῖνος στήν ἀπελπισία του ὑπογράφει πρακτικό πού ἐπικυρώνει τήν Ἕνωσι τῆς

Φλωρεντίας. Προσπαθεῖ νά πείση τόν ἐπί κεφαλῆς τῶν ἀνθενωτικῶν μοναχό Γεώργιο Σχολάριο νά συμφωνήση, ἀλλά αὐτός εἶναι ἀνένδοτος· ὁ διχασμός συνεχίζεται.

ε΄) Ἡ πολιορκία

Στίς 23 Μαρτίου 1453, ὁ τουρκικός στρατός συγκεντρώνεται μπροστά στήν Πόλι. Εἶναι τότε ὁ καλύτερος τοῦ κόσμου, αὐτός πού συνέτριψε τούς Εὐρωπαίους στήν Βάρνα καί στό Κοσσυφοπέδιο· 200.000 ἄνδρες (ἐπί πλέον πλήθη ἀτάκτων) μέ τόν καλύτερο ἐξοπλισμό τῆς ἐποχῆς[4]. Στόλος 350 πλοίων ἀποκλείει τήν Πόλι ἀπό τήν θάλασσα.

Οἱ πολιορκούμενοι ἀντιπαρατάσσουν λιγώτερους ἀπό 10.000 ἄνδρες, 5-6.000 Ἕλληνες, καί 2.000 ξένους[5] (ἐξοπλισμένοι, οἱ πλεῖστοι, μέ δικά τους μέσα). Τά τρόφιμα εἶναι λιγοστά. Τά τείχη, μήκους πολλῶν χιλιομέτρων, σέ ὄχι ἀρίστην κατάστασι λόγῳ ἐλλείψεως χρημάτων. Ἐπί πλέον, οἱ πολιορκητές παίρνουν συνεχῶς ἐνισχύσεις, ἐνῶ οἱ πολιορκούμενοι ἀδυνατοῦν νά ἀναπληρώσουν τίς ἀπώλειές τους. Ὁ ἀριθμός τους τούς ἀναγκάζει νά μένουν σχεδόν συνεχῶς στά τείχη μέ τ' ἀποτέλεσμα τήν καταπόνησί τους, ἐνῶ δέν τούς ἐπιτρέπει νά καλύπτουν ἀποτελεσματικῶς, ἀφοῦ ὑποχρεώνονται νά ἔχουν ἀραιή διάταξι. Ἀπό τίς 12 Μαΐου, οἱ Τοῦρκοι ἀρχίζουν διαδοχικές μεγάλες ἐπιθέσεις.

---

4. Κατά τόν Φλωρεντινό Ἰάκωβο Τετάλδι, αὐτόπτη τῆς πολιορκίας, διέθετε 10.000 μικρά καί μεγάλα κανόνια, 56 ἦσαν πάντως τά μεγάλα, ἐξ ὧν 3 πελώρια καί ἑκατοντάδες τά μικρότερα. Εἶχε ἐπίσης ἑλεπόλεις, (πολιορκητικούς πύργους), καταπέλτες κ.λπ.
5. Τήν ἴδια στιγμή, 29.000 Εὐρωπαῖοι ὑπηρετοῦσαν στόν στρατό τῶν πολιορκητῶν!

Ἡ ἄμυνα τῆς Πόλεως εἶναι παλλαϊκή. Ὁ Λεονάρδος ὁ Γενουάτης, παπικός ἀρχιεπίσκοπος Χίου πού μετέσχε στήν ἄμυνα τῆς Πόλεως, παρά τό ἄσβεστο μῖσος του κατά τῶν Ὀρθοδόξων, στήν ἱστορία του γιά τήν πολιορκία καί τήν ἅλωσι παραδέχεται ὅτι *«οὐδείς Ἕλλην ἔδειξε ἔλλειψιν ζήλου ὅταν ἄρχισε ἡ μάχη»* (col. 937).

Ἀπό τίς 5-6.000 Ἕλληνες στρατιῶτες, μόνον 500 αἰχμαλωτίσθηκαν. Οἱ ὑπόλοιποι ἔπεσαν μαχόμενοι. Τό στοιχεῖο μιλᾶ γιά τήν θέλησιν ἀντιστάσεως τῶν Ἑλλήνων ὑπερασπιστῶν τῆς Πόλεως. Δέν ἰσχύει τό ἴδιο, ὅπως θά δοῦμε παρακάτω, γιά ὅλους τούς ξένους, ἰδίως γιά τούς Γενουάτες πού μαζί μέ τόν ἀρχηγό τους Τζουστινιάνι ἀπεχώρησαν ἀπό τήν μάχη κατά τήν κρισιμότερη στιγμή της καί ἔσπευσαν νά διαφύγουν μέ τά πλοῖα τους ἤ νά καταφύγουν στό Πέραν, πού ἀποτελοῦσε γενουατικό ἔδαφος.

Γράφει ὁ Ἄγγλος, ὁ σέρ Ράνσιμαν: *«Παρά τό αἴσθημα ἀπελπισίας, τό θάρρος δέν ἔλειψε. Ἀκόμη καί οἱ ἐκ τῶν διανοουμένων διερωτώμενοι μήπως ἡ ἀπορρόφησις στήν Ὀθωμανική Αὐτοκρατορία θ' ἀποδεικνυόταν λιγώτερο βλαπτική γιά τόν Ἑλληνισμό... ἑνώθηκαν ὁμοθύμως μέ τούς ἄλλους στήν προσπάθεια γιά ἄμυνα»* («Ἅλωσις Κωνσταντινουπόλεως»).

στ') Ἀδάμαστοι

Ἡ πολιορκία τοῦ 1453 δέν ἦταν ἡ πρώτη πού ὑφίστατο ἡ Πόλις ἀπό τούς Τούρκους. Κατά τόν μισό αἰῶνα πού προηγήθηκε, οἱ Τοῦρκοι ἐπεχείρησαν πολλές φορές νά κυριεύσουν τήν Βασιλεύουσα. Καί κάθε φορά, οἱ κάτοικοί της ἀρνούμενοι νά παραδοθοῦν πρόβαλλαν σθεναρή

ἀντίστασι. Ἔτσι ἡ Ἱστορία διαψεύδει τούς ἰσχυρισμούς τῶν ἀντιβυζαντινιστῶν ὅτι δῆθεν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει παζάρευαν τήν παράδοσί τους καί δέν εἶχαν καμμία διάθεσιν ἀντιστάσεως.

Ἡ πρώτη πολιορκία ἔγινε τό 1396, ἀπό τόν Βαγιαζήτ. Ὅμως τότε οἱ Οὖγγροι, ὑπό τόν βασιλέα τους Σιγισμοῦνδον καί μέ πολλούς Γάλλους καί Γερμανούς σταυροφόρους εἰσέβαλαν, μέ τούς Σέρβους ὡς συμμάχους των, στήν τουρκική ἐπικράτεια καί ἐπολιόρκησαν τήν Νικόπολιν. Ὁ Βαγιαζήτ ἀναγκάσθηκε νά λύση τήν πολιορκία καί νά σπεύση στήν Νικόπολι, ὅπου ἐνίκησε, λόγῳ τῆς κατά τήν διάρκειαν τῆς μάχης προδοσίας τῶν Σέρβων, οἱ ὁποῖοι ἐνῶ ἦσαν στίς τάξεις τῶν χριστιανῶν, ἐστράφησαν αἰφνιδίως ἐναντίον τους. Ἡ ἧττα τῶν περί τῶν Σιγισμοῦνδον ὑπῆρξε βαρειά, ἀλλά ἡ Πόλις ἐσώθη προσωρινῶς.

Ἡ δεύτερη πολιορκία γίνεται τό 1402. Ἀπό τό 1396, ἡ Πόλις παρέμενεν ἀποκλεισμένη. Τό 1402, ὁ Βαγιαζήτ ζητεῖ τήν παράδοσί της. Ὁ Ἰωάννης Η′ ἀπορρίπτει τό τελεσίγραφο, δηλώνοντας ὅτι οἱ Ἕλληνες θά ἀντισταθοῦν καί ὁ σουλτάνος ἄς πράξη ὅ,τι νομίζει.

Ὁ Βαγιαζήτ ξαναρχίζει τήν πολιορκία. Τότε ὅμως εἰσβάλλουν οἱ Μογγόλοι ὑπό τόν Ταμερλάνο (Τιμούρ) στήν Μ. Ἀσία. Ὁ Βαγιαζήτ ἀναγκάζεται νά ἀφήση γιά δεύτερη φορά τήν Πόλι γιά νά σπεύση πρός ἀντιμετώπισιν τῶν Μογγόλων. Στήν μάχη τῆς Ἀγκύρας ἡττᾶται, αἰχμαλωτίζεται, αὐτοκτονεῖ. Αὐτήν τήν φορά αἴρεται καί ὁ ἑπταετής ἀποκλεισμός τῆς Βασιλευούσης.

Ἡ τρίτη πολιορκία γίνεται τό 1413 ἀπό τόν Μουσᾶ. Ἡ

Πόλις ἀρνεῖται καί πάλιν νά παραδοθῆ, καί οἱ ὑπερασπιστές της, ὑπό τόν Ἐμμανουήλ Παλαιολόγον, υἱόν τοῦ Ἰωάννου, κατορθώνουν νά καταστρέψουν τόν τουρκικό στόλο σέ ναυμαχία στή νῆσο Πλάτην. Ὁ Μουσᾶ ὅμως ἐπιμένει καί συνεχίζει τήν πολιορκία μόνον ἀπό ξηρᾶς. Ἡ βυζαντινή διπλωματία σημειώνει μεγάλη ἐπιτυχία ὑποκινώντας ἐξέγερσι τοῦ Μεχμέτ, ἀδελφοῦ τοῦ Μουσᾶ. Ὁ Μεχμέτ (Μωάμεθ Α′) ἐπικρατεῖ, τό 1414, καί σκοτώνει τόν Μουσᾶ. Ἔτσι, ἡ Πόλις σώζεται γιά μία ἀκόμη φορά. Ὁ Μωάμεθ Α′, εὐγνώμων πρός τούς Βυζαντινούς γιά τήν ὑποστήριξί τους, δέν ἐπαναλαμβάνει τήν διακοπεῖσαν πολιορκίαν.

Ἡ τετάρτη πολιορκία γίνεται τό 1422, ἀπό τόν νέον σουλτάνον Μουράτ Β′. Αὐτός ἐπολιόρκησε τήν Κωνσταντινούπολιν ἐπί τρεῖς μῆνες χρησιμοποιήσας γιά πρώτη φορά καί πυροβολικό. Οἱ Κωνσταντινουπολῖτες ἀντιστάθηκαν γενναίως καί ἀπέκρουσαν τήν γενικήν ἔφοδον τῶν Τούρκων. Παραλλήλως, ἡ διπλωματία τους ὑπεκίνησε στάσιν ἐναντίον τοῦ Μουράτ Β′ καί τόν ἀνάγκασε νά λύση τήν πολιορκία[6].

ζ′) Ὁ Ἑλληνισμός πολεμᾶ

Τό 1430, οἱ Τοῦρκοι ἐπολιόρκησαν τήν Θεσσαλονίκη τήν ὁποίαν οἱ κάτοικοί της εἶχαν παραδώσει τό 1424 στούς Ἑνετούς, ἐλπίζοντας ὅτι αὐτοί, διαθέτοντας περισσότερα μέσα, θά ἀντιμετώπιζαν ἀποτελεσματικώτερα τούς Τούρκους. Οἱ Ἑνετοί ὅμως δέν ἔκαναν τίποτε τό οὐσιαστικό γιά τήν ἄμυνα τῆς πόλεως καί οἱ Ἕλληνες ἀντιστάθηκαν σχεδόν μόνοι τους. Ὁ Ἰωάννης Ἀναγνώστης

6. Περί τῆς πολιορκίας ἄφησεν ἱστόρημα ὁ Κανανός.

γράφει: «*Αὐτίκα δέ καί ἡμεῖς, ὡς ἐφικτόν, διανέστημεν, καί ὅλοι τοῦ πολεμεῖν γεγενήμεθα καί τεθνάναι. Καί τοῦτο μέν ἄνδρες· γυναῖκες δέ καί αὐτῶν τῶν ἐπιφανῶν ἡμῶν ἀνδρικῶς συνεφήπτοντο τοῦ πολέμου, λίθους ὅλῃ ψυχῇ πρός ἄμυναν τῶν ἐπιόντων κομίζουσαι. Πολλαί δέ καί γυναῖκες ἦσαν ἐπιλαθόμεναι, τά τῶν ἀνδρῶν ἐπεδείκνυντο συμπαριστάμεναί τε τούτοις καί στερρῶς κατ' αὐτούς ἀγωνίζεσθαι προθυμούμεναι*» («Διήγησις περί τῆς τελευταίας ἁλώσεως τῆς Θεσσαλονίκης»). Παρά τήν προδιαγραφομένην ὡς ἀναπόφευκτον πτῶσιν, οἱ Θεσσαλονικεῖς ἀπέρριψαν τίς προτάσεις τοῦ Μουράτ Β' νά παραδοθοῦν καί νά ἀποφύγουν οἱανδήποτε συνέπεια. Τελικῶς, ἐγκαταλειφθεῖσα ἀπό τούς Ἑνετούς ἡ πόλις ἔπεσε καί ἀκολούθησαν σφαγή καί λεηλασία. Μετά ἀπό αὐτό, τό ἴδιο ἔτος, οἱ κάτοικοι τῶν Ἰωαννίνων προτίμησαν νά παραδώσουν τήν πόλι τους στούς Τούρκους ὥστε νά ἀποφύγουν τά δεινά τῶν Θεσσαλονικέων, ὅπως καί ἔγινε. Τό 1446 ὅμως, ἡ ἀκρόπολις τῶν Πατρῶν ἐπρόβαλε γενναίαν ἀντίστασιν διά τῆς ὁποίας οἱ ὑπερασπιστές της ἔσωσαν ὁλόκληρη τήν Πελοπόννησον.

Καί μετά τήν Ἅλωσιν, ὅταν οἱ Τοῦρκοι εἰσέβαλαν στήν Πελοπόννησον, οἱ κάτοικοί της πρόβαλαν γενναίαν ἀντίστασιν. Ἐπιτυχῶς ἀμύνθηκαν οἱ κάτοικοι τῆς Μονεμβασίας, ὑπό τόν **Νικόλαον Παλαιολόγον,** ὁ ὁποῖος παρά τήν διαταγήν τοῦ «δεσπότου» Δημητρίου Παλαιολόγου, ἀρνήθηκε νά παραδώσῃ τήν πόλιν. Ἰσχυρή ἀντίστασι πρόβαλε καί ἡ Καρύταινα ὑπό τόν **Σγουρομαλλαῖον Παλαιολόγον.** Ἔσχατοι ὑπερασπιστές τῆς ἐλευθερίας ὑπῆρξαν οἱ ὑπό τόν **Γραίτζαν Παλαιολόγον** ἀντισταθέντες περισσότερο ἀπό ἕνα ἔτος στό Σαλμενικό (Μούλκι).

Ὁ **Μιχαήλ Ράλλης** ἀνέλαβε τήν ἡγεσία καί ἀντίστα-

σιν στήν Μάνη. Πολλοί προύχοντες τῆς Πελοποννήσου ἔπεσαν μαχόμενοι μέχρις ἐσχάτων στό Λεοντάρι.

η΄) «Τήν Πόλιν σοι δοῦναι οὐκ ἐμόν ἐστίν»

Ὁ Μωάμεθ Β΄ στέλνει ἀγγελιαφόρο, τόν Ἰσμαήλ Χάμζα: Προτείνει στόν Κωνσταντῖνο νά παραδώση τήν Πόλι καί νά φύγη ἐλεύθερος, μέ ὅσους θέλουν νά τόν ἀκολουθήσουν καί μέ ὅλα τά ὑπάρχοντά τους[7] γιά νά ἀναλάβη ἡγεμών Πελοποννήσου, ὡς σύμμαχος καί προστατευόμενος τοῦ σουλτάνου, ἐνῶ ἄλλες ἐπαρχίες νά δοθοῦν ὡς ἀντάλλαγμα στούς ἀδελφούς του Δημήτριο καί Θωμᾶ πού τώρα ἡγεμονεύουν τῆς Πελοποννήσου.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἀπορρίπτει τήν πρότασι, συγκαλεῖ τούς συνεργάτες του καί τούς ἀναφέρει τά συμβάντα. Οἱ περισσότεροι ἐνέκριναν τήν στάσι του, ἀλλά ὑπῆρξαν κάποιοι πού ἐτάχθησαν ὑπέρ τῆς συνθηκολογήσεως, κυρίως ὁ Μανουήλ Λαχανᾶς, πρώην αὐλάρχης τοῦ Ἰωάννου Θ΄ καί ὁ ἡγούμενος τῆς Παμμακαρίστου. Ἀπαντώντας σ᾽ αὐτούς, ὁ αὐτοκράτωρ εἶπε μεταξύ ἄλλων: *«Τά ἔθνη δέν σώζονται μέ συμβιβασμούς, ἀλλά μέ τούς ἀγῶνες τους... Δέν θά μᾶς σώση κανένας Ἄγγελος Κυρίου, χωρίς τήν δική μας παλληκαριά... Χίλια ἔτη ἐδόξασαν τοῦτα τά τείχη. Δέν γίνεται νά τά παραδώσω... Ἐάν τουρκέψω ἐγώ, θ᾽ ἀλλαξοπιστήσουν ὅλοι. Ἐάν ἀντισταθῶ ἐγώ, θά δείξουν καρτερίαν οἱ Ἕλληνες. Ὅταν ἕνας λαός πιστέψη ὅτι τά ὑλικά ἀγαθά ἀξίζουν περισσότερο ἀπό τήν ἐλευθερία, ταχέως θά χάση τήν ἐλευθερία του καί μετά καί τά ὑλικά ἀγαθά του»*. (ἀπό τό «Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος» τοῦ Χρ. Π. Ζαλοκώστα).

---

7. «Ὅπου βούλεσαι μετά τῶν σῶν ἀρχόντων καί τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς».

Ὅταν ὁ Λαχανᾶς τόν ἐρώτησε: –«*Δέν λυπᾶσαι τόν λαό σου;*» Ὁ Κωνσταντῖνος ἀπάντησε:

«*Πολύ μάλιστα, ἀλλά λυπᾶμαι περισσότερο, καί τούς προγόνους νά ντροπιάσω καί τίς γενεές πού ἔρχονται νά τίς ἀφήσω χωρίς παράδειγμα. Ἀλλοίμονο ἐάν οἱ βασιλεῖς καί οἱ αὐλικοί δέν δίνουν πρῶτοι τό παράδειγμα, ὡς καί μέ τόν θάνατό τους*» (ἀπό τό ἴδιο).

Μετά ἀπό αὐτό, ὁ Κωνσταντῖνος ἔστειλε στόν Μωάμεθ Β' γραπτῶς τήν ἀπάντησί του, ὅπου δηλώνει: «*Τό δέ τήν Πόλιν σοι δοῦναι, οὐκ ἐμόν ἐστιν, οὔδ' ἄλλου τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ. Κοινῇ γάρ γνώμῃ πάντες αὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμεν καί οὐ φεισόμεθα τῆς ζωῆς ἡμῶν*».

θ') «Ἀπόγονοι Ἑλλήνων»

Μέ τόν ἀδιάκοπο βομβαρδισμό, τά τείχη ἔχουν καταρρεύσει σέ πολλά σημεῖα. Ἡ τελική ἔφοδος ἐπίκειται. Στίς 28 Μαΐου, ὁ Κωνσταντῖνος ἀπευθύνεται στούς συμπολεμιστές του. «*Πρέπει, ὅπως κάνατε ὡς τώρα, νά προτιμήσετε τόν θάνατο ἀπό τήν σκλάβα ζωή... Ὁ σουλτάνος στηρίζεται στά κανόνια του, στό μεγάλο ὑλικό καί στίς μυριάδες τοῦ στρατοῦ του. Ἐμεῖς, ἄς βασισθοῦμε σέ ἄλλα κίνητρα: στήν εὐσέβεια, στήν φιλοπατρία, στήν ἀγάπη τῆς ἐλευθερίας... Μή λησμονεῖτε τό λαμπρό παρελθόν αὐτῆς τῆς Πόλεως... τότε πού τό Βυζάντιο ἦταν ἡ ἐλπίδα καί ἡ χαρά τῆς οἰκουμένης. Οὔτε νά ξεχνᾶτε πώς* ***εἶσθε*** *ἀπόγονοι* ***τῶν*** *ἀρχαίων Ἑλλήνων*[8]. *Ὅσο γιά ἐμένα, εἶμαι ἀποφασισμένος νά πεθάνω γιά τήν ἐλευθερία τοῦ Γένους μας*» (ἀπό τό ἴδιο).

---

8. Καί προτύτερα, στήν Πελοπόννησο, ὁ Κωνσταντῖνος προσφωνοῦσε τόν λαό της, «Ἕλληνες».

Παραθέτω μερικά ἀποσπάσματα τῆς ὁμιλίας, ἀπό τό «Χρονικόν» τοῦ Γ. Φραντζῆ: *«Μαχόμεθα ὑπέρ τεσσάρων τῶν μεγίστων τοῦ κόσμου τούτου ἀγαθῶν· τῆς πίστεως, τῆς πατρίδος, τοῦ βασιλέως, τῶν συγγενῶν καί φίλων. Λοιπόν, ἐάν ὑπέρ ἑνός ἑκάστου ἐξ αὐτῶν ὀφείλομεν νά ἀγωνισθῶμεν μέχρι θανάτου, πολλῷ μᾶλλον ὑπέρ πάντων ὁμοῦ».* Ὅλοι φώναξαν: *«ἀποθάνωμεν ὑπέρ πίστεως καί πατρίδος».*

ι´) Καί ὁ Βασιλεύς

«Νά θεωρήσετε τόν πόλεμο ὡς κυνήγι ἀγριοχοίρων διά νά ἀντιληφθοῦν οἱ ἄπιστοι ὅτι δέν ἀντιμετωπίζουν ἄλογα ζῶα ὅπως εἶναι οἱ ἴδιοι, ἀλλά ΚΥΡΙΟΥΣ καί ἐξουσιαστές ἀπογόνους Ἑλλήνων καί Ρωμαίων».

(Ἡ Κωνσταντινούπολις) εἶναι *«ἐλπίδα καί χαρά ὅλων τῶν Ἑλλήνων καί καύχημα ὅλων ὅσων εἶναι κάτω ἀπό τό φῶς τοῦ ἡλίου…* (Ὁ Μωάμεθ) *θέλει νά ὑποτάξη τήν Πόλι πού εἶχε κατακτήσει σχεδόν ὅλη τήν οἰκουμένη».*

Καί κατέληξε: *«Λοιπόν ἀδελφοί καί συστρατιῶτες, σκεφθεῖτε τα καλῶς αὐτά, διά νά μείνη εἰς τήν αἰωνιότητα ἡ μνήμη σας καί ἡ δόξα καί ἡ ἐλευθερία».*

Μετά τήν ὁμιλία του, *«οἵ τε ἐπιφανεῖς καί ἄσημοι, καρδίαν ὡς λέοντες ἐποίησαν, μήτε φιλτάτων τέκνων μνημονεύοντες, οὔτε γυναικῶν ἤ πλούτου φροντίζοντες, εἰ μή μόνον ἀποθανεῖν, ἵνα τήν πατρίδα φυλάξωσιν»* (Γ. Φραντζῆς, «Χρονικόν»).

ια´) Ἡ τελευταία λειτουργία

Ἀκολούθησε ἡ λειτουργία στήν Ἁγία Σοφία, πού γιά πρώτη φορά μετά τήν 12η Δεκεμβρίου 1452, ὅταν ἐπικυρώθηκε ἐκεῖ ἡ Ἕνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν, κατακλύσθηκε ἀπό λαό.

Ὁ Δ. Κιτσίκης γράφει ὅτι *«στίς 28 Μαΐου 1453 στήν Ἁγία Σοφία ἐτελέσθη ἡ τελευταία λειτουργία ὡς καθολική λειτουργία!»* καί μέμφεται γι' αὐτό τόν Κωνσταντῖνον ὡς ἑνωτικόν. Τοῦτο δέν εἶναι ἀκριβές. Ἡ λειτουργία ἦταν μικτή. Στήν πραγματικότητα ἐπρόκειτο γιά δύο παράλληλες λειτουργίες. Μία Ὀρθόδοξη, γιά τούς Ἕλληνες καί μία Καθολική γιά τούς Ἰταλούς καί ἄλλους Δυτικούς κατοίκους καί συνυπερασπιστές τῆς Βασιλευούσης. Τό «Πιστεύω» ἀπηγγέλθη γιά τούς Ὀρθοδόξους στήν ἑλληνική ἀπό Ἕλληνα ἐπίσκοπο καί χωρίς τήν ἐπίμαχη προσθήκη τῶν Καθολικῶν ὅτι τό Ἅγιο Πνεῦμα ἐκπορεύεται *«καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ»* (Filioque). Γιά τούς Δυτικούς, ἀπηγγέλθη ἀπό τόν λατῖνο ἐπίσκοπο Λεονάρδο, στήν λατινική μέ τήν ἐν λόγῳ προσθήκη. Στό ἑλληνικό Πολυχρόνιο δέν μνημονεύθηκε ὁ πάπας. Οἱ Λατῖνοι τόν ἀνέφεραν στό δικό τους. Οἱ Ὀρθόδοξοι μετέλαβαν μέ οἶνον καί ἔνζυμον ἄρτον (ἀντίδωρο), οἱ Καθολικοί μέ ὄστια (ἄζυμον ἄρτον). Συνεπῶς ἡ λειτουργία δέν ἦταν Καθολική. Ἁπλῶς ἐπετράπη στούς Καθολικούς νά τελέσουν καί αὐτοί τήν δική τους στόν ἴδιο ἱερό χῶρο μέ τούς Ὀρθοδόξους, ἀφοῦ μαζί θά ἔδιναν τήν ὕστατη μάχη γιά τήν Πόλι καί μαζί θά πέθαιναν γι' αὐτήν.

«Οἱ Ἕλληνες αἰσθάνθηκαν ἀνακούφιση κι ἔκλαψαν, γιατί ἡ πίστη τους δέν εὐνουχιζόταν πιά», γράφει ὁ Φινλανδός Μίκα Βαλτάρι στό ἔργο του «Ὁ Μαῦρος Ἄγγελος» πού ἔχει μορφή μυθιστορήματος ἀλλά τά ἱστορικά του στοιχεῖα εἶναι ἀσφαλῆ. Ὁ ἴδιος περιγράφει τήν τελευταία λειτουργία στήν Ἁγία Σοφία, στίς 28 Μαΐου 1453, τήν λειτουργία τῶν ἑκουσίως μελλοθανάτων: *«Σ' αὐτήν προσῆλθαν Ἕλληνες καί Δυτικοί, Ὀρθόδοξοι καί Καθολικοί, Ἑνωτικοί καί Ἀνθενωτικοί! Μπροστά στόν*

θάνατο, κάθε διένεξις, ὑποψία καί μῖσος ἔσβησαν... Μπροστά σέ ὅλους, ὁ αὐτοκράτωρ ἐξωμολογήθηκε τίς ἁμαρτίες του, μέ φράσεις πού ἀντηχοῦν ἀκόμη διά μέσου τῶν αἰώνων. Τό "πιστεύω" ἐλέχθη κατά τόν Ὀρθόδοξο καί κατά τόν Καθολικό τρόπο. Ἀλλά τότε αὐτές οἱ διαφορές δέν ἐνοχλοῦσαν κανένα... Μετά τήν λειτουργία, ὁ αὐτοκράτωρ μίλησε στόν λαό: "Οἱ Τοῦρκοι ἔχουν τά ὅπλα καί τεράστιο στρατό, ἀλλά ἐμεῖς ἔχουμε τόν Θεό καί τόν Σωτῆρα μας. Ἄς μήν ἀπελπιζώμαστε!". Ἀγκάλιασε ὅλους τούς γύρω του γνωστούς καί ἀγνώστους καί ζήτησε συγχώρησι. Τόν μιμήθηκαν ὅλοι. Ἀγκαλιάζονταν καί ζητοῦσαν ἀμοιβαία συγχώρησι... Οἱ Ἕλληνες πῆγαν στά σπίτια τους νά βγάλουν τά γιορτάσιμα ροῦχα τους, ν' ἀποχαιρετήσουν τίς γυναῖκες καί τά παιδιά τους, νά φορέσουν τίς πανοπλίες τους καί νά ἐπιστρέψουν γρήγορα στά τείχη».

Γιά τήν τελευταία λειτουργία, ὁ Στ. Ράνσιμαν γράφει: *«Κανείς σχεδόν, ἐκτός ἀπό ἐκείνους πού βρίσκονταν στά τείχη, δέν ἀπουσίασε. Ἱερεῖς πού θεωροῦσαν τήν Ἕνωσι μέ τήν Ρώμη θανάσιμο ἁμάρτημα προσῆλθαν νά λειτουργήσουν μαζί μέ τούς Ἑνετούς ἀδελφούς τους. Ὁ καρδινάλιος ἦταν ἐκεῖ καί πλάι του ἐπίσκοποι πού οὐδέποτε εἶχαν ἀναγνωρίσει τήν ἐξουσία του. Καί ὅλος ὁ λαός εἶχε προσέλθει νά ἐξομολογηθῆ καί νά κοινωνήση, ἀδιαφορώντας ἄν τήν μετάληψι θά τοῦ τήν ἔδινε ὀρθόδοξος ἤ καθολικός».*

Ἐν συνεχείᾳ, ὁ βασιλεύς καί οἱ συναγωνιστές του μετέλαβαν, ὡς μελλοθάνατοι. Κατόπιν, ὁ Κωνσταντῖνος πῆγε στά ἀνάκτορα καί ζήτησε ἀπό ὅλους τούς ἐκεῖ ὑπηρετοῦντας συγχώρησιν. Μετά, πῆγε στά τείχη γιά νά γρά-

ψη τήν τελευταία σελίδα δόξης τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Μέσων Χρόνων καί νά θεμελιώση τήν ἐλπίδα-ὄνειρο τῆς Παλιγγενεσίας.

ιβ') Ἡ ὕστατη μάχη

Πρίν τήν μάχη, οἱ πολεμιστές κλείδωσαν ὅλες τίς ἐξόδους ἀπό τά τείχη πρός τήν Πόλι καί παρέδωσαν τά κλειδιά στόν Κωνσταντῖνο. Κανείς δέν μποροῦσε πλέον νά ὑποχωρήση καί νά διαφύγη. Ὅλοι θά ἔμεναν ἐκεῖ, ὡς τό τέλος. Αὐτό ὅμως ἴσχυσε γιά ὅλους τούς Ἕλληνες, ἀλλά ὄχι καί γιά ὅλους τούς ξένους. Στήν πιό κρίσιμη φάσι τῆς μάχης, ὁ Τζουστινιάνι τραυματίσθηκε καί παρά τίς παρακλήσεις τοῦ Κωνσταντίνου νά μήν ἐγκαταλείψη τήν θέσι του ἀπαίτησε νά τοῦ δώση τά κλειδιά μιᾶς πύλης γιά νά φύγη. Πράγματι, ἔφυγε καί κατέφυγε σέ γενουατικό πλοῖο, ἕτοιμο νά ἀποπλεύση. Ἡ ἀποχώρησίς του παρέσυρε τούς Γενουάτες στρατιῶτες του πού τόν ἀκολούθησαν πρίν ξανακλείση ἡ πύλη. *«Ὁ αὐτοκράτωρ καί οἱ Ἕλληνές του ἀφέθηκαν στό πεδίο τῆς μάχης μόνοι».* (Στ. Ράνσιμαν).

Ὅταν τά πάντα εἶχαν χαθῆ, ὁ Κωνσταντῖνος ρίχθηκε στό φονικώτερο σημεῖο τῆς μάχης. Μαζί του ἦσαν οἱ ἐξάδελφοί του **Θεόφιλος Παλαιολόγος** καί **Παλαιολόγος Μετοχαῖος** μαζί μέ τούς υἱούς του, ὁ πιστός συμπολεμιστής του **Ἰωάννης Δαλμάτης,** ὁ **Καντακουζηνός** καί ὁ Ἱσπανός ἐθελοντής **Φραντζίσκο ντέ Τολέντο.** Ὅλοι ἦσαν ἔφιπποι. Καί ὅλοι ἔπεσαν μαχόμενοι,. Αὐτό προκύπτει ἀπό τίς περιγραφές τῶν αὐτοπτῶν μαρτύρων δηλαδή τῶν Φραντζῆ, Barbaro, Λεονάρδου, Tetaldi, Pusculus, Montaldo, Riccherio. Τίς περιγραφές δέν ἀμφισβήτησαν οἱ ἄλλοι σύγχρονοι ἱστορικοί: Κριτόβουλος, Δούκας, Χαλκοκονδύλης, οὔτε ὁ Τοῦρκος Σαάδ-εντ-Ντίν.

Ἀπό τούς Ἕλληνες ἀρχηγούς ἔπεσαν ὅλοι, πλήν τοῦ Λουκᾶ Νοταρᾶ. Ἀντιθέτως, ἀπό τούς Δυτικούς οἱ περισσότεροι ἐσώθησαν.

Ὁ Τζουστινιάνι, ἄν καί κατά τήν πολιορκία ἔδειξε ἡγετικές ἱκανότητες, δραστηριότητα καί γενναιότητα, ὅταν ἐγκατέλειψε τήν τελευταία ἡμέρα τήν μάχη, ἀφοῦ τραυματίσθηκε, θεωρήθηκε ἀπό Ἕλληνες καί Ἑνετούς «λιποτάκτης». Μέ τήν ἀποχώρησί του, συνέβαλε σημαντικά στήν πτῶσι τῆς Πόλεως, τόσον ἐπειδή ἔσπειρε φόβο, ὅσο καί ἐπειδή τόν ἀκολούθησαν σχεδόν ὅλοι οἱ Γενουάτες. Πολλοί συμπατριῶτες τους ἔνοιωσαν ντροπή γιά τήν πρᾶξι του καί ἕνας ἀπ' αὐτούς, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Χίου Λεονάρδος, στά ἀπομνημονεύματά του τόν κατηγόρησε σκληρά.

ιγ΄) Τό ἡρωϊκό τέλος

Ὁ Μ. Βαλτάρι, πού ἔχει γράψει τό ἐξαίρετο ἱστορικό μυθιστόρημά του «Ὁ Μαῦρος Ἄγγελος» (1954) βασιζόμενος σέ πολλές πηγές, δίνει τήν ἑξῆς περιγραφή:

«Ὁ αὐτοκράτορας κατέβηκε ἀπό τό ἄλογό του καί πέταξε τόν χρυσοκέντητο μανδύα του στό χῶμα. Ἔβαλε ἕνα κράνος στό κεφάλι του, πῆρε μιά στρογγυλή ἀσπίδα καί πῆγε νά συναντήσει τούς γενίτσαρους... Οἱ αὐλικοί του καί παλιοί φίλοι του πού εἶχαν ἀποφασίσει νά πεθάνουν μαζί του, τόν ἀκολούθησαν μέ γυμνά σπαθιά».

Γράφει ἀκόμη ὅτι *«ὅταν βρέθηκε ὁ νεκρός, ὁ Μωάμεθ Β΄ διέταξε νά κόψουν τό κεφάλι του καί νά τό τοποθετήσουν ἀνάμεσα στίς μπροστινές ὁπλές τοῦ ἀλόγου τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀγάλματος στό κέντρο τῆς πόλεως».*

Ὁ Νικηφόρος Βρυέννιος γράφει ὅτι τό σῶμα τοῦ Κων-

σταντίνου βρέθηκε ἀκέφαλο, ἀναγνωρίσθηκε ἀπό τά βασιλικά ἐνδύματά του καί κατά διαταγήν τοῦ Μωάμεθ ἐτάφη μέ βασιλικές τιμές.

Ὁ Ἰσίδωρος καί ὁ Μοντάλδος γράφουν ὅτι τό κεφάλι τοῦ Παλαιολόγου τό περιέφεραν στήν πόλι.

Ἐνῶ ἡ Πόλις εἶχε πέσει, οἱ κλεισμένοι σέ τρεῖς πύργους στρατιῶτες συνέχιζαν τόν ἀγῶνα τους. Τούς πύργους τοῦ Λέοντος καί τοῦ Ἀλεξίου τούς ὑπεράσπιζαν Κρῆτες τοξότες, ἐνῶ στόν πύργο τοῦ Ἁγίου Εὐγενίου, οἱ μέχρις ἐσχάτων μαχητές ἦσαν καλόγεροι. Ὁ Μωάμεθ θαύμασε τήν ἀποφασιστικότητά τους καί τούς πρότεινε νά φύγουν ἐλεύθεροι, μέ τά ὅπλα τους. Οἱ Κρητικοί δέχθηκαν καί ἔφυγαν. Οἱ καλόγεροι ὅμως ἀρνήθηκαν καί συνέχισαν νά πολεμοῦν. Ὅταν πλέον οἱ Τοῦρκοι μπῆκαν στόν πύργο, οἱ 40 καλόγεροι πού ἦσαν ἀκόμη ζωντανοί, αὐτοκτόνησαν πηδώντας ἀπό τό ὕψος τοῦ πύργου[9].

ιδ') Τό νόημα τῆς θυσίας

Ὁ Κωνσταντῖνος δέν ἔπεσε οὔτε ὡς «Ρωμαῖος» (ὅπως ἰσχυρίζονται οἱ ἐκ τῶν ἀρχαιοελληνολατρῶν ἀντιβυζαντιστές) οὔτε ὡς «Καθολικός» (ὅπως διατείνονται οἱ φανατικοί νεο-ορθόδοξοι φονταμενταλιστές λάτρεις τοῦ Βυζαντίου). Ἔπεσεν ὡς Ἕλλην καί ὡς Ὀρθόδοξος. Γι' αὐτό ὁ Ἑλληνισμός τόν κράτησε ζωντανό στήν ἱστορική μνήμη του ὡς τόν «Μαρμαρωμένο Βασιλιά» του.

Μέ τήν ἄρνησι τοῦ Κωνσταντίνου ΙΑ' Παλαιολόγου νά

9. Τραγική διάψευσις τοῦ παπικῆς κατασκευῆς μύθου περί τῶν Ὀρθοδόξων καλογήρων πού δέν ἤθελαν νά πολεμήσουν καί ἔτσι ἔγιναν δῆθεν αἰτία νά πέσῃ ἡ Πόλις.

παραδώση τήν Πόλι καί μέ τήν ἡρωική θυσία του, ἡ Ὀθωμανική Αὐτοκρατορία δέν μπόρεσε νά πείση ὅτι ἦταν ἡ νόμιμη συνέχεια τῆς Βυζαντινῆς. Ὁ Παλαιολόγος κατέδειξεν ὅτι οἱ Ὀθωμανοί κατέκτησαν βιαίως τά ἐδάφη καί ὑπεδούλωσαν τούς λαούς τῆς Αὐτοκρατορίας. Ὁ Κωνσταντῖνος ΙΑ' Παλαιολόγος μέ τήν θυσία του ματαίωσε τήν πρόθεσι τοῦ Μωάμεθ νά παρουσιασθῆ ὡς συνεχιστής ἐννόμου καθεστῶτος καί τόν κατέδειξε ὡς καταλυτήν του. Αὐτή εἶναι ἡ κυρία ἔννοια τῆς θυσίας του. Σ' αὐτήν τήν θυσία θεμελιώθηκε ἡ ἄρνησις τοῦ Ἑλληνισμοῦ νά δεχθῆ τήν τουρκική κατοχή ὡς νόμιμη καί τελεσίδικη. Ἀπό αὐτήν τήν θυσία καί ἀπό αὐτήν τήν ἄρνησιν ἐξεπήγασαν οἱ συνεχεῖς ἀγῶνες του πρός ἀποτίναξιν τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Ὁ «Μαρμαρωμένος Βασιλιάς» ἔγινε ἡ ὕλη γιά τό ὄνειρο τῆς Παλιγγενεσίας, γιά τήν πίστι ὅτι *«πάλι μέ χρόνους μέ καιρούς πάλι δικά μας θἄναι»*, γιά τό ὅραμα τῆς Μεγάλης Ἰδέας τῆς παλινορθώσεως τῆς Αὐτοκρατορίας τῶν Ἑλλήνων, γιά τόν ἱερέα πού θά ἐπανεμφανισθῆ τότε γιά νά ὁλοκληρώση τήν ἡμιτελῆ λειτουργία στήν Ἀγία Σοφία.

Ὁ Μωάμεθ Β' ἤθελε νά ἐμφανισθῆ ὄχι ὡς κατακτητής καταστροφεύς τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ἀλλά ὡς συνεχιστής της. Γι' αὐτό:

i) Ἔκανε τίς προτάσεις του στόν Παλαιολόγο. Ἐάν αὐτός τίς ἐδέχετο, ὁ Μωάμεθ Β' θά ἔμπαινε στήν Βασιλεύουσα εἰρηνικῶς καί θά παρουσιαζόταν ὡς ἀποδέκτης τοῦ θρόνου πού τοῦ παρέδωσε ὁ νόμιμος αὐτοκράτωρ. Ἄρα, ἡ ἐξουσία του θά ἦταν νόμιμη, ὁπότε οἱ λαοί τῆς Αὐτοκρατορίας τοῦ ὤφειλαν ὑπακοή καί οἱ Δυτικοί ἀναγνώρισιν.

ii) Διέταξε νά ταφῆ ὁ Παλαιολόγος μέ τιμές καί ἐτι-

μώρησε τόν στρατιώτη πού τόν σκότωσε, ἐπειδή ἐτόλμησε νά πλήξη βασιλέα.

iii) Υἱοθέτησε (=σφετερίσθηκε) ἀκόμη καί τό σύμβολον τῆς πόλεως τοῦ Βυζαντίου –τήν ἡμισέληνον...

Ἡ ἡμισέληνος, σύμβολο τῆς θεᾶς Ἑκάτης, ἔγινε ἔμβλημα τοῦ Βυζαντίου τό 340 π.Χ. ὅταν ὁ Φίλιππος πολιόρκησε τήν πόλι χωρίς νά κατορθώση νά τήν κυριεύση. Οἱ κάτοικοι ἀπέδωσαν τήν σωτηρία τους στήν προστάτιδα θεά τους καί ἔκαναν τό σύμβολό της, ἔμβλημα τῆς πόλεώς τους. Ὁ Κωνσταντῖνος Α′ διετήρησε τήν ἡμισέληνο ὡς ἔμβλημα τῆς πόλεως καί διακόσμησε τίς ἐκκλησίες καί πολλά δημόσια κτίρια μέ τόν «σεληνίσκο». Ὁ ἔπαρχος τῆς Κωνσταντινουπόλεως τόν εἶχε κεντημένο στά σαντάλια του. Ὅταν μπῆκε στήν Πόλι ὁ Μωάμεθ Β′ εἶδε τό ἔμβλημα, ἔμαθε τήν ἱστορία του καί τό ἔκανε σημαία του, προσθέτοντας καί ἕνα ἀστέρι.

Ὅμως ὅλες οἱ προσπάθειες τοῦ Μωάμεθ Β′ ἔπεσαν στό κενό. Τίς ἀνέτρεψεν ἡ αὐτόβουλος θυσία τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος. Χάρις σ' αὐτήν, ὁ Ἑλληνισμός διεφύλαξε στά ἅγια τῶν ἁγίων τῆς συλλογικῆς ψυχῆς του τό ὅραμα τῆς ἀναβιώσεως τῆς Αὐτοκρατορίας του μέ ἐκδίωξι τῶν Ὀθωμανῶν πού παρέμειναν οἱ ξένοι, οἱ εἰσβολεῖς, οἱ σφετεριστές, οἱ κατακτητές. Ὅλες οἱ κατά τῆς ἐξουσίας των ἐξεγέρσεις τῶν Ἑλλήνων ἔχουν τήν πηγή τους στήν θυσία τοῦ Κωνσταντίνου ΙΑ′, τοῦ «Μαρμαρωμένου Βασιλιᾶ».

ιε′) Μετά τήν Ἅλωσιν

Ἡ Πόλις δέν παραδόθηκε. Κυριεύθηκε μετά ἀπό πολιορκία, πολλές ἐφόδους καί μία ὕστατη πολύνεκρη μάχη. Γι'

αὐτό καί οἱ Τοῦρκοι ἐπεδόθησαν σέ σφαγές, λεηλασίες, πυρπολήσεις καί καταστροφές.

Ὅπως ἀνέφερα, ἡ Κωνσταντινούπολις δέν ἦταν πλέον ἡ παλαιά κοσμοπολιτική μεγαλόπολις. Μέ τήν ἀραίωσι τοῦ πληθυσμοῦ της εἶχε μεταμορφωθῆ σ' ἕνα σύνολο ἀπό πολίχνες πού ἐχωρίζοντο μεταξύ των ἀπό ἄδειες ἐκτάσεις, ἐρείπια, ἐγκαταλειμμένα οἰκήματα, λαχανόκηπους καί χωράφια. Μερικές ἀπό αὐτές τίς πολίχνες περιεβάλλοντο ἀπό φράκτες. Ὅταν τά στίφη τῶν πολιορκητῶν ἐμφανίσθηκαν, οἱ κάτοικοι πρόβαλαν μία τελευταία ἀντίστασι πίσω ἀπό αὐτούς τούς φράκτες. Πιθανῶς δύο ἤ τρεῖς ἀπό τίς πολίχνες δέν ἀντιστάθηκαν. Αὐτές γλύτωσαν ἐν μέρει ἀπό τήν ἀγριότητα τῶν κατακτητῶν. Ἄλλωστε ἐπρόκειτο γιά φτωχούς οἰκισμούς χωρίς τίποτε τό ἄξιον διαρπαγῆς. Παντοῦ ἀλλοῦ ὅμως, οἱ Τοῦρκοι ἔσφαζαν, πυρπολοῦσαν, ἅρπαζαν, κατέστρεφαν. Τά βιβλία τά ἔκαιγαν, ὅπως καί τίς εἰκόνες. Οἱ βιβλιοθῆκες καταστράφηκαν. Οἱ πιό ἔξυπνοι πῆραν μερικά βιβλία πού ἀργότερα τά πουλοῦσαν γιά εὐτελῆ ποσά. Οἱ σφαγιασθέντες κατά τόν Κριτόβουλο, ἦσαν 4.000. Ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι Ἕλληνες κάτοικοι γύρω στίς 50.000 θεωρήθηκαν «λεία πολέμου». Πολλοί ἀπ' αὐτούς πουλήθηκαν ὡς δοῦλοι, μερικοί ἀπελευθερώθηκαν. *«Σέ πολλούς νέους προσφέρθηκε ἡ ἐλευθερία καί ἀξιώματα στόν στρατό μέ τόν ὅρο ν' ἀπαρνηθοῦν τήν θρησκεία τους. Λίγοι τό δέχθηκαν, ἐνῶ οἱ περισσότεροι προτίμησαν τόν θάνατο»* (Στ. Ράνσιμαν).

Ὁ ἀρχιστράτηγος Μαχμούτ πασᾶς, ἑλληνικῆς καταγωγῆς, καλλιεργημένος, ἔπεισε τόν Μωάμεθ Β΄ νά σταματήση τήν καταστροφή τῆς Πόλεως. Ὅταν αὐτός μπῆκε στήν Ἁγία Σοφία, ἔμεινε κατάπληκτος, εὐχαρίστησε τόν Μαχμούτ γιά τήν συμβουλή του καί δακρυσμέ-

νος εἶπε: *«Οἵαν πόλιν εἰς διαρπαγήν καί ἀπώλειαν δεδώκαμεν»*. (Κριτόβουλος).

Στίς 21 Ἰουνίου, ὁ σουλτάνος ἀναχώρησε γιά τήν Ἀδριανούπολι. Ἄφησε μία Πόλι μισο-ερειπωμένη, πυρποληµένη, ἄδεια ἀπό κατοίκους, σιωπηλή. Οἱ ἐκκλησίες εἶχαν συληθῆ, οἱ βιβλιοθῆκες πυρποληθῆ, τά σπίτια, τά καταστήματα καί οἱ ἀποθῆκες λεηλατηθῆ καί καῆ, οἱ κάτοικοι σφαγῆ ἤ πουληθῆ.

Ὁ Μωάμεθ ὅμως ἤθελε νά ἐμφανισθῆ ὡς διάδοχος τῶν αὐτοκρατόρων. Γι' αὐτό ἀπεφάσισε νά μεταφέρη τήν πρωτεύουσά του ἀπό τήν Ἀδριανούπολι στήν Κωνσταντινούπολι καί ταυτοχρόνως, νά καταστήση τούς Ἕλληνες ἡμιαυτοκυβερνώμενη κοινότητα μέσα στό κράτος του, μέ ἐπί κεφαλῆς των καί ὑπόλογο σ' αὐτόν γιά τήν διαγωγή τους τόν Πατριάρχη.

ιστ') Πόλις καί Ἰσλάμ

Ὁ Μωάμεθ Β' θέλησε ἀμέσως νά συνδέση τήν Κωνσταντινούπολι μέ τό Ἰσλάμ, ὥστε νά παύση αὐτή νά ταυτίζεται μέ τήν Ὀρθοδοξία. Κατεσκεύασε λοιπόν ἕνα μῦθο: Ὅταν οἱ Ἄραβες μωαμεθανοί πολιόρκησαν ἀνεπιτυχῶς τήν Κωνσταντινούπολι, ἔπεσε μεταξύ ἄλλων καί ἕνας φίλος καί σημαιοφόρος τοῦ Προφήτου, ὁ Ἐγιούπ. Ἀνήγγειλε λοιπόν ὅτι βρῆκε τόν τάφο του καί πέντε μόλις ἔτη μετά τήν Ἅλωσιν ἀνήγειρε ἕνα μαυσωλεῖο στήν μνήμη του καί τό καθιέρωσεν ὡς τόπον προσκυνήματος. Κάθε νέος σουλτάνος, μόλις ἀνερχόταν στόν θρόνο, ὤφειλε νά μεταβῆ μέ ἐπισημότητα στό μαυσωλεῖο τοῦ Ἐγιούπ καί νά προσκυνήση, φέροντας τό σπαθί τοῦ Ὀσμάν, ἱδρυτοῦ τῆς πρώτης Ὀθωμανικῆς δυναστείας. Τό μαυσωλεῖον τοῦ Ἐγιούπ, παρά τό Χρυσό Κέρας τῆς Κωνσταντινου-

πόλεως, ἀποτελεῖ τό τέταρτο κατά σειράν σπουδαιότητος ἱερό προσκύνημα τῶν Σουνιτῶν, μετά τήν Μέκκα, τήν Μεδίνα καί τά Ἱεροσόλυμα.

Ταυτοχρόνως ὁ Μωάμεθ Β΄ θέλησε νά παρουσιασθῆ ὡς κληρονόμος - συνεχιστής τῆς ἀνατολικῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, ἀφοῦ κατεῖχε τόν θρόνο τοῦ Βυζαντίου. Γι᾽ αὐτό ἰσχυρίσθηκε ὅτι ἦταν φυσικός ἀπόγονος τῶν Κομνηνῶν!. Ὁ πάπας Πῖος Β΄ προσπάθησε τότε νά τόν πείση νά γίνη... χριστιανός (!) λέγοντας ὅτι μόνον ἔτσι θά εἶχε βάσιν ἡ ἀξίωσίς του νά ἀναγνωρισθῆ ὡς νόμιμος ἐξουσιαστής τῶν ἄλλοτε βυζαντινῶν περιοχῶν. Φυσικά αὐτό ἦταν ἀδύνατο, ἀλλά ὁ Μωάμεθ Β΄ ἀσφαλῶς εἶχε κατά νοῦν καί αὐτήν τήν ἐπιδίωξί του ὅταν ἀνεγνώριζε τό δικαίωμα ὑπηκόων του νά εἶναι χριστιανοί καί τούς παραχωροῦσε «προνόμια» —ἕνας συνεχιστής τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων δέν μποροῦσε νά εἶναι διώκτης τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἡ Κωνσταντινούπολις ξανάγινε πόλις λαμπρή, πλούσια, πολυάνθρωπη, μέ ὡραῖα οἰκοδομήματα. Παρέμεινε κέντρον ἐμπορίου, ὄχι ὅμως καί πολιτισμοῦ. Ἔπαυσε νά εἶναι τό παγκόσμιο ἐργαστήριο μελέτης τῶν Ἀρχαίων τῶν ὁποίων οἱ ἑρμηνευτές καί σχολιαστές ἐξέλιπαν. Ἔπαυσεν ἐπίσης νά εἶναι ἡ κεντρική πηγή μιᾶς μεγάλης τέχνης: τῆς Βυζαντινῆς. Οὔτε ἦταν πλέον κέντρον ἀνταλλαγῆς ἰδεῶν ἐλευθέρων πνευμάτων. Ἐξακολούθησε νά ἔχη μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα, ἀλλά σ᾽ αὐτά δέν ἔμενε πλέον ὁ «ἐλέῳ λαοῦ τοῦ Θεοῦ» αὐτοκράτωρ πού περιβαλλόταν ἀπό πνευματικούς ἀνθρώπους, ἐπιστήμονες καί καλλιτέχνες. Τήν θέσι του εἶχε πάρει ὁ σουλτάνος, σύμβολον αὐθαιρεσίας καί βάρβαρης τυραννικότη-

τος, περιστοιχιζόμενος ἀπό εὐνούχους, χαρέμια καί δουλικούς κόλακες. Δέν ἦταν πιά οὔτε τό ἑλληνικό Βυζάντιο, οὔτε ἡ ἑλληνοχριστιανική Κωνσταντινούπολις. Εἶχε καταντήσει Ἰσταμπούλ...

ιζ΄) Περί «προνομίων»

Ὁ Μωάμεθ Β΄ παρεχώρησε τά λεγόμενα «προνόμια» στόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη καί τόν περιέβαλε μέ τιμές. Τό ἔπραξε γιά τέσσερις λόγους:

i) Γιά νά παρουσιασθῆ ὁ ἴδιος ὡς κληρονόμος τῶν Ὀρθοδόξων Αὐτοκρατόρων καί τό κράτος του ὡς συνέχεια τοῦ ἰδικοῦ των.

ii) Γιά νά διατηρήση τήν ἀντίθεσιν τῶν Ὀρθοδόξων ὑπηκόων του πρός τούς Δυτικούς Παπικούς, ὥστε οἱ πρῶτοι νά μή ἐνεργοῦν στούς κόλπους τῆς Ὀθωμανίας ὡς προγεφύρωμα τῶν δευτέρων.

iii) Διότι γιά τήν ἐπιβίωσί της, ἡ Ὀθωμανία εἶχε ἀπόλυτη ἀνάγκη τῶν Ὀρθοδόξων πού θά συντηροῦσαν μέ τήν ἐργασία τους τούς Τούρκους.

iv) Διότι ἀκόμη μεγαλύτερη ἀνάγκη εἶχεν ἡ Ὀθωμανία ἀπό τούς Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι διέθεταν ὅλα ἐκεῖνα πού ἔλειπαν ἀπό τούς Τούρκους καί χωρίς τά ὁποῖα ἀδυνατεῖ νά ἐπιζήση μιά κοινωνία: ἱκανότητες οἰκονομικές, ναυτικές καί ἐμπορικές, παιδεία καί γνώσεις, παράδοσι στήν διπλωματία καί στίς τέχνες.

Ἄλλοτε ἀπό σκοπιμότητα καί ἄλλοτε ἀπό ἄγνοια, καλλιεργεῖται ἡ ἐντύπωσις ὅτι τά «προνόμια» παρεχωρήθησαν στόν (ἀνώτερο) κλῆρο καί ὅτι ὡς ἐκ τούτου αὐτός κατέστη φιλότουρκος. Στήν πραγματικότητα τά λεγόμενα «προνόμια» ἦσαν ἡ ἀναγνώρισις στοιχειωδῶν δικαιωμάτων ὑπάρξεως στούς Ὀρθοδόξους ὑποδούλους τῶν Τούρ-

κων. Ἡ Ἐκκλησία ἦταν ἡ ἐνσάρκωσις αὐτῶν τῶν δικαιωμάτων· αὐτή μεριμνοῦσε γιά τήν διατήρησί τους καί ἀγωνιζόταν γιά τήν προάσπισί τους. Ἐξ οὗ καί κατά τήν Τουρκοκρατία θανατώθηκαν 11 οἰκουμενικοί Πατριάρχες καί ὑπέρ 100 ἐπίσκοποι.

Τά «προνόμια» ἦσαν:

● Τά ἐκκλησιαστικά δικαστήρια εἶχαν τήν ἐκδίκασι ὅλων τῶν μεταξύ Ὀρθοδόξων διαφορῶν γιά ἀστικά ζητήματα ὅπως γάμοι, διαζύγια, διαθῆκες, κληρονομίες, κηδεμονίες ἀνηλίκων.

● Οἱ λοιπές μεταξύ Ὀρθοδόξων ὑποθέσεις ἐκρίνοντο ἀπό λαϊκά δικαστήρια πού τά μέλη τους διώριζε ὁ Πατριάρχης. Τά τουρκικά δικαστήρια ἦσαν ἁρμόδια γιά τίς ποινικές ὑποθέσεις ἤ γιά διαφορές μεταξύ Ὀρθοδόξων καί Μωαμεθανῶν.

Γιά νά ξαναζωντανέψη τήν Πόλι, ὁ Μωάμεθ Β′ μετέφερε σ' αὐτήν 5.000 οἰκογένειες Ἑλλήνων ἀπό τήν Τραπεζοῦντα καί ἄλλες πόλεις. Ἦσαν εὐγενεῖς, ἔμποροι καί τεχνίτες, ἰδίως κτίστες, γιά νά ἀνοικοδομήσουν τήν Πόλι.

ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ

Ξένοι Ἑλλήνων συμπολεμιστές

● Τζιρόλαμο Μινόττο: «βαΐλος» (πρόξενος) τῆς Ἑνετικῆς παροικίας στήν Πόλι. Αἰχμαλωτίσθηκε.

● Τεοντόρο Καρίστο: Ἐπιφανές μέλος τῆς Ἑνετικῆς παροικίας.

● Γκαμπρέλε Τρεβιζᾶνο καί Ἀλβίζο Ντιέντο. Ἑνετοί ἐμποροπλοίαρχοι πού τά πλοῖα τους ἔτυχε νά βρίσκωνται στήν Πόλι. Προσφέρθηκαν ἐθελοντικῶς νά πολεμήσουν, *«γιά τήν τιμή τοῦ Θεοῦ καί τῆς Χριστιανοσύνης»*. Ὁ Τρεβιζᾶνο αἰχμαλωτίσθηκε. Ὁ Ντιέντο σώθηκε διαφεύγοντας μέ τό πλοῖο του.

● Νικολό Μπάρμπαρο. Ἑνετός, ἰατρός πλοίου, πού κατατάχθηκε ἐθελοντικῶς. Ἐσώθηκε στό Πέραν. Ἄφησε ἕνα ἡμερολόγιο, πηγή πολύτιμη γιά τά γεγονότα τῆς πολιορκίας.

● Κορνάρο, Μοντσενίγκο, Βενιέρ, Φίλιππο καί Τζιάκομπο Κονταρίνι. Ἑνετοί εὐγενεῖς, ἀπόγονοι «Σταυροφόρων» πού διέμεναν στήν Πόλι. Ὅλοι ἔπεσαν πλήν τοῦ Φιλίππου πού αἰχμαλωτίσθηκε.

● Τελάντι: Φλωρεντῖνος. Διέφυγε κολυμπώντας πρός ἕνα γενοβέζικο πλοῖο.

● Μαουρίτσιο Καττανέο, Τζερόνιμο καί Λεονάρντο ντί Λανγκάσκο (ἀδελφοί), Ἀντώνιο, Πάολο καί Τρωΐλο Μποκκιάρντι, (ἀδελφοί). Γενουάτες πού προσέτρεξαν ἐθελοντικῶς ἀπό τήν πατρίδα τους, δηλώνοντας ὅτι ντρέπονται γιά τήν στάσι τῶν δυτικῶν κυβερνήσεων. Μαζί τους ἔφεραν καί λίγους Ἰταλούς πολεμιστές. Ὁ Πάολο σκοτώθηκε, οἱ δύο ἀδελφοί του κατώρθωσαν νά σωθοῦν στό Πέραν.

● Τζοβάνι Τζουστινιάνι Λόνγκο: Γενουάτης εὐγενής, ἔφθασε ἐπί κεφαλῆς 700 στρατιωτῶν, κυρίως Ἰταλῶν. Τήν 29η Μαΐου τραυματίσθηκε, ἔφυγε ἀπό τήν μάχη καί κατέφυγε στήν Λέσβο, ὅπου λίγες ἡμέρες ἀργότερα πέθανε.

● Περέ Χούλια: Καταλανός, πρόξενος τῆς πατρίδος του. Τόν ἀκολούθησαν μέλη τῆς Καταλανικῆς παροικίας καί συμπατριῶτες του ναυτικοί.

● Δόν Φραντσίσκο ντέ Τολέντο: Εὐγενής ἀπό τήν Καστίλλη πού ἦλθε ἀπό τήν πατρίδα του γιά νά πολεμήση. Ἔπεσε μαχόμενος στό πλευρό τοῦ Κωνσταντίνου.

● Λεονάρντο, παπικός ἀρχιεπίσκοπος Χίου, Γενουάτης. Φανατικός Παπικός, μέ μῖσος κατά τῶν Ὀρθοδόξων. Προσῆλθε ὅμως καί πολέμησε. Ἔγραψε «Ἱστορίαν τῆς Ἁλώσεως».

● Ὀρχάν: Τοῦρκος διεκδικητής τοῦ θρόνου πού ζοῦσε ἀπό μικρός στήν Κωνσταντινούπολι. Προσφέρθηκε ἐθελοντικῶς μαζί μέ τούς ἀκολούθους του. Αἰχμαλωτίσθηκε καί θανατώθηκε.

● Στόν ἀγῶνα μετέσχε καί ὁ καρδινάλιος Ἰσίδωρος, Ἕλλην πού εἶχε γίνει καθολικός καί εἶχε σταλῆ στήν Κωνσταντινούπολι ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ πάπα, τό 1452, φέρνοντας μαζί του καί 200 τοξότες πού στρατολογήθηκαν δαπάναις τοῦ πάπα. Ὅταν χάθηκε ἡ μάχη, μεταμφιέσθηκε καί ἀποπειράθηκε νά διαφύγη, συνελήφθη καί ἀργότερα ἀπελευθερώθηκε.

ΙΓ'. ΠΕΡΙ «ΠΡΟΔΟΣΙΑΣ»

«Ὑποτασσόμεθα ἀγογγύστως εἰς τό θέλημα τοῦ Κυρίου. Θά πέσωμεν ὅμως ὡς αὐτοκράτορες καί ὡς Ἕλληνες»

Κωνσταντῖνος ΙΑ' Παλαιολόγος (Ἀπό τό ἔργο «Ἡ πτῶσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως» τῆς Θεοδώρας Φραντζῆ πού ἐξεδόθη στήν Ἀγγλία, τό 1454)

Ὁ ἀντιβυζαντισμός ὡρισμένων φθάνει ὡς τήν ἀμφισβήτησι τοῦ ἡρωικοῦ θανάτου τοῦ Παλαιολόγου. Ἰσχυρίζονται ὅτι διαπραγματεύθηκε τήν παράδοσι τῆς Πόλεως στόν Μωάμεθ Β' μέ τόν ὁποῖον θέλησε νά συνθηκολογήση. Κάποιοι μάλιστα λένε ὅτι δέν ἔπεσε μαχόμενος, ἀλλά... δραπέτευσε καί χάθηκε, ἄγνωστον ποῦ.

1. Ἡ μόνη πηγή

Ἡ πληροφορία περί προθέσεως τοῦ Κωνσταντίνου ΙΑ' νά συνθηκολογήση, ἀναφέρεται ἀπό μία καί μόνον πηγή: τόν Τοῦρκο χρονικογράφο **Ἀλί** πού γεννήθηκε ἕνα περίπου αἰῶνα μετά τήν Ἅλωσι (1541-1599). Τήν πληροφορία βρῆκε καί ἐπανέλαβε ὁ Μολδαυός Dimitrie Cantemir (Δημήτριος Καντεμίρ 1673-1723) στό ἔργο του «Ἱστορία τῆς ἀναπτύξεως καί τῆς παρακμῆς τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας», πού ἐξεδόθη τό 1734 στήν ἀγγλική. **Οὐδείς** ἀξιόλογος Ἕλλην ἤ ξένος ἱστορικός τοῦ Βυζαντί-

ου δέχθηκε ὡς ἀκριβῆ τήν πληροφορία. Στήν Ἑλλάδα τήν ἀποδέχθηκε **μόνον** ὁ μαρξιστής Ἰ. Κορδᾶτος («Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας», Ἀθήνα 1959).

Τόν ἰσχυρισμό τοῦ Ἀλί βρῆκε στόν Κορδᾶτο, ξέθαψε καί προβάλλει ἐπιμόνως ὡς γεγονός ὁ κ. Π. Κουβαλάκης, ὁ ὁποῖος στήν προκειμένη περίπτωσι δέχεται ἕνα κείμενο ὡς ἔκφρασι τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας μόνο καί μόνο ἐπειδή αὐτό ἐξυπηρετεῖ τήν ἀρνητική θέσι του ἔναντι τῶν «Βυζαντινῶν». Ὅμως ὁ σωστός ἐρευνητής, ὅταν βρίσκεται μπροστά σέ ἕνα κείμενο τό ὁποῖο μπορεῖ νά ἀποδειχθῆ σημαντικό, ὀφείλει νά θέση συγκεκριμένα ἐρωτήματα ὡς πρός αὐτό καί ὡς πρός τόν συντάκτη του:

α΄) Τό κείμενο εἶναι γνήσιο;

β΄) Ὁ συγγράψας εἶναι ἀξιόπιστος;

γ΄) Ποιά κίνητρα τόν ἔκαναν νά τό γράψη;

δ΄) Ἐγνώριζε ὁ ἴδιος τά γεγονότα καί τά στοιχεῖα πού ἀναφέρει ἤ τά ἄντλησε ἀπό πηγές καί ἀπό ποιές;

ε΄) Οἱ ἀναφορές του διασταυρώνονται μέ ἄλλες καί ἐπαληθεύονται ἤ διαψεύδονται;

στ΄) Γιά ποιό λόγο τό κείμενο αὐτό ἐπέζησε;

Ὁ Π.Κ. δέν ἔθεσε οὔτε ἕνα ἀπό τά ὡς ἄνω ἐρωτήματα. Τό κείμενο τοῦ ἄρεσε ἐπειδή ταίριαζε μέ τήν τοποθέτησί του καί ἔτσι τό ἀπεδέχθη χωρίς κανένα ἔλεγχο.

2. Οἱ αὐθεντικές πηγές[1]

Τόν ἰσχυρισμό τοῦ Ἀλί, ἀγνοοῦν ΟΛΟΙ οἱ αὐτόπτες μάρτυρες ἤ οἱ χρονικῶς πλησίον τῶν γεγονότων συγγράψαντες περί τῆς Ἁλώσεως. Αὐτοί εἶναι:

1. Τίς παραθέτει ἀναλυτικῶς ὁ Στ. Ράνσιμαν στό παράρτημα Ι τοῦ ἔργου του «Ἅλωσις Κωνσταντινουπόλεως». Ἐπίσης ὁ Ὀρέστης Ἀγγελίδης, στό περιοδικό «Ἐνδοχώρα» τ. 71-72,

Ἕλληνες

Γεώργιος Φραντζῆς (ἤ Σφραντζῆς), σύμβουλος τοῦ Κωνσταντίνου ΙΑ΄, καί ὁ μόνος πού ἔζησε τήν πολιορκία καί τήν Ἅλωσι.

Μιχαήλ (;) Δούκας: Ὑπηρετοῦσε στούς Γενουάτες, στήν Χίο, ἀπ' ὅπου παρακολούθησε τό δρᾶμα τῆς Πόλεως. Ἑνωτικός καί φιλολατῖνος.

Λαόνικος Χαλκοκονδύλης: Ἀθηναῖος μαθητής τοῦ Πλήθωνος, ἔζησε κυρίως στήν Πελοπόννησο. Στά γεγονότα τῆς Ἁλώσεως ἀναφέρεται μέσα στά πλαίσια τοῦ κυρίως θέματός του, πού εἶναι ἡ ἱστορία τῶν Ὀθωμανῶν. Δίνει λεπτομερῶς ὅλο τό ἱστορικό τῶν διαπραγματεύσεων (προτάσεις Μωάμεθ Β΄, ἀπόρριψίς των ἀπό τόν Κωνσταντῖνο) καί εἶναι σαφής: Οὐδέποτε, σέ καμμιά περίπτωσι ὁ Κωνσταντῖνος ΙΑ΄ σκέφθηκε, συζήτησε ἤ δέχθηκε νά παραδώση τήν Πόλι.

Καντακουζηνός Σπαντουτζίνο, μετανάστης στήν Ἰταλία. Παρουσιάζει ἀφηγήσεις αὐτοπτῶν μαρτύρων γιά τήν Ἅλωσι.

Κριτόβουλος Ἴμβριος: Ζοῦσε τότε στήν ἑλληνική Ἴμβρο, ἀπ' ὅπου παρακολούθησε τά γεγονότα. Θέμα του εἶναι ἡ βιογραφία τοῦ Μωάμεθ Β΄ τόν ὁποῖον θαυμάζει. Οἱ πληροφορίες του γιά τήν Ἅλωσι προέρχονται ἀπό αὐτόπτες μάρτυρες.

Δωρόθεος Μονεμβασιώτης καί **Μανουήλ Μαλαζόνος.**

Γιά τήν Ἅλωσι συνέγραψε καί ἡ Θεοδώρα Φραντζῆ, θυγατέρα τοῦ Γεωρ. Φραντζῆ, «μεγάλου πρωτοβεστιαρίου» τοῦ αὐτοκράτορος. Ἡ Θεοδώρα παντρεύθηκε τόν ἱππότη

Ἐδουάρδο ντέ Ρυστών, στρατιωτικό σύμβουλο τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου. Μετά τήν Ἅλωσι, μαζί μέ τόν σύζυγό της, διέφυγαν στήν Ἀγγλία. Ἐκεῖ συνέγραψε τό ἔργο «Ἡ πτῶσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως», πού ἐξεδόθη τό 1454 στήν ἀγγλική. Σ᾽ αὐτό, ἀναφέρει ὅτι κατά τήν διάρκεια τῆς πολιορκίας ἀνεκαλύφθη συνωμοσία στήν ὁποία μετεῖχαν ὁ Μέγας Δούκας Λεόντιος, ὁ ἀρχιναύαρχος Νεόφυτος καί ὁ ἱερομόναχος Ἰωάσαφ. Αὐτοί εἶχαν ἔλθει σέ ἐπαφές μέ τόν μεγάλο πασᾶ τῆς Ἀδριανουπόλεως Ρεσίτ καί τόν Χαλήλ μπέη, ἐκπροσώπους τοῦ Μωάμεθ Β΄. Οἱ συνωμότες πρότειναν στόν σουλτάνο νά τοῦ παραδώσουν τήν Πόλι μέ τούς ὅρους ὅτι αὐτός δέν θά προέβαινε σέ σφαγές καί λεηλασίες, θά σεβαστῆ τήν θρησκεία τῶν χριστιανῶν, τίς ἐκκλησίες, τά μοναστήρια τους καί τό δικαίωμά τους στήν δική τους λατρεία. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐνημερώθηκε γιά τήν συνωμοσία, διέταξε τήν σύλληψι τῶν συνωμοτῶν καί τούς ἀνέκρινε ὁ ἴδιος. Αὐτοί κατέθεσαν ὅτι θεωροῦσαν τήν πτῶσι τοῦ ἐναπομείναντος ὑπολείμματος τῆς Αὐτορκατορίας ἀναπόφευκτη. Ἄν ἡ πτῶσις δέν ἐγίνετο τώρα, θά ἐπήρχετο μετά ἀπό λίγους μῆνες. Γι᾽ αὐτό ἐπέλεξαν τήν συνθηκολόγησι πού θά ἐξασφάλιζε τήν ζωή, τήν τιμή καί τίς περιουσίες τῶν κατοίκων τῆς Πόλεως καθώς καί τήν ἀποφυγή θρησκευτικοῦ διωγμοῦ τῶν χριστιανῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ ἀπάντησε: «*Ὑποτασσόμεθα ἀγογγύστως εἰς τό θέλημα τοῦ Κυρίου. Ἀλλά θά πέσωμεν ὡς αὐτοκράτορες καί ὡς Ἕλληνες. Ἀλλοίμονο ἐάν ἐπιδείξωμε μοιρολατρίαν. Τότε, θά ἔπρεπε νά δικαιώσωμε τόν Ἰούδα ἀφοῦ ἦτο θέλημα Κυρίου νά σταυρωθῆ ὁ Χριστός*». Καί διέταξε τήν ἐκτέλεσι τῶν συνωμοτῶν ἡ ὁποία καί ἔγινε. Ὁ «προδότης» βασιλεύς ἐκτελοῦσε τούς διαπραγματευομένους μέ τόν ἐχθρό.

Δυτικοί

Λεονάρδος τῆς Χίου: Γενουάτης, καθολικός, ἀρχιεπίσκοπος Μυτιλήνης. Ἔζησε τά γεγονότα. Ἔγραψε στήν Χίο, ὅπου κατέφυγε ἀμέσως μετά τήν Ἅλωσι. Μισεῖ τούς Ἕλληνες ὡς «αἱρετικούς» (=Ὀρθοδόξους). Ἀντιπαθεῖ τόν Κωνσταντῖνο ΙΑ΄, ἀλλά παρά ταῦτα οὐδέν ἀναφέρει περί προθέσεών του γιά συνδιαλλαγή μέ τούς Τούρκους.

Ἰσίδωρος: Ἕλλην Ἑνωτικός πού ἔγινε Καθολικός καρδινάλιος. Ἔζησε τήν πολιορκία καί ἔγραψε σχετικῶς ἐπιστολές πρός τόν πάπα. Δέν εἶναι φιλικός πρός τόν Κωνσταντῖνο, ἀλλά ἀγνοεῖ τά περί «προδοσίας» του.

Ἄνζελο Τζοβάννι Λομελλίνο: Γενουάτης, «ποντεστά» (=διοικητής) τοῦ Πέραν. Ἔζησε τήν Ἅλωσι καί ὑπέβαλε σχετική ἀναφορά πρός τήν κυβέρνησι τῆς Γένουας, μέ πολύτιμα στοιχεῖα. Οὐδέν περί συνδιαλλαγῆς τοῦ Κωνσταντίνου μέ τούς Τούρκους.

Οὐμπερτῖνο Πούσκουλο: Ἀπό τήν Μπρέσια τῆς Ἰταλίας. Ἔζησε τά γεγονότα καί τά ἀφηγεῖται ἀρκετά χρόνια ἀργότερα. Μισεῖ τούς Ἕλληνες καί τόν αὐτοκράτορά τους, ἀλλά οὐδέν ἀναφέρει περί προθέσεως συνδιαλλαγῆς μέ τούς Τούρκους.

Τετάλντι: Φλωρεντινός. Ἔζησε τήν πολιορκία καί ἐξιστορεῖ τά γεγονότα μέ ἔκθεσί του στόν Ἀλαίν ντέ Κοετιβύ, καρδινάλιο τῆς Ἀβινιόν. Δίνει λεπτομέρειες πού δέν ὑπάρχουν ἀλλοῦ. Εἶναι ἀντικειμενικός. Ἀναγνωρίζει τήν γενναιότητα τῶν Ἑλλήνων καί τοῦ Κωνσταντίνου.

Ἀντρέα Καμπίνι: Φλωρεντινός. Ἀρκετά χρόνια μετά τήν Ἅλωσι, συγγράφει τήν ἱστορία τῆς δημιουργίας τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἀναζήτησε ἀνθρώπους πού ἔζησαν τήν Ἅλωσι καί συγκέντρωσε πληροφορίες.

Ζόρζο Ντολφίνο: Συγκέντρωσε πληροφορίες ἀπό πρόσφυγες πού ἔφυγαν ἀπό τήν Κωνσταντινούπολι.

Νικολό Μπάρμπαρο: Ἑνετός ἰατρός πού ἔζησε τά γεγονότα καί τά περιέγραψε.

Μοντάλντο καί **Κριστόφορο Ρικκέριο:** Γενουάτες, ἔζησαν τήν πολιορκία καί ἔγραψαν τίς ἀναμνήσεις τους.

Τοῦρκοι

Ἀσικπασαζαντέ καί **Τουρσούν-Μπέη:** Ἀναφέρονται κυρίως στά διαδραματιζόμενα στήν αὐλή τῶν σουλτάνων Μωάμεθ Β′ καί Βαγιαζήτ Β′, μέ δευτερεύουσες ἀναφορές στήν πολιορκία καί στήν Ἅλωσι.

Χεϊρουλλάχ: Προσπαθεῖ νά μειώση τούς Ἕλληνες καί τόν Κωνσταντῖνο, ἀλλά δέν ἀναφέρει καμμιά πρόθεσί του νά συνδιαλλαγῆ μέ τόν σουλτᾶνο.

Ἐβλιά Τσελεμπί: Γράφει στίς ἀρχές τοῦ ιζ′ αἰῶνος καί ἀφηγεῖται τά τῆς Ἁλώσεως, ὅπως τοῦ τά εἶπε ὁ προπάππος του, μέ πολλά φανταστικά γεγονότα. Οὐδέν πάντως περί σκέψεων τοῦ Κωνσταντίνου γιά συνθηκολόγησι.

Σαάντ'εντ-Ντίν: Γράφει στά τέλη τοῦ ιστ′ αἰῶνος. Ἡ ἐξιστόρησίς του γιά τήν πολιορκία καί τήν Ἅλωσι συμπίπτει μέ τοῦ Φραντζῆ. Ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος δέχθηκε νά παραδώση *«ὅλα ὅσα κατεῖχε **ἐκτός ἀπό τήν Κωνσταντινούπολι**»*. Ὅμως οὐσιαστικῶς οὐδέν κατεῖχε ἐκτός αὐτῆς.

Σλαῦοι

Γιά τήν πολιορκία καί τήν Ἅλωσι ἔγραψε ὁ Σέρβος **Μιχαήλ Κωνσταντινόβιτς,** ὁ ὁποῖος ἀνῆκε στό στρατιωτικό ἀπόσπασμα πού ἔστειλε ὁ Σέρβος ἡγεμών πρός ἐνίσχυσιν τῶν Τούρκων, ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων. («Ἡμερολόγιον»).

Σημαντική πηγή ἀποτελεῖ τό «**Σλαβικό Χρονικό»**, ἔργο προσώπου πού ἔζησε τά γεγονότα, πιθανῶς τοῦ

Νέστορος Ἀλεξάνδρου. Γραμμένο στήν διάλεκτο τῶν Σλαύων τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, ἔχει παραλλαγές στή ρωσική, ρουμανική καί βουλγαρική.

Αὐτές εἶναι οἱ πλησιέστερες πρός τά γεγονότα πηγές γιά τήν πολιορκία καί τήν Ἅλωσι. Σέ **καμμίαν** ἀπ' αὐτές δέν γίνεται λόγος γιά προδοτικές ἤ ἔστω ἐνδοτικές διαθέσεις τοῦ Κωνσταντίνου ΙΑ' Παλαιολόγου. Μοναδική ἀναφορά εἶναι ἡ τοῦ Τούρκου Ἀλί, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε 90 χρόνια μετά καί συγγράφει 130 χρόνια μετά τήν Ἅλωσι.

Οἱ πηγές βρίσκονται στίς ἐκδόσεις Βόννης Ecthesis Chronicon, Historia Politika καί Historia Patriarchica.

Ὁ Στ. Ράνσιμαν κάνει τήν ὀρθή διαπίστωσι: *«Ὅλοι οἱ σύγχρονοι* (σ.σ. μέ τά γεγονότα) *συγγραφεῖς, Λατῖνοι καί Σλαῦοι, ὅπως καί οἱ Ἕλληνες, ἀναφέρονται στόν Κωνσταντῖνο ΙΑ' μέ σεβασμό».* («Ἅλωσις Κωνσταντινουπόλεως»).

● Ὁ σημαντικώτερος συνθέτης τῆς ἐποχῆς του, Γάλλος Γκιγιώμ Ντυφαί (Dufay, 1400-1474), συνέθεσε ἕνα μοιρολόγι γιά τήν Ἅλωσι καί τόν ἡρωικό Κωνσταντῖνο.

● Ὁ παπικός λεγάτος στήν Γερμανία, Αἰνείας Πικκολόμινι (μετέπειτα πάπας), ἐκήρυξε τό 1454 (ματαίως) τήν ἀνάγκη μιά νέας σταυροφορίας γιά νά ἀπελευθερωθῆ ἡ Πόλις τήν ὁποίαν τονίζει, ὅπως ἔδειξε ὁ Παλαιολόγος μέ τήν ἄρνησί του νά παραδοθῆ καί μέ τόν θάνατό του, κατεῖχε *«ἕνας βάρβαρος σφετεριστής».*

● Ὁ Ὀλιβιέ ντέ λά Μάρς, ἔμπλεος θαυμασμοῦ ἔγραψε: *«Ὁ Παλαιολόγος ἀπέδειξε μέ τόν ἡρωισμό του ὅτι αὐτός ἦταν ὁ μοναδικός αὐθεντικός αὐτοκράτωρ τῆς χριστιανοσύνης, ἐνῶ ὁ Γερμανός ἦταν τυχάρπαστος».* (Memoirs)

3. Οἱ «Ρωμηοσυνιστές»

Μέ τούς ἐν ὀνόματι τῆς περίεργης «ἑλληνολατρείας» τους ἐχθρούς τοῦ «Μαρμαρωμένου Βασιλιᾶ», συντάσσονται καί ὡρισμένοι ἀπό τούς φονταμενταλιστές νεο-ορθόδοξοι (οἱ φανατικώτεροι). Ὁ Δ. Κιτσίκης, πού ἄν καί λαμπρό μυαλό ἔχει παγιδευτῆ σέ κάποιες τέτοιες θέσεις, γράφει: *«Ὁ μῦθος τοῦ Μαρμαρωμένου Βασιλιᾶ καί τῆς ἐπανόδου τῶν ἀλλαξοπιστησάντων καθολικῶν Παλαιολόγων στήν Κωνσταντινούπολη εἶναι προϊόν τοῦ δυτικοῦ ἐθνικισμοῦ (ἔστω καί μέσῳ τῆς Ρωσίας τοῦ δυτικιστοῦ Μεγάλου Πέτρου) πού ἐδημιουργήθη πολύ μετά τήν Ἅλωση καί πού θυμίζει ἀνάλογους δυτικούς θρύλους. Σαφῆ στόχο ἔχει τήν συνεχῆ ὑποδούλωση τῆς Ρωμανίας*[2] *στά δυτικά ἰδεώδη»* («Τό βυζαντινό πρότυπο διακυβερνήσεως καί τό τέλος τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ», 2001, σ. 36-37).

Ὁ Δ. Κιτσίκης εἶναι κατά κανόνα τολμηρός στίς πρωτότυπες ἰδέες του, ἀλλά κατά τήν ἐκτίμησί μου αὐτοπαγιδεύεται ἀπό τόν θρησκευτικό φανατισμό του, τήν ἀπόλυτη ἀντίθεσί του πρός κάθε τί τό δυτικό, τήν λατρεία του πρός τήν «ρωμηοσύνη» καί κυρίως ἀπό τό σταθερό ὅραμά του γιά μία Ἑλληνο-τουρκική Συνομοσπονδία. Ὁ θρῦλος γιά τόν «Μαρμαρωμένο Βασιλιά» εἶναι τό ὅραμα γιά ἀναβίωσι μιᾶς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, συνεπῶς ἀντιτάσσεται στό τῆς Ἑλληνο-Τουρκικῆς Συνομοσπονδίας.

Καταδικάζει λοιπόν τούς Παλαιολόγους ἐπειδή ἐπεδίωξαν τήν Ἕνωσι μέ τούς Καθολικούς, παραβλέποντας ὅτι τό κίνητρό τους ἦταν πατριωτικό = ἡ σωτηρία τοῦ

2. «Ρωμανία» ἀντί Ἑλλάδος! Ὅμως ἡ «Ρωμανία» εἶναι μία φάσις στήν ἱστορία τοῦ διαχρονικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐκτός ἐάν αὐτός ἔπαυσε νά ὑπάρχη ἐπί Ρωμαίων.

Ἑλληνισμοῦ ἀπό τήν ἐπερχόμενη ὑποδούλωσι στούς Τούρκους. Βεβαίως πατριωτικά ἦσαν καί τῶν ἀνθενωτικῶν τά κίνητρα, οἱ ὁποῖοι διέβλεπαν ὅτι ἡ Ἕνωσις θά ἐπέφερε τόν ἐκφραγκισμό τῶν Ἑλλήνων καί ἄρα τόν ὁριστικό ἀφανισμό τους, ἐνῶ μέ τήν Τουρκοκρατία, οἱ Ἕλληνες θά διατηροῦσαν τήν ταυτότητά τους καί τήν ἐλπίδα τῆς ἐν καιρῷ ἀπελευθερώσεως (ὄχι πάντως διά τῆς Ἑλληνο-τουρκικῆς Συνομοσπονδίας).

Προσωπικῶς ἔχω τήν ἄποψιν ὅτι ὀρθότερα ἔβλεπαν τά πράγματα οἱ ἀνθενωτικοί, ἀλλά τοῦτο οὐδόλως σημαίνει ὅτι οἱ ἑνωτικοί ἦσαν προδότες ἄν καί ὑπῆρξαν ὡρισμένοι ἀπ' αὐτούς πού ἀφελληνίσθηκαν, ὅπως οἱ καρδινάλιοι Ἰσίδωρος καί Βησσαρίων[3].

4. Καί οἱ λογικοί

Ἀντιθέτως, ὁ ἀντιχριστιανός Γ. Δέπος, ἀλλά διόλου παράλογος, γράφει ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις εἶχε τότε μόλις 70.000 κατοίκους, ἐνῶ ἔξω ἀπό τά τείχη της ἡ χώρα ἦταν τουρκοκρατούμενη. Ὁ μωαμεθανικός στρατός, προσθέτει, ἦταν ἐξωπλισμένος μέ τά τελευταῖα μέσα τῆς τεχνικῆς ἐνῶ ὁ βυζαντινός ἦταν ἀναχρονιστικός. Καί κα-

3. Ἀπαντώντας σέ ὅσους χαρακτηρίζουν τόν Κωνσταντῖνο ΙΑ΄ «προδότη» (ὡς ὑποστηρικτήν τῆς ἑνώσεως μέ τήν δυτική Ἐκκλησία) ἤ «οὐνίτη», ὁ κ. Κ. Ψάλτης γράφει σέ ἐπιστολή του πρός τό περιοδικό. «Ἑλλ. Ἀγωγή» (Μάρτ. 2004). *«Ὁ βαθειά προσηλωμένος στήν Ὀρθοδοξία ἑλληνικός λαός δημιούργησε τόν θρῦλο τοῦ Μαρμαρωμένου Βασιλιᾶ, πού περιμένει κάτω ἀπό τήν Χρυσῆ Πύλη τήν εὐλογημένη ὥρα τῆς ἐγέρσεώς του ἀπό Ἄγγελο Κυρίου καί τῆς ἐκδιώξεως τῶν Τούρκων ἀπό τήν Βασιλεύουσα. Ποτέ δέν θεώρησε ὅτι ὁ βασιλιάς του τόν πρόδωσε... Γιά ποιόν λόγο νά περιμένη ὁ λαός τήν ἀνάστασί του; Γιά νά... ἐπιβάλη τήν Οὐνία»;*

ταλήγει: «*Κάθε ἄμυνα ἦταν καταδικασμένη καί ἡ θυσία τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς Πόλης μόνο γιά τίς μελλοντικές γενιές εἶχε πιά τή μεγάλη ἀξία της. Ἀπό τόν καιρό τῆς βενετοφράγκικης κατάληψης καί κατοχῆς τοῦ 1204 (κάτι σάν ἕνα χτύπημα μέ σφυρί στό κεφάλι), ἡ Πόλη οὐδέποτε μπόρεσε νά πάρει ἀπάνω της*». («Πλήθων», «Δαυλός» 36, Δεκ. 1984). Σωστά.

● Ἀκόμη καί ἄν, ὅπως λένε οἱ μισοῦντες τό Βυζάντιο, ὑπῆρχαν χιλιάδες μοναχοί, οἱ ὁποῖοι δέν ὑπερασπίσθηκαν τήν Πόλιν, αὐτοί βρίσκονταν ὄχι στήν Βασιλεύουσα, ἀλλά σέ ὑπό ξένην κατοχήν (τουρκική καί δυτική) ἐδάφη. Πῶς θά ἔφθαναν στήν Πόλη, ὅταν ὁ ἴδιος ὁ Παλαιολόγος ἔφθασε μέ ναυλωμένο καταλανικό καράβι;

● Ἀλλά καί ἄν ἔφθαναν μέ τί μέσα θά ἐξοπλίζονταν, θά ἐκπαιδεύονταν, θά συντηροῦνταν, ἀφοῦ αὐτά ἦσαν ἀνύπαρκτα;

● Ἀκόμη καί ἀπό τά κατάλοιπα τῶν ἑλληνικῶν ἐδαφῶν στήν Πελοπόννησο καί στήν Τραπεζοῦντα, ἦταν ἀδύνατο νά φθάση στήν Πόλι βοήθεια.

● Αὐτή ἡ βοήθεια οὕτως ἤ ἄλλως θά ἦταν ἀνεπαρκής. Ἐπί πλέον ἡ Πελοπόννησος ἀντιμετώπιζε τουρκικήν εἰσβολήν ἀπό τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1452.

Ὁ κ. Γ. Δέπος ἔχει δίκιο. «*Κάθε ἄμυνα ἦταν καταδικασμένη. Καί ἡ θυσία τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς Πόλης μόνο γιά τίς μελλοντικές γενιές εἶχε πιά τή μεγάλη ἀξία της*». Ἡ θυσία ἔγινε καί εἶχε πράγματι ἀξίαν ἀνεκτίμητη.

5. Τό ὀλιγάριθμο τῶν ὑπερασπιστῶν

Κατά τόν ἀντιβυζαντινό μῦθο, ἡ Πόλις δέν εἶχε ἀρκετούς ὑπερασπιστές ἐπειδή: Οἱ «Βυζαντινοί» (δηλαδή **οἱ Ἕλληνες** τοῦ 1453) ἦσαν:

i) Μαλθακοί, ἀπάτριδες, ἀπόλεμοι. Ἔτσι οἱ κάτοικοι τῆς Πόλεως, λένε, δέν προσῆλθαν νά πολεμήσουν καί τό ἴδιο ἔκαναν καί οἱ κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν. (Ποιῶν ἐπαρχιῶν ὅμως;)

ii) Θρησκόληπτοι. Τά τείχη τῆς Πόλεως ἔμεναν γυμνά ἀπό πολεμιστές ἐνῶ ἑκατοντάδες χιλιάδες νέοι λούφαζαν στά μοναστήρια, ὅπου κατέφευγαν εἴτε γιά νά ἀποφύγουν τήν στράτευσι εἴτε ἀπό θρησκειομανία. Γι' αὐτό, ἐνῶ ἡ Πόλις ἔπεφτε, οἱ «Βυζαντινοί» συζητοῦσαν περί τοῦ φύλου τῶν ἀγγέλων.

iii) Σέ μεγάλο ποσοστό τους φιλότουρκοι. Οἱ ἀντιτασσόμενοι στήν Ἕνωσι μέ τόν Παπισμό, προτιμοῦσαν τούς Τούρκους ἀπό τήν ἐκκλησιαστική ἕνωσι μέ τήν Δύσι, ἡ ὁποία θά ἐξασφάλιζε τήν ἐξ αὐτῆς βοήθεια. Πολύ πιθανόν μάλιστα, λένε, εἶναι αὐτοί πού ἄνοιξαν τήν Κερκόπορτα γιά νά μποῦν οἱ Ὀθωμανοί στήν Βασιλεύουσα.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι διαφορετική:

Ἐάν οἱ Ἑλληνοβυζαντινοί ἦσαν ἀπόλεμοι κ.λπ., δέν θά εἶχαν διατηρήσει τήν Αὐτοκρατορία τους ἐπί 11 αἰῶνες πολεμῶντας σχεδόν ἀκαταπαύστως ἐναντίον βαρβάρων καί σώζοντάς την «ἐκ παντοίων κινδύνων». Αὐτοί ἀπέκρουσαν τίς βαρβαρικές ὀρδές πού γκρέμισαν τό δυτικό κράτος καί ἀντιμετώπισαν νικηφόρως Πέρσες, Ἄραβες, Οὔγγρους, Ἄβαρους, Πετσενέγκους, Ρώσους, Βούλγαρους, Νορμανδούς, Φράγκους κ.ἄ. Αὐτοί μέ τούς ἀγῶνες τους ἔσωσαν τήν Εὐρώπη ἀπό τήν περσική, ἀραβική καί ἀργότερα τήν τουρκική κατάκτησι καί τόν ἐξισλαμισμό. Οἱ Νορμανδοί, φόβητρο τῆς Εὐρώπης, κατακτητές τῆς Βρεταννίας, νικήθηκαν ἀπό τούς Βυζαντινούς. Ἡ ἱστορία τοῦ Μέσου Ἑλληνισμοῦ εἶναι μία ἱστορία ἐνδόξων ἀγώνων, νικηφόρων μαχῶν, ἡρωικῶν ἐπῶν,

τήν ὁποία κοσμοῦν μορφές ἰσάξιες τῶν καλυτέρων ἡρώων τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ[4].

Κάποιος Β. Μαυρομμάτης, ὁ ὁποῖος γνωρίζει τόσο καλά τήν Ἱστορία ὥστε ἀναφέρη τόν Γενουάτη Ἰουστινιάνη ὡς «Βενετσιάνο»[5], ἰσχυρίζεται ὅτι στήν Πόλη ὑπῆρχαν *«400.000 μοναχοί καί 2.000 στρατιῶτες»*, ἐνῶ ἡ Πόλις ὁλόκληρη εἶχε τότε μόλις 60-70 χιλιάδες κατοίκους ἀπό τούς ὁποίους οἱ 20 χιλιάδες ξένοι (Ἑνετοί, Γενουάτες, Πισάτες, Καταλανοί, Ἑβραῖοι κ.ἄ.) καί οἱ Ἕλληνες στρατιῶτες της ἦσαν 5.000-7.000. Κατά τόν ἐν λόγῳ, *«οἱ πιστοί τοῦ Γιαχβέ»* (δηλαδή οἱ Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι!) *«ἄνοιξαν τήν Κερκόπορτα, καί σκότωσαν πισώπλατα τόν Ἰουστινιάνη»*! (Δαυλός 227/2000) –ὁ ὁποῖος βεβαίως τραυματίσθηκε ὄχι «πισώπλατα» ἀλλά ἔμπροσθεν, ἀπό τουρκικό βέλος καί πέθανε ἀργότερα στή Λέσβο ὅπου διεσώθη, ὅπως θά μποροῦσε νά κάνη καί ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος, ὁ ὁποῖος ὅμως προτίμησε νά πέση μαχόμενος.

Ἄς σημειωθῆ ὅτι οἱ 5.000-7.000 Ἕλληνες πού παρετάχθησαν στά τείχη τῆς Πόλεως ἀντιστοιχοῦν στό 8% τοῦ πληθυσμοῦ της ἄν αὐτός ἦταν 60.000 ἤ στό 5% ἄν αὐτός ἔφθανε, συμφώνως πρός ὡρισμένες ὑπερβολικές ἐκτιμήσεις, τίς 100.000 καί χωρίς νά ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἕνα ἀξιόλογο ποσοστό τῶν κατοίκων ἦσαν ξένοι, Γενουάτες, Ἑνετοί, Καταλανοί, Ἑβραῖοι. Ἀκόμη καί στήν περί-

4. Βλέπε στά βιβλία μου «Βυζάντιον: Ἡ "ἄλλη" Ἱστορία» καί «Βυζάντιον: Ἡ Δόξα».

5. Γένουα καί Βενετία ἦσαν κράτη χωριστά καί ἐχθρικά πού βρίσκονταν σέ σκληρό ἀνταγωνισμό, ἰδίως στίς περιοχές τοῦ πρώην Βυζαντινοῦ κράτους. Ἀποκαλώντας «Ἑνετό» ἕναν Γενουάτη ἤ ἀντιστρόφως, τόν προσέβαλλες θανασίμως.

πτωσι τῶν 100.000 καί μή ἀφαιρουμένων τῶν ξένων, οἱ 5.000 ἄνδρες δηλαδή τό 5% τοῦ πληθυσμοῦ θά ἀντιστοιχοῦσε πρός στρατό 550.000 τῆς Ἑλλάδος τοῦ 2004, δηλαδή γιά πραγματική καί ἐξ ἀντικειμένου ἀνέφικτη πανστρατιά. Πρέπει δέ νά ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι καθένας ἀπό αὐτούς εἶχε ἐξοπλισθῆ μέ δικά του μέσα, διότι τό ψυχορραγοῦν κράτος δέν τά διέθετε. Καί ἀπό τίς 5-7.000 Ἕλληνες, μόνον 500 αἰχμαλωτίσθηκαν. Ὅλοι οἱ ἄλλοι ἔπεσαν μαχόμενοι.

Ἀλλά καί ὅσοι δέν ἔφεραν ὅπλα, βοήθησαν στήν ἄμυνα, ἐπιδιορθώνοντας νυχθημερόν τά καταρρέοντα ἀπό τόν ἀδιάπτωτο βομβαρδισμό τείχη, μεταφέροντας τραυματίες, νερό, τρόφιμα, βέλη κ.λπ. Τοῦτο προκύπτει ἀπό ὅλες τίς περιγραφές τῆς πολιορκίας ἀπό ξένους αὐτόπτες μάρτυρες καί μεταγενεστέρους ἐρευνητές. Οὐδείς, οὔτε οἱ Τοῦρκοι ἱστορικοί, ἀμφισβήτησε τήν γενναιότητα τῶν Ἑλλήνων –μόνον μερικοί ἐγχώριοι ἀντιβυζαντινιστές.

6. Περί καλογήρων[6]

Ἀγαπητέ κ. Γεωργιάδη.

Στό φύλλο 14, ὁ κ. Ἀπ. Μ. Τζαφερόπουλος ἀποδίδει τήν πτῶσιν τῆς Πόλεως στήν στάσιν τῆς Δύσεως, ἀλλά καί στήν τάσιν τῶν νέων τοῦ Βυζαντίου *«νά γίνωνται καλόγηροι εἴτε ἀπό θρησκοληψίαν, εἴτε γιά νά ἀποφύγουν τήν στράτευσιν. Μέ ἄλλους λόγους, ἐπικρατοῦσαν φιλοζωία καί φιλοτομαρισμός. Αὐτή ἡ νοοτροπία ἦταν πού ὡδήγησε στήν καταστροφή».*

Ἀπό τίς μελέτες μου γιά τήν Ἑλληνική Αὐτοκρατορία

6. Ἐπιστολή μου πού δημοσιεύθηκε στό περιοδικό «Ἑλληνική Ἀγωγή».

τῶν Μέσων Χρόνων ἔχω συμπεράνει ὅτι ἡ θέσις αὐτή διεδόθη σκοπίμως, ὅπως καί πλεῖστα ἄλλα ψεύδη, γιά νά συκοφαντηθῆ τό Βυζάντιον. Τό 1453, ἡ Αὐτοκρατορία εἶχεν οὐσιαστικῶς περιορισθῆ στήν Κωνσταντινούπολιν, ἡ ὁποία ἦταν ἀποκομμένη ἀπό τίς λίγες σκόρπιες περιοχές πού ἔμεναν ἀκόμη Ἑλληνικές (Πόντος, Πελοπόννησος). Ἡ Μ. Ἀσία καί ἡ Ἑλληνική Χερσόνησος εἶχαν κατακτηθῆ ἀπό τούς Τούρκους, ἐνῶ τά περισσότερα νησιά κατείχοντο ἀπό Δυτικούς, περιλαμβανομένων τῆς Κύπρου, τῆς Λέσβου, τῆς Χίου, τῆς Ρόδου, τῆς Κρήτης, τῆς Εὐβοίας καί τῶν Ἑπτανήσων. Ποῦ λοιπόν ὑπῆρχαν οἱ στρατιές τῶν καλογήρων, –στά κατεχόμενα ἀπό ξένους ἐδάφη; Καί πῶς οἱ νέοι τῆς ἐλευθέρας Πελοποννήσου ἤ τοῦ ἐλευθέρου Πόντου θά κατώρθωναν νά φθάσουν στήν Πόλι γιά νά καταταγοῦν; Ἡ ἴδια ἡ Πόλις βρισκόταν σέ παρακμή. Ὁ πληθυσμός της εἶχεν ἀραιώσει. Ἀπό 1 ἑκατομμύριο πρίν ἀπό τήν Λατινική κατάκτησι τοῦ 1204, εἶχε πέσει στίς 60-80.000. Ἐξ ἄλλου, τά οἰκονομικά της δέν τῆς ἐπέτρεπαν νά ἐξοπλίζη καί νά συντηρῆ πολυάριθμο στρατό. Ὁ ἴδιος ὁ Παλαιολόγος εἶχε στεφθῆ στόν Μυστρᾶ γιά λόγους οἰκονομίας καί ἔφθασε στήν Βασιλεύουσα μέ νοικιασμένο καταλανικό πλοῖο. Μέ τόν κ. Τζαφερόπουλον συμφωνεῖ καί ὁ κ. Β. Βασιλᾶς (στό ἴδιο φύλλο), γράφοντας ὅτι οἱ ὑπερασπιστές τῆς Πόλεως ἦταν ὀλίγοι, *«καθ' ὅν χρόνον τά μοναστήρια ἦσαν γεμᾶτα ἀπό νέους ἱκανούς»*. Καί ὅμως ὁ ἴδιος γράφει ὅτι ἡ Πόλις ἐστερεῖτο *«οἰκονομικῶν πόρων καί ὁπλικῶν συστημάτων»*, ὅτι ἦτο *«ἀποκομμένη ἀπό κάθε ἐδαφικό ἔρεισμα»* καί διαπιστώνει *«ἐγκληματική ἀδιαφορία τῶν Χριστιανῶν τῆς Δύσεως»*. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι δέν ἐπρόκειτο ἁπλῶς περί ἀδιαφορίας. Ἀπό τό 1096 πού ἄρχισαν οἱ λεγόμενες Σταυροφορίες, οἱ ὁποῖες ὡς πραγματικό

στόχο τους εἶχαν τήν Αὐτοκρατορία μας, ὁ Ἑλληνισμός ὑποχρεώθηκε νά πολεμᾶ συνεχῶς σέ πολλά μέτωπα ἐναντίον ὁλόκληρης τῆς Δύσεως καί τῶν Τούρκων. Ἀπό τόν ια΄ αἰῶνα ἡ ἱστορία τοῦ Βυζαντίου εἶναι ἱστορία ἡρωικωτάτων ἀγώνων τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατά τῶν δύο θανασίμων ἐχθρῶν του. Ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος διαπιστώνει ὅτι ἐάν ὁ Ἀλέξιος Κομνηνός εἶχεν ἀφεθῆ νά διαθέση κατά τῶν Τούρκων τούς πόρους καί τίς δυνάμεις πού διέθεσε γιά νά ἀντιμετωπίση τούς Δυτικούς, θά εἶχεν ἐκμηδενίση ὁριστικῶς τόν ἐξ αὐτῶν κίνδυνον. Ἡ α΄ ἅλωσις ἔγινε τό 1204 ἀπό τούς Δυτικούς. Καί ἡ Πόλις, σκιά τοῦ παλαιοῦ ἑαυτοῦ της, ἀνεκτήθη τό 1261 μετά ἀπό συνεχεῖς πολέμους, οἱ ὁποῖοι δέν ἔπαυσαν ἕως τό μοιραῖο τέλος. Βασική λοιπόν αἰτία τῆς Ἁλώσεως εἶναι ὄχι ἡ «ἀδιαφορία», ἀλλά ἕνας ἐξουθενωτικός πόλεμος 350 ἐτῶν πού μᾶς ἐπέβαλεν ἡ Δύσις, ἡ ὁποία ταυτοχρόνως ὑπεκίνει ἐναντίον μας Βουλγάρους, Σέρβους καί Βλάχους, τούς ὁποίους ὁ πάπας ἐπεδίωκε νά ἐντάξη στήν Ἐκκλησία του. Τά περί καλογήρων εἶναι ἕνα ἀπό τά πολλά ψεύδη τῶν Δυτικῶν (ὅπως ἡ πλαστή ἐπιστολή τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ μέ αἴτησιν βοηθείας πρός αὐτούς, τά περί βυζαντινῆς θεοκρατίας, ἡ πλαστή «Κωνσταντίνου Δωρεά», τά περί «ἑλληνορθοδόξου αἱρέσεως» καί ἄλλα παρόμοια) μέ σκοπό νά δυσφημήσουν τό Βυζάντιο καί νά δικαιολογήσουν τήν συμπεριφορά τους, ἀπαλλάσσοντάς τους ἀπό τά πλέγματα κατωτερότητος καί ἐνοχῆς των πού ἔτρεφαν καί ἀκόμη τρέφουν ἀπέναντί μας.

Κάτι ἀκόμη περί καλογήρων. Ὅταν ἔπεσεν ἡ Πόλις καί μαζί τους ὁ αὐτοκράτωρ μέ τούς συμπολεμιστές του, ἀπέμειναν τρεῖς πύργοι πού ἐμάχοντο ἐπί ἡμέρες μετά ἀπό τήν Ἅλωσιν. Τούς δύο ὑπεράσπιζαν Κρῆτες ἐθελοντές καί τόν τρίτον καλόγηροι. Ὁ Μωάμεθ Β΄ τούς ἐπρό-

τεινε νά παραδώσουν τούς πύργους καί νά φύγουν ἐλεύθεροι γιά ὅπου ἤθελαν παίρνοντας καί τά ὅπλα τους. Οἱ Κρῆτες δέχθηκαν καί ἔφυγαν. Οἱ καλόγηροι στόν Πύργο τοῦ Ἁγίου Εὐγενίου ἀρνήθηκαν καί ἔπεσαν μέχρις ἑνός. Οἱ τελευταῖοι 40 αὐτοκτόνησαν πέφτοντας ἀπό τόν 11 μέτρων ὕψους πύργο. Ἦσαν οἱ ἔσχατοι ὑπερασπιστές τῆς Κωνσταντινουπόλεως. (Χρ. Ζαλοκώστα: «Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος»).

Φιλικά
Γεώργιος Κ. Γεωργαλᾶς

Γράφει κάποιος:

«Μόνο 5.973 πολέμησαν... Τήν ἴδια στιγμή, 500.000 μοναχοί γέμιζαν τά μοναστήρια τῆς αὐτοκρατορίας» (περιοδ. «Δαυλός», Ἰαν. 1993, σ. 7722).

Ὁ διατυπώνων τόν ἰσχυρισμό εἶναι προφανές ὅτι δέν ἔχει ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς τότε καταστάσεως. Ὁμιλεῖ περί τῆς «αὐτοκρατορίας» ὡς νά ὑπῆρχεν ἀκόμη. Ὅμως αὐτή εἶχε περιορισθῆ μόνον στήν Κωνσταντινούπολι ἡ ὁποία εἶχε συνολικῶς περί τίς 60.000 κατοίκους, ἐξ ὧν οἱ 20.000 ξένοι. (Γενουάτες, Ἑβραῖοι, Σλαῦοι, Ἑνετοί κ.λπ.). Ποῦ ἐκρύβοντο οἱ 500.000 μοναχοί; Ἐκτός τῶν τειχῶν τῆς Πόλεως; Μά ἐκεῖ ἡ χώρα ἐτουρκοκρατεῖτο. Ὁπότε, ἀκόμη καί ἐάν ὑπῆρχαν ἐκεῖ ἄνθρωποι πού εἶχαν βρῆ καταφύγιο στά μοναστήρια, πῶς θά ἔφθαναν στήν πολιορκούμενη Πόλι ἀφοῦ στό ἴδιο κείμενο ἀναφέρεται ὅτι *«ὁ τουρκικός στόλος ἔλεγχε τήν εἴσοδο ἀπό τό Αἰγαῖο»*. Ἡ Πελοπόννησος ἦταν ἀκόμη ἐλεύθερη, ἀλλά ἀντιμετώπιζε τουρκική εἰσβολή καί ἐκτός τούτου δέν ὑπῆρχε τρόπος νά στείλη βοήθεια στήν ἀποκλεισμένη «πρωτεύουσα». Αὐτά, πέραν τοῦ γεγονότος ὅτι δέν παρατίθεται καμμία πηγή ἤ τεκμηρίωσις γιά τόν ἰσχυρισμό περί 500.000 μοναχῶν.

Τό ἴδιο περιοδικό, 8 ἔτη ἀργότερα (τ. 228, Δεκ. 2000, σ. 14515) παραθέτει τελείως ἄλλα στοιχεῖα· *«πολέμησαν 3-4.000 Βυζαντινοί καί 7.000 Ἰταλοί μισθοφόροι, ἐνῶ στά μοναστήρια εἶχαν στοιβαχθῆ πάνω ἀπό 200.000 ἄνδρες»*. Δηλαδή λέμε ὅ,τι μᾶς κατέβη, ἀτεκμηρίωτα καί αὐθαίρετα.

Καί στό τ. 227 τοῦ Νοεμ. 2000, σ. 14594, διαβάζουμε: *«Ἡ Βυζαντινή Αὐτοκρατορία ἔπνεε τά λοίσθια. Ἐκτεινόταν λίγα μέτρα ἔξω ἀπό τό τεῖχος τῆς πρωτευούσης της»*. Τότε ποῦ οἱ 500.000 μοναχοί; Στό ἴδιο κείμενο ἀναφέρεται ὅτι *«πολέμησαν 3.000 ξένοι καί 5.000 Ἕλληνες»*.

Δηλαδή τό ἴδιο περιοδικό ἀναφέρει ὡς ὑπερασπιστές τῆς Πόλεως:

5.973 συνολικῶς.

7.000 Ἰταλοί καί 3-4.000 «Βυζαντινοί».

3.000 ξένοι καί 5.000 Ἕλληνες (ἐπί τέλους γράφεται ἡ λέξις). Λίγο παρακάτω ὅμως οἱ ὑπερασπιστές γίνονται 2.000.

Ἐπίσης καταμετρᾶ τούς μοναχούς:

500.000 στό πρῶτο κείμενο (Ἰαν. 1993).

200.000 στό δεύτερο (Δεκ. 2000).

10.000 (*«μέσα στήν Πόλη»*) στό τρίτο (Νοεμ. 2000).

Στό ἴδιο ὅμως τρίτο κείμενο, λίγες γραμμές παρακάτω, ἀναφέρονται *«400.000 μοναχοί καί 2.000 στρατιῶτες»*.

Διαλέγετε καί παίρνετε. Πόσοι ἦσαν τελικῶς οἱ μοναχοί καί ποῦ βρίσκονταν; Πόσοι ἦσαν οἱ στρατιῶτες; Ποιοί ἦσαν οἱ Βυζαντινοί;

«Ὁ ζητῶν εὑρήσει». Πάντως οἱ γράφοντες τά ἀνωτέρω εἶναι τόσον βαθεῖς γνῶστες τῆς Ἱστορίας, ὥστε ἀναφέρουν τόν Ἰουστινιάνη ὡς «Βενετσιάνο» (!) καί ἰσχυρί-

ζονται ὅτι οἱ χριστιανοί (!) *«ἄνοιξαν τήν Κερκόπορτα, σκότωσαν πισώπλατα τόν Ἰουστινιάνη, ὅπως τόν Ἰουλιανό καί ἀργότερα τόν Καραϊσκάκη»*! Προφανῶς οἱ ὑπερασπιστές τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦσαν «ἐθνικοί» καί ὁ Καραϊσκάκης «παγανιστής». Ἱστορία! - Ἱστορία! πόσα ἐγκλήματα διαπράττονται ἐπ' ὀνόματί σου!

Ἕνα μέτρο γιά ἐκτιμήσεις μᾶς δίνει ὁ μητροπολίτης Ἀντώνιος τοῦ ρωσικοῦ Νοβγκορόντ, ὁ ὁποῖος ἐπεσκέφθηκε τήν Κωνσταντινούπολι τό 1200, πρίν ἀπό τήν καταστροφή της ἀπό τούς Δυτικούς (1204). Ἡ πόλις, γράφει, εἶχε ἕνα ἑκατομμύριο κατοίκους καί ὑπῆρχαν σ' αὐτήν 14.000 μοναχοί. Οἱ ἀντιβυζαντινιστές ὅμως θέλαν 200, 300 ἤ 500 χιλιάδες μοναχούς στήν Πόλη τῶν 40.000 Ἑλλήνων κατοίκων τοῦ 1453.

Συμπέρασμα

Γράφει ὁ Ἄγγλος Στ. Ράνσιμαν: *«Οἱ Ἕλληνες... ρίχτηκαν ὁλόψυχα στόν ἀγῶνα. Γέροι καί γυναῖκες ἔρχονταν κάθε νύχτα γιά νά ἐπισκευάσουν τίς καταστροφές τοῦ τείχους. Ἀκόμα καί οἱ μοναχοί περιπολοῦσαν στά τείχη ὡς φρουροί, καί λησμονώντας τίς ἀρχαῖες* (σ.σ. ἐννοεῖ κατά τοῦ πολέμου) *παραινέσεις τῶν Πατέρων, πῆραν τά ὅπλα κατά τῶν ἐπιδρομέων»*. («Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ἐν Αἰχμαλωσίᾳ» Α', 326, ἐκδ. Μπεργαδῆ 1979).

Ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος: *«Κυβερνῆται καί κυβερνώμενοι* (σ.σ. τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας) *ἀντέσχον, ὅσον ἦτο δυνατόν νά ἀνθέξωσι, μάλιστα ἐάν ἀναλογισθῶμεν ὅτι οὐδέποτε ἴσως κράτος ἐπί τῆς γῆς ἠναγκάσθη ἐπί τοσοῦτον χρόνον εἰς τοσούτους καί τηλικούτους ν' ἀντιπαραταχθῆ πολεμίους»* (Δ' 375).

Ὁ ἐκ τῶν σημαντικῶν ἱστορικῶν τῆς Βυζαντινῆς Περιόδου, G. Schlumberger γράφει γιά τήν τελευταία λειτουργία: *«Ἡ ἀγωνία τῆς ἔνδοξης καί παλαιᾶς Αὐτοκρατορίας στήν μεγαλόπρεπη ἐκκλησία, τήν ὡραιότερη ἴσως τοῦ κόσμου, φανέρωσε τέτοιο ἄφθαστο μεγαλεῖο, ὥστε τό Ἑλληνικό Ἔθνος νά μπορῆ νά ὑπερηφανεύεται γι' αὐτήν».*

Βιβλιογραφία

Συγχρόνων πρός τά γεγονότα:

Ἀναγνώστης Ἰωάννης, *Περί τῆς ἁλώσεως τῆς Θεσσαλονίκης διήγησις.*

Barbaro N., *Ἡμερολόγιον τῆς πολιορκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως* (ἐκδ. Ε. Κορνέ), Βιέννη 1856.

Δούκας Μ., *Ἱστορία Τουρκο-Βυζαντινή,* ἐκδ. E. Becker, 1834.

Ἰσίδωρος Ρωσίας, *Ἐπιστολή πρός τόν πάπα Νικόλαον,* M.P.G. - CLIA.

Κάλλιστος Ἀνδρόνικος, *Μονωδία διά τήν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως,* M.P.G. - CLXI, 1866.

Καμαριώτης Ματθαῖος, *Διά τήν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀφήγησις θλιβερά,* M.P.G. - CLX, 1866.

Κανανός Ἰωάν., *Περί τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.*

Καντακουζηνός Ἰωάν., *Ἱστορία,* ἐκδ. Λ. Σοπέν, CSHB, 1828-1832.

Λεονάρδος Χίου, *Epistola ad Papam Nicolaum V,* M.P.G. - CLIX 1828-32.

Χαλκοκονδύλης Λαόνικος, *Περί τῆς καταγωγῆς καί τῶν κατορθωμάτων τῶν Τούρκων,* ἐκδ. E. Becker 1843.

Χαλκοκονδύλης Λαόνικος, *Βραχέα Χρονικά,* ἐκδ. Σ. Λάμπρου, Ἀθῆναι 1932.

Χαλκοκονδύλης Λαόνικος, *Χρονικόν περί τῶν Τούρκων Σουλτάνων,* ἐκδ. Γ. Ζώρα, Ἀθῆναι 1958.

Κριτόβουλος, *Περί τῶν κατορθωμάτων τοῦ Μεχμέτ*, Princeton 1954.

Σπαντουζῖνος Καντακουζηνός, *Ἐξέτασις τῆς καταγωγῆς τῶν Τούρκων ἡγεμόνων.*

Φραντζῆς Γεώργιος, *Χρονικόν*, ἐκδ. Becker, C.S.H.B.

Πολωνός Γενίτσαρος, ἀγγλ. μετάφρ. 1929.

Σλαβικόν Χρονικόν, *Κατάκτησις Κωνσταντινουπόλεως* (ρωσική ἔκδοσις), Πετρούπολις 1854.

Clavijo R. Gonzales, *Diary*, Λονδῖνο 1928.

Dolfin Zorzi, *Assedio e pressa di Contantinopoli nell'anno 1453*, ἐκδ. G. M. Thomas, Μόναχο 1860.

Evliya Chelebi, *Narrative of Travels*, μετ. Hammer, 2 τόμ., Λονδῖνο 1834.

Legrand, *Recueil de chansons populaires greques.*

Pusculus Ubertino, *Constantinopoleos libri.*

Riccherio Cristoforo, *La pressa di Constantinopoli.*

Sa'ad ed-Din, *The capture of Constantinople* (μετάφρ. E. Gibb), 1879.

Tetaldi Jacobo, *Informations de la prise de Constantinople*, ἔκδ. Marténe et Durand: «Thesaurus novus anecdotorum».

Νεωτέρων:

Ἄμαντος Κ., *Ἡ Ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως*, Ἀθ. 1953.

Βακαλόπουλος Ἀπ., *Τά ὅρια τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἀπό τόν XIV ὡς τήν πτῶσι της*, 1962.

Βαλτάρι Μ., *Ὁ Μαῦρος Ἄγγελος.*

Ζακυθηνός Δ., *Ἡ ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καί τό τέλος τοῦ Μεσαίωνος*, Ἀθῆναι 1953.

Ζώρας Γ., *Περί τήν Ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως*, Ἀθῆναι 1959.

Κόλιας Γ., *Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος, ὁ τελευταῖος ὑπερασπιστής τῆς Κωνσταντινουπόλεως*, Ἀθῆναι 1953.

Μοσχόπουλος Ν., *Ἡ ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατά τάς τουρκικάς πηγάς*, Ἀθῆναι 1953.

Πασπάτης 'Α., *Πολιορκία καί Ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως*, 'Αθῆναι 1890.

Ὑψηλάντης 'Α. Κ., *Τά μετά τήν Ἅλωσιν*, 1870.

Babinger F., *Mehmed der Eroberer und seine Zeit*, 1953.

Charanis P., *The struggle among the Palaeologi and the Othoman Tourks*,1944.

Diehl C., *De quelques croyances byzantines sur la fin de Constantinople*, 1930.

Mijatovich C., *Constantine, last Emperor of the Greeks*, 1892.

Miller N., *Trebizond, the last Christian Empire*, 1926.

Mordtmann A. D., *Die Belagerung und Eroberung Constantinopels durch die Türken in Jahre 1453*, (1858).

Pears E., *The destruction of the Greek Empire and the story of the capture of Constantinople by the Turks*, 1903.

Ranciman St., *Ἅλωσις Κωνσταντινουπόλεως*.

Scheider A. M., *Die Bevölkerung Konstantinople im XV Jahrhundert*, 1949.

Schlumberger G., *Le siege, la prise et le sac de Constantinople en 1453*, (1926).

Stacton D., *The world on the Last Day*, 1965.

Walter G., *La Ruine de Byzance*, 1958.

Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος.

ΙΔ'. ΕΛΛΗΝΩΝ ΘΡΥΛΟΣ

«Τά ἔθνη συνήθως ἀγαπῶσι μᾶλλον τούς ὑπέρ αὐτῶν θνήσκοντας ἤ τούς ὁσονδήποτε ἄλλους ὑπηρετήσαντας αὐτά»

(Κ. Παπαρρηγόπουλος Ε' 355)

1. «Μαρμάρωσε» ὁ χρόνος

Ὁ Ἑλληνισμός θρήνησε τήν ἅλωσι τῆς Πόλεως, τό «τούρκεμα» τῆς Ἁγιᾶς Σοφιᾶς, τόν θάνατο τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορός του. Τό πόσο δική του, **ἑλληνική,** θεωροῦσε τήν Αὐτοκρατορία, φαίνεται ἀπό:

- Τήν ἀντίληψιν πού ὑπάρχει μέχρι καί σήμερα, ὅτι ἡ Τρίτη (ἡ ἡμέρα τῆς Ἁλώσεως) εἶναι ἀποφράς.
- Τούς «θρήνους» πού τραγούδησε ἐπί αἰῶνες ὁ λαός γιά τήν Ἅλωσι[1].
- Τήν βαθειά ριζωμένη πίστιν ὅτι *«πάλι μέ χρόνους μέ καιρούς, πάλι δικά μας θἆναι»*.
- Τόν μῦθο γιά τήν γιαγιά πού τηγάνιζε ψάρια κατά τήν στιγμή τῆς Ἁλώσεως καί θά ἀποτελειώση τό τηγάνισμα ὅταν ἡ Πόλις ξαναγίνη ἑλληνική.
- Τόν μῦθο γιά τόν ἱερέα πού θά συνεχίση τήν λειτουργία πού ἔμεινε ἡμιτελής μέ τήν εἴσοδο τῶν Τούρκων στήν Ἁγία Σοφία.

---

1. Βλέπε στό παρόν, τό κεφ. «'Εμμανουήλ Γεωργαλᾶς, ὁ ποιητής τοῦ Θρήνου».

● Τόν θρῦλο γιά τόν «Μαρμαρωμένο Βασιλιά» (τόν Κωνσταντῖνο ΙΑ΄ Παλαιολόγο) πού ὅταν ἔλθη τό πλήρωμα τοῦ χρόνου θά ζωντανέψη γιά νά ἀναλάβη τά αὐτοκρατορικά του καθήκοντα.

Καί στίς τρεῖς τελευταῖες περιπτώσεις, ὁ χρόνος σταματᾶ κατά τήν στιγμήν τῆς Ἁλώσεως: ἡ ροή του διακόπτεται καί θά ξαναρχίση ὅταν ἡ Πόλις ἀπελευθερωθῆ. Ὁ Ἑλληνισμός διαγράφει τούς μετά τήν Ἅλωσιν σκοτεινούς αἰῶνες. Καί ὁραματίζεται τό ξαναγράψιμο, μέ διαφορετικό τρόπο, τῆς Ἱστορίας, ἀπό ἐκεῖ πού γι᾽ αὐτόν σταμάτησε: στίς 29 Μαΐου 1453.

Οἱ λαϊκές παραδόσεις δέν ἐπιβάλλονται ἄνωθεν. Ἡ ὕπαρξίς τους ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Ἑλληνισμός θεωροῦσε τό Βυζάντιο δικό του, ἑλληνικό, καί ταύτιζε τήν ἐθνική του ὕπαρξι μ᾽ αὐτό. Τούτη ἡ πίστις ἔθρεψε τήν ἐμμονή του στό ὄνειρο τῆς Παλιγγενεσίας καί γέννησε τήν Μεγάλη Ἰδέα.

Γι᾽ αὐτό, ὅταν τά παιδιά ρωτοῦσαν γιά τόν τελευταῖο Παλαιολόγο: *«ἀπέθανε γιαγιά;»* Ἐκείνη ἀπαντοῦσε: — *«Ποτέ, παιδάκι μου! Ποτέ! Κοιμᾶται καί ὅταν ἔλθη ἡ στιγμή πὤχει ὁ Θεός ὁρίσει, θά ξυπνήση*[2]*»*!

Ὁ θρῆνος τοῦ Γένους γιά τήν Ἅλωσι τῆς Πόλεως ἄρχισε ἀμέσως μετά τήν πτῶσι. Ὁ Μιχαήλ Δούκας γράφει:

«Ὦ Πόλις, πόλεων κεφαλή!
Ὦ Πόλις, κέντρον τῶν τεσσάρων τοῦ κόσμου μερῶν!

---

2. Ἐρώτησι πρός τούς «φανατισμένους» ἐξ Ἑσπερίας ἀρνητές τοῦ Βυζαντίου καί τοῦ Παλαιολόγου ἀλλά καί πρός τούς φονταμενταλιστές βυζαντινολάτρες: Ἔπλεξε ποτέ οἱοσδήποτε λαός τέτοιους θρύλους γιά ξένους καταπιεστές του καί γιά προδότες;

Ὦ Πόλις, Χριστιανῶν καύχημα καί βαρβάρων ἀφανισμός!

Ὦ Πόλις, πόλις ἄλλη παράδεισος φυτευθεῖσα πρός δυσμάς ἔχουσα ἔνδον φυτά παντοῖα βρίθοντα καρπούς πνευματικούς. Ποῦ σου τό κάλλος, Παράδεισε;...».

2. Τό «μαρμάρωμα» τοῦ βασιλέως

Κατά τόν θρῦλο, ἄγγελος Κυρίου ἀπέσπασε τήν τελευταία στιγμή τόν αὐτοκράτορα ἀπό τόν κλοιό τῶν Τούρκων καί τόν μετέφερε σέ τόπο ἀπρόσιτο, ὅπου τόν μαρμάρωσε. Θά ξαναζωντανέψη, ὅταν ἔλθη τό πλήρωμα τοῦ χρόνου, καί θά καταδιώξη τούς Τούρκους ὡς τήν «Κόκκινη Μηλιά». Αὐτή, εἶναι τό Μονοδένδρι πού βρίσκεται στήν Περσία, πέρα ἀπό τά ἔσχατα πρός ἀνατολάς ὅρια τῆς Μ. Ἀσίας. Συνεπῶς ἡ «Μεγάλη Ἰδέα» ἀποβλέπει στήν ἐπανελλήνισιν ὁλόκληρης τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἡ μεταφορά τοῦ Παλαιολόγου σέ κρυφό τόπο, ἀλλά καί ἡ ἐξαφάνισις τοῦ ἱερέως πού λειτουργοῦσε στήν Ἁγία Σοφία τήν στιγμή τῆς Ἁλώσεως, σέ ἐπίσης κρυφό τόπο, ἀπ' ὅπου θά ἐπανέλθη γιά νά συνεχίση τήν ἡμιτελῆ λειτουργία, πιθανώτατα συνδέεται μέ τήν ὕπαρξιν μυστικῶν κρυπτῶν καί ὑπογείων στοῶν κάτω ἀπό τό ἱερό τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὅπου θά κατέφυγαν κάποιοι ἐκ τῶν ἀμάχων Ἑλλήνων[3].

3. Ὁ Δ. Κούτουλας ἔχει δημοσιεύσει ἐμπεριστατωμένο κείμενο γι' αὐτήν τήν ὑπόγεια πόλι κάτω ἀπό τήν Πόλι, στό περιοδικό «Ἑλληνική Ἀγωγή» 3, 2001.

3. Ὁ τελευταῖος Παλαιολόγος

– Τόν εἶδες μέ τά μάτια σου, γιαγιά, τόν Βασιλέα;
ἤ μήπως καί σ' ἐφάνηκε, σάν ὄνειρο νά ποῦμε
σάν παραμύθι τάχα;
– Τόν εἶδα μέ τά μάτια μου, ὡσάν κι ἐσένα νέα,
πά νά γενῶ 'κατό χρονῶ, κι' ἀκόμα τό θυμοῦμαι,
σάν νά 'ταν χθές μονάχα.

Στήν πόλη, στήν Χρυσόπορτα, στόν πύργο ἀπό κάτου,
εἶν' ἕνα σπήλαιο πλατύ, στρωμένο σάν παλάτι,
σάν ἅγιο παρεκκλῆσι.
Κανένας Τοῦρκος δέν μπορεῖ νά κρατηθεῖ κοντά του,
κανείς τῆς σιδερόπορτας νά βρεῖ τό μονοπάτι,
νά πά' νά τό μηνύσει.

Μόνο κανένας Χριστιανός, κανένας πού τό ξέρει
περνᾶ 'π' αὐτοῦ κρυφά κρυφά καί τό σταυρό του κάνει
μέ φόβο καί μ' ἐλπίδα.
Ἔτσι κι ἐγώ βαστούμενη στό πατρικό μου χέρι,
ἐπῆγα καί προσκύνησα. Καί ἐδ' αὐτοῦ μ' ἐφάνη –
ὄχι μ' ἐφάνη! Εἶδα:

....

– Ἀπέθανε, γιαγιά; – Ποτέ, παιδάκι μου! Κοιμᾶται,
κοιμᾶται μόνο! Τήν χρυσῆ κορῶνα στό κεφάλι,
τό σκῆπτρο του στό χέρι·
Καί σάν παλιοί του σύντροφοι, πιστοί του παραστάται,
στά στήθη του ὁ Σταυραετός, στά πόδια του προβάλλει
δικέφαλο Ξαφτέρι.

....

– Καί τώρα πιά δέν ἠμπορεῖ, γιαγιάκα νά ξυπνήσει;
– Ὤ, βέβαια! Καιρούς καιρούς, σηκώνει τό κεφάλι
στόν ὕπνο τόν βαθύ του,
καί βλέπ' ἄν ἦρθεν ἡ στιγμή π' 'χει ὁ Θεός ὁρίσει,
καί βλέπ' ἄν ἦρθε ὁ ἄγγελος γιά νά τοῦ φέρει πάλι
τό κοφτερό σπαθί του.

– Καί θά 'ρθει ναί, γιαγιάκα μου; – Θά 'ρθεῖ, παιδί μου, θά 'ρθει!
Καί ὅταν ἔρθει, τί χαρά στή γῆ στήν οἰκουμένη,
σ' ὅποιους θά ζοῦνε τότε!
Διπλό τριπλό θά πάρουμεν αὐτό πού μᾶς ἐπάρθη
κι ἡ Πόλη κι ἡ Ἁγιά Σοφιά δική μας θέ νά γένει!
– Πότε, γιαγιά μου, πότε;

– Ὅταν τρανέψεις, γιόκα μου, κι' ἁρματωθεῖς, καί κάμεις
τόν ὅρκο στήν Ἐλευθεριά, σύ κι ὅλ' ἡ νεολαία
νά σώσετε τή χώρα·
Τότε θενά 'ρθ' ὁ ἄγγελος κι ἀγγελικαί δυνάμεις
νά μβοῦνε νά ξυπνήσουνε, νά ποῦν στόν Βασιλέα
πώς ἦλθε πιά ἡ ὥρα!

Κι' ὁ βασιλές θά σηκωθεῖ τήν σπάθα του νά δράξει,
καί, στρατηγός σας θενά μβεῖ στό πρῶτο του βασίλειο
τόν Τοῦρκο νά χτυπήσει,
καί χτύπα χτύπα τον θά πά' μακριά νά τόν πετάξει
πίσω στήν Κόκκινη Μηλιά, καί πίσω ἀπό τόν ἥλιο,
πού πιά νά μή γυρίση.

Γεωργίου Βιζυηνοῦ

4. Οἱ ἀρνητές τοῦ θρύλου

«Παραδόξως» (ἐπιφανειακῶς μόνον) ἐντελῶς διαφορετικῶν ἀντιλήψεων ἄνθρωποι συμπίπτουν ἐκ διαφορετικῶν κινήτρων ὠθούμενοι, στήν ἄρνησι τοῦ θρύλου γιά τόν «Μαρμαρωμένο Βασιλιά».

● Ὡρισμένοι, τό πράττουν ὡς φανατισμένοι ἀντιχριστιανοί καί ὡς ἐκ τούτου ἀντιβυζαντινιστές.

● Ἄλλοι, ὡς ἀρνητές παντός ἐθνικοῦ εἰς τό ὄνομα τοῦ μαρξισμοῦ.

● Καί κάποιοι τρίτοι, ὡς ἐπίσης ἀρνητές τοῦ ἐθνικοῦ, εἰς τό ὄνομα τοῦ ὑπερεθνικοῦ διεθνικοῦ Χριστιανισμοῦ καί τοῦ ἀνεδαφικοῦ ὁράματος μιᾶς πολυεθνικῆς χριστιανο-ισλαμικῆς (!) Αὐτοκρατορίας. Ἡ τελευταία θέσις παρουσιάζεται ὡς «ἀντιφραγκική» (=ἀντιδυτική) καί ὡς ἐμμονή εἰς τήν «καθ' ἡμᾶς Ἀνατολήν». Ἔτσι, ὁ Δ. Κιτσίκης (τόν ὁποῖον γιά ἄλλους πολλούς λόγους ἀληθῶς ἀγαπῶ) καταφέρεται κατά τοῦ *«φραγκοεμπνευσμένου μύθου τοῦ μαρμαρωμένου* (καθολικοῦ) *βασιλιᾶ».* («Τό βυζαντινό πρότυπο διακυβερνήσεως», σ. 33). Φυσικά ὁ Κωνσταντῖνος ΙΑ' ἄν καί ἐπεδίωξε τήν Ἕνωσι τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐλπίζοντας ὅτι ἔτσι ἡ Καθολική Δύσις θά ἔσπευδε νά σώση τόν Ἑλληνισμό ἀπό τούς Τούρκους, οὐδέποτε ἔγινε καθολικός καί ἐν πάσῃ περιπτώσει πέθανε γιά τόν Ἑλληνισμό ὡς Ὀρθόδοξος –οὔτε ὡς «Ρωμαῖος» ὅπως ἰσχυρίζονται οἱ ἀντιχριστιανοί ἀρχαιόπληκτοι, οὔτε ὡς «Καθολικός» ὅπως διατείνονται οἱ χριστιανοί φονταμενταλιστές. Καί ἀσφαλῶς ὁ «μῦθος» (θρῦλος εἶναι ὁ ἱστορικῶς ἀκριβής ὅρος) γιά τόν «Μαρμαρωμένο Βασιλιά» σέ καμμία περίπτωσι δέν θά μποροῦσε νά εἶναι «φραγκοεμπνευσμένος», ἀφοῦ οἱ Δυτικοί οὐδέποτε θά ἤθελαν μία νέα Αὐτοκρατορία Ἑλλήνων.

Συμφωνῶ μέ τόν φίλο Κιτσίκη ὅτι ἡ πολιτική τῆς Ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν ἦταν ἐσφαλμένη. Διότι ἡ Ἕνωσις, ἐνῶ εἶναι ἄκρως ἀμφίβολον ἐάν θά διέσωζε τόν καταρρέοντα Ἑλληνικό Κόσμο, εἶναι βέβαιον ὅτι θά τόν παρέδιδε ἄνευ ὅρων στούς Δυτικούς, οἱ ὁποῖοι μέ τήν ἡγεσία τοῦ

παπισμοῦ, θά τόν ἀλλοτρίωναν μέχρις ὁλοκληρωτικῆς ἀφομοιώσεως - ἐξαφανίσεως. Γι' αὐτό καί ὁ μή-χριστιανός Πλήθων συνετάχθη μέ τόν ἀνθενωτικό Ὀρθόδοξο Μᾶρκο Εὐγενικό κατά τῆς Ἑνώσεως, γεγονός πού ἀποσιωποῦν οἱ ἀντιχριστιανοί - ἀντιβυζαντινιστές. Ὅμως, οἱ «ἑνωτικοί» εἶχαν προθέσεις πατριωτικές. Ἤλπιζαν ὅτι ἔτσι θά ἔσωζαν τό Ἔθνος. Ἔτασσαν τό ἔθνος ὑπεράνω τῆς θρησκείας, ἐνῶ οἱ ἀνθενωτικοί, πίστευαν (καί εἶχαν τελικῶς δίκιο) ὅτι διά τῆς ἐμμονῆς στήν θρησκεία καί τῆς προτάξεώς της, θά ἔσωζαν καί τό ἔθνος πού μέσῳ θρησκείας θά διεφύλασσε τό ὅμαιμον, τό ὁμόθρησκον, τό ὁμόγλωσσον καί τό ὁμότροπόν του, ὅπως καί ἔγινε. Ὅμως τήν προσήλωσιν σ' αὐτά ἀκριβῶς τά δομικά στοιχεῖα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκφράζει ὁ θρῦλος τοῦ «Μαρμαρωμένου Βασιλιᾶ».

5. Ρωμανία καί Ὀθωμανία

Ὁ Δ. Κιτσίκης προωθεῖ τόν ὀρθόν ἀνθενωτισμό του ὡς τόν ἀκραῖο παραλογισμό. Κατ' αὐτόν ὑπῆρξε *«ἡ λαϊκή ἐπανάσταση τῆς ὁποίας ἡγήθη ὁ Μᾶρκος (Εὐγενικός) καί ἡ ὁποία ἐπέβαλε τήν ἀλλαγή δυναστείας ἀπό τούς Παλαιολόγους στούς Ὀσμανῖδες»* («Τό βυζαντινόν πρότυπον διακυβερνήσεως», σ. 32-33). Δηλαδή ἡ Ἅλωσις ἦταν ἁπλῶς μία «ἀλλαγή δυναστείας» προελθοῦσα ἀπό ἐπανάστασι τῶν Ἑλλήνων! Τουρκοκρατία δέν ὑπῆρξε. Ἡ Βυζαντινή Αὐτοκρατορία συνεχίσθηκε παρ' ὅλο πού ἀπό Ἑλληνική ἔγινε Τουρκική καί παρά τό ὅτι οἱ Τοῦρκοι οὐδέποτε ὑπῆρξαν μέλη τῆς χριστιανικῆς ὀρθόδοξης Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ἀλλά πάντοτε ἔδρασαν ὡς θανάσιμοι ἐχθροί της.

Παρά ταῦτα, ἐπιμένει: *«Ἡ Ὀθωμανία, συνέχεια τοῦ Βυζαντίου»* (σ. 182). Καί: *«Τό Βυζάντιο-Ὀθωμανία καί ἡ Κίνα... ἦσαν πολιτισμικοί κολοσσοί»*! (σ. 183).

Ὅμως ἡ ἔννοια «συνέχεια» ἔχει φυλετικό, γλωσσικό, θρησκευτικό περιεχόμενο καί περιλαμβάνει καί βασικά στοιχεῖα τοῦ τρόπου ζωῆς. Μέ αὐτά τά κριτήρια:

- Ἡ Ρωμανία (=Βυζάντιο) ἦταν ἡ συνέχεια τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Διότι ὁ βασικός συμπαγής φυλετικός πυρήνας του ἦσαν οἱ Ἕλληνες, γλῶσσα του ἡ ἑλληνική, θρησκεία του ἡ ἑλληνικώτερη ἐκδοχή τοῦ οὕτως ἤ ἄλλως ἑλληνογενοῦς Χριστιανισμοῦ (Ὀρθοδοξία) καί τρόπος ζωῆς του, (ἤθη, ἔθιμα, ἀντιλήψεις, ἀξίες) σέ σημαντικό βαθμό ἑλληνικός.
- Ἡ «Ὀθωμανία» ὅμως ἔχει ἄλλον φυλετικό πυρῆνα (τούς Τούρκους), ἄλλη γλῶσσα, (τουρκική), ἄλλη θρησκεία (Ἰσλάμ), ἄλλο κυρίαρχο τρόπο ζωῆς (ἀνατολίτικο). Πόθεν λοιπόν ἡ «συνέχεια»; Ὅσο γιά τόν χαρακτηρισμό τῆς Ὀθωμανίας ὡς «πολιτισμικοῦ κολοσσοῦ» (!) κάθε σχόλιο περιττεύει. Παγιδευμένος στήν ἰδιότυπη «τουρκοφιλία» του καί στήν ἀκατανίκητη τάσι του νά ἐντάσση τήν πραγματικότητα σέ σχήματα πού πηγάζουν ὄχι ἀπό αὐτήν, ἀλλά ἀπό τίς ἐπιθυμίες του (λ.χ. ἑλληνοτουρκική συνομοσπονδία, «ἐθνικομπολσεβικισμός» κ.ἄ.) καί τόν τρόπο σκέψεώς του πού εἶναι ἀφηρημένος, καθηγητίστικος, διαμορφωμένος ἀπό βιβλία χωρίς βιώματα, ἐκλαμβάνει τήν Τουρκοκρατία ὡς συνέχεια τοῦ Βυζαντίου καί ὁμιλεῖ περί *«Βυζαντινοθωμανικῆς Οἰκουμένης»* (σ. 191). Σά νά λέμε γιά τίς ΗΠΑ ὅτι ἀποτελοῦν Ἀγγλοσαξωνο-ερυθροδερμική οἰκουμένη.

Σ' αὐτήν τήν περίπτωσι, ὁ φίλος Δ. Κιτσίκης δέν πρωτοτυπεῖ. Προηγήθηκε ὁ Στ. Δραγούμης, ὁ ὁποῖος θεωροῦσε ἀτύχημα τό 1821, διότι πίστευε πώς οἱ Ἕλληνες θά ἀφομοίωναν τούς Τούρκους καί ἔτσι ἡ Ὀθωμανική Αὐτοκρατορία θά μετασχηματιζόταν σέ Βυζαντινή. Τό 1908 ἱδρύ-

θηκε (ἀπό μασόνους) ἡ «Ἑλληνοτουρκική Συνταγματική Ἕνωσις», πού ἀπέβλεπε σ' αὐτό πού ἐπιμένει νά ὁραματίζεται ὁ ἀνεδαφικός ἐραστής τοῦ Βυζαντίου: στήν ἑλληνοτουρκική συνομοσπονδία.

Ὑπῆρξαν καί ἄλλες τέτοιες τάσεις. Ὅμως εἶχαν τό ἐλαφρυντικό τῶν τελείως διαφορετικῶν συνθηκῶν. Διότι ὅταν ὁ Ἑλληνισμός ἄν καί ὑπόδουλος, εἶχε ἔντονη παρουσία στήν Κωνσταντινούπολι καί Μ. Ἀσία, ἦταν ἴσως θεμιτό νά ὀνειρεύεσαι ἑλληνοτουρκική πολιτεία πού θά ἐξελληνιζόταν. Τώρα ὅμως;

6. Ἀκραίων σύμπτωσις

- Γιά τούς φανατικούς ἐχθρούς τοῦ Χριστιανισμοῦ καί ὡς ἐκ τούτου καί τοῦ Βυζαντίου, ὁ Κωνσταντῖνος ΙΑ' εἶναι «προδότης», διότι ἤθελε νά συνδιαλλαγῆ μέ τούς Τούρκους.
- Γιά τούς φανατικούς νεο-ορθοδόξους φονταμενταλιστές, ὁ Κωνσταντῖνος ΙΑ' εἶναι «προδότης» διότι ἤθελε νά συνδιαλλαγῆ μέ τούς Δυτικούς ἐναντίον τῶν Τούρκων.

- Κατά τούς πρώτους, οἱ Τοῦρκοι κατέκτησαν τό Βυζάντιο ἀπό τούς... «Ρωμαίους» (οἱ ὁποῖοι ὅμως εἶχαν ἐκλείψει πρό χιλίων ἐτῶν).
- Κατά τούς δεύτερους, τό πῆραν ἀπό τούς... Ρωμαιοκαθολικούς (Ἑνωτικούς).

Καί στίς δύο περιπτώσεις ἔχουμε τά ἴδια συμπεράσματα.

α') Ὁ τελευταῖος Παλαιολόγος, ὁ θρῦλος τοῦ Γένους, ἦταν «προδότης» καί ὁ θρῦλος του κατασκευασμένος ἀπό τούς Δυτικούς κατά τούς μέν, ἀπό τήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία κατά τούς δέ.

β') Οἱ Τοῦρκοι δέν ὑπεδούλωσαν Ἕλληνες, ἀλλά...

«Ρωμαίους» (!) κατά τούς μέν, ἤ «ρωμαΐζοντες» (=ἑνωτικούς) κατά τούς δέ!

γ΄) Συνεπῶς, ἡ Ὀθωμανική Αὐτοκρατορία δέν στερεώθηκε στά ἐρείπια τῆς Ἑλληνικῆς καί στό αἷμα τοῦ λαοῦ της, ἀλλά ὑπῆρξε «νόμιμη» (ἤ περίπου) διαδοχή τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμαϊκῆς κατά τούς μέν ἤ τῆς Ρωμανίας κατά τούς δέ.

Οἱ ἀκραῖοι συμπίπτουν καί σέ ἄλλα σημεῖα, ὅπως λ.χ. στήν ἄρνησί τους ὅτι ὑπῆρξε «κρυφό σχολειό». Οἱ μέν τό ἀρνοῦνται γιά νά ἀπορρίψουν τόν θετικό ρόλο τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας ἐπί Τουρκοκρατίας. Οἱ δέ, γιατί ἡ ὕπαρξίς του καταστρέφει τήν εἰδυλλιακή εἰκόνα πού κατασκευάζουν γιά τήν ἴδια περίοδο ἐν ὀνόματι τοῦ ὁράματος τῆς Τουρκοελληνικῆς Ἑνώσεως, τό ὁποῖον πλήττεται ἀπό τόν «μῦθο».

Ὅμως ἡ Ἱστορία ἀπορρίπτει τούς ἰσχυρισμούς καί τῶν μέν καί τῶν δέ[4].

7. Ὁ ποιητής τοῦ Θρήνου

Ὁ ποιητής

Ὁ Ἐμμανουήλ Γεωργαλᾶς ἤ Γεωργιλᾶς ἤ Γεωργαλῆς (τελικῶς ἐπεκράτησε τό πρῶτο) ἦταν, ὅταν ἔπεσε ἡ Πόλη, κληρικός στήν Ρόδο. Ἀνῆκε στούς «Ἑνωτικούς» πού ἤθελαν τήν ἕνωσι τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐλπίζοντας ὅτι ἔτσι ἡ καθολική Δύσις θά ἔσπευδε νά βοηθήση τούς Ἕλληνες, τούς ὁποίους θά ἔπαυε νά θεωρῆ «σχισματικούς», ἐναντίον τῶν Τούρκων.

Ὁ Ἐμ. Γεωργαλᾶς ἦταν καί λογοτέχνης. Ἔγραψε σέ

4. Περισσότερα γιά τήν παράδοξη βυζαντινοφιλία τοῦ κ. Δ. Κιτσίκη στό προσάρτημα τοῦ βιβλίου μου «Ἀντιβυζαντισμός».

644 στίχους «Τό Θανατικόν τῆς Ρόδου», γιά τήν πανώλη πού ἔπληξε τό νησί τό 1498-99. Ἐπίσης συνέγραψε «Ἱστορικήν Ἐξήγησιν περί Βελισσαρίου», σέ 840 στίχους.

Ὁ «Θρῆνος»

Τό ἔργον ὅμως μέ τό ὁποῖον πέρασε στήν Ἱστορία εἶναι ὁ περίφημος «Θρῆνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως», πού καταλήγει μέ τόν περίφημο στίχο: *«Πάλι μέ χρόνους μέ καιρούς πάλι δικά μας θἆναι»*. Αὐτός ὁ «Θρῆνος» διεδραμάτισε ρόλο τεράστιο στήν σφυρηλάτησι τῆς ἐθνικῆς μας συνειδήσεως ἐπί Τουρκοκρατίας καί συνέβαλε τά μέγιστα στήν διατήρησιν τῆς ἐλπίδος γιά ἐθνική παλιγγενεσία, ἐνῶ ταυτοχρόνως ἀπετέλεσε τόν θεμέλιον - ἀκρογωνιαῖον λίθον τῆς Μεγάλης Ἰδέας.

Παραθέτω ἀπό τήν συλλογήν «Ἐπιλογαί ἀπό τά τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ» τοῦ Ν. Πολίτη, Ἀθ. 1925):

Σημαίνει ὁ Θεός, σημαίνει ἡ γῆς, σημαίνουν τά ἐπουράνια,
σημαίνει κ' ἡ Ἁγιά Σοφιά τό μέγα μοναστήρι,
μέ τετρακόσια σήμαντρα κ' ἑξηνταδυό καμπάνες
κάθε καμπάνα καί παπᾶς, κάθε παπᾶς καί διάκος.
Ψάλλει ζερβά ὁ βασιλιάς, δεξιά ὁ Πατριάρχης,
κι' ἀπ' τήν πολλή τήν ψαλμωδιά ἐσειόντανε οἱ κολόνναις.
Νά μποῦνε στό χερουβικό καί νἄβγη ὁ βασιλέας,
φωνή τούς ἦρθε ἐξ οὐρανοῦ κι' ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα.
«Πάψετε τό χερουβικό κι' ἄς χαμηλώσουν τ' ἅγια,
παπάδες πᾶρτε τά γ' ἱερά, καί σεῖς κεριά σβηστῆτε,
γιατί εἶναι θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλη νά τουρκέψη.
Μόν' στεῖλτε λόγο στή Φραγκιά νἄρτουνε τριά καράβια,
τὄνα νά πάρει τό σταυρό καί τἄλλο τό Βαγγέλιο,
τό τρίτο, τό καλύτερο, τήν ἅγια Τράπεζά μας,
μή μᾶς τήν πάρουν τά σκυλιά καί μᾶς τήν μαγαρίσουν».

Ἡ Δέσποινα ταράχτηκε, κ' ἐδάκρυσαν οἱ εἰκόνες.
«Σώπασε, κυρά Δέσποινα, καί μή πολυδακρύζης.
Πάλι μέ χρόνους μέ καιρούς, πάλι δικά σας εἶναι».

Ἀνάμεσα στό κείμενο τοῦ Ν. Πολίτη καί στό πρωτοδημοσιευθέν τό 1824 ἀπό τόν Φωριέλ, ὑπάρχουν κάποιες διαφορές. Ἄλλωστε ὁ «Θρῆνος» μεταδιδόταν ἀπό στόμα σέ στόμα μέ μικρές παραλλαγές, ἀπό τίς ὁποῖες ἡ κυριώτερη βρίσκεται στόν τελευταῖο στίχο *«πάλι δικά σας»* (=τῆς Παναγίας καί τῶν Ἁγίων) ἤ *«πάλι δικά μας* (=τῶν Ἑλλήνων) *θἆναι»* πού δέν μεταβάλλει τήν οὐσίαν τοῦ νοήματος.

Μίαν ἄλλη παραλλαγήν δημοσίευσε ὁ Ἰ. Ἀποστολάκης (1939) πού τελειώνει: *«πάλε δικά σου εἶναι»* (=τῆς Παναγίας).

Ὁ Φωριέλ πού τό κατέγραψε τό 1823, σημειώνει ὅτι *«τό τραγούδι αὐτό εἶναι γνωστό σέ ὅλους τούς ἑλληνικούς τόπους».*

8. Οἱ ἀμφισβητοῦντες

Ὡρισμένοι ἀμφισβήτησαν τήν πατρότητα καί τήν παλαιότητα τοῦ «Θρήνου», μέ προεξάρχοντα τόν μαρξιστή Ἰ. Κορδᾶτο. («Νεοελληνική Πολιτική Ἱστορία» στά ἔργα του: Ἀθ. 1925, Α', σ. 22-23): («Ὁ Θρῆνος τῆς Ἁγίας Σοφίας καί ἡ Ἐθνική συνείδηση τῶν Ἑλλήνων» «Ὁ Θρῆνος τῆς Πόλης καί ἡ γένεσή του» στή «Νέα Ἐπιθεώρηση» ἔτ. Α' (1928, σ. 268 καί 344). Ἐπίσης «Ἱστορία τῆς Νεώτερης Ἑλλάδας» Α', σ. 34-37, ἐκδ. «20ός αἰώνας» Ἀθ. 1957). Ὁ Ἰ. Κορδᾶτος ἰσχυρίσθηκε ὅτι ὁ «Θρῆνος» εἶναι μεταγενέστερο κατασκεύασμα τῆς ἐποχῆς λίγο πρίν ἤ κατά τήν ἐκδήλωσιν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Τό κύριο ἐπιχείρημά του εἶναι ὅτι *«Ἕλληνας Ὀρθόδοξος ποτέ δέν θἄβαζε στό στόμα του τόν στίχο "στεῖλτε λόγο στή Φραγκιά νἄρθουν νά πάρουν τά Ἅγια", διότι οἱ Ὀρθόδοξοι μισοῦσαν τούς Φράγκους»*. Ὅμως, ὁ Ἰ. Κ. «λησμονεῖ» ὅτι οἱ Ἕλληνες ἦσαν διχασμένοι σέ Ἑνωτικούς καί Ἀνθενωτικούς καί ὅτι ὁ Ἐμ. Γεωργαλᾶς ἀνῆκε στούς πρώτους, οἱ ὁποῖοι ἀπέβλεπαν στήν βοήθεια τῶν Χριστιανῶν - Φράγκων, ἐλπίζοντας νά τήν ἐπιτύχουν μέ τήν Ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἄλλωστε, στό πλευρό τῶν Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων ὑπερασπιστῶν τῆς Πόλεως πολέμησαν καί Γενουάτες καί ἄλλοι Καθολικοί καί ἡ τελευταία λειτουργία στήν Ἀγία Σοφία ἦταν κοινή. Ἐπί πλέον, ὁ ποιητής τοῦ «Θρήνου» ζοῦσε στήν Ρόδο, ἡ ὁποία τότε ἀποτελοῦσε κράτος τῶν Ἱπποτῶν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, τούς ὁποίους ὁ ἑλληνικός πληθυσμός ὑπεστήριζε ἐναντίον τῶν Τούρκων. (Στήν τελευταία ἄμυνα τῆς Ρόδου πολεμήσαν 4.000 Ἕλληνες καί μόνον 200 Ἱππότες).

9. Πότε ἐγράφη

Τό ὅτι ὁ «Θρῆνος» ἐγράφη ἀμέσως μετά τήν Ἅλωσιν συνάγεται ἀπό πολλές ἀποδείξεις:

α) Ὁ ποιητής προειδοποιεῖ τούς Δυτικούς ὅτι ἐάν ἀφήσουν τόν Τοῦρκο *«μόνον καί δύο χρόνους»* στήν Πόλι, τότε αὐτός *«ὅλους μας θέλει φάγει»* (στίχ. 461-63).

β) Ἀναφέρει ὡς ἕδραν τοῦ σουλτάνου τήν Ἀδριανούπολιν ὅπως πράγματι ἦταν ὥς τό 1456 (στίχ. 749 καί 782).

γ) Ἀπευθύνεται στόν Οὖγγρο στρατηγό Οὐνυάδην καί τόν καλεῖ σέ βοήθεια (στίχ. 526). Ὁ Οὐνυάδης ὅμως πέθανε τό 1456.

δ) Ἀπευθύνεται στήν σύνοδο τῶν ἡγετῶν τῆς Δύσεως στήν Μάντουα, ἡ ὁποία συνῆλθε τό 1453.

10. Ἡ πρώτη ἐθνικοαπελευρωτική κίνησις

Ἀπό τό κείμενο τοῦ «Θρήνου» συνάγεται ἐπίσης ὅτι ὁ ποιητής του μετεῖχε σέ κίνημα, πού ἤδη ἀπό τήν ἐπαύριον τῆς Ἀλώσεως εἶχε ἀπελευθερωτικό σκοπό. Ἀναφέρει ὅτι περιώδευσε ὡς ἀπόστολος σ' ὅλες τίς χῶρες ἀπό τόν Δούναβιν ὥς τήν Πελοπόννησο, «καθώς ἐδιδάχθηκα οὕτως τά ἀναγγέλλω». Ὁ ἴδιος πῆγε στό συνέδριο τῆς Μάντουας, ὡς ἀπεσταλμένος αὐτοῦ τοῦ κινήματος, ὅπου εἶπε στούς Εὐρωπαίους ὅτι στίς κατεχόμενες ἀπό τούς Τούρκους περιοχές Θράκης, Μακεδονίας, Ἠπείρου, Θεσσαλίας καί Στερεᾶς, ὑπῆρχαν *«σπίτια μέ ταῖς φαμήλιαις ἑπτακόσιες χιλιάδες»* πού σημαίνει 700.000 οἰκογένειες δηλ. 4-5 ἑκ. ἄνθρωποι. Δέν ὑπολογίζονται ἡ τότε ἀκόμη ἑλληνική Πελοπόννησος καί τά νησιά πού κατεῖχαν οἱ Φράγκοι (Ἑνετοί, Γενουάται, Ἱππόται κ.λπ.) περιλαμβανομένων τῆς Εὐβοίας, τῆς Κρήτης τῆς Ρόδου - Κῶ καί τῆς Κύπρου, οὔτε βεβαίως ἡ Μ. Ἀσία.

Ἄρα, οἱ ἑλληνικοί τόποι, ἀντιθέτως πρός τά ὑποστηριζόμενα ἀπό ἀρκετούς, ἦσαν πολύ πυκνοκατοικημένοι.

Τά σχέδια τοῦ ποιητοῦ-ἀποστόλου δέν εὐωδώθησαν. Ὅμως ὁ στίχος του, πού ἐξέφραζε τό ὅραμα τῆς Παλιγγενεσίας, ἔμεινε ἀθάνατος. Φώτιζε τόν Ἑλληνισμό μέσα στά σκοτάδια τῶν αἰώνων τῆς Τουρκοκρατίας. Καί ἐξακολουθεῖ νά φωτίζη τόν δρόμο μας πρός τό μέλλον. *«Πάλι μέ χρόνους μέ καιρούς, πάλι δικά μας θἆναι»*[5].

5. Τό κείμενο αὐτό πρωτοδημοσιεύθηκε στήν «Ἑλληνική Ἀγωγή», Μάιο 1998.

ΙΕ΄. ΤΟ «ΝΕΟΝ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»

1. Τό Ὅραμα

Ὅλοι οἱ ἀμέσως ἤ ἐμμέσως συνδεόμενοι μέ τόν ὑπόδουλο Ἑλληνισμό καί τό «Ἀνατολικό Ζήτημα» (δηλαδή μέ τό τί θά ἀντικαταστήση τήν παρακμάζουσα Ὀθωμανική Αὐτοκρατορία) κατήρτιζαν τά σχέδιά τους γιά τό μέλλον ὁδηγούμενοι ἀπό τήν παρελθοῦσα δόξα τοῦ Βυζαντίου.

● Οἱ περισσότεροι Ἕλληνες ὁραματίζονταν τήν ἀνάστασι τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας τους μέ ἐκδίωξι τῶν Τούρκων ἀνατολικώτερα τῆς Μ. Ἀσίας (στήν «Κόκκινη Μηλιά»).

● Οἱ Φαναριῶτες πίστευαν στήν βραδεῖα ὑποκατάστασι τῆς τουρκικῆς ἀρχούσης τάξεως ἀπό μία νέα ἑλληνική καί ὀρθόδοξη=στόν βαθμιαῖο σταδιακό μετασχηματισμό τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας σέ Ἑλληνοτουρκική[1].

● Οἱ Ρῶσοι προπαγάνδιζαν μία Ὀρθόδοξη Αὐτοκρατορία Ρωσογραικῶν.

● Οἱ δυτικοτραφεῖς ὀπαδοί τοῦ «Διαφωτισμοῦ», ὅπως ὁ Ἀδ. Κοραῆς, ἤθελαν μία Γαλλο-ελληνική Αὐτο-

---

1. Ἡ ἰδέα αὐτή ἐπιβιώνει σέ κάποιους «Νεοορθοδόξους» ὁραματιστές μιᾶς Ἑλληνοτουρκικῆς Συνομοσπονδίας (μέ Κύπρο καί Ἀλβανία, χωρίς τούς Κούρδους).

κρατορία μέ «ἐλευθερία - ἰσότητα - ἀδελφότητα», χωρίς μονάρχη καί ἀθρησκευτική.

Ὅλοι αὐτοί οἱ ὁραματισμοί δέν εἶναι ἄλλο ἀπό παραλλαγές ἐπάνω σ' ἕνα θέμα: Τό (Νέο) Βυζάντιο.

Ἀπό τό Βυζάντιο ἐμπνέεται καί ὁ Ρήγας Φεραῖος. Ὁραματίζεται τήν ἀνάστασιν τῆς Αὐτοκρατορίας του. Αὐτή θά εἶναι πολυφυλετική, ἀλλά ἐπίσημη γλῶσσα της θά ἔχη τήν ἑλληνική, ὅπως καί ἑλληνική θά εἶναι ἡ παιδεία της καί ἑλληνικός ὁ πολιτισμός της. Τά δικαιώματα τῶν διαφόρων ἐθνοτήτων θά διασφαλίζωνται μέ τό Σύνταγμα, ἀλλά ἡ ἰθύνουσα τάξις θά ἀποτελεῖται κυρίως ἀπό Ἕλληνες. Ἡ ὅλη κοινωνία, ἐξ ἄλλου, θά στηρίζεται στό ἐκ Βυζαντίου προερχόμενο κοινοτικό σύστημα πού συνέχιζε τήν ὕπαρξί του ἐπί Τουρκοκρατίας.

2. Βυζαντινογενεῖς καί Δυτικογενεῖς

Οἱ Ἕλληνες σ' ὅλη τήν διάρκεια τῆς Τουρκοκρατίας, εἶχαν στίς καρδιές καί στό νοῦ τους τό βυζαντινό ὅραμα=τήν ἀναγέννησι μιᾶς μεγάλης αὐτοκρατορίας, μέ βάσιλέα, πρωτεύουσα τήν Κωνσταντινούπολι, πολυεθνική, μέ ἰδεολογία της τήν Ὀρθοδοξία, ὅπου οἱ Ἕλληνες θά ἀποτελοῦσαν τήν ἰθύνουσα ὁμάδα-θεμέλιο τοῦ κράτους στό ὁποῖο θά ἔδιναν γλῶσσα, παιδεία, τέχνη, ἐπιστήμη, πολιτισμό. Πρός αὐτήν τήν κατεύθυνσι ἐκινοῦντο Φαναριῶτες, Πατριαρχεῖο, Πρόκριτοι, Λαός.

Ἡ κατάστασις μπερδεύθηκε ὅταν ἐμφανίσθηκε ὁ δυτικός «Διαφωτισμός» καί ἀπέκτησε μεταξύ τῶν Ἑλλήνων θαυμαστές, ὀπαδούς καί μιμητές. «Διαφωτισμός» σημαίνει ἀντιμοναρχισμός, ἀντικληρικαλισμός - ἀθρησκεία ἕως καί ἀθεΐα. Συνεπῶς, βρισκόταν σέ ἀντίθεσι πρός τήν ἰδέα τῆς ἀναδημιουργίας ἑνός κράτους μοναρ-

χικοῦ, μέ τήν θρησκεία ὡς συνεκτικό κρίκο τῶν ὑπηκόων του καί ὡς ἐπίσημη ἰδεολογία του[2]. Ἐπί πλέον ὁ «Διαφωτισμός» ἐκήρυττε τήν ἵδρυσι ἐθνικῶν κρατῶν· τό «ἔθνος-κράτος» ἦταν θεμελιώδης ἰδέα του. Ἔτσι, ὅσοι Ἕλληνες προσεχώρησαν στό ρεῦμα τοῦ «Διαφωτισμοῦ» ἀπεσκίρτησαν ἀπό τήν Μεγάλη Ἰδέα τοῦ Γένους. Ἀπέρριψαν τό βυζαντινογενές ὅραμά του γιά πολυεθνική μοναρχία, ὅπου ἰθύνουσα δύναμις θά ἦταν ὁ Ἑλληνισμός καί ἰδεολογία του ἡ Ὀρθοδοξία. Ἀντ' αὐτοῦ, ἐκήρυξαν ἕνα νέο εὐαγγέλιο: τήν δημιουργία ἑνός ἀνεξαρτήτου μονοεθνικοῦ, καθαρῶς ἑλληνικοῦ ἀλλά «ἐξευρωπαϊσμένου» κράτους πού θά ἀπαγκιστρωνόταν ἀπό τήν «καθ' ἡμᾶς Ἀνατολήν» γιά νά ἐνταχθῇ στήν «εὐρωπαϊκή οἰκογένεια».

3. Διχασμός

Οἱ Ἕλληνες τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, μέ προεξάρχοντες τούς Φαναριῶτες καί τήν Ἐκκλησία, παρέμειναν πιστοί στό βυζαντινογενές ὅραμα τῆς «Μ.Ι.». Τό ἴδιο καί οἱ Ἕλληνες τῆς Ρουμανίας καί τῆς Ρωσίας. Αὐτό τό ὅραμα ἐνέπνευσε τόν Ρήγα Φεραῖο, τήν Φιλική Ἑταιρία, τούς Ὑψηλάντες. Γι' αὐτό, τό βυζαντινῆς προελεύσεως ὅραμα, ἔπεσε στό Δραγατσάνι ὁ ἀνθός τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οἱ Ἱερολοχίτες νέοι του (500 ἔφηβοι), γράφοντας τήν ρομαντικῶς τραγική σελίδα τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ Ἐπανάστασις ἄρχισε στήν Μολδοβλαχία, ἀκριβῶς ἐπειδή ἤθελε νά ἐξελιχθῇ σέ παμβαλκανική ἐξέγερσι γιά τήν ἀναγέννησι τοῦ Ὀρθοδόξου Βυζαντίου. Ἡ ἴδια πίστις κινοῦσε καί τούς Ἕλληνες τῆς κυρίως Ἑλλάδος. Ὁ Κολοκοτρώνης διακηρύττει: *«Ὁ βασιλιάς μας εἶναι ὁ Παλαιο-*

2. Βλέπε καί στό βιβλίο μου «Βυζάντιον: Ἡ "ἄλλη" Ἱστορία» τό κεφ. «Ἡ Μεγάλη Ἰδέα».

λόγος. Αὐτός σκοτώθηκε πολεμώντας τούς Τούρκους. Γι' αὐτό κι' ἐμεῖς οἱ ἀπόγονοί του δέν ἀναγνωρίζουμε τήν ἐξουσία τους καί πήραμε τά βουνά».

Ἀντίθετη εἶναι ἡ ἰδεολογία τῶν Ἑλλήνων πού ζοῦν στήν Δύσι καί ἐπηρεάζονται ἀπό τόν «Διαφωτισμό». Οἱ περισσότεροι Ἕλληνες τῆς Βενετίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Ἀγγλίας, ἀποβλέπουν στήν ἵδρυσι ἐθνικοῦ κράτους τῶν Ἑλλήνων, πού θά εἶναι ἐντεταγμένο στήν Δύσι, δημοκρατικό καί ἀ-θρησκευτικό. Πρωτοστάτης σ' αὐτό τό ρεῦμα εἶναι ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς, πού ζεῖ στό Παρίσι.

Χαρακτηριστική εἶναι ἡ περίπτωσις τῶν Ἑλλήνων τῆς Βιέννης ἡ ὁποία βρίσκεται μεταξύ Δύσεως καί Ἀνατολῆς. Χωρίζονται σέ δύο «κοινότητες». Τά μέλη τῆς κοινότητος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου διατηροῦν τήν ὀθωμανική ὑπηκοότητα, παρ' ὅλο πού αὐτό τούς φέρνει σέ μειονεκτική θέσι ἔναντι τῶν αὐστριακῶν ἀρχῶν. Εἶναι πιστοί στό Πατριαρχεῖο καί ὁραματίζονται τό νέο Βυζάντιο. Δέν θέλουν νά «ἐκφραγκισθοῦν».

Τά μέλη τῆς κοινότητος τῆς Ἁγίας Τριάδος, παίρνουν τήν αὐστριακή ὑπηκοότητα πού συμβολίζει τόν «ἐξευρωπαϊσμό» τους καί συνεπάγεται ἀρκετά πλεονεκτήματα οἰκονομικῆς καί φορολογικῆς φύσεως. Αὐτοί θέλουν ἕνα ἐθνικό κράτος τῶν Ἑλλήνων, χωρίς τήν «ἀνατολίτικη» (=βυζαντινή) Κωνσταντινούπολι καί μέ δική τους αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία, χωρισμένη ἀπό τό κράτος.

4. Ποιά Ἑλληνικότης;

Ἀσφαλῶς καί οἱ δύο παρατάξεις ἀναφέρονται στόν Ἑλληνισμό καί ἀπό τήν ἑλληνική κληρονομιά ἀντλοῦν τίς ἰδέες τους. Ὅμως τήν ἀντιλαμβάνονται ἐντελῶς διαφορετικά.

Γιά τόν «Διαφωτισμό» Ἑλλάς=ἡ κλασική. Μετά ἀπό αὐτήν δέν ὑπάρχει Ἑλληνικότης. Ἡ Ρωμαιοκρατία, ἰδίως κατά τήν τελευταία της περίοδο καί ἀκόμη περισσότερο ἡ Μεσαιωνική Δύσις καί τό Βυζάντιο, ἀποτελοῦν ἄρνησι τῆς ἑλληνικῆς κληρονομιᾶς. Αἰτία, ὁ χριστιανισμός. Αὐτός, ὡς «ἰουδαϊκή αἵρεσις», διετήρησε τόν παραδοσιακό ἰουδαϊκό μισελληνισμό καί ἐπικρατώντας, ἐσάρωσε τόν ἑλληνικό πολιτισμό, τίς ἀξίες, τήν βιοαντίληψι, τίς ἰδέες, τά ἔργα τῶν Ἑλλήνων (τῆς κλασικῆς ἐποχῆς πάντοτε) καί μαζί τους καί τούς ἴδιους τούς Ἕλληνες. Παρά ταῦτα, ἀπέμειναν κάποιες σπίθες Ἑλληνικότητος ἀπό τίς ὁποῖες προῆλθαν ἡ Ἀναγέννησις καί ὁ «Διαφωτισμός»[3].

Οἱ ὀπαδοί τοῦ «Διαφωτισμοῦ» διακηρύσσουν ὅτι αὐτός *«ἀντλεῖ διαρκῶς τίς ἐμπνεύσεις του ἀπό τήν Ἑλλάδα»*. Τό θέμα ὅμως εἶναι ὅτι ἡ «Ἑλλάς» τῶν «διαφωτιστῶν» δέν εἶναι ἡ ἀληθινή. Εἶναι μία «Ἑλλάς» κατασκευασμένη ἀπό τούς ἴδιους, στά μέτρα τους, κτισμένη μέ ὑλικά ἐκ τῆς παρερμηνείας ὅλων τῶν ἀξιῶν, ἰδεῶν καί ἀντιλήψεών της[4]. Ἐπί πλέον ἡ «Ἑλλάς» τοῦ «Διαφωτισμοῦ» εἶναι ἀγρίως ἀκρωτηριασμένη, ὥστε νά περιορι-

---

3. Ἔκφρασις τοῦ πνεύματος τοῦ «Διαφωτισμοῦ» εἶναι τά ἔργα τοῦ Ἀδ. Κοραῆ, ἀλλά ἀκόμη περισσότερο τό σύγγραμμα Ἀνωνύμου πού κυκλοφόρησε λίγα χρόνια πρίν ἀπό τήν Ἐπανάστασι τοῦ 1821, μέ τόν τίτλο «Ἑλληνική Νομαρχία» (Νομαρχία=νομο-κρατία). Μέ αὐτό καταγγέλλεται ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ὡς μισελληνική καί τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ὡς δυνάστης χειρότερος ἀπό τόν Σουλτάνο.
4. Τό σχῆμα αὐτό, κατασκευασμένο μέ σειράν προσθαφαιρέσεων, ἀπλοποιήσεων, γενικεύσεων, τεμαχισμῶν καί δογματικῶν ἰσχυρισμῶν, ἐξακολουθεῖ νά προβάλλεται σήμερα στήν Ἑλλάδα ἀπό μία μερίδα θαυμαστῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος πού εἶναι ἀρνητές τῆς ἑλληνικῆς διαχρονικότητος καί συνεχείας.

σθῆ στόν «χρυσό αἰῶνα» τῶν Ἀθηνῶν, χωρίς τά πρίν καί τά μετά ἀπ' αὐτόν. Ἐξ οὗ καί ὁ ἄμετρος ἀντιβυζαντισμός (καί ἀντιχριστιανισμός) τῶν ἐγχωρίων πιστῶν τοῦ «Διαφωτισμοῦ».

Καί στήν ἄλλη παράταξιν, ὅμως, ὑπάρχουν οἱ «ρωμηοσυνιστές», οἱ ὁποῖοι μένουν στούς ἀμέσους (βυζαντινούς) προγόνους μας καί λησμονοῦν (κάποιοι ἀκόμη καί ἀρνοῦνται) τούς ἀπωτέρους (ἀρχαίους).

Καί οἱ μέν καί οἱ δέ, δέν ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἡ Ἱστορία δέν τεμαχίζεται, ὅτι δέν μποροῦμε νά ἐπιλέγουμε κάποιες περιόδους της καί νά διαγράφωμε τίς ἄλλες, ὅτι ὁ Ἑλληνισμός εἶναι ἑνιαῖος καί ἡ πορεία του διαχρονική[5].

5. Ὑπέρ καί κατά τοῦ 1821

Οἱ ὀπαδοί τοῦ «Διαφωτισμοῦ» ἔχουν καί μίαν ἄλλην ἄποψι πού ἐκφράζει ὁ Κοραῆς. Οἱ Ἕλληνες πρέπει **πρῶτα** νά μορφωθοῦν καί **μετά** νά διεκδικήσουν τήν ἐθνική τους ἀποκατάστασι.

Ἀντιθέτως, οἱ πιστοί στό βυζαντινό ὅραμα πιστεύουν ὅτι ἡ Ἐπανάστασις μπορεῖ νά ἀρχίση ὅταν ἐξασφαλισθοῦν οἱ προϋποθέσεις ἐπιτυχίας της: ἡ συνεργασία ὅλων τῶν ὑποδούλων στούς Τούρκους Ὀρθοδόξων καί ἡ ὕπαρξις ἐπαναστατικῶν πυρήνων στά ζωτικά σημεῖα τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, τῆς Κωνσταντινουπόλεως περιλαμβανομένης[6]. Εἶναι ἡ γραμμή τῶν «Φιλικῶν» καί

5. Ἀπό αὐτές τίς παρερμηνεῖες τῆς Ἑλληνικότητος ἤδη ἀπό τήν Ἀναγέννησι, προέκυψε ἡ λάθος πορεία τοῦ νεωτέρου κόσμου καί φθάσαμε στά σύγχρονα ἀδιέξοδά του. Βλέπε στό βιβλίο μου «Ἄνοδος καί Πτῶσις τῶν Ἀστῶν» 1988.

6. Βλέπε στά βιβλία μου «Ἱστορίας θεώρησις» καί «Εἰδωλομάχοι

τοῦ Φεραίου, τόν ὁποῖον ἀκριβῶς γι' αὐτό οἱ Αὐστριακοί παραδίδουν στούς Τούρκους.

Ἐδῶ πρέπει νά ποῦμε ὅτι οἱ Μ. Δυνάμεις ἦσαν ἀντίθετες πρός τήν ἀναβίωσι τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἡ Ρωσία διότι ἤθελε νά διαδεχθῆ αὐτή καί ὄχι ὁ Ἑλληνισμός τήν κλονιζόμενη Ὀθωμανία. Οἱ Ἀγγλογάλλοι ἐπειδή ἤθελαν τήν Ὀθωμανία ὡς φράγμα κατά τῆς Ρωσίας. Οἱ Αὐστριακοί καί γιά τούς δύο λόγους. Καί ὅλοι μαζί, ἐπειδή ἤξεραν ὅτι ἕνα Νέο Βυζάντιο δέν θά ἦταν τοῦ χεριοῦ τους. Γι' αὐτό οἱ Αὐστριακοί παρέδωσαν τόν Ρήγα καί τούς συνεργάτες του στούς Τούρκους, οἱ Ρῶσοι ἐπέτρεψαν στόν σουλτάνο νά στείλη στρατό στήν Μολδοβλαχία καί ὅλοι ὑπενόμευσαν τόν ἀγῶνα. Οἱ τρεῖς Μ. Δυνάμεις ἐπενέβησαν στό Ναυαρῖνο ὅταν ἡ ἡ παγκόσμια κοινή γνώμη εἶχε ξεσηκωθῆ ὑπέρ τῶν Ἑλλήνων, οἱ δυτικοί τραπεζίτες εἶχαν δώσει δάνεια στούς Ἕλληνες (εὐφυής ἐνέργεια τοῦ Ἀλ. Μαυροκορδάτου) καί δέν ἤθελαν νά τά χάσουν καί κυρίως ὅταν ἀνησύχησαν ἀπό τήν αὐξανόμενη ἰσχύ τῆς Αἰγύπτου, ἡ ὁποία ὑπό τούς Μωχάμεντ-Ἄλυ καί Ἰμπραήμ, διεκδικοῦσε τήν ἀντικατάστασι τῆς Ὀθωμανίας μέ μίαν ἀραβική αὐτοκρατορία· γι' αὐτό, ὁ αἰγυπτιακός στόλος ἔπρεπε νά καταστραφῆ καί ὁ αἰγυπτιακός στρατός νά ἐκδιωχθῆ ἀπό τήν Εὐρώπη. (Τό τελευταῖο σημεῖο ἐπεσήμανε ὁ κ. Δ. Τσάκωνας).

6. Τώρα ἤ μετά;

Ὑπάρχει καί ἄλλη τάσις τῆς ὁποίας οἱ ὀπαδοί ὑποστηρίζουν τήν συγκέντρωσι τῶν προσπαθειῶν στόν ἐκ τῶν ἔσω ἐξελληνισμό τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

καί Χριστιανομάχοι» καί τά δύο στήν σειρά «Οἱ Ρίζες».

Αὐτή, πιστεύουν, μπορεῖ νά μετεξελιχθῆ σέ Νέο Βυζάντιο, ἀποσπωμένων πιθανῶς τῶν καθαρῶς μουσουλμανικῶν χωρῶν της, δηλαδή τῶν ἀραβικῶν.

Ὁ Κοραῆς καί οἱ διαφωτιστές σφάλλουν ὅταν συμβουλεύουν ἀναβολήν τῆς ἐπαναστάσεως μέχρις ὅτου μορφωθοῦν οἱ Ἕλληνες. Διότι, δυτικοτραφεῖς ὅπως εἶναι, ἀδυνατοῦν νά κατανοήσουν ὅτι γιά τόν Ἕλληνα ἡ ἀνάγκη γιά ἐλευθερία εἶναι ἐσωτερική, πηγάζει ἀπό τά κύτταρά του, εἶναι τάσις κληρονομική, ὄχι ἀποτέλεσμα ἔξωθεν ἐρχομένων ἰδεῶν, μορφώσεως καί παιδείας. Ὁ «κλέφτης» καί ὁ ναύτης εἶναι ἀγράμματοι. Νοιώθουν ὅμως τήν λαχτάρα γιά ἐλευθερία νά σπαρταρᾶ μέσα τους. Εἶναι αἴτημα ὑπάρξεώς τους, ὄχι διανοητική κατάσκευή ὅπως στόν Κοραῆ.

Ἔξω πέφτουν ὅμως καί οἱ ὀπαδοί τοῦ σταδιακοῦ ἐξελληνισμοῦ τῆς Ὀθωμανίας. Ὁ Ἕλλην ποτέ δέν χαρακτηρίσθηκε γιά τήν ὑπομονή του καί τόν μακροπρόθεσμο προγραμματισμό του, ὅταν μάλιστα αὐτός εἶναι λίαν ἀμφιβόλου ἀποτελεσματικότητος. Τά θέλει ὅλα καί τώρα. Καί ἡ Ἐπανάστασις ξεκινᾶ.

Ἡ Ἐπανάστασις κατά τό σχέδιο θά ἐκδηλωνόταν στήν Μολδοβλαχία καί στή νότια Ἑλλάδα. Οἱ δύο κλάδοι της θά συνέκλιναν πρός τήν Κωνσταντινούπολι. Ὁ πρῶτος μέ Ἕλληνες, Ρουμάνους, Σέρβους, διά τῆς Βουλγαρίας, ὁ δεύτερος μέ Ἕλληνες διά τῆς Μακεδονίας - Θράκης καί θαλάσσης. Ἐξέγερσις Ἑλλήνων, Ἀρμενίων καί τῶν ἄλλων Ὀρθοδόξων προβλεπόταν καί στήν Κωνσταντινούπολι ὑπό τήν αἰγίδα τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Πράγματι, ἡ ἐπανάστασις ξεκινᾶ ἀπό τήν Μολδοβλαχία, ὡς πανορθόδοξη. Ὅμως ἐκεῖ, πνίγεται στό αἷμα της,

ἐνῶ οἱ ἀπόπειρες γιά κοινή δρᾶσι μέ Ρουμάνους, Σέρβους καί ἄλλους Ὀρθοδόξους ἀπολήγουν σέ ἀπογοητευτικά ἀποτελέσματα[7]. Ἔτσι, ἡ Ἐπανάστασις περιορίζεται τελικῶς στή νότια Ἑλλάδα καί στά νησιά. Ξεκινᾶ ὡς παμβαλκανική καί πανορθόδοξη, μέ σκοπό τό Νέο Βυζάντιο καί καταλήγει σέ νοτιοελλαδική μέ ἀποτέλεσμα τό ἑλληνικό κρατίδιο. Αὐτό ταλαντεύεται καί διχάζεται ἀνάμεσα σέ δύο διαφορετικούς πόλους. Ἔχει βασιλέα, εἶναι Ὀρθόδοξο, ὁ λαός του ὁραματίζεται τήν ἐθνική ὁλοκλήρωσι καί τήν Κωνσταντινούπολι. Ταυτοχρόνως ὅμως εἰσάγει, διά τῶν Βαυαρῶν καί τῶν δυτικιζόντων διανοουμένων, εὐρωπαϊκούς θεσμούς ὅπως τό κοινοβούλιο, δυτικά συστήματα δικαίου, διοικήσεως, ἐκπαιδεύσεως καί γενικῶς «ἐκφραγκίζεται». Ὁ διχασμός ἔχει ἀρνητικώτατα ἀποτελέσματα στήν ὅλη πορεία του. Ὁ Ὄθων, πού ἀπαλλασσόμενος ἀπό τούς Βαυαρούς προσπαθεῖ νά ἐνσαρκώση τό νεοβυζαντινό ὅραμα, ἐκθρονίζεται καί ἐκδιώκεται ἀπό τούς ξένους, οἱ ὁποῖοι ἐπίσης παρέδωσαν τόν Φεραῖο, δολοφόνησαν τό Καποδίστρια, κατεδίωξαν τόν Κολοκοτρώνη, τόν Νικηταρᾶ, τόν Πλαπούτα, ἐνῶ τά ἐγχώρια ὄργανά τους ἄφησαν τίς χῆρες καί τά

7. Ὁ Ἰ. Καποδίστριας διαφωνοῦσε πρός τήν ἔναρξιν τῆς Ἐπαναστάσεως ὄχι ἐπειδή συμφωνοῦσε μέ τόν Κοραῆ ἤ μέ τούς ὀπαδούς τοῦ ἐξελληνισμοῦ τῆς Ὀθωμανίας, ἀλλά ἐπειδή ἔκρινε ὅτι οἱ τότε διεθνεῖς συνθῆκες ἦσαν δυσμενεῖς, πρᾶγμα πού πράγματι συνέβαινε.
Οἱ Ρουμάνοι ὁπλαρχηγοί Βλαδιμηρέσκου καί Σάββας, ἐνῶ εἶχαν προσχωρήσει στήν Ἐπανάστασι, τήν ἐπρόδωσαν διαπραγματευόμενοι μέ τούς Τούρκους. Ὁ πρῶτος ἐξετελέσθη ἀπό τόν Ἀλ. Ὑψηλάντην, ἐνῶ ὁ δεύτερος αὐτομόλησε μέ τούς 1.000 ἄνδρες του στούς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι ὅμως τελικῶς τόν ἐθανάτωσαν. Οἱ Σέρβοι δέν ἐκινήθησαν.

ὀρφανά τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ πολέμου νά ζητιανεύουν καί τούς ἀγωνιστές του νά ψωμοζητοῦν.

Ἐπίλογος

Ἡ διαμάχη μεταξύ ὀπαδῶν τοῦ δυτικογενοῦς «Διαφωτισμοῦ» καί ἐκείνων τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως δέν ἔληξε. Συνεχίζεται ὡς διαπάλη μεταξύ ὀπαδῶν τῆς παγκοσμιοποιήσεως καί ἐμμενόντων στήν ἑλληνική μας ταυτότητα.

Οἱ πρῶτοι εἶναι ἀντιβυζαντινιστές. Οἱ δεύτεροι θαυμαστές τοῦ Βυζαντίου. Διότι ὁ νεώτερος Ἑλληνισμός διατηρεῖ τήν συνείδησι τῆς συνεχείας του ἀπό τόν Ἀρχαῖο, μέσῳ τοῦ Μέσου (Βυζαντινοῦ) Ἑλληνισμοῦ. Ὁ Βυζαντινός Ἑλληνισμός εἶναι ὁ ἀναγκαῖος κρίκος πού συνδέει ἀδιασπάστως αὐτήν τήν ἁλυσσίδα τῆς ἱστορικῆς μας συνεχείας. Αὐτός εἶναι ἀναπόσπαστο μέρος τῆς ἐθνικῆς μας αὐτοσυνειδησίας, ἀναντικατάστατο στοιχεῖο τῆς ἑλληνικῆς μας ταυτότητος.

Ὁ Βυζαντινός Ἑλληνισμός μάχεται συνεχῶς γιά νά ἀντιμετωπίση τούς βαρβάρους πού ἀδιάκοπα, ἐπί αἰῶνες, ἐπέρχονται ἐναντίον του σέ ἀλλεπάλληλα κύματα, ἀπό Δύσι, Βορρᾶ, Ἀνατολή. Ἀπό τόν ια′ αἰῶνα ἀρχίζει νά κάμπτεται, μέ τήν ἧττα του ἀπό τούς Τούρκους στό Μετζικέρτ (1071). Τή νίκη τῶν τελευταίων κατέστησαν δυνατή οἱ Δυτικοί, μέ τίς συνεχεῖς ἐκ δυσμῶν εἰσβολές τους καί τούς ἀγῶνες πού ἐπέβαλαν στόν βυζαντινό Ἑλληνισμό γιά τήν ἀπόκρουσί τους. Τό βαρύ πλῆγμα ὅμως ὁ Ἑλληνισμός τό ὑφίσταται τό 1204 ἀπό τούς Δυτικούς, πού κυριεύουν τήν Βασιλεύουσα καί καταλύουν τήν χιλιόχρονη Αὐτοκρατορία του. Συνεχίζει νά μάχεται. Δέν θά συνέλθη ποτέ ἀπό τά δύο πλήγματα, κυρίως ἀπό τό δεύτερο. Κατορθώνει ὅμως νά ἀνακάμψη με-

ρικῶς, νά μεταμορφώση τήν πολυεθνική Αὐτοκρατορία του σέ ἐθνικό του κράτος, νά λάμψη πολιτισμικῶς καί νά ἐξακολουθήση νά ἐπιβιώνη μαχόμενος Δυτικούς καί Τούρκους ἐπί δυόμισι ἀκόμη αἰῶνες. Οἱ ἀγῶνες αὐτοί, ἰδιαιτέρως στήν τελευταία φάσι τους, σφραγίζουν τήν ψυχολογία καί διαμορφώνουν τήν ταυτότητα τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ πού διαμορφώνεται ὡς συνέχεια τοῦ Μέσου, ὅπως αὐτός ἦταν συνέχεια τοῦ Ἀρχαίου. Ὁ Ἑλληνισμός τελικῶς πέφτει (1453), ἀλλά μέ τούς ἀγῶνες του στρατιωτικούς, πολιτικούς, θρησκευτικούς, ἐξασφαλίζει τήν περαιτέρω ἐπιβίωσί του. Ἔχει οἰκοδομήσει ἕνα ἀντιστασιακό χαρακτῆρα, ἔχει προσδώσει ἦθος ἀντιστασιακό στόν πολιτισμό, στήν θρησκεία, στήν γλῶσσα του. Ἔτσι ἐπιβιώνει κατά τούς σκοτεινούς αἰῶνες πού ἀκολουθοῦν: μέ τήν ὀρθόδοξη πίστι, τήν γλῶσσα, τό ἑλληνικό φρόνημα, τήν κοινοτική ὀργάνωσι. Αὐτή ἡ παράδοσις μᾶς ἐπιτρέπει καί σήμερα νά ἀτενίζουμε τήν ἀπειλή τοῦ οἰκουμενισμοῦ μέ πίστι στήν ἐπιβίωσί μας.

Βιβλιογραφία

Ἄμαντος Κ., *Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους*, 1939-47.
Βακαλόπουλος Ἀ. Ε., *Origins of the Greek Nation*, 1970.
Γρηγορόβιος Φ., Λάμπρος Σπ., *Ἱστορία τῆς πόλεως Ἀθηνῶν κατά τούς μέσους αἰῶνας*, 3τόμ., 1904-8.
Ζακυθηνός Δ., «Τό Βυζάντιον μεταξύ Ἀνατολῆς καί Δύσεως», *Ἐπετηρίς Ἑτ. Βυζ. Σπουδῶν* 28/1958.
Ζακυθηνός Δ., *Byzance et les peuples de l' Europe sud-Est*, 1969.
Ζακυθηνός Δ., *Byzance: Etat - Société - Economie*, 1973.
Ζακυθηνός Δ., *Ἡ βυζαντινή Ἑλλάς 392-1204*, (1965).
Ζακυθηνός Δ., *Οἱ Σλάβοι ἐν Ἑλλάδι. Συμβολαί εἰς τήν Ἱστορίαν τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ*, 1945.
Ζαμπέλιος Σπ., *Περί πηγῶν Νεοελληνικῆς Ἐθνότητος*, 1857.
Καλλιγᾶς Π., *Μελέτες Βυζαντινῆς Ἱστορίας*, 1894.

Κεφαλᾶς Νεκτάριος, *Περί Μεσαίωνος καί Βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ.*

Κυριακίδης Σ., *Βυζαντιναί Μελέται VI: Οἱ Σλάβοι ἐν Πελοποννήσῳ,* Θεσσαλονίκη 1947.

Λάμπρος Σπ., *Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἀπό τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς Ἁλώσεως,* 6 τόμ., 1886-1908.

Παπαρρηγόπουλος Κ., *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους.*

Παπαρρηγόπουλος Κ., *Περί τῆς ἐποικήσεως Σλαυικῶν τινων φύλων εἰς τήν Πελοπόννησον,* 1843.

Σάθας Κ., *Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη,* 1869.

Σιμόπουλος Κυρ., *Ξένοι ταξιδιῶτες στήν Ἑλλάδα 333 μ.Χ. - 1700,* (1994).

Bratianu G. I., *Études byzantines d' histoire économique et sociale,* 1938.

Bréhier S., *Le Monde Byzantin,* 3 τόμ., 1947-50.

Bury J. B., *History of the Later Roman Empire,* 2 τόμ.

Charanis P., *On the Ethnic Composition of Byzantine Asia Minor in the 13th Century,* Θεεσσαλονίκη 1953.

Charanis P., *Ethnic Changes in the Byzantine Empire in the 7th Century,* στό Dumbarton Oaks Papers 13 (1959).

Charanis P., *Observations on the Demography of the Byzantine Empire,* 1966.

Charanis P., Social, *Economic and Political Life in the Byzantine Empire,* 1973.

Diehl Ch., *Choses et gens de Byzance,* 1926.

Fallmerayer J. P. H., *Περί τῆς καταγωγῆς τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων,* ἐκδ. Νεφέλη, 1984.

Herchberg G., *Geschichte Griechenlands seit dem Absterben des antiken Lebens bis zum Gegenwart.*

Hopf K., *Geschichte Griechenlands von Begin der Mittelalter bis auf die neuere Zeit.*

Jorga N., *Histoire de la vie byzantine,* 3 τόμ., 1937.

Jacoby F., *Societé et démographie à Byzance et en Romanie latine,* 1975.

Jones A. H., *The Later Roman Empire*, 1964.

Jacoby D., *La Féodalité en Grèce médieval*, 1971.

Hammond L., *Migrations and Invasions in Greece and Adjacent Areas*, 1976.

Kazdam A. P., «Πόλη καί ὕπαιθρος στό Βυζάντιο τοῦ ΙΑ'-ΙΒ αἰῶνα», στό *12ο δεθνές Συν. Βυζ. Σπουδῶν*, 1961.

Laurent V., «Le statut de la Crète byzantine avant et aprés sa liberation du joug arabe», στά *Κρητικά Χρονικά* 15-16, (1961-62).

Lemerle P., «Invasions et migrations dans les Balkans depuis la fin de l' époque romaine, jusqu' au VIIIe siècle», στό *Revue Historique* 211 (1954).

Lemerle P., *Esquisse pour une histoire agraire de Byzance*, 1958.

Mango C., *Βυζάντιο: Ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Νέας Ρώμης*, ΜΙΕΤ, 1988.

Obolensky D., *The Byzantine Commonwealth*.
— *Byzantion and the slavs*, 1971-74.

Ostrogorsky G., *Byzantine Cities in the Early Middle Ages*,, 1959.

Ostrogorsky G., *Quelques problemes de la paysannerie byzantine*, 1956.

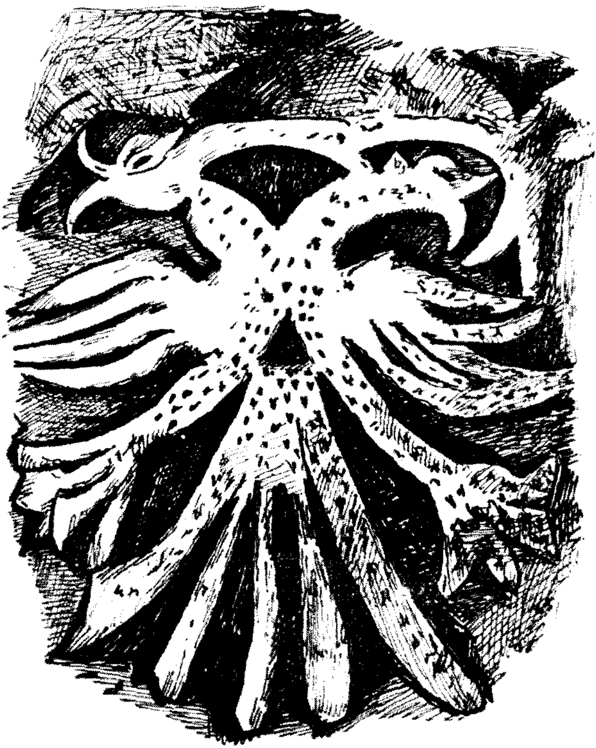
Ostrogorsky G., «La commune rurale byzantine», στό *Byzantion*, 32 (1962).

Setton K. M., «Athens in the Later 12th Century», στό *Speculum*, 19 (1944).

Talbot Rice D., *The Byzantines*, 1963.

Thompson H., «Athenian Twilight AD 267-600», στό *Journal of Roman Studies* 49 (1959).

ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ Α΄

ΡΩΜΗΟΣΥΝΙΣΜΟΣ: ΠΑΡΑΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΙΔΕΟΛΟΓΗΜΑ

Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τί εἶναι Ρωμηοσυνισμός

1. Ἀπό τό 211 ἕως τό 376 μ.Χ., «Ρωμαῖος» ἦταν ὁ πολίτης τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους ἀνεξαρτήτως ἐθνικῆς προελεύσεως. Δηλαδή καί οἱ Ἕλληνες, ἐνῶ παρέμεναν Ἕλληνες ἤ Γραικοί κατά τούς Λατίνους, ἦσαν ταυτοχρόνως «Ρωμαῖοι».

2. Μετά τήν διάλυσιν τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς Αὐτοκρατορίας, «Ρωμαῖοι» ἔμειναν οἱ πολῖτες τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος —τοῦ Βυζαντίου.

3. Ἐπῆλθεν ὅμως μία ἀλλαγή. Πολίτης τοῦ κράτους ἐθεωρεῖτο ὁ μονίμως ἐγκατεστημένος ἐντός τῶν ορίων του χριστιανός Ὀρθόδοξος. Αὐτός ἦταν (ἤ καί) ἑλληνόφωνος, ἔχοντας τήν ἑλληνική ὡς μητρική ἤ ὡς δεύτερη γλῶσσα του. Ἐπίσης εἶχε βασικά στοιχεῖα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἀφοῦ ἡ παιδεία στό Βυζάντιο ἦταν ἑλληνική, ὅπως καί ἡ ἐπιστήμη, ἡ φιλοσοφία, ἡ λογοτεχνία, ἡ τέχνη κ.λπ[1]. «Ρωμαῖος» ἤ «Ρωμηός» λοιπόν ἦταν ὁ Ἕλλην ἤ

1. Βλέπε Γ. Κ. Γεωργαλᾶ: «Βυζάντιον Δ΄: Ἡ Ἑλληνικότης».

ἑλληνίζων Ὀρθόδοξος μόνιμος κάτοικος τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας=Ρωμανίας.

4. «Ρωμηός» συνεπῶς ἦταν ὁ ὑπήκοος τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Αὐτός ἦταν κυρίως ὁ Ἕλλην τῶν Μέσων χρόνων καί μαζί του, οἱ ἑλληνίζοντες τοῦ Βυζαντίου. Κατά τούς τελευταίους αἰῶνες τοῦ Βυζαντίου ξανάρχισε καί ἡ σέ εὐρεῖα κλίμακα χρῆσις τοῦ ὅρου Ἕλλην, ἀφοῦ τό κράτος εἶχε περιορισθῆ στίς περιοχές τῶν Ἑλλήνων.

5. Ἐπί Τουρκοκρατίας - Φραγκοκρατίας, παρέμεινε σέ χρῆσιν ὁ ὅρος «Ρωμηός» ἀφ' ἑνός πρός διάκρισιν θρησκευτικήν ἀπό τούς μουσουλμάνους καί τούς καθολικούς καί ἀφ' ἑτέρου διότι ὁ Ἑλληνισμός διατηροῦσε ζωντανό τό ὅραμα ἀναβιώσεως τῆς Αὐτοκρατορίας του (Νέον Βυζάντιον).

6. Τό ὅραμα αὐτό ναυάγησε στήν Μολδοβλαχία μέ τήν αἱματηρή καταστολή τῆς ἀποπείρας τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου. Σκοπός πλέον ἔγινεν ἡ ἵδρυσις καθαρῶς ἐθνικοῦ κράτους τῶν Ἑλλήνων. Ὁπότε, ἀπό τό 1821 καί μετά ὁ ὅρος Ἕλλην ὀρθῶς ἐκτοπίζει τό Ρωμηός. Ἄλλωστε, οἱ Ἕλληνες εἶναι Ὀρθόδοξοι καί μέσα στό κράτος τους δέν χρειάζεται νά ξεχωρίζουν ἀπό πιστούς ἄλλων θρησκειῶν.

7. Διαπιστώνουμε ὅτι τό «Ρωμηός» ἦταν μία ὀνομασία πού προέκυψε ἀπό συγκεκριμένες ἱστορικές συγκυρίες καί ὅταν αὐτές ἐξέλιπαν, ἐξέλιπε μαζί τους καί ὁ ὅρος. Παρέμεινε εἰς δευτερεύουσαν χρῆσιν στήν λογοτεχνία, σέ κάποιες λαϊκές παραδόσεις, σέ περιοχές ὑποδούλων ἀκόμη Ἑλλήνων καί στίς χῶρες τῆς «καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς».

Ὑπάρχουν παρά ταῦτα κάποιοι πού ἐμμένουν στήν χρῆσι του καί μάλιστα θέλουν νά τόν ἐπιβάλουν ἀντί τοῦ

Ἕλλην. Ὠθοῦνται ἀπό ποικίλους λόγους. Εἶναι:

α΄) Θρησκευτικῶς φανατικοί («ὑπεράγαν Ὀρθόδοξοι») πού ἀντιτάσσουν τίς ἔννοιες Ὀρθοδοξία - Ἑλληνικότης, ὑποτάσσοντας τήν δεύτερη στήν πρώτη. Εἶναι ἀρνητές τοῦ π.Χ. Ἑλληνισμοῦ.

β΄) Ἀντιεθνικιστές, ἀντιπατριῶτες, ἀντιφυλετιστές γιά λόγους θρησκευτικούς. Αὐτοί, ἀντί τοῦ «ἐθνικιστικοῦ» ὅρου Ἕλλην, προτιμοῦν τόν ὅρο «Ρωμηός», προσδίδοντάς του περιεχόμενο ἀνεθνικό, ἀ-πατριωτικό, ἀντιφυλετιστικό καί θρησκευτικό.

γ΄) Ὁραματιστές μιᾶς νέας Ρωμανίας (Βυζαντίου) πού ἐκ τῶν πραγμάτων μεταλλάσσεται κατ' ἀνάγκην, ἀπό Ἑλληνική Αὐτοκρατορία σέ Ἑλληνο-τουρκική Συνομοσπονδία!

δ΄) Ἀκραίως ἀντιδυτικοί, οἱ ὁποῖοι ὀνειρεύονται τόν Ἑλληνισμό νά δεσπόζη στήν «καθ' ἡμᾶς Ἀνατολή». Αὐτή ἐκ τῶν πραγμάτων μεταλλάσσεται πλέον σέ «Ἐνδιάμεση Περιοχή», ἀποτελουμένη ἀπό τούς ὀρθοδόξους καί μουσουλμανικούς λαούς τῆς Ἐγγύς Ἀσίας.

Συχνά, οἱ ὡς ἄνω κατηγορίες διαπλέκονται ἤ καί συμπίπτουν.

Σέ ὅλες τίς ὡς ἄνω περιπτώσεις γίνεται μία μετάλλαξις τοῦ ὅρου «Ρωμηός» πού ἀποβάλλει τό ἱστορικῶς προσδιορισθέν περιεχόμενό του (=ὑπήκοος συγκεκριμένου κράτους) γιά νά προσαρμοσθῆ στίς ἐπιδιώξεις τῶν ὀπαδῶν τῶν ἐν λόγῳ τάσεων. Αὐτοί, ὅλοι μαζί, ἀποτελοῦν τούς «Ρωμηοσυνιστές».

Ὁ «Ρωμηοσυνισμός» εἶναι μία **κατασκευή** ἀνθρώ**π**ων πού ο**ἰκειοποιοῦνται** τούς ὅρους μιᾶς **παρε**λθούσης ἱστο**ρικῆς περιόδου** (τῆς Βυζαντι**νῆς**), **«Ρω**μανία» καί **«Ρω**μηός», **τούς προσ**δίδουν **τό περιε**χόμενο **π**ού αὐτοί **θέλουν**

καί προσπαθοῦν νά τούς ἐπιβάλουν ἀντί τοῦ Ἑλλάς καί Ἕλλην. Οὐσία αὐτῆς τῆς προσπάθειας εἶναι:

● Ἡ ἀποκοπή τοῦ συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ ἀπό τίς ἀρχαῖες ρίζες του.

● Ἡ ἀπόρριψις τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος ὡς εἰδωλολατρικῆς, ἐθνικιστικῆς, ρατσιστικῆς.

● Ἡ μονομερής στροφή του πρός τήν λεγόμενη «Ἐνδιάμεση Περιοχή», δηλαδή πρός τούς λαούς τῆς Βαλκανικῆς, Ρωσίας καί Ἐγγύς Ἀνατολῆς, μέ ὁλοκληρωτική ἀπόσπασί του ἀπό τήν Δύσι. Σ' αὐτό συμπίπτουν μέ τούς Νεοταξίτες, πού ἐντάσσουν τόν Ἑλληνισμό στό σλαυο-μουσουλμανικό χῶρο, ἐκτός «πολιτισμένου κόσμου» (Χάντιγκτον).

Κύριος καί μεγαλύτερος θεωρητικός τοῦ «Ρωμηοσυνισμοῦ» εἶναι ὁ π. Γ. Μεταλληνός.

Γι' αὐτό στό παρόν δοκίμιό μου ἀσχολοῦμαι κυρίως μέ τίς θέσεις του, τίς ὁποῖες ἀναπτύσσει κατά ὁλοκληρωμένο τρόπο στό βιβλίο του «Παγανιστικός Ἑλληνισμός ἤ Ἑλληνορθοδοξία;» (ἐκδ. Ἁρμός 2003)[2], πού ἀποτελεῖ κατά κάποιον τρόπο τό «εὐαγγέλιο» διακήρυξι τοῦ Ρωμηοσυνισμοῦ.

---

2. Εἶναι τό ἀντίστοιχον τοῦ «Ἕλλην ἤ Ποίμνιο;» τοῦ Τρ. Ὀλυμπίου, ὁ ὁποῖος ἀπορρίπτει συνολικῶς τόν χριστιανικό Ἑλληνισμό, ἐνῶ ὁ π. Γ.Μ. ἀπορρίπτει τόν προχριστιανικό. Καί οἱ δύο εἶναι κατά τήν ἐκτίμησί μου δογματικοί, μονομερεῖς, φανατικοί, ἄρα μή – Ἕλληνες κατά τόν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι. Ἴδε στό βιβλίο μου «Εἰδωλομάχοι καί Χριστιανομάχοι» – 2003.

ΙΙ. ΡΩΜΗΟΣΥΝΙΣΤΩΝ ΘΕΣΕΙΣ

1. Ἀν-ελληνισμός

Ὁ π. Γ. Μεταλληνός, ὠθεῖ τόν «ρωμηοσυνισμό» στά ἄκρα. Τόν ἀνάγει σέ δόγμα ἱερό. Στό ὄνομά του, ἀπορρίπτει ὅλους τούς ὅρους πού ἔχουν σχέσιν μέ τό «Ἕλλην». Ἀντ' αὐτοῦ προτιμᾶ τό Ρωμηός, ἀπό τό Ἑλλάς τό Ρωμανία, ἀπό τό Ἑλληνικότης τό Ρωμηοσύνη.

Προχωρεῖ καί παραπέρα. Στό ὄνομα τοῦ Ρωμηοσυνισμοῦ καταδικάζει ὁτιδήποτε ἔχει σχέσιν μέ τόν προ-χριστιανικό Ἑλληνισμό, ἀκόμη καί τήν... ἀφήν τῆς φλόγας τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων! Μέ αὐτήν, λέγει, παραθέτοντας κείμενο τοῦ π. Ἐπ. Θεοδωροπούλου, τό ὁποῖον ἐπικροτεῖ: *«ἀνέζησε... ἡ ἀρχαία θρησκεία τῶν κλεπτῶν καί μοιχῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου... ἀνέστησαν τά συντριβέντα εἴδωλα, ἀνηγέρθησαν οἱ πεπτωκότες βωμοί»*. Καί καταλήγει *«Ὦ Κύριε! Μή στήσης ἡμῶν τήν ἁμαρτίαν ταύτην τῆς ὑφ' ἡμῶν φρικτῆς προδοσίας Σου!»*[3]

Στό ὄνομα τῆς Ρωμηοσύνης ὁ π. Γ.Μ. ἀπορρίπτει κάθε «Ἕλληνα», ὅπως λ.χ. τόν Ἴωνα Δραγούμη, τόν Ἄγγελο Σικελιανό, ἀλλά καί τόν ἀρχιεπίσκοπο Χριστόδουλο γιά τίς *«ἐθνοκεντρικές δηλώσεις του»* (σ. 21-22)

● Ζητεῖ ἀπό τούς «Ρωμηούς» νά μή προτάσσουν τό Ἔθνος ἔναντι τῆς Ὀρθοδοξίας.

3. Γ. Δ. Μεταλληνός «Παγανιστικός Ἑλληνισμός ἤ Ἑλληνορθοδοξία;» – ἐκδ. Ἁρμός – Ὅλες οἱ ἀναφορές στόν π. Γ.Μ. στό παρόν κεφάλαιο εἶναι ἀπό αὐτό τό βιβλίο του.

● Θεωρεῖ ὅτι ἡ προβολή τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ πολιτισμοῦ ἔχει «ἐθνικιστικό» περιεχόμενο.

● Καταδικάζει *«τήν ἀναβίωση τοῦ ὀλυμπιακοῦ πνεύματος, τήν προβολή τῶν δελφικῶν ἰδεωδῶν ἤ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσας, τίς δελφικές ἑορτές»*!

● Διαφωνεῖ ἀκόμη καί μέ *«τήν χρησιμοποίηση κάποιων ἀρχαίων κειμένων, π.χ. «κάποιου Ὀλυμπιονίκου τοῦ Πινδάρου»*! (σ. 23-25).

● Ἀπορρίπτει τήν χρῆσιν ἀρχαιοελληνικῶν ὀνομάτων, διότι *«τό ὄνομα δημιουργεῖ πρότυπο ζωῆς»* (σ. 26). Καί ὡς «Ρωμηός» θέλει τά παιδιά μας νά ἔχουν «πρότυπο ζωῆς» ὄχι τόν Ἀγησίλαο καί τόν Σόλωνα, ἀλλά τόν Ἰσαάκ καί τόν Μωυσῆ!

2. Φιλο-ιουδαϊσμός

Ὁ π. Γ.Μ.:

● Ἀποκλείει τήν ἑλληνική σκέψι ὡς συντελεστήν τοῦ Χριστιανισμοῦ τοῦ ὁποίου μοναδικόν προπομπόν θεωρεῖ τόν Ἰουδαϊσμό[4].

● Πιστεύει ὅτι *«Ὁ Χριστός εἶναι ὁ Γιαχβέ»*! *«Ὁ Γιαχβέ ἦταν ὁ ἀναμενόμενος ἀπό τούς Προφῆτες τῆς Π.Δ. Μεσσίας, πού σαρκώθηκε «δι' ἡμᾶς τούς ἀνθρώπους καί διά τήν ἡμετέραν σωτηρίαν»* (σ. 33).

● Ἀκράτως φιλο-ιουδαῖος, ὑποστηρίζει: *«Στήν ἱστορική πορεία τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ ἀναπτύσσεται τό σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιά τή σωτηρία μας»* (σ. 33-34).

---

4. Γιά τήν ἀντίθετη ἄποψι, βλέπε στά βιβλία μου: «Χριστιανισμός καί Ἑλληνικότης», «Ἑβραϊκή Βίβλος καί Ἑλληνισμός», «Ὁ Ἀληθινός Ἰησοῦς» καί «Ὀρθοδοξίας ἀπο-ιουδαϊσμός», ὅλα στήν σειρά «Οἱ Ρίζες», ἀπό τίς ἐκδόσεις «Ἐρωδιός».

3. Γιαχβισμός

Στήν ἱστορική πορεία τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὁ π. Γ.Μ. δέν διακρίνει κανένα τέτοιο σχέδιο. Ἰδιαίτερως ἐξυμνεῖ τούς Μακκαβαίους, ἐπειδή πολέμησαν πεισματωδῶς τούς Ἕλληνες (ὄχι τούς «Ρωμηούς») κατά τούς β΄-α΄ π.χ. αἰῶνες (σ. 35-36). Ὡς γνωστόν οἱ Μακκαβαῖοι ἡγήθησαν τῆς ἐξεγέρσεως τῶν φανατικῶν Ἑβραίων τό 168 π.Χ. ἐπί Ἀντιόχου Δ΄, ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων ἀλλά καί τῶν ἑλληνιζόντων ὁμοφύλων τους. Οἱ Μακκαβαῖοι προέβησαν σέ μαζικές σφαγές Ἑλλήνων, Σαμαρειτῶν, Γαλιλαίων, Ἀράβων, Φοινίκων καί «ἑλληνιζόντων» Ἑβραίων, κατέστρεψαν πολλές ἑλληνικές πόλεις καί ἐπέβαλαν στυγνό θεοκρατικό οἰκογενειοκρατικό καθεστώς. Γιά νά πολεμήσουν τούς Ἕλληνες στηρίχθηκαν στούς Ρωμαίους, μέ ἀποτέλεσμα νά ὑποταχθοῦν τελικῶς σ' αὐτούς. Ἰδιαιτέραν ἀγριότητα ἔδειξαν οἱ Μακκαβαῖοι στήν Γαλιλαία, τῆς ὁποίας ὅσοι κάτοικοι ἀρνήθηκαν νά ἐξιουδαϊσθοῦν, ἐσφάγησαν ἤ ἔφυγαν ἀπό τήν χώρα. Αὐτῶν τό ἐγκώμιον πλέκει ὁ «Ρωμηός» π. Γ.Μ.[5]! Γιά νά ἐξάρη τούς Μακκαβαίους - Ἑβραίους, ὁ π. Γ.Μ. χαρακτηρίζει τούς Ἕλληνες διαδόχους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου «ἀνάξιους» (σ. 35 καί σ. 94) καί εἰδικῶς τούς Σελευκίδες *«πρόσωπα πού διέσυραν τό γένος μας»* (σ. 36). Προφανῶς, κατά τόν π. Γ.Μ. τό σχέδιο τοῦ Θεοῦ, πού ἐκδηλώθηκε ἐπιγείως διά τῶν «ἐκλεκτῶν» καί «περιουσίων» του Ἑβραίων, περιελάμβανε καί τόν ἀφανισμόν τοῦ Ἑλληνισμοῦ πού ἐπεχείρησαν οἱ «ἅγιοι» Μακκαβαῖοι, πρόδρομοι τῶν συγχρόνων παγκοσμιοποιῶν σέ ἀνθελληνικότητα. Ἴσως γι' αὐτό, ὁ

---

5. Περί Μακκαβαίων βλέπε στό βιβλίο μου «Ἑβραϊκή Βίβλος καί Ἑλληνισμός», ιβ΄ στήν σειρά «Οἱ Ρίζες», ἐκδ. «Ἐρωδιός», 2002.

«Ρωμηοσυνιστής» π. Γ.Μ. εἶναι, ὅπως θά δοῦμε ἐν συνεχείᾳ, καί φλογερός φιλότουρκος.

4. Οἱ «ἀνάξιοι» Ἕλληνες

«Ἀναξίους» χαρακτηρίζει ὁ Ρωμηοσυνιστής τούς διαδόχους - ἐπιγόνους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καί γενικῶς τούς προγόνους μας τῆς ἐποχῆς τῆς ἑλληνικῆς κοσμοκρατορίας (330-30 π.Χ.). Γιατί; Μά ἐπειδή τέτοιους τούς θεώρησαν οἱ κατά τόν π. Γ.Μ. ἐπίγειοι ἐντολοδόχοι τοῦ Θεοῦ=οἱ Ἑβραῖοι, ὁ μόνος λαός πού ἐξηγέρθη κατά τῆς ἐξουσίας τῶν Ἑλλήνων.

«Ἀνάξιοι» γιά τόν «Ρωμηοσυνιστή» π. Γ.Μ. ἱστορικῶς γιγάντιες μορφές ὅπως οἱ Περδίκκας, Ἀντίπατρος, Ἀντίγονος Α΄, Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, Σέλευκος, Κρατερός, Εὐμένης, Μένανδρος, Πύρρος, Ἱέρων Β΄, Ἀντίοχος Σιδήτης, Σωσθένης, Ἆγις, Κλεομένης, Δημήτριος Φαληρεύς, Ἀγέλαος ὁ Ναυπάκτιος, Σέλευκος Φιλοπάτωρ, Ἀντίοχοι Γ΄, Δ΄, Ε΄, Ζ΄, καί ΙΒ΄, Δημήτριος καί Εὐκρατίδης τῆς Βακτριανῆς, Ἀγαθοκλῆς ὁ Συρακούσιος, Ὀφέλλας ὁ Κυρηναῖος, Δίαιος. Πολλοί ἀπό αὐτούς ὑπῆρξαν μέγιστοι στρατιωτικοί καί πολιτικοί ἡγέτες, ὅλοι τους προστάτευσαν τέχνες καί γράμματα, προήγαγαν τόν ἑλληνικό πολιτισμό καί τόν ἔκαναν παγκόσμιο, μερικοί ἀγωνίσθηκαν γιά τήν **πανελλήνια ἰδέα** (=ἑνότητα ὅλων τῶν Ἑλλήνων), ἄλλοι ἀντιμετώπισαν τήν φοβερή Ρώμη, ἄλλοι θεωροῦνται καί σήμερα ἀπό τούς λαούς, πού ἐκυβέρνησαν τότε, ὡς σοφοί καί φιλάνθρωποι ἡγεμόνες, ἐνῶ πολλές ἀπό τίς πόλεις πού ἵδρυσαν ἐξακολουθοῦν νά ἀκμάζουν[6].

---

6. Περί αὐτῶν καί ἄλλων στό βιβλίο μου, «Ἑλλήνων Κοσμοκρατορία» πού ἀναφέρεται στήν Ἑλληνιστική Περίοδο (330-30 π.Χ.). Εἶναι ιδ΄ στήν σειρά «Οἱ Ρίζες», ἐκδ. «Ἐρωδιός», 2003.

Ἰδιαιτέρως «ἀνάξιο» θεωρεῖ τόν Ἀντίοχο Δ΄ τόν Ἐπιφανῆ. Κατά τούς ἱστορικούς ὅμως, αὐτός ἦταν μορφωμένος, γενναῖος, ἱκανός καί μεγαλόψυχος βασιλεύς, ὁ ὁποῖος ἐργάσθηκε συστηματικῶς γιά τήν διάδοσιν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καί ἵδρυσε πολλές πόλεις. Ὁ Πολύβιος τόν χαρακτηρίζει *«μεγαλεπήβολον καί πρακτικόν καί τοῦ τῆς βασιλείας προσχήματος* (=ἀξιώματος) *ἄξιον»* (XXVIII, 18). Μέ τόν Πολύβιον διαφωνεῖ ὁ π. Γ.Μ. Προτιμᾶ τήν γνώμην τῶν Μακκαβαίων.

Ὁ «ρωμηός» π. Γ.Μ. δέν ἀναγνωρίζει ἑλληνικές ρίζες στόν Χριστιανισμό. Τίς θέλει ἀποκλειστικῶς ἑβραϊκές (σ. 38). Καί ἐπικρίνει ὅσους ἐπιχειροῦν τόν *«ἐξελληνισμό τοῦ Χριστοῦ»* (σ. 39) γιά *«ἄκρατο φυλετισμό»* (σ. 40). Ἀντιθέτως ὁ ὑποστηρίζων μονομερῶς τήν ἑβραϊκότητα τοῦ Χριστοῦ καί τοῦ Χριστιανισμοῦ πράττει καλῶς, διότι *«ἡ σχέση του (τοῦ Ἑβραϊσμοῦ) μέ τούς Δικαίους* (=τούς ἁγίους τῆς Π. Διαθήκης) *δέν διακόπηκε ποτέ»* καί οἱ Προφῆτες (τῆς Π.Δ.) ἔχουν *«θεωθῆ»* (σ. 40).

Εἶναι πολέμιος καί τοῦ ἐθνικισμοῦ ὁ «ρωμηός» π. Γ.Μ. Θεωρεῖ ὅτι *«ὑπερτιμᾶται ὁ ἀρχαῖος πολιτισμός»*, ὁ ὁποῖος *«μπορεῖ... ἔτσι νά χρησιμοποιηθῆ ἐθνικιστικά - φυλετιστικά»* (σ. 41).

5. «Ρωμηοί» κατά Ἑλλήνων

Ἡ θεωρία τοῦ Ρωμηοσυνισμοῦ τοῦ π. Γ.Μ. διαπιστώνει τήν διχοστασία τοῦ Ἑλληνισμοῦ σέ **ἑλληνικό** καί **ρωμέηκο**.

- Ὁ πρῶτος, ἔχει προγόνους τούς Ἕλληνες ἥρωες καί σοφούς.
- Ὁ δεύτερος, τούς «Δικαίους» καί προφῆτες τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ.

Βλέπει ὁ π. Γ.Μ. Ἑλληνισμό - Χριστιανισμό ὡς ἀντιπάλους, ἀφοῦ *«τό ἠθικό τους ἐπίπεδο ὡδηγοῦσε σέ ἀντίθετες πορεῖες»* (σ. 60). Αὐτές του οἱ θέσεις συμπίπτουν μέ ἐκεῖνες κάποιων ἀκραίων ἀρχαιοθρήσκων –οἱ δύο φανατισμοί συναντῶνται. Εἶναι καί οἱ δύο ἐκτροπές ἀπό τήν ὀρθήν ἐκτίμησιν τῆς Ἀρχαιότητος ὁ ἕνας, τῆς Ὀρθοδοξίας ὁ ἄλλος. Καί οἱ δύο εἶναι ἀρνήσεις τῆς Ἑλληνικότητος, ὅπως ὑποστηρίζω στό βιβλίο μου «Εἰδωλομάχοι καί Χριστιανομάχοι», (ιη' στήν σειρά «Οἱ Ρίζες» ἐκδ. «Ἐρωδιός», 2003).

Κατά τήν θεωρίαν τοῦ π. Γ.Μ. οἱ Ἕλληνες εἶναι πρόγονοί μας φυλετικῶς, ὄχι ὅμως καί πνευματικῶς!! Διότι *«προπάτορες ἡμῶν* (σ.σ=τῶν «Ρωμηῶν») *εἶναι οἱ Προφῆτες, πνευματικοί δηλαδή πρόγονοι»*. (σ. 96) «Πνευματικοί» πρόγονοί μας οἱ Ἀβραάμ, Μωυσῆς, Ναυῆ, Ἡλιοῦ, Δαυίδ, Σολομών καί ὄχι οἱ Ἡράκλειτος, Πυθαγόρας, Ἐμπεδοκλῆς, Δημόκριτος, Πλάτων, Ἀριστοτέλης!

6. Ποιοί οἱ «Ἅγιοι»;

Οἱ «Δίκαιοι» τῆς Π.Δ. τιμῶνται ἀπό τόν π. Γ.Μ. *«ὡς Χριστιανοί πρό Χριστοῦ»*. Τί εἶδους «χριστιανοί» ἦσαν οἱ Ἡσαῦ, Ἰωσήφ, Ἰεζεκιήλ, Ζαχαρίας, κ.λπ δέν τό διευκρινίζει. Πάντως δέν θεωρεῖ «ὡς χριστιανούς πρό Χριστοῦ» τόν Ὀρφέα, τόν Σωκράτη, τόν Πλάτωνα.

Ἐκτιμᾶ ὅτι οἱ Ἑβραῖοι δικαιοῦνται *«νά καυχῶνται ὅτι στό χῶρο τους πραγματοποιήθηκαν τά θαύματα τοῦ Θεοῦ στήν Π.Δ.»* (σ. 99). Θεωρεῖ «θαῦμα» τήν γενοκτονία εἰς βάρος τῶν Χαναναίων, τήν ἄνανδρη δολοφονία τοῦ Γολιάθ, τήν «σοφία» τοῦ Σολομῶντος. Δέν θεωρεῖ ὅμως «θαῦμα» τόν πολιτισμό, τήν σκέψι, τήν τέχνη τῶν Ἑλλήνων.

Κατά τόν π. Γ.Μ. *«εἶναι ἅγιοι τῆς πίστεώς μας οἱ Μακκαβαῖοι, ἡ μητέρα τους ἁγία Σολομονή καί ὁ πνευματικός τους πατέρας Ἐλεάζαρος... διότι ὡμολόγησαν τήν ἀλήθεια τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ μας».* Ποιᾶς «πίστεώς μας»; Τῆς Ὀρθοδοξίας; Μά αὐτοί ἦσαν Ἰουδαῖοι καί μάλιστα φανατικοί, μισαλλόδοξοι, αἱμοσταγεῖς. Ποιόν «Τριαδικό Θεό» ὡμολόγησαν οἱ Ἑβραῖοι τοῦ β′ π.Χ. αἰῶνος; Αὐτοί ἐπίστευαν μόνον στόν Γιαχβέ καί οἱ ἀπόγονοί τους ἐξακολουθοῦν νά πιστεύουν ἀπορρίπτοντες κατηγορηματικῶς τό Τριαδικόν τοῦ Θεοῦ πού εἶναι ἑλληνικῆς προελεύσεως. (Ζεύς - Ποσειδών - Πλούτων). Γιατί προσφεύγει σέ ἀναλήθειες ὁ π. Γ.Μ; Ὅμως τόν ἀδικῶ. Διότι κατ᾽ αὐτόν ὁ Χριστός εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Γιαχβέ!

7. Περί θεολογίας

«Ἡ θεολογία μας... δέν ἔχει σχέση μέ τήν ἑλληνική φιλοσοφία, ἀλλά μέ τήν ἐμπειρία τῶν Δικαίων (=Ἑβραίων) *πού προετοίμασαν τήν ἀνθρωπότητα νά δεχθῆ τήν ἐν Χριστῷ σωτηρία»* (σ. 101). Ὅμως **ὁ Ἰουδαϊσμός δέν εἶχε καί δέν ἔχει θεολογία.** Διότι αὐτή εἶναι ἡ ἔλλογος διερεύνησις τοῦ Θείου καί ὁ Ἰουδαϊσμός τήν ἀπαγορεύει. Ἡ θεολογία (ὅρος τοῦ Πλάτωνος) εἶναι δημιούργημα τῶν Ἑλλήνων. Αὐτοί προσήγγισαν τό Θεῖον, πρωτοδιετύπωσαν τήν ἔννοιαν τοῦ Λόγου (Ἡράκλειτος), ἐπεξεργάσθηκαν τήν μεταφυσική (νεοπλατωνικοί) καί διεμόρφωσαν μίαν ἀνώτερη ἠθική (στωϊκοί). Προετοίμασαν τήν ἀνθρωπότητα νά δεχθῆ τό κήρυγμα τοῦ Ἰησοῦ, οἱ Ἱερεμίας, Ἡσαΐας κ.λπ. καί ὄχι οἱ Ὀρφεύς, Ἡράκλειτος, Πυθαγόρας, Πλάτων, Πλωτῖνος, Πρόκλος; Σοβαρά μιλᾶ ὁ π. Γ.Μ;

Βεβαίως ἡ Π.Δ. ξεχειλίζει ἀπό ἱστορίες ἐγκλήματος, πορ-

νείας, ἀνηθικότητος. Ὅμως ὁ π. Γ.Μ. ἀπαντᾶ ὅτι *«εἶναι λάθος νά νομίζουν... ὅτι ἡ Π.Δ. πρέπει νά κριθῆ ἠθικολογικά»* (σ. 101). Διότι ἡ ἀξία της ἔγκειται στό ὅτι ἀπό αὐτήν «ἀναδύεται» τό «ἄνθος τῆς ἀφθαρσίας», ὁ Σωτήρας-Χριστός (6λ. τόν γενεαλογικό κατάλογο τοῦ «Κατά Ματθαῖον» (σ. 101). Ὥστε ἀπό τήν «δυσοσμία» (ἔκφρασις τοῦ ἰδίου) τῆς Π.Δ. ἀναδύεται ὁ Χριστός; Καί τοῦτο ἐπειδή στό «Κατά Ματθαῖον» παρατίθεται μία δῆθεν καί ἄσχετη πρός τόν Χριστόν γενεαλογία του; Ὁ ἴδιος ὅμως ὁ π. Γ.Μ. κρίνει ἠθικολογικά τήν λαϊκή ἐκδοχή τῆς προχριστιανικῆς θρησκείας τῶν Ἑλλήνων παραθέτοντας στοιχεῖα γιά μοιχεῖες θεῶν, νόθα τέκνα τους, ἀπάτες της κ.λπ. Τά στοιχεῖα εἶναι σωστά, ἀλλά ἀναφέρονται σέ μία χαμηλοῦ ἐπιπέδου λαϊκή μυθολογία. Οἱ περί Θείου ἀντιλήψεις τῶν Ἑλλήνων 6ρίσκονται ὄχι σ' αὐτήν, ἀλλά στά κείμενα τῶν μεγάλων φιλοσόφων - θεολόγων μας· τέτοια ἑβραϊκά κείμενα δέν ὑπάρχουν. Καί ἐν πάσῃ περιπτώσει τά ἁμαρτήματα τῶν λαϊκῶν θεοτήτων τῶν Ἑλλήνων εἶναι πταίσματα μπροστά στά φρικαλέα ἐγκλήματα τοῦ Γιαχβέ, τῶν πιστῶν, ἐκλεκτῶν καί προφητῶν του. Ὁ π. Γ.Μ. ὅμως ἐπιμένει: *«Ἡ Π.Δ. εἶναι εὐτυχῶς* (!) *ἱερό 6ιβλίο καί ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων... καί ἀπαιτοῦμε νά τό σέβωνται καί οἱ ἄλλοι»* (σ. 103). Ὁ ἴδιος πάντως δέν σέβεται τά 6ιβλία τῶν προγόνων μας. Ἀντιθέτως, ἐπικρίνει ἠθικολογικῶς τά ὁμηρικά ἔπη καί *«ἕνα μεγάλο μέρος τῶν ἀρχαίων προγόνων μας»* (σ. 103). Εὐτυχῶς ὅμως *«προπάτορές μας πνευματικά εἶναι* (ὄχι οἱ Ἕλληνες, ἀλλά) *οἱ Δίκαιοι* (=Ἅγιοι) *τῆς Π.Δ.»* (σ. 104).

Ὁπωσδήποτε, ἡ σύγκρισις τοῦ π. Γ.Μ. εἶναι ἄτοπος. Διότι τά κείμενα τῶν προγόνων μας δέν τά παρουσιάζουμε ὡς Ἱεράν Γραφήν· τά μελετοῦμε, τά ἀναλύουμε, τά

ἐξετάζουμε κριτικῶς, τμήματά των δεχόμεθα ὡς διαχρονικῆς ἰσχύος ἐνῶ ἄλλα ὄχι —διεργασίες πού ὁ π. Γ.Μ. ἀποκλείει γιά τήν Π.Δ.!

Θέλετε νά μάθετε ποιοί εἶναι οἱ «Ἅγιοι» τῆς Π.Δ.; *«Οἱ Μακκαβαῖοι τιμῶνται γιά τήν ἁγιότητά τους, τήν πνευματικότητά τους καί τούς ἀγῶνες τους ἐναντίον τῆς εἰδωλικῆς πλάνης»* (σ. 105). «Ἅγιοι» οἱ ἀμείλικτοι σφαγεῖς Φιλισταίας, Ἰδουμαίας, Δεκαπόλεως, Γαλιλαίας! Μέ «πνευματικότητα» διέπρατταν τίς γενοκτονίες τους, τόν βίαιο ἐξιουδαϊσμό πληθυσμῶν, τά ἐγκλήματα τοῦ διεφθαρμένου οἰκογενειοκρατικοῦ καθεστῶτος πού ἐγκαθίδρυσαν εἰς βάρος καί αὐτῶν τῶν ὁμοφύλων τους. Ὁποιαδήποτε παγκόσμια ἱστορία καί ἐάν ἀνοίξη ὁ π. Γ.Μ. θά βρῆ αὐτά τά τεκμήρια τῆς «ἁγιότητος» καί «πνευματικότητος» τῶν Μακκαβαίων, λ.χ. τήν Παγκόσμια Ἱστορία τοῦ Τζ. Χ. Οὐέλς ἤ τήν «Ἱστορία τῆς Δυτικῆς Φιλοσοφίας» τοῦ Μπ. Ράσσελ.

8. Μεταλλάξεις

Μέ τίς θεωρίες του ὁ π. Γ.Μ. πραγματοποιεῖ μία σειρά μεταλλάξεων βασικῶν ἐννοιῶν.

α΄) **Δυσφημεῖ τίς ἔννοιες «Ρωμηός», «Ρωμανία».** Διότι ἐνῶ ἐσήμαιναν βυζαντινός, Βυζάντιο, βυζαντισμός τίς ταυτίζει μέ ἀνελληνικότητα, φιλοεβραϊσμό, ἀνεθνικότητα. Πρόκειται γιά μετάλλαξί τους.

β΄) **Προσπαθεῖ** νά διεγείρη **ἀντιπαλότητα** Χριστιανισμοῦ - **Ἑλληνισμοῦ** «καταργώντας» τήν πρό αἰώνων πραγματωθεῖσαν σύνθεσίν των.

γ΄) **Ἐπιχειρεῖ τόν** διαχωρισμό - **ἀντιπαράθεσι ἑλληνικῆς σκέψεως** - Χριστιανισμοῦ. Γράφει: *«ἡ Ὀρθοδοξία διαφοροποιεῖται ριζικά ἀπό τό θρησκευτικό περιεχόμε-*

νο τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας» (σ. 117). Ἡ θέσις εἶναι παντελῶς αὐθαίρετη καί συγκρούεται πρός διαπιστώσεις μεγάλων φιλοσόφων, ἱστορικῶν καί θεολόγων ὅλου τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Ἄλλωστε οὐδόλως ἐπιχειρεῖ τήν τεκμηρίωσί της. Ἡ ἀποδοχή τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων, κατά τόν π. Γ.Μ. θά ἐσήμαινε τήν αὐτοαναίρεσιν τῆς Ὀρθοδοξίας! (σ. 117-118). Ὅμως πῶς διαμορφώθηκε ἡ Ὀρθοδοξία; Δέν εἶναι ὁ πιό ἐξελληνισμένος Χριστιανισμός, ἡ ἑλληνική ἐκδοχή ἤ παραλλαγή του; Καί ποιοί παράγοντες τήν διεμόρφωσαν ἄν ὄχι ἡ θεολογία, φιλοσοφία, παιδεία, θρησκευτική ἐμπειρία τῶν Ἑλλήνων, τῆς ὁποίας πλῆθος στοιχείων ἀπεδέχθη; Ὅμως κατά τόν π. Γ.Μ. ἡ προχριστιανική Ἑλληνικότης εἶναι «ἐξέραμα» καί οἱ Ρωμηοί τήν ἀπέρριψαν «μέ βδελυγμία»!

δ΄) **Ἐνεργεῖ ὑπέρ τῆς «Νέας Ἐποχῆς»,** ἡ ὁποία στρέφεται κατά τῆς Ἑλληνικότητος καί ἐπιδιώκει τήν ἐσωτερική διάσπασι τῶν ἐθνικῶν κοινωνιῶν σέ ὅλους τούς τομεῖς, τοῦ θρησκευτικοῦ περιλαμβανομένου. Πασχίζει νά χωρίση τούς Ἕλληνες σέ «παγανιστές» καί «Ὀρθοδόξους», ὑπερμεγιστοποιώντας τήν ἔκτασιν τοῦ νεοπαγανιστικοῦ φαινομένου, ἐνῶ παραλλήλως ταυτίζει ἀφ᾽ ἑνός τούς «νεοπαγανιστές» μέ τούς «Ἕλληνες» καί ἀφ᾽ ἑτέρου τούς Ὀρθοδόξους μέ τούς «Ρωμηούς». Γράφει ὅτι «*μόνον ἔτσι* (σ.σ. ἀκολουθώντας τίς ὁδηγίες του) *θά καταστῆ δυνατή... ἡ λυτρωτική μας κλίση πρός τόν κόσμο τῆς Νέας Ἐποχῆς»* (σ. 149). Ποιᾶς «Νέας Ἐποχῆς»; Τῆς ἀμερικανοκρατίας[7];

7. Ἀποκαλυπτικόν: Ὁ ἀκραῖος «ἀρχαιόθρησκος» καί ἐξάλλως ἀντιχριστιανός Τρ. Ὀλύμπιος μέ τά βιβλία του τάσσεται ἀναφανδόν ὑπέρ τοῦ οἰκουμενισμοῦ τῆς Pax Americana. Ὁ

ε΄) **Διασύρει καί ὑπονομεύει τήν** Ὀρθοδοξία ταυτίζοντάς την μέ τήν ἑβραϊκότητα καί ἀποσυνδέοντας την ἀπό τήν ἑλληνικότητα. Ἀποκαλυπτική εἶναι ἡ ἀντιπάθειά του πρός τόν ἀρχιεπίσκοπο Χριστόδουλο, γιά τίς ἐθνικές ἀναφορές του καί ἡ ἀντίθεσίς του πρός τόν «ἐθνικισμό», τόν «φυλετισμό», τό «ἐθνικό κράτος» καί πρός τήν Ἑλληνικότητα.

Ὁ «Ρωμηοσυνισμός» εἶναι κατά τήν ἄποψίν μου ἕνα κατασκεύασμα τοῦ π. Γ.Μ., ὁ ὁποῖος μέ αὐτόν τόν τίτλο ἐπιχειρεῖ νά διοχετεύση στό κοινό μία δική του ἐκδοχή τῆς Ὀρθοδοξίας. Πρόκειται γιά μία Ὀρθοδοξία ἀποσυνδεδεμένη ἀπό τήν Ἑλληνικότητα καί τόν ἐθνισμό καί ἄνευ ὅρων προσκολλημμένη στόν Ἰουδαϊσμό. Ἡ «Ὀρθοδοξία» τοῦ «ρωμηοσυνισμοῦ» δέν εἶναι Ὀρθοδοξία.

III. Ο ΑΝΤΙ-ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΡΩΜΗΟΣΥΝΙΣΜΟΣ

1. Ἡ «συνάντησις» Ἑλληνισμοῦ - Χριστιανισμοῦ

Κατά τόν π. Γ.Μ. ἡ συνάντησις Ἑλληνισμοῦ - Χριστιανισμοῦ ἦταν «*προετοιμασμένη ἤδη... στό χῶρο τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ*» (!!) καί *«πραγματοποιήθηκε στήν Ἀντιόχεια, ὅπου ἐμφανίσθηκαν οἱ πρῶτες μικτές, ἀπό Ἰουδαίους καί Ἕλληνες, χριστιανικές κοινότητες»* (σ. 191). Δηλαδή τήν συνάντησι σύνθεσι Ἑλληνισμοῦ - Χριστιανισμοῦ τήν προετοίμασαν ὄχι οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι, θεολόγοι καί χριστιανοί «ἀπολογητές», ἀλλά οἱ Ἑβραῖοι!

ἀκραῖος «ρωμηοσυνιστής» π. Γ.Μ., μέ πιό περιτέχνως ἔμμεσο τρόπο, προσφέρει τήν βοήθειά του στή «Νέα Ἐποχή». Τυχαία σύμπτωσις;

- Δέν εἶναι οἱ στωϊκοί μέ τήν ἠθική τους, οἱ νεοπλατωνικοί μέ τήν μεταφυσική τους, ὁ Πλάτων καί ὁ Πρόκλος μέ τήν θεολογία τους πού προετοίμασαν τήν σύνθεσι.
- Δέν εἶναι οὔτε οἱ Ἕλληνες πού προσῆλθαν στόν Χριστιανισμό προσκομίζοντες σ' αὐτόν τήν φιλοσοφική θεολογία, τόν μυστικισμό, τήν μεταφυσική, τήν ἠθική, τήν γλῶσσα, τήν ὁρολογία, τίς περί Θείου ἔννοιες, τήν ἴδια τήν θεολογία, ὅπως οἱ Ἰουστῖνος, Κλήμης, Ὠριγένης, Ἀθηναγόρας, Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης, Συνέσιος. Ὄχι. Αὐτοί δέν πρόσφεραν τίποτα κατά τόν π. Γ.Μ.

2. Σκόπιμες «ἄγνοιες»

Κατά τόν π. Γ.Μ. ἡ σύνθεσις Ἑλληνισμοῦ - Χριστιανισμοῦ εἶναι ἔργο τῆς ἑβραϊκῆς διασπορᾶς (!) καί τῆς μεταφράσεως τῆς Π.Δ.!! (σ. 191).

Ὁ θεωρητικός τοῦ Ρωμηοσυνισμοῦ (προσποιεῖται ὅτι) ἀγνοεῖ:

α΄) Τήν μεγάλη σύγκρουσι μεταξύ τῶν ἐξ Ἰουδαίων καί ἐξ Ἑλλήνων ἡ ὁποία διεξήχθη στό ἐσωτερικό τῆς ὑπό διαμόρφωσιν νέας θρησκείας κατά τούς δύο πρώτους αἰῶνες της.

β΄) Τήν ἀναμέτρησι τῶν δύο παρατάξεων-τάσεων στήν σύνοδο τοῦ 48 μ.Χ. στήν Ἱερουσαλήμ, ὅπου ὁ Τῖτος ὁ Ἀντιοχεύς, Ἕλλην χριστιανός, ἀρνήθηκε νά περιτμηθῆ.

γ΄) Τήν μεγάλη σύγκρουσι Ἑλλήνων - Ἰουδαίων στήν Ἀντιόχεια τό 49 μ.Χ., ὅπου κατίσχυσαν οἱ πρῶτοι μέ ἀποτέλεσμα νά διακηρυχθῆ ἡ λῆξις τοῦ Ἑβραϊκοῦ (Μωσαϊκοῦ - Παλαιοδιαθηκικοῦ) Νόμου καί νά ἐξαφανισθῆ ἀπό τήν περαιτέρω πορείαν τοῦ Χριστιανισμοῦ ὁ ἐκφραστής τῶν ἰουδαϊκῶν ἀντιλήψεων Πέτρος.

δ΄) Τήν νέαν ἀναμέτρησιν ἑλληνιζόντων - ἰουδαϊζόντων χριστιανῶν στήν σύνοδο τῆς Ἱερουσαλήμ τό 58 μ.Χ., ὅπου πρωτοστάτησαν ὁ Ἕλλην Τρόφιμος ὁ Ἐφέσιος ἀφ'

ἑνός καί ὁ Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος ἀφ' ἑτέρου. Ἐκεῖ ἐπεκράτησαν καί πάλιν οἱ ἑλληνίζοντες.

ε΄) Ὅτι οἱ ἰουδαΐζοντες χριστιανοί ἀπωθούμενοι στό περιθώριο ἀπό τούς ἑλληνίζοντες κατήντησαν αἵρεσις ὡς «Έβιωνίτες». «Ἀγνοεῖ» ὅτι ἡ σύνοδος τῆς Νικαίας τό 325 μ.Χ. ἐπεσφράγισε τή νίκη τῶν Ἑλλήνων στούς κόλπους τοῦ Χριστιανισμοῦ.

στ΄) Τά ἔργα τῶν ἐξ Ἑλλήνων χριστιανῶν κατά τῶν ἐξ Ἑβραίων: τοῦ Παντενίου («Πρός Διόγνητον»), τοῦ Ἰουστίνου (Α΄ καί Β΄ «Ἀπολογία»)[8], τῶν Ὠριγένους, Παμφίλου, Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου, Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ, Πελαγίου κ.ἄ. Ὅλους αὐτούς ὁ π. Γ.Μ. τούς ἀποσιωπᾶ ἤ τούς κατακρίνει, ἐπειδή «ἐκφιλοσοφοῦν τήν πίστιν»= ἐξελληνίζουν τόν Χριστιανισμό. Ἀντιθέτως, ἐκτιμᾶ καί προβάλλει τούς ἐκ σημιτῶν χριστιανούς πού κατεπολέμησαν αὐτόν τόν ἐξελληνισμό: Θεόφιλος Ἀντιοχείας, Τερτυλλιανός, Τατιανός, Ἀρνόβιος, Λακτάντιος, ὅλοι Σύριοι ἤ βορειοαφρικανοί ἀ**νθέλληνες** εἶναι γιά τόν π. Γ.Μ. οἱ γνήσιοι χριστιανοί, ἀφοῦ προτιμοῦν τήν Ἱερουσαλήμ ἀντί τῶν Ἀθηνῶν.

ζ΄) Τούς μή-Ἕλληνες (Λατίνους κυρίως) χριστιανούς πού συνετάχθησαν μέ τούς Ἕλληνες: Ἀμβρόσιος ὁ Ρωμαῖος, Ἱερώνυμος ὁ Δαλματός, Βοήθιος ὁ Λατῖνος, Ἰωάννης Σκῶτος ὁ Ἰρλανδός, Ἀνσέλμος ὁ Ἰταλός, Ἀβελάρδος[9].

---

8. Πλέκει τό ἐγκώμιον Σωκράτους καί Πλάτωνος, διακηρύσσει τήν ἀλληλοσυμπλήρωσιν Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας - Χριστιανισμοῦ, καταδεικνύει τήν «χριστιανικότητα» τοῦ Σωκράτους καί τοῦ Πλάτωνος, ὅτι ὁ Θεῖος Λόγος προϋπάρχει στήν Μυθολογία τῶν Ἑλλήνων, ὅτι πολλοί Ἕλληνες σοφοί ὑπῆρξαν μονοθεϊστές κ.ἄ.

9. Περί ὅλων αὐτῶν ἐκτενῶς στό βιβλίο μου «Ὀρθοδοξίας

3. Ἀκραίων σύμπτωσις

Ἐμμένοντας μέ πεῖσμα στήν ἑβραϊκή προέλευσι τῆς Ὀρθοδοξίας ὁ π. Γ.Μ:

α΄) Ἐνισχύει τούς ἀκραίους ἐκ τῶν ἀρχαιοθρήσκων καί ἄλλων ἀντιχριστιανῶν, οἱ ὁποῖοι ὁμιλοῦν περί «ἰουδαιο-χριστιανισμοῦ». Γιά μίαν ἀκόμη φορά, τά δύο ἄκρα, εἰδωλομάχοι καί χριστιανομάχοι συμπίπτουν.

β΄) Συμπίπτει μέ αὐτούς καί στό θέμα τῆς στάσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔναντι τοῦ Χριστιανισμοῦ. Καί οἱ δύο ἀκραῖες τάσεις διατείνονται ὅτι ὁ Ἑλληνισμός ἀπέρριψε τόν Χριστιανισμό, ἀρνήθηκε νά τόν δεχθῆ. Γράφει ὁ π. Γ.Μ. ὅτι ἕνα μέρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔδειξε *«διάθεση ἀποδοχῆς τῆς Ἀλήθειας, ἐνῶ ὁ ἀλλοτριωμένος* (;) *Ἑλληνισμός τήν ἀπορρίπτει μένοντας στήν ἀναλήθεια* (!) *καί ἀλογία»* (!), (σ. 195). «Ἀναλήθεια» καί «ἀ-λογία» κατά τόν «Ρωμηοσυνιστή», ἡ προ-χριστιανική ἤ ἡ μή-χριστιανική ἑλληνική σκέψις. Ἔτσι, *«χωρίς περίσκεψιν, χωρίς λύπην, χωρίς αἰδῶ»*, διαγράφει μέ μία μονοκοντυλιά ὡς... ἀλλοτριωμένο (!) ὁλόκληρο τόν προ-χριστιανικό ἑλληνικό πολιτισμό[10], ὅπως οἱ «χριστιανομάχοι» διαγρά-

---

ἀπο-ἰουδαϊσμός», ιζ΄ στήν σειρά «Οἱ Ρίζες», ἐκδ. «Ἐρωδιός», 2003. Ἐπίσης: J. Conner, «Christ was not a jew»· Phleiderer, «Initial Christianity»· Παντένιος, «Πρός Διόγνητον»· Ἰουστῖνος, «Α΄ καί Β΄ Ἀπολογία» καί «Διάλογος μέ τόν Ἰουδαῖον Τρύφωνα»· Ὠριγένης, «Περί Ἀρχῶν»· Villes H., «Christian Origins»· Weisse A., «The Origin of Crhistian Religion»· Crowl G., «The Origin of Christianity»· Harris R., «The Origin of Doctrine of Trinity»· Jackson E., «Six centuries of Christian Philology»· Freyser Ch., «The Origin of Christian Litterature»· Pears P., «Evolution of Christian Philosophy».

10. Ὅμως ὁ Κλήμης γράφει «τήν φιλοσοφίαν ζήτησιν ἔχειν περί

φουν, μέ τήν ἴδια ἄνεσι, ὁλόκληρο τόν μεταχριστιανικό = βυζαντινό καί μεταβυζαντινό! Γιά τούς «χριστιανομάχους» Ἕλληνες εἶναι μόνον οἱ μή-χριστιανοί! Γιά τόν π. Γ.Μ. οἱ Ἕλληνες ἀπέκτησαν «ἀλήθεια» καί «λόγον» μόνον ὅταν ἔγιναν «Ρωμηοί» (=χριστιανοί).

4. Ἑλληνισμοῦ διαμελισμός

Μέ τήν ἐμφάνισιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, κατά τόν π. Γ.Μ. *«ὁ Ἑλληνισμός διαμελίσθηκε, πολώθηκε καί διαιρέθηκε»* σέ «αὐθεντικό»=χριστιανικό καί σέ «μή-αὐθεντικό»=μή χριστιανικό!! Ἀπό τήν ἑλληνική σοφία ἀποδέχεται (!) μόνον τό τμῆμα της πού ἔχει *«κριτήριο τήν ἐν Χριστῷ σωτηρία - θέωση»* (σ. 201), δηλαδή ὅλη τήν π.χ. Ἑλληνικότητα. Γι' αὐτό λοιπόν, ἀπορρίπτει τά Ἑλλάς - Ἕλλην - Ἑλληνισμός - Ἑλληνικότης καί τά ἀντικαθιστᾶ μέ τά Ρωμανία -Ρωμηός - Ρωμηοσύνη - Ρωμηοσυνισμός.

Κατά τήν ἄποψίν του *«ἡ ἀποδοχή τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπό τήν ἑλληνική διανόηση δημιούργησε ἐνωρίς γιά τήν Ἐκκλησία σοβαρούς κινδύνους, μεγαλύτερος ἀπό τούς ὁποίους ἦταν ὁ ἐξελληνισμός τοῦ Χριστιανισμοῦ, δηλαδή ἡ ἀλλοίωση τῆς οὐσίας του καί ἀλλοτρίωση τῆς Ἐκκλησίας»* (σ. 212). Ἐδῶ κατά τήν γνώμην μου, ὁ ἀνελληνισμός **μεταβάλλεται πλέον σέ ἀνθελληνισμό**. Ὁ Ἑλληνισμός κατά τόν π. Γ.Μ. ἀπετέλεσε *«σοβαρό κίνδυνο» γιά τόν Χριστιανισμό, ἐπειδή ἀπείλησε νά τόν «ἐξελληνίση»* καί ἔτσι νά τόν «ἀλλοιώση»! Νά τόν «ἀλλοιώση» ἀπό τί; Ἀπό τόν Ἰουδαϊσμό; Ὁ Ἑλληνισμός ἔδωσε στόν Χριστιανισμό γλῶσσα, ὁρολογία, θεολογία, μεταφυσική, ἠθική, μυστήρια, τρόπους λατρείας, τέχνη. Χωρίς τήν ἀποδοχή του ἀπό τόν Ἑλληνισμό, ὁ Χριστια-

ἀληθείας καί τῆς τῶν ὄντων φύσεως» (Στρωμ. Α΄, VI).

νισμός θά εἶχε σβήση. Μόνον διά τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἡ νέα θρησκεία ἐπεβίωσε, διεδόθη, ἐπεκράτησε. Ὅσο γιά τήν «ἀλλοίωση», πράγματι αὐτή συνέβη μέ τόν ἐξοβελισμό τῶν Ἰουδαιοχριστιανῶν καί τῶν ἐξ Ἰουδαϊσμοῦ ἐπιδράσεων. Οἱ τελευταῖες ἄν καί δέν ἐξέλιπαν δυστυχῶς τελείως, περιωρίσθηκαν δραστικῶς. Μόνον ἔτσι, ὁ Χριστιανισμός μπόρεσε νά διαδοθῆ στούς λαούς (καί μόνον σ' αὐτούς) πού εἶχαν ἔλθει σέ ἐπαφή μέ τόν ἑλληνικό πολιτισμό. Ρίζωσε ἡ νέα θρησκεία σέ μή Ἕλληνες, ἐξελληνισμένους ἤ ἑλληνίζοντες; Εἶχε ἀπήχησι σέ Σημῖτες, Χαμῖτες, Μογγόλους; Ἐκεῖ ὅπου ὁ Χριστιανισμός ὑπέστη τήν μεγαλύτερη ἐπίδρασι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μετεξελίχθηκε σέ Ὀρθοδοξία. Αὐτή **εἶναι ἡ ἑλληνική ἐκδοχή τοῦ Χριστιανισμοῦ.** Καί ἀποτελεῖ *«τό μέγιστο τῶν ἐπιτευγμάτων τοῦ Βυζαντίου»* (Ἄρν. Τόυνμπη).

5. Ἡ «ἐκφιλοσόφηση τῆς πίστεως»

Ὅμως οἱ ἀνακρίβειες τοῦ π. Γ.Μ., οἱ ἀπό μέρους του παραμορφώσεις τῆς Ἱστορίας, δέν ἔχουν τέλος. Ὑποστηρίζει ὅτι ἐκ τοῦ Ἑλληνισμοῦ προῆλθαν οἱ αἱρέσεις, διότι οἱ Ἕλληνες ἐπεδίωξαν τήν «ἐκφιλοσόφηση τῆς πίστεως». Ὅμως ἡ ἀλήθεια εἶναι ἀκριβῶς ἀντίθετη. Οἱ αἱρέσεις προῆλθαν ἀπό τούς σημῖτες χριστιανούς πού ἐμμένοντες στίς ἰουδαϊκές ἀντιλήψεις ἠρνοῦντο νά δεχθοῦν:

- Τόν Θεό ὡς Τριαδικό θέλοντάς τον αὐστηρῶς «ἕνα».
- Τόν Υἱόν, ἀφοῦ κατά τήν ἰουδαϊκή ἀντίληψι ὁ Θεός δέν μπορεῖ νά ἔχη Υἱόν.
- Τόν θεανθρωπισμό.
- Τόν Λόγον.
- Τόν θάνατον τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ κατ' αὐτούς ὁ Θεός δέν πεθαίνει.

Τριαδικότης, Υἱός Θεοῦ, θεανθρωπισμός, Λόγος, θά-

νατος - ἀνάστασις Θεοῦ, ὁ Θεός - Πατήρ, ἀθανασία ψυχῆς, εἶναι συλλήψεις Ἑλλήνων καί ἡ ἀπόρριψις των ἀπό τούς σημῖτες χριστιανούς εἶναι πού γέννησε τίς αἱρέσεις (μονοφυσιτισμός, ἀρειανισμός, νεστοριανισμός, ἐβιωνισμός κ.ἄ.).

6. Ποιοί οἱ «ἀπο-ορθοδοξοποιοί»;

Κατά τόν π. Γ.Μ. οἱ τάσεις γιά *«ἀπορθοδοξοποίηση τοῦ ἐθνικοῦ βίου, ἐπιβεβαιώνουν ὅτι ἕνα μέρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ δέν ἐνοφθαλμίστηκε στό σῶμα τῆς Ὀρθοδοξίας»* (σ. 213)! Ἔτσι «ἀθωώνει» τούς «ἐκσυγχρονιστές» καί τούς «προοδευτικούς» πού ὡς ὄργανα τῶν κοσμοποιῶν ἐργάζονται γιά τήν ἀποθρήσκευσι τῆς κοινωνίας. Δέν φταῖνε αὐτοί, ἀλλά... *«τό μέρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ πού δέν ἐνοφθαλμίστηκε στήν Ὀρθοδοξία»*. Ποιό εἶναι αὐτό; Μά οἱ «νεοπαγανιστές», πού ἔχουν καταντήσει μονομανία γιά τόν π. Γ.Μ. Ἀμφιβάλλετε; Κακῶς, διότι ὁ ἴδιος ἀναφερόμενος στίς «τάσεις γιά ἀποορθοδοξοποίηση» κατονομάζει ὄχι τούς Σημίτη, Σταθόπουλο, Μπίστη, Ἀνδρουλάκη, Δαφέρμο καί τούς ὁμοίους των, ἀλλά τόν... Ἰουλιανό καί τόν... Πλήθωνα! Δηλαδή ἀναφέρεται σέ μεμονωμένες περιπτώσεις ἀνεδαφικῶν ἀποπειρῶν περασμένων αἰώνων, ἐνῶ αἰδημόνως σιωπᾶ γιά τήν οἰκουμενιστική λαίλαπα τῶν ἡμερῶν μας. Γιατί; Μά ἐπειδή ἔτσι πρέπει νά συμπεριφέρεται ἕνας ἄνθρωπος τοῦ κατεστημένου: καθηγητής πανεπιστημίου καί λίαν προβαλλόμενος ἀπό τά ΜΜΕ. Τοῦ φταῖνε οἱ λίγοι ἀρχαιόθρησκοι, διότι ἐναντίον τους μπορεῖ νά μαίνεται ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς, ἐνῶ γιά νά τά βάλη μέ τούς πραγματικούς «ἀποορθοδοξοποιούς» χρειάζονται ἄλλου εἴδους κότσια[11].

11. Γνωστός θεολόγος πρό ἐτῶν κατήγγειλε ὅτι ὅταν ζήτησε ἀπό

7. Ὁ Ρωμηοσυνιστής καί οἱ ἐξουσιαστές

Ὁ θεωρητικός τοῦ «Ρωμηοσυνισμοῦ» προτιμᾶ νά τά βάζη μέ τήν *«μή καθολικά ὀρθοδοξοποιημένη ἑλληνικότητα»* (σ. 214), ἀντί νά πολεμᾶ τήν ἀν-ελληνικότητα καί τόν ἀνθελληνισμό τῶν ἐξουσιαστῶν. Ἐχθρός του δέν εἶναι –πρός Θεοῦ!– οἱ ἐξουσιαστές. Εἶναι *«ἡ ἑλληνίζουσα μερίδα τοῦ Γένους»* (σ. 214). Ἐχθρός του εἶναι ὁ «ἐθνικός» Ἑλληνισμός *«πού συγκρούεται μέ τήν Ὀρθοδοξία»* (σ. 214). Δέν τρελλάθηκε νά συγκρουσθῇ μέ τό κατεστημένο. Καί τά βάζει μέ τόν οὐσιαστικῶς ἀνύπαρκτον «ἐθνικό Ἑλληνισμό». Ἔτσι ἀσφαλίζει τά νῶτα του. Ἐκμεταλλεύεται τό σφάλμα μερικῶν ἀρχαιοθρήσκων νά πολεμοῦν τό Ὀρθόδοξον «ὁμόθρησκον» τῶν Ἑλλήνων. Μερικοί ἀπό αὐτούς εἶναι βαλτοί, οἱ περισσότεροι ρομαντικοί. Ὅμως ἡ προσπάθειά τους εἶναι ἐπί ματαίῳ. Δέν ἀπειλεῖται ἀπό αὐτήν ὁ Ἑλληνισμός, οὔτε ἡ Ὀρθοδοξία. Ἡ ἀπειλή προέρχεται ἀπό τούς «ἐκσυγχρονιστές» καί «προοδευτικούς» ὀπαδούς (ὄργανα) τοῦ ἀπεθνοποιοῦ - ἄθρησκου οἰκουμενισμοῦ. Ἄλλωστε καί οἱ ὀλίγοι ἐκ τῶν ἀρχαιοθρήσκων πού ἐπιδίδονται σέ λυσσώδη ἀντιχριστιανισμό, στήν πραγματικότητα εἶναι ἄθεοι συγκαλυπτόμενοι ὡς δῆθεν ἀρχαιόθρησκοι. Καί στούς κόλπους των ἐνεργοῦν καί ὄργανα τῆς Νέας Τάξεως, τήν ὁποίαν ἀποδέχεται καί ὁ π. Γ.Μ. Οἱ «ἐθνικοί» δέν ἀποτελοῦν σο-

---

τόν π. Γ.Μ. νά ὑπογράψη μαζί μέ ἄλλους κάποιο κείμενο κατά τοῦ τεκτονισμοῦ (μασονισμοῦ), αὐτός ἀρνήθηκε λέγοντας ὅτι ἐπέκειτο ἡ ἐκλογή του ὡς καθηγητοῦ στό πανεπιστήμιο καί ὡς ἐκ τούτου δέν ἤθελε νά τά βάλη μέ τούς ἰσχυρούς μασόνους! Δέν γνωρίζω ἐάν ἡ ἀποκάλυψις ἀληθεύη. Ὅμως ὁ π. Γ.Μ. οὔτε διαμαρτυρήθηκε γι' αὐτήν, οὔτε τήν διέψευσε.

βαρό κίνημα. Ὁ π. Γ.Μ. μέ τήν περίεργη ἐμμονή του νά τούς πολεμᾶ εἶναι πού τούς δίνει προβολή καί σημασία. Καί τοῦτο δέν εἶναι ἄμοιρον σκοπιμότητος. Διότι ἔτσι, ἀποπροσανατολίζει τούς Ἕλληνες. Τούς καλεῖ σέ πόλεμο κατά τῶν ὀλίγων ἀρχαιοθρήσκων, ὅπως καί αὐτοί ἀποπροσανατολίζουν τούς Ἕλληνες ὅταν τούς καλοῦν σέ ἀγῶνα κατά τοῦ Χριστιανισμοῦ. Διότι ὁ ἐχθρός εἶναι οἱ παγκοσμιοποιοί, οἱ πιστοί ὄχι τῆς ἀρχαίας θρησκείας ἤ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλά τῆς παν-θρησκείας = ἀ-θρησκείας=ἀθεΐας. Ὁ π. Γ.Μ. καί οἱ ἐξάλλως ἀντιχριστιανοί δῆθεν ἀρχαιόθρησκοι, ἀντί νά συναγείρουν τούς Ἕλληνες ἐναντίον τῶν κοσμοποιῶν ἀνθελλήνων, προσπαθοῦν νά τούς «διαμελίσουν» σέ «ἐθνικούς» καί «Ὀρθοδόξους» στρέφοντας τούς μέν κατά τῶν δέ. Οἱ ἰσοπεδωτές, μαζοποιοί, ἀπεθνοποιοί κοσμοεξουσιαστές ἔχουν κάθε λόγο νά εἶναι ἱκανοποιημένοι ἀπό ἀντιχριστιανούς ψευδοαρχαιόθρησκους καί «ὑπεράγαν Ὀρθοδόξους» Ρωμηοσυνιστές[12].

8. Ρωμηοσυνισμός κατά «Ρωμιῶν»

Ὁ π. Γ.Μ. αὐτοχαρακτηρίζεται «Ρωμηός» ἀλλά δέν εἶναι. Κατά τήν ἐκτίμησίν μου εἶναι ἕνας φανατικός, μονομερής, μισαλλόδοξος, ἐντόνως ἰουδαΐζων «ὑπεράγαν χριστιανός», ὁ ὁποῖος βάλλει κατά τῆς Ἑλληνικότητος ὡς νά ζῆ στούς καιρούς Θεοδοσίου Α΄ καί Ἰουστινιανοῦ ἀλλά καί μέ ἐκπληκτικῶς πλήρη ἄγνοιά της. Ὅπου καί ὅταν προσφεύγη σέ πηγές, προβαίνει σέ ἀντιιστορική, ἀντιφιλολογική καί σαφῶς προπαγανδιστική χρῆσι τους. Αὐτοπροσδιορίζεται ὡς «Ρωμηός», δηλαδή Βυζαν-

12. Βλέπε Γ. Κ. Γεωργαλᾶ: «Εἰδωλομάχοι καί Χριστιανομάχοι», ιη΄ στήν σειρά «Οἱ Ρίζες», ἐκδ. «Ἐρωδιός», 2003.

τινός, γιά νά ἀποφύγη τό Ἕλλην καί γιά νά συγκαλύψη καί «δικαιώση» τήν ἀν-ελληνικότητά του.

Κατά τήν θεωρία του, ὁ π.Χ. Ἑλληνισμός ζοῦσε στήν ἀναλήθεια, στήν ἀ-λογία καί στήν εἰδωλολατρεία. Συνεπῶς, ἀνάλογη ἦταν ἡ σκέψις του. Ὁ ἑλληνικός πολιτισμός ἦταν ψευδής, παράλογος, ἀνόητος! Ὅταν ὁ Χριστιανισμός χάρις στούς Ἰουδαίους (!) συνήντησε τόν Ἑλληνισμό, ὁ τελευταῖος κατά τήν ἄποψιν τοῦ Γ. Φλωρόφσκυ, τήν ὁποίαν ὁ π. Γ.Μ. ἐνστερνίζεται *«διαμελίσθηκε... πολώθηκε καί διαιρέθηκε»* (σ. 199). Συνεπῶς δέν ἐπῆλθε ποτέ ἡ σύνθεσις. Ἕνα μέρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ παρέμεινε δέσμιο τῆς... ἀναληθείας, (!) τῆς ἀλογίας (!) καί τῆς εἰδωλολατρείας (!), ἐνῶ παραλλήλως *«ἕνας "χριστιανικός ἑλληνισμός" δημιουργήθηκε»* (σ. 199). «Δημιουργήθηκε», ἄρα εἶναι ἕνας «ἄλλος» Ἑλληνισμός, μή-συνέχεια τοῦ παλαιοῦ τῆς ἀναληθείας κ.λπ. Αὐτός ὁ «ἄλλος», ὁ νέος Ἑλληνισμός, ὁ διαχωρισθείς (διά διαμελισμοῦ καί διαιρέσεως) ἀπό τόν παλαιό, εἶναι κατά τόν π. Γ.Μ. *«καινοδιαθηκικό ἔθνος ἅγιον... τό γένος τῶν Ρωμαίων, τῶν Ὀρθοδόξων πολιτῶν τῆς Νέας Ρώμης»* (σ. 202). Τό «ρωμαίηκο γένος» δέν εἶναι πλέον Ἑλληνισμός. Διότι ἀποτελεῖται ἀπό *«τίς χριστιανικές λαότητες πού ἡ κοινή πίστη ἑνώνει σέ μιά νέα συγ-γένεια, τήν παγ-γένεια τῶν Ρωμαίων»* (σ. 202). Ἡ Ρωμανία (Βυζάντιο) *«θά καταστῆ ρίζα καί ἀφετηρία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ»* (σ. 202). Αὐτή εἶναι ἡ «Ρωμηοσύνη» τοῦ π. Γ.Μ. Ἕνα ἔθνος νέο, πού προέκυψε δι' ἀποκοπῆς του ἀπό τόν παλαιό Ἑλληνισμό καί συγχωνεύσεώς του μέ «τίς χριστιανικές λαότητες» τῆς Ρωμανίας (=Βυζαντίου) μέ κύριο γνώρισμά του τήν Ὀρθοδοξία.

Τό *«ἔθνος τῶν Ρωμαίων»* τοῦ π. Γ.Μ. ἀπεκόπη ἀπό τίς

ἀρχαῖες ρίζες του, ἀπαρνήθηκε τόν πολιτισμό καί τήν ἱστορία του, ἔπαυσε νά εἶναι ὅμαιμον (Φαλλμεράυερ). Αὐτό τό ἔθνος μιγάδων εἶναι δημιούργημα (τέρας) τοῦ Βυζαντίου, κατά τόν π. Γ.Μ. Συμπίπτει καί πάλιν ὁ Ρωμηοσυνιστής μέ κάποιους ἄλλους ἀκραίους, τούς μαρξιστές, πού θεωροῦν τούς σύγχρονους Ἕλληνες ἔθνος νέο, πού ἔχει τίς ρίζες του ὄχι στόν ἀρχαῖο Ἑλληνισμό, ἀλλά στό Βυζάντιο καί προῆλθε ἀπό ἀνάμειξιν διαφόρων λαῶν. Αὐτά ὑποστηρίζουν οἱ Ἰ. Κορδᾶτος, Ἰ. Ζέβγος, Ν. Ζαχαριάδης καί ἄλλοι μαρξιστές. Μαζί τους καί ὁ π. Γ.Μ. Μαζί τους καί ὁ Φαλλμεράυερ. Ὅλοι αὐτοί συμφωνοῦν μέ τούς ἀκραίως ἀντιχριστιανούς - ἀντιβυζαντινιστές ἀρχαιόθρησκους ὅτι ἡ Ἱστορία μας δέν ἔχει συνέχεια. Ἡ ὕπαρξις τοῦ Ἔθνους διεκόπη μέ τόν ἐκχριστιανισμό του λέγουν ὅλοι τους. Ἡ διαφορά ἔγκειται στό ὅτι κατά τούς ἀντιβυζαντινιστές ἀρχαιόθρησκους ἔκτοτε τό Ἔθνος μας ὑποκύπτει ἐν δουλείᾳ εἴκοσι αἰώνων καί ἀναμένει αὐτούς νά τό ἀναστήσουν διά προσευχῶν στόν Ὄλυμπο, ἐνῶ κατά τόν π. Γ.Μ. τότε πέθανε ὁ «ἀνάξιος» Ἑλληνισμός τῆς ἀναληθείας, ἀλογίας καί εἰδωλολατρείας καί γεννήθηκε τό «γένος τῶν Ρωμαίων-Ρωμηῶν»! Ἔτσι ὁ Ρωμηοσυνισμός ἀναδεικνύεται σέ ἐχθρό τῶν «Ρωμιῶν».

«*Ρωμηοσύνη*, γράφει ὁ π. Γ.Μ., *εἶναι ὁ λαός καί ὁ πολιτισμός τῶν πολιτῶν τοῦ κράτους τῆς Νέας Ρώμης*» (σ. 203). Ἡ «*Ρωμηοσύνη*» εἶναι «*μία **νέα,** ὑπερφυλετική πανενότητα καί **ἐθνότητα***» (σ. 203). «Νέα ἐθνότητα»; Ναί, καλά διαβάσατε. «Νέα» καί μάλιστα «ὑπερφυλετική». Γιατί; Διότι ἀπετελέσθη ἀπό πολλές «λαότητες»! Ἰδού ὁ π. Γ.Μ. «ἀπολογητής» καί «προφήτης» τῆς «Νέας Ἐποχῆς» τῆς Pax Americana. Τί εὐαγγελίζονται οἱ σύγ-

χρονοι κοσμοεξουσιαστές; «Μιά νέα, ὑπερφυλετική πανενότητα», μία «ἐθνότητα» ἀπό σύνθεσι ὅλων τῶν φυλῶν, ἐθνῶν, λαῶν, τῆς οἰκουμένης («ὑπερφυλετική πανενότητα»). Μά αὐτό τό ὅραμα, λέγει ὁ π. Γ.Μ., ὑπῆρξε! Ἦταν τό Βυζάντιο-Ρωμανία! Ἄς τήν ἀναστήσωμε! Ἡ Ρωμηοσύνη του εἶναι προπομπός τῆς Νέας Τάξεως τῶν συγχρόνων οἰκουμενιστῶν.

9. Ρωμηοσυνιστικός παρλεμανταρισμός

Ὁ π. Γ.Μ. ὑπερηφανεύεται ὅτι σπούδασε προπαγάνδα στήν Γερμανία, τήν ὁποίαν ὑπεράγαν θαυμάζει. Προπαγανδίζει λοιπόν τή Νέα Τάξι τῶν παγκοσμοποιῶν, προσφέροντάς τους ἕνα δῆθεν ἱστορικό προηγούμενο: τήν Ρωμανία, ὅπως ἐπιμένει νά ὀνομάζη τό Βυζάντιο. Τό πράττει ἐνσυνειδήτως; Ἐκτιμῶ πώς ναί. Καί ἰδού γιατί: Γνωρίζει ὅτι βασικό στοιχεῖο ἐπιβολῆς τοῦ ἀμερικανο-εβραϊκοῦ οἰκουμενισμοῦ εἶναι ὁ κοινοβουλευτισμός. Γι' αὐτό, δέν παραλείπει νά ἐκφράζεται ὑπέρ τοῦ παρλεμανταρισμοῦ, χωρίς νά συντρέχη λόγος, ἀφοῦ ὑποτίθεται ὅτι τά κείμενά του δέν εἶναι πολιτικά. Ἄλλωστε τό Βυζάντιο-Ρωμανία πού ὑποτίθεται ὅτι θαυμάζει, δέν εἶχε τέτοιο πολίτευμα. Ὁ Δ. Κιτσίκης, ρομαντικός κατά τήν ἐκτίμησί μου βυζαντινολάτρης καί παγιδευμένος ὀπαδός τοῦ Ρωμηοσυνισμοῦ, εἶναι συνεπής, πολέμιος τοῦ δυτικόφερτου παρλεμανταρισμοῦ, ὁραματιζόμενος τήν ἀναβίωσιν μιᾶς μοναρχίας βυζαντινοῦ τύπου. («Τό βυζαντινό πρότυπο διακυβερνήσεως καί τό τέλος τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ»). Ὁ π. Γ.Μ., ἐνῶ ὑποτίθεται ὅτι εἶναι ἀνένδοτος πολέμιος τοῦ «ἐκφραγκισμοῦ» καί τοῦ δυτικοῦ «Διαφωτισμοῦ», ὑπεραμύνεται τοῦ ἐκ τῆς Δύσεως εἰσαχθέντος - ἐπιβληθέντος παρλεμανταρισμοῦ, τοῦ συστήματος πού οἱ κοσμοεξουσιαστές προσπαθοῦν διά πυρός καί σιδήρου νά

ἐπιβάλουν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς. Χαρακτηρίζει μάλιστα τούς αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ὡς «ἐλέῳ Θεοῦ» βασιλεῖς, ἐνῶ τέτοιοι ἦσαν οἱ Δυτικοί. Οἱ Βυζαντινοί ἦσαν βασιλεῖς «ἐλέῳ λαοῦ τοῦ Θεοῦ». Ἡ διαφορά εἶναι εἰδοποιός. Ὁ Δ. Κιτσίκης (καί ὄχι μόνον αὐτός) τήν προβάλλει καί τήν ἀναλύει. Ὁ π. Γ.Μ. τήν «ἀγνοεῖ», προφανῶς γιά νά στηρίξη τόν φιλο-παρλεμανταρισμό του.

10. Ρωμηοσυνιστικός ἀντιφυλετισμός

Καί σέ ἄλλο σημεῖο ζωτικῆς σημασίας ὁ π. Γ.Μ. ταυτίζεται μέ τούς οἰκουμενιστές κοσμοεξουσιαστές. Εἶναι φλογερός ἀντιφυλετιστής.

Ἰσχυρίζεται ὅτι *«ὁ παλαιός δυαλισμός "Ἕλληνες καί βάρβαροι" ξεπεράσθηκε στήν Ρωμανία»* (σ. 203), δηλαδή στό Βυζάντιο. Λέγει καί πάλιν ἀναλήθειαν. Διότι οἱ Βυζαντινοί θεωροῦσαν πάντοτε βαρβάρους τούς Δυτικούς καί τούς Ἀσιάτες. Ἔτσι τούς ἐχαρακτήριζαν καί ἔτσι τούς ἀποκαλοῦσαν[13]. Ὁ π. Γ.Μ. κόβει καί ράβει Βυζάντιο - Ρωμανία - Ρωμηοσύνη στά μέτρα του πού συμπίπτουν μέ τά τῶν οἰκουμενιστῶν.

Ὅπως οἱ παγκοσμιοποιοί, ἔτσι καί ὁ π. Γ.Μ. εἶναι διαπρύσιος ἀντιφυλετιστής. Στήν ὀρθόδοξη Ρωμανία, ὑποστηρίζει, «*καταργεῖται κάθε φυλετική τάση*» (σ. 204). Καλά, «ἀγνοεῖ»;

α′) Τόν ξεσηκωμό κατά τά τέλη τοῦ δ′ αἰῶνος, τῶν Ἑλλήνων κατά τῶν Γότθων, τοῦ ὁποίου ἐμπνευστές ὑπῆρξαν ὁ τότε οἰκουμενικός πατριάρχης Ἰωάννης Χρυ-

---

13. Ἴδε στά περί Βυζαντίου βιβλία μου. Τά περί βαρβάρων βυζαντινά κείμενα εἶναι πάμπολλα, περιλαμβανομένων καί αὐτοκρατορικῶν ἐπιστολῶν.

σόστομος καί ὁ ἐπίσκοπος Συνέσιος; Ὅτι αὐτός ὁ ἀγών ὅπου πρωτοστάτησε ἡ Ἐκκλησία ἀπεσόβησε τόν ἐκγοτθισμό - ἐκβαρβαρισμό τοῦ Βυζαντίου καί ἄνοιξε τόν δρόμο πρός τόν ἐξελληνισμό του[14];

β') Ὅτι ἡ σύγκρουσις βυζαντινοῦ καί μεταβυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ μέ τούς Τούρκους ἦταν (καί εἶναι) **καί φυλετική** καί ὅτι ἔτσι τήν ἀντιμετώπισε ἡ Ἐκκλησία, χάρις στήν ὁποία ἐπί Τουρκοκρατίας ἀπεφεύχθη ἡ φυλετική μας ἀνάμειξις μέ τούς Τούρκους;

Ἀσφαλῶς εἶναι ἀδύνατον νά ἀγνοῆ αὐτές τίς ἀλήθειες. Ὅμως ὁ π. Γ.Μ. θέτει τίς γνώσεις του στήν ὑπηρεσία τῆς ἀνελληνικῆς, ἀν-εθνικῆς, ἀντιφυλετιστικῆς προπαγάνδας του. Τίς γνώσεις πού κατέχει τίς χειρίζεται ὡς ὄργανα σοφιστικῆς.

11. Ρωμηοσυνιστικός ἀντι-εθνικισμός

Εἶναι καί θανάσιμος ἐχθρός τοῦ «ἐθνικισμοῦ», ὁ π. Γ.Μ. Αὐτός, κατά τήν ἄποψίν του, ἐπέφερε *«διασάλευση τῆς ἰσορροπίας μεταξύ ἐθνικοῦ πνεύματος καί ὀρθόδοξης οἰκουμενικότητας»* (σ. 203). Ὁ π. Γ.Μ. στρέφει τήν Ὀρθοδοξία (του) ἐναντίον τοῦ ἐθνισμοῦ, κατά τοῦ ὁποίου μάχονται οἱ κοσμοεξουσιαστές.

Ἡ «ἐθνικότητα», λέγει, «κατισχύει» ὅπου ἀπωθεῖται ἡ Ὀρθοδοξία (σ. 207). Γράφει:

«Στή Ρωμανία / Βυζάντιο διαμορφώνεται ἡ συνείδηση τοῦ Ρωμαίου (λαϊκά Ρωμηοῦ), ἡ συνείδηση τοῦ ὀρθόδοξου πολίτη τῆς Νέας Ρώμης». Ἄρα ἐπί Βυζαντίου - Τουρκοκρατίας, ὑπήρξαμε «Ρωμαῖοι» μέ «συνείδησι Ρωμαίου» καί τέτοιοι πρέπει νά ξαναγίνωμε!

Ἐάν ὁ ἐθνικισμός ἀντιστρατεύεται τήν «ὀρθόδοξη

14. Βλέπε στό παρόν, κεφ. «Ἐκγοτθισμός ἤ ἐξελληνισμός;».

οἰκουμενικότητα», τότε γιατί τό ὀρθόδοξο Βυζάντιο, στούς λαούς πού προσηλύτιζε στήν Ὀρθοδοξία ἔδινε καί ἐθνική συνείδησι; Οἱ ὀρθόδοξοι Βυζαντινοί δέν ἔδωσαν γραπτή γλῶσσα σέ Γότθους, Σλαύους, Αἰθίοπες; Δέν τούς ἔμαθαν νά σέβωνται τίς ἐθνικές τους παραδόσεις; Δέν τούς βοήθησαν ν' ἀποκτήσουν ἐθνική φιλολογία, ἐκκλησία, τέχνη; «Διεσάλευαν τήν ὀρθόδοξη οἰκουμενικότητα» οἱ Βυζαντινοί ἱεραπόστολοι Οὐλφίλας, Κύριλλος, Μεθόδιος καί ὁ ὑπέροχος Φώτιος[15]; Καί διεσάλευαν αὐτήν τήν οἰκουμενικότητα οἱ πατριάρχες καί ἄλλοι κληρικοί τοῦ Βυζαντίου ὅταν τόνωναν τό ἐθνικό αἴσθημα τοῦ βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ καί πρωταγωνιστοῦσαν στήν ἀπόκρουσι τῶν κινδύνων «ἐκ παντοίων βαρβάρων»[16]; Διασάλευσις τῆς Ὀρθοδοξίας τό «Ὑπερμάχῳ» καί τό «νίκας τοῖς βασιλεῦσι κατά βαρβάρων»;

12. Στρέβλωσις τῆς Ἑλληνικότητος

Διατείνεται ὁ π. Γ.Μ.: *«Ἡ Ἑλληνικότητα τῆς Ὀρθοδοξίας γινόταν κτῆμα καί τῶν μή ἐκ-καταγωγῆς (ἀλλά πολιτιστικά) Ἑλλήνων (Βουλγάρων, Σέρβων, Μολδαβῶν κ.λπ.)»*. (σ. 206). Ἐάν δέν ἐγνώριζα πόσον πιστός, θεοσεβής καί θεοφοβούμενος εἶναι ὁ π. Γ.Μ., θά ἔλεγα ὅτι «δέν ἔχει τόν Θεό του»! Διότι εἶναι δυνατόν στά σοβαρά νά ὑποστηρίζεται ὅτι οἱ Βούλγαροι τοῦ Κρούμμου, ἀλλά καί τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος (κομιτατζῆδες) καί τοῦ 1913 καί τοῦ 1941-44 (Δοξᾶτο κ.λπ.) ἦσαν *«πολιτιστικά* (!)

15. Βλέπε Γ. Κ. Γεωργαλᾶ: «Βυζάντιον Ε΄: ἡ Ὀρθοδοξία» στήν περί Βυζαντίου σειρά τῶν ἐκδ. «Ἐρωδιός».
16. Βλέπε Γ. Κ. Γεωργαλᾶ: «Βυζάντιον Β΄: Ἡ "ἄλλη" Ἱστορία του» καί «Βυζάντιον Στ΄: Ἡ Δόξα» στήν περί Βυζαντίου σειρά τῶν ἐκδ. «Ἐρωδιός».

Ἕλληνες» καί εἶχαν *«κτῆμα τους τήν Ἑλληνικότητα»*; Καί ὅμως τό ὑποστηρίζει! Διότι λέγει ὅτι ὑφίσταται *«ταύτιση ἐκκλησιαστικῆς καί ἐθνικῆς ταυτότητος»* (σ. 209). Ἐκκλησιαστικῶς ὅμως ὁ Ρῶσος εἶναι Ὀρθόδοξος ὅπως ὁ Ἕλλην. Ἀλλά, ἐθνικῶς, δέν εἶναι Ἕλλην· εἶναι Ρῶσος. Ποῦ ἡ ταύτισις «καί ἐθνικῆς ταυτότητος»;

Ὁ π. Γ.Μ. θέλει νά ἐκτοπίση ὅλα τά στοιχεῖα πού συνθέτουν τό ἔθνος καί νά τά ἀντικαταστήση μέ τό ἐκκλησιαστικό (προσοχή! οὔτε κἄν θρησκευτικό). Ἡ θρησκεία ὅμως εἶναι **μία ἀπό τίς συνιστῶσες** τῆς ἐθνικῆς κοινότητος. Οἱ ἄλλες εἶναι τό ὅμαιμον (τό ὁποῖον ὁ π. Γ.Μ. ἀπορρίπτει ὡς ἀντιφυλετιστής), τό ὁμόγλωσσον καί τό ὁμότροπον.

- Μιλοῦν ὅλοι οἱ Ὀρθόδοξοι ἤ οἱ Καθολικοί ἤ οἱ Προτεστάντες ἤ οἱ Μουσουλμάνοι τήν ἴδια γλῶσσα;
- Ἔχουν τήν ἴδια καταγωγή;
- Ἔχουν τά ἴδια ἤθη-ἔθιμα;

Ὄχι, ἀσφαλῶς. Γι' αὐτό δέν ὑπάρχει ὀρθόδοξον ἔθνος ἤ παπικόν ἤ βουδιστικόν παρά μόνον στίς φαντασιώσεις τοῦ π. Γ.Μ. Ταυτίζοντας τό ἔθνος μέ τήν θρησκεία, ὁ π. Γ.Μ. ταυτίζει τό μέρος μέ τό ὅλον, παραβιάζοντας ὠμά βασικό κανόνα τῆς λογικῆς.

Βάσει αὐτῆς τῆς ταυτίσεως προχωρεῖ καί στόν ἰσχυρισμό ὅτι ἐπί Τουρκοκρατίας - Φραγκοκρατίας ὅσοι *«ἐπέστρεφαν στήν εἰδωλολατρία... Χάνονταν καί γιά τόν Ἑλληνισμό»* (σ. 209). Πιστεύει ὅτι ὑπῆρχε εἰδωλολατρεία στούς Ἕλληνες τῆς Τουρκοκρατίας; Ἀποκλείεται. Ἁπλῶς τό γράφει γιά νά πλήξη τόν σύγχρονο «νεο-παγανισμό» πού τοῦ ἔχει καταντήσει μονο-ιδεασμός. Δηλαδή ἐφευρίσκει κάποιο «γεγονός» γιά νά ὑπηρετήση τίς προπαγανδιστικές ἐπιδιώξεις του.

Ὁ ἴδιος διατείνεται ὅτι τήν ἑνότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ *«τήν σώζουν ἐλληνοποιημένοι συνειδησιακά ξένοι».* (σ. 11). Καί σ' αὐτήν τήν περίπτωσιν ὁ «Ρωμηοσυνιστής» συμπίπτει μέ μερικούς ἐκ τῶν «ἐλληνολατρῶν» πού ὑποστηρίζουν τό γνωστό ἐκ παραποιήσεως τοῦ Ἰσοκράτους δῆθεν ἀξίωμα, ὅτι *«Ἕλλην εἶναι πᾶς μετέχων τῆς ἡμετέρας παιδεύσεως».* Εἶναι ἡ κοσμοπολίτικη - διεθνιστική - τεκτονίζουσα πτέρυξ τῶν «ἑλληνοκεντρικῶν», τῆς ὁποίας τά ὀλίγα εὐτυχῶς μέλη συμφωνοῦν μέ τούς «ἐκσυγχρονιστές», «προοδευτικούς», «ἀντιρατσιστές», «ἀντιεθνικιστές» κήρυκες τῆς Νεοεποχίτικης Pax Americana, φθάνοντας ὡς τό σημεῖο νά θεωροῦν τίς ΗΠΑ «σύγχρονη ἀρχαία Ἑλλάδα» καί «Ἕλληνες» τούς ἰθύνοντές της[17]!

Δέν σᾶς φαίνονται κάπως πολλές οἱ συμπτώσεις ἀπόψεων τοῦ «Ρωμηοσυνιστοῦ» μέ τούς κήρυκες τοῦ σύγχρονου οἰκουμενισμοῦ;

13. Ποιός ὁ Ἕλλην;

Ὑποπίπτει καί σέ ἄλλο (ἠθελημένο;) σφάλμα ὁ π. Γ.Μ. Κατ' αὐτόν Ἕλληνες εἶναι ὅλοι οἱ πολῖτες τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους (*«κατά Νόμον Ἕλληνες»*, σ. 227) ἀνεξαρτήτως καταγωγῆς, ἐνῶ δέν εἶναι οἱ ἐκτός τῶν ὁρίων του ἑλληνικῆς καταγωγῆς. Φυσικά συγχέει τό «Ἕλλην» μέ τό «πολίτης τῆς Ἑλλάδος». Τό πρῶτο εἶναι ἐθνοφυλετικός προσδιορισμός, τό δεύτερο νομικός - κρατικός. Τό ἴδιο ἄλλωστε συνέβαινε καί στό Βυζάντιο. Ὁ πολίτης του ἦταν «Ρωμαῖος - Ρωμηός», ἐνῶ ὁ Ἕλλην ἦταν Γραικός. «Ρωμηός» = ὁ ἔχων ὑπηκοότητα τοῦ συγκεκριμένου κρά-

17. Ἴδε Γ. Κ. Γεωργαλᾶ «Ἑλληνικότης» ιγ΄ στήν σειρά «Οἱ Ρίζες», ἐκδ. «Ἐρωδιός» 2003.

τους, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐθνοφυλετικῆς του ταυτότητος. «Γραικός» = ὁ ἐθνοφυλετικῶς Ἕλλην, ὁ ὁποῖος ὡς πολίτης τοῦ κράτους ἦταν καί «Ρωμηός».

Κρίνω ὅτι ὁ π. Γ.Μ. στήν πραγματικότητα ἀλλοτριώνει τήν ἔννοια «Ρωμιός». Ἀνασύρει ἀπό τό ἱστορικό παρελθόν τόν «Ρωμηό», μ' ἕνα ἅλμα ἱστορικοῦ ἀναχρονισμοῦ, γιά νά προωθήση ὄχι τό ὅραμα τῆς «Ρωμανίας» (Βυζαντίου), ἀλλά ἄλλες βλέψεις, δικές του. Γι' αὐτό ἀντιπαραθέτει τήν Ρωμηοσύνη στήν Ἑλληνικότητα καί ἐπιδιώκει τήν σύγκρουσί τους. Τίς θεωρεῖ ὡς ἔννοιες ἀλληλοαποκλειόμενες, ἐνῶ εἶναι χρονικές ἐκφάνσεις τῆς ἴδιας οὐσίας. Ὁ Ἕλλην, σέ κάποια περίοδο τῆς ἱστορίας του ἀπεκλήθη «Ρωμηός». Οἱ λόγοι ἦσαν συγκεκριμένοι, προερχόμενοι ἀπό τίς τότε ἱστορικές συγκυρίες[18]. Αὐτές οἱ συγκυρίες ἐξέλιπαν καί μαζί τους καί οἱ λόγοι, πού ὑπῆρχαν, γιά νά ἀποκαλῆται ὁ ἐπί Βυζαντίου καί Τουρκοκρατίας Ἕλλην «Ρωμηός». Ἡ ὀνομασία παρῆλθε. Ὁ Ἕλλην ἐπανῆλθε. Ὁ π. Γ.Μ. προσποιεῖται ὅτι δέν τό ἀντιλαμβάνεται. Ὅτι τάχα παραμένει πιστός στό ὅραμα τῆς «Ρωμανίας» = τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας πού θά ἀναστηθῆ γιά νά περιλάβη ὅλους τούς Ὀρθοδόξους τῆς «καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς». Πιστεύω ὅτι δέν τό πιστεύει.

14. Ἕλλην καί Ὀρθόδοξος

Ὁ π. Γ.Μ. ἀντιπαραθέτει τόν Ἕλληνα στόν Ὀρθόδοξο, συμπεριφερόμενος ὡς φανατικός χριστιανός τοῦ δ' μ.Χ. αἰῶνος. Ὅμως ὁ Ἕλλην εἶναι Ὀρθόδοξος καί ἡ Ὀρθοδοξία εἶναι γέννημα τῆς Ἑλληνικότητος. Ἡ Ὀρθοδοξία εἶναι ἡ σύνθεσις Ἑλληνικότητος καί Χριστιανισμοῦ. Ὁ

18. Βλέπε κεφ. «Γιατί Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία;»

π. Γ.Μ. δέν θέλει τήν σύνθεσιν. Ὑποστηρίζει ὅτι αὐτή οὐδέποτε ὁλοκληρώθηκε. Καί ἐπιμένει ὅτι τά δύο μεγέθη παραμένουν ἀντιμετώπα ὅπως πρίν ἀπό 20 ἤ 15 αἰῶνες. Διαγράφει ὅλες τίς μετέπειτα ἱστορικές διεργασίες. Γι' αὐτό ἐλάχιστα ἤ καθόλου ἀναφέρεται στούς συνθετικούς Ἑλληνικότητος - Χριστιανικότητος.

● Ἀντί τοῦ Φωτίου, προτιμᾶ νά ἀναφέρεται στόν Ἀθανάσιο Πάριο.

● Ἀντί τοῦ Συνεσίου, στόν Ἰουλιανό.

● Ἀντί τοῦ Ὠριγένους, στόν Πλήθωνα.

● Ἐπιλέγει τούς ἑκατέρωθεν παραμείναντες ἐκτός τῆς συνθέσεως. Ἐπικρίνει ἀκόμη καί τόν ὅρον *«Ἑλληνοχριστιανισμός»*, τόν ὁποῖον θεωρεῖ *«ἰδεολόγημα»* (σ. 223).

Θέλει νά λεγώμεθα ὄχι Ἕλληνες χριστιανοί, ἀλλά «Ρωμαίηκο Γένος». Εἶναι κατά τῆς Ἑλληνικότητος, τοῦ πατριωτισμοῦ, τοῦ ὁμαίμου, τῆς φιλοσοφίας, τοῦ λόγου, ἀκόμη καί τῆς «ἀρετολογίας καί ἠθικῆς» (σ. 214) τῶν Ἑλλήνων.

Θέλει ἕνα Χριστιανισμό ἰουδαΐζοντα, μή-ἑλληνίζοντα. Οἱ Ἕλληνες «ἀπολογητές» τοῦ Χριστιανισμοῦ, οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καί ἄλλες μεγάλες μορφές της, ὅπως οἱ Συνέσιος, Φώτιος, Εὐστάθιος Ἀκομινᾶτος, ἐργάσθηκαν γιά τήν συνάντησι-σύνθεσι Ἑλληνισμοῦ - Χριστιανισμοῦ. Τό ἴδιο ἔκαναν, ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, οἱ πλέον συνετοί καί προβλεπτικοί τῶν «ἐθνικῶν».

Ἀποτέλεσμα αὐτῶν τῶν προσπαθειῶν ἦταν ἡ πραγματοποίησις αὐτῆς τῆς συναντήσεως μέ ὑπέρβασιν τῶν ἀντιθέσεων. Καρποί της εἶναι ἡ Ὀρθοδοξία καί ἡ ἀνάδειξίς της στό νέον «ὁμόθρησκον» στοιχεῖον τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ὁ π. Γ.Μ. ἐπιζητεῖ τήν ἀκύρωσιν αὐτῆς τῆς συναντήσεως καί τῶν καρπῶν της. Θέλει τήν νεκρανάστασιν τῶν

πρό πολλῶν αἰώνων ξεπερασμένων συγκρούσεων. Βλέπει τόν Ἑλληνισμό «διαμελισμένο» = διχοτομημένον σέ Ἕλληνες καί Ὀρθοδόξους. Ὀνειρεύεται νέες συγκρούσεις. Γι' αὐτό καί ὁ μονομανής ἀγώνας του κατά τοῦ ἑλληνικοῦ «νεοπαγανισμοῦ». Αὐτόν παρουσιάζει ὡς κύριον πρόβλημα τῆς ἐποχῆς μας –οὔτε τό δημογραφικό, οὔτε τήν ἀλλοίωσιν τῆς ἐθνικῆς (καί θρησκευτικῆς) μας ὁμοιογενείας, οὔτε τήν ἔκπτωσιν ἀξιῶν καί ἠθῶν, οὔτε τόν ἰσοπεδωτικό οἰκουμενισμό. Ὁ «Ρωμηοσυνισμός» του εἶναι ὄργανον διασπάσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ ἴδιος ἀπεριφράστως κηρύττει ἀμείλικτον ἐνδοελληνικό πόλεμο. Γράφει: «*Τώρα πιά ἔχω πεισθῆ: "Μεταξύ αὐτῶν καί ἡμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται" (Λουκ. 16, 26)*» (σ. 9). Ὡραία πράγματι φιλοδοξία ἡ διάνοιξις χάσματος μεταξύ Ἑλλήνων καί Ἑλλήνων!

Ὁ π. Γ.Μ. συνήθως ἀποφεύγει νά ἐκτίθεται καλυπτόμενος πίσω ἀπό περίτεχνες διατυπώσεις, αὐτοαναιρέσεις καί δῆθεν ἐπιφυλάξεις. Στήν προκειμένην ὅμως περίπτωσιν ὁμιλεῖ ἀπροκαλύπτως. Γιατί; Διότι ὅπως ὁ ἴδιος γράφει «*ἀρκετά χρόνια ἔκαμα ὑπομονή... **προσποιούμενος τόν ἀφελῆ***»! (σ. 9). Ἐρωτῶ: Πόσον ἀπέχει ἡ «προσποίησις» ἀπό τήν ὑποκρισία; Πάντως ἐγκατέλειψε πλέον τήν «προσποίησιν». Διότι ἐσχημάτισε «*ἀκλόνητη βεβαιότητα: Οὐδεμία δυνατότητα συγκλίσεως ἤ προσέγγισης ὑπάρχει*» (σ. 10). Ἄς ἀφήσωμεν ἀσχολίαστα τά θλιβερά ἑλληνικά τῆς προτάσεως καί ἄς κρατήσωμε τό περιεχόμενο: Πόλεμος Ἑλλήνων κατά Ἑλλήνων, στό ὄνομα τοῦ ἰδιοτύπου Ρωμηοσυνισμοῦ πού ἐπαγγέλλεται ὁ «ὑπεράγαν Ὀρθόδοξος» Ρωμηός –ὄχι Ἕλλην– π. Γ.Μ.

15. Ρωμηοσυνικός νεο-εβιωνιτισμός

Θεωρῶ ὅτι ὁ π. Γ.Μ. εἶναι νεοεβιωνίτης[19]. Νεοεβιωνιτικές ἀντιλήψεις εἶναι ἡ ἰουδαΐζουσα ἐκδοχή τοῦ Χριστιανισμοῦ: ὑπερπροσήλωσις στήν Π.Δ., ἀπόρριψις τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, διαστροφή τῆς Ἑλληνικότητος, ἀπάρνησις τοῦ προ-χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ κ.λπ. Αὐτές ἐκτιμῶ ὅτι εἶναι οἱ ἀντιλήψεις τοῦ π. Γ.Μ. Καί τίς συγκαλύπτει στίς θεωρίες του περί «Ρωμηοσυνισμοῦ». Σ' αὐτόν φορτώνει τίς νεοεβιωνιτικές ἰδέες του.

Παραγνωρίζει ὅτι ὁ ὅρος «Ρωμηός» ἐξέφραζε τήν σύνθεσιν Ἑλληνικότητος - Χριστιανισμοῦ μέσα στήν ἑλληνογενῆ Ὀρθοδοξία.

● Ὡς ἀντιπατριώτης ἀπορρίπτει καί τόν Ἴωνα Δραγούμη (σ. 223), ἐπειδή αὐτός γράφει: *«Ὁ Ἑλληνισμός, ἁπλωμένος σάν ἀνώτερος πολιτισμός, σ' ὅλη τήν Ἀνα-*

19. Ὁ Χριστιανισμός, στά πρῶτα του βήματα χωρίσθηκε σέ Ἑλληνο-χριστιανούς καί Ἰουδαιο-χριστιανούς. Οἱ πρῶτοι τόν ἐθεμελίωναν στήν ἑλληνική σοφία. Οἱ δεύτεροι στόν ἰουδαϊκό νόμο. Ἐπηκολούθησε διαπάλη. Οἱ δεύτεροι ἡττήθησαν καί κατήντησαν αἵρεσις – ἡ τῶν Ἐβιωνιτῶν, ἀπό τό Ἐβιών = πτωχός. Οἱ Ἐβιωνίτες ἀπέρριπταν τήν ἑλληνική σοφία καί εἰδικῶς τήν φιλοσοφία καθώς καί τήν χρῆσιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας. Ἀπό αὐτούς καί ὄχι ἀπό τούς Ἕλληνες ὡς ἀνακριβῶς ἰσχυρίζεται ὁ π. Γ.Μ. προῆλθαν οἱ αἱρέσεις μονοφυσιτικοῦ τύπου πού ἐπέφεραν τήν ἀπόσπασιν τῶν μή-Ἑλληνικῶν περιοχῶν ἀπό τό Βυζαντινό κράτος. Ἐβιωνιτικές = ἰουδαΐζουσες ἐπιδράσεις ἐπεβίωσαν στόν Χριστιανισμό. Νεοεβιωνίτες χαρακτηρίζω τούς ἰουδαΐζοντες χριστιανούς πού ἀγκιστρώνονται σ' αὐτές τίς ἐπιδράσεις καί μάχονται τίς ἑλληνικές (λ.χ. προσήλωσις στήν Π.Δ.). Περί ὅλων αὐτῶν βλέπε στό βιβλίο μου «Ὀρθοδοξίας ἀπο-ιουδαϊσμός» ιζ΄ στήν σειρά «Οἱ Ρίζες».

τολή, ἔγινε Χριστιανισμός καί κράτησε τήν Ἀνατολή μέ τή θρησκεία στά χέρια του». Αὐτό ἀκριβῶς ἦταν ὁ «Ρωμιός»: Ἕλλην ἐξελληνισμένος ἤ ἑλληνίζων χριστιανός = Ἑλληνορθόδοξος. Ὁ Ἑλληνισμός, ὡς Χριστιανισμός, κυριάρχησε στήν βυζαντινή Ἀνατολή. Ὁ π. Γ.Μ. ὅμως θέλει νά δίνη ἄλλο περιεχόμενο στήν «Ρωμηοσύνη» = ἀνελληνικῶς (=ἰουδαΐζον) χριστιανικό. Γι' αὐτό, ἀπορρίπτει τήν θέσι τοῦ Δραγούμη ὡς *«σαφῶς ἐθνικιστική, καί συνεπῶς μή-ὀρθόδοξη»*! (σ. 223).

● Ἀπορρίπτει καί τόν Δ. Βικέλα ἐπειδή εἶπε *«εἰς τήν ψυχήν μου αἰσθάνομαι πρό πάντων Ἕλλην»* (σ. 223).

● Ἀκόμη καί ὁ Ἰ. Ζαμπέλιος δέν τοῦ ἀρέσει, ἐπειδή ἐπινοώντας τόν ὅρον Ἑλληνοχριστιανισμός ἤθελε *«νά δικαιωθεῖ ὁ Ἑλληνισμός ὡς ἐπιβίωση τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητας καί ὄχι ὡς πατερική Ὀρθοδοξία»* (σ. 224).

Ὁ ἄνθρωπος ἐπιμένει στήν ἀντιπαράθεσι Ἑλληνικότητος - Χριστιανισμοῦ. Ζεῖ στούς πρωτοχριστιανικούς αἰῶνες συντασσόμενος μέ τούς ἰουδαιο-χριστιανούς (=Ἑβιωνίτες) ἐναντίον τῶν Ἑλληνο-χριστιανῶν (=Ἑλληνορθοδόξων Ρωμιῶν).

16. Ρωμηοσυνιστική θεοκρατία

Ὁ π. Γ.Μ. ἀπαιτεῖ ἡ Ὀρθοδοξία νά ἀναγνωρίζεται ὡς *«τό περιέχον (πνευματικά) σύνολο τόν ἐθνικό βίο»* (σ. 225). Εἶναι λοιπόν **θεοκρατικός.** Τό Βυζάντιον ὅμως (ἡ Ρωμανία) ὑπῆρξε θεοκεντρικό, ἀλλά ὄχι θεοκρατικό. Δέν γνωρίζει τήν διαφορά; Θεοκεντρικό διότι οἱ Βυζαντινοί ἦσαν τεταμένοι πρός τόν Θεόν καί ἰδεολογία ὁμοιογενοποιός τῶν λαοτήτων τοῦ κράτους ἦταν ἡ Ὀρθοδοξία. Ἀλλά τό πολίτευμα δέν ἦταν θεοκρατικό. Δέν κυβερνοῦσε ὁ κλῆρος, ἡ Ἐκκλησία δέν ὑπέρκειτο τοῦ κράτους, οἱ κανόνες της δέν ἦσαν οἱ νόμοι του καί δέν ἤλεγχε ὡς «περιέ-

χον» τό σύνολον τοῦ βίου, ἀφοῦ ἡ παιδεία ἦταν κρατική, ὁ πολιτισμός κοσμικός, ἡ ἐπιστήμη καί ἡ φιλοσοφία ἐλεύθερες. Ἐάν ἡ θρησκεία «περικλείη σύνολο τόν ἐθνικό βίο», τότε ὑπάρχει θεοκρατία, ὅπως σέ ὡρισμένες ἰσλαμικές χῶρες καί παλαιότερα στόν παπισμό[20]. Ὁ π. Γ.Μ. δέν θέλει ἀνάστασιν τῆς Ρωμανίας. Θέλει ἕνα ἄλλο σύστημα πού οὐδέποτε ἴσχυσε σ' αὐτήν. Πρόκειται γιά ἄλλη μία μετάλλαξι. Γι' αὐτό εἶναι καί κατά τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας. Διότι μέ αὐτό, ἐπέρχεται *«διάλυση τῆς ρωμαίικης οἰκουμενικῆς ἰδέας καί τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Νέας Ρώμης»* (σ. 225)! Ὡς νά ὑπῆρχαν τό 1850! Ἤ ὡς διά τῆς παραμονῆς τῆς ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας στήν δικαιοδοσία τοῦ ἐν Τουρκίᾳ πατριαρχείου νά διασφαλιζόταν ἡ διατήρησις τῆς *«Ρωμαίικης οἰκουμενικῆς ἰδέας»*, ὅταν ὅλα τά ἄλλα ὀρθόδοξα ἔθνη ἔχουν ἱδρύσει τίς δικές τους ἐκκλησίες. Ἐκτός, ἐάν θεωρῇ τήν Τουρκία «αὐτοκρατορία τῆς Νέας Ρώμης» (πρᾶγμα πού ὄντως φαίνεται νά συμβαίνη, ὅπως ἐκθέτω παρακάτω).

17. Ἀποσύνδεσις Ὀρθοδοξίας - Ἑλληνισμοῦ

Κατά τόν π. Γ.Μ. *«κύριο οὐσιαστικό τῆς Ἑλληνικότητας εἶναι ἡ Ὀρθοδοξία»* (σ. 226). Ὑποβαθμίζει λοιπόν τήν σημασία ὁμαίμου, ὁμογλώσσου, ὁμοτρόπου, συντονιζόμενος καί σ' αὐτά τά σημεῖα μέ τούς ἰσοπεδωτικούς οἰκουμενιστές.

Ὁ π. Γ.Μ. κατηγορεῖ τούς ἐμμένοντες στά στοιχεῖα πού συνθέτουν τήν Ἑλληνικότητα, τοῦ πατριωτισμοῦ περιλαμβανομένου, ὅτι «ἀποσυνδέουν τήν Ἑλληνικότητα ἀπό τήν Ὀρθοδοξία», ἡ ὁποία κατ' αὐτόν εἶναι ἀν-εθνική.

---

20. Βλέπε Γ. Κ. Γεωργαλᾶ: «Ἦταν τό Βυζάντιο θεοκρατικό;» στό βιβλίο μου «Βυζάντιον: Ἡ Ὀρθοδοξία».

Ἀπορριπτέοι λοιπόν πατριάρχες ὅπως ὁ Σέργιος Α', οἱ ψάλλοντες τόν Ἀκάθιστον Ὕμνον, ἐπίσκοποι ὅπως ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός, ὁ Σαλώνων Ἡσαΐας, μητροπολίτες ὅπως ὁ Χρυσόστομος Σμύρνης, ἀρχιεπίσκοποι ὅπως ὁ Χρύσανθος Ἀθηνῶν, οἱ κληρικοί τοῦ 1821, τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος κ.ἄ. –ὅλοι «ἐθνικιστές». Αὐτός δέν τούς ἐγκρίνει. Διότι ἐπιδιώκει τήν ἀποσύνδεσιν τῆς Ρωμηοσύνης - Ὀρθοδοξίας ἀπό τήν Ἑλληνικότητα. Δέν ἀντιλαμβάνεται ἄραγε ὅτι ἔτσι φέρνει τήν Ὀρθοδοξία σέ διάστασι πρός τό ἔθνος; Ὅτι διασπᾶ τούς Ἕλληνες; Ὅτι ἀπωθεῖ πολλούς ἀπό αὐτούς ἐκτός Ὀρθοδοξίας; Ὅτι συνεργεῖ μέ τούς κοσμοεξουσιαστές πού θέλουν τήν ἀπο-ορθοδοξοποίησι τῶν Ἑλλήνων; Ὅτι ἐνισχύει τούς «νεοπαγανιστές» πού τόσον ἀπεχθάνεται; Ὅτι ὑποβοηθεῖ τίς ξενοκίνητες αἱρέσεις; Δέν σᾶς φαίνεται παράξενο νά μή ἀντιλαμβάνεται τίποτε ἀπό ὅλα αὐτά;

18. Ὄχι στόν Ἑλληνοχριστιανισμό

Ὁ κῆρυξ τοῦ Ρωμηοσυνισμοῦ καταφέρεται ἐναντίον ὅσων στόν ὅρο Ἑλληνοχριστιανισμός ρίχνουν τό βάρος στό πρῶτο συνθετικό, ἐνῶ κατά τήν γνώμη του ὁ Ἑλληνισμός εἶναι *«ἔννοια ὑπάλληλη καί ὑπηρετική»* τῆς Ὀρθοδοξίας (σ. 232)! Ἀδυνατεῖ νά σκεφθῆ διαλεκτικῶς καί συνθετικῶς. Θέλει τόν ἕναν ὅρο ὁπωσδήποτε «ὑπηρετικόν» τοῦ ἄλλου, ἐνῶ ἡ σχέσις των εἶναι διαλεκτική - συνθετική, ὅπου δέν ὑπάρχει «ὑπάλληλος» καί «ὑπηρέτης».

Ἀγανακτεῖ μέ ἐκείνους πού προβάλλουν τήν χαράν τῆς δικαιώσεως πού ἔνοιωσεν ὁ Χριστός πληροφορηθείς ὅτι *«Ἕλληνές τινες»* ἤθελαν νά τόν συναντήσουν (Ἰωαν. 12, 20). Ὄχι! Δέν ἦσαν Ἕλληνες, ἀνακράζει. Ἦσαν ἁπλῶς «ἐθνικοί», αὐτήν τήν ἔννοιαν εἶχε γιά τούς Ἰουδαίους ὁ

ὅρος «*Ἕλλην*» (σ. 232-233). Ἀναληθές. Οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκαλοῦσαν τούς μή-πιστούς τοῦ Γιαχβέ, «τά ἔθνη» (ἐξ οὗ καί τό «ἐθνικοί») ἤ μέ ἄλλους ὑποτιμητικούς χαρακτηρισμούς. Ἕλληνες, ἔλεγαν τούς ἐθνοφυλετικῶς Ἕλληνες. Ὁ ὅρος «Ἕλλην» ἀπέκτησε θρησκευτικό περιεχόμενο ἀργότερα, μέ τήν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Συνεπῶς οἱ ζητοῦντες νά συναντήσουν τόν Χριστό ἦσαν Ἕλληνες ὅσο καί ἄν αὐτό ἀπαρέσκει στόν «Ρωμηοσυνισμό» του. Ἄλλωστε ἡ πρόβλεψις τοῦ Χριστοῦ ἐπαληθεύθηκε ἀφοῦ ἡ διδασκαλία του διά τῶν Ἑλλήνων διεδόθη.

Συμπίπτει καί σέ ἄλλο σημεῖο μέ τούς χριστιανομάχους ὁ π. Γ.Μ. Ὅπως ἐκεῖνοι, ἔτσι καί αὐτός ἐπικαλεῖται καί ἀναφέρει ἀνθελληνικά κείμενα μή-Ἑλλήνων χριστιανῶν: Τερτυλλιανός, Τατιανός καί ἄλλοι σημῖτες ἤ βορειοαφρικανοί εἶναι οἱ προτιμήσεις του –ὅλοι ὅσοι καταδικάζουν τήν ἑλληνική σοφία. Ἐλάχιστα καί μετά βίας ἀναφέρει, ὅταν δέν μπορῆ νά τό ἀποφύγη, τούς χριστιανούς συγγραφεῖς πού δέχονται ὅτι ἡ ἑλληνική σοφία εἶναι ἡ «παλαιά οἰκονομία τοῦ Θεοῦ γιά τόν ἄνθρωπο» (Ἰουστῖνος, «Ἀπολ. Α΄-Β΄»· Κλήμης, «Στρωματεῖς»). Δέν τοῦ ἀρέσουν Ἰουστῖνος, Ἀθηναγόρας, Θεόφιλος, Κλήμης, Ὠριγένης.

19. Ὑποτίμησις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας

Ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Χριστιανισμός *«δέ διακρίνει ἱερές γλῶσσες· ὅλες οἱ γλῶσσες εἶναι ἰσάξιες»*! (σ. 239). Πρόκειται γιά βασική θέσι τῶν κηρύκων τῆς Νέας Τάξεως καί Ἐποχῆς, οἱ ὁποῖοι προωθώντας τόν μαζοποιό ἰσοπεδωτισμό, ὑποστηρίζουν τήν «ἰσότητα» (=ἰσοπέδωσι) τῶν πάντων: Φυλῶν, λαῶν, γλωσσῶν, πολιτισμῶν, θρησκειῶν. Ὅλα εἶναι ἴσα ἐκτός ἀπό ἕνα: ὁ παρλεμανταρισμός ὑπερέχει ὅλων τῶν πολιτευμάτων καί γι' αὐτό πρέπει νά ἐπι-

βληθῆ παντοῦ, ἔστω καί βιαίως,«γιά τό καλό» τῶν βομβαρδιζομένων ἐν ὀνόματι «δημοκρατίας» καί «ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων».

Ὅλες οἱ γλῶσσες εἶναι «ἰσάξιες» κατά τόν π. Γ.Μ.

● Τότε γιατί ὁ Χριστιανισμός μίλησε, ἔγραψε, ἐδίδαξε, ἐκήρυξε στήν ἑλληνική;

● Γιατί τήν δική της ὁρολογία υἱοθέτησε ὡς τήν μόνη κατάλληλη γιά διατύπωσι φιλοσοφικῶν καί θεολογικῶν ἐννοιῶν;

● Γιατί οἱ Γρηγόριος Θεολόγος (Λόγος 21, 35), Μ. Βασίλειος (Ἐπ. 214, 4), Κύριλλος Ἀλεξανδρείας (Ἐπ. 15, 3-4), Θεόφιλος Ἀχρίδος ἀποδίδουν στήν δεύτερη μεγάλη γλῶσσα τῆς ἐποχῆς, τήν λατινική, «πενίαν καί στενότητα»;

● Γιατί τά πρακτικά τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί τό Σύμβολον τῆς Πίστεως διατυπώνονται στήν ἑλληνική;

● Γιατί οἱ Πατέρες τῆς Ὀρθοδοξίας γράφουν στήν ἑλληνική, διδάσκονται τήν Ἑλληνική Γραμματεία, μιμοῦνται τούς κλασικούς καί ἐγκωμιάζουν τήν γλῶσσα καί τό ὕφος τους μαζί μέ τό περιεχόμενό τους;

● Γιατί ὁ Μ. Βασίλειος καί ὁ Γρηγόριος Θεολόγος μιμοῦνται τόν Πλούταρχο καί τόν Ἰσοκράτη;

● Γιατί ὁ Ρωμανός, ἄν καί μή Ἕλλην, γράφει τούς ὕμνους του στήν ἑλληνική;

Δεχόμενος τό «ἰσάξιον» τῶν γλωσσῶν ὁ π. Γ.Μ. κάνει τό ἴδιο καί μέ τίς θρησκεῖες;

20. «Βυζαντινοθωμανία»!

Ὁ π. Γ.Μ. τολμᾶ κάτι ἀνήκουστο. Χρησιμοποιεῖ τόν ἱστορικῶς, ἐθνικῶς καί ἀπό πάσης ἄλλης ἀπόψεως ἀπαράδεκτον ὅρο *«βυζαντινοθωμανικός κόσμος»* (σ. 260). Ἐνῶ

ὑποστηρίζει ὅτι οὐδέν κοινόν μεταξύ Ἀθηνῶν (=Ἑλληνισμοῦ) καί Ἱερουσαλήμ (=Χριστιανισμοῦ), ταυτίζει τήν ἑλληνοχριστιανική Κωνσταντινούπολι μέ τήν τουρκική Ἰσταμπούλ! Ἐμμέσως, πλήν σαφῶς γιά τούς γνωρίζοντας Ἱστορίαν, ἀναγνωρίζει τόν Μωάμεθ Β΄ διάδοχον-κληρονόμον τῶν Ἑλλήνων Αὐτοκρατόρων καί δέχεται τήν Ὀθωμανία ὡς νόμιμη συνέχεια τοῦ Βυζαντίου[21].

Αἰσθάνεται μάλιστα χαράν μεγάλην ἐπειδή ὁ σουλτάνος ἔφερε τόν τίτλο *«σουλτάνι ρούμ»* (=βασιλεύς τῶν Ρωμαίων) *«ὥστε νά ὑπογραμμισθῆ ὁ κοινός πολιτισμός* (!) *τοῦ χώρου πού ἐκτείνεται στίς δύο πλευρές τοῦ Αἰγαίου»* (σ. 262). Ἔχουν πολιτισμό λοιπόν κατά τόν «Ρωμηό» π. Γ.Μ. οἱ Τοῦρκοι! Καί μάλιστα «κοινό» μέ τόν τῶν Ἑλλήνων! Φυσικά οὐδέποτε Τοῦρκος σκέφθηκε μέ τά πολιτιστικά κριτήρια πού τοῦ ἀποδίδει ὁ μέγας θεωρητικός τοῦ Ρωμηοσυνισμοῦ. Ἁπλούστατα οἱ βάναυσοι Τοῦρκοι κατακτητές ἤθελαν νά ἐμφανισθοῦν ὡς κληρονόμοι, συνεχιστές, διάδοχοι τοῦ Βυζαντίου καί γι' αὐτό οἱ βασιλεῖς των αὐτοτιτλοφορήθηκαν βασιλεῖς «Ρωμαίων»! Δέν τό ἐπέτυχαν. Οὐδείς Ἕλλην, «Ρωμηός», ἤ Εὐρωπαῖος τούς ἔκανε ποτέ αὐτό τό χατήρι. Τούς τό κάνει τώρα, ὡς μοναδική ἑτεροχρονισμένη ἐξαίρεσις, ὁ ἀπόστολος τοῦ «Ρωμηοσυνισμοῦ».

Ἄλλωστε, γι' αὐτόν *«εἶναι σαφές πώς ἡ δυτικοποίηση εὐθύνεται γιά τήν ἀντιδικία Ἑλλήνων καί Τούρκων»*! (σ. 264). Οἱ Δυτικοί εἶναι ἔνοχοι καί εὐθύνονται γιά πάμπολλα δεινά τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὄχι ὅμως καί γιά τήν... «ἀντιδικία» (;) μας μέ τούς Τούρκους. Διότι δέν τούς ἔφεραν οἱ Δυτικοί ἀπό τά βάθη τῆς Ἀσίας στίς χῶρες μας, οὔτε τούς ἔπεισαν νά ἀφανίζουν τούς Ἕλληνες γιά νά

21. Βλέπε στό παρόν, τό κεφ: «Ὅταν "μαρμάρωσε" ὁ χρόνος».

ἐγκατασταθοῦν αὐτοί στίς προαιώνιες ἑστίες μας. Ὁ π. Γ.Μ. «ἀθωώνει» τούς Τούρκους, ἐν ὀνόματι τοῦ ἀλλόκοτου «Ρωμηοσυνισμοῦ» του. Ὅμως ἡ παραποίησις τῆς Ἱστορίας ἔχει καί αὐτή τά ὅριά της. Καί ἡ θανάσιμη σύγκρουσις, ὁ ἀγών ζωῆς ἤ θανάτου Ἑλλήνων - Τούρκων δέν μπορεῖ νά λέγεται «ἀντιδικία».

21. Ρωμηοσυνικά παράλογα

Κατά τόν π. Γ.Μ., αἰτία τῆς εἰδωλολατρείας εἶναι ἡ... «κακία»! (σ. 272). Συνεπῶς οἱ π.Χ. Ἕλληνες, ὡς «εἰδωλολάτρες» ἦσαν καί «κακοί». Ἤ μᾶλλον ἐπειδή ἦσαν κακοί ἦσαν καί «εἰδωλολάτρες» ἀφοῦ *«προηγεῖται ἡ κακία ὡς αἰτία τῆς εἰδωλολατρείας»* (σ. 272). Λόγῳ «κακίας», οἱ πρόγονοί μας *«ἐτοποθέτησαν εἰς τήν θέσιν τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπους καί ἀγάλματα ἀνθρώπων εἴτε ζώντων εἴτε καί νεκρῶν»* (σ. 274). Τόσον βαθύς μελετητής τῆς ἀρχαίας θρησκείας τῶν Ἑλλήνων εἶναι ὁ «Ρωμηοσυνιστής»[22];

Ἀπαγγέλλει κατηγορίες ἐναντίον τῶν θεῶν τῶν Ἑλλήνων: μοιχοί, τέκνα ἐκ μοιχείας, αἱμομιξία, κ.λπ. (σ. 281-282). Ἔχει δίκιο, μέ τήν διαφοράν ὅτι πρόκειται γιά τήν κατώτερη λαϊκή ἔκφανσι τῆς ἑλληνικῆς θρησκείας, διότι βεβαίως ὁ Πλάτων οὔτε ἀγάλματα προσκυνοῦσε, οὔτε πίστευε ὅτι ὁ Ἑρμῆς ἦταν κλέπτης. Εἶναι σά νά κρίνη κάποιος τήν Ὀρθοδοξία ἀπό τίς κατώτερες ἐκδηλώσεις ἀγραμμάτων, προληπτικῶν καί δεισιδαιμόνων. Ὁ ἴδιος ὅμως βρίσκει δικαιολογίες γιά τά ἀπείρως φρικτότερα ἐγκλήματα τῶν «Ἁγίων» τῆς ἰουδαϊκῆς Π. Διαθήκης.

---

22. Περί θρησκείας τῶν Ἑλλήνων ἴδε Γ. Κ. Γεωργαλᾶ: «Ἑλλήνων θρησκεία» στήν σειρά «Οἱ Ρίζες» τῶν ἐκδ. «Ἐρωδιός».

Ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Πλάτων ἐπαινεῖ τήν ὁμοφυλοφιλίαν (σ. 290), ὅτι ὁ Δημόκριτος ἦταν ἄθεος (σ. 290), ὁ Ἀριστοτέλης δέν πολυπίστευε στήν ἀθανασία τῆς ψυχῆς (σ. 291), ὅτι *«ἁπαξάπαντες οἱ φιλόσοφοι»* σφάλλουν διότι... *«δέν ἐγνώρισαν τήν Ἁγίαν Γραφήν»* (σ. 291)! Ὁ ἄνθρωπος ἄν καί αὐτοπαρουσιάζεται ὡς καλός χριστιανός, λέγει ἀνακρίβειες καί πάσχει ἀπό «ὑψηλήν ὀφρῦν» (=ὕψωσις φρυδιῶν, ὅπως λέγομε σήμερα ψηλομύτες τούς ἀλαζόνες).

Ταυτίζει τούς «νεοπαγανιστές» μέ τούς «ἀρχαιολάτρες» καί τούς ἀποδίδει *«ἐθνικισμόν καί ρατσισμόν»* (σ. 293). Οἱ ταυτίσεις του εἶναι ψευδεῖς. Ἀποτελοῦν τέχνασμα προπαγανδιστικόν. «Ἀρχαιολάτρης» εἶναι ὁ λατρεύων τήν ἑλληνικήν ἀρχαιότητα. Ἄρα εἶναι κάθε Ἕλλην μέ συνείδησιν τῆς καταγωγῆς του καί γνῶσιν τῆς Ἱστορίας του. «Νεοπαγανιστές» εἶναι οἱ ἀρχαιόθρησκοι πού ἀποτελοῦν ἐλάχιστο ποσοστό τῶν «ἀρχαιολατρῶν», ἐνῶ ἀρκετές φορές δέν εἶναι κἄν «ἀρχαιολάτρες», ἀφοῦ κάποιοι ἀπό αὐτούς συμπίπτουν μέ τόν π. Γ.Μ., ἀντιτιθέμενοι στήν ἀξίαν τοῦ «ὁμαίμου», δεχόμενοι τό «ἰσάξιον» πολιτισμῶν, εἰσάγοντες ἀνατολισμόν, καταγγέλλοντες τόν ἐθνικισμόν, ὑποστηρίζοντες ὅτι Ἕλλην εἶναι ὁ κάθε μέτοχος τῆς παιδείας μας κ.λπ.

Τέλος, οὐδεμία ὑφίσταται συνάφεια τοῦ «νεοπαγανισμοῦ» μέ τόν ἐθνικισμό καί τόν ρατσισμό. Πρόκειται γιά ἔννοιες διαφορετικές, ἄσχετες μεταξύ των. Ὁ π. Γ.Μ. τίς ταυτίζει γιά λόγους προπαγανδιστικῆς σκοπιμότητος.

Δέν εἶναι μόνον καταδικαστικός πρός τόν ἀρχαῖον Ἑλληνισμόν ὁ «Ρωμηοσυνιστής». Εἶναι καί ὀπαδός τῆς μή-αὐτοχθονίας του. Σαφῶς δέχεται τήν ὕπαρξιν «προ-

ελλήνων» (σ. 276 καί 277). Ἄρα πρίν ἀπό τούς Ἕλληνες, ἐδῶ ἦσαν κάποιοι ἄλλοι. Καί οἱ Ἕλληνες ἦλθαν κάποτε, ἀπό κάπου ἀλλοῦ, ὡς ἐπήλυδες κατακτητές, ὅπως ἀκριβῶς καί οἱ καλοί του Ὀθωμανοί στήν Ρωμανία!

IV. ΡΩΜΗΟΣΥΝΙΣΤΗΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΡΩΜΙΟΣΥΝΗΣ

1. Ὁ Ρωμηοσυνιστής

Ρωμιός ἦταν ὁ Ἕλλην (ἤ ἑλληνόφωνος ἤ ἑλληνίζων) Ὀρθόδοξος ὑπήκοος τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Ἀργότερα, ἦταν ὁ Ὀρθόδοξος ὑπόδουλος τῶν Τούρκων. Σήμερα εἶναι, μέ τήν εὐρεῖα ἔννοια τοῦ ὅρου, ὁ Ἑλληνορθόδοξος τῆς «καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς» καί μέ τήν στενότερη ὁ Ἕλλην.

Ρωμηοσυνιστής ὅμως εἶναι κάτι ἄλλο. Εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος:

- Διαχωρίζει Ὀρθοδοξία καί Ἑλληνικότητα, καί τοποθετεῖ τήν πρώτη ὑπεράνω τῆς δεύτερης, τήν ὁποίαν καταλήγει νά ἀρνῆται.
- Ἀπορρίπτει σύνολον τόν π.Χ. Ἑλληνισμό ὡς «εἰδωλολατρικό» καί διάγοντα *«ἐν ἀναληθείᾳ καί «ἀλογίᾳ».* Ὑποτιμᾶ τήν φιλοσοφία, τήν τέχνη, τήν θρησκεία καί γενικῶς τόν πολιτισμό τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.
- Πιστεύει ὅτι «πνευματικοί προπάτορές» του εἶναι οἱ «Δίκαιοι» τοῦ Ἑβραϊσμοῦ καί ὄχι οἱ Ἕλληνες σοφοί καί ἥρωες.
- Δέχεται τόν Ἑβραϊσμό τῆς Π.Δ. ὡς τό ἔθνος πού ἐπέλεξεν ὁ Θεός γιά πραγμάτωσι τοῦ σχεδίου Του πρός σωτηρίαν τοῦ κόσμου. Θεωρεῖ ὅτι ὁ Ἑβραϊσμός καί ὄχι ὁ Ἑλληνισμός, ἡ Π.Δ. καί ὁ Ἑβραϊσμός καί ὄχι τά ἔργα τῶν

Ἑλλήνων θεολόγων ἑτοίμασαν τήν ἀνθρωπότητα γιά τήν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ.

● Ἐμμένει στήν ἑβραϊκή, δαυιδική, ἰουδαϊκή καταγωγή τοῦ ἀνθρώπου-Ἰησοῦ (ὁ ὁποῖος ὅμως ἦταν Γαλιλαῖος) καί ἀρνεῖται τήν Ἑλληνικότητα τῆς σκέψεως καί τῆς διδασκαλίας του, ἐκλαμβάνοντάς την ὡς συνέχειαν - ὁλοκλήρωσιν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ.

● Εἰς τό ὄνομα τῆς Ὀρθοδοξίας καί τοῦ οἰκουμενισμοῦ της, ἀποσιωπᾶ τήν συμβολή της στούς ἐθνικούς ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων, εἶναι ἀντι-εθνικιστής, ἀν-εθνικός, ἀντι-φυλετιστής, οἰκουμενιστής, κῆρυξ τοῦ «ἰσαξίου» γλωσσῶν, φυλῶν, ἐθνῶν.

● Ὑποβαθμίζει τήν στενήν σχέσιν Ἑλληνισμοῦ - Χριστιανισμοῦ καί τήν συμβολήν τοῦ πρώτου στήν διαμόρφωσι, διάδοσι, ἐπικράτησι τοῦ δευτέρου. Μή ἀντιλαμβανόμενος τήν διαλεκτικήν φύσιν τῆς σχέσεώς τους ὑποστηρίζει μονομερῶς ὅτι ὁ δεύτερος ἔσωσε τόν πρῶτον.

● Δέν δέχεται τήν Ὀρθοδοξίαν ὡς τήν ἑλληνικήν ἐκδοχήν=παραλλαγήν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

● Ταυτίζει τόν Χριστόν μέ τόν Γιαχβέ τῶν γενοκτονιῶν, τοῦ ἑνός «περιουσίου λαοῦ», τῆς ἀγριότητος.

● Ἐμμένει στήν προβολήν τῆς Π.Δ., τήν ὁποίαν θεωρεῖ θεόπνευστη καί ἀνώτερη ἀπό τήν μή-θεόπνευστη καί «πελανημένην» ἑλληνική σοφία.

● Θεωρεῖ τόν νέο Ἑλληνισμό ὡς ἔχοντα τίς ρίζες του στό χριστιανικό Βυζάντιο, τό ὁποῖον προτιμᾶ νά ἀποκαλῆ «Νέαν Ρώμην». Θεωρεῖ τό Βυζάντιο ὄχι νέο ἑλληνικό κράτος, ἀλλά ἁπλῆ *«ἀνακαίνιση τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους»* (σ. 202). Γι' αὐτό, προκρίνει τόν ὅρον «Ρωμηός» ἀντί τοῦ «Ἕλλην», κάνοντας σαφῆ διάκρισι - ἀντίθεσι τῶν δύο ὅρων. Ἔτσι ἀκρωτηριάζει τήν Ἱστορία μας, καί ἀρνεῖται τήν ἐθνοφυλετική μας συνέχεια, ἀπολήγοντας

σ' ἕνα νεο-φαλλμεραϋερισμό. «Ρωμηός» κατ' αὐτόν εἶναι «ὁ 'Ορθόδοξος πολίτης» ὄχι τοῦ Βυζαντίου, ἀλλά τῆς «Νέας Ρώμης» (σ. 202).

● Βλέπει τόν Ἑλληνισμό διχασμένον σέ... «ἐθνικό» (!) καί ὀρθόδοξο. Τόν προσδιορισμό «ἐθνικός» ἀποδίδει σέ ὅλους ἐκείνους πού ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐάν δέχωνται τήν 'Ορθοδοξίαν, ἔχουν ἔντονη ἐθνοφυλετική ἑλληνική συνείδησι. Αὐτοί ἀποτελοῦν τόν «ἀλλοτριωμένον Ἑλληνισμόν μένοντας στήν ἀναλήθεια καί ἀλογία» (σ. 195). Κηρύττει πόλεμο μεταξύ αὐτῶν καί τῶν «'Ορθοδόξων», στούς ὁποίους κατατάσσει μόνον τούς ὑποβαθμίζοντες τήν Ἑλληνικότητα.

● Γι' αὐτό, ἀπορρίπτει καί τόν Ἑλληνο-χριστιανισμό, μή ἀναγνωρίζοντας ὅτι ἐπῆλθεν ἡ σύνθεσις Ἑλληνισμοῦ - Χριστιανισμοῦ.

● Συντάσσεται μέ τούς Νεοεποχίτες τῆς Νέας Τάξεως σέ θέματα «ἰσαξίου» (=ἰσοπεδώσεως) φυλῶν, λαῶν, ἐθνῶν, γλωσσῶν, πολιτισμῶν, διαφωνώντας μέ αὐτούς μόνον ὡς πρός τό «ἰσάξιον» τῶν θρησκειῶν. Μέσα σ' αὐτό τό πνεῦμα συντάσσεται μέ τούς κοσμοεξουσιαστές καί στά θέματα τοῦ παρλεμανταρισμοῦ, «ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων», τοῦ ἀντιφυλετισμοῦ, τοῦ φιλοεβραϊσμοῦ κ.λπ., προσδίδοντας στήν 'Ορθοδοξία (ὅπως αὐτός τήν ἀντιλαμβάνεται) καί πολιτικό περιεχόμενο σύμφωνο πρός τίς ἀντιλήψεις τῆς Pax Americana.

● Χρησιμοποιεῖ τήν «ρωμαίηκη» διάλεκτο ἀντί τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας. Σύγκρινε τήν ρωμαίηκη γλῶσσα τοῦ π. Γ. Μεταλληνοῦ μέ τήν ἑλληνική τοῦ ἀρχιεπισκόπου Χριστοδούλου[23].

23. 'Ορθῶς ἡ 'Εθναρχεύουσα 'Εκκλησία κατέδειξε κατά τόν ιστ´ αἰῶνα τήν ἀπειλήν ἐκ τῶν δυτικῶν προσηλυτιστικῶν προσπαθειῶν πού χρησιμοποιοῦσαν ὡς ὄργανο τήν «ρωμαίηκη»

● Θεωρεῖ «Ἕλληνα» κάθε κάτοχον τῆς ἑλληνικῆς ἰθαγενείας, ὑπήκοον τοῦ Ἑλλαδικοῦ Κράτους. Ἔτσι ἀντιτίθεται στόν ὁρισμόν ὅτι Ἕλλην εἶναι ὁ μετέχων τῆς κοινότητος τῶν ὁμαίμων, ὁμογλώσσων, ὁμοθρήσκων, ὁμοτρόπων Ἑλλήνων καί ἔχων συνείδησιν αὐτῆς τῆς μετοχῆς του. Ὁ ἴδιος δέν ἔχει τέτοιαν συνείδησιν διότι ἀπορρίπτει τά τρία ἐκ τῶν τεσσάρων ὡς ἄνω στοιχείων, διατηρῶν μόνον τό «ὁμόθρησκον».

● Εἶναι θεοκρατικός, ὑποτάσσων τά πάντα στήν θρησκεία. Ὡς ἐκ τούτου ἀποκρούει τόν διάλογον, δέν ἀνέχεται τήν διαφωνία, δέν προχωρεῖ ποτέ στήν σύνθεσι. Στόν βωμό τοῦ θεοκρατικοῦ πνεύματος, διαστρέφει καί τήν Ἱστορία ὅπως κάνει ὅταν χαρακτηρίζη τήν βυζαντινή βασιλεία «ἐλέῳ Θεοῦ», ἀντί τοῦ ὀρθοῦ καί ποιοτικῶς διαφορετικοῦ, «**ἐλέῳ λαοῦ** τοῦ Θεοῦ»[24]. Ἐπίσης ὅταν ἀποκαλῆ «προδότες» τούς Ἑνωτικούς τοῦ ιδ' αἰῶνος, περιλαμβανομένου καί τοῦ ἡρωικοῦ Κωνσταντίνου ΙΑ' Παλαιολόγου.

● Ὡς θεοκρατικός θέλει τήν Ἐκκλησίαν νά ὑπέρκειται τῆς Πολιτείας *(«νά κυβερνᾶ τό Ἅγιον Ὄρος»)* ἀντικαθιστώντας τήν βυζαντινορθόδοξη ἀρχή τῆς «συναλληλίας» (=συνεργασίας Πολιτείας - Ἐκκλησίας) μέ τήν παπίζουσα - ἰσλαμίζουσα ἀρχήν τῆς «ἐπαλληλίας». Θε-

---

γλῶσσα δηλαδή τήν πιό ἐκχυδαϊσμένη λαϊκή μορφή τῆς ἑλληνικῆς.

24. Ὁ παγιδευθείς στόν Ρωμηοουνισμό Δ. Κιτσίκης ὁραματίζεται γιά τήν Ρωμανία (=Ἑλλάδα+)...; ἕνα πολίτευμα ἀπόλυτης μοναρχίας μέ ἐπί κεφαλῆς ἕναν «ἐλέῳ Θεοῦ» μονάρχην – καλόγερο. («Τό βυζαντινό πρότυπο διακυβερνήσεως καί τό τέλος τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ»). Κύριο πολιτειακό ὄργανο θά εἶναι τό... Ἅγιον Ὄρος!

ωρεῖ τήν Ἑλληνικότητα ὡς *«κατηγορία τῆς χριστιανικῆς ὕπαρξης»* (σ. 226), ὡς *«ὑπάλληλη καί ὑπηρετική τῆς Ὀρθοδοξίας»* (σ. 232).

● Ὡς θεοκρατικός, ἀρνεῖται τό δικαίωμα τοῦ θεολογεῖν στούς μή ἐξ ἐπαγγέλματος θεολόγους. Θέλει νά «θεολογοῦν» μόνον οἱ ἔχοντες «εἰδικές γνώσεις» ἐκ τῶν κληρικῶν (σ. 233). Καί ἀπαγορεύει αὐτήν τήν ἐνασχόλησι στούς ἄλλους, περιλαμβανομένων καί τῶν φιλοσόφων, καί ἱστορικῶν. Κατ' αὐτόν, κακῶς ἐθεολόγησαν Πλάτων, Πρόκλος καί πλῆθος Βυζαντινῶν. (Στό Βυζάντιο, ὡς μή-θεοκρατικό, ὅλοι ἐδικαιοῦντο νά θεολογοῦν, ἐνῶ στήν παπική Δύσι τό θεολογεῖν ἦταν μονοπώλιο κλάδου κληρικῶν).

● Ἀποκρούει τήν τεραστίαν συμβολήν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καί τῆς Ἑλληνικότητος στήν διαμόρφωσι, διάδοσι τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ π. Γ.Μ. φθάνει ὡς τό σημεῖο νά ἀφιερώνη 5 σελίδες (231-236) γιά νά «ἀποδείξη» ὅτι οἱ Ἕλληνες πού ἐζήτησαν νά συναντήσουν τόν Χριστό δέν ἦσαν Ἕλληνες, ἀλλά ἀγνώστου ἐθνοφυλετικῆς προελεύσεως «προσήλυτοι» τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ! Τόση μανία ἀνελληνισμοῦ!

● Εἶναι σκοταδιστής. Καλλιεργεῖ τίς δεισιδαιμονίες καί προλήψεις τήν μισαλλοδοξία, τήν μή-ἀνοχήν. Βλέπε τήν στάσιν τοῦ π. Γ.Μ. καί τῶν σύν αὐτῷ ὅταν στήν ἐπίσκεψιν τοῦ πάπα εἶδαν τόν… 666! Βλέπε ἐπίσης τήν πολεμική του κατά τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων[25] γενικῶς καί τῆς ἁφῆς τῆς φλόγας εἰδικῶς.

---

25. Καταγγέλλει ὄχι τόν ἐκφυλισμό τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀπό τούς παγκοσμιοποιούς, ἀλλά τήν ἴδια τήν ἀρχική ἰδέα τῶν Ἀγώνων τούς ὁποίους θεωρεῖ «εἰδωλολατρικούς». «Εἰδωλολατρική τελετή» θεωρεῖ αὐτήν τῆς ἁφῆς τῆς φλόγας, «εἰδωλολατρικό» καί τό ποίημα τοῦ Κ. Παλαμᾶ γιά τό Ὀλυμπιακό Πνεῦμα.

● Ἰδιαιτέρως ἐχθρικός εἶναι πρός τήν ἑλληνική φιλοσοφία ἀπό τήν ὁποίαν βλέπει νά προκύπτη ἡ *«ἀπειλή τῆς ἐκφιλοσοφήσεως τῆς πίστεως»* (σ. 200).

● Συναφῶς, ἀποκρούει καί τήν *«διανοητική - στοχαστική θεολόγησι»* προσεγγίζοντας ἔτσι τόν Ἰουδαϊσμό, ὁ ὁποῖος ἀπαγορεύει τήν ἔλλογη διερεύνησι τοῦ Θείου καί ὡς ἐκ τούτου, δέν εἶχε, οὔτε ἔχει θεολογία. Μαζί μέ τούς Ἰουδαίους πιστεύει στήν *«ἀδυναμία τῆς ἀνθρώπινης γνώσης νά ὁδηγήση στή θεογνωσία»* (σ. 200). Καί ὅμως κατηγορεῖ τόν Ἑλληνισμό γιά «ἀλογία»!!

● Ἀντικαθιστᾶ τό ἑλληνικό ἔθνος μέ μία «ὑπερφυλετική πανενότητα καί ἐθνότητα, τήν χριστιανική οἰκουμένη», πού ἀποτελεῖται ἀπό *«ὅλους τούς Ρωμαίους»* χωρίς διάκρισιν Ἑλλήνων - μή Ἑλλήνων (σ. 203).

● Ἀντιτίθεται στό *«ἐθνικό πνεῦμα»* διότι αὐτό συγκρούεται πρός τήν *«ὀρθόδοξη οἰκουμενικότητα»* (σ. 203). Ἄν δέν εἶναι ἀντεθνικός καί ἀνθέλλην ὁ «Ρωμηοσυνιστής», εἶναι πάντως ἀν-εθνικός καί ἀν-έλλην. Γι' αὐτό καί ὁ π. Γ.Μ. ὁμιλεῖ γιά *«Βυζαντινοθωμανικό κόσμο»*!! (σ. 260) καί γιά *«Βυζαντινοθωμανική Αὐτοκρατορία»* (σ. 264). Ἐάν εἶχε νικήσει ὁ Ἄξων, θά μιλοῦσε γιά «ρωμαιηκοναζιστικό κόσμο» καί γιά «ρωμαιηκογερμανικό κράτος»;

2. Πίστις ἐναντίον Γνώσεως

Ὁ Ρωμηοσυνιστής ἀδυνατεῖ νά ἐναρμονίση πίστιν καί γνῶσιν, φιλοσόφους καί Πατέρες, ἔλλογη διερεύνησι καί ἐσωτερική διαισθητική βεβαιότητα. Ὅπως οἱ ἄθεοι, ἔτσι κι' αὐτός, εἶναι διαχωριστικός. Οἱ μέν μένουν μόνον στήν (ἀτελῆ) «γνῶσι», στήν (ἀκρωτηριασμένη) λογική καί στήν (ἀποσπασματική) φιλοσοφία. Ὁ δέ, στήν πίστιν, στό συναίσθημα, στούς Πατέρες. Καί οἱ μέν καί ὁ δέ ἀντι-

παραθέτουν τάσεις πού ἔπρεπε νά συνθέτουν. Ὁ Ἰώσηπος Μοισιόδαξ ἀνήκει στούς «διαφωτιστές». Ὁ Ἀθανάσιος Πάριος στούς Ρωμηοσυνιστές, ὅπως καί ὁ π. Γ.Μ., πού τρέμει τήν *«ἐκφιλοσόφηση τῆς πίστεως»* ταυτίζοντάς την, ἐσφαλμένως, μέ τήν *«ὑπόταξή της στή φιλοσοφία»* (σ. 220). Ἀδυνατεῖ νά συλλάβη συνθέσεις. Ἡ σκέψις του λειτουργεῖ μονιστικῶς - διαχωριστικῶς[26]. Ὁ Ε. Βούλγαρης ἦταν συνθετικός, συνδυάζοντας ἐπιστήμη, λογική, γνῶσι, φιλοσοφία, πίστι. Ἔτσι, ὁ Ρωμηοσυνιστής εἶναι πολέμιος τοῦ διανοεῖσθαι, διότι ἀδυνατεῖ νά ἐναρμονίση τό σκέπτεσθαι καί τό ἐρευνᾶν μέ τό πιστεύειν, ὅπως τά ἐναρμόνισαν Ὀρφικοί, Πυθαγόρειοι, Πλατωνικοί, Πρωτοχριστιανοί «ἀπολογητές» καί πολλοί Βυζαντινοί.

3. Μονο-ιδεασμός

Ὁ Ρωμηοσυνιστής πάσχει ἀπό μονο-ιδεασμό. «Ὑπεράγαν Ὀρθόδοξος», ὅπως ἐκεῖνοι πού κατεδίκασε κατά τόν δ′ μ.Χ. αἰῶνα ὁ Γρηγόριος Ναζιανζηνός, ἀνεκάλυψε ἕναν ἐχθρό τόν «νεοπαγανισμό». Θέτει τό δίλημμα: «νεοπαγανιστής ἤ ἑλληνορθόδοξος;» ἀντιστρέφοντας ἐκεῖνο πού θέτουν κάποιοι ἐκ τῶν «ὑπεράγαν ἀρχαιοθρήσκων»: «Ἕλλην ἤ ποίμνιο;» Καί ρίχνεται μέ φανατισμό στόν ἀγῶνα κατά τοῦ νεοπαγανισμοῦ πού ἡ ἐξημμένη φαντασία του τοῦ προσδίδει διαστάσεις τερατώδους ἀπειλῆς. Τό δίλημμα (καί στίς δύο περιπτώσεις) εἶναι φανταστικό προϊόν μονοϊδεασμοῦ, κατασκευασμένο πρός ἱκανοποίησιν τῆς ἀνάγκης τοῦ φανατικοῦ νά μάχεται ἐναντίον «μαγισσῶν».

---

26. Ὡς ἐκ τούτου καί ἀπορρίπτει, ὅπως καί οἱ «διαφωτιστές», ἄθεοι, ἄθρησκοι, «προοδευτικοί» κ.λπ. τόν Ἑλληνο–χριστιανισμό.

Ὁ Ρωμηοσυνιστής δέν εἶναι Ρωμιός. Ἁπλῶς χρησιμοποιεῖ τήν ὀνομασίαν γιά νά χαρακτηρίση μέ αὐτήν ἕνα νεοεποχικῶς μεταλλαγμένον νεοεβιωνιτικῶς σέ ἰουδαιο-χριστιανόν «Ὀρθόδοξον»=τόν ἑαυτό του.

Ὁ Ρωμιός εἶναι Ἕλλην. Ὁ Ρωμηοσυνιστής εἶναι ἀνέλλην[27].

4. Ρωμηοσυνιστοῦ προσωπογραφία

Ὁ π. Γ.Μ. εἶναι ὁ μέγας εἰδικός τοῦ μονολόγου. Μονολογῶν καταγάγει ὅλες τίς νίκες του. Στήν ἐκπομπή πού διατηρεῖ σέ τηλεοπτικό δίαυλο, οὐδέποτε ἐκάλεσε κάποιον ὄχι διαφωνοῦντα, ἀλλά ἔχοντα ἔστω καί ἐλαφρῶς διαφοροποιημένες ἀπόψεις ἀπό τίς δικές του. Οἱ προσκεκλημένοι του ἔχουν ἕνα ρόλον: νά ἀναφωνοῦν συνεχῶς «σωστά», «πολύ σωστά», «εὖγε», «ὀρθῶς τά εἴπατε», «θαυμάσια τό ἀναπτύξατε» καί νά συμφωνοῦν διαρκῶς ἔμπλεοι ἀκράτου θαυμασμοῦ μέ τίς ὅποιες ρήσεις του. Στίς βιβλιογραφίες πού παραθέτει στά ἔργα του, ἀποφεύγει τούς συγγραφεῖς ἀπόψεων ἄλλων ἀπό τίς δικές του.

Ὁ π. Γ.Μ. πάσχει ἀπό ἐπιστημονολαγνεία. Ὑμνεῖ διαρκῶς τήν ἐπιστήμη καί ὑπερηφανεύεται γιά τά (πόσα;) πτυχία πού ἀπέσπασε στήν ἀλλοδαπή (στήν κατά τά ἄλλα «μισητήν» ἀπό αὐτόν «Φραγκία»). Ὅμως αὐτή ἡ στάσις δέν συνάδει πρός τόν θρησκευόμενον. Διότι αὐτός δέχεται τό ὑπέρλογον –τό πέραν τῆς ἐπιστήμης. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἐπιστήμη εἶναι ἁπλῶς περιγραφή, ὀνοματο-

27. Τήν διάκρισιν δέν κάνουν οἱ φανατικοί χριστιανομάχοι οἱ ὁποῖοι θεωροῦν τόν «Ρωμιό» ἀνθέλληνα.

λογία καί ὑπό προϋποθέσεις πρόβλεψις. Δέν βρῆκε, οὔτε θά βρῆ, τό αἴτιον τῶν αἰτίων. Τῆς διαφεύγει, ὡς πέραν τῶν ὁρίων της, ἡ ἀρχική αἰτία.

Ὑπερηφανεύεται συνεχῶς γιά **τίς θεολογικές γνώσεις του** καί ἀπορρίπτει περιφρονητικῶς ὅσους τολμοῦν νά ἀσχολοῦνται μέ τήν Γραφή *«χωρίς τίς ἀπαιτούμενες εἰδικές γνώσεις»* (σ. 233). Πρόκειται γιά παπική, μή-ὀρθόδοξη ἀντίληψι. Στούς Καθολικούς θεολογοῦν μόνον οἱ κληρικοί. Στήν Ὀρθοδοξία δικαιοῦνται νά θεολογοῦν ἅπαντες καί ὡρισμένοι μεγάλοι θεολόγοι της ὑπῆρξαν λαϊκοί. Πῶς αὐτός ὁ φανατικός καί εἰδήμων Ὀρθόδοξος ἀγνοεῖ αὐτό τό διακριτικόν μεταξύ Καθολικισμοῦ - Ὀρθοδοξίας;

Ὑποκλίνεται διαρκῶς **ἔμπροσθεν τῆς Γερμανικῆς Ἐπιστημοσύνης.** Ὁ θαυμασμός του γιά τήν Γερμανία εἶναι ἄνευ ὁρίων. Ἀλλά τότε πρός τί οἱ ἀντιδυτικές κορῶνες του; Ἡ ἀπόρριψις τῆς Φιλοσοφίας; Ἡ ἐμμονή του στήν τοποθέτησι τοῦ Ἑλληνισμοῦ στήν ἐκτός Δύσεως, «Ἐνδιάμεση Περιοχή»;

5. Νεοπαγανισμοῦ ἐνισχυτής

Ὁ π. Γ.Μ. αὐτοπαρουσιάζεται ὡς μέγας πολέμιος τοῦ «νεοπαγανισμοῦ». Στήν πραγματικότητα ὅμως μέ τήν συμπεριφορά του τόν ἐνισχύει:

α΄) Ὑπερτιμώντας τόν νεοπαγανισμό καί ἐμφανίζοντάς τον ὡς μεγάλην ἀπειλήν, τόν προβάλλει.

β΄) Τοῦ προσφέρει ἐπιχειρήματα μέ τίς ἐπιθέσεις του κατά τῆς Ἑλληνικότητος μέ τήν ὁποίαν (ἐσφαλμένως) τόν ταυτίζει.

γ΄) Μέ τήν ἀρνητική στάσι του ἔναντι τῆς Φιλοσοφίας

καί τῆς ἐν γένει σκέψεως τῶν Ἑλλήνων, τοῦ ἐπιτρέπει νά ἐμφανίζεται ὡς ὑπερασπιστής των.

δ΄) Μέ τίς ἐπιθέσεις του κατά τοῦ ἐθνικισμοῦ, τοῦ φυλετισμοῦ, τοῦ ἀντισημιτισμοῦ, τοῦ ἐπιτρέπει νά στρατολογῆ ὀπαδούς ἀπό ποικίλους χώρους.

ε΄) Τόν ἐνισχύει διαχωρίζοντας τόν Χριστιανισμό ἀπό τόν Ἑλληνισμό, ἀρνούμενος πεισματωδῶς τήν σχέσι τους.

στ΄) Ἐξωθεῖ πρός αὐτόν πολλούς Ἕλληνες πού ἐξεγείρονται ἀπό τόν προκλητικό φιλοεβραϊσμό του (Γιαχβέ=Χριστός!) καί τήν θέσιν του ὅτι «προπάτορές» μας εἶναι ὄχι οἱ σοφοί καί ἥρωες τοῦ Γένους μας, ἀλλά οἱ Ἑβραῖοι «Δίκαιοι» καί «Ἅγιοι» τῆς Π. Διαθήκης!

ζ΄) Μέ τίς θεοκρατικές ἰδέες του ἐξωθεῖ Ἕλληνες νά ἀπομακρυνθοῦν ἀπό τήν Ὀρθοδοξία, διότι (ἐσφαλμένως) τήν ταυτίζουν μέ τέτοιες ἀπόψεις πού οὐδέποτε εἶχε.

η΄) Δημιουργεῖ σύγχυσιν στούς πιστούς συντασσόμενος σέ περισσότερα θέματα μέ τίς ἀπόψεις τῶν νεοεποχιτῶν τῆς Pax Americana (ἀντιεθνικισμός, ἀντιφυλετισμός, παρλεμανταρισμός, «ἰσάξιον» ὅλων τῶν γλωσσῶν).

θ΄) Βοηθεῖ τούς νεοπαγανιστές ὅταν δυσφημῆ τό χριστιανικό Βυζάντιο, λ.χ. χαρακτηρίζοντας τούς βασιλεῖς του «ἐλέῳ Θεοῦ», ἐνῶ ἦσαν «ἐλέῳ **λαοῦ** τοῦ Θεοῦ» ἤ ὁμιλῶν περί «Βυζαντινοθωμανίας»!

ι΄) Σπρώχνει πιθανῶς καί κάποιους ἐκ τῶν σεβομένων τήν Ἱστορία μας πρός τόν «νεοπαγανισμό», διότι τούς ἐξεγείρει προσβάλλοντας καί παραποιώντας την, ὅπως κάνει ἀποδίδοντας στόν ἀρχαῖο πολιτισμό μας «ψεῦδος» καί «ἀ-λογίαν», ὅταν χαρακτηρίζη λαμπρούς ἡγεμόνες τῆς Ἑλληνιστικῆς Περιόδου «ἀνάξιους» ἤ ὅταν ἐκφράζεται μέ λατρείαν πρός τούς θανασίμους ἐχθρούς τῶν Ἑλλήνων, φανατικούς Ἑβραίους Μακκαβαίους.

Ὁ π. Γ.Μ. θέλει νά εἶναι ὁ μέγας πολέμιος τοῦ «νεοπαγανισμοῦ», ἀποδεικνύεται ὅμως καλός στρατολόγος του.

Τελικές παρατηρήσεις

Ἡ χρῆσις τοῦ «Ρωμαῖος» - «Ρωμιός» στό Βυζάντιο, δέν ἐχρησιμοποιήθη γιά νά σημάνη τόν ἐθνοφυλετικῶς Ἕλληνα. Αὐτός ἐλέγετο κυρίως Γραικός καί Ἕλλην.

Τό Ἕλλην ἀρχικῶς εἶχε προσλάβει νόημα θρησκευτικό —ἐσήμαινε τόν «ἐθνικό». Ἐχρησιμοποιεῖτο ὅμως ἐνίοτε καί μέ τήν ἐθνοφυλετική του ἔννοια. Μέ τό πέρασμα τῶν αἰώνων, τό Ἕλλην ἔχανε ὁλονέν περισσότερο τό θρησκευτικό του περιεχόμενο καί ἀνακτοῦσε τό ἐθνοφυλετικό. Ἀπό τόν ια′ αἰῶνα ἡ χρῆσις του μέ αὐτήν τήν ἔννοια ἀρχίζει νά γενικεύεται. Καί τελικῶς ἐπικρατεῖ.

Τό «Ρωμιός» εἶχε τήν σημασίαν τοῦ ὑπηκόου τῆς Αὐτοκρατορίας καί μέ αὐτήν τήν ἔννοιαν καί οἱ Ἕλληνες ἦσαν «Ρωμιοί». (ὁ π. Γ.Μ. ἀντικαθιστᾶ τό ι μέ η) Μέ αὐτόν τόν τρόπο ὁ ὅρος συνεδέθη μέ μία μακρά καί ἔνδοξη περίοδο τῆς Ἱστορίας μας. Οἱ ἀκραῖοι Ρωμηοσυνιστές, πρωτοστατοῦντος τοῦ π. Γ.Μ., ἐμμένοντας στήν μέ θρησκευτικά κριτήρια διάκρισιν τῶν ὅρων Ἕλλην καί Ρωμιός, δείχνουν ὅτι ἀδυνατοῦν νά παρακολουθήσουν τίς ἱστορικές ἐξελίξεις. Βρίσκονται αἰῶνες πίσω. Ταυτοχρόνως ὅμως, δυσφημοῦν τό ὄνομα «Ρωμιός» πού κάθε γνώστης τῆς Ἱστορίας μας καί σεβόμενος τίς παραδόσεις μας τιμᾶ ὡς συνδεδεμένο μέ τήν λαμπρότατη Αὐτοκρατορία μας τῶν Μέσων Χρόνων. Ὁ «Ρωμηοσυνισμός» τοῦ π. Γ.Μ. εἶναι ἕνα παραβυζαντινό ἰδεολόγημα, ἐχθρικό πρός τό Βυζάντιο καί πρός τόν Ἕλληνα Ρωμιό.

Τέλος, ἡ Ὀρθοδοξία τοῦ Ρωμηοσυνισμοῦ δέν εἶναι κατά τήν γνώμη μου ἡ γνησία.

Βιβλιογραφία

Βακαλόπουλος Ἀπ., *Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ*, 1974.

Βακαλόπουλος Ἀπ., *Ἡ πορεία τοῦ Γένους*, 1966.

Γεωργαλᾶς Γ. Κ., *Ἑλλήνων Θρησκεία.*

— *Ἑβραϊκή Βίβλος καί Ἑλληνισμός.*

— *Χριστιανισμός καί Ἑλληνικότης.*

— *Ὁ Ἀληθινός Ἰησοῦς.*

— *Ὀρθοδοξίας ἀπο-ιουδαϊσμός.*

— *Ἀντιβυζαντισμός.*

Γιανναρᾶς Χρ., *Νεοελληνική Ταυτότητα*, 1978.

Ἐγγλεζάκης Β., *Ὀρθοδοξία: Ἐξελληνισμός τοῦ Χριστιανισμοῦ ἤ ἐκχριστιανισμός τοῦ Ἑλληνισμοῦ* 1984.

Μεταλληνός Γ., *Ὀρθοδοξία καί Ἑλληνικότητα*, 1992.

Μεταλληνός Γ., *Παγανιστικός Ἑλληνισμός ἤ Ἑλληνορθοδοξία;*

Μεταλληνός Γ., *Παράδοση ἤ Ἀλλοτρίωση*, 1989.

Μεταλληνός Γ., «Πίστη στήν Ἐπιστήμη στήν Ὀρθόδοξη Γνωσιολογία», στό *Σχέσεις καί Ἀντιθέσεις*, 1998.

Μπρατσιώτης Π., *Χριστιανισμός καί Ἑλληνισμός ἐν ἀντιθέσει καί συνθέσει.*

Ρωμανίδης Ἰ., *Ρωμηοσύνη - Ρωμανία - Ρούμελη*, 1975.

Σπεράντζας Θ., *Ὀρθοδοξία καί Ἑλληνισμός*, 1962.

Φιλιππίδης, *Ρωμηοσύνη ἤ βαρβαρότητα*, 1994.

Χρήστου Π., *Αἱ περιπέτειαι τῶν ἐθνικῶν ὀνομάτων τῶν Ἑλλήνων.*

ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ Β′

ΑΛΒΑΝΙΚΟΣ ΦΑΛΛΜΕΡΑΫΕΡΙΣΜΟΣ

Εἰσαγωγή

Ὑπάρχουν δύο θεωρήσεις τῆς ὅλης πορείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ διά μέσου τοῦ χρόνου. Ἡ τῆς **συνεχείας** καί ἡ τῆς **ἀ-συνεχείας**.

● Κατά τήν πρώτην, ὁ Ἑλληνισμός συνεχίζει τήν φυλετική, πολιτισμική, γλωσσική ὕπαρξή του ἄνευ διακοπῆς. Ἡ Ἱστορία του διακρίνεται σέ περιόδους οἱ ὁποῖες ἀσφαλῶς παρουσιάζουν διαφορές, ἀλλά πρόκειται γιά διαδοχικές φάσεις τῆς πορείας τοῦ αὐτοῦ πάντοτε Ἔθνους. Ὁ Ἑλληνισμός –πανάρχαιος, ἀρχαῖος, ἑλληνιστικός, ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, βυζαντινός, τουρκοκρατούμενος, νεώτερος εἶναι συνεχής καί ἑνιαῖος, ὅπως ὁ ἄνθρωπος διέρχεται ἀπό διάφορα στάδια τοῦ βίου του, χωρίς νά παύη νά εἶναι ὁ ἴδιος.

● Ἡ ἄλλη θεώρησις, βλέπει διακοπήν τῆς συνεχείας. Μέ αὐτήν, ἡ ὕπαρξις τοῦ Ἑλληνισμοῦ κάποτε ἐτερματίσθη. Καί οἱ σημερινοί «Ἕλληνες» ἀποτελοῦν ἄλλο ἔθνος, προϊόν συγκυριῶν ἱστορικῶν καί φυλετικῶν ἀναμείξεων. Πότε ὅμως προσδιορίζεται χρονικῶς ὁ τερματισμός τῆς ὑπάρξεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ; Σ' αὐτό, οἱ ὀπαδοί τῆς ἀ-συνεχείας διαφωνοῦν μεταξύ των. Συγκροτοῦν διάφορες

«σχολές». Καί ἑκάστη δίνει τήν δική της ἀπάντηση.

α) **Μέ τήν ἀπάντησί του ἀπό τούς Ρωμαίους.** Δηλαδή περίπου ἀπό τόν β΄ π.Χ. αῶνα ἤ λίγο ἀργότερα.

β) **Μέ τόν ἐκχριστιανισμό του.** Τότε ἀπέβαλε τίς ἀξίες του, τόν τρόπο ζωῆς του, τήν θρησκεία του, τόν πολιτισμό του, τά πάντα ἐκτός ἀπό τήν γλῶσσα του. Τοῦτο συνέβη ἀπό τόν δ΄ ἕως τόν στ΄ μ.Χ. αἰῶνα. Δηλαδή, τό τέλος τοῦ Ἑλληνισμοῦ μετατίθεται καί ὁ βίος του παρατείνεται κατά ἕξι ἕως ὀκτώ αἰῶνες, ἀπό τότε πού τοποθετεῖ τόν θάνατό του ἡ πρώτη σχολή. Τήν θέσιν αὐτήν ὑποστηρίζουν ὡρισμένοι ἀκραῖοι ἀρχαιόθρησκοι, ἄθρησκοι καί ἄθεοι, ἀπό ἀντιχριστιανικόν - ἀντιβυζαντινόν μένος.

γ) **Μέ τόν ἐκσλαυισμό.** Ὁ πληθυσμός τῆς βυζαντινῆς Ἑλλάδος ἀραίωσε πολύ ἀπό ἐπιδρομές βαρβάρων, λοιμούς καί ἄλλα αἴτια. Ἡ Ἑλλάς κατέστη οὐσιαστικῶς ἔρημη χώρα. Καί σ' αὐτήν ἐγκαταστάθησαν ἀπό τόν στ΄ μ.Χ. αἰῶνα καί μετά, σλαυικά φῦλα. Ἡ σχολή αὐτή προσθέτει μερικούς ἀκόμη αἰῶνες βίου στόν Ἑλληνισμό. Εἶναι ἡ θέσις ὡρισμένων πανσλαυιστῶν καί παλαιῶν μαρξιστῶν.

δ) **Μέ τόν ἐξαλβανισμό.** Κατά τούς ὀπαδούς του, ὁ ἀραιωθείς πληθυσμός τῆς Ἑλλάδος ἀντεκατεστάθη κατά μέγα ποσοστόν ἀπό Ἀλβανούς, τῶν ὁποίων ἡ «κάθοδος» τοποθετεῖται ἀρκετούς αἰῶνες μετά ἀπό τήν ὑποτιθεμένην τῶν Σλαύων. Ὁ Ἑλληνισμός τερματίζει τήν ἐθνοφυλετική ὕπαρξί του κατά τούς ια΄-ιδ΄ αἰῶνες. Εἶναι ἡ θέσις ἀλβανῶν ὑπερεθνικιστῶν, ἀλλά καί τοῦ Φαλλμεράυερ.

1. Παναλβανισμοῦ ἰσχυρισμοί

Στό παρόν δοκίμιον ἀσχολοῦμαι μέ αὐτήν τήν τελευταίαν θέσιν, τῆς ὁποίας κύριος ἐκπρόσωπος εἶναι ὁ Ἀριστείδης Π. Κόλλιας, κυρίως μέ τό ὀγκῶδες ἔργο του «Ἀρ-

βανίτες καί ἡ καταγωγή τῶν Ἑλλήνων» (ὁ ὑπότιτλος εἶναι ἀποκαλυπτικός, διότι κατά τόν Α.Κ., οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες κατάγονται ἀπό τούς Ἀλβανούς[1]. Κατά τούς προπαγανδιστές τοῦ ἀλβανικοῦ φαλλμεραϋερισμοῦ:

α) Οἱ Ἀλβανοί εἶναι Πελασγοί καί Ἰλλύριοι = οἱ ἀρχαιότεροι καί γνησιώτεροι Ἕλληνες, οἱ μόνοι πού ἐπέζησαν ἀπό τήν πρωτοϊστορία μέχρι σήμερα. Ἀπό αὐτούς προῆλθαν οἱ νεώτεροι Ἕλληνες.

β) Κοιτίς τῶν Ἑλλήνων εἶναι ὄχι ἡ Αἰγηίς, τό Αἰγαῖο καί ὁ Περιαιγαιακός χῶρος, ἀλλά ἡ Ἰλλυρία στήν ΒΔ Βαλκανική, δηλαδή ἡ μετέπειτα Ἀλβανία. Ἀπό ἐκεῖ κατέβηκαν καί ἐποίκησαν ὅλη τήν Ἑλλάδα.

γ) Τά θεωρούμενα ἑλληνικά εἶναι ἀλβανικά. Ἀπό τήν ἀλβανική προῆλθαν ἡ ἑλληνική καί ἡ λατινική!

δ) Ὅλοι οἱ ἀξιόλογοι Ἕλληνες καί ὅλα τά ἐπιτεύγματά τους, ἀλβανικά. Πελασγο-ιλλυριοί, δηλαδή Ἀλβανοί, οἱ Κάδμος, Δάρδανος, Ἶλος, Ἐρεχθεύς, Φίλιππος, Ὀλυμπιάς, Ἀλέξανδρος, Πύρρος ἀλλά καί ὁ βυζαντινός πολέμαρχος Βελισσάριος (Βελῆς+ἄρειος![2]), ὅπως φυσικά ὅλοι

---

1. Το ἔργο γεμᾶτο διαστρεβλώσεις της Ἱστορίας, ξεχειλίζει ἀπό ἀλβανικό, ἀντιχριστιανικό, ἀντιβυζαντινό καί ἀνθελληνικό φανατισμό, ἀλλά καί ἀπό ἀπίστευτη ἀμάθεια. Ἐνδεικτικῶς: *«Ἡ Ἑλλάδα (ὡς ἐκχριστιανισμένη) ἔγινε τοπος-ἀναμορφωτήριο»* (σ. 110). Ἐπί Βυζαντίου *«γονάτισαν οἱ Ἕλληνες»* (σ. 110). Στό Βυζάντιο *«δέν ἀναδείχτηκε οὔτε ἕνας Ἕλληνας στρατηγός»* (σ. 111). *«Ὁ Θεοδόσιος ἔσφαξε στό στάδιο τῆς Καβάλας (!) 50.000 (!) Ἕλληνες πού δέν ἀσπάζονταν τόν Χριστιανισμό»* (σ. 109). Οἱ Ἕλληνες δέν ἀντιστάθηκαν στούς Φράγκους ἐπειδή *«οἱ Βυζαντινοί Ἀνατολίτες* (!) *τούς εἶχαν καταντήσει ἀνδράποδα»* (σ. 108). *«Ξέρετε ποιοί ἀντιστάθηκαν; Οἱ Ἀλβανοί»* (σ. 111).
2. Ἡ κατάχρησις τῆς ἐτυμολογίας γιά τήν συναγωγή αὐθαίρε-

ὅσοι ἀντιστάθηκαν σέ Φράγκους ἤ Τούρκους ἤ Σλαύους καί ὅλοι οἱ κλέφτες - ἀρματωλοί, οἱ ἀγωνιστές τοῦ '21 κ.ο.κ. Ἕλληνες μή-Ἀλβανοί δέν ὑπάρχουν. Ἄλλωστε *«Ὁ Ἕλληνας πρίν γίνει Ἕλληνας ἦταν Ἀρβανίτης, δηλαδή Πελασγός... Ἕλληνας, θά πεῖ Ἀρβανίτης πολιτισμένος...»* (σ. 497). Ἑπομένως, οὔτε στήν Β. Ἤπειρο ὑπάρχουν Ἕλληνες –πρόκειται *«γιά Χριστιανούς Ἀρβανίτες, Κουτσόβλαχους»* (σ. 505). Τό νά γίνεται λόγος γιά Ἕλληνες τῆς Β. Ἠπείρου *«εἶναι νά τραβᾶμε τά μαλλιά μας»* (σ. 505).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ἡ θέσις περί ἐξαλβανισμοῦ τῶν Ἑλλήνων ἔχει και μιάν παραλλαγήν πού παρουσιάζει τούς Ἀλβανούς ὡς τούς ἀρχαιότερους καί γνησιώτερους τῶν Ἑλλήνων καί τήν ἐγκατάστασίν των στήν Ἑλλάδα ὡς εἶδος νεωτέρας «καθόδου Δωριέων».

2. Ἡ κριτική τους

Πρόκειται γιά ψευδο-ιστορικές κατασκευές. Διότι:

α) Οἱ σέ νεώτερες ἐποχές ἀποκληθέντες Ἀλβανοί εἶναι ἀνύπαρκτοι ἕως τόν ια' μ.Χ. αἰῶνα.

β) Ἀσφαλῶς Πελασγοί καί Δωριεῖς ζοῦσαν στόν χῶρο πού σήμερα καλεῖται Ἀλβανία, ἀλλά οἱ σύγχρονοι κάτοικοί του προῆλθαν ἀπό ποικίλα φῦλα πού ἐγκαταστάθησαν ἐκεῖ ἀργότερα. Κάποιοι πελασγικοί καί δωρικοί πυρῆνες θά ἀπέμειναν, ἀλλά τοῦτο δέν ταυτίζει τά ἐπικρατήσαντα βάρβαρα «σύμμεικτα φῦλα» μέ τούς Πελασγούς ἤ τούς Δωριεῖς.

των συμπερασμάτων ἔχει καταντήσει πραγματική πληγή (τῆς παρα-ετυμολογίας) καί γιά ἀρκετούς ἑλληνολάτρες, πού ἀποκαλύπτουν πολλά καί φοβερά «μυστικά» ἐφευρίσκοντας ἀπίθανες ἐτυμολογικές ἑρμηνεῖες, ὅπως Ἰαπωνία=Ἄπω Ἰωνία καί ἄλλα παρόμοια.

γ) Οἱ Ἰλλυριοί δέν ἦσαν Ἕλληνες. Ἀτυχῶς, οἱ Ἕλληνες προσπάθησαν νά τούς ἐκπολιτίσουν, μέ περιωρισμένην ἐπιτυχία. Φαίνεται ὅτι πρῶτος ἐκπολιτιστής ἦταν ὁ Ἰλλυριός, υἱός τοῦ Κάδμου υἱοῦ τοῦ Ἀγήνορος, καί συνεπῶς Ἕλλην. Ἀπό αὐτόν πῆραν τήν ὀνομασία τους. Δέν ἔγιναν ὅμως Ἕλληνες. Ὅριο Ἑλλήνων - Ἰλλυριῶν ἦταν ὁ ποταμός Γεννοῦσος.

Ὁ C. Bursian, καθηγητής τῆς κλασικῆς φιλολογίας στο πανεπιστήμιο τοῦ Μονάχου, ἔγραψε: «*Εἶναι ἀνυπόστατοι οἱ ἰσχυρισμοί περί συγγενείας Ἑλλήνων καί Ἰλλυριῶν καί ὅτι Πελασγικόν καί Ἰλλυρικόν ἀποτελοῦν μέ τήν εὐρύτερη ἔννοια τό ἴδιο ἔθνος. Οὐδείς ἀρχαῖος ἐταύτισε, οὔτε κἄν συνέδεσε Πελασγούς καί Ἰλλυριούς*» (Geographic von Griechenland, 1869).

δ) Οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει ἡ κοιτίς τῶν Ἑλλήνων μέ τήν Ἰλλυρίαν. Κοιτίς τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἡ Αἰγηίς, ὁ Αἰγαιακός - Περιαιγαιακός χῶρος[3].

3. Ἱστορική ἀναδρομή

Μέ τήν χερσόνησο τοῦ Αἵμου καί τούς λαούς της ἀσχολήθηκαν πολλοί συγγραφεῖς τῆς Ἀρχαίας, Ἑλληνιστικῆς, Ρωμαϊκῆς καί Βυζαντινῆς Ἐποχῆς. Μεταξύ αὐτῶν οἱ Ὅμηρος, Πίνδαρος, Θεόπομπος, Θουκυδίδης, Στράβων, Πολύβιος, Πλίνιος, Πομπώνιος. Μερικοί ἀπό αὐτούς ἐνδιαφέρθηκαν ἰδιατέρως γιά τίς περιοχές Ἠπείρου, καί Ἰλλυρίας. Ὁ Θεόπομπος (δ' π.Χ.) κατονομάζει τά 14 φῦλα Ἑλλήνων πού κατοικοῦσαν στήν Ἤπειρο, ἐνῶ ὁ Στράβων («Ἠπειρωτικά») ἀναφέρει 11 φῦλα, ὅλα ἑλληνικά. Ὁ Πολύβιος καθορίζει τά ὅρια τῆς Ἠπείρου στόν ποταμό Γεν-

3. Βλέπε στό βιβλίο μου «Ἰνδοευρωπαῖοι ἤ Αἰγαῖοι;» τό α΄ στήν σειρά «Οἱ Ρίζες», 1996.

νοῦσο καί ὁ Στράβων στό σημερινό Δυρράχιο. Βορειότερο ἑλληνικό φῦλο σ' αὐτήν τήν περιοχή ἦσαν οἱ Χάονες, πού ἐγειτόνευαν μέ τούς 'Ιλλυριούς. Οὐδείς ἐκ τῶν ὡς ἄνω συγγραφέων ἀναφέρεται σέ 'Αλβανία ἤ 'Αλβανούς.

● Ὁ ὅρος «'Αλβανοί» ἀναφέρεται γιά πρώτη φορά κατά τόν β' μ.Χ. αἰῶνα ἀπό τόν γεωγράφο Κλαύδιο Πτολεμαῖο («Ὑφήγησις Γεωγραφική»), ὁ ὁποῖος τούς τοποθετεῖ στήν περιοχή τῆς σημερινῆς κεντρικῆς 'Αλβανίας.

● Μεσολαβοῦν 9 αἰῶνες σιωπῆς καί ξαναγίνεται λόγος περί 'Αλβανῶν[4] κατά ια' αἰῶνα, ἀπό τόν Βυζαντινό ἱστοριογράφο Μιχαήλ 'Ατταλειάτη, ὁ ὁποῖος τούς ἀναφέρει ὡς συμπράττοντες στήν στάσιν τοῦ στρατηγοῦ Γεωργίου Μανιάκη, τό 1043.

● Οἱ «'Αλβανοί» ἀναφέρονται ξανά τό 1078, καί πάλιν ὡς μετέχοντες στήν στάσιν τοῦ Νικηφόρου Βασιλάκη, στρατηγοῦ τοῦ Δυρραχίου.

● Οἱ 'Ιωάννης Σκυλίτσης καί Ἄννα Κομνηνή γράφουν γιά «'Αρβανίτες» πού κατοικοῦν στήν περιοχή «Ἄρβανον» –στήν σημερινή κεντρική 'Αλβανία, δηλαδή ὅπου εἶχε τοποθετήσει τούς 'Αλβανούς καί ὁ Πτολεμαῖος.

4. Ἑρμηνεῖες

Περί 'Αλβανῶν ὑπάρχουν δύο διαφορετικές ἑρμηνεῖες:

α' Οἱ «'Αλβανοί» τοῦ Πτολεμαίου ἦσαν ἕνα μικρό

4. Τό 811, στάλθηκαν στήν Πελοπόννησο οἱ στρατηγοί Λέων ὁ Σκληρός καί Σταυράκιος καί κατέστειλαν στάσιν τῶν «'Εζεριτῶν». Οἱ ἐπιζήσαντες «'Εζερίτες» ἐγκαταστάθηκαν σέ 'Αχαΐα καί Ἡλεία καί ἔγιναν 'Ορθόδοξοι πολῖτες τοῦ Βυζαντίου. Κατά τούς ἀλβανίζοντες φαλλμεραϋερικούς, οἱ «'Εζερίτες» ἦσαν 'Αλβανοί. Οἱ Βυζαντινοί χρονογράφοι ὅμως διευκρινίζουν ὅτι ἐπρόκειτο γιά Σλαύους νομάδες μέ ληστρική συμπεριφορά.

ἰλλυρικό φῦλο πού ἐξαφανίσθηκε ὅταν τά ἐναπομείναντα μέλη του ἐκχριστιανίσθηκαν. Οἱ Ἀλβανοί τοῦ ια΄ αἰῶνος εἶναι ἄλλο φῦλο, πού ἔφθασε στήν περιοχή μαζί μέ ἄλλους βαρβάρους εἰσβολεῖς κατά τόν ι΄ αἰῶνα. Πατρίδα αὐτῶν τῶν Ἀλβανῶν εἶναι ἡ Ἀσιατική Ἀλβανία. Πράγματι, ἡ νοτίως τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Καυκάσου, βορείως τῆς Ἀρμενίας, ἀνατολικῶς τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Ἀλαζόνιου καί δυτικῶς τῆς Κασπίας περιοχή ἐκαλεῖτο Ἀλβανία. Ἐκεῖ ὑπῆρχαν οἱ «Ἀλβανικές Πῦλες», ὁ ποταμός Ἀλβανός, πού ἐκβάλλει στήν Κασπία, καί ἡ πόλις Ἄλβανα, ἐπί τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Κασπίας[5]. Σχετικές ἀναφορές κάνουν οἱ Πτολεμαῖος, Πλίνιος καί Στράβων.

Ὑποτίθεται λοιπόν ὅτι ἀπό ἐκεῖ ξεκίνησαν Ἀλβανικά φῦλα, πού ἀκολουθώντας ἄλλους βαρβαρικούς λαούς, ἐγκαταστάθηκαν ἀρχικῶς στίς βορείως τοῦ Δουνάβεως περιοχές, στήν Δακία (Ρουμανία) ὅπου ἐκλατινίσθηκαν γλωσσικῶς. Αὐτά, κατά τόν ι΄ αἰῶνα, συμπαρασύρθηκαν ἀπό βαρβάρους εἰσβολεῖς, εἰσέδυσαν στίς περιοχές τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους καί τελικῶς ἐγκαταστάθηκαν στήν σημερινή κεντρική Ἀλβανία. Ἡ ἄποψις αὐτή ὑποστηρίζεται ἀπό ἱστορικούς καί γλωσσολόγους, ὅπως οἱ K. Pauli, H. Hirt κ.ἄ.

β΄ Οἱ φανατικοί ἀλβανίζοντες (Pollo - Puto, Γ. Βρεττός, Ἀρ. Κόλλιας) ὑποστηρίζουν ὅτι οἱ Ἀλβανοί εἶναι πανάρχαιοι γηγενεῖς Ἰλλυριοί καί Πελασγοί πού ἁπλῶς ἄλλαξε τό ἐθνικό τους ὄνομα κατά τήν ἐποχή τῶν σλαυικῶν εἰσβολῶν. Τότε οἱ Ἰλλυριοί ἀφανίσθηκαν καί ἀπέμεινε μόνο ἕνα ἀπό τά φῦλα τους. Αὐτό ζοῦσε στήν δυσπρόσιτη κεντρική Ἀλβανία, γύρω ἀπό τήν πόλιν Ἄλβανον ἤ Ἄρβανον, ἀπ' ὅπου καί ἔλαβαν τό ὄνομά τους.

---

5. Βλέπε στόν βιβλίο μου «Ἡ Προϊστορική Ἐξάπλωσις τῶν Αἰγαίων», τό β΄ στήν σειρά «Οἱ Ρίζες» (1996).

Ἡ ἄποψίς μου εἶναι διαφορετική. Ὡς γνωστόν τά Ἀλ-, Ἰλ-, Ἑλ- σημαίνουν τό ὕψος, τό ὕψιστον. Ἐξ οὗ: Ἑλ-λοπία, (ἡ Ἤπειρος), Ἑλ-λουτία (ἡ Ἑλβετία), Ἰλ-λυρία, Ἴλ-ιον (ἡ ἀκρόπολις τῆς Τροίας), Ἄλ-πεις„ Ἑλ-λάς (Ἑλ= ὑψηλή καί θεός, λάς=πέτρα, ἄρα Ἑλλάς=θεῶν πέτρα ἤ ὑψηλή πετρώδης χώρα). Ἀλ-λία (τό ἀνώτατον πολιτειακόν ὄργανον=ἡ συνέλευσις τοῦ λαοῦ τῆς Σπάρτης), Ἥλ-ιος, Ἡλιαία (=ἀνώτατο δικαστήριο Ἀθηνῶν). Ἐπίσης: Ἀλ-βιών (ἡ Βρεταννία, ἡ χώρα πού βρίσκεται ψηλά στόν βορρᾶ), Ἠλ-ί (=ὁ θεός· ἐξ οὗ τό τοῦ Ἰησοῦ «Ἠλί, Ἠλί, λαμά σαβά χθανί»), Ἀλ-λαχ (ὁ θεός τοῦ Ἰσλάμ). Ἐπίσης: Ἑλ-λάς (ἡ καθ' Ὅμηρον περιοχή τῆς ὀρεινῆς Φθίας), Ἑλ-ληνοί, Ἀλλ-γιών (ὀρεινή περιοχή τῆς ΝΔ Γερμανίας), Ἀλλγιῶνερ Ἄλπεις (στά γερμανοαυστιακά σύνορα), Ἀλλεγκάνια ὄρη (Ἀλλεγκένυ= ΗΠΑ), Ἄλα (ὀροσειρά τοῦ Πακιστάν), Ἀλά (ὀροσειρά Σαρδηνίας), Ἀλ-έα (ἀρχαία ὀρεινή πόλις τῆς Ἀρκαδίας, ὅπου ὁ ναός τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς).

Ἔχω λοιπόν τήν γνώμην ὅτι οἱ Ἀλβανοί τοῦ Καυκάσου ἀπεκλήθησαν ἔτσι ὡς ὀρεσίβιοι. Γι' αὐτό καί στήν Ἰταλία ἔχουμε τούς Colli Albani (=ἀλβανικούς λόφους), τήν Lago di Albano (=Ἀλβανίς λίμνη, 20 χλμ. ΝΑ τῆς Ρώμης), τόν ποταμό Albano (παραπόταμο τοῦ Τιβέρεως), τήν πόλιν Alba Longa καί τό Mons Albano (Ἀλβανόν ὄρος). Τό τελευταῖον ἦταν τό κέντρον τῆς ὁμοσπονδίας τῶν λαῶν τοῦ Λατίου μέ ἱερόν τοῦ Ἄρεως[6].

Ὑποστηρίζω ὅτι μέ τό Ἀλ-βανός ὑποδεικνύεται ὄχι μέ-

6. Βλέπε στό προαναφερθέν βιβλίο μου, «Ἡ Προϊστορική Ἐξάπλωσις τῶν Αἰγαίων».

λος φυλῆς, φύλου, λαοῦ ἤ ἔθνους, ἀλλά ὁ κάτοικος ὑψηλῆς περιοχῆς, ὁ ὀρεσίβιος. Γι' αὐτό, ὑπάρχουν «'Αλβανοί» στόν Καύκασο, στά 'Απέννινα, στίς 'Ιλλυρικές Ἄλπεις. Ἄλβανον ἀπεκλήθη κάποια ὀρεινή περιοχή κάπου στήν σημερινή κεντρική 'Αλβανία καί οἱ κάτοικοί της ἐλέγοντο 'Αλβανοί, δηλαδή ἄνθρωποι τῶν ὀρέων, ὀρεσίβιοι.

Οἱ 'Αλβανοί ἀποκαλοῦν τήν χώρα τους Σκίπριγια οἱ Τόσκοι ἤ Σκίπνιγια οἱ Γκέγκηδες. Καί πάλιν, οἱ ὅροι ὑποδεικνύουν τόν ὑψηλόν - ὀρεινόν τόπον, ἀφοῦ προέρχονται ἀπό τήν ἑλληνικήν λέξιν σκῖπτρον πού σημαίνει τόν ὑψηλό - ὀρεινό τόπο καί ἐπίσης τήν φωλιά. Ἄρα σκῖπτροι ἤ σκίπριγιοι, σκιπετάριοι, σκίπνιγιοι=οἱ ὀρεσίβιοι, οἱ κάτοικοι ὀρεινῆς φωλεᾶς=ὀρεινοῦ καταφυγίου[7]. Ὁ ἴδιος ὅρος σημαίνει καί τόπος ὁπλοφόρων, μισθοφόρων.

5. Οἱ 'Αλβανοί

Στήν 'Αλβανία ζοῦσαν ὄχι τά μέλη κάποιας ἰδιαιτέρας ἐθνότητος ἀλλά ὁμάδες ἀπό διάφορα φῦλα, πού γιά ποικίλους λόγους κατέφευγαν σ' αὐτήν τήν δυσπρόσιτη ὀρεινή περιοχή. Οἱ «'Αλβανοί» δέν ἦσαν ἔθνος (=μία κοινότης ὁμαίμων - ὁμογλώσσων - ὁμοθρήσκων - ὁμοτρόπων), Ἦσαν ἕνα συνονθύλευμα φυλῶν, ἕνα μεῖγμα ὁμάδων καί ἀτόμων, πού ἔβρισκαν καταφύγιο σ' αὐτό τό δύσβατο «λημέρι»[8]. Ἦσαν φῦλα, πού ἀπωθοῦντο ἀπό ἄλλα ἰσχυρότε-

7. Ὅτι Σκίπριγια σημαίνει «χώρα τῶν ἀετῶν» προῆλθεν ἀπό τό γεγονός ὅτι οἱ ἀετοί πετοῦν καί φωλιάζουν πολύ ψηλά, ἀλλά προφανῶς δέν εἶναι αὐτή οὔτε ἡ ἀρχική οὔτε ἡ βασική ἔννοια τῆς λέξεως.

8. Τέτοιοι τόποι-καταφύγια ὑπῆρξαν κατά καιρούς σέ διάφορες

ρα, ὁμάδες περιπλανημένων κτηνοτρόφων, συμμορίες ληστῶν, τυχοδιῶκτες, φυγόδικοι, ἄτομα καταδιωκόμενα γιά διάφορες αἰτίες ἤ διωγμένα ἀπό τίς κοινότητές τους, ἕνα σύμφυρμα «ἀποβλήτων», κάτι σάν τούς διωγμένους ἀπό τήν Αἴγυπτο πού μέ ἐπί κεφαλῆς τόν Μωϋσῆ πορεύθηκαν πρός τήν Χαναάν («Ἔξοδος»). Μόνο πού οἱ «Ἀλβανοί» δέν εἶχαν τήν τύχη νά τούς βρῆ κάποιος Ὀσαρσήφ καί νά γίνη ἡ Μωϋσῆς τους. Δέν ὑπῆρχε λοιπόν λαός καί πολύ περισσότερο ἔθνος Ἀλβανῶν. Αὐτός εἶναι καί ὁ λόγος πού ἐπί αἰῶνες οὔτε ἀναφέρονται ἀπό οἱονδήποτε οὔτε διαδραματίζουν ποτέ κάποιον ρόλο.

6. Ἀνεξέλικτοι

Ἡ ἰδιάζουσα προέλευση ἐξηγεῖ καί τήν ἰδιότυπη ψυχοσύνθεσι τῶν Ἀλβανῶν. Ἦσαν ὀρεσίβιοι φυγάδες, φυγόδικοι, ἀποδιωγμένοι. ἀπόβλητοι, ἀντάρτες, στασιαστές, ἐπαναστατημένοι. Ἄρα, φυσικό νά εἶναι ἀτίθασοι, σκληροί, ἀνηλεεῖς, ἅρπαγες, βίαιοι, τυχοδιωκτικοί, ἀπείθαρχοι, ἐχθροί κάθε νόμου καί ἐξουσίας, στασιαστικοί[9], ληστρικοί, φιλοχρήματοι. Παραλλήλως, φυσικό ἐπίσης εἶναι νά γίνουν πολεμικοί, ἀνυπότακτοι, ἰδιοτύπως «γενναῖοι» καί «ὑπερήφανοι», ἀδούλωτοι, διόλου συμβατικοί. Εἶναι ἀτομιστές ἀλλά ἔχουν μεταξύ τους «μπέσα». Τηροῦν τήν βεντέτα, δέν πιστεύουν σέ νόμους, δικαιοσύνη,

---

χῶρες, μέ πιό πρόσφατες τίς «πόλεις τῶν παρονόμων» στήν τότε ἄγρια ἀμερικανική ἄπω Δύσι (Φάρ-Οὐέστ).

9. Οἱ μόνες ἀναφορές τῶν Ἑλληνοβυζαντινῶν σέ «Ἀλβανούς» γίνονται γιά συμμετοχή τους σέ στασιαστικά κινήματα ἤ γιά τίς καταστροφές πού προκαλοῦσαν μέ ἐπιδρομές τους. Ὁ Ἰ. Καντακουζηνός ἐπισημαίνει τήν μόνιμη ροπή τους πρός τήν στάσιν.

ἀρχές, κανόνες καί ρέπουν πρός τήν παρανομία. Ἐξαγοράζονται, προδίδουν τούς μή δικούς τους[10], ἀλλάζουν στρατόπεδο καί θρησκεία μέ τήν ἄνεσι πού δίνει ἡ ἀπουσία ἀρχῶν, δεσμεύσεων καί ἐνδοιασμῶν. Βασανιζόμενοι ἀπό συμπλέγματα κατωτερότητος καί φθόνου, γίνονται ἐκδικητικοί, κακοί, πονηροί, ἀδίστακτοι, ἐνῶ ἀναπτύσσουν ἐγωισμό καί ἰδιότυπη «ὑπερηφάνεια» σέ ὑπέρτατο βαθμό. Ἔχουν ἐπίσης τά γνωρίσματα τοῦ ἀνεξέλεγκτου πού ἀρνεῖται τήν κοινωνικότητα καί τό θεσμοθετημένο δίκαιο, ἰσχυρογνωμοσύνη, ματαιοδοξία, φανατισμό, ἐμπάθεια, μονομέρεια, ἐριστικότητα, ἐπιθετικότητα, καχυποψία, θράσος, ἀναίδεια, ἀπαιτητικότητα, ἠθελημένη ἄγνοια τῆς πραγματικῆς των καταστάσεως, προληπτικότητα, ἐνθουσιώδη μίμησι αὐτῶν πού ἐκλαμβάνουν ὡς «πολιτισμό» (δηλαδή τῶν ἐξωτερικῶν στοιχείων τοῦ σύγχρονου βίου). Πιστεύουν πώς ὅ,τι τούς ἀρέσει καί τό θέλουν, μποροῦν νά τό παίρνουν. Ἀγαποῦν τήν διασκέδασι, τό τραγούδι, τόν χορό, ἀλλά δέν κατανοοῦν τίς καλές τέχνες καί τίς πνευματικές ἐνασχολήσεις.

7. Εἶναι ἔθνος;

Τελικῶς, οἱ Ἀλβανοί ἦσαν ἁπλῶς οἱ κάτοικοι μιᾶς «Πόλεως Παρανόμων», ἑνός ὀρεινοῦ κρυσφύγετου. Ἐκεῖ μαζεύτηκαν καί ἔρχονταν συνεχῶς κάθε καρυδιᾶς καρύδια. Ὑπῆρχαν ἴσως κατάλοιπα Πελασγῶν, Δωριέων, Ἰλλυριῶν, ἀλλά ὑπερκαλύφθηκαν ἀπό Ἄβαρους (τουρκικό φῦλο),

10. Ἐγκατέλειψαν τόν Κωνσταντῖνο Παλαιολόγο πού τούς εἶχε ἐντάξει στόν στρατό του γιά νά ἀντιμετωπίσουν στό τεῖχος τοῦ Ἰσθμοῦ τούς Τούρκους, μέ ἀποτέλεσμα αὐτοί νά ξεχυθοῦν στήν Πελοπόννησο. Στήν τελευταία ἄμυνα τῆς Κωνσταντινουπόλεως δέν ἀναφέρεται νά μετέσχε Ἀλβανός.

Κέλτες, Γότθους, Σλαύους, Βλάχους, Λατίνους, Τούρκους.

- Ἡ μεῖξις εἶναι ἀποτυπωμένη καί στά ἐξόχως ποικίλα καί διαφοροποιημένα φυσιογνωμικά χαρακτηριστικά τους.
- Τήν διαπιστώνουμε ἐπίσης στήν γλῶσσα τους: ἕνα ἀνακάτωμα ἑλληνικῶν - τουρκικῶν - σλαυικῶν - βλάχικων - λατινικῶν λέξεων μέ πολλούς ἀρχαϊκούς ἀλλά καί σύγχρονους ὅρους. Οἱ πρῶτοι εἶναι γλωσσικά ἀρχαϊκά ἀπολιθώματα, λόγῳ τῆς ἀπομονώσεως. Οἱ δεύτεροι ὀφείλονται στήν ἀνάγκη συνεχῶν δανείων.

Κατά τήν ἄποψίν μου, δέν ὑπάρχει Ἀλβανικόν ἔθνος ὡς κοινότης ὁμαίμων, ὁμογλώσσων, ὁμοθρήσκων καί ὁμοτρόπων ἀνθρώπων μέ συνείδησιν αὐτῆς τῆς κοινότητος. Ἀκόμη καί σήμερα, στό «ἀλβανικόν» ἐπιβιώνουν κατάλοιπα (πατριές), πού διαφέρουν μεταξύ των σέ καταγωγή, διάλεκτο, θρησκεία, ἀντιλήψεις, πολιτισμικό ἐπίπεδο. Γκέκηδες, Τόσκοι, Λιάπηδες, Τσάμηδες, Κοσοβάροι, δείχνουν τόσον ἐξωτερικῶς, ὅσον καί ἀπό πλευρᾶς νοοτροπίας, ἐθίμων, ὅτι ἀνήκουν σέ διαφορετικούς κόσμους καί ἡ συνείδησις τῶν μεταξύ των διαφορῶν εἶναι ἔντονη. Θρησκευτικῶς εἶναι Μουσουλμάνοι, Καθολικοί ἤ Ὀρθόδοξοι, στήν οὐσίαν ὅμως, μέ ἐξαίρεσιν τούς Ἀρβανίτες καί Βορειοηπειρῶτες Ὀρθοδόξους, στεροῦνται θρησκευτικοῦ συναισθήματος, εἶναι ἄθρησκοι[11].

8. Οἱ φάρες

Οὐδέποτε τά ὡς ἄνω ποικίλα φῦλα συγχωνεύθηκαν σέ ἕνα ἑνιαῖο ἐθνικό σύνολο. Ἡ κοινωνική τους συγκρότησι δέν ἦταν ἐθνική, ἀλλά κατά φάρες. Πολλές οἰκογένειες

11. Ὁ Ἀρ. Κόλλιας τούς θεωρεῖ «ἀνεξίθρησκους» ταυτίζοντας ἀ-θρησκεία καί ἀνεξιθρησκεία.

μέ συγγενικούς δεσμούς ἀποτελοῦσαν μία «φάρα», πού τά μέλη της συνδέοντο μέ δεσμούς αἵματος, φιλοξενίας, ἀλληλεγγύης, συμμαχίας. Ἡ «φάρα» ἦταν βασική μονάς μέ χαρακτῆρα γένους, μία κοινότητα καταγωγῆς καί ἐθίμων μέ συγκρότησι οἰκονομική καί στρατιωτική, μέ ἐπί κεφαλῆς τό φύλαρχο. Ἡ Τουρκία συνδέθηκε μέ αὐτούς τούς φυλάρχους, τούς ἔδωσε τίτλους, προνόμια, ἀπολαυές καί μέ αὐτούς κράτησε σταθερά προσδεδεμένους στό ἅρμα της τούς Ἀλβανούς. Ἡ ἀπουσία κάθε στοιχείου ἐθνικῆς συνειδήσεως ἐξηγεῖ καί τό γεγονός ὅτι σ' ὅλους τούς αἰῶνες τῆς Τουρκοκρατίας, ἀπό τούς λαούς τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, μόνον οἱ Ἀλβανοί οὐδέποτε ἐξεγέρθησαν κατά τῶν Τούρκων καί οὐδέποτε ἀμφισβήτησαν τήν κυριαρχία τους, ἀλλ' ἀντιθέτως τήν ἐστήριξαν δυναμικῶς. Γιά τόν ἴδιο λόγο, δέν ὑπάρχει στήν ἀλβανική γλῶσσα ἡ λέξις πού νά ἐκφράζη τήν ἔννοιαν τῆς πατρίδος. Ὑπάρχει μόνον ἡ λέξις ρέντιβετ = ὁ τόπος μας.

9. Χωρίς πολιτισμό

Ἡ ἀνυπαρξία ἀλβανικοῦ ἔθνους ἐξηγεῖ καί δύο «αἰνίγματα»:

α) Ὅτι οὐδέποτε ὑπῆρξαν ἀλβανική γραφή, ἀλβανικό ἀλφάβητο, ἀλβανική λογοτεχνία, φιλολογία, παιδεία, τέχνη. Δέν ὑπάρχουν ἀλβανικά γράμματα. Δέν ὑπάρχει ἀλβανικός πολιτισμός[12]. Ἡ αἰτία βρίσκεται στό γεγονός

12. Αὐτά τά ἐπισημαίνουν ὁ Γερμανός Hahn στό ἔργο του «Albanesiche Studien» (Ἀλβανικαί μελέται, 1854), ὁ Λάιμπνιτς τό 1768, ὁ Thunmann, ὁ Ληίς. Ὁ Φαλλμεράυερ ἀπορεῖ πῶς ἐπέζησε ἕνας λαός χωρίς γραφή, παιδεία, γράμματα, τέχνες, πολιτισμό. Τήν ἀνυπαρξία αὐτῶν τῶν στοιχείων ἀναγνωρίζει καί ὁ φανατικός Ἀλβανολάτρης Ἀρ. Κόλλιας («Ἀρβανίτες», σ. 137, 138).

ὅτι πολιτισμόν δημιουργοῦν μόνον τά ἔθνη. Πλάνητες, μισθοφόροι, νομάδες, ζωοκτηνοτρόφοι, φυγόδικοι, καταδιωκόμενοι, ἀποδιωγμένοι δέν δημιουργοῦν πολιτισμό. Παράδειγμα οἱ Μογγόλοι, οἱ Τάταροι, οἱ Οὖννοι, οἱ Ἄβαροι, οἱ Ἰλλυριοί, οἱ Τοῦρκοι.

β) Στούς Ἀλβανούς ὁ κάθε μελετητής ἀποδίδει καί ἄλλη φυλετική καταγωγή. Τούς λέγουν Πελασγούς, Ἰλλυριούς, Λατίνους, Κέλτες, Γερμανούς κ.λπ. Γιατί; Διότι εἶναι μεῖγμα φυλῶν καί ἡ γλῶσσα τους μεῖγμα γλωσσῶν.

10. Κατασκευή «ἔθνους»

Ἐκεῖνοι πού ἐπεδίωξαν τήν ἐμφάνισιν τῶν «Ἀλβανῶν» ὡς χωριστοῦ λαοῦ, ἦσαν οἱ Δυτικοί, καί εἰδικώτερα οἱ παπικοί. Τό ἔκαναν γιά νά ἀποκτήσουν ἕνα προγεφύρωμα στήν Ἑλληνική χερσόνησο, ἰδίως ἀπό τήν ἔναρξι τῶν ἐκ δυσμῶν (νορμανδικῶν) εἰσβολῶν τό 1082. Τό ἤθελαν γιά νά τό χρησιμοποιήσουν ἐναντίον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, βυζαντινοῦ τότε καί νεωτέρου ἐν συνεχείᾳ.

Ἕνας πάπας, ὁ γνωστός γιά τόν ὀλεθρίως ἀνθελληνικό ρόλο του στίς Σταυροφορίες Ἰννοκέντιος Γ', εἶναι ὁ πρῶτος πού τό 1206 ἀναγνωρίζει ἀλβανικήν ὀντότητα, ἀποκαλώντας κάποιον φύλαρχο Δημήτριο «Arbanesis princeps» = Ἀρβανιτῶν ἡγεμόνα. Παπικοί, Φράγκοι, Νορμανδοί, Σταυροφόροι, Ἑνετοί, ἐπιδιώκουν νά χρησιμοποιήσουν τούς «Ἀλβανούς» κατά τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλοτε τό ἐπιτυγχάνουν ἄλλοτε ὄχι. Πάντως διεισδύουν μεταξύ τῶν Ἀλβανῶν, προσηλυτίζουν κάποιους στόν παπισμό, στρατολογοῦν περισσότερους ὡς μισθοφόρους, ἐξωθοῦν πολλούς σέ ἐνέργειες κατά τῶν Ἑλλήνων. Οἱ δυτικοί καλλιεργοῦν στό ὀρεσίβιο σύμμεικτον πλῆθος χωριστή —δική τους συνείδησι— ἀνθελληνική, τοῦ ὑποβάλλουν ἰδέες γιά ἵδρυσι δικοῦ του κράτους πού θά στηρίζε-

ται στήν Δύσι γιά νά ἀντιμετωπίζη τούς Ἕλληνες, τούς ὑποβάλλουν τήν ἰδέα *«νά ἀνεξαρτοποιηθοῦν ἀπό τό Βυζάντιο»* κατά τόν Α. Κόλλιας (σ. 121), ὁ ὁποῖος γράφει γιά *«πνεῦμα ἀνεξαρτοποίησης τῆς Ἑλλάδας ἔναντι τοῦ Βυζαντίου»* (σ. 121) ταυτίζοντας τήν Ἑλλάδα μέ τήν Ἀλβανία τήν ὁποίαν Ἀλβανία - Ἑλλάδα ἀντιπαραθέτει στήν *«λεγόμενη αὐτοκρατορία τῆς Νίκαιας»* (σ. 121)

Θέλετε τήν ἀπόδειξι; Ὁ Λέων Σγουρός, ὁ ἄρχων τῆς Κορίνθου κατά τόν ιγ′ αἰῶνα ἦταν «Ἀρβανίτης» κατά τόν Α.Κ. καί *«ὀνομάζει τόν ἑαυτό του "Ἕλληνα" καί ὄχι Βυζαντινό»* (σ. 121). Πῶς ὅμως νά ὠνόμαζε ἕνας Ἕλλην τοῦ ιγ′ αἰῶνος τόν ἑαυτό του «Βυζαντινό» ἀφοῦ αὐτή ἡ ὀνομασία δόθηκε στήν Ἑλληνική Αὐτοκρατορία τῶν Μέσων Χρόνων ἀπό τούς δυτικούς ἱστορικούς πέντε αἰῶνες ἀργότερα; Οὐδείς κάτοικος τῆς Αὐτοκρατορίας κατά τά 1.128 ἔτη τῆς ὑπάρξεώς της αὐτοαπεκλήθη ποτέ «Βυζαντινός», ἐκτός ἐάν ἦταν κάτοικος τῆς πόλεως τοῦ Βυζαντίου = Κωνσταντινουπόλεως. Μέ τήν λογικήν τοῦ Κόλλια καί ὁ Πλήθων, ὁ Εὐστάθιος ἀκόμη καί ὁ Κωνσταντίνος Παλαιολόγος ἦσαν Ἀλβανοί, ἐπειδή αὐτοχαρακτηρίζονται Ἕλληνες!

11. Ἀλβανῶν διεισδύσεις

Ἐπί Φραγκοκρατίας κυρίως, οἱ λεγόμενοι Ἀλβανοί, ἐπωφελούμενοι ἀπό τήν εὔνοια τῶν Δυτικῶν, εἰσέδυσαν στόν ἑλλαδικό χῶρο ὡς εἰσβολεῖς, μισθοφόροι, ληστές, μετανάστες. Ἐγκαθίστανται στήν ὕπαιθρο διότι στίς πόλεις δέν τούς θέλουν. Ἄλλωστε καί οἱ ἴδιοι δέν αἰσθάνονται ἄνετα σ' αὐτές. Γράφει γι' αὐτούς τό 1333 ὁ Μ. Καντακουζηνός: *«ἅτε πόλιν οἰκοῦντες οὐδεμίαν, ἀλλά ὄρεσιν ἐνδιατρίβοντες καί χωρίοις δυσπροσόδοις»* (ΙΙ, 474).

Γεγονός εἶναι ὅτι κατά τόν ιδ΄ αἰῶνα, ὁ ἑλλαδικός χῶρος ἔπασχε ἀπό ὑποπληθυσμόν, ἰδίως στήν ὕπαιθρο. Δύο ἦσαν οἱ κύριες αἰτίες γι' αὐτό τό φαινόμενο:

α) Ἡ ἁρπακτική πολιτική τῶν Φράγκων οἱ ὁποῖοι κατέστρεψαν τήν οἰκονομία πλείστων τμημάτων τῆς Ἑλλάδος.

β) Οἱ συνεχεῖς συγκρούσεις μεταξύ Φράγκων, Ἑλλήνων, Βουλγάρων, Σέρβων, Βλάχων, Τούρκων, οἱ ὁποῖοι ἐμάχοντο διαρκῶς ὁ ἕνας ἐναντίον τοῦ ἄλλου ἤ ἐνεργοῦσαν ἐπιδρομές ἤ καί ἐπεδίδοντο σέ ἐμφυλίους πολέμους μέ ἀποτέλεσμα νά πλήττωνται οἱ κάτοικοι κυρίως τῆς ὑπαίθρου καί νά τήν ἐγκαταλείπουν. Γι' αὐτό, πολλοί Φράγκοι καί Ἕλληνες τοπικοί ἄρχοντες ἐκάλεσαν «Ἀλβανούς» ἐποίκους.

● Τό 1383, ὁ Καταλανός ἡγεμών, Ραμόν ντέ Βιλανόβα, ἐκάλεσε Ἀλβανούς νά ἐγκατασταθοῦν στήν ὕπαιθρο τῆς Βοιωτίας.

● Τό 1348, ὁ Δεσπότης τοῦ Μυστρᾶ, Μανουήλ Καντακουζηνός, ἐπέτρεψε τήν ἐγκατάστασι 10.000 ἀλβανικῶν οἰκογενειῶν στήν Πελοπόννησο.

● Τό 1402, οἱ Καταλανοί καλοῦν Ἀλβανούς νά ἐποικήσουν τήν Ἀττική.

● Τό 1402, οἱ Ἑνετοί καλοῦν Ἀλβανούς ἐποίκους στήν Εὔβοια.

● Τό 1405, ὁ Δεσπότης τοῦ Μυστρᾶ Θεόδωρος Α΄ Παλαιολόγος παραχωρεῖ ἄδεια ἐγκαταστάσεως σέ ἄλλες δέκα χιλιάδες ἀλβανικές οἰκογένειες.

Οἱ Ἀλβανοί ἀναλάμβαναν τήν ὑποχρέωσι νά προσφέρουν στρατιωτικές ὑπηρεσίες καί σέ ἀνταλλαγή ἔπαιρναν κλήρους στήν σέ σημαντικό βαθμό ἐρημωμένη ὕπαιθρο. Παντοῦ, τούς ἀπαγόρευαν τήν ἐγκατάστασι ἐντός τῶν πόλεων.

12. Ἀλβανικός ἐποικισμός

Ἐκτός ἀπό τούς «νόμιμους» μετανάστες-ἐποίκους, ἄλλοι «Ἀλβανοί» εἰσέδυαν σέ διάφορες ἐπαρχίες καί σέ ἀρκετές περιπτώσεις ἐγκαθίσταντο μέ τό ἔτσι θέλω. Τοῦτο συνέβη ἰδίως μετά τήν κατάκτησι τῶν περιοχῶν τους ἀπό τούς Σέρβους, τό 1340. Αὐτός εἶναι ὁ «ἀλβανικός ἐποικισμός» τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου, πού προσέλαβε ἀξιόλογη ἔκτασι κατά τόν ιδ΄ αἰῶνα. Πάντως, ὁ ἐποικισμός δέν εἶχε τόσην ἔκτασιν ὥστε νά ἐπιφέρη ἀλλοίωσιν τῆς πληθυσμιακῆς συνθέσεως στόν ἑλλαδικό χῶρο. Αὐτό δέχονται ὁ Ἀρβανίτης Κ. Μπίρης στήν μελέτη του «Ἀρβανίτες, οἱ Δωριεῖς τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ» καί ὁ ἐπίσης Ἀρβανίτης Γ. Τσεβᾶς στό ἔργο του «Ἱστορία τῶν Θηβῶν καί τῆς Βοιωτίας».

Σέ πολλές περιπτώσεις οἱ Ἀλβανοί, ἐπειδή μεταβάλλοντο σέ «μάστιγα», ἐξωντώθηκαν ἀπό Ἕλληνες καί Φράγκους πού συνενώθηκαν γιά νά τούς ἀντιμετωπίσουν.

- Ὁ Χαλκοκονδύλης γράφει ὅτι οἱ Ἀλβανοί ὅταν εἰσέδυσαν σέ Θεσσαλία - Ἀκαρνανία, ἐπεδόθησαν σέ λεηλασίες.
- Ὁ Ἑνετός Μαρίνος Σανοῦτος, τό 1325, ἀναφέρει «τό γένος τῶν Ἀρβανιτῶν» ὡς «μάστιγα». *«Κατέστρεψαν ἐντελῶς τούς διαμένοντας ἐκτός φρουρίων... καί τώρα καταστρέφουν τά πάντα ὥστε τίποτε δέν ἀπέμεινε ἔξω ἀπό τά τείχη»*.

«Μάστιγα» τούς ἀποκαλεῖ καί ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς. Ἦταν τέτοια ἡ συμπεριφορά τους, ὥστε Ἕλληνες, Φράγκοι, Ἑνετοί, Καταλανοί συνασπίσθηκαν γιά νά ἀπαλλαγοῦν ἀπό αὐτούς.

13. Ἑλλάς: «Νέα Ἀλβανία»

Ὁ Ἰ. Φ. Φαλλμεράυερ (1790-1861), ὅταν ἀπερρίφθη ὁμοφώνως ἀπό τούς ἀνά τόν κόσμον ἱστορικούς, ἀνθρωπολόγους κ.λπ. ἡ θέσις του ὅτι οἱ σλαυικές ἐποικήσεις ἐξαφάνισαν τούς Ἕλληνες, βρῆκε διέξοδο στούς Ἀλβανούς. Τούς Σλαύους, εἶπε, τούς ἔδιωξαν οἱ Ἀλβανοί, οἱ ὁποῖοι τούς ἀντικατέστησαν, συνεπῶς ὀρθόν θά ἦταν ἡ Ἑλλάς νά ἀποκαλεῖται «Νέα Ἀλβανία»[13].

Γιά νά δώση ὑπόστασιν στούς ἰσχυρισμούς του ὁ Ἰ. Φ. Φαλλμεράυερ ὑποστηρίζει ὅτι:

● Οἱ Ἀλβανοί ἀποτελοῦν ἰδιαίτερη φυλή, ἡ ὁποία ἀρχίζει νά διαμορφώνεται σέ ἔθνος κατά τόν β′ μ.Χ. αἰῶνα ὅπως ἀποδεικνύει ἡ ἀναφορά τοῦ Πτολεμαίου σ' αὐτούς. Αὐτό τό ἔθνος ὅμως παραμένει ἐπί 1.200 ἔτη στήν ἀφάνεια καί προβάλλει στό ἱστορικό προσκήνιο μόνον κατά τόν ια′ αἰῶνα.

● Ἡ ἀπουσία γραφῆς καί πολιτισμοῦ ὀφείλεται στό «πολεμικόν« ἦθος των.

● Ἡ ἀλβανική γλῶσσα δέν ἔχει σχέσιν μέ ἄλλην. Ἀντιθέτως ὁ Ἀρ. Κόλλιας διακηρύσσει: *«Ἡ Ἀρβανίτικη, μητέρα τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας»* (στήν σ. 153-155 τοῦ βιβλίου του «Ἀρβανίτες»). Κατά τόν Κόλλια, ἡ ἀλβανική ὑπῆρχε πρίν καί ἀπό τήν... πελασγική (!) ἡ ὁποία εἶναι θυγατέρα της! (σ. 155 κεξ). Οἱ ὀνομασίες τῶν Ἑλλήνων θεῶν, Δίας, Δήμητρα, Ποσειδών κ.λπ. εἶναι... ἀρβανίτι-

13. Συνέγραψε τρεῖς πραγματεῖες μέ τόν γενικό τίτλο «Das albanesiche Element in Griechenland» («Περί τοῦ ἀλβανικοῦ στοιχείου στήν Ἑλλάδα»). Τίς μελέτες του τίς ὑπέβαλε στήν Ἀκαδημία τοῦ Μονάχου, ἡ ὁποία τίς ἀπέρριψεν ὡς «ἀντιεπιστημονικές».

κες! Ἀρβανίτικη καί ἡ ἑλληνική θεογονία, ἀφοῦ ὁ Ἡσίοδος τήν πῆρε ἀπό τούς... Ἀλβανούς! (σ. 159-170). Ἀλβανίδες οἱ Χάριτες, οἱ Μοῦσες, ἀλβανικά τά Καβείρεια μυστήρια κ.λπ. Αὐτά ὑποτίθεται ὅτι ἀποτελοῦν «ἱστορία».

Οὔτε ὁ Φαλλμεράυερ, οὔτε ὁ Κόλλιας δίνουν ἐξήγησι γιά τήν παντελῆ ἀπουσίαν ἀλβανικῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως μέχρι τοῦ σημείου στήν γλῶσσα τῶν Ἀλβανῶν νά μήν ὑπάρχη ἡ λέξις «πατρίς».

14. Οἱ Ἀρβανίτες

Οἱ ἀποκληθέντες «Ἀλβανοί» δέν ἀνῆκαν ὅλοι στίς «σύμμεικτες» ὀρδές τῶν ὀρεσιβίων ἐνόπλων. Ἀσφαλῶς μαζί τους ἦλθαν στόν ἑλλαδικό χῶρο καί ἄλλες ὁμάδες ἀπό τίς πέριξ τῆς «Ἀλβανίας» περιοχές, μέ εἰρηνικώτερες διαθέσεις. Αὐτοί ἐγκαταστάθηκαν σέ περιοχές τῆς ὑπαίθρου πού ὁ πληθυσμός τους εἶχεν ἀραιώσει καί ἀπετέλεσαν ἕναν δημιουργικό ἀγροτικό κόσμο: εἶναι οἱ «Ἀρβανίτες», οἱ ὁποῖοι ἦσαν (ὡς ὑπήκοοι τοῦ Βυζαντίου) ἤ ἔγιναν Ὀρθόδοξοι καί ἐνσωματώθηκαν στόν Ἑλληνισμό. Ὅσοι ἤδη ἦσαν Ὀρθόδοξοι, θεωροῦσαν τούς ἑαυτούς των Ἕλληνες, ἐνῶ καί οἱ ὑπόλοιποι ἐνσωματώθηκαν στόν Ἑλληνισμό. Οἱ «ἀρβανίτικης» καταγωγής Ἕλληνες ἀνεδείχθησαν σέ δραστήρια μέλη τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας καί ἔλαβαν ἐνεργό μέρος στούς ἐθνικούς καί ἐθνικοαπελευθερωτικούς ἀγῶνες τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Οἱ «Ἀρβανίτες» λοιπόν εἶναι ἀπό αἰώνων ἀκραιφνεῖς Ἕλληνες –ἄλλωστε πολλοί ἀπό αὐτούς ἦσαν ἤδη τέτοιοι ὅταν ἐγκαταστάθηκαν στήν Ἑλλάδα, ἀφοῦ εἶχαν ἑλληνική καταγωγή καί ἦσαν Ὀρθόδοξοι καί ἁπλῶς, λόγῳ γειτνιάσεως μέ τούς Ἀλβανούς, εἶχαν υἱοθετήσει τήν διάλεκτό τους, ὄχι ὅμως καί τά ἄγρια ἤθη τους, οὔτε τήν ἔλλειψιν θρησκευτικοῦ αἰσθήματος.

Ἀναφερόμενος στήν ἀντίστασι (πού ἐπροβλήθη κατά τῶν Τούρκων, μετά τήν Ἅλωσιν) στήν Πελοπόννησο, ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος διαπιστώνει: *«Εἶναι ἀληθές ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι εἶχαν ἤδη συμμάχους τούς Ἀλβανούς* (σ.σ. ἐννοεῖ τούς Ἀρβανίτες) *ἐποίκους, οἵτινες δέν ἀπέβαλον μέν τάς ἁρπακτικάς αὐτῶν ἕξεις, συνεταύτισαν ὅμως ἔκτοτε τάς τύχας των κατά τό μᾶλλον ἤ ἧττον μετά τῶν Ἑλλήνων»* (τ. Ε′ σ. 20).

Μεταξύ τῶν Ἑλλήνων, πού φεύγοντας ἀπό τούς Τούρκους πῆγαν στήν Δύσι καί ἔγιναν μισθοφόροι διαφόρων ἡγεμόνων τους (οἱ περίφημοι «estradioti»), ὑπῆρχαν καί ἀρκετοί Ἀρβανίτες τήν καταγωγή ὅπως οἱ Μερκούρης Μπούας, Μανώλης Μπλέσης κ.ἄ. Αὐτοί εἶχαν ἤδη γίνει Ἕλληνες. Πολλοί ἦσαν οἱ Ἀρβανίτες (Λιάπηδες, Ἀρναούτηδες) καί μεταξύ τῶν κλεφτῶν.

Οἱ Ὀρθόδοξοι Βορειοηπειρῶτες Ἕλληνες, Βλάχοι καί Ἀρβανίτες, ἀντιτάχθηκαν πεισματωδῶς τόσο στό παιδομάζωμα ὅσο καί στόν ἐξισλαμισμό τους. Ἀντιθέτως πραγματικοί Ἀλβανοί ἀνέτως προσχώρησαν στόν ἰσλαμισμό, ὡς Σουνίτες ἤ Μπεκτασῆδες: Στόν βορρᾶ, παρέμεναν ἀρκετοί Καθολικοί, οἱ λεγόμενοι Μαρδῖτες.

Οἱ Τοῦρκοι ἔφεραν ἀπό τήν Ἀνατολία μουσουλμάνους πού τούς ἐγκατέστησαν κυρίως στίς περιοχές Δυρραχίου καί Αὐλῶνος. Αὐτοί ἀπεκλήθησαν «Τουρκαλβανοί» (Χαλδούπηδες), ὀνομασία στήν ὁποίαν περιελήφθησαν καί οἱ προσχωρήσαντες στό Ἰσλάμ ἐγχώριοι.

Πολλοί Ἀλβανοί ἐγκαταστάθησαν ἀπό τούς Τούρκους στήν Μ. Ἀσία χρησιμοποιούμενοι κατά τῶν ἐγχω-

ρίων. Σήμερα στήν περιοχή τῆς Προύσσας ὑπάρχουν περί τίς 500.000 Τουρκαλβανοί.

15. Ὁ Καστριώτης

Ὁ Γεώργιος Καστριώτης-Σκεντέρμπεης, υἱός φεουδάρχη, προσπάθησε νά συνενώση τίς διάφορες φάρες καί τούς φεουδάρχες ὡρισμένων περιοχῶν τῆς νῦν Ἀλβανίας. Γι' αὐτό συγκάλεσε συνέδριο στό Ἀλέσσιο (Λέζα) τό 1444, ὅπου ἀποφασίσθηκε ἡ δημιουργία μιᾶς Ἑνώσεως (Λίγκας) καί ἡ ἀνάθεση τῆς ἀρχηγίας τοῦ ἀγῶνος κατά τῶν Τούρκων στόν Καστριώτη. Ὁ τελευταῖος διεξήγαγε πράγματι σκληρούς ἀγῶνες κατά τῶν Τούρκων ἕως τόν θάνατό του τό 1468, ὁπότε ἡ περιοχή ὑπέκυψε στούς Ὀθωμανούς. Ἀκριβῶς ἐπειδή οἱ «Ἀλβανοί» δέν ἀποτελοῦν ἔθνος, ὑπάρχουν διαφορετικές ἀπόψεις γιά τήν ἐθνική καταγωγή τοῦ Καστριώτη. Ὑποστηρίζεται ὅτι ἦταν Ἀλβανός, Ἕλλην, ἐξαλβανισθείς Ἕλλην. Πάντως ὁ πατέρας του ὀνομαζόταν Ἰωάννης καί ὁ ἴδιος ἦταν χριστιανός. Το «Σκεντέρ» εἶναι παρωνύμιο πού στην μουσουλμανική Ἀνατολή σημαίνει Ἀλέξανδρος.

16. Οἱ Τουρκαλβανοί

Οἱ Ἀλβανοί, θρησκευτικῶς ἀδιάφοροι, ἄ-θρησκοι, εὔκολα ἔγιναν μουσουλμάνοι γιά νά τά ἔχουν καλά μέ τούς Τούρκους κατακτητές στήν ὑπηρεσία τῶν ὁποίων εἰσῆλθαν (πολλοί μεταφέρθηκαν στήν Μ. Ἀσία, ὡς μισθοφόροι). Είναι οἱ Τουρκαλβανοί, πού ὑπῆρξαν ὁ χειρότερος ἐχθρός τῶν Ἑλλήνων καί τῶν ἄλλων ὑποδούλων στούς Τούρκους Ὀρθοδόξων, ἡ σιδερένια γροθιά τῶν κατακτητῶν[14].

14. Καί τῶν Ἰταλογερμανῶν οἱ Τσάμηδες Τουρκαλβανοί καί οἱ

Χαρακτηριστική εἶναι ἡ περίπτωση πού συνδέεται μέ τά Ὀρλωφικά (1769-1770). Γιά νά καταστείλουν τήν ἐπανάστασι τῶν Ἑλλήνων, οἱ Τοῦρκοι ἔστειλαν ὡς συνήθως ἐναντίον τους ὀρδές Τουρκαλβανῶν. Αὐτοί (Τσάμηδες, Μπεκιάρηδες, Γκέκηδες καί Σκοδριανοί) κατέστειλαν μέ θηριώδη ἀγριότητα τήν ἐξέγερση στήν ὁποία μετεῖχαν καί οἱ Ἀρβανίτες. Μετά, ἀρνήθηκαν νά ἀποχωρήσουν καί παρέμειναν στήν Πελοπόννησο λεηλατώντας, βιάζοντας, ληστεύοντας καί ρημάζοντας τά πάντα. Ἔγιναν τέτοια μάστιξ, ἐγκαθιδρύοντας καθεστώς ἀπίστευτου τρόμου, ὥστε ὁ ἴδιος ὁ σουλτάνος ἀναγκάσθηκε τό 1779 νά στείλη στρατό γιά νά ἀπαλλάξη τήν Πελοπόννησο ἀπό τήν ὀλέθρια παρουσία τους. Μέ τούς Τούρκους συνεργάσθηκε ὅλος ὁ πληθυσμός πού δεινοπαθοῦσε. Ἕλληνες καί Ἀρβανίτες καί Τοῦρκοι πολέμησαν μαζί ἐναντίον τῶν Τουρκαλβανῶν. Πρωτοστάτησαν μάλιστα οἱ κλέφτες, οἱ ἀρματωλοί καί ὅσοι πρίν ἀπό λίγο καιρό εἶχαν μετάσχει στήν ἀντιτουρκική ἐπανάστασι, στούς ὁποίους οἱ Τοῦρκοι χορήγησαν ἀμνηστία γιά νά συμπράξουν στήν ἐξόντωσι τῶν Τουρκαλβανῶν. Ἰδιαίτερο ρόλο στόν κατά τῶν Τουρκαλβανῶν ἀγῶνα διεδραμάτισαν οἱ Κολοκοτρωναῖοι, μέ ἐπί κεφαλῆς τόν Κωνσταντῆ, πατέρα τοῦ Θεοδώρου. Ὁ Φωτάκος γράφει ὅτι τό 1821 οἱ Τουρκαλβανοί ἔτρεμαν τό Κολοκοτρωναίικο σπαθί καί θυμόντουσαν τόν χαλασμό τους τοῦ 1779, ἀπό τούς Κολοκοτρωναίους.

Καί ὅμως ὁ Ἀ. Κόλλιας παρουσιάζει… Ἀλβανούς καί τούς Κολοκοτρωναίους!

Περίπου 5.000 Τουρκαλβανοί ἐξοντώθηκαν τότε στήν περιοχή τοῦ Ναυπλίου πού ἔκτοτε ἀπεκλήθη «Ἀρβανιτιά».

Κοσοβάροι κατά τήν περίοδο 1941-1944.

Τά γεγονότα τῶν Ὀρλωφικῶν ἐγιγάντωσαν τό μῖσος τῶν Ἑλλήνων κατά τῶν Τουρκαλβανῶν. Γι' αὐτό, ὅταν τό 1807 ξέσπασε νέα ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων, ὁ ἐκ τῶν ἡγετῶν της Θύμιος Βλαχάβας συνθηματολόγησε: «*Τό ἕνα μας νά κάνουμε καί Τοῦρκοι καί ραγιάδες, τόν τόπο νά παστρέψουμε ἀπ' τούς Ἀρβανιτάδες*». Προφανῶς «Ἀρβανιτάδες» ἐννοεῖ ὄχι τούς ὀρθόδοξους καί μέ ἑλληνική συνείδησι «Ἀρβανίτες», ἀλλά τούς μουσουλμάνους Τουρκαλβανούς τούς ὁποίους θεωρεῖ ὡς τούς κύριους ἐχθρούς.

17. Τό 1821

Στήν διάρκεια τοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821, οἱ Τουρκαλβανοί εἶναι ἡ κυρία δύναμις κρούσεως τῆς Τουρκίας κατά τῶν Ἑλλήνων, στούς ὁποίους βεβαίως περιλαμβάνονται καί οἱ Ἀρβανίτες πού πρόσφεραν πολλά στόν Ἀγῶνα. Ὁ Μουσταφάμπεης τῆς Σκόδρας, ἀρχηγός τοῦ σκληροῦ πυρῆνος τῶν Τουρκαλβανῶν, ἐξεστράτευσε στήν Ρούμελη καί μέ τούς ἄνδρες του ἀνέλαβε πρωταγωνιστικό ρόλο στήν προσπάθεια συντριβῆς τῶν Ἑλλήνων ἀπό τόν Κιουταχῆ. Τουρκαλβανός ἦταν καί ὁ Ἰμπραήμ πού ἐξεστράτευσε μέ στρατό Αἰγυπτίων κατά τῆς Κρήτης, τῆς Πελοποννήσου καί τοῦ Μεσολογγίου καί ἐρήμωσε μέ θηριωδία αὐτές τίς περιοχές.

18. Κατασκευή ἔθνους

Γύρω στό 1850 ἄρχισαν οἱ προσπάθειες γιά κατασκευή ἀλβανικοῦ ἔθνους. Τίς ὑπεκίνησαν:

- **Οἱ Ἰταλοί:** πού ἀπέβλεπαν στήν δημιουργία ἑνός προγεφυρώματός τους στήν χερσόνησον τοῦ Αἵμου.
- **Οἱ Αὐστριακοί:** πού ἤδη ἤλεγχαν Σλοβενία, Κροα-

τία, Βοσνία καί έπεδίωκαν περαιτέρω κάθοδόν τους πρός νότον.

● **Οἱ Τοῦρκοι:** πού ἤθελαν νά χρησιμοποιήσουν τόν ὑπό ἐκκόλαψιν ἀλβανικό ἐθνισμό ἐναντίον Ἑλλήνων, Σέρβων καί Μαυροβουνίων, ἀλλά καί ὡς φράγμα κατά τῆς χριστιανικῆς Δύσεως[15].

Ἀρχικῶς ἡ προσπάθεια ἐπικεντρώθηκε στήν διαμόρφωσι ἀλβανικῆς γλώσσας. Ὡς τότε δέν ὑπῆρχαν ἀλβανικό ἀλφάβητο, ἀλβανική γραφή, ἀλβανικός γραπτός λόγος. Τό 1878, στήν σημερινή Ἀλβανία ὑῆρχαν 163 ἑλληνικά, 80 τουρκικά σχολεῖα καί κανένα ἀλβανικό. Ἡ ἀλβανική ἐδιδάσκετο ὡς δευτερεῦον μάθημα μόνον σέ δύο ἰταλικά - καθολικά σχολεῖα τῆς Σκόδρας.

Ἡ προσπάθεια δημιουργίας ἀλβανικῆς γραφῆς σκόνταψε σέ διαμάχη μεταξύ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου πού ἤθελαν οἱ Τοῦρκοι καί οἱ πιό μορφωμένοι καί λατινικοῦ πού ἤθελαν οἱ Γκέγκηδες, ὑποκινούμενοι ἀπό τούς Ἰταλούς καί ὑπό τήν ἐπίδρασιν τῶν καθολικῶν Μαρδιτῶν πού ὑπεστηρίζοντο ἀπό τό Βατικανό! Πάντως οἱ πλεῖστοι Ἀλβανοί συνέχισαν νά γράφουν στήν ἑλληνική. Τό 1847, οἱ μπέηδες τῆς Ἀλβανίας ἐζήτησαν τήν ἕνωσι μέ τήν Ἑλλάδα μέ ὑπόμνημά τους πρός τόν βασιλέα Ὄθωνα, τό ὁποῖον συνέταξαν στήν ἑλληνική. Ὁ Ὀρθόδοξος Κ. Χριστοφορίδης, σπουδασμένος

---

15. Ὅταν τό 1878 στό συνέδριο τοῦ Βερολίνου ἀπεφασίσθη ἡ ἕνωσις τῆς Ἠπείρου μέ τήν Ἑλλάδα καί τῆς νῦν βόρ. Ἀλβανίας μέ τό Μαυροβούνιο, ἡ Τουρκία κατασκεύασε ἕναν «Ἀλβανικό Σύνδεσμο» καί δι' αὐτοῦ ὑπεστήριζε τήν σύστασιν «αὐτόνομης Ἀλβανίας». Ἡ ἀντίδρασις τῶν «Ἀλβανῶν» περιώρισε τήν ἐνσωμάτωσιν μέ τήν Ἑλλάδα μόνον στήν περιοχή τῆς Ἄρτας καί μέ τό Μαυροβούνιο μόνον στό Σαντζάκ.

στήν Ἀγγλία, ὑπεστήριζε τήν υἱοθέτησιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου καί συνέταξε «Ἑλληνοαλβανικό Λεξικό» πού ἡ προπαγάνδα Βατικανοῦ - Ἰταλίας «ἔθαψε».

Ἀποκαλυπτικό γιά τίς προθέσεις τῶν κατασκευαστῶν τῆς Ἀλβανίας εἶναι τό γεγονός ὅτι ὅταν οἱ Ἀλβανοί ἀπεφάσισαν νά ἀποκτήσουν γραφή, υἱοθέτησαν τό ἑλληνικό ἀλφάβητο (1896), ἀλλά ἀμέσως ἐπενέβησαν παπικοί - Ἰταλοί - Λατῖνοι καί, μετά ἀπό 12 ἔτη, ἄλλαξαν ἀπόφασι καί υἱοθέτησαν τό λατινικό (1908), τό ὁποῖο καθιερώθηκε καί ἐπισήμως τό 1913 ἀπό τό κατασκευασθέν ἀλβανικό κράτος.

Στόν πόλεμο τοῦ 1912, οἱ Τουρκαλβανοί πολέμησαν στό πλευρό τῶν Τούρκων. Παρά ταῦτα, μέ τήν ἐπιμονήν Βατικανοῦ, Ἰταλίας καί Αὐστρίας, τό 1913 ἀπεφασίσθη ἀπό τίς Μ. Δυνάμεις ἡ ἵδρυσις ἀλβανικοῦ κράτους καί ἐξαναγκάσθηκε ἡ Ἑλλάς νά ἀποχωρήση ἀπό τήν Βόρ. Ἤπειρο τήν ὁποίαν εἶχε ἀπελευθερώσει ὁ στρατός της. Τό ἀλβανικό κράτος, ἑτερόκλητο φυλετικῶς, γλωσσικῶς, θρησκευτικῶς καί πολιτισμικῶς δέν εἶχε χαρακτῆρα ἐθνικό. Ἔτσι, ἀμέσως περιῆλθε ὑπό τήν ἐπιρροήν τῆς Ἰταλίας.

● Τό 1913 υἱοθέτησεν ἐπισήμως τό λατινικό ἀλφάβητο.

● Τό κράτος ἀναγνωρίσθηκε ἐπισήμως ἀπό τήν Συνδιάσκεψιν Εἰρήνης, τό 1921 καί ἐτέθη ὑπό ἰταλικήν κηδεμονίαν.

● Τό 1924 κατέλαβε τήν ἐξουσίαν ὁ φύλαρχος Ἀχμέτ Ζώγου, ὄργανο τῆς Ρώμης.

● Τό 1925 ὁ ἴδιος, «ἐξελέγη» πρόεδρος τῆς «δημοκρατίας» μέ 7ετῆ θητεία. Τό 1926 ἡ Ἰταλία ἀνελαβεν ἐπισήμως τήν προστασίαν τῆς Ἀλβανίας.

● Τό 1928 ὁ Ζώγου ἀνακηρύσεται βασιλεύς καί ἀναγνωρίζεται ἀπό τήν Ἰταλία.

● Τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1939, ἡ Ἰταλία καταλαμβάνει τήν Ἀλβανία, χωρίς νά συναντήση ἀντίστασιν. Ἡ ἀλβανική ἐθνοσυνέλευσις ἐνέκρινε τήν προσάρτησιν τῆς χώρας στήν Ἰταλία καί ἀνεκήρυξε βασιλέα της τόν βασιλέα τῆς τελευταίας, Βίκτορα Ἐμμανουήλ Γ΄.

19. Ὁ β΄ παγκόσμιος

Κατά τόν πόλεμο, ἡ Ἀλβανία ἦταν στό πλευρό τῆς Ἰταλίας. Ἡ τουρκαλβανική (= μουσουλμανική) μειονότης τῆς Θεσπρωτίας[16] ἔγινεν ὄργανο τῶν κατοχικῶν δυνάμεων. Τά μέλη της, οἱ Τσάμηδες, συγκρότησαν «κυβέρνησι» μέ πρόεδρο τόν Μ. Ντίνο, ἔνοπλες ὁμάδες καί ἔνοπλη νεολαία τήν «Μιλιτσία». Οἱ συμμορίες τῶν Τσάμηδων ἐξαπέλυσαν διωγμό κατά τῶν Ἑλλήνων μέ φόνους, λεηλασίες, ἐμπρησμούς.

Μετά τήν κατάρρευσιν τῆς Ἰταλίας (1943), οἱ Τουρκαλβανοί ὠργάνωσαν τίς ἔνοπλες ὁμάδες «Μπάλ Κομπετάρ» στήν ὑπηρεσία τῶν Γερμανῶν. Σ' αὐτές ἐντάχθηκαν καί οἱ Τσάμηδες Τουρκαλβανοί τῆς Ἀλβανίας καί συνέχισαν τόν ἀπηνῆ διωγμό κατά τῶν Ἑλλήνων τῆς Βορ. Ἠπείρου, Θεσπρωτίας, ἀλλά καί τῶν Ἰωαννίνων. Στό ἐπίσημο ὄργανό τους «Μπασικίμι Κομπίτ» (14 Μαρτίου 1944) «ἀναφέρεται ὑπηρεσιακῶς» ὅτι ἐπυρπόλησαν 25.000 κατοικίες Ἑλλήνων.

● Τό 1944, οἱ Τσάμηδες ἔφυγαν ὁμαδικῶς στήν Ἀλβανία, ἀκολουθώντας τά ἀποχωροῦντα γερμανικά στρατεύματα.

● Τό 1945, τό Δικαστήριο Δοσιλόγων στά Ἰωάννινα

---

16. Περί τά 20.000 ἄτομα σέ σύνολο 70.000 κατοίκων τοῦ νομοῦ Θεσπρωτίας καί 350.000 ὁλοκλήρου τῆς Ἠπείρου (στοιχεῖα τοῦ 1943).

κατεδίκασε ἐρήμην, γιά ἐγκλήματα πολέμου, 1.930 Τσάμηδες.

Στάσιν ὅμοια μέ τῶν Τσάμηδων ἐτήρησαν καί οἱ Τουρκαλβανοί Κοσοβάροι στό Κοσσυφοπέδιο, ὅπου συνεργάσθησαν ἐνόπλως μέ Ἰταλούς καί Γερμανούς κατά τῶν Σέρβων.

20. Τό ἀλβανικό κράτος

Ὅταν οἱ δυτικοί, πρωτοστατούντων Βατικανοῦ καί Ἰταλίας, κατασκεύασαν τό κρατίδιο τῆς Ἀλβανίας, περιέλαβαν στήν ἐπικράτειά του ἐκτός ἀπό ἀλβανικά καί ἄλλα φῦλα τῶν γύρω περιοχῶν. Ἔτσι, τό κρατίδιο ἔγινε πολυφυλετικό καί πολυθρησκευτικό (1913). Ὁ πληθυσμός του ἀποτελεῖται ἀπό Τουρκαλβανούς μουσουλμάνους (70%), λατινοβλάχους καθολικούς (10%), Ἕλληνες καί ἑλληνίζοντες ὀρθοδόξους (20%). Πρόκειται γιά κράτος καί ἔθνος τεχνητά κατασκευάσματα. Γιά νά συγκολληθοῦν τά ἑτερογενῆ στοιχεῖα τους, καλλιεργήθηκε ἕνας ἀκραῖος σωβινισμός καί προβάλλεται τό ὅραμα τῆς «Μεγάλης Ἀλβανίας». Πυρήνας πάντως τοῦ ἀλβανικοῦ κράτους καί σωβινισμοῦ εἶναι οἱ Τουρκαλβανοί.

21. Ἡ «Μεγάλη Ἀλβανία»

Ἀλβανικό ἔθνος δέν ὑπῆρχε. Οἱ «Ἀλβανοί» ἦσαν καί εἶναι ὀρεσίβια φῦλα ποικίλων προελεύσεων, διαφορετικά μεταξύ των σέ γλῶσσα, θρησκεία, ἔθιμα, παραδόσεις, τρόπο ζωῆς καί δική τους ἐθνική συνείδησι. Αἰσθάνονται Τοῦρκοι, Ἕλληνες, Βούλγαροι, μουσουλμάνοι, καθολικοί, ὀρθόδοξοι. Οἱ ἑτερογενεῖς αὐτοί πληθυσμοί ἀπομονωμένων περιθωριακῶν ὀρεινῶν περιοχῶν καταβάλλε-

ται προσπάθεια ἀπό τίς ἀλβανικές ἀρχές νά σχηματίσουν ἔθνος μέ τά ἑξῆς μέσα:

α′ Τήν καλλιέργεια ἑνός ἄγριου, ἐπιθετικοῦ σωβινισμοῦ μέ ὅραμα τήν Μεγάλη Ἀλβανία. Σ' αὐτήν περιλαμβάνονται πέραν τοῦ ἀλβανικοῦ κράτους, τό σερβικό Κοσσυφοπέδιο, τό σκοπιανό Τέτοβο, τό μαυρβουνιώτικο Σαντζάκ καί ἡ ἑλληνική Θεσπρωτία ἤ καί ὁλόκληρη ἡ Ἤπειρος.

β′ Τήν διδασκαλία ὅτι οἱ «Ἀλβανοί» εἶναι ἀπόγονοι Πελασγῶν καί Ἰλλυριῶν καί ἄρα πανάρχαιοι γηγενεῖς τῆς χερσονήσου του Αἵμου.

γ′ Τήν ἀπόκτησιν «ἱστορίας» μέ τόν σφετερισμό καί τήν διαστρέβλωσιν κεφαλαίων τῆς ἱστορίας τῶν Ἑλλήνων. Σ' αὐτό σημειώνει μεγάλες ἐπιδόσεις καί ὁ Ἀρ. Κόλλιας, «Ἀρβανίτης τῆς Ἑλλάδος». Στά πλαίσια αὐτῆς τῆς προσπάθειας ἐμφανίζουν ὡς «Ἀλβανούς» (;) τούς Κάδμον, Ἶλον, Φίλιππον, Ὀλυμπιάδα, Μ. Ἀλέξανδρο, Πύρρο, ὅλους τούς ἀγωνιστές τοῦ 1821 κ.λπ.

δ′ Τήν κατασκευή ἀλβανικῆς γλώσσας.

Ἡ «Ἀλβανία» κατασκευάσθηκε γιά νά μή περιληφθοῦν στήν Ἑλλάδα καί στήν Γιουγκοσλαβία οἱ περιοχές πού τήν ἀπετέλεσαν. Τότε ἄρχισε καί ἡ διεργασία δημιουργίας «ἀλβανικοῦ ἔθνους» τήν ὁποίαν ἐπέβαλαν ἀρχικῶς ἡ Ἰταλία - Βατικανό καί μετά τόν β′ παγκόσμιο πόλεμο ὁ κομμουνισμός. Ἡ ὑπό συνεχῆ κατασκευήν «ἀλβανική γλῶσσα» εἶναι ἕνα ὑβρίδιο –μιά ἀπόπειρα ἀπωθήσεως τῶν ἑλληνικῶν - ἀρβανίτικων βάσεών της μέ τήν προγραμματισμένη εἰσβολή λατινογενῶν, τουρκικῶν, ἀγγλικῶν, γαλλικῶν στοιχείων μαζί μέ τεχνητούς νεολογισμούς.

Συμπεράσματα

α) Ἑτερογενῆ ἀπό πάσης πλευρᾶς «ἀλβανικά» φῦλα μετανάστευσαν στήν Ἑλλάδα κατά τόν ιδ' αἰῶνα. Οἱ ἐξ αὐτῶν ἑλληνικῆς καταγωγῆς καί οἱ Ὀρθόδοξοι ἀφομοιώθησαν ἐνσωματωθέντες στό ἑλληνικό ἔθνος. Εἶναι οἱ «Ἀρβανίτες». Οἱ ἄλλοι, εἴτε ἐξοντώθηκαν, εἴτε ἔφυγαν καί ἔμεναν μεταξύ τῶν Ἑλλήνων μόνον σκόρπιες νησίδες Τουρκαλβανῶν.

β) Ὁ ἐποικισμός οὐδέποτε προσέλαβε τόσην ἔκτασιν ὥστε νά ἀλλοιωθῆ ἀπό αὐτόν ὁ ἑλλαδικός πληθυσμός.

γ) Θά ἦταν πάντως ἀδύνατον νά ἐξαλβανισθοῦν οἱ Ἕλληνες ἀπό ἀνθρώπους χωρίς πολιτισμό, γλῶσσα, θρησκεία, ἐθνική συνείδησι.

Βιβλιογραφία

Ἄμαντος Κ., *Οἱ Βόρειοι Γείτονες.*
Βρεττός Ἰ., *Ἡ Ἀπολογία.*
Γεωργίου Ἀντ., *Ὀθωμανοί Σκυπετάριοι (Ἑλληνοπελασγοί).*
Γιοχαλᾶς Τ., *Γεώργιος Καστριώτης, ὁ Σκεντέρμπεης* (ἐκδ. ΙΜΧΑ), 1975.
Δημητριάδης Β., *Ἡ Κεντρική καί Δυτική Μακεδονία κατά τόν Ἐβλιγιά Τσελεμπῆ* (ἔκδ. ΕΜΣ), 1973.
Εὐαγγελίδης Δ., *Οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς Ἠπείρου*, 1962.
Κεραμόπουλος Ἀ., *Τά ὀνόματα Ἀλβανός καί Ἀρβανίτης*, 1956.
Κόλλιας Ἀρ., Ἀρβανίτες καί ἡ καταγωγή τῶν Ἑλλήνων.
Κούμαρης Ἰ., *Ἀλβανοί καί Ἕλληνες.*
Κουπιτώρης Π., *Ἀλβανικαί Μελέται.*
Κραψίτης Β., *Οἱ Μουσουλμάνοι Τσάμηδες στή Θεσπρωτία.*
Λαμπρυνίδης Μ., *Οἱ Ἀλβανοί κατά τήν κυρίως Ἑλλάδα καί Πελοπόννησον.*
Λεόντιος Λ., *Τό ἀλβανικόν Ζήτημα*, 1897.

Μηλιαράκης Ἀ., *Περί τῆς καταγωγῆς τοῦ Σκενδέρμπεη*, 1876.

Μιχαήλ-Δέδε Μ., *Οἱ Ἕλληνες Ἀρβανίτες* (ἐκδ. Ἰδρ. Βορειοηπειρ. Ἐρευνῶν), 1987.

Μπέλλος Λ., *Ἀλβανικά ἤ αἱ τρεῖς ζῶσαι διάλεκτοι τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης*, 1903.

Μπίρης Κ., *Ἀρβανίτες, οἱ Δωριεῖς τοῦ νεώτερου Ἑλληνισμοῦ.*

Μπότσαρης Μ., *Ἑλληνο-αλβανικόν Λεξικόν* (ἐκδ. Ἀκαδ. Ἀθ.), 1980.

Παναγιώτου Γ., *Δέν εἴμαστε κι' ἐμεῖς Ρωμιοί;* 1994.

Παπαδόπουλος Ἀλ., *Ὁ Ἀλβανικός Ἐθνικισμός καί ὁ Οἰκουμενικός Ἑλληνισμός*, 1999.

Παπακώστας Ἀγγ., *Σύντομος Χρονογραφία τῆς Β. Ἠπείρου.*

Παπαρρηγόπουλος Κ., *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους.*

Πασχίδης Θ., *Οἱ Ἀλβανοί καί τό μέλλον αὐτῶν ἐν τῷ Ἑλληνισμῷ*, 1879.

Τσεβᾶς Γ., *Ἱστορία τῶν Θηβῶν καί τῆς Βοιωτίας.*

Πυώ Ρενέ, *Δυστυχισμένη Β. Ἤπειρος.*

Φαλλμεράυερ Ἰ. Φ., *Περί τῆς καταγωγῆς τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων.*

Castellan G., *L' Albanie*, 1930.

Berard V., *Τουρκία καί Ἑλληνισμός*, 1987.

Jaroy L., *L' Albanie inconnue.*

Munchester Un. Press, *«Greece in a changing Europe»*, ὅπου καί κείμενο τοῦ Χ. Ροζάκη (Ροζενστάιν) «The international protection of minorities in Greece».

Pollo St. - Puto Ar., *Histoire de l' Albanie.*

Puto Ar., *L' independance Albanique et la diplomatie des Grandes Puissances.*

Zachos Em., *Albanie*, 1972.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

ΤΡΙΛΟΓΙΑ
Τά κατεστημένα: Δημοκρατία - Ὁλοκληρωτισμός.
Ἄνοδος καί Πτώση τῶν Ἀστῶν.
Ἡ Δημοκρατία τῶν Ἀρίστων.

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ
Πίσω ἀπό τό τεῖχος πού φράζει τόν Οὐρανό.

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΘΕΜΑΤΑ
Πῶς θεμελιώθηκε ἡ Pax Americana (Νέα Θέσις).

Σειρά «ΟΙ ΡΙΖΕΣ»
Ἐκδοθέντα:
α΄. *Ἰνδοευρωπαῖοι ἤ Αἰγαῖοι;* (γ΄ ἔκδ. ἐπηυξημένη, Πελασγός 1999).
β΄. *Ἡ Προϊστορική Ἐξάπλωσις τῶν Αἰγαίων* (Πελασγός 2000).
γ΄. *Ποιοί ἦσαν;* (Πελασγός 2000).
δ΄. *Ἔρευνες γύρω ἀπό τόν Ὅμηρο* (Πελασγός 2000).
ε΄. *Ἡ Ἑλληνική Συνιστῶσα* (Πελασγός 2000).
ζ΄. *Τό Χάλκεον Γένος* (Πελασγός 1998).
η΄. *Ἱστορίας Θέωρησις* (Πελασγός 2000).
θ΄. *Παρα-ιστορίας Ἔλεγχος* (Πελασγός 2000).
ι΄. *Ἑλλήνων Θρησκεία* (Πελασγός 2000).
ια΄. *Χριστιανισμός καί Ἑλληνικότης* (Πελασγός 2000).

Ἐκδοθέντα ἀπό τίς ἐκδόσεις Ἐρωδιός:
στ΄. *Οἱ Πρωτοέλληνες* (2004).
ιβ΄. *Ἑβραϊκή Βίβλος καί Ἑλληνισμός* (2002).
ιγ΄. *Ἑλληνικότης* (2002).

ιδ′. *Ἑλλήνων Κοσμοκρατορία* (2003).
ιε′. *Ἑλλήνων Ζῆν* (2003).
ιστ′. *Ὁ Ἀληθινός Ἰησοῦς* (2003).
ιζ′. *Ὀρθοδοξίας ἀπο-ιουδαϊσμός* (2003).
ιη′. *Εἰδωλομάχοι καί Χριστιανομάχοι* (2003)
ιθ′. Ἕλληνες Ὠκεανοπλεῦσται (2004).

Ὑπό ἔκδοσιν:
κ′. *Ἑλλήνων Ὀνειροχῶραι.*

Σειρά «ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»
α′. *Ἀντιβυζαντισμός* (2004).

Ὑπό ἔκδοσιν:
β′. *Βυζάντιον: Ἡ “ἄλλη” Ἱστορία.*
δ′. *Ἑλληνικότης Βυζαντίου.*
ε′. *Βυζάντιον: Ἡ Ὀρθοδοξία.*
στ′. *Βυζάντιον: Ἡ Δόξα.*
ζ′. *Βυζάντιον: Ἡ Ἀναγέννησις.*
η′. *Οἱ Βυζαντινοί ἤ οἱ Ἄραβες;*
θ′. *Βυζαντινῶν Ἡρώων Πάνθεον.*
ι′. *Βυζαντινόν Πνευματικόν Πάνθεον.*
ια′. *Βυζαντινῆς Ὀρθοδοξίας Πάνθεον.*
ιβ′. *Βυζαντινῶν Αἰνιγμάτων Λύσεις.*

Σειρά «ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΙΣ»
α′. *Κοσμοεξουσιαστές* (2004).

Σειρά «ΑΝΤΙΡΡΗΤΙΚΑ»
α′. *Ἡ Ἐκκλησία στό στόχαστρο* (2004).

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΑΛΑ
ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ
ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΤΟΝ ΜΑΪΟ ΤΟΥ 2006
ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ
ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΕΡΩΔΙΟΣ

Ἀσφαλῶς ὁ Ἑλληνισμός τῶν Μέσων Χρόνων δέν εἶναι ὁ κλασικός ἤ ὁ ἑλληνιστικός. Εἶναι μία ἄλλη ἔκδοσίς του, κατά τά μέτρα τῆς ἐποχῆς. Δέν παύει νά εἶναι ὅμως Ἑλληνισμός –ὁ διαρκῶς μεταμορφωνόμενος ἐξωτερικῶς ἀλλά «ἀΐδιος» ἐσωτερικῶς, ἀφοῦ διατηρεῖ τά θεμελιώδη στοιχεῖα του: ὅμαιμον, ὁμόγλωσσον, ὁμόθρησκον, ὁμότροπον. Πάνω σ' αὐτά τά δομικά ὑλικά οἰκοδομεῖται ὁ Ἑλληνισμός σ' ὅλες τίς ἐποχές: προκατακλυσμιαῖος, ἀρχέγονος, προκλασικός, κλασικός, ἑλληνιστικός, «ρωμαϊκός», «βυζαντινός», νεώτερος.

Γ. Κ. Γ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ἐρωδιός

ISBN:960-6601-19-6